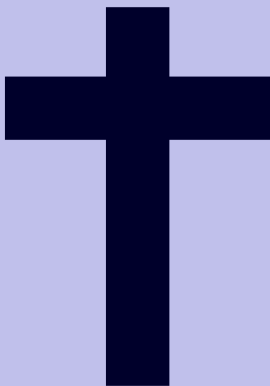

LILAILANO LYAHAMBI
LYA NNUNGU KWA VANU
VAMMALELE

Portions of the Holy Bible in the Makonde language of
Mozambique and Tanzania

**LILAILANO LYAHAMBI LYA NNUNGU KWA
VANU VAMMALELE**
**Portions of the Holy Bible in the Makonde language of
Mozambique and Tanzania**
**Porções da Bíblia Sagrada no idioma Makonde de
Moçambique**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Makonde

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Pioneer Bible Translators

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makonde

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-12-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

e50d2b9d-5016-5132-9a8e-701dc953e2af

Contents

Matayo	1
Mako	78
Luka	127
Yohana	210
Matendo	270
Valoma	344
1 Vakolinso	378
2 Vakolinso	410
Vagalatiya	432
Vaefeso	445
Vafilipi	457
Vakolosayi	466
1 Vasesalonike	475
2 Vasesalonike	483
1 Timoseo	488
2 Timoseo	498
Tito	505
Filimoni	510
Vaeblaniya	513
Yakobo	539
1 Petulo	548
2 Petulo	558
1 Yohana	564
2 Yohana	573
3 Yohana	575
Yuda	577
Uhunulo	581

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chîchemwa “Injili,” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite uhiku ulembwîje chitabu cha Matayo, henga ñahululika kuva chîlembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Valoma vândongenge imanga ya Yelusalemu na Ing'ande ya Nnungu mmwaka wa 70, na vanu vanji vâtenda kuva Matayo âlembile chitabu achino bada ya kwondongwa kwa imanga na Ing'ande ya Nnungu, na vanji vâtenda kuva âlembile kabla vikânambikwondongwa. Na pachinu panavele Matayo walemba Malove alano Lambone pakâmaikana saana, henga vanu vohe vâtenda kuva lâlembwije nchilambo cha Isilaeli, na ñahululika kuva chîlembwije muimanga ya Yelusalemu.

Alembîle chitabu achino nni Matayo. Matayo kabla akânambichemwa kuva nkuhundwa wanga Yesu, Matayo ávele nkútuala kodi na ánimaikana namene kwa lina lya Lawi. Matayo ávele yumo wa mitume kumi na mbili, na âlembile malove lake wavalonda akúsoma va Chiyahudi. Anelyo linamaikana ing'anya âtumidile namene malemba la manabii vao, yani malemba la Nnilailano lya Kala. Matayo âtumidile malemba anelo malinga myanda 60 nchitabu achino uchinga alanguje kuva Yesu njo Masiya, yani Kilisto uvachinnolela kuva âmbekwida. Vayahudi vâlolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vânychema “Masiya,” na kwa Chigiliki vânychema “Kilisto,” mana lake “atandolwejije na Nnungu.” Uchocho, Matayo âlembile vitukutuku vyohe viyâmba Ufalume wanga Kuli-hunde. Vayahudi vâtenda kuva aneyo Masiya âmbekuva nfalume wa utawala wa kisiasa. Bahi Matayo kwa kulyongolela namene, ánitindana na achila chivachilolela Vayahudi kwa kuaelesija saana Ufalume wanga Kulihunde, yani Ufalume wa Nnungu.

Bahi kwa kuva Vayahudi válolela kumwona Masiya wa utawala wa kisiasa, Yesu nkwanula aulonjelele Ufalume wa Nnungu na makudungilo la Nnungu kwa aneyo Masiya kwa namuna ya sili. Kwa kuva, kuikave wavahaulila chihi mwandu kuva nang'e njo Masiya, yani Kilisto, Vayahudi avala vanatandilike kunkulupila na kupilikanila mahundo lake vakanitamwa namene van'juhe kuva nfalume wavo apano pachilambo uchinga avapohe muutawala wa Valoma. Njo mana palonjeledile kwamba Kilisto au Mwana wa Munu alonjeledile muchi ámwamba chihi munu yunji, kumbe ályamba mwene. Átendile uchocho uchinga apate wasa wa kuvahunda vanu kwamba makudungilo la uhiu la Nnungu. Kwa kuva, Yesu nanga panaidile apano pachilambo uchinga ajuhwe kuva nfalume, henga ániida uchinga ahwe na kufufuka kwajili ya vanu vammalele.

Malemba Lambone lalembwije na Matayo ni chitabu chifala kuva ntandiliko wa Lilailano lya Hambing'anya ya kutumila malove lake lohe kuhaloka Nnilailano lya Kala. Chitabu cha Matayo ni chilundilo chikatapele kati ya Lilailano lya Kala na lya Hambi. Vatalamu va Bibiliya vónite kuva, panjika Matayo álinga kuuyeja nfumo wa vitabu vya Musa, vitabu nnyano vitandi vya Lilailano lya Kala. Hutuba yanga Yesu panavele nnichinga (Matayo 5-7) ñahululika kulandanywa na chitendo cha Nnungu kumwing'a Musa Sheliya panavele kulichinga (Makumbuso 19:3-23:33).

Uinjipihwa wa chitabu cha Matayo

1. Sula ya 1-4, Matayo átantilika Malemba Lambone kwa kutanga habali dya kuveleka kwanga Yesu Kilisto na ntandiliko wa madengo langa Yesu.
2. Sula ya 5-25, Matayo áтана kwamba madengo langa Yesu na kwamba mahundo lake lohe.
3. Sula ya 26-28, Nnitunji alino lya ntululilo Matayo átanga kwamba ukamilifu wa madengo langa Yesu wonekána kukuhwa kwake na kufufuka kwake.

Litawa lyavelekwijije Yesu Kilisto

(Luka 3:23-38)

¹ Auno njo n'dododo wa malina la vanu va nnitawa lyavelekwijije Yesu Kilisto*, n'dukuluwe Nfalume Daudi, n'dukuluwe Iblahimu.

² Iblahimu ámmaleke Isaka, Isaka nkummaleka Yakobo,

* 1:1 Kilisto mana lake, "atandolwejije na Nnungu." Na Nnungu áñiahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

Yakobo nkummaleka Yuda chalumo na akuluvake na anung'unuvake.

³ Yuda nkummaleka Pelesi na Sela, na amamayavo ávele Tamali,

Pelesi nkummaleka Esiloni,
Esiloni nkummaleka Alamu.

⁴ Alamu nkummaleka Aminadabu,
Aminadabu nkummaleka Nashoni,
Nashoni nkummaleka Salumoni,

⁵ Salumoni nkummaleka Boasi, na anyokwe Boasi ávele Lahabu.

Boasi nkummaleka Obedi, na anyokwe Obedi ávele Lutu.
Obedi nkummaleka Yese.

⁶ Yese nkummaleka Nfalume Daudi.
Daudi nkummaleka Selemani, na anyokwe Selemani njo ánavele n'jawe Uliya kabla akànambimmaleka Selemani.

⁷ Selemani nkummaleka Lehoboamu,
Lehoboamu nkummaleka Abiya,
Abiya nkummaleka Asa,

⁸ Asa nkummaleka Yehoshafati,
Yehoshafati nkummaleka Yolamu,
Yolamu nkummaleka Usiya.

⁹ Usiya nkummaleka Yosamu,
Yosamu nkummaleka Ahasi,
Ahasi nkummaleka Ezekiya,

¹⁰ Ezekiya nkummaleka Manase,
Manase nkummaleka Amoni,
Amoni nkummaleka Yosiya,

¹¹ Yosiya nkummaleka Yekoniya chalumo na anung'unuvake, mmaduva àlalá lavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi, aneko ku Babeli.

¹² Vayahudi pavapelekejijwe kumidi, aneko ku Babeli,
Yekoniya nkummaleka Shealiteli,
Shealiteli nkummaleka Selubabeli,

¹³ Selubabeli nkummaleka Abiudi,
Abiudi nkummaleka Eliakimu,
Eliakimu nkummaleka Asoli,

¹⁴ Asoli nkummaleka Sadoki,
Sadoki nkummaleka Akimu,
Akimu nkummaleka Eliudi,

¹⁵ Eliudi nkummaleka Eleasali,
Eleasali nkummaleka Matani,
Matani nkummaleka Yakobo,

¹⁶ Yakobo nkummaleka Yusufu ntwave Maliya, na Maliya njo ammalêke Yesu, uvanchema Kilisto.

¹⁷ Bahi kutandikila Iblahimu mpaka Nfalume Daudi, pávele na vivélekwa kumi na ncheche, na vivélekwa kumi na ncheche kutandikila Nfalume Daudi mpaka pavachitwaliwa

Vayahudi kupelekejwa kumidi aneko ku Babeli, na vivékwa vinji kumi na ncheche kutandikila kutwaliwa kwa Vayahudi mpaka kuvelekwa kwanga Kilisto.

Kuvelekwa kwanga Yesu
(Luka 2:1-7)

¹⁸ Aino njo habali ya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto. Maliya anyokwe Yesu áposwa na munu yumo uvanchema Yusufu. Henga kabla vakànbikwikalana, na Maliya kabla akànbikumala nnume, áonekene ávele na chitumbo kwa dimongo dya Umumu Wanaswe. ¹⁹ Na Yusufu kwa kuva ávele munu wambone pameho pa Nnungu na akanatamwije untaya dihoni Maliya, bahi nkukudungila anneke kwa sili bila vanu vanji kumala.

²⁰ Bahi pachikumbukilanya anelo, malaika wa Nang'olo nkumwidila muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Wako Yusufu n'dukuluwe Nfalume Daudi, unayope kuntwala Maliya ààve n'jalo, kwa kuva, chitumbo chake chihalokene na dimongo dya Umumu Wanaswe. ²¹ Nang'e àmbemleka mwana wa chilume, koka uncheme lina lyake Yesu,† kwa kuva, nang'e njo ambevapôha vanu vake n'disambi dyavo.”

²² Anelo lammalele lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,

²³ “Nkongwe akámmaite nnume àmbekuva na chitumbo, na àmbemleka mwana wa chilume, na vàmbenchema Imanueli,”‡ mana lake, Nnungu ávele pamo na hwetu.

²⁴ Bahi Yusufu patakatwike, nkuhwena unatenda muchi malaika wa Nang'olo channaijije, nang'e nkuntwala Maliya kuva n'jawe. ²⁵ Henga nanga panalele nawe mpaka pamaleke mwana wa chilume, na Yusufu nkunchema lina Yesu.

2

Vanu kuhaloka m'bali wa kumanga

¹ Yesu ávelekwejije muimanga ya Betelehemu, nchilambo cha Yudeya, mmaduva àlalá Helode lánavele nfalume. Bahi Yesu pavelekwejije, nkuhalokanga vanu kuhaloka m'bali wa kumanga, vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumila kwa kuloleha dinondwa, nkuhwika ku Yelusalemu. ² Vanu anevo nkuuja kuchidoni, “Ávele kwachi Nfalume wa Vayahudi avelekwejije? Tùniyona inondwa yake patunavele m'bali wa kumanga, na hwetu tuidile unamwabudu.”

† 1:21 Yesu nni lina lya Chigiliki, na kwa Chieblaniya lina anelyo nni Yoshuwa, mana lake nni “Nang'olo àpoha.” ‡ 1:23 Isaya 7:14

³ Nfalume Helode papilikene anelo, nang'e pamo na vanu vammalele va pa Yelusalemu nkuva na lipamba. ⁴ Bahi Helode nkuvachema makuhani vakulu vammalele na vakúhunda Sheliya yanga Musa, nkuvauja kuchidoni, "Kilisto àmbevelekwa kwachi?" ⁵ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Àmbevelekwa ku Betelehemu, nchilambo cha Yudeya, kwa kuva njo chalembile nabii kuva,

⁶ 'Henga wako Betelehemu, uvêle chilambo cha ku Yudeya, wako nanga puvele n'joko n'dimanga ding'ulu dya ku Yudeya, kwa kuva, kwakuwe àmbehaloka nkútawala ambevatawâla vanu vangu Vaisilaeli.' ^{*}

⁷ Bahi Helode nkuvachema chitinya-tinya avala vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa, uchinga avauje aila inondwa íhumidile duvani. ⁸ Anepo Helode nkuvatuma vahwene aneko ku Betelehemu wahaula kuchidoni, "Hweneng'ana mukatumbame kuntaha aneyo mwana. Mukàmwona, uyang'ana munguhaulile, uchinga nanani nguhwene nikàmwabudu."

⁹ Pavampilikanidile nfalume, vanang'o nkuhweneng'ana. Na aila inondwa ivaiwene pavanavele m'bali wa kumanga nkuvalodya, na vanang'o nkuilondola mpaka paiimidile pachinu apala pavele ayula mwana. ¹⁰ Pavaiwene aneyo inondwa nkuhangalala namene. ¹¹ Anevo vanu nkuinjila nng'ande, nkumwona mwana chalumo na Maliya anyokwe, nkutindivala malundi nkumwabudu ayula mwana. Anepo nkuhungula vihapu vyao nkumwing'a ayula mwana dinujo dya sahabu na ubani na mahuta lagalika la manemane.

¹² Anevo vanu nkuuyang'ana kukaya kwavo kwa kupitila chihi indila inji ing'anya Nnungu ánivakalipila muindoto vanauyile kavila kwanga Helode.

Kutukutula ku Misili

¹³ Avala vanu pavaukile, malaika wa Nang'olo nkunnyumila Yusufu muindoto nkunnyaulila kuchidoni, "Takatuka, ntwale mwanalo pamo na anyokwe, mutukutile ku Misili. Ikalanga aneko mpaka panimbekuhaulila uuye, kwa kuva, Helode àntaha mwana uchinga ammwalale."

¹⁴ Bahi chilo anecho Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na anyokwe mwana, nkuhwena ya ku Misili. ¹⁵ Nkuikala aneko mpaka Helode pahwile. Chinu anecho chínitendeka uchinga litimile lilove lyanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva, "Nínchemile Mwanangu, auye kuhaloka ku Misili." [†]

Kuwalalwa kwa vavana

^{*} 2:6 Mika 5:2 † 2:15 Oseya 11:1

16 Helode pamaite kuva avala vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa vânnambila, nkutunduwila namene. Nkulaija vavana vammalele va chilume va ku Betelehemu na vannyenje, kutandikila vakununu mpaka vavêle na myaka mivili, vawalalwe. Helode ávatondwele vavana va changa anecho kupapatana na uhiku aula uvanaiwene inondwa avala vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa. 17 Anepo njo palatimidile malove lanatangwele nabii Yelemiya kuva, 18 “Lidi línipilikanika aneko ku Lama, kukuta na kulikutangila. Laheli wavakutula vana vake, wala anatanwe kutujwa ntima, ing'anya vammalele vânihwa.”†

Kuuya kuhaloka ku Misili

19 Pahwile Helode, malaika wanga Nang'olo Nnungu nkunyumila Yusufu muindoto akula ku Misili. 20 Nkunnyaulila kuchidoni, “Takatuka, ntwale mwana pamo na anyokwe, uuye navo ku chilambo cha Isilaeli, kwa kuva, avala vachilambela kummwalala mwana, vânihwa.” 21 Bahi Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na anyokwe mwana, nkuuya ku chilambo cha ku Isilaeli.

22 Henga Yusufu papilikene kuva Alikelao, mwanawe Helode, àjukile kuva nfalume wa chilambo cha Yudeya, pachinu pachitawala atatake, ániyopa kuhwena aneko. Henga Yusufu padumwije muindoto, nkuhwena kuchilambo cha ku Galilaya, 23 nkunaikala kuimanga ya ku Nasaleti, uchinga latimile malove lavanatangwele manabii kumwamba Kilisto kuva, “Vâmbenchema Nnasaleti.”

3

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu (Mako 1:1-8, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

1 Mmahiku anelo, Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga lya ku Yudeya, nkutandilika kuvahubilila vanu, 2 wachidoni, “Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu úvele pepi.” 3 Aneyo Yohana njo wachimwamba nabii Isaya pachihaula kuchidoni, “Munu ànonoha lidi kulilanga, wachidoni, ‘Nkatapajije Nang'olo indila yake, nyoshanga dihengo dyambepita.’ ”*

4 Yohana áwete inguwo ikatapajijwe kwa maleha la ungamila na nchikundu mwake áhungile nkanda wa

† 2:18 Yelemiya 31:15 * 3:3 Isaya 40:3

limbende. Chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu. ⁵ Vanu vohe kuhaloka imanga ya ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha ku Yudeya na va vilambo vyammalele vivêle nnyenje luhunde lwa Yoludani, vânimwenela. ⁶ Nkulitangolanga masambi lavo, na Yohana nkuvabatisa nnuhunde lwa Yoludani.

⁷ Yohana pavawene Mafalisayo na Masadukayo vohe uvammwenela uchinga avabatise, nang'e nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumênge mwenu muitile gasabu ya Nnungu îda? ⁸ Tendanga matendo lalanguja kuva munilekanga masambi lenu. ⁹ Munatende kuva mûnahulula kulisingila kuva Iblahimu nni anakulwenu! Lola, nangu nînyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu wanga Iblahimu. ¹⁰ Bahi vino imbedo ìnivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapêle umbechetwa na kuyahwa mmoto. ¹¹ Nangu nîm'batisa mwenu kwa medi kulanguja kuva mûnileka masambi lenu. Henga aîda nnyuma mwangu àvele na dimongo ungupunda nangu, na nangu nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe na kwa moto. ¹² Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga apepetele ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga mahahi àmbelayocha mmoto ukádimika."

Kubatiswa kwanga Yesu

(Mako 1:9-11, Luka 3:21-22)

¹³ Anepo Yesu nkuuka ku Galilaya, nkuhwena kuluhunde lwa Yoludani, uchinga Yohana am'batise. ¹⁴ Henga Yohana nkulinga unnimbija Yesu wachidoni, "Nangu ngûlembelwa ngubatiswe na wako, mwadachi wako ùida kwang'une?" ¹⁵ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, "Kwa vino, leka ìive chihi uchocho, kwa kuva njo chiilembelwa tulatende lammalele lalalembela Nnungu." Bahi Yohana nkukubali.

¹⁶ Yesu pamalidile kubatiswa, nkuhuma mmedi, upala kulihunde nkuhunukuka, nkumwona Umumu wa Nnungu achionekâna muchi umunda, wasulupuka na kutulila muha mwake. ¹⁷ Lidi nkupilikanika kuhaloka kulihunde ulichidoni, "Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, ñnikatapaliwa nawe."

4

Kulingwa kwanga Yesu

(Mako 1:12-13, Luka 4:1-13)

1 Bahi Yesu nkulojwa na Umumu Wanaswe mpaka kulilanga uchinga akalingwe na Ibilisi. 2 Yesu nkufunga maduva alubaini chilo na muhi, pamalidile maduva anelo nkwona indala. 3 Bahi Ibilisi, ayula avalinga vanu nkumwidila Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wanga Nnungu lahaulile mayanga alano lààve mikate.” 4 Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Munu akambelama, kwa kulya chihi nkate, ila kwa kulikamula kila lilove lyatangola Nnungu.’ ”*

5 Ibilisi nkuntwala Yesu mpaka ku Yelusalemu, imanga yanaswe, nkunammika kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya Nnungu, 6 nkunnyaaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wa Nnungu, liyahe pahi, kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Nnungu àmbevalaja malaika vake kwajili yako. Vanang'o vàmbe kunyakula mmakono lavo, uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.’ ”†

7 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Inilembwa kavila Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.’ ”‡

8 Anepo Ibilisi nkuntwala kavila Yesu mpaka kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja ufalume wa kila chilambo na ukulu wake. 9 Ibilisi nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Ukatin-divala malundi na kungwabudu, nakwing'a anevyo vyam-malele.” 10 Henga Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Uka, Nanchindenga! Kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Mwabudu Nang'olo Nnungu wako, na kuntumikila chihi nang'e weka.’ ”§

11 Anepo Ibilisi nkunneka Yesu, nkuhaloka malaika nkun-yudumila.

*Yesu àtandilika kuvahubilila vanu ku Galilaya
(Mako 1:14-15, Luka 4:14-15)*

12 Bahi Yesu papilikene kuva Yohana vantadile nnilungu, nkuhwena chijiji cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya. 13 Yesu nkuuka kuimanga ya Nasaleti, nkuhwena unaikala imanga ya ku Kapelinaumu, imanga ivèle pepi na Litanda lya ku Galilaya, vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali. 14 Yatendeke uchocho uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

* 4:4 Makumbuso 8:3 † 4:6 Sabuli 91:11, 12 ‡ 4:7 Makumbuso 6:16 § 4:10 Makumbuso 6:13

15 “Vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali, nni vilambo vivêle nndila ílodya kubahali na m'bali wavili wa luhunde lwa Yoludani. Anevyo njo vilambo vya ku Galilaya, vivaikala vanu vohe vakávele Vayahudi.

16 Vanu anevo vaikâla nnupi, vâniwona nng'anje nkulu.

Na anevo vaikâla nchilambo chihinikwije kwa chimbwehedi cha kuhwa, nng'anje univahimbukila!”**

17 Na kutandikila mahiku ulolo, Yesu nkutandilika kuvahubilila vanu ujumbe wake wachidoni, “Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi!”

Yesu àvachema akúupa dihomba ncheche vâàve vakuhundwa vake

(Mako 1:16-20, Luka 5:1-11)

18 Bahi Yesu pânavele nkwonga nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya. 19 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngupapate, nangu nguchinintende mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu.” 20 Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.

21 Papite muyo kadiki, nkuvona vanu vanji vavili, munu na nnung'une, Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo. Vanang'o vávelenge muingalava pamo na atatawavo Sebedayo uvakatapaja dinjau dyavo. Yesu nkuvachema, 22 upala, nkuileka ingalava pamo na atatawavo, nkumpapata Yesu.

Makuwa lohe la vanu làmpapata Yesu

(Luka 6:17-19)

23 Bahi Yesu nkwonga chilambo chammalele cha ku Galilaya, wavahunda vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila vanu Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga. 24 Imbili yake nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Siliya. Bahi vanu nkumpelekejija Yesu vanu vammalele vânavele na magonjo la kila namuna na vachihuvanga na vabanîhwa na anamin-denga, na vânavele na chihundahunda, na vadidimênge miili, nang'e nkuvalamya vammalele. 25 Makuwa lohe la vanu kuhaloka kudimanga kumi dichemwa Dikapoli, na kuhaloka ku Yelusalemu na chilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na kung'ambo luhunde lwa Yoludani, lammalele lánimpapata.

** 4:16 Isaya 9:1-2

5

*Yesu àvahubilila vanu kwamba kuhangalala
(Luka 6:20-23)*

¹ Bahi Yesu pauwene mmuluku wa vanu, nkukwela nnichinga, nkunaikala. Vakuhundwa vake nkummwenela,

² nang'e nkutandilika kuvahunda wachidoni,

³ “Wasa vanu avala valisingîla chihi Nnungu weka, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.

⁴ Wasa vanu avala valikutangîla, kwa kuva, Nnungu achiavatuje ntima.

⁵ Wasa vanu avala valisulupûha, kwa kuva, chilambo chimbekuva mapala lavo.

⁶ Wasa vanu avala vavêle na indala na inyota ya kutenda lalalembela Nnungu,

kwa kuva, Nnungu àmbevasibiha.

⁷ Wasa vanu avala vavêle na chididi, kwa kuva, Nnungu achiavavikile chididi.

⁸ Wasa vanu avala vavêle na disungu dihahwîke, kwa kuva, vàmbebwona Nnungu.

⁹ Wasa vanu avala vavapatanîsa vanu, kwa kuva, vàmbevalangiwa kuva vana va Nnungu.

¹⁰ Wasa vanu avala valagîhwa ing'anya ya kutenda lalalembela Nnungu,

kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.

¹¹ Wasa mwenu, vanu vakàntangolela malove lahakalenge na kum'baniha na kunnambilila lahakalenge, kwajili yangu.

¹² Hangalala na kululutila, kwa kuva, inujo yenu ing'ulu ìnivikwa kulihunde. Uvila njo chivanananihijwe manabii vanapwawije, kabla mwenu mukànambipwawa.”

*Munyu na nng'anje
(Mako 9:50, Luka 14:34-35)*

¹³ “Mwenu mùvele muchi munyu kwa vanu vammalele. Henga inowi ya munyu ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila? Ukálemebelewa kwa chinu chohecho, ila uuyaha chihi pawelu na kuluvatwa na vanu.

¹⁴ Mwenu mùvele muchi nng'anje kwa vanu vammalele, nng'anje ukáhululika kupihika, malinga chuukapihika nng'anje wa imanga idengwîje muha lichinga. ¹⁵ Nanga munu achâcha chibatali koka nkuchihinika lidebe, ila vâchivika muha chipanda, uchinga chivamulikile vanu vammalele vâvele nng'ande. ¹⁶ Uchocho, na mwenu nng'anje wenu ulangaje muyo mwa vanu, uchinga valone àlalâ lambone lamutenda, koka vannombolele Atata wenu wa kulihunde.”

Mahundo layâmba Sheliya ya Musa

¹⁷“Munatende kuva nangu ngùidile unaipukutanga Sheliya ya Musa au mahundo la manabii. Nangu nikáidile unaipukutanga, henga ngùidile unaitimilisa. ¹⁸ Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, mpaka anepo chilambo na lihunde pavimbepita, wala nanga pachinu kananga pajoko pa lilove mu Sheliya yanga Musa pambeûka mpaka lammelele latimile. ¹⁹ Munu woheyo akambeiyonela mana kananga amuli inyoko mu Sheliya adino na kuvahunda vanu vanji vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva n'joko mu Ufalume wa Nnungu. Henga ayula ambekamûla Sheliya na kuvahunda vanu vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva nkulu mu Ufalume wa Nnungu. ²⁰ Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, ikàva nanga pamutenda àlálá lalalembela Nnungu kupunda chivatenda Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa, mukámbeinjila mu Ufalume wa Nnungu.”

Kuwalala (Luka 12:57-59)

²¹“Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unawalale, na munu woheyo ambewalâla àlembelewa ahukumwiwe asabu.’*^{*}

²² Henga nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo amvisîja nnyake, àlembelewa ahukumwiwe asabu. Na munu antangolêla nnyake malove lahakalenge, nang'e àmbehukumwiwa asabu ku Lukumbi Lukulu Iwa Vayahudi. Na munu anyaulîla nnyake kuva, ‘Ukâvele na ding'ano’ nang'e àlembelewa ayahwe mmoto wa Jihannamu.

²³ Ikàva ùhwena unannyumija Nnungu sadaka pachitala, upala nkukumbukila kuva nnyako àvele na lituku na wako, ²⁴ bahi ileke sadaka yako pachitala, uhwene ukapatane na nnyako hoti, koka uuye unnyumije Nnungu sadaka yako.

²⁵ Piyanyija kupatana na munu akusitêke, tenda uchocho kabla mukànambihwika kulukumbi. Ukanatende uchocho, munu akusitêke àmbekupelekeje kwa nkúhukumu, koka nkúhukumu akupelekeje kwa litiyala, koka litiyala akuchimile nnilungu. ²⁶ Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo.”

Kulala ugoni

²⁷“Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unalale ugoni.’†

²⁸ Hambi nangu nìnyaulilanga kuva, ambennôla mmahe kwa kunng'unukila, aneyo ànilala nawe ugoni mwisungu mwake.

²⁹ Ikàva liso lyako lya kunkono likutenda utende sambi, lid-
abole uliyahe kulehu na wako! Wasa unààve na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa

* 5:21 Kuuka 20:13, Makumbuso 5:17 † 5:27 Kuuka 20:14

Jihannamu. ³⁰ Na ikàva nkono wako wa kunkono ùkutenda utende sambu, uchekete uuyahe kulehu na wako! Wasa unààve na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa Jihannamu.”

Kulekana

(Matayo 19:9, Mako 10:11-12, Luka 16:18)

³¹ “Vanu vanji vâhaua kuva Sheliya îhaua kuva, ‘Munu woheyo annêka n’jawe, àlembelewa amwing’e talaka.’[†]
³² Henga nangu nînyaulilanga kuva, munu woheyo annêka n’jawe, ikânave chihi kwa ing’anya ya kulala ugoni, àntenda mmahe aneyo kuva n’goni, na nnume ambennômba mmahe aneyo, nanang’e àlalá ugoni.”

Kuapila

³³ “Uchocho, múnipilikana chivanavahaulidile vanyakala kuva, ‘Munavike nasili ya kulambila, henga ùlembelewa utimise nasili yunavikile kwanga Nang’olo Nnungu.’
³⁴ Henga nangu nînyaulilanga kuva, wala munaapile kwa kutambulanga kulihunde, kwa kuva, aneko njo kwaikala Nnungu nchiteng’u chake cha chifalume. ³⁵ Na wala munaapile kwa kutambulanga chilambo, kwa kuva, anepo njo pachinu pakuvika madodo lake, na wala munaapile kwa kutambulanga Yelusalemu, kwa kuva, aneyo njo imanga ya Nnungu, Nfalume Nkulu. ³⁶ Na wala unaapile kwa kutambulanga muti wako, kwa kuva, nanga pauhulula kananga kuutenda ulindo wako umo ùùve wanaswe au wanapi. ³⁷ Mwenu mukâhaua, ‘Elo,’ muhiu ìive elo, na mukâhaua, ‘Nanga,’ muhiu ìive nanga, kwa kuva, malove latongolêwa kupunda anepo làhaloka kwa Nanchindenga.”

Kupindikula

(Luka 6:29-30)

³⁸ “Múnipilikana kuva ìnihaulwa kuva, ‘Antumbûla nnyake liso nanang’e atumbulwe liso, na an’gong’ôla nnyake lino nanang’e agong’olwe lino.’[§] ³⁹ Hambu nangu nînyaulilanga kuva, munu akutendedîle lahakalenge unampindikule. Na munu akàkuhebula kwa kukupanya likofi nnibuda lya kunkono, nnekele akupindikulile na lya kunchinda. ⁴⁰ Na ikàva munu àlembela akusitaki kulukumbi uchinga atwale nkogo wako, bahi nnekele atwale na likoti lyako mwalehu. ⁴¹ Munu akàkunamatija unyakula chihapo chake kilomita imo, wako nnyakulile kilomita dimbili. ⁴² Munu akàkuyuwa mwing’e, na munu ambekuyadîka chinu unamwime.”

[†] 5:31 Makumbuso 24:1   [§] 5:38 Kuuka 21:24, Valawi 24:20, Makumbuso 19:21

Kuvatamwa amongo
(Luka 6:27-28,32-36)

⁴³ “Mwenu m̀n̄ipilikana chiinahaulike kuva, ‘Ntamwe nnyako, na ummenge mmongo mwalo.’** ⁴⁴ Henga nangu n̄nnyaulilanga kuva, vatamwange amongo mwenu na kuvayuwila avala vam'baniha mwenu, ⁴⁵ kwa kutenda uchocho m̀̀va mmana mmahiu mma Atata wenu wa kulihunde. Kwa kuva, nang'e àvalangajija liduva vanu vat̀enda lahakalenge na vanu vambone, na kuvatonyele imbula vanu vat̀enda lalalembela Nnungu na vanu vak̀atenda lalalembela Nnungu. ⁴⁶ Ik̀ava m̀vatamwa chihi vanu vantamẁanga mwenu, dachi, m̀mbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vak̀utwala kodi na vanang'o v̀atendanga uchocho! ⁴⁷ Ik̀ava m̀vasalimila chihi vak̀ukulupila avenu, dachi chinu ntwani chinji chimuchitenda kupunda vanu vanji? Ata vanu vak̀ammaite Nnungu v̀atenda uchocho. ⁴⁸ Bahi m̀lemelewa m̀̀ve mmanu mmakukamilika malinga Atata wenu wa kulihunde chakamilike.”

6

Kuvayangata amahuvani

¹ “Lyongolelange uyopa munatenda lambone pameho pa vanu uchinga vannolange. Muk̀atenda uchocho, Atata wenu wa kulihunde nanga pambemwing'a dinujo.

² Bahi paunnyangata mmahuvani, unalihaulange kwa vanu kwa kwombela lipenga muchi vakulilambilila chivatenda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmadila uchinga valombolewe na vanu. Nangu n̄nnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali v̀anipata inujo yavo. ³ Henga wako paunnyangata mmahuvani, ìlemelewa kananga nkono wako wa kunchinda unamale chiutenda nkono wako wa kunkono. ⁴ Paunnyangata mmahuvani, nnyangate kwa sili, na Atatako al̀ona àlálá laulatenda kwa sili achiakwing'e dinujo.”

Kuyuwa
(Luka 11:2-4)

⁵ “Pamuyuwa munatende muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vananowelwa kwimila na kuyuwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnyenje dindila uchinga vanu vavone. Nangu n̄nnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali v̀anipata inujo yavo. ⁶ Henga wako puyuwa, injila nchumba chako, uchime nnango, koka unnyuwe Atatako ak̀oneka. Na Atatako, ach̀ona anecho chutenda kwa sili achiakwing'e inujo yako.

** 5:43 Valawi 19:18

⁷ Pamuyuwa, munatangole malove lohe lákuuila-uila muchi vanu vakámmaite Nnungu chivatenda. Vanang'o vátenda kuva Nnungu achivapilikane ing'anya ya malove lavo lohe. ⁸ Munatende muchi vanang'o, kwa kuva, Atata wenu ànilamala lamusikikidile kabla mwenu mukànambinyuwa.

⁹ Bahi mwenu yuwanga uvila,
'Atata wetu uvêle kulihunde,
lina lyako litumbyangwe.

¹⁰ Ufalume wako uide.

Na apano pachilambo, latendeke àlalá lulalembela wako,
malinga chilatendeka aneko kulihunde.

¹¹ Utwing'e nelo chakulya chimbetutoleja kwa nelo.

¹² Utusamehe makosa letu,
muchi hwetu chituvamehe vanu vatukosêla.

¹³ Na patulingwa, unatuleke ututenda masambi,
henga utupohe mmakono mwanga Nanchindenga. [Kwa
kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni vyako, vyaka
na vyaka. Amina.]*

¹⁴ Mukàvasamehe vanu vankosêla mwenu, uchocho na Atata wenu wa kulihunde achiansamehe mwenu makosa lenu.

¹⁵ Henga mukánavasamehe vanu vankosêla mwenu, na Atata wenu wa kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu."

Mahundo layâmba kufunga

¹⁶ "Pamufunga, munayundale muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vakungunyaja kumeho kwavo uchinga vapate kwonekana na vanu kuva vanafunga. Nangu ninyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vânipata inujo yavo.

¹⁷ Henga wako paufunga, kalava medi kumeho na ulipakale mahuta mmuti, ¹⁸ uchinga vanu vanamale kuva wako unifunga, ila umaikane chihi na Atatako akáoneka. Na Atatako alôna anelo laulatenda kwa sili achia kwing'e inujo yako."

Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu nahoti

(Luka 12:22-36, Luka 16:13)

¹⁹ "Munalikondeje dimali dyohe apano pachilambo. Apano pachilambo vakoko vânaondonganga na ing'ange ñaondonganga, na vakwiva vanatutumula nkwiva.

²⁰ Mwenu likondeje dimali dyenu kulihunde, aneko vakoko vakáondonganga na ing'ange ikáondonganga, na wala vakwiva vakáhulula kututumula, nkwiva. ²¹ Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako.

²² Meho njo chibatali cha mmili. Bahi meho lako lakáva lumi, mmili wako wammalele ùmbeumbala nng'anje. ²³ Henga

* **6:13** Mmalemba lanji matandi-matandi, malove alano lakápali, "Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni wako, vyaka na vyaka. Amina."

meho lako lakàondongeka, mmili wako wammalele ùmbekuva nnupi. Bahi ikàva nng'anje uvêle nkati mwako ùnipindikuka kuva lupi, bahi anelwo nni lupi lwa kuyoha!

²⁴ Nanga munu ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa kuva, akâtenda uchocho àmbemmenga yumo na kuntamwa yunji, au àmbekamulana na yumo na kunhebula yunji. Mweni mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno umuditumikila na dimali.

²⁵ Bahi nangu nìnyaulilanga kuva, munààve na lipamba ing'anya ya maisha lenu, kuva mùmbekulya chani au mùmbekumbila chani, au kuyamba miili yenu, kuva mùmbewala chani. Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu nni ya mana namene, akee chihi kwajili ya dinguvo weka.

²⁶ Valolange vyuni. Vanang'o nanga pavapanda wala nanga pavafuna, na wala nanga pavakondya chinu chohecho nnichehe. Pamo na anelo, Atata wenu wa kulihunde ànavalisa. Dachì, mweni mukée mmamana namene kupunda vyuni? ²⁷ Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?

²⁸ Mwadachi mùùva na lipamba ing'anya ya dinguvo? Lolanga mauwa la kunnyitu chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga palalitotela lene dinguvo. ²⁹ Henga nangu nìnyaulilanga kuva, ata Nfalume Selemani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo. ³⁰ Mweni mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, ikàva Nnungu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu, lapwâwa chihi nelu, nundu nkuyahwa mmoto, dachi Nnungu akambepunda kummwajanga mweni saana?

³¹ Bahi munààve na lipamba, umuchidoni, 'Tùmbekulya chani,' au 'Tùmbekumbila chani,' au 'Tùmbewala chani!'

³² Kwa kuva, anelo lammalele njo lavátàhà vanu vakámmaite Nnungu. Henga Atata wenu wa kulihunde ànimala kuva mùnisikikila anevyo vyammalele. ³³ Henga tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu na àlalà lalalembela Nnungu hoti, nanang'e achiamwing'ange anelo lammalele.

³⁴ Bahi munààve na lipamba kwajili ya liduva lya nundu, kwa kuva, mambo la nundu nni la nundu, na la nelu nni la nelu. Kulikambya-kambya na mambo la nelu kunatosa kwa nelu."

7

*Kuvahukumu vanu vanji
(Luka 6:37-38,41-42)*

1 “Munavahukumu vanu vanji ili Nnungu anannyukumu mwenu. 2 Malinga chimuvahukumu vanu vanji, nni uchocho Nnungu chambennyukumu mwenu, na chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji njo uchocho chambetumila Nnungu kunnyukumu mwenu. 3 Mwadachi ùluleha nswani uvêle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo luvêle nniso lyako ukàlwònà? 4 Ûmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi, 'Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu chivêle nniso lyako,' akuno umwene uvèlè na lukongolo nniso lyako? 5 Nkúlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvêle nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno.

6 Munaveng'e vitukutuku vyanaswe vanu vakávele vanaswe, uyopa vanampindikukila na kunnnumanga muchi chivaluma ang'avanga. Na wala munavayelegele vitukutuku vyambone vanu vakávele vambone, uyopa vânavikadamba kwa madodo lavo muchi anguluve chivakadamba vitukutuku.”

Yuwa, taha, hodika
(Luka 11:9-13)

7 “Yuwanga, na Nnungu achiamwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe. 8 Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na ahodîka ànachimuliwa. 9 Alida mmwenu, mwanawe akànyuwa nkate, nang'e àmwing'a liyanga? 10 Au akànyuwa uhomba, nang'e àmwing'a nnyongo? 11 Ikàva mwenu mmakutenda masambi, mùnimala kuveng'a vavana venu vitukutuku vikatapele, dachi Atata wenu wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a vitukutuku vikatapele avala vannyûwa?

12 Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho, kwa kuva, aino njo mana ya mahundo la Sheliya ya Musa na manabii.”

Nnango uhonene na nnango udambalwike
(Luka 13:24)

13 “Injilanga kwa kupitila nnango uhonene, kwa kuva, nnango na indila ilôja kukuondongwa ìndalambuka na vanu vapitîla indila aneyo, nni vohe. 14 Henga nnango wa kwinjilîla kuumi ùnihonana na indila ilôja aneko ìnihonana, na vanu vayôna indila aneyo vâvele chihi kadiki.”

Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-44, 13:25-27)

15 “Lyongolelange na manabii va kulambila. Vamwidîla akuno uvaonekana muchi angandolo kwa pawelu, henga

nkati mwavo nni mahoha lakalipa. ¹⁶ Bahi muchimuvamale kwa vihepo vyavo. Dachi, vanu vâhepa sabibu n'diheya au vâhepa tini mmbigili? ¹⁷ Bahi kila nnandi wambone ùpa vihepo vyambone, na kila nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone. ¹⁸ Nnandi wambone ukápa vihepo vikee vyambone, na nnandi ukee wambone nanga paupa vihepo vyambone. ¹⁹ Kila nnandi ukápa vihepo vyambone umbechetwa na kuyahwa mmoto. ²⁰ Bahi muchimuvamale manabii va kulambila kwa àlalá lávatendânga.

²¹ Akee kila munu anguchêma nangu, 'Nang'olo, Nang'olo,' ambekwinjîla mu Ufalume wa Nnungu, henga vambekwinjîla nni avala vatênda àlalá lalalembela Atatangu avêle kulihunde bahi. ²² Nniduva anelyo lya hukumu, vanu vohe vâmbenguhaulila kuchidoni, 'Nang'olo, Nang'olo! Kwa lina lyako twanimumya unabii, na kwa lina lyako twanivahumya vanu anamindenga na kutenda masaibu!' ²³ Anepo njo panimbevahaulila kuchidoni, 'Mwiko nangu nikánkamekenge mwenu! Ukananga apano pang'une, mwenu mmanu mutênda lahakalenge!' "

Vakúdenga vavili
(Luka 6:47-49)

²⁴ "Bahi kila munu apilikanîla mahundo langu na kutenda muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu avêle na ding'ano adengîle ing'ande yake nniyanga likulungwa. ²⁵ Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga nkuiguma ing'ande aneyo. Henga nanga painayangwike kwa kuva nsingi wake údengwije muha liyanga likulungwa.

²⁶ Henga kila munu apilikâna mahundo langu, koka anate nde muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu walivelu, adengîle ing'ande yake pannima ulongo. ²⁷ Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga na kuiguma aila ing'ande, nkuyanguka na kubamoka mwalehu."

Mamulaka langa Yesu

²⁸ Bahi Yesu pamalidile kutangola anelo lammalele, makuwa la vanu nkukangana namene namuna chachivahunda, ²⁹ kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda vao va Sheliya.

8

Yesu ànnamya munu avêle na mangundula
(Mako 1:40-45, Luka 5:12-16)

¹ Yesu pasulupwike nnichinga, makuwa makulungwa la vanu lánimpapata. ² Nkuida munu yumo avêle na mandungula, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ukàlebela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamyá.” ³ Yesu nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa aneyo munu, nkuhula kuchidoni, “Elo nalembela, lama.” Upala ayula munu, nkulama mandungula lake. ⁴ Bahi Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Kaleha, unannyaulile munu woheyo, henga wako hwena ukalilanguje kwanga kuhani, na ukahumye sadaka muchi chalajije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

*Yesu ànnamya ntumishi wa nkulu wa matiyala myamoja
(Luka 7:1-10)*

⁵ Yesu painjidile muimanga ya Kapelinaumu, nkulu wa matiyala myamoja la Valoma nkummwenela Yesu, nkunnyuwa annyangate. ⁶ Nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ntumishi wangu ànilala kukaya, ànididimanga na ànauula namene.”

⁷ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nguchinguide nikanamye.” ⁸ Nkulu aneyo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, kwa kuva wako ni nkulu, nangu nikáfala wala kadiki kukupwechelela wako nng'ande mwangu. Henga wako tangola chihi lilove, na ntumishi wangu achialame. ⁹ Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnyaulila yumo kuchi, ‘Hwena!,’ ànahwena, na nikànnyaulila yunji kuchi, ‘Ida!,’ ànaida, na nikànnyaulila ntumishi wangu kuchi, ‘Tenda achino!,’ ànatenda.”

¹⁰ Yesu papilikene anelo nkukangana namene, nkuvahulila avala vachinnondola kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avêle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi. ¹¹ Nangu nìnnyaulilanga kuva, vanu vohe vakee Vayahudi vàmbeida kuhaloka kumanga na kundonde, vambeikala na kulya paing'ole chalumo na Iblahimu na Isaka na Yakobo mu Ufalume wa Nnungu. ¹² Henga Vayahudi vohe, avala vachilembelewa vâavè mu Ufalume wa Nnungu vàmbeyahwa pawelu, nnupi, aneko vàmbejuta na kuhaya meno.” ¹³ Bahi Yesu nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, “Hwena kukaya, na ìtendeke kwakuwe muchi chukulupidile.” Upala ntumishi wake nkulama.

*Yesu àvalamya vanu vohe
(Mako 1:29-34, Luka 4:38-41)*

¹⁴ Yesu painjidile nng'ande mwa Petulo, nkumwona nkawake Petulo àlélé pachinanda, wauula chidumba. ¹⁵ Yesu

nkun'gusa munkono wake na chidumba nkunneka, nanang'e nkuimila nkutandilika kunnyudumila Yesu.

¹⁶ Palihtwikile lyulo, vanu nkumpelekejije Yesu vanu vohe vavêle na anamindenga, nang'e nkuvausa anamindenga kwa kutangola chihi lilove na kuvalamya vagonjo vammalele.

¹⁷ Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

“Mwene átwete idabadangi yetu na kulitika magonjo letu lammalele.”*

Galama ya kunnondola Yesu

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Yesu paliwene likuwa likulungwa lya vanu lin'dingwikè, nkuvamulisa vakuhundwa vake ahwene navo m'bali wavili wa litanda. ¹⁹ Bahi nkúhundwa yumo wa Sheliya ya Musa, nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, nimbekulondola kwoheko kumbehwena.” ²⁰ Yesu nkunnyaung'ula kuchidoni, “Macheta làvele na vivava na vyuni vîvele na vitehi, henga Mwana wa Munu, akávele na pachinu pakuyewelega.”

²¹ Nkúhundwa wake yumo nkuchidoni, “Nang'olo, nguleke hoti nguhwene nikansike atatangu.” ²² Henga Yesu nkunnyaulila kwa nfano wachidoni, “Ngupapate, valeke vanu vavêle muchi vânihwa vavasike vahwîle avao.”

Yesu ànyalaja chibunga

(Mako 4:35-41, Luka 8:22-25)

²³ Anepo Yesu nkwenda muingalava, nkupapatana na vakuhundwa vake. ²⁴ Upala nkulindamuka chibunga chikulungwa amula nnitanda, medi nkulindamuka kwinjila muingalava, na Yesu ávele alèlè luwono. ²⁵ Vakuhundwa vake nkummwenela, nkumwimula, uvachidoni, “Nang'olo, tupohe, tùvenkuhwa!” ²⁶ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùnayopa?” Bahi Yesu nkutakatuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vitungamane, navinang'o nkutungamana na kunyalalika nduu. ²⁷ Vanu vammalele nkukangana, uvachidoni, “Dachi, ayu munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!”

Yesu àvausa anamindenga

(Mako 5:1-20, Luka 8:26-39)

²⁸ Yesu pahwikile m'bali wavili wa litanda, nchilambo cha Vagadala,† nkukojana na vanu vavili vavêle na anamindenga, uvahaloka ya kumisati. Vanu anevo

* **8:17** Isaya 53:4 † **8:28** Malemba lanji la kala vanji vâlembile Vagadala na vanji vâlembile Vagelasi na vanji vâlembile Vagelagesi.

vánayopwa namene, na nanga munu analingile kupita indila aneyo. ²⁹ Upala, nkulindamuka unonoha malidi uvachidoni, “Ùndambela chani wako Mwana wa Nnungu? Dachi, wako widile unatubaniha kabla lakànambihwika maduva letu?”

³⁰ Pepi na pachinu anepo, pávele na likuwa likulungwa lya dinguluve dichilitahija vilyo. ³¹ Anevo anamindenga nkunyuwa namene Yesu uvachidoni, “Ukàtuhumya, tuhaulile tukadyende dinguluve.” ³² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana!” Bahi nkuvauka, nkunadyenda dinguluve, na dinguluve dyammalele nkuhelelekela kumakobikobi makulungwa, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

³³ Bahi vachúnga va dinguluve nkutukuta mpaka kumanga, nkuvahaulila vanu àlalá lammalele, na kila chinu chivakojije avala vanu vavêle na anamindenga. ³⁴ Bahi vanu vammalele nkuhwena uchinga vakakojane na Yesu. Na pavakojene nawe, nkunyuwa namene auke nchilambo chavo.

9

*Yesu ànnamya munu adidimenge
(Mako 2:1-12, Luka 5:17-26)*

¹ Yesu nkwenda muingalava, nkuyomboka litanda, nkuhwika kuimanga yachiikala. ² Aneko vanu nkumpelekejija munu yumo adidimênge, akuno alajijwè nchinanda. Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Likamye ntima mwanangu! Ùnisamehewa masambi lako.” ³ Upala, vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa nkutandilika kutangola chimundamunda uvachidoni, “Ayu munu ànkufulu Nnungu!”

⁴ Yesu ánilamala lavachiliuja, nkuhauula kuchidoni, “Mwadachi mùliuja lahakalenge mmitima mwenu?” ⁵ Lilida lipeyapeya namene, kuhauula kuva, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kuhauula kuva, ‘Imila uhwene?’ ⁶ Henga kwa kunnamya munu ayuno, nangu ngùlebela ngùmaihe kuva, Mwana wa Munu ávele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Bahi nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Imila, utwale chinanda chako, uhwene kukaya kwako.”

⁷ Anepo ayula munu nkuimila, nkuhwena kukaya kwake. ⁸ Likuwa lya vanu pavalawene latendeke, nkukangana na kuyopa, nkunnombolela Nnungu avapêle vanu mamulaka anelo.

*Yesu ànchema Matayo
(Mako 2:13-17, Luka 5:27-32)*

⁹ Yesu nkuuka anepo, na pánavele nkuhwena, nkumwona nkútwala kodi yumo uvanchema Matayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate.” Matayo nkutakatuka, nkumpapata Yesu.

¹⁰ Yesu pánavele nkulya kuing'ande yanga Matayo, vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulika kuva nni vanu vavêle na masambi, vániida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake. ¹¹ Mafalisayo pavalawene anelo, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwadachi nkúhunda wenu àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?”

¹² Yesu papilikene uchocho, nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu vauûla njo vannembêla n'ganga. ¹³ Henga hweneng'ana mukalihunde mana la Malemba Lanaswe lahaûla kuva, ‘Ngùlembela muvalanguje vanji chididi, akee unghumija chihi sadaka.’* Nangu nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, ila ngùidile unavachema vanu vavêle na masambi.”

Kufunga

(Mako 2:18-22, Luka 5:33-39)

¹⁴ Anepo vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkuhwena unamuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi, hwetu na Mafalisayo tûnafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?” ¹⁵ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakúmbuliwije kuing'ole ya ulombi vâmbeyundala dachi, mwene nnombi avèlè pamo na vanang'o? Ikáhululika! Henga uhiku uchiukamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.

¹⁶ Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, chilaka anecho chahambi chîmbekungunyala na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka. ¹⁷ Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya limbende. Akâtenda uchocho, aila mipatila ñapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi ñinamwadilika, na mipatila nkwindongeka. Henga vanu vâtaya divayi dyahambi mmipatila yahambi, na vyammalele vivili vînachungika.”

Yesu ànnamya mmahe yumo na kunfufula nahaku wanga nkulu yumo

(Mako 5:21-43, Luka 8:40-56)

¹⁸ Yesu pachitangola malove anelo, nkuhaloka nkulu yumo wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu, nkuhula kuchidoni, “Nahaku wangu

* 9:13 Oseyá 6:6

ànihila uvino. Vino tuhwene ukammikile nkono wako, nanang'e achifufuke.”¹⁹ Yesu pamo na vakuhundwa vake nkutakatuka, nkupapatana nawe.

²⁰ Mmahe yumo ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi kwa vyaka kumi na mbili, nkunnyidila Yesu kwa kumongo, nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu. ²¹ Aneyo mmahe nkulitangolela chimundamunda kuva, “Nikàgusa chihi lijoho lyake nguchingulame.” ²² Yesu nkupindikuka, nkummwona aneyo mmahe, nkunnyaaulila kuchidoni, “Mwanangu, likamye ntima! Ing'ulupa yako ìnikulamya.” Upala, ayula mmahe nkulama.

²³ Yesu painjidile nng'ande mwa ayula nkulu, nkuvona vakwómbe vimbeta vya kulikutangila, pamo na likuwa lya vanu uvalikutangila. ²⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Humang'ana! Mwana akáhidile, àlelé chihi luwono.” Vanang'o nkunnyeka. ²⁵ Henga likuwa lya vanu palihumanenge, Yesu nkwinjila kuchumba kwavele nahaku, nkunkamula nkono, ayula nahaku nkuimila. ²⁶ Habali aneyo nkuyanjala nchilambo anecho chammalele.

Yesu àvalamya vanu vavili vaputéle meho

²⁷ Bahi Yesu nkuuka anepo, na pánavele nndila, vanu vavili vaputéle meho nkumpapata uvanonoha lidi, uvachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile chididi!” ²⁸ Yesu painjidile nng'ande, vanu vavili vaputéle meho nkummwenela, Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnakulupila kuva nangu nàhulula kunnamya?” Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo.” ²⁹ Anepo Yesu nkuvagusa meho lavo, nkuhaua kuchidoni, “Ìtendeke muchi chimukulupila.” ³⁰ Meho lavo nkukusumbuka. Yesu nkuvaduma wachidoni, “Lyongolelange munannyaulile munu woheyo.” ³¹ Henga vanang'o nkuukananga, nkuhwena unayanjaja habali dya Yesu nchilambo achila chammalele.

Yesu àmmusa nanndenga mmunu anavele bubu

³² Vanu avala vavili pavachiukananga, bahi vanu vanji nkumpelekejija Yesu munu bubu avêle na nanndenga. ³³ Bahi Yesu pammusije ayula nanndenga, ayula munu ánavele bubu nkutandilika kutangola. Makuwa la vanu nkukangana, nkuhaua kuchidoni, “Chitendo malinga achi chikánambikwoneka nchilambo achino cha Isilaeli!” ³⁴ Henga Mafalisayo nkuhaua kuchidoni, “Nanchindenga†, nkulu wa anamindenga njo annyululíha nang'e kuvausa anamindenga.”

† 9:34 Matayo àlèmbile Belisabuli, lina litumíke kumwamba Nanchindenga.

Vakúkola madengo vâvele kadiki

³⁵ Bahi Yesu nkudinguka n'dimanga dyammalele na mmi-jiji, wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu, na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga. ³⁶ Yesu palawene makuwa la vanu, nkuvavikila chididi ing'anya vâ nibanika namene na kuyuvula muchi angandolo vakávele na nchunga. ³⁷ Anepo Yesu nku-vahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Mafuno làvele lohe, henga vakúfuna vâvele kadiki. ³⁸ Bahi nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúkola madengo vanji, mmwelu wake."

10

Mitume kumi na mbili
(Mako 3:13-19, Luka 6:12-16)

¹ Bahi Yesu nkuvachema vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a mamulaka la kuvausa anamindenga na kulamya magonjo la kila namuna na ihuvangi ya kila namuna. ² Alano nni malina la vakuhundwa kumi na mbili vanga Yesu, vanavachemile Yesu kuva mitume, ntandi Simoni uvanchema Petulo, na nnung'une uvanchema Anduleya, na Yakobo mwana wanga Sebedayo pamo na nnung'une uvanchema Yohana, ³ na Filipo, na Batolomayo, na Tomaso, na Matayo ánavele nkútwala kodi, na Yakobo mwana wanga Alufayo, na Sadayo, ⁴ na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote,* pamo na Yuda Isikaliote ánantengeleke Yesu.

Yesu àvatuma mitume kumi na mbili
(Mako 6:7-13, Luka 9:1-6)

⁵ Yesu nkuvatuma anevo mitume kumi na mbili wavahaulila kuchidoni, "Munahwene kwa vanu vakávele Vayahudi, na wala munainjile n'dimanga dya chilambo cha Samaliya. ⁶ Henga mwenu hweneng'ana kwa vanu va Isilaeli, anevo vavêle muchi angandolo vayahike. ⁷ Pamuhwena vahubilile uvila, 'Ufalume wa Nnungu ùvele pepi.' ⁸ Valamyange vagonjo na kuvafufula vanu vahwîle na valamyange vâvele na mangundula na kuvausa anamindenga. Mupewije bule, bahi humyanga bule. ⁹ Munanyakule hela yoheyo mmitondo mwenu. ¹⁰ Munanyakule mpatila wa mwanda, wala nkogo wa akiba, wala vilatu wala isimbo. Kwa kuva, akôla madengo àlembelewa apate àlalá lalasikikidile.

* **10:4** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

11 Imanga yoheyo na chijiji chohecho chimumbeinjila, ntahange munu avêle tayali kumpwechelanga, muikale kwanga nang'e mpaka pamumbeukananga. 12 Pamumbeinjila muing'ande aneyo, vayuwile vanu va kaya aneyo Nnungu avabaliki. 13 Na vanu va kaya aneyo vakâmpwechelela saana, bahi vapwechelele balaka dya amani dimuvayuwidile, henga vakanampwechelele saana, balaka anedyo dya amani dimmuile mwenu mmene. 14 Na munu akâhita umpwechelela wala upilikanila malove lenu, pamumbeuka pakaya anepo au paimanga aneyo, vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilangule kuva, vene vânitandola kulahita malove la Nnungu.† 15 Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, liduva lya hukumu, vanu va imanga aneyo vâmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va ku Sadoma na ku Gamola.

*Kubanika kwa Mitume
(Mako 13:9-13, Luka 21:12-17)*

16 Lola, nangu nîntumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu vayôha muchi mahoha. Bahi mûlebelewa mukalamuke muchi mihongo, na munaambike ching'ati vanu anevo. 17 Lyongolelange na vanu. Kwa kuva, vanang'o vâmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga kulukumbi na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. 18 Mûmbepelekejwa kwa vatawâla na kwa vafalume ing'anya yang'une, uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o na kwa vanu vakâvele Vayahudi. 19 Henga pavambempelekeja kulukumbi, munâave na lipamba namuna chimumbenatangola au chinu chimumbenatangola, kwa kuva, upala, muchimupewe chinu chakutangola. 20 Kwa kuva, mukambetangola mwenu, ila Umumu wa Atata wenu Nnungu njo ambetangôla kupitila mwenu.

21 Munu âmbentengeleka nnung'une awalalwe, na atata âmbentengeleka mwanawe awalalwe, na vavana navanang'o vâmbevapindikuka vavavalêke na kuvatenda vawalalwe. 22 Na vanu vammalele vâmbemmenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepililîla mpaka kuntululilo, aneyo njo ambepôhwa.

23 Pamumbebanihwa muimanga imo, tukutila imanga inji. Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, mukambemalila kupita n'dimanga dyammalele dya Isilaeli, kabla Mwana wa Munu akânambikwida.

† 10:14 Chitendo achino cha Vayahudi kulipumunanga litutunga mmadodo, chilandana na nnyambo wa Vamakonde pavahaula kuva, nangu nînikalava mwalehu.

²⁴ Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda nkúhunda wake, wala ntumishi akáva nkulu kumpunda nang'olo wake. ²⁵ Henga ìnatosa nkúhundwa kuva muchi nkúhunda wake, na ntumishi kuva muchi nang'olo wake. Ikáva vanu vanji vânguchemile nangu nkulu wa ing'ande kuva Nanchindenga, † dachi vanu va nng'ande mwangu vakambhalija kuchemwa malina lahakalenge namene?"

Alembelêwa kuyopwa
(Luka 12:2-9)

²⁶ "Bahi munavayope vanu anevo, kwa kuva, kila chinu chihinikwîje chimbehunukulîwa na kila chinu chipihîjwe chimbepisulîwa. ²⁷ Chininnyaulila mwenu nnupi, mwenu chihaulange panng'anje, na achila chimupilikana kwa manyinyi, chiyanjajange kwa vanu vammalele. ²⁸ Munavayope avala vahulûla chihi kuuwalala mmili, henga vakáhulula uiwalala isungu. Henga nnyopange ayula aondongânga mmili pamo na isungu, mmoto wa Jihannamu. ²⁹ Dachi, vyuni vivili vijoko vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga wala nanga chuni chimo chíhwa bila Atata wenu Nnungu kutamwa. ³⁰ Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala. ³¹ Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni vyohe.

³² Munu woheyo anguyambukîla nangu muyo mwa vanu kuva, nang'e nni wang'une, na nangu nguchininnyambukile muyo mwa Atatangu avêle kulihunde. ³³ Henga munu woheyo ambengukâna nangu muyo mwa vanu, na nangu nguchininkane muyo mwa Atatangu avêle kulihunde."

Yesu àida na kuhapukana
(Luka 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ "Munatende kuva nangu ngùidile unapelekeja amani pachilambo. Nanga, nangu nikáidile unapelekeja amani ila ihapukani. ³⁵ Kwa kuva, nangu ngùidile unavatenda vanu vahapukane.

'Mwana wa chilume àmbehapukana na atatake, mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe, na nkangalombwa àmbehapukana na nkawake.

³⁶ Na amongo va munu vâmbekuva avala va nng'ande mwake.'§

³⁷ Munu woheyo antâmwa atatake au anyokwe kupunda changutamwa nangu, aneyo akálembelêwa kuva nkúhundwa

† **10:25** Matayo àlembile Belisebuli, lina litumike kumwamba Nanchindenga. Nchitabu cha Matayo 12:24 na Mako 3:22 na Luka 11:15, yònekana kuva vanu vanji vahawile kuva Yesu àtumila dimongo dyanga Belisebuli.

wangu. Na munu woheyo antâmwa mwanawe kupunda changutamwa nangu, aneyo akálebelewa kuva nkúhundwa wangu. ³⁸ Na munu woheyo akátamwa kuunyakula nsalaba wake na kuva tayali kuhwa ing'anya yang'une, aneyo akáfala kuva munu wangu. ³⁹ Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akambekuwa na umi ukee na ntululilo, henga munu akubáli kuhwa ing'anya yang'une, achieve na umi ukee na ntululilo.”

Dinujo

(Mako 9:41)

⁴⁰ “Ampwechelânga mwenu, àngupwechelela nangu, na ayula angupwechelêla nangu, àmpwechelela ayula ángutumîle. ⁴¹ Munu ampwechelêla nabii, ing'anya ya kuva nang'e nni nabii, àmbepata dinujo dilandâna na dya nabii ayula, na munu ampwechêla munu atênda lalalembela Nnungu, ing'anya ya kuva nang'e nni munu atênda lalalembela Nnungu, àmbepata dinujo dilandâna na dya munu atênda lalalembela Nnungu. ⁴² Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambe-mwîng'a yumo wa ava vajoko, chikombe cha medi ladidimîla, ing'anya ya kuva nang'e nni nkúhundwa wangu, munu aneyo àmbepata dinujo dyake.”

11

Yesu na Yohana Nkúbatisa

(Luka 7:18-35)

¹ Yesu pamalidile uvalaija vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuuka anepo nkuhwena unahunda na kuvahubilila vanu kudimanga dya chilambo cha ku Galilaya.

² Yohana Nkúbatisa pánavele nnilungu, nkupilikana lachitendanga Yesu Kilisto, bahi Yohana nkuvatuma vakuhundwa vake kwanga Yesu, ³ vakammuje kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulika kuva àvenkwida au tunnolele yunji?”

⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Uyang'ana, hwena mukanyaulile Yohana àlalá lamupilikene na kulona, ⁵ vanu vavutêle meho vâvenkulola na vikwava vâvenkuhwena na vavêle na mangundula vânalama na mimwidi vâvenkupilikana na vanu vahwîle vânafufuka na amahuvani vânahubiliwa Malove Lambone. ⁶ Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya ya àlalá langulatenda.”

⁷ Vakuhundwa vanga Yohana pavachiuka, Yesu nkutandilika kulahaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, “Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana, múlolela muchone chani? Dachi, mútenda àmbekuwa muchi imbalu itikînywa na mpapa? Nanga! ⁸ Bahi ikânave uchocho,

vino mwapite unalola chani? Munu awête dinguwu dikatapele? Nanga, akee uchocho! Vanu vawâla dinguwu dikatapele vaikâla n'ding'ande dya chifalume. ⁹ Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu nînyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii.

¹⁰ Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchidoni, 'Nangu nîmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee, aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.*

¹¹ Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, muvanu vaveleklewêje na mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangîwa kuva n'joko kupunda vammalele mu Ufalume wa Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. ¹² Kutandikila maduva lachihubili Yohana Nkúbatisa mpaka hambu, vanu vânautahuka namene Ufalume wa Nnungu, na vanu vakálee isungu vânalanga kuuhavila kwa dimongo. ¹³ Kwa kuva, kabla Yohana Nkúbatisa akâambikamola, Sheliya ya Musa na manabii vânilauja kuyamba mahiku alano. ¹⁴ Na ikâva mûnahulula kukulupila, bahi Yohana njo Eliya uvachinnyaula manabii kuva âmbeida. ¹⁵ Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!

¹⁶ Dachi, nivalandanye na chani vanu va chîvelèkwâ achino? Vâlandene na vavana vaikalênge kusakoni uvavahaulila vavana avao kuva,

¹⁷ 'Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite!

Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!'

¹⁸ Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa âniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga vanu vâhauila kuva, 'Yohana àvele na nanndenga.' ¹⁹ Henga Mwana wa Munu âniida, walya na kukumbila, henga vanu vâhauila kuva, 'Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi!' Henga lúnda lwa Nnungu lûmaihwa kuva lwambone kupitila vitendo vya vanu vavêle na lúnda anelwo."

*Dimanga dya vanu vakákulupila
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Anepo Yesu nkutandilika kuvaduma vanu va dimanga dyanatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanalekile kutenda masambi wachidoni, ²¹ "Ole wenu mwenu mmanu mma kuimanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikâchiva masaibu latendêke

* 11:10 Malaki 3:1

kwenu mwenu, ulatendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vånileka kutenda masambi. ²² Henga nangu nĩnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mumbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni. ²³ Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi mūtenda kuva mumbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga, mumbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwile! Kwa kuva, kuikave masaibu latendēke kwenu mwenu, lakāchitendeka ku Sadoma, vanu va imanga aneyo vakāvechinkupwawa mpaka nelo. ²⁴ Henga nĩnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mumbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va imanga ya ku Sadoma.”

*Idang'ana kwang'une nguchininyeweje
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Upala Yesu nkutangola kuchidoni, “Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva, vitukutuku anevyo ūvapihite vanu vavēle na lúnda na vavēle na elimu, nkuvahunukulila vanu vavēle na mitima ivēle muchi vana vajoko. ²⁶ Elo Atata, kwa kuva njo chukatapaliwije wako.”

²⁷ Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Atatangu āngupele vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaite Mwana ikānave chihi Atata, na wala nanga munu ammaite Atata ikānave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wantandwele Mwana kunnyunukulila. ²⁸ Idang'ana kwang'une mmanu mmammalele muhopedile namene na kutemwa na misigo iidopa, nangu nguchinimpumulije. ²⁹ Mukubali kulojwa na nangu malinga chalojwa ung'ombe akāhungwa likongwa, na mulapapate mahundo langu kwa kuva nangu nni mpole na ngūvele na ntima wa kulisulupuha, na mwenu muchimupumulijwe mmitima yenu. ³⁰ Kwa kuva, likongwa lyangu likāpwateka, na nsigo wangu unapeyapeya.”

12

*Yesu njo Nang'olo avēle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega
(Mako 2:23-3:6, Luka 6:1-11)*

¹ Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu āpita n'dindila dya mmawelu la ngano. Na vakuhundwa vake vāvele na indala, nkutandilika kupulula ngano na kutang'una. ² Mafalisayo pavalawene anelo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, vakuhundwa vako vātenda ālālā lakāluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelega.”

³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile Nfalume Daudi nang'e pamo na vavake pavanavele na indala? ⁴ Nang'e áingidile pa Ing'ande yanga Nnungu. Nang'e na vavake nkulya mikate ihumîjwe kwanga Nnungu, ikanava nanga painaluhusiwiye na Sheliya ya Musa kuliwa na munu yunji ila makuhani weka. ⁵ Dachi, mukánambisoma mu Sheliya yanga Musa kuva Liduva lya Kuyewelega makuhani vånailumula Sheliya kwa kukola madengo mu Ing'ande yanga Nnungu? Henga nanga munu avasitâki kuva vâilumwile sheliya ya Liduva lya Kuyewelega. ⁶ Hambî nînyaulila kuva, apano pàvele munu nkulu kupunda Ing'ande yanga Nnungu. ⁷ Malemba Lanaswe lâhaua kuva, ‘Ngùlembela muvalanguje vanji chididi, akee unguhumija chihi sadaka.’* Mukàchimala mana la malove anelo, mukánavahukumu vanu vakávele na makosa. ⁸ Kwa kuva, Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega.”

⁹ Yesu nkuuka anepo, nkuinjila muing'ande yavo ya kunyuwila Nnungu, ¹⁰ anemwo múvele na munu yumo ánavele na nkono udidimenge. Vanu nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, Sheliya ya Musa inaluhusu unnamya munu Liduva lya Kuyewelega?” Vanu vâmmujije uchocho uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki.

¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu ntwani mmwenu akâmbenkamula na kunnyumya ungandolo wake, akâinjila nnipondo, Nniduva lya Kuyewelega?” ¹² Bahi munu njo wa mana namene kupunda ungandolo! Na Sheliya yetu inatuluhusu tutende lambone Nniduva lya Kuyewelega. ¹³ Anepo nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako.” Nang'e nkuunyoloja, naunang'o nkulama, nkuva umi muchi unji. ¹⁴ Henga avala Mafalisayo nkuhuma pawelu, nkuva uvaujana namuna chivambemmwalala Yesu.

Ntumishi atandolwejîje na Nnungu

¹⁵ Akuno Yesu amaîte anelyo livakudungidile, nkuuka anepo pachinu, na vanu vohe nkumpapata. Na nang'e nkuvalamya vagonjo vammalele. ¹⁶ Nkuvalimbija vanannyaaulile munu woheyo habali dyake. ¹⁷ Âtendile uchocho uchinga latimile malove lanatangwele Nnungu kupitila kwanga nabii Isaya kuva,

¹⁸ “Ayuno njo ntumishi wangu unintondwele, unguntamwa, na ntima wangu unikatapaliwa nawe. Nîmbemika Umumu wangu nkati mwake,

* 12:7 Oseya 6:6

nanang'e àmbevayanjajija hukumu yangu vanu va vilambo vyammalele.

¹⁹ Akámbebwatana na munu, na wala akámbenyokonya, na nanga munu ambepilikâna lidi lyake mmadila.

²⁰ Akámbevabaniha avala vadabadânga, na wala kuvapweteha avala vakávele na dimongo, àmbetenda uchocho mpaka pámbetenda haki itawale.

²¹ Na vanu va vilambo vyammalele vâmbelisingila nang'e."†

Yesu na Nanchindenga

(Mako 3:20-30, Luka 11:14-23)

²² Anepo vanu nkumpelekejija Yesu munu anavele na nanndenga anantendile aputale meho na kuva bubu. Yesu nkum-musa nanndenga kwanga ayula munu, nkuhulula kutan-gola na kulola. ²³ Makuwa lammalele la vanu nkukangana uvachidoni, "Dachi, ìnahululika kuva ayu nni N'dukuluwe Nfalume Daudi, utuchinnolela?" ²⁴ Henga Mafalisayo pava-pilikene anelo, nkuhaula kuchidoni, "Munu ayu àvausa ana-mindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga."

²⁵ Akuno Yesu alamaite lavachiliuja mmitima yavo, nku-vahaulila kuchidoni, "Ufalume wohewo ulumbâna wene kwa wene, ùmbematoka, na imanga yoheyo au kaya yoheyo ililumbânya yene ikambekwimila. ²⁶ Ikàva Nanchindenga àmmusa nanndenga, bahi nang'e àlilumbanya mwene. Dachi, ufalume wake ùmbekwimila dachi? ²⁷ Mwenu mùhauula kuva nangu ngùvausa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchin-denga§, dachi, nnani avêng'a vanu venu dimongo dya ku-vausa anamindenga? Bahi vanu venu mmene njo vam-bennyukûmu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele. ²⁸ Henga ikàva nangu nìvausa anamindenga kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu, bahi mumale kuva Ufalume wa Nnungu ùnimwidilanga.

²⁹ Nanga munu ahulûla kuinjila muing'ande ya munu avêle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka àtandilike kunnyunga mididi hoti. Anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.

³⁰ Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu woheyo akákunganya pamo na

† **12:21** Apano Matayo àlèmbile "vâmbelisingila mulina lyake." Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kulisingila mulina lyake ivele na mana ya kulisingila mwene, na akee chihi kulisingila lina. ‡ **12:24** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25. § **12:27** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25.

nangu, aneyo ànamwadilihanya. ³¹ Bahi nangu nìnyaulilanga kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo na kufulu dyavo dinji, henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, akambesamehewa. ³² Munu woheyo ambentangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu achiasamehewe, henga ambenkufûlu Umumu Wanaswe akambesamehewa, mmaduva alano na laida.”

*Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-45)*

³³ “Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Kwa kuva, nnandi wambone ùpa vihepo vyambone, na nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone. ³⁴ Mwenu nni mmana mma nachihungo! Mùhulula dachi kutangola malove lambone akuno mitima yenu ikávele yambone? Kwa kuva, munu àtongola àlalá laumbêle muntima mwake. ³⁵ Munu avêle na ntima wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima wake wambone, na munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee wambone.

³⁶ Henga nangu nìnyaulila kuva, liduva lya hukumu, vanu vàmbeyang'ula ing'anya ya kila lilove likávele lyambone livatangwele. ³⁷ Kwa kuva, kila munu àmbevalangiwa kuva wambone au kuhukumiwa asabu kupapatana na malove lake.”

*Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa vâlembela valangujwe chimaiho
(Mako 8:11-12, Luka 11:29-32)*

³⁸ Anepo Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, hwetu tûlembela utulanguje chimaiho cha lisaibu.” ³⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakákulupika kwa Nnungu na cha vanu vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikà nave chihi achila cha nabii Yona. ⁴⁰ Malinga nabii Yona chanaikele maduva matatu chilo na muhi nnitumbo lya uhomba nkulungwa, nni chiilembekuva kwanga Mwana wa Munu, àmbeikal maduva matatu chilo na muhi, pahi chilambo. ⁴¹ Nniduva aneyo lya hukumu, vanu va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vânikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vânilékanga kutenda masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda nabii Yona! ⁴² Na liduva lya hukumu, malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki

vanu va chívelèkwà achino kuva vànikosela. Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka chilambo cha kulehu kwida unapilikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani.”

Kuuya kwa nanndenga

(Luka 11:24-26)

⁴³ “Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu pakávele medi wataha pachinu pakuyewelega, henga nanga papata. ⁴⁴ Anepo àlihaulila mwene muntima kuva, ‘Nimbeuya kuing'ande yangu inguilekile.’ Na páuyà, àikoja ikaikaliwà, ipyailiwijè na kila chinu chivikwijè saana. ⁴⁵ Anepo ànauka nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang'e, na vammalele vànahwena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu aneyo ìiva ibaya kupunda hali yake inandi. Úvila njo chiimbekuva kwa vanu vachívelèkwà achino chihakalenge.”

Ayuvake na vanung'unuvake Yesu

(Mako 3:31-35, Luka 8:19-21)

⁴⁶ Yesu pachitangola na likuwa lya vanu, anyokwe pamo na vanung'unuvake váimidile pawelu uvanninda valonjele nawe. ⁴⁷ Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anyoko pamo na vanung'unuvako vaimidile pawelu, valembele valonjele na wako.” ⁴⁸ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwani nnyuwangu njo nnani na anung'unuvangu ni vanani?” ⁴⁹ Anepo Yesu nkuvaolotela nkono vakuhundwa vake, nkuhauka kuchidoni, “Avano apano njo ayuvangu na vanung'unuvangu! ⁵⁰ Kwa kuva, munu aténda lalalembele Atatangu avêle kulihunde, aneyo njo nnung'unwangu na nnumbwangu na nnyuwangu.”

13

Nfano wa nkúpanda

(Mako 4:1-9, Luka 8:4-8)

¹ Liduva ulyolyo Yesu pahumidile pawelu, nkuuka nkuhwena unaikala kunyenje litanda. ² Makuwa makulu la vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Na vanu nkuva vaimidilè kunnyangi. ³ Anepo Yesu nkuvahaulila vitukutuku vyohe kwa mifano wachidoni,

“Pilikanila! Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu. ⁴ Pánavele nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudidadola. ⁵ Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki. ⁶ Liduva palivadile, aneyo mitipu

nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga. ⁷ Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva, nkumela, miva nkukululumuka na kuidingila aila mitipu. ⁸ Na dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata, na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno myanda myamoja au sitini au salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwîje. ⁹ Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

*Ing'anya ya kutumila mifano
(Mako 4:10-12, Luka 8:9-10)*

¹⁰ Vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Mwadachi ùlonjela na vanu kwa kutumila mifano?” ¹¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnjialiwa kudimala disili dya Ufalume wa Nnungu, henga vanang'o nanga pavanajaliwije. ¹² Kwa kuva, munu avêle na chinu àmbeyenjejwa ààve na vyohe, henga ayula akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa. ¹³ Njo mana ngùtangola navo kwa mifano, kwa kuva kulola vânalola, henga nanga chivachona, na kupilikanila vanapilikanila, henga nanga pavapilikana na wala kwelewa. ¹⁴ Kwa vanang'o, kuva uchocho nni kutimisa malove lanatangwele nabii Isaya kuva, ‘Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa. Na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.

¹⁵ Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa, na makutu lavo lànaidopa kupilikana, na meho lavo vânionija.

Kuikavele ikàva uchocho, vakanilola kwa meho lavo, na vakanipilikana kwa makutu lavo, na vakanikameka kwa mitima yavo, na vakaningulaukila, nanani nikanivalamya.’

¹⁶ Henga wasa mwenu, kwa kuva meho lenu lanaloleha saana, na makutu lenu lanapilikanaha saana. ¹⁷ Nangu ñimnyaulilanga uhiu kuva, manabii vohe na vanu váchitëndà lalalembela Nnungu, vâñilembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na vâñilembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene.”

*Yesu àtana chiulanda nfano wa nkúpanda
(Mako 4:13-20, Luka 8:11-15)*

¹⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu pilikanila chiu-landa nfano wa nkúpanda. ¹⁹ Vanu vapilikâna lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu bila kwelewa, avano vâlandanywa na

amula nndila mudimatokedile adila dimbeyu. Nanchindenga ànaida na kuchiusa achila chipandwîje mmitima yavo. ²⁰ Na pachinu pavêle mayanga-mayanga padimatokedile adila dimbeyu, anepo pàlandanywa na vanu valipwechelêla lilove kwa kulihangalalila, ²¹ henga kwa kuva anelyo lilove nanga palyenda mmitima yavo muchi chidikatita dinyiya pachinu pavêle mayanga, vanu anevo vâlikamulila chihi kwa uhiku kadiki alila lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu, na kukàida kulaga au kubanika ing'anya ya alila lilove, upala vânahochejwa. ²² Na pachinu pavêle miva, apala padimatokedile adila dimbeyu, anepo pàlandanywa na vanu valipilikâna anelyo lilove, henga lipamba lya pachilambo na kukumbika na dimali, anevyo vânalidingila anelyo lilove lipandwîje mmitima yavo, nkuva chihi nanga kuhumya mafuno. ²³ Na pachinu pavêle ulongo wa matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu, anepo pàlandanywa na vanu valipilikâna lilove anelyo na kulyelewa, vanu anevo vânapundya kuhumya mafuno, yumo myanda myamoja na yunji myanda sitini na yunji myanda salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwîje.”

Nfano wa lukwekwe

²⁴ Yesu nkuvahaulila vanu kavila nfano unji wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu apandile dimbeyu dyambone mmwelu mwake. ²⁵ Henga vanu pavanalele luwono, nkuida mmongo wake nkùpanda lukwekwe ching'ati ngano, nkuuka. ²⁶ Ngano paitandilike umela na kutumbuka dinumbu, nkwonekana na lukwekwe amula mmwelu. ²⁷ Bahi vatumishi va mwene welu nkummwenela mwene welu, nkunnyaulila kuchidoni, ‘Nang’olo, tenda ùpandile dimbeyu dyambone mmwelu wako? Hambu lukwekwe lùhaleke kwachi?’ ²⁸ Nang’e nkuvayang’ula kuchidoni, ‘Mmongo wangu njo atendile uchocho.’ Vatumishi vake nkumuja kuchidoni, ‘Dachi, unalembela tuhwene tukaludabole?’ ²⁹ Nang’e nkuvayang’ula kuchidoni, ‘Nanga, munadabole, uyopa munadabola kumo na ngano. ³⁰ Vilekange vyammalele vikulumuke pamo mpaka lichela. Anepo njo panimbeva-haulila vakúfuna kuva, tandilika kudabolanga lukwekwe na kuluhunga matunji na mulutaye mmoto, koka muilokotanye ngano na kuivika nnikangala lyangu.’ ”

Nfano wa imbeyu ya haladali na nfano wa hamila

(Mako 4:30-34, Luka 13:18-21)

³¹ Yesu nkuvahaulila kavila nfano unji wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo, nkuipanda mmwelu mwake. ³² Imbeyu yène, nni inyoko upunda dimbeyu dyammalele,

henga nnandi wake paukulumuka ùùva nkulungwa kupunda milandi yammalele ya imbowa ya mmwelu wa bustani, ata vyuni vānahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake.”

³³ Yesu nkuvahaulila nfano unji kavila wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji lyammalele nkuumuka.”

³⁴ Alano lammalele, Yesu ánilahaulila makuwa la vanu kwa mifano. Na nanga chinu chanavahaulidile bila kutumila nfano, ³⁵ uchinga litimile lilove lyanatangwele nabii kuva, “Nĩmbetangola navo kwa mifano, na nĩmbevahaulila mambo lapihĩke, kutandikila kuumbwa kwa chilambo.”

Yesu átana chiulanda nfano wa lukwekwe

³⁶ Anepo Yesu nkulaleka makuwa la vanu, nkuinjila nng'ande. Vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, “Tuhaulile chiulanda aula nfano wa lukwekwe mmwelu.”

³⁷ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula apandĩle adila dimbeyu dyambone nni Mwana wa Munu. ³⁸ Aula welu ni chilambo, na adila dimbeyu dyambone ni vanu va mu Ufalume wa Nnungu, na alula lukwekwe ni vanu vanga Ibilisi, ayula nkútenda lahakalenge. ³⁹ Na mmongo apandĩle alula lukwekwe ni Ibilisi, na lichela ni ntululilo wa chilambo, na vakúfunu ni malaika. ⁴⁰ Bahi malinga chiludobolewa lukwekwe na kuyochwa mmoto, nni chiimbekuva ntululilo wa chilambo. ⁴¹ Mwana wa Munu àmbevatuma malaika vake vause kuhaloka mu Ufalume wake kila chinu chitēnda vanu vatende sambi, pamo na vanu vammalele vatendānga lahakalenge, ⁴² na kuvayaha nnitungulu lya moto, aneko nni kuvambekuta na kuhaya meno. ⁴³ Anepo njo vanu vāchitenda lalalembela Nnungu pavambeng'anyima muchi liduva mu Ufalume wa Atatawavo. Avēle na makutu la kupilikana, apilikane!”

Nfano wa dimali dipihĩjwe na nfano wa lulu

⁴⁴ “Ufalume wa Nnungu ùlandana na lichehe lya dimali dya isabu ing'ulu linapihijwe mmwelu. Munu yumo paliwene, nkulipiha kavila. Nkuuka anepo wahangalala, nkuhwena unasumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nku-nausuma aula welu.

⁴⁵ Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nkúchuusa yumo, atāha lulu dyambone. ⁴⁶ Payonite lulu ya samani ing'ulu, nkuhwena unasumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nkunaisuma aila lulu.”

Nfano wa lwau

47 “Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na lwau luvatadile m'bahali, nkuupa dihomba dya kila namuna. 48 Dihomba padyombele nnwau, vanu nkuutangila lwau kunnyangi, nkuikalanga, nkuditandolela dihomba dikatapele mmakalala, na adila dihakalenge nkudiyaha. 49 Uvila njo chiimbekuva ntululilo wa chilambo. Vàmbehaloka malaika na kuvahapula vanu vâchitèndà lahakalenge kuhaloka kwa vanu vâchitèndà lalalembela Nnungu. 50 Anepo anevo vanu vâchitèndà lahakalenge vâmbeyahwa nnitungulu lya moto, aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno.”

Vitukutuku vyahambi na vyakala

51 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnivimala vitukutuku anevyo vyammalele?” Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Elo.” 52 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi kila nkùhunda Sheliya ya Musa ààva nkuhundwa mu Ufalume wa Nnungu, aneyo àlandana na munu, mwene ing'ande ahûmya vitukutuku vyahambi na vyakala kuhaloka nnichehe lyake lya kukondidya dimali dya isabu ing'ulu.”

Vanu va ku Nasaleti vânyita Yesu (Mako 6:1-6, Luka 4:16-30)

53 Yesu pamalidile kuhaula mifano aneyo, nkuuka pachinu anepo, 54 nkuhwena ku Nasaleti chijiji cha kwave. Nkuntandilika kuvahunda vanu muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu, na vanu nkukangana uvachidoni, “Ayu munu apête kwachi lúnda alu na dimongo dya kutenda masaibu? 55 Kwani ayu akee ayula mwana wanga fundi selemala? Na anyokwe akee ayula uvanchema Maliya na anung'unuvake akee anga Yakobo na Yusufu na Simoni na Yuda? 56 Dachi, na alum-buvake vammalele akee vatuikanavo apano petu? Dachi, àlapete kwachi alano lammalele?” 57 Bahi vanang'o nkun-sunalila. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata eshima ikànave chihi nkaya yake na kwa alan-gavake.” 58 Bahi Yesu nanga panatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanankulupidile.

14

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa (Mako 6:14-29, Luka 9:7-9)

1 Mmaduva anelo, Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu. 2 Nkuvahaulila vatumishi vake, “Munu ayu nni Yohana Nkúbatisa, ànifufuka kuhaloka kwa vanu vahwile, njo mana dimongo dya masaibu dikola madengo nkati mwake.”

3 Helode njo analaijije Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu, ing'anya yanga Helodiya, n'jawe Filipo, nnung'une

wake mwene. ⁴ Kwa kuwa, Yohana ányaulidile Helode kuchidoni, “Ikáluhusiwa wako kwikalana na mmahe aneyo!” ⁵ Helode álembela ammwalale Yohana, henga ávayopile vanu, kwa kuwa, kwa vanang'o Yohana ávele nabii.

⁶ Paikamwele sikukuu ya kuvelekwa kwanga Helode, mwali wanga Helodiya ánivina muyo mwa vayeni nkunhangalaja Helode. ⁷ Bahi Helode nkumwahidi ayula mwali kuwa achiamwing'e chohecho chambeyuwa. ⁸ Anyokwe ayula mwali nkunnyaulila chinu chakuyuwa. Ayula mwali nkunnyaulila Nfalume Helode kuchidoni, “Idanawo nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa.” ⁹ Nfalume nkuva nnihindambi, henga kwa kuwa ániahidi na ing'anya ya avala vayeni apala paing'ole, nkulaija vamwing'e. ¹⁰ Bahi Nfalume Helode nkulaija Yohana acheketwe muti nnilungu. ¹¹ Nkuida na muti wanga Yohana nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nang'e nkumpelekejija anyokwe. ¹² Vakuhundwa vanga Yohana nkuida, nkuutwala mmili wake, nkuusika. Anepo, nkuhwena unannyaulila habali aneyo Yesu.

*Yesu àveng'a chakulya vanu vapundíle alufu nnyano
(Mako 6:30-44, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)*

¹³ Yesu papilikene habali dyanga Yohana, ániuka apala, nkukwela muingalava, nkuhwena weka pachinu pakávele na vanu. Na vanu pavapilikene, nkummwenela kwa madodo uholoka kudimanga. ¹⁴ Yesu pasulupwike muingalava, nku-lyona likuwa likulungwa lya vanu, nkuvavikila chididi, nkuvalama yagonjo vavo.

¹⁵ Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaulila, “Apano patuvele ni palilanga na hambi liduva liniswa. Bahi valaile vanu uchinga vahweneng'ane kuvijiji vakalisumile chakulya.” ¹⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vanang'o vakálembelewa vahweneng'ane. Veng'e mwenu chakulya.” ¹⁷ Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Hwetu tùvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili.” ¹⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanavyo apano.” ¹⁹ Nkuvahaulila vanu vaikalange muukoka. Nkútuala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate, nkuveng'a vakuhundwa vake, vakuhundwa nkuvayavanyija vanu. ²⁰ Vanu vammalele nkulyanga na kusiba. Vakuhundwa nkulokotanga maisalilo, nkwombaja makalala kumi na mbili. ²¹ Vanu vanalile vávele valume alufu nnyano, bila kuvavangila vamahe na vavana.

*Yesu àonga muha medi
(Mako 6:45-52, Yohana 6:15-21)*

22 Upala, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakwelange muingalava, valongolele kung'ambo litanda, akuno nang'e walalaila makuwa la vanu. 23 Pávalaidile vanu, nkukwela nnichinga weka unayuwa. Chinalyulo, nang'e ávele chihi weka aneko, 24 na uhiku anewo ingalava ívele ihwikilè ching'ati litanda, akuno mawimbi ulaipanya aila ingalava, ing'anya lipungo linapunga kuholokela muyo mwavo. 25 Kulyamba, Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake akuno waonga muha medi. 26 Vakuhundwa vake pavammwene waonga muha medi, váníyopa namene, nkuhula kuchidoni, "Ali lindelya!" Nkukuta ding'uto kwa kuyopa. 27 Upala, Yesu nkuhula, "Likamye ntima, munayope nni nangu!" 28 Petulo nkunnyaulila Yesu, "Nang'olo, ukava njo wako, nguhaulile ngwonge muha medi nguide ukwokwo." 29 Yesu nkunnyaulila, "Ida." Bahi Petulo nkuhuma muingalava, nkwonga muha medi, nkummwenela Yesu. 30 Henga palyonite alila lipungo ulipunga namene nkuyopa, nkutandilika kutitimila, nkukuta ding'uto wachidoni, "Nang'olo, ngupohe!"

31 Upala, Yesu nkunyoloja nkono wake, nkunkamula nkunnyaulila kuchidoni, "Wako úvele na ing'ulupa inyoko. Mwadachi, ukákulupila kuva nahulula ukutenda wonge muha medi?" 32 Apala, nkukwelanga muingalava na lipungo nkunyalala. 33 Na vammalele vánavèlè muingalava nkuntindivalila malundi, nkuhula kuchidoni, "Muhiu wako nni Mwana wanga Nnungu."

*Yesu ávalamya vagonjo ku Genesaleti
(Mako 6:53-56)*

34 Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti. 35 Vanu va pachinu anepo pavammaite kuva ayu nni Yesu, nkuyanajaja habali nchilambo chammalele cha ku Genesaleti. Vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele, 36 nkunnyuwa namene van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vánilama mwalehu.

15

*Mambo lantênda munu ààve najisi
(Mako 7:1-23)*

1 Bahi Mafalisayo vanji na vakúhunda Sheliya ya Musa uholoka ku Yelusalemu, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, 2 "Mwadachi vakuhundwa vako vakálakamula mahundo la mihambo ivatulekedile anyakala vetu? Kwa kuva, nanga pavakalava medi mmakono kabla ya kulya!" 3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwadachi na

mwenu muleka kudikamula amuli dya Nnungu ing'anya ya mahundo la mihambo yenu mmene? ⁴ Kwa kuva, Nnungu átele kuchidoni, 'Mweshimu atatako na anyoko,' na 'Munu antongolêla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalalwe'. ⁵ Henga mwenu mùhauila kuva akee lasima munu kumweshimu atatake, na mùhunda kuva munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva 'Chinu chichichi chikwing'e faida, ngùchihumije sadaka kwa Nnungu.' ⁶ Anecho nni chimuleka lilove lyanga Nnungu ing'anya ya kupapata mahundo la mihambo yenu mmene. ⁷ Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaûla kuva,

⁸ 'Ava vanu vângweshimu chihi pakanya, henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.

⁹ Kungwabudu kwavo kukee mana, kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.' "

¹⁰ Bahi Yesu nkulichema alila likuwa lya vanu nkuva-haulila kuchidoni, "Pilikaniha saana, mumale! ¹¹ Chinu chintênda munu kuva najisi muyo mwa Nnungu chikávele achila chênda pakanya, ìla malove làhuma nkati mwanga munu njo lantênda kuva najisi."

¹² Vakuhundwa vake nkummwenela, nkummuja kuchidoni, "Dachi, ivi unimala kuva Mafalisayo vânvvisa pava-pilikene malove anelo?" ¹³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Kila nnandi wakaupandile Atatangu wa kulihunde, umbedobolewa. ¹⁴ Valekange! Vanang'o nni vakúlodya vâputêle meho, vavalôdya vakúputala avao. Munu aputêle meho akânnodya wakuputala nnyake, vammalele vavili vâmatokela nnipondo." ¹⁵ Petulo nkuhauila kuchidoni, "Tuhaulile mana la nfano anewo." ¹⁶ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mpaka hambi na mwenu nkâmaite? ¹⁷ Dachi, mukâmaite kuva kila chinu chênda nkanya, chihwena nnitumbo na lukoto nku-nachiyapuka? ¹⁸ Henga malove lahûma nkanya, làhaloka muntima, na anelo njo lantâya munu unajisi. ¹⁹ Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhuma mawaso lahakalenge na kuwalala na kulala ugoni na usalati na kwiva na ushahidi wa kulambila na kuntongolela munu lahakalenge. ²⁰ Anelo njo lantênda munu ààve najisi. Henga kulya chakulya bila kukalava makono kukântenda munu ààve najisi."

Ing'ulupa yanga mmahe wa ku Kanaani
(Mako 7:24-30)

²¹ Bahi Yesu nkuuka pachinu anepo, nkuhwena kuchilambo chivêle pepi na dimanga dya ku Tilo na ku Sidoni. ²² Bahi nkuhaloka mmahe yumo Nkanaani achiikala

chilambo anecho, nkukuta, akuno wachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi! Kwa kuva, nanndenga ànannagiha namene mwali wangu.” ²³ Henga Yesu nanga panayangw'ile chinu. Bahi vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nnyaulile ahwene, mana anyakonya chihi watupapata hwetu.” ²⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùtumwije chihi kwa vanu va Isilaeli vavêle muchi angandolo vayahîke.”

²⁵ Bahi ayula mmahe nkuida, nkuntindivalila Yesu malundi, nkuchidoni, “Nang'olo, nguyangate.” ²⁶ Yesu nkunnyang'ula kuva, “Ikákatapala kutwala chakulya cha vavana nkuvayelega ang'avanga.” ²⁷ Ayula mmahe nkuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vànalya makombo lamatwêke pamesa ya nang'olo wavo.” ²⁸ Apala Yesu nkunnyaaulila ayula nkongwe kuchidoni, “Mama, ing'ulupa yako nni ing'ulu! Bahi utendewe muchi chulembela.” Udisaa udila nanndenga nkummuka ayula mwali, nkulama.

Yesu àvalamya vanu vohe

²⁹ Bahi Yesu nkuuka anepo nkuhwena kunyenje Litanda Iya ku Galilaya, nkukwela nnichinga, nkuikala aneko. ³⁰ Makuwa makulungwa la vanu nkummwenela uvampelekejija vanu valamêle na vaputêle meho na vikwava na mabubu na vanu vanji vohe, nkuvavika muyo mwanga Yesu, nanang'e nkuvalamya. ³¹ Vanu nkukangana namene pavavonite mabubu uvatangola na vikwava uvalama na valamele uvahwena na vaputêle meho uvalola, vanu nkunnombolela Nnungu wa Vaisilaeli.

*Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu ncheche
(Mako 8:1-10)*

³² Anepo Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nivavikila chididi ava vanu ing'anya vâikele na nangu maduva matatu vino, na hambu chakulya chînivahilila. Nanga paikatapala nivaleke vahweneng'ane akuno vadobilè, uyopa vanadilika nndila.” ³³ Vakuhundwa nkunnyaaulila kuchidoni, “Apano patuvele palilanga. Dachî, tûmbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?” ³⁴ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mûvele na mikate mingapi?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba na ahomba kadiki vadikidiki.” ³⁵ Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi. ³⁶ Anepo nkuitwala aila mikate saba na avala ahomba, nkunshukulu Nnungu, nkuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu. ³⁷ Vammalele nkulyanga na kusiba, vakuhundwa nkulokotanya maisalilo, nkwombaja makalala saba vikulungwa. ³⁸ Na vanalile vávele

vanu valume alufu ncheche, bila kuvavallengila akongwe na vavana. ³⁹ Anepo Yesu nkuvalaila vanu, nkuinjila muingalava, nkuhwena kuchilambo cha ku Magadani.

16

Mafalisayo na Masadukayo valembele valangujwe chimaiho cha lisaibu

(Mako 8:11-13, Luka 12:54-56)

¹ Mafalisayo na Masadukayo nkummwenela Yesu nkunyinga avalanguje chimaiho cha lisaibu chimaïha kuva dimongo dyake dihaloka muha kulihunde. ² Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Pachikamola chinalyulo, mûhauila kuva, 'Uhiku wa nundu ûlembekuva wambone, kwa kuva kumahunde kwanahuvi.' ³ Na ulyamba paucha mûhauila kuva, 'Nelo imbetonya imbula ing'ulungwa ya lipungo kwa kuva kumahunde kûnikunduvala na mahunde lândimbya.' Mweni mûnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuloleha kumahunde, henga nanga pamuhulula kumala vimaiho vya mahiku alano. ⁴ Mweni nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakákulupika kwa Nnungu na cha vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho cha lisaibu ikànave chihi achila cha nabii Yona." Anepo Yesu nkuvaleka, nkulihwenela.

Hamila ya Mafalisayo na Masadukayo

(Mako 8:14-21)

⁵ Vakuhundwa pavayombweke litanda, nkuhimukila kuva, vâniluvalila unyakula mikate. ⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Lyongolelange na mulinyemye na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo." ⁷ Vanang'o nkuva uvahaulanila kuchidoni, "Àtangola uchocho ing'anya itukanyakwile mikate." ⁸ Yesu ánimala chivachiliuja, nkuvahaulila kuchidoni, "Mweni mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùujana ing'anya imukavele na mikate? ⁹ Mpaka hambi mùkanamala? Dachí, mukákumbukila aila mikate nnyano innavayavidile vanu vapûnda alufu nnyano? Dachí, mwómbajije makalala mangapi la maisalilo? ¹⁰ Na aila mikate saba innavayavidile vanu vapûnda alufu ncheche, dachi, múlokotanyije makalala mangapi la maisalilo? ¹¹ Mwadachi mweni mukámaite kuva nangu nikáchiiyamba mikate? Henga lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo!" ¹² Anepo vakuhundwa nkumala kuva Yesu nanga pachivahaulila valyongolele na hamila ya mikate, ila valyongolele na mahundo la Mafalisayo na Masadukayo.

*Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa
(Mako 8:27-9:1, Luka 9:18-27)*

¹³ Yesu pakamwele pepi na imanga ya Kaisaliya Filipi, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi, vanu vachidachi, Mwana wa Munu nni nnani?” ¹⁴ Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “Vanu vanji vâhaua kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji Eliya, na vanji Yelemiya au yumo wa manabii.” ¹⁵ Yesu nkuvauja kuva, “Dachi, na mwenu muchidachi, nangu nnani?” ¹⁶ Simoni uvanchema Petulo nkuyang’ula kuchidoni, “Wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu mumi.” ¹⁷ Yesu nkunyang’ula kuva, “Wasa wako Simoni mwana wanga Yona, kwa kuva akee munu akuhunukulidîle, ila mwene Atatangu avêle kulihunde. ¹⁸ Wako Petulo, wako nni liyanga likulungwa na muha liyanga alino nîmbetandiliha na kuhwenaha likuwa lya vanu vangukulupîla, na kuhwa kukambelilema likuwa anelyo.* ¹⁹ Nîmbekwing’la wako mitukulo ya Ufalume wa Nnungu, na lyohelyo lyumbelihunga pachilambo, limbehungwa na kulihunde, na lyohelyo lyumbelihungula pachilambo, limbehunguliwa na kulihunde.” ²⁰ Anepo Yesu nkualimbija vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyo kuva nang’e njo Kilisto.

²¹ Bahi kutandikila anepo, Yesu nkutandilika uvahaulila vakuhundwa vake kuva, âlembelewa ahwene ku Yelusalemu, na aneko vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa vâmbem’baniha namene, vâmbemmwâlala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake âmbefufuka. ²² Anepo Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka wachidoni, “Mwiko Nang’olo, anelyo wala likambekukoja wako!” ²³ Yesu nkulauka nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Uka muyo mwangu, Nanchindenga! Wako nni lutambo kwang’une, kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi.”

²⁴ Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu woheyo akâlembela kungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake koka angupapate. ²⁵ Na munu woheyo autâmwa namene umi wake upunda changutamwa nangu, akambekuwa na umi ukee na ntululilo, henga munu akubâli kuhwa ing’anya yang’une achiave na umi ukee na ntululilo. ²⁶ Dachi, munu âmbepata faida ntwani akâpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahîtè umi ukee

* **16:18** Munsitali auno Matayo âlembile kuva “milango ya Hades.” Vanu va maduva anelo vâkulupîla kuva, Hades pávele pachinu pavachihwena vanu vahwile, bahi nsitali auno úvele na mana kuva, ata kuhwa kukambelulula kulilema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Likuwa anelyo limbehwenaha chihi kupwawa, vyaka na vyaka.

na ntululilo? Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo? ²⁷ Kwa kuva, Mwana wa Munu àmbekwida muukulu wa Atatake pamo na malaika, na anepo nni pambennipa kila munu kupapatana na vitendo vyatendile. ²⁸ Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidìle apano vakambekuhwa mpaka pavambemwona Mwana wa Munu waida mu Ufalume wake.”

17

Kubadilika kwanga Yesu aneko kulichinga

(Mako 9:2-13, Luka 9:28-36)

¹ Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une Yakobo, nkuhwena navo weka muha lichinga lilehu namene. ² Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo, lyenye lyake nkuchenga muchi liduva na dinguwu dyake nkung'anyima muchi nng'anje wa ing'uva. ³ Anepo nkuhumila Musa na nabii Eliya nkuva uvatangola na Yesu. ⁴ Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano! Ukàlumbela, nguchingudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wa Musa na umo wa Eliya.”

⁵ Petulo pachitangola anelo, lihunde lyakuchenga namene nkuvahinika, na lidi nkupilikanika kuhaloka mualila lihunde ulichidoni, “Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe, mpilikanile nang'e.” ⁶ Avala vakuhundwa pavalipilikene anelyo lidi, nkuhunama na kuyopa namene. ⁷ Henga Yesu nkuhwena, nkuvagusa, nkuhaua kuchidoni, “Imilanga, munayope!” ⁸ Na pavakusumbwile meho nanga pavanamwonite munu yunji, nkumwona chihi Yesu weka.

⁹ Bahi pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvaamulisa wachidoni, “Munannyaulile munu woheyo achila chimuchi-wene, mpaka Mwana wa Munu pámbeufúkà kuhaloka kwa vanu vahwìle.” ¹⁰ Vakuhundwa vake nkummuja uvachidoni, “Mwadachi, vakúhunda Sheliya yanga Musa vâhaua kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?” ¹¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Muhiu, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammalele, ¹² henga nangu nìnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, na wala vanammale, nkuntendela chihi chivalembedile vene. Uvila njo chivambem'baniha Mwana wa Munu.” ¹³ Bahi vakuhundwa nkumala kuva àmwamba Yohana Nkúbatisa.

Yesu ànnamya nnemba avêle na nanndenga

(Mako 9:14-29, Luka 9:37-43)

14 Pavakamwele kulikuwa lya vanu, munu yumo nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwa Yesu, ¹⁵ nkuchidoni, “Nang'olo, mmikile chididi mwanangu. Nang'e àvele na chihundahunda, na ànabanika namene, kwa kuva, myanda yohe àmatokela pamoto na myanda inji mmedi. ¹⁶ Ñnimpelekeja kwa vakuhundwa vako, henga nanga pavahulwile kummusa aneyo nanndenga.” ¹⁷ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na chihochedíle! Dachi, nìmbekala na mwenu mpaka chakani na nìmbempililila mpaka chakani? Idanawe apano mwanalo.” ¹⁸ Bahi Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, na nanndenga nkummuka, na ayula nnemba nkulama upala.

¹⁹ Anepo vakuhundwa nkummwenela Yesu paweka, nkummuja kuchidoni, “Mwadachi, hwetu nanga patunahulwile kummusa ayula nanndenga?” ²⁰ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ing'anya ing'ulupa yenu inyoko. Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa inyoko malinga imbeyu ya haladali, muchimuhulule kulihaulila lichinga alino, ‘Uka apano uhwene apala,’ na linang'o lichiliuke. Nanga chinu chohecho chikachichichihululike kwenu mwenu. [²¹ Henga nanndenga malinga ayu ikáhululika kummusa ikànavè chihhi kwa kuyuwa na kufunga.]* ”

*Yesu àtangola kavila kwamba kuhwa na kufufuka kwake
(Mako 9:30-32, Luka 9:43b-45)*

²² Pavanavele pamo aneko ku Galilaya, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu. ²³ Vàmbe mmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefulwa.” Bahi vakuhundwa vake nkuva nnihindambi.

Kulipa kodi ya Ing'ande yanga Nnungu

²⁴ Yesu na vakuhundwa vake pavahwikile ku Kapelin-aumu, vakútwala kodi ya Ing'ande ya Nnungu nkummwenela Petulo, nkummuja kuchidoni, “Dachi, nkúhunda wenu ànalipa kodi ya Ing'ande ya Nnungu?” ²⁵ Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Elo, ànalipa.” Bahi Petulo painjidile nng'ande, Yesu nkuva ntandi ummuja Petulo kuchidoni, “Petulo, wako wona dachi? Vafalume va pachilambo vátwala ushulu au kodi kwa vanu ntwani? Kuhaloka kwa vanu vao au kwa vayeni?” ²⁶ Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Kuhaloka kwa vayeni.” Yesu nkuchidoni, “Ikàva uchocho, bahi vanu vao vakálembelwa kulipa. ²⁷ Henga uchinga tunavasunaje,

* **17:21** Mmalemba lanji la kala malove lalembwíje nsitali wa 21 lakapali.

hwena kulitanda ukayele indowana mmedi, na uhomba ambekûva ntandi kutanjika, nnyahamule kanya unakoja hela nkati mwake. Wako itwale ukalipe kodi yangu na yako.”

18

Alida nkulu?

(Mako 9:33-37,42-48, Luka 9:46-48, 17:1-2)

¹ Upala vakuhundwa nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Alida nkulu mu Ufalume wa Nnungu?”

² Yesu nkunchema mwana n'joko nkumwimija paching'ati pavo, ³ nkuchidoni, “Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, mukanapindikuke nkuva muchi vavana vajoko, mwiko mukambeinjila mu Ufalume wa Nnungu. ⁴ Bahi munu woheyo alisulupûsa nkuva muchi mwana ayuno, aneyo nni nkulu mu Ufalume wa Nnungu. ⁵ Na munu woheyo ampwechelêla mwana n'joko muchi ayuno ing'anya yang'une, aneyo angupwechelêla nangu.”

⁶ “Henga munu woheyo ambentênda yumo wa avano vajo vângukulupîla nangu alikuvale kwa kutenda masambi, ikàvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti na kutitimijwa ching'ati medi lohe la m'bahali. ⁷ Ole wavo vanu va pachilambo ing'anya ya mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi! Mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambe-tendîha laide!”

⁸ “Ikàva nkono au ludodo lwako lunakukuvaja kutenda masambi, luchekele uluyahe kulehu. Wasa wingile muumi ukee na ntululilo akuno ukavèlè na nkono umo au ludodo lumo, kuliko kwenda mmoto ukâdimika akuno uvèlè na makono mavili na madodo mavili. ⁹ Na ikàva liso lyako linakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole uliyahe kulehu! Wasa uinjile muumi ukee na ntululilo akuno uvèlè na liso limo kuliko kuyahwa mmoto wa Jihannamu akuno uvèlè na meho mavili.”

Nfano wa ungangolo ayahike

(Luka 15:3-7)

¹⁰⁻¹¹ “Lyongoelange munanhebule yumo wa avano vajo. Nangu nînyaulilanga kuva, aneko kulihunde malaika vao vâva muyo mwa Atatangu wa kulihunde maduva lam-malele.* ¹² Ikàva munu àvele na angandolo myamoja, na yumo nkuhochela, dachi àmbetenda dachi? Àmbevaleka avala tisini na tisa kumachinga nkuhwena unannembela ayula ahochedîle. ¹³ Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, akâmwona,

* **18:10-11** Mmalemba lanji matandi-matandi làlembwije malove alano, “Kwa kuva, Mwana wa Munu áidile únavapoha avala vayahike.”

àmennyangalalila kupita avala tisini na tisa vakáhochedile. ¹⁴ Uchocho, Atata wenu avêle kulihunde akátamwa kananga yumo wa avano vajoko ahochele.”

Kun'duma munu atendîle sambi

¹⁵ “Nkúkulupila nnyako akàkutendela lahakalenge, hwena ukan'dume, wako na nang'e weka. Akàkupilikana ìmbekuwa ùnimpata kavila nnyako. ¹⁶ Henga akànakupilikane, ntwale munu yumo au vavili uhwene navo, uchinga ìve muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva, kila lilove limaihwe kwa mashahidi vavili au vatatu. ¹⁷ Akàlema kuvapilikana vanang'o, bahi lihaulile likuwa lya vanu vangukulupîla, na akàlema kulipilikanila likuwa lya vanu vangukulupîla, lekana nawe malinga chimutenda kwa munu akámmaite Nnungu au nkútuala kodi.

¹⁸ Nangu nînyaulilanga kavila kuva, lyohelyo limumbelihunga pachilambo limbehungwa na kulihunde, na lyohelyo limumbelihungula pachilambo limbehunguliwa na kulihunde. ¹⁹ Nangu nînyaulilanga uhiu kavila kuva, vanu vavili mmwenu vakâyambukilana pachilambo kuyuwa chinu chohecho, Atatangu wa kulihunde achiavatendele. ²⁰ Kwa kuva, pachinu pohepo pavakojana vanu vavili au vatatu ing'anya yang'une, nangu mbèpamo na vanang'o.”

Nfano wa ntumishi akánsamehe nnyake

²¹ Bahi Petulo nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, nnung'unwangu akàngutendela lahakalenge, nin-samehe myanda mingapi? Dachi mpaka myanda saba?”

²² Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nikáhaula chihi myanda saba bahi, henga ata saba mala sabini. ²³ Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nfalume anakudungidile kutenda isabu ya dihela dyachivalonga vatumishi vake. ²⁴ Patandilike kutenda isabu ya madeni lachilonga, vanu vanji nkuida na munu yumo wachinnonga dihela dyohe namene. ²⁵ Nang'e kwa kuva nanga pánavèlè na cha kulipa, nfalume nkwanamula asumiswe, nang'e pamo na n'jawe na vanavake na kila chinu chavenacho, uchinga valipe lideni.

²⁶ Bahi ntumishi aneyo nkutindivala malundi muyo mwake, nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ngupililile, nguchinikulipe lideni lyako lyammalele.’ ²⁷ Bahi nfalume wake nkummikila chididi, nkunsamehe alila lideni, nkunneka auke.

²⁸ Henga munu aneyo nkukojana na ntumishi nnyake wachinnonga sendi kadiki. Nkunkamula, nkunnikiha pang'ulo, wachidoni, ‘Ngulipe dihela dyangu!’ ²⁹ Ntumishi nnyake nkutindivala malundi nkunnyuwa namene wachidoni, ‘Ngupililile, nguchinikulipe.’ ³⁰ Henga nang'e

nkuhita, nkunnyunga nnyake nnilungu, mpaka anepo pámbelipà alila lideni.

³¹ Vatumishi vanji pavachonite achila chitendeke, nkuhinginika namene, nkuhwena unannyaulila nfalume wavo kila chinu chitendêke. ³² Bahi nfalume wavo nkunchema ayula ntumishi, nkunnyaaulila kuchidoni, ‘Wako nni ntumishi utênda lahakalenge. Nnikusamehe lideni lyammalele kwa kuva uninguyuwa ngutende uchocho. ³³ Dachi, ukáchilembelewa ummikile chididi ntumishi nnyako muchi nangu chinikuvikidile wako chididi?’

³⁴ Bahi nfalume nkutunduwila namene, nkunnyunga nnilungu abanike mpaka alipe lideni lyammalele. ³⁵ Uvila njo chambentendela mwenu Atatangu wa kulihunde, ikàva wako nanga paunsamehe nkúkulupila nnyako kuhaloka muntima.”

19

Kulekana

(Mako 10:1-12)

¹ Yesu pamalidile kutangola habali anedyo, nkuuka chilambo cha ku Galilaya nkuhwena nchilambo cha ku Yudeya, pang'ambo luhunde lwa Yoludani. ² Makuwa makulu la vanu nkumpapata, aneko nkuvalamya avala vánavele vagonjo.

³ Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu uchinga vanninge, nkummuja kuchidoni, “Dachi Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe kwa ing'anya yoheyo?” ⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, nanga pamusomile Mmalemba Lanaswe kutandikila patandi kuva, ‘Nnungu Nkúumba, ámmumbile munu nnume na mmahe?’ ⁵ Bahi Nnungu nkutangola kuchidoni, ‘Ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vàmbekuva mmili umo?’ ⁶ Kupapatana na anelyo, vanang'o akee vavili kavila, henga nni mmili umo. Bahi vavalundanyîje Nnungu, munu anavahapulânye.”

⁷ Anepo Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi Musa ániamulisa kuva nnume àmbelewa amwing'e n'jawe talaka na kunneka?” ⁸ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Musa áninnuhusu muvaleke vamahe venu ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu. Henga kutandikila anepo patandi ikánavele uchocho. ⁹ Nangu nìnnyaulilanga kuva, munu woheyo annêka n'jawe ikànave chihhi kwa ing'anya ya kulala ugoni, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalà ugoni.”*

* **19:9** Malove alano lahaûla kuva, “Na ayula annômba ayula alekwîje nanang'e àlalà ugoni,” lakapali Mmalemba lanji la kala.

¹⁰ Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Ikàva uvila njo chiiva kwa nnume na n'jawe, wasa kuikala chihi bila kulomba.” ¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Akee kila munu ahulûla kuikala chihi bila kulomba, ila avala vahululîhwa na Nnungu. ¹² Kwa kuva, pâvele vanu vanji vakâhulula kulomba ing'anya vâvelekwejije chihi akuno vavèlè mikuda, na vanji vâtendwije na vanu kuva mikuda, na vanji vânyamula chihi vanalombe ing'anya ya kuutumikila Ufalume wa Nnungu. Henga munu ahulûla kuikala chihi bila kulomba, analombe.”

Yesu àvabaliki vavana vajoko

(Mako 10:13-16, Luka 18:15-17)

¹³ Anepo vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avavikile makono na kuvayuwila, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu. ¹⁴ Yesu nkuhauila kuchidoni, “Valekange vana vajoko vaidang'ane kwang'une, wala mu-navadivile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava.” ¹⁵ Bahi Yesu pamalidile kuvavikila makono na kuvabaliki, nkuuka apala pachinu.

Kijana nkúpata

(Mako 10:17-31, Luka 18:18-30)

¹⁶ Lola, munu yumo nkumwidila Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda, dachi, ngútende lilida lyambone, uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?” ¹⁷ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mwadachi ùnguuja kuyamba lyambone? Nnungu weka njo wambone bahi. Na ukàlembela kuupata umi ukee na ntululilo, dikamule amuli dya Nnungu.”

¹⁸ Ayula munu nkuuja kuchidoni, “Amuli ntwani?” Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Unawalale, unalale ugoni, unaive, unahumye ushahidi wa kulambila, ¹⁹ mweshimu atatako na anyoko, na ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.”

²⁰ Ayula kijana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anedyo amuli dyammalele nangu ñnidikamula. Dachi, ngùisalijiwije na lilida kavila?” ²¹ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako ukàlembela ukamilike, hwena ukasumise vitukutuku vyako koka dihela uveng'e amahuvani. Na wako uchiuve na dimali kulihunde, koka uuye ungupapate.” ²² Ayula kijana papi-likene uchocho, nkuuka akuno apoywèkè ing'anya ávele na dimali dyohe namene.

²³ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, ñnikamajanga namene nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu. ²⁴ Nînyaulilanga kavila kuva, ñnipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha isindano kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.” ²⁵ Vakuhundwa vake

pavapilikene malove anelo nkukangana namene, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nnani bahi ambehulûla kupohwa?” ²⁶ Yesu nkuvapalambahija meho, nkuvahaulila kuchidoni, “Kwa dimongo dya chimunu ikáhululika, henga Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”

²⁷ Anepo Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tûlekile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako! Dachi, tûmbepata chamani?” ²⁸ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, nchilambo chiida, Mwana wa Munu pambeikala nchiteng'u chake cha Ufalume, na mwenu mungupapete nangu mùmbeikala mmiteng'u kumi na mbili vya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli. ²⁹ Na kila munu ailekîle ing'ande yake au alumbuvake au akuluvake au atatake au anyokwe au vavana au mawelu ing'anya yang'une, nang'e àmbepunda kupata anelo lammalele na kuyenjejwa myanda myamoja na kupata umi ukee na ntululilo. ³⁰ Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu, vâmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va pahi, vâmbekuva vakulu.”

20

Nfano wa amadengo va mmwelu wa misabibu

¹ “Bahi Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu ánavele na welu wa misabibu, anaukile ulyamba na mambumbu, uh-wena unavataha vanu vakakole madengo mmwelu mwake. ² Nkupatana navo avalipe nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo, anepo nkuvapelekeja mmwelu wake wa misabibu. ³ Malinga satatu ya ulyamba nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vakávele na madengo vaimidilè kusakoni. ⁴ Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, ‘Hweneng'ana mmwelu wangu wa misabibu mukakole madengo, nanani nguchinimwing'ange haki yenu.’ ⁵ Vanang'o nkuhweneng'ana. Ayula mwene welu nkuuka kavila sasita na satisa, nkutenda uchila. ⁶ Sakumi na moja ya lyulo nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vaimidilè pasakoni, nkuvauja kuchidoni, ‘Mwadachi mwimidile chihi apano waulyamba mukavèlè na madengo?’ ⁷ Avala vanu nkunyang'ula kuchidoni, ‘Ing'anya nanga munu atupêle madengo la kukola.’ Nang'e nkuvahaulila, ‘Hweneng'ana mukakole madengo mmwelu wangu wa misabibu.’

⁸ Liduva palichiswa, mwene welu nkunnyaulila ayula nkwmilila wake kuchidoni, ‘Vacheme vakúkola madengo vammalele uveng'e nshahala wavo, tandilika na wantululilo mpaka ntandi.’ ⁹ Pavakamwele avala va sakumi na moja, navanang'o nkupwechela nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo. ¹⁰ Paikamwele samu ya avala vatandi,

vanang'o vátenda muchi vàmbepeata dihela dyohe kuvapunda avao, henga navanang'o nkupwechela chihi kila munu nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo. ¹¹ Avala vanu vatandi kukola madengo pavapwechedile, nkutandilika kuntongodika mwene welu, ¹² uvahaula kuchidoni, 'Ava vanu va kuntululilo vákodile chihi madengo kwa lisaa limo, hambi mwadachi ùtupele chihi uchimo navanang'o, wakati hwetu tùnipililila kukola madengo lakamajije waulyamba mpaka chinalyulo, na kutuvalila liduva?'

¹³ Mwene welu nkunyang'ula yumo wa avala vanu kuchidoni, 'Nnyanjawangu, nangu nanga panikukumbile. Dachì, tukanapatene nshahala uula wa kawaida wa malipo la liduva limo? ¹⁴ Twala chivêle chako uuke. Nangu ngùlebela nimwing'e wa kuntululilo chinu uchimo na wako. ¹⁵ Dachì, nangu níkáluhusiwa kutumila dimali dyangu malinga chíngulembèlà nimwene? Au wako ùvele na wiu ing'anya nangu nni munu wambone?' "

¹⁶ Yesu nkuhwenaha kutangola kuchidoni, "Bahì vanu vaonekâna hambi kuva va pahì, vàmbekuva vakulu, na vanu vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va pahì."

*Yesu àtangola kavila kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Mako 10:32-34, Luka 18:31-34)*

¹⁷ Yesu pachiyomboka kuhwena ya ku Yelusalemu, ávatwete avala vakuhundwa kumi na mbili paweka, nkuvahaulila kuchidoni, ¹⁸ "Lola, tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu àmbekamujwa kwa makuhani vakulu na kwa vakúhunda Sheliya yanga Musa. Na vanang'o vàmbeennyukumu kuhwa, ¹⁹ na kunkamuja mmakono la vanu vakávele Vayahudi. Vanang'o vàmbeentendela mang'wanyu na kunsulubula na kummamba munsalaba. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake, àmbefufulwa."

*Kuyuwa kwanga anyokwe Yakobo na Yohana
(Mako 10:35-45)*

²⁰ Anepo ayuvao vana vanga Sebedayo nkummwenela Yesu akuno apapatene na vana vake Yakobo na Yohana. Ayula mmahe nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu kwa kunnyuwa chinu. ²¹ Yesu nkummuja kuchidoni, "Ùlebela chamani?" Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Paumbekuva mu Ufalume wako, ngùyuwa uvaluhusu avano anavangu vavili vaikale, yumo m'bali wako wa kunkono na yunji m'bali wako wa kunchinda." ²² Yesu nkunnyaulila Yakobo na Yohana kuchidoni, "Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa. Dachì, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu?" Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, "Elo,

tùnahulula.”²³ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Muhiu, ibaniki inimbebanika nangu lasima mupitile, henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vávatandwèlè Atatangu.”

²⁴ Bahi avala vakuhundwa vanji kumi pavapilikene malove anelo nkuvasunalila avala vakuhundwa vavili, Yakobo na Yohana. ²⁵ Yesu nkuvachema vakuhundwa vammalele, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu münimala kuva, vakulu va vanu vakávele Vayahudi vávatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa. ²⁶ Henga kwenu mwenu inààve uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu. ²⁷ Na munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wenu. ²⁸ Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

*Yesu àvalamya vanu vavili vaputéle meho
(Mako 10:46-52, Luka 18:35-43)*

²⁹ Yesu na vakuhundwa vake pavachiuka pa Yeliko, likuwa likulu lya vanu nkumpapata. ³⁰ Bahi pávele na vanu vavili vaputéle meho vachiikâla nnyenje indila. Pavapilikene kuva Yesu àvenkupita, nkunonoha lidi lyavo uvachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile chididi!” ³¹ Likuwa lya vanu nkuvakalipila na kuvahaulila vanyalale, henga vanang'o nkuhalija chihi kunonoha lidi uvachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile chididi!” ³² Yesu nkuimila, nkuvachema, nkuvauja kuchidoni, “Mùlembela nintendele chani?” ³³ Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, tùyuwa ulatende meho letu lalole.” ³⁴ Yesu nkuvavikila chididi, nkulagusa meho lavo, upala nkulola, vanang'o nkunnondola Yesu.

21

*Yesu àinjila muimanga ya ku Yelusalemu
(Mako 11:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)*

¹ Yesu na vakuhundwa vake pavanavele pepi kuhwika ku Yelusalemu, nkuhwika chijiji cha Betifage, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, ² wavahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mpaka chijiji chivêle muyo mwenu. Pamumbekamola aneko, muchimumwone punda vannyungile, na mwanawe àvele upopo. Vahungulange koka muide navo. ³ Na munu akàmmuja kuva mwadachi münannyungula nnyaulile kuva, ‘Nang'olo ànavalembela,’ na upopo aneyo munu achiannusu muide

navo.”⁴ Alano lammalele lánihumila, uchinga latimile malove lánatangwele nabii wachidoni,

⁵ “Vahaulile venedi va imanga ya Yelusalemu,*

‘Lola, Nfalume wenu àvenkwida kwenu mwenu.

Nang’e nni munu wa kulisulupuha, ànkwedile punda tena mwana wanga punda.’ ”

⁶ Bahi avala vakuhundwa vavili nkuhweneng’ana, vanang’o nkutenda muchi Yesu chavalaijije. ⁷ Nkuida nawe punda na mwana wanga punda, nkulaja dinguwo muha mwavo, na Yesu nkuikala muha mwanga mwana wanga punda. ⁸ Likuwa likulungwa lya vanu nkulaja dinguwo dyavo nndila, na vanji nkulumulanga dinavi dya milandi nkudilaja nndila. ⁹ Likuwa lya vanu vanannongoledile Yesu na avala vachinnondola pachikundu, nkutandilika kunonoha malidi lavo uvahaula kuchidoni,

“Ulombolewe wako N’dukuluwe Nfalume Daudi!

Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang’olo!

Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”

¹⁰ Bahi Yesu painjidile muimanga ya Yelusalemu, imanga yammalele nkulindima. Vanu nkuujana kuchidoni, “Ayu nnani?” ¹¹ Likuwa lya vanu nkuyang’ula kuchidoni, “Ayu njo ayula nabii, Yesu wa ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing’ande yanga Nnungu

(Mako 11:15-19, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

¹² Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing’ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavingangila pawelu vanu vammalele vachisumisa na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula dimesa dya vanu vachibadili dihela, na viteng’u vya vanu váchisumisà dimunda. ¹³ Nkuvahaulila kuchidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing’ande yangu ìmbechemwa ing’ande ya kunnyuwila Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya nkujuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!”

¹⁴ Vanu vaputêle meho na vikwava nkummwenela Yesu umula nnuwani lwa Ing’ande ya Nnungu, nanang’e nkuvalamya. ¹⁵ Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkusunala namene pavawene masaibu lalatendile na vavana vachinonoha malidi lavo nnuwani lwa Ing’ande ya Nnungu uvahaula kuchidoni, “Ulombolewe wako, N’dukuluwe Nfalume Daudi!” ¹⁶ Bahi nkummuja

* **21:5** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Paimanga ya Yelusalemu pávele na lichinga lichichemwa Sayuni, linadengwije Ing’ande ya Nnungu. Bahi Yayahudi vápona pa Yelusalemu kuva nni pakaya panga Nnungu na vanu vake. Na myanda inji pavachiilonjelela Yelusalemu, váhaua Sayuni, kwa kuva ìnavakumbusa kuva Nnungu àvele pamo na vanu vake.

Yesu kuchidoni, “Dachi, ùnapilikana malove lavatongolanga avano vavana?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo. Dachi, mukánambisoma Malemba Lanaswe lahaûla kuva, ‘Kwa kanya dya vana vajoko na dya vakanunu wako Nnungu ùnitangasa imbili yako.’†”

¹⁷ Anepo nkuvaleka, nkuhuma muimanga ya Yelusalemu, nkuhwena Besaniya, nkulala aneko.

Kuyuma kwa nnandi wa vihepo vya tini

(Mako 11:12-14,20-24)

¹⁸ Ulyamba wake Yesu pachihwena kavila ku Yelusalemu, nkwna indala. ¹⁹ Nkuwona nnandi wa vihepo vya tini kunyenje indila, nkuuhengelekela, henga nanga panadiwene tini munnandi aula ila mahamba weka. Anepo Yesu nkuulani aula nnandi wachidoni, “Wako nnandi, unape kavila vihepo, kutandikila nelo na maduva lammalele!” Upala aula nnandi nkuyuma. ²⁰ Vakuhundwa vake pavawene uchocho, nkukangana namene na kuliuja kuva, “Auno nnandi upiyanyije dachi kuyuma?” ²¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, mukáva na ing'ulupa bila kuva na lipamba, mùnahulula chihi kutenda muchi chiniutendedile nnandi auno, na uchocho muchimuhulule kulihaulila lichinga alino kuva, ‘Uka apano ukaliyahe m'bahali,’ na ichiitendeke uchocho. ²² Na mukàkulupila kuva muchimupwechelele, bahi chinu chohecho chimumbennyuwa Nnungu muchimupwechelele.”

Yesu àujwa kuyamba mamulaka lake

(Mako 11:27-33, Luka 20:1-8)

²³ Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu. Pánavele nkùhunda, makuhani vakulu na vasele va Vayahudi nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupéle wako mamulaka la kulatenda anelo?”

²⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani uchocho nimbemujanga chinu chimo. Mukànguyang'ula, nguchinínnyaulile ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani. ²⁵ Dachi, Yohana Nkúbatisa ápete mamulaka la kubatisa kuhaloka kwachi? Kuhaloka kulihunde au kwa vanu?” Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni, “Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuuja kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?” ²⁶ Henga tukàhaua kuva làhaleke kwa vanu, tùvayopa ava vanu, kwa kuva vammalele vánakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii.” ²⁷ Bahi vanang'o nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patumaite!” Yesu nanang'e nkuvahaulila

† 21:16 Sabuli 8:2

kuchidoni, “Nanani uchocho nikambennyaulila kuva, ngulatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

Nfano wa vana vavili

²⁸ Yesu nkutangola kuchidoni, “Mwenu mwònadachi kuyamba habali aino? Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili. Nang'e nkunnyaaulila mwana ntandi kuvelekwa kuchidoni, ‘Mwanangu, nelo hwena ukakole madengo mmwelu wangu wa misabibu.’ ²⁹ Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Nikátamwa.’ Henga lukoto nkupindikuka isungu yake nkuhwena kumawelu. ³⁰ Anepo nkummmwenela mwana wavili, nkunnyaaulila muchi channyaaulidile ntandi. Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nguchinguhwene atata,’ henga wala nanga panapite.” ³¹ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, muavano vavili, alida atendîle chanalembedile atatake?” Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Nni ayula ntandi.”

Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, vakútwala kodi na makahaba vàvenkunnongolelela kuinjila mu Ufalume wa Nnungu. ³² Kwa kuva, Yohana ániida kwenu mwenu unannanguja namuna chimulembelewa kuikalanga malinga chalembela Nnungu, henga mwenu nanga pamunankulupidile. Henga vakútwala kodi na makahaba váninkulupila. Na mwenu pamo na kulona anelo lammalele, nanga pamunalekile masambi lenu na kunkulupila nang'e.”

Nfano wa vakúlima vahakalenge mitima
(Mako 12:1-12, Luka 20:9-19)

³³ “Pilikanila nfano unji. Pávele na munu yumo ánavele na welu, na welu anewo nkùpanda misabibu, nkuudinguhija lingongo na nkùhimba lipondo lya kuminyila vihepo vya sabibu, nkùdenga na nnala wa kuikala valinsi va welu. Anepo nkuukodisa aula welu kwa vakúlima vanji, mwene nkuuka nkuhwena mwanda wa kulehu. ³⁴ Mahiku la lichela palakamwele, nkuvatuma vatumishi vake kwa avala vakúlima uchinga vakatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. ³⁵ Henga avala vakúlima nkuvakamula avala vatumishi. Yumo nkumpanya na yunji nkummmwalala na yunji watatu nkumpanya mayanga mpaka kummmwalala. ³⁶ Anepo mwene welu nkuvatuma kavila vatumishi vanji vohe kupunda vatandi, henga avala vakúlima nkuvatendela muchi chivavatendeledile avala vatandi. ³⁷ Kuntululilo, nkunnaija mwanawe, wahaula kuchidoni, ‘Nnimala kuva mwanangu vachivamweshimu.’ ³⁸ Henga avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhulanila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummmwalale,

koka welu auno ùève mapala letu!’ ³⁹ Bahi nkunkamula, nkunnyumya pawelu aula welu wa misabibu, aneko nkummwalala.”

⁴⁰ Anepo Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, mwene welu pámbèidà, àmbevatenda dachi avala vakúlima?” ⁴¹ Vanang’o nkunyang’ula kuchidoni, “Àmbevawalala anevo vakúlima vahakalenge mitima bila chididi, koka welu àvavikile vakúlima vanji vambemwíng’a chivêle chake kwa mahiku la lichela.”

⁴² Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mukásomile alano Mmalemba Lanaswe? ‘Liyanga lihitwíje na vakúdenga, hambu lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.

Na Nang’olo njo atendíle chinu anecho, na ìyonekana kuva lisaibu pameho petu.’

⁴³ Bahi nínnyaulilanga kuchidoni, Ufalume wa Nnungu ùmbeuswa kwenu mwenu na kuveng’a vanu vanji vambetênda àlalá lalalembela Nnungu. ⁴⁴ Munu woheyo ambeyangukíla nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu woheyo ulimbematokela, àmbetingindika mwalehu.”

⁴⁵ Makuhani vakulu na Mafalisayo pavapilikene mifano yanga Yesu, vánimala kuva àvayamba vanang’o. ⁴⁶ Bahi nkutaha namuna ya kunkamula Yesu, henga nkuyopa makuwa la vanu kwa kuva, vanang’o vánikulupila kuva nang’e nni nabii.

22

Nfano wa ing’ole ya ulombi (Luka 14:15-24)

¹ Bahi Yesu nkuhweneha kutangola na alila likuwa lya vanu kwa mifano. Nkuvahaulila kuchidoni, ² “Ufalume wa Nnungu ùlandana na nfalume yumo antendeledíle mwanawe ing’ole ya ulombi. ³ Bahi nkuvatuma vatumishi vake unavachema avala vakumbuliwíje kuing’ole, henga vanang’o nanga pavanatamwije kwida. ⁴ Anepo nkualaija vatumishi vanji, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Hweneng’ana mukavahaulile vakumbuliwíje kuva, ing’ole yangu hambu ìvele tayali. Nínisinja maluchi langu la ang’ombe na ang’ombe vanji vanuníle, vitukutuku vyammalele vívele tayali. Vahaulile vaide kuing’ole!’ ⁵ Henga avala vakumbuliwíje nanga pavanajalite aneko kukumbulwa, nkulihwenela chihi kuvalembedile vene, yumo nkuhwena kumawelu kwake na yunji nkuhwena kumadengo lake la kuchuusa. ⁶ Na vanji nkuvakamula avala vatumishi nkualagihana na kuvawalala. ⁷ Bahi nfalume nkusunala. Nkuvatuma matiyala lake unavawalala avala vakúwalala na kuyocha imanga yavo

moto. ⁸ Anepo nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, 'Ing'ole ya ulombi ìvele tayali, henga avala vakumbuliwîje nanga pavachilembelewa kwida. ⁹ Bahi hweneng'ana mmadila, na vanu vammalele umumbevona vakumbule vaide kuing'ole.' ¹⁰ Bahi avala vatumishi nkuhweneng'ana n'dindila, nkuvalapola vanu vammalele uvachivona, vanu vambone na vatênda lahakalenge, na nnukumbi lwammalele lwa ing'ole nkuombala vayeni.

¹¹ Henga painjidile nfalume unavalola vayeni vake, nkumwona munu yumo akanawete inguwo ya ing'ole ya ulombi. ¹² Nkummuja kuchidoni, 'Nnyanjawangu, uinjidile dachi apano akuno ukawètè dinguwo dya ing'ole ya ulombi?' Ayula munu nkunyalala chihi nduu. ¹³ Anepo nfalume nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, 'Nnyungange ayuno munu makono na madodo, koka munnyahe pawelu pavêle lupi. Aneko àmbekuta na kuhaya meno.' " ¹⁴ Anepo Yesu nkutangola kuchidoni, "Kwa kuva, vanu vohe vânakumbulwa, henga vatandôlwa vavêle kadiki."

*Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Mako 12:13-17, Luka 20:20-26)*

¹⁵ Anepo Mafalisayo nkuukananga apala nkunavika ntemelo wa kunteya Yesu uchinga vankamule umomo mmalove lake. ¹⁶ Mafalisayo nkuvatuma vakuhundwa vao pamo na vanu va likuwa lya Helode*, nkunammuja Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, tûnimala kuva wako nni munu wa uhiu na ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila ya Nnungu. Na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu. ¹⁷ Bahi tuhaulile, chuwona wako, dachi Sheliya ya Musa ìnatuluhusu kuhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?" ¹⁸ Henga Yesu kwa kuva ánilamala lahakalenge lavakudungidile, nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mmakulilambilila, ing'anya ntwani mùnangulinga? ¹⁹ Ndanguje hela ihûmywa kodi kwa Nfalume wa Loma." Vanang'o nkumpelekejeja. ²⁰ Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, ing'ope aino na lina lilembwîje apano lyanga nnani?" ²¹ Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Vyanga Nfalume wa Loma." Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu." ²² Bahi vanang'o pavapilikene mayang'udi lake, nkukangana namene, nkunneka Yesu, vanang'o nkulihwenela.

* **22:16** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu vachikubali kutawaliwa na familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **22:17** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

*Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Mako 12:18-27, Luka 20:27-40)*

²³ Liduva ulyolyo Masadukayo vanji vakulupîla kuva, vanu vahwîle vakáfufuka, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, ²⁴ “Nkúhunda, Musa átuhaulidile uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n’jawe bila kummelekela vana, nnung’une àlembelewa annombe aneyo mmahe uchinga ammelekele nkuluwe vana.’ ²⁵ Pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Ayula ntandi ánnombile mmahe, nkuhila bila kummeleka mwana, na ayula nannidi nkutwaliwa na nnamuwe. ²⁶ Nanang’e nkuhila bila kummelekela mwana, na nnamuwe watatu nanang’e nkwenda makande, nanang’e nkuhila, bahi vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela mwana. ²⁷ Kuntululilo ayula mmahe nanang’e nkuhila. ²⁸ Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba váníikalana nawe.”

²⁹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnakumbika ing’anya nanga pamulamaite Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu. ³⁰ Kwa kuva, vanu vahwîle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila vambekuva muchi malaika va kulihunde. ³¹ Henga kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwîle, dachi mukánambisoma chanannyaulidile Nnungu? ³² Nnungu áhawile kuchidoni, ‘Nangu njo Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.’[†]” Yesu nkuhwenaha kuvahaulila kuchidoni, “Nnungu akávele Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang’e nni Nnungu wa vanu vumi.” ³³ Makuwa la vanu pavapilikene malove anelo, nkukangana namene ing’anya ya mahundo lake.

*Amuli ing’ulu
(Mako 12:28-34, Luka 10:25-28)*

³⁴ Mafalisayo pavapilikene kuva Yesu ánivanyalaja Masadukayo, nkukojana pamo nkummwenela. ³⁵ Munu yumo muanevo ánaimate namene Sheliya yanga Musa nkummwenela Yesu nkummuja kwa kunninga, ³⁶ wachidoni, “Nkúhunda, amuli ntwani ing’ulu kupunda dyammalele mu Sheliya yanga Musa?” ³⁷ Yesu nkunyang’ula kuchidoni, “‘Ntamwe Nang’olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding’ano dyako dyammalele.’[§] ³⁸ Aino njo amuli ing’ulu na njo inandi. ³⁹ Na yavili ilandâna na ai nni aino, ‘Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.’ ⁴⁰ Sheliya yammalele yanga Musa

[†] 22:32 Kuuka 3:6 Nnungu álatangwele anelo akuno Iblahimu na Isaka na Yakobo váhídííle § 22:37 Makumbuso 6:5

na mahundo la manabii, vyammalele vilisingila amuli adino dimbili.”

Kilisto nni n'dukulu wanga nani?

(Mako 12:35-37, Luka 20:41-44)

⁴¹ Yesu pavawene Mafalisayo vakojenè pamo, nkuvauja kuchidoni, ⁴² “Dachi mwenu mùtenda kuva Kilisto ni nnani? Dachi, nang'e nni n'dukuluwe nnani?” Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi.” ⁴³ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ìhululika dachi, Nfalume Daudi mwene kwa kulojwa na Umumu Wanaswe ancheme Kilisto, Nang'olo? Kwa kuva, àhaua kuchidoni,

⁴⁴ ‘Nnungu Nang'olo ánnnyaulidile Nang'olo wangu kuchidoni, Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono, mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.**

⁴⁵ Bahi ikáva Nfalume Daudi ànchema Kilisto ‘Nang'olo,’ ìmbehululika dachi Kilisto ààve n'dukuluwe?” ⁴⁶ Nanga munu analingile kunnyang'ula lilove, na kutandikila liduva anelyo nanga analingile kummuja kavila.

23

Yesu àvaamba vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo

(Mako 12:38-39, Luka 11:43,46, 20:45-46)

¹ Anepo Yesu nkulahaulila makuwa la vanu na vakuhundwa vake kuchidoni, ² “Vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo vatwête nafasi yanga Musa. ³ Bahi mùlembelewa kuvapilikana na kukamula malove lammalele lavannyaulila, henga munapapate àlálá lávatendàngà, kwa kuva malove lavahaulanga akee lávatendàngà. ⁴ Vanang'o vahunga misigo iidôpa na kuvatika vanu mmavala, henga vene vakálinga kananga kunyoloja chala kuvapwechela. ⁵ Kila chinu chivachitenda vâchitenda chihi uchinga vanu vavalole. Vânatumbuja dibadili divahûnga mmalyenye lavo na mmakono, mmêle Malemba Lanaswe la Sheliya ya Musa nkati mwake, na vânalepyanga misuwana ya mmapepe la majoho lavo. ⁶ Vânatamwa namene kuikala mmiteng'u vya muyo n'ding'ole na kuikala nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. ⁷ Vânatamwa namene kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuchemwa na vanu, ‘Nkúhunda.’ ⁸ Henga mwenu mùnakubali kuchemwa ‘Nkúhunda,’ kwa kuva mwenu mmammalele nni ummamo, na mùvele chihi na nkúhunda yumo. ⁹ Uchocho, apano pachilambo munancheme munu woheyo ‘Atata’ kwa kuva mùvele chihi na Atata yumo, avêle kulihunde. ¹⁰ Wala

** 22:44 Sabuli 110

munakubali kuchemwa ‘Mmakulu,’ kwa kuva mùvele chihi na nkulu yumo, nanang’e njo Kilisto atandolwejje na Nnungu. ¹¹ Henga nkulungwa mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu. ¹² Munu woheyo alitumbyânga mwene, àmbesulupuswa, henga munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”

Kulilambilila kwa vakûhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo

(Mako 12:40, Luka 11:39-42,44,52, 20:47)

¹³⁻¹⁴ “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mùvachimila vanu nnango wa mu Ufalume wa Nnungu, na mwenu mmene mukáinjila, na avala valembêla kuinjila mùnivadivila vanainjile.*

¹⁵ Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùhwena myanda ya kupita m’bahali na mukee m’bahali uchinga mumpindikulanye kananga munu yumo kuva nkûhundwa wenu. Pamumpindikulanya, mùntenda ààve munu wa Jihanamu myanda mivili kumpunda mwenu mmene.

¹⁶ Ole wenu mwenu mmakulodya muputêle meho! Kwa kuva, mwenu mùhaua kuva munu akâapila kwa kuitambulanga Ing’ande ya Nnungu, anecho chikee chinu, henga akâapila kwa kutambulanga sahabu ivêle mu Ing’ande ya Nnungu, àlembelewa atimise achila chaapidile. ¹⁷ Mwenu mîmamavelu na mmanu muputêle meho! Dachi, chikulungwa namene chilida, sahabu au Ing’ande yanga Nnungu iitênda aila sahabu ivalangiwe kuva yanaswe? ¹⁸ Uchocho mùhaua kuva, ‘Munu akâapila kwa kutambulanga chitala, anecho chikee chinu, henga munu akâapila kwa kutambulanga sadaka ivêle pachitala, àlembelewa atimise achila chaapidile.’ ¹⁹ Mwenu nni mmanu muputêle meho! Dachi, chilida chikulungwa namene, sadaka au chitala chiitênda sadaka aila kuva yanaswe? ²⁰ Bahi munu aapîla kwa kutambulanga chitala, àapila kwa chitala anecho na kwa vitukutuku vyamalele vivelênge pachitala. ²¹ Uchocho, munu aapîla kwa kutambulanga Ing’ande ya Nnungu, àapila kwa ing’ande aneyo na kwa Nnungu avêle nkati mwake. ²² Na munu aapîla kwa kutambulanga kulihunde, àapila kwa chiteng’u cha Nnungu na kwa Nnungu aikâla pachiteng’u anecho.

* **23:13-14** Mmalemba lanji matandimatandi lálémbwîjwe malove alano, Mumbepambala mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Muvapakanyola dimali anannidi, na kulitenda kuva mmambone kwa kuyuwa namene. Kwa ing’anya aneyo liduva lya hukumu mumbepata asabu ing’ulu namene!

²³ Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu múnajali namene kuhunya asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya, yani kuvatendela vanu vanji haki na kuvavikila chididi vanu vanji, na kukulupika. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na anelo lanji. ²⁴ Mwenu nni mmakulodya muputéle meho! Pamukumbila, mwenu múnajali namene kuhamata dinjenjema nkummila ungamila.

²⁵ Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mùvele muchi munu àhahula mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwòmbele chihi kung'unuka na kupakanyola. ²⁶ Wako Nfalisayo uputéle meho! Tandilika kuhahula nkati chikombe nahoti, uchinga pawelu napanang'o patakate.

²⁷ Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùlandene na misati ipambwíje kwa pawelu, henga nkati mwòmbele chihi mawangwa la vanu vahwíle na kila namuna ya uhakwa. ²⁸ Uchocho na mwenu njo chimuva, kwa pawelu mwònekana kuva mmambone pameho pavanu, henga nkati mwenu mwòmbele chihi ulamba na vitendo vihakalenge.”

*Asabu ya vakúhunda Sheliya na Mafalisayo
(Luka 11:47-51)*

²⁹ “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùdengela misati ya manabii na kulemba misati ya vanu vánavele wambone, ³⁰ na mùhaua kuva, ‘Hwetu tukachiva utupwawa machedo mmaduva lavanapwawije anyakala vetu, tukanalundane navanang'o kuvawalala manabii.’

³¹ Bahi mwenu mùlimaiha mmene kuva mwenu nni mmadukulu mma vanu vavawaléle manabii. ³² Bahi malilila anelo lavatandihije anyakalavenu! ³³ Mwenu nni mihongo, mmana mma nachihungo! Ñnembehulula dachi kuitila hukumu ya Jihannamu? ³⁴ Kwa kuva, nìmpelekejija mwenu manabii na vanu vavéle na lúnda na vakúhunda. Henga vanji mùmbevawalala na vanji mùmbevavamba mmisalaba na vanji mùmbevasulubula n'ding'ande dyenu dya kunnyuwila Nnungu na kuvavinganga muimanga imo mpaka inji. ³⁵ Mwenu mùmbepata asabu ing'anya ya vanu wambone pameho pa Nnungu vawalaliwíje, kutandikila kuwalalwa kwanga Habilu ánavele wambone pameho panga Nnungu, mpaka kuwalalwa kwanga Sakaliya mwana wanga Balakiya, umummwalalidile nnuwani lwa Ing'ande

ya Nnungu ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha kuhumija sadaka. ³⁶ Nangu nĩnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vàmbehukumiwa asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa vanu anevo vammalele.”

*Yesu àihinginikila imanga ya Yelusalemu
(Luka 13:34-35)*

³⁷ Yesu nkuhwenaha kutangola wachidoni, “Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu mùvawalala manabii na kuvapanya mayanga avala vatumwije kwenu mwenu. Myanda yohe ñnilinga kuvalopolela pamo vana venu muchi ung'uku chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga pamutamwije. ³⁸ Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.† ³⁹ Na nangu nĩnnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka pamumbehaula kuva, ‘Ubalikiwe wako uida kwa lina lya Nang'olo.’ ”

24

Yesu àhauula namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu

(Mako 13:1-31, Luka 21:5-33)

¹ Yesu nkuuka pa Ing'ande ya Nnungu, pánavele nkuhwena vakuhundwa vake nkummwenela nkunnanguja ding'ande dya pa Ing'ande ya Nnungu. ² Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùvenkulona anelo lammalele? Nangu nĩnnyaulilanga uhiu kuva, nanga liyanga limbeisalíla muha liyanga linji, kila liyanga limbemato hijwa pahi.”

³ Bahi Yesu panaikele muha Lichinga lya Miseituni, vakuhundwa vake nkummwenela paweka, nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vìmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangúja kwida kwako, na ntululilo wa mahiku alano?” ⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe. ⁵ Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni, ‘Nangu njo Kilisto!’ Vanu anevo vàmbevahochēja vanu vohe. ⁶ Mùmbeplikana habali dya ing'ondo na habali dya ing'ondo, henga munayope. Kwa kuva, anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola. ⁷ Kwa kuva, chilambo chimo chimbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Kùmbekuva na indala ing'ulu na sehemu dyohe dya pachilambo òmbendengenda. ⁸ Anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

† 23:38 Munsitali auno Matayo àembile “ing'ande yenu,” ìnahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

⁹ Anepo nsembekamujwa mmakono la vanu vanji uchinga m'banihwe na kuwalalwa, na vanu va vilambo vyammalele vambemenga mwenu ing'anya yang'une. ¹⁰ Chipindi anecho nni chivambeleka vanu vohe ing'ulupa yavo, vambetengelekana vene kwa vene na kuvengana. ¹¹ Vambelumila manabii vohe va kulambila na kuvahocheja vanu vohe. ¹² Ing'anya ya kuyenjejeka kwa lahakalenge, kutamwana kwa vanu vohe kumbhang'uka. ¹³ Henga ambepililila mpaka kuntululilo, aneyo njo ambepôhwa. ¹⁴ Na kabla ya kuhwika anewo ntululilo, Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu lambhubiliwa pachilambo chammalele kuva ushahidi kwa vanu va vilambo vyammalele."

¹⁵ Bahi munu ambesôma chitabu achino, âlebelewa apilikanihe saana mana ya malove laîda. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Bahi anepo mûmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chiimijjwè pa Ing'ande ya Nnungu. ¹⁶ Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga. ¹⁷ Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutula nng'ande unatwala vitukutuku vyake. ¹⁸ Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anaue kukaya ûnatwala lijoho lyake. ¹⁹ Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo. ²⁰ Nnyuwange Nnungu uchinga kutila kwenu kunave mmahiku la chipwepwe au Liduva lya Kuyewelega. ²¹ Kwa kuva, mmahiku anelo kumbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila. ²² Kuikave Nnungu akâinjipihisa isabu ya mahiku âlalâ la ibaniki akânapwawe munu kananga yumo achichiaphwe. Henga ing'anya ya vanu vake vâvatondwèlè, âniinjipihisa mahiku anelo.

²³ Anepo munu akânyaulila kuva, 'Lola, Kilisto âvele apano,' au 'Âvele apala,' munakulupile. ²⁴ Kwa kuva, vâmbeida vanu vambelilambilila kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vâmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo vâmbetenda vimaiho vikulu na masaibu, uchinga ikâhululika vapate kuvahocheja ata vanu vâvatandwêle Nnungu. ²⁵ Lola, nangu ñninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakânambihumila. ²⁶ Bahi vanu vakannyaulila kuva, 'Lola, Kilisto âvele kulilanga!' Munahwene aneko. Au vakannyaulila kuva, 'Lola, âlipihite nng'ande!' Munavakulupile. ²⁷ Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kumbekuva muchi nng'anje wa ing'uva chiumila gafula kumahunde na kulangaja kumahunde kwammalele. ²⁸ Bahi pohepo pauvele ntuhi njo pavambekojana vipungo."

29 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Upopo, palalembemalilika maduva la kubanika, ‘Liduva limbekuva na lupi na mwedi ukambelangaja na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivèle na dimongo, vimbetikinyika.’”³⁰ Anepo njo pachimbekwonekana chimaiho changa Mwana wa Munu kumahunde. Vanu vammalele va pachilambo vambekutanga, na vambemwona Mwana wa Munu avèle mmahunde waida, akuno avèle na dimongo na ukulu nkulu.³¹ Anepo ambevatuma malaika vake kwa lidi litumbwile Iya lipenga na vambevalopola vanu vake vavatangwèle kuhaloka nchilambo chammalele.

³² Bahi kwa nnandi wa ntini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padhipuka na kulikwasula mahamba, mwenu munamala kuva chihuku chivele pepi.³³ Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo lammalele laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake uvele pepi kukamola, tena uvele chihi pannango.³⁴ Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chivelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammalele.³⁵ Kumahunde na chilambo vimbepita, henga malove langu lakambepita mwiko.”

*Atata Nnungu bahi njo amaite liduva lyene
(Mako 13:32-37, Luka 17:26-30,34-36)*

³⁶ “Henga kuyamba liduva na uhiku wene anewo, nanga munu amaite, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaite.³⁷ Malinga chilanavele mahiku langa Nuhu, nni uchocho chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.³⁸ Kwa kuva, mmahiku alalá livambwe kabla likanambikwida, vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na kulombwa mpaka liduva alila lyainjidile Nuhu nsafina.³⁹ Vanang’o nanga pavanamaite chinu chohecho mpaka livambwe palihaleke nkuvayola vammalele. Uvila nni chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu.⁴⁰ Uhiku anewo vanu vavili vambekuva kumawelu, yumo ambetwaliwa na yunji ambelekwa.⁴¹ Vamahe vavili vambekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo ambetwaliwa na yunji ambelekwa.⁴² Bahi lyongolelange kwa kuva nanga pamumaite liduva lyambekwida Nang’olo wenu.⁴³ Mwenu munimala kuva, kuikave mwene ing’ande waumala uhiku wambekwida nkwiva unaiva, akaniva meho uchinga ing’ande yake inatutumulwe.⁴⁴ Bahi na mwenu uchocho, lipanganihange, kwa kuva Mwana wa Munu ambekwida uhiku umukalolela mwenu.”

*Ntumishi akúlupika na ntumishi akákulupika
(Luka 12:41-48)*

45 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Dachi, ntumishi alida akulupika na avêle na ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa. 46 Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake àmbenkoja watenda chalajijwe. 47 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemmika ntumishi aneyo kuva nkwiimilila wa dimali dyake dyammalele. 48 Dachi, ìmbekuva dachi ikàva ntumishi aneyo nni munu atênda lahakalenge, nkulihaulila muntima wake kuva, 'Nang'olo wangu ànatima kuya,' 49 nkutandilika kuvapanya vatumishi avake, akuno walya na kukumbila na kukalewa? 50 Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva lyakalolela na uhiku wakaumaite. 51 Àmbencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kumika pachinu pavikwîje kwajili ya vakulilambilila, aneko vàmbejuta na kuhaya meno.”

25

Nfano wa vali kumi

1 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Uhiku anewo Ufalume wa kulihunde nni paumbelandana na vali kumi vanatwete vibatali vyavo nkuhwena unampwechela nnombi. 2 Vali nnyano muanevo vávele mavelu na nnyano vanji vânilimuka. 3 Avala mavelu vátwetenge chihi vibatali vyavo wala vananyakule na mahuta la akiba. 4 Henga avala valimwîke ványakwile vibatali na kukondya mahuta lanji. 5 Bahi nnombi patimîle kuhwika, vammalele nkuhindila na kulala luwono. 6 Ching'ati chilo nkupilikanika lidi lya munu ulichidoni, 'Pilikanila, nnombi àvenkwida! Humang'ana mukanchingamile!' 7 Bahi vali vammalele nkutakatukanga, nkutayalisha vibatali vyavo. 8 Avala mavelu nkuvahaulila avala valimwîke kuchidoni, 'Tumeyele mahuta lenu kadiki kwa kuva vibatali vyetu vitandilika kudimika.' 9 Avala valimwîke nkuyang'ula kuchidoni, 'Ikambehululika, mahuta latuvenalo lakambetosa kuyavana hwetu na mwenu. Mwenu hwena kwa vanu vachuûsa mukalisumile lenu.' 10 Avala mavelu pavapite unasuma mahuta, nnombi nkukamola. Avala vali nnyano vanavêle tayali, nkuingila pamo na nnombi nnukumbi lwa ing'ole ya ulombi na nnango nkuchimwa. 11 Lukoto kadiki avala vali vanji nkukamolanga, nkutandilika kutangola kuchidoni, 'Nang'olo, nang'olo, tuchimulile!' 12 Henga nnombi nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, nangu nikâmmaite mwenu.' ” 13 Anepo Yesu nkuhaua kuchidoni, “Bahì mùùve meho,

kwa kuva nanga pamulimaite liduva anelyo wala uhiku wambekwida Mwana wa Munu.”

Nfano wa vatumishi watatu
(Luka 19:11-27)

¹⁴ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu ánalembedile kuhwena mwanda. Nang’e ávachemile vatumishi vake, nkuvakamuja dihela dyake. ¹⁵ Yumo nkumwing’a mipatila nnyano ya dihela dya sahabu na yunji nkumwing’a mipatila mivili na yunji nkumwing’a mpatila umo kupapatana na uweso wanga munu. Anepo nkuhwena mwanda. ¹⁶ Upala ayula apête mipatila nnyano ya dihela dya sahabu nkutandilika kutenda uchuusi, nkuyenjejeka mipatila inji nnyano. ¹⁷ Uchocho na ayula apête mipatila mivili, nkuyenjejeka mipatila inji mivili. ¹⁸ Henga ayula apête mpatila umo, nkuhimba lipondo, nkupiha dihela dya nang’olo wake.

¹⁹ Bada ya maduva lohe, nang’olo wa avala vatumishi nkuuya, nkutenda navo isabu ya dihela dyanavakamujije. ²⁰ Bahi nkualoka ayula ntumishi anapete mipatila nnyano ya dihela dya sahabu, nang’e nkumhya na inji nnyano, nkuhula kuchidoni, ‘Nang’olo, úngukamujidye mipatila nnyano, lola vino ìyenjejeke inji nnyano.’ ²¹ Nang’olo wake nkunnyaaulila kuchidoni, ‘Útendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika kwa dimali kadiki, bahi vino ñimbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangelale pamo na nangu!’

²² Nkuhaloka ayula ntumishi wavili anapete mipatila mivili ya dihela, nanang’e, nkuchidoni, ‘Nang’olo, úngupele mipatila mivili, lola, vino ìyenjejeke mipatila inji mivili.’ ²³ Nang’olo wake nkunnyaaulila kuchidoni, ‘Útendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika kwa dimali kadiki, bahi vino ñimbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangelale pamo nangu!’

²⁴ Anepo nkualoka ayula ntumishi yunji watatu anapete mpatila umo wa dihela, nkuhula kuchidoni, ‘Nang’olo, nangu ñnikumala wako kuva, nni umunu ukee na chididi, wako ùvele muchi munu ahôla chihi na pachinu pakapandile nang’e. ²⁵ Nangu ñniyopa, nkuhwena unapiha dihela dyako ñnipondo. Bahi hela yako aino, itwale.’

²⁶ Nang’olo wake nkunyang’ula kuchidoni, ‘Wako nni ntumishi nkútenda lahakalenge, na unnemwa! Wako wanimala kuva, nangu nni munu ngufûna chihi pachinu panikapandile nangu. ²⁷ Elo, henga wako úlembelwa udivike dihela dyangu benki, uchinga liduva linimbeuya ngudipate dihela dyangu

na dinji diyenjejêke. ²⁸ Bahi mpakanyolange aneyo, dihela anedyo, mumwing'e ayula avêle na mipatila kumi ya dihela. ²⁹ Kwa kuva, kila munu avêle na chinu àmbeyenjejwa ààve na vyohe, henga munu akávele na chinu ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa. ³⁰ Bahi ntwale ayu ntumishi akáfala, munnyahange pawelu pavêle lupi. Aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno.' ”

Angandolo na ambudi

³¹ “Pámbeidà Mwana wa Munu akuno avèlè na ukulu wake pamo na malaika vammalele, anepo njo pámbeikàlà nchiteng'u chake cha chifalume. ³² Vanu va vilambo vyammalele vàmbelepokela muyo mwake, nanang'e àmbevahapulanya anevo vanu muchi nchunga chavahapula angandolo n'dimbudi. ³³ Àmbevavika angandolo m'bali wake wa kunkono na ambudi m'bali wake wa kunchinda.

³⁴ Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake wa kunkono, 'Idang'ana, mwenu mubalikiwije na Atatangu, pwachelanga Ufalume umuunguliwije kutandikila kuumbwa kwa chilambo. ³⁵ Kwa kuva ngúvele na indala mwenu nkuning'a chakulya, na ngúvele na inyota mwenu nkuning'a medi, na ngúvele ninnyeni mwenu nkungupwechela, ³⁶ na ngúvele lukundumwandu, mwenu nkuning'a inguwo yuwala, na nnauula mwenu nkunanguuja, na ngúvele nnilungu mwenu nkuidang'ana unangulola.' ³⁷ Anepo avala vatênda lalalembela Nnungu njo pavambeyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, chakani patukuwene uvèlè na indala hwetu nkukwing'a chakulya, au púnavele na inyota hwetu nkukwing'a medi lukumbila? ³⁸ Chakani patunakuwene uvèlè nnyeni, hwetu nkukupwechela, au chakani púnavele lukundumwandu, hwetu nkukwing'a dinguwu? ³⁹ Na chakani patukwene ubwahela au uvèlè nnilungu, hwetu nkuida unakulola? ⁴⁰ Nfalume àmbevayang'ula kuchidoni, 'Nangu nìnnyautilanga uhiu kuva, kila chinu chimuntendedile munu avalangíwa kuva akee chinu, múngutendedile nangu.'

⁴¹ Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake wa kunchinda kuchidoni, 'Ukananga apano, mwenu mulaniwije! Muhwene mmoto ukee na ntululilo, moto waunguliwije Ibilisi na malaika vake! ⁴² Kwa kuva, pangunavele na indala, mwenu nkananing'ile chakulya na pangunavele na inyota, mwenu nkananing'ile medi lukumbila ⁴³ na pangunavele ninnyeni, mwenu nkanangupwecheledile na pangunavele na uhou, mwenu nkananing'ile dinguwu dyuwala na panichiuula, mwenu nkanaidile unangulola na pangunavele nnilungu mwenu nkanaidíle unangulola.'

44 Anepo vanang'o vàmbenyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, chakani patunakuwene uvèlè na indala au inyota au uvèlè unnyeni au uvèlè na uhou au uuùlà au uvèlè nnilungu, na hwetu tunaide unakuhudumila?' 45 Nang'e àmbevayang'ula kuchidoni, 'Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila chinu chimusindwije kuntendela munu avalangîwa kuva akee chinu, músindwije kungutendela nanangu.' 46 Anepo anevo vanu vambewena muasabu ikee na ntululilo, henga avala vatênda lalalembela Nnungu, vàmbeingila muumi ukee na ntululilo."

26

Ntemelo wa kummwalala Yesu

(Mako 14:1-2, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, 2 "Mwenu mùnimala kuva bada ya maduva mavili pàmbekuva na sikukuu ya Pasaka, na Mwana wa Munu àmbetengelekwa uchinga avambwe munsalaba."

3 Anepo makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkukojana paing'ande ya Kuhani Nkulu, uvanchema Kayafa. 4 Nkutenda ntemelo namuna chivambenkamula na kummwalala Yesu. 5 Nkuhula kuchidoni, "Henga tunankamule pasikukuu, uyopa vanu vanataya timbwili."

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila

(Mako 14:3-9, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

6 Yesu ávele ku Besaniya muing'ande yanga Simoni analamijwe mangundula. 7 Pánavele nkulya, nkuhaloka mmahe ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajjwe kwa mayanga la alabasta. Chupa anecho chíumbele mahuta lanung'ila la kugalika namene, nkummiminila Yesu mmuti. 8 Vakuhundwa vanga Yesu pavalawene anelo latendêke nkusunala, nkuhula kuchidoni, "Mwadachi kwondonganga uvila mahuta? 9 Alano mahuta lakanisumiswa kwa dihela dyohe namene nkuveng'a amahuvani!"

10 Henga Yesu nkumala lavachiliuja, bahi nkuvahaulila kuchidoni, "Mwadachi munankambyakambya ayuno mmahe? Nang'e àngutendedile lyambone. 11 Kwa kuva, maduva lammalele mùmbekuva na amahuvani, henga nanga pamumbekuva na nangu maduva lammalele. 12 Nang'e àmwadilidile mahuta mummili wangu, uchinga angutayalishe kwa kungusika. 13 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pàmbehubilîwa Malove Lambone

nchilambo chammalele, alino lyatendile ayuno mmahe limbetambulanga kwa kunhimukila nang'e.”

Yuda àkubali kuntengeleka Yesu

(Mako 14:10-11, Luka 22:3-6)

¹⁴ Anepo, yumo wa vakuhundwa kumi na mbili, lina lyake Yuda Isikaliote, nkuhwena kwa makuhani vakulu, ¹⁵ nkuvahaulila kuchidoni, “Mùmbening'a chamani nikanengeleka Yesu kwenu mwenu?” Bahi nkumwing'a dihela dya nnyoyo salasini. ¹⁶ Kutandikila anepo Yuda nkuva wataha wasa wa kuntengeleka Yesu.

Yesu na vakuhundwa vake vàlya chakulya cha Pasaka

(Mako 14:12-21, Luka 22:7-13, 21-23, Yohana 13:21-30)

¹⁷ Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, “Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?” ¹⁸ Yesu nkuvahaulila vahweneng'ane kumanga, kwanga munu yumo vakannyaulile kuchidoni, “Nkúhunda àhawile kuchidoni, ‘Uhiku wautondwele Nnungu kwajili yangu ùvele pepi, vakuhundwa vangu pamo na nangu nimwene tùmbehangalalila muing'ande yako Sikukuu ya Pasaka.’ ” ¹⁹ Bahi vakuhundwa nkutenda muchi Yesu chavalaijije, nkuandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.

²⁰ Pachikamwele chinalyulo, Yesu nkulya chakulya pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili. ²¹ Pavanavele nkulya, Yesu nkuhaua kuchidoni, “Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àmbengutengeleka.” ²² Vakuhundwa vake nkuva nihindambi likulu, nkutandilika yumo-yumo kunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nìkee nangu!” ²³ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Achahwijije nkate wake munkungu pamo na nangu njo ambengutengelêka. ²⁴ Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e. Henga ole wake munu aneyo antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa.”

²⁵ Anepo Yuda, ayula nkútengeleka, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nìkee nangu!” Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ùmbekuva uwewe.”

Chakulya cha Nang'olo

(Mako 14:22-26, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

²⁶ Bahi pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake. Nkuhaua kuchidoni, “Twalanga mulye, auno njo mmili

wangu.”²⁷ Anepo, nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a vakumbile, nkuhula kuchi-doni, “Kumbilanga mmammalele,²⁸ kwa kuva, aino njo myadi yangu imaîha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilika kwajili ya vanu vohe uchinga vasamehewe masambi lavo.²⁹ Nangu ninnyaulilanga mwenu kuva, nikambekumbila kavila divayi, mpaka liduva linimbekumbila divayi dyahambi pamo na mwenu mu Ufalume wa Atatangu.”

³⁰ Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana

(Mako 14:27-31, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

³¹ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ing'anya ya àlalá lambenguhumîla nangu, mwenu mmammalele chilo cha nelo ñnembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva, 'Nimbempanya nchungu,

na angandolo vambemwadilikana.’*

³² Henga panimbefufuka, nimbennongolela kuhwena ku Galilaya.”³³ Petulo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka mwiko.”³⁴ Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nikuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu.”³⁵ Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o!” Vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu kuwelu wa Getisemane

(Mako 14:32-42, Luka 22:39-46)

³⁶ Anepo Yesu nkuhwena pamo na vakuhundwa vake kuwelu uvachema, Getisemane, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikalanga apano, nangu nguhwena akula unayuwa.”

³⁷ Nkuntwala Petulo pamo na vana vavili vanga Sebedayo. Bahi Yesu nkutandilika kuva na lihindambi na kukambakamba muntima,³⁸ nkuhula kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na lihindambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho pamo na nangu.”³⁹ Nkuhwena muyo kadiki, nkuhunama mpaka pahi, nkuyuwa wahula kuchidoni, “Atatangu, ikàhululika ngunyemye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda

* 26:31 Sakaliya 13:7

muchi chulembela wako umwene.”⁴⁰ Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vatatu, nkuvakoja valèlè, nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Dachi, nanga pamuhulwile kuva meho pamo na nangu kananga lisaa limo?”⁴¹ Bahi mùùve meho na muyuwe uchinga pamumbelingwa munatende masambi. Isungu ìnalembela, henga mmili unadabadanga.”

⁴² Yesu nkuhwena mwanda wavili unayuwa, wahaula kuchidoni, “Atatangu, ikánahululike kungunyemija ibaniki aneyo iida, bahi itendeke muchi chulembela wako.”⁴³ Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngè luwono, kwa kuva meho lavo láumbele chihi luwono.

⁴⁴ Yesu nkuvaleka kavila, nkuhwena unayuwa mwanda watatu watangola chihi malove ulala.⁴⁵ Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmechinkwona na kupumulila. Lola uhiku ùnikamola wambekamujwa Mwana wa Munu mmakono la vanu vavèle na masambi.⁴⁶ Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane!”

Kukamulwa kwanga Yesu

(Mako 14:43-50, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Yesu pánavele nkutangola malove anelo, nkuhaloka Yuda, yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, pamo na likuwa likulu lya vanu vanyakwile mapanga na dindonga. Vanu anevo vammalele vatumwije na makuhani vakulu na vasele va Vayahudi.⁴⁸ Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula unimbem'busu njo nang'e, mwenu nkamule!”⁴⁹ Yuda nkummwenela Yesu nkuchidoni, “Nkúhunda, umumi?” Bahi nkum'busu.⁵⁰ Yesu nkunnyaulila Yuda kuchidoni, “Nnyanjawangu, tènda lyuwidilidile.” Bahi avala vanu vanapapatene na Yuda nkuhengelekela, nkunkamula Yesu.

⁵¹ Nkuhundwa yumo muavala vakuhundwa vanga Yesu nkuhalamola upanga, nkuncheketa likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.⁵² Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ludisha upanga wako m'benda yake. Kwa kuva, vammalele vatumila upanga wa kukomanila, vambekuhwa kwa upanga uwowo wa kukomanila.⁵³ Dachi, ùtenda kuva nikáhulula unnyuwa Atatangu angupelekejije matunji kumi na mbili la maelufu la malaika vakunguchunga?”⁵⁴ Henga nikátenda uchocho làmbetimila dachi Malemba Lanaswe lahaûla kuva, alano lasima lahumile?”

⁵⁵ Anepo Yesu nkulihaulila likuwa lya vanu kuchidoni, “Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula? Maduva lammalele nangu ngúikala nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu

unguhùndà, henga nanga pamunangukamwile. ⁵⁶ Henga alano lammalele lànihumila, uchinga latimile àlálá lavanalem-bile manabii Mmalemba Lanaswe.” Anepo vakuhundwa vammalele nkunneka, nkutukuta.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi

(Mako 14:53-65, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Bahi avala vankamwile Yesu, nkumpelekeja Yesu kwa Kayafa, Kuhani Nkulu. Anepo njo pachinu pavanakojene vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. ⁵⁸ Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu mpaka paluwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Nkuingila nkati, nkuikala pamo na valinsi uchinga alalole lambehumila.

⁵⁹ Makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kulambila kunnyamba Yesu, uchinga vammwalale. ⁶⁰ Henga nanga pavanapete, ikàna va vanu vohe váníhaloka unahumya ushahidi wa kulambila. Kuntululilo, nkuhaloka vanu vavili, ⁶¹ nkuhaura kuchidoni, “Ayu munu áhawile kuva, ‘Nangu nahulula kuibamola Ing’ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu.’” ⁶² Anepo Kuhani Nkulu nkuimila, nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ukee na lilove lya kuyang’ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?” ⁶³ Henga Yesu nkunyalala chihi. Kuhani Nkulu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nnungu nni mumi, hambu nakuapisa kwa lina lyake, bahi tuhaulile ikàva wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu.” ⁶⁴ Yesu nkunnyang’ula kuchidoni, “Elo, umomo muhaulidile wako. Henga nangu nínnyaulilanga mwenu kuva, kutandikila hambu muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè m’bali wa kunkono wa Nnungu Avèle na Dimongo, uchocho muchimumwone avèlè mmahunde waida.”

⁶⁵ Anepo Kuhani Nkulu nkupapulanga dingwo dyake, nkuhaura kuchidoni, “Ayu munu ànkufwile Nnungu! Dachi, pàvele ing’anya ntwani kavila ya kuvataha mashahidi? Lola, tènda mùnipilikana chankufwile Nnungu?” ⁶⁶ Mwenu mwona dachi?” Vanang’o nkuyang’ula kuchidoni, “Àlembelewa ahwe.” ⁶⁷ Anepo vanu vanji nkunsunila mata kumeho na kumpanya ding’ondi. Na vanji nkumpanya makofi, ⁶⁸ uvahaura kuchidoni, “Wako Kilisto, tula ujije, nnani akupanyile!”

Petulo ànkana Yesu

(Mako 14:66-72, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Uhiku anewo Petulo áikele nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Ntumishi yumo mmahe, nkummwenela Petulo nkunnyaaulila kuchidoni, “Na wako úvele pamo na Yesu wa ku Galilaya.” ⁷⁰ Henga Petulo nkukana muyo mwa vanu vammalele vánavele apala, wahaula kuchidoni, “Nikámaite malove lutangola.” ⁷¹ Anepo Petulo nkuuka apala nkuhwena pannango wa luwani lwa lukumbi, bahi mmahe yunji nkumwona, nkuvahaulila vanu vánavele apala kuchidoni, “Ayuno munu ávele pamo na Yesu wa ku Nasaleti.” ⁷² Henga Petulo nkukana kavila, nkuapila wachidoni, “Nikámmaite munu aneyo!” ⁷³ Lukoto kadiki avala vanu vanaimidile apala, nkummwenela Petulo nkunnyaaulila kuchidoni, “Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, ing'anya ata itangodi yako ñakumaiha.” ⁷⁴ Anepo Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, “Ngulanike ikàva nalambila! Nangu nikámmaite munu aneyo!” Upala ung'uku nkukongovela. ⁷⁵ Petulo nkuhimukila malove langa Yesu lanannyaaulidile kuva, “Kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu.” Bahi nkuhuma pawelu, nkunatumbula chitangelo.

27

Yesu àpelekejwa kwa Pilato

(Mako 15:1, Luka 23:1-2, Yohana 18:28-32)

¹ Pauchele, makuhani vakulu vammalele na vasele va Vayahudi nkukojana, nkutenda ntemelo uchinga vapate kummwalala Yesu. ² Nkunnyaungu Yesu, nkumpelekeja na kunkamuja kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila.

Kuhwa kwanga Yuda

(Matendo 1:18-19)

³ Bahi Yuda, ayula antengelêke Yesu pawene kuva Yesu ànihukumiwa kuhwa, nkulyamba, nkuvauihija makuhani vakulu na vasele va Vayahudi adila dihela salasini dya nnyoyo. ⁴ Nkuvahaulila kuchidoni, “Natendile masambi kuntengeleka munu ayuno akávele na likosa, uchinga awalwalwe.” Vanang'o nkunnyaaulila kuchidoni, “Yetuhwe ilida? Anelo unamala umwene!” ⁵ Bahi Yuda nkudiyaha adila dihela dya nnyoyo mu Ing'ande ya Nnungu, nkuhwena unalipambilila. ⁶ Makuhani vakulu nkudilokotanya adila dihela dya nnyoyo, nkuhaua kuchidoni, “Kupapatana na sheliya yetu, ikáluhusiwa kudivika nnisanduku lya sadaka, kwa kuva nni dihela dipatikene kwa kumwadila myadi.” ⁷ Adila dihela nkvamula vasume welu wa munu amunyanganga ulongo, uchinga pààve pachinu pa kuvasikila vayeni.

⁸ Njo mana aula welu vachema, “Welu wa Myadi,” mpaka nelo*. ⁹ Anepo nni palatimidile malove lanatangwe nabii Yelemiya kuchidoni, “Nkuditwala dihela dya nnyoyo salasini, divanawene Vaisilaeli kuva dinalingilana na kuhwa kwanga munu, ¹⁰ nkutumila dihela anedyo kusuma welu wa munu amunyanga ulongo, muchi Nang'olo changulaijije.”

Yesu muyo mwanga Pilato

(Mako 15:2-5, Luka 23:3-5, Yohana 18:33-38)

¹¹ Anepo Yesu nkupelekejwa muyo mwanga Pilato nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?” Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.” ¹² Bahi makuhani vakulu na vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pavan-siteke Yesu, nang'e nanga panayang'wile lilove. ¹³ Anepo Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, uvenkulapilikana anelo lammalele lavakusitaki?” ¹⁴ Yesu nkunyalala chihi na akanayang'wile kananga lilove limo, Pilato nkukan-gana namene.

Yesu àhukumiwa kuhwa

(Mako 15:6-15, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

¹⁵ Kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela. ¹⁶ Na maduva àlalá pávele na nfungwa yumo anamaikene namene ing'anya ya kutenda lahakalenge, lina lyake Balaba. ¹⁷ Bahi vanu pavanakojene pamo, Pilato nkuvauja kuchidoni, “Mulembela ninchimulile alida, Balaba au Yesu uvanchema Kilisto?” ¹⁸ Pilato átangwele uchocho kwa kuva ánimala kuva, Yesu ákamujijwe kwanga nang'e kwa wiu.

¹⁹ Pilato panaikele nchiteng'u cha hukumu, n'jawe nkumpelekejije ujumbe uchidoni, “Unantende chinu chohecho aneyo munu akávêle na likosa, kwa kuva chilo ñnibanika namene muindoto ing'anya yanga nang'e.” ²⁰ Henga makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkuvachonjela vanu vánavele apala kuva vayuwe alekelewe Balaba, na Yesu awalwalwe. ²¹ Pilato nkuvauja kuchidoni, “Muvan avano vavili mùlembela nínnyungulile alida?” Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Nnyungulile Balaba.” ²² Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Mùlembela nintende dachi ayuno Yesu uvanchema Kilisto?” Vammalele nkuyang'ula kuchidoni, “Avambwe munsalaba!” ²³ Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Ing'anya ntwani? Kwani àtendile lilida lihakalenge?” Henga vanang'o nkuhaliya chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Avambwe munsalaba!”

* **27:8** Matayo palembi kuva mpaka nelo, àyamba maduva àlalá nang'e lachilemba chitabu achino.

²⁴ Bahi Pilato pawene kuva nanga chambehulula kutenda, na lwasu luhaliya chihi, nkutwala medi nkukalava mmakono muyo mwa vanu vammalele, wahaula kuchidoni, “Kuhwa kwa munu aneyo, nangu nikávele na makosa! Anelo lenu mmene.” ²⁵ Vanu vammalele nkuyang'ula kuchidoni, “Asabu ya kuwalalwa kwanga munu aneyo kutukoje hwetu pamo na vivelêko vyetu!” ²⁶ Anepo Pilato nkuvahungulila Balaba, henga nkulaija Yesu asulubulwe na kunkamuja kwa matiyala va Chiloma uchinga avambwe munsalaba.

*Matiyala vântendela Yesu mang'wanyu
(Mako 15:16-20, Yohana 19:2-3)*

²⁷ Anepo matiyala la Pilato nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga Pilato, na likuwa lyammalele lya matiyala nkuteng'eneja. ²⁸ Nkummulanga dinguwu dyake, nkummwaja likoti lya langi ya chifalume. ²⁹ Nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti. Nkunkamudya isimbo ya imbalu munkono wake wa kunkono, nkutindivala malundi muyo mwake, nkutandilika unnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, “Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi!” ³⁰ Nkunsunila mata, nkutwâla aila imbalu nkumpanya mmuti. ³¹ Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti, nkummwaja dinguwu dyake. Anepo nkuntwala, nkuhwena unammamba munsalaba.

Kuvambwa kwanga Yesu

(Mako 15:21-32, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

³² Pavachihwena, nkukojana na mwenedi wa imanga ya ku Kilene, lina lyake Simoni, nkunnamatija aunyakule aula nsalaba wanga Yesu. ³³ Pavakamwele pachinu pavachema Goligota, mana lake, “Pachinu pa Libadang'a.” ³⁴ Nkumwing'a divayi divakundanyije na chinu chikalala namene. Henga payejije, nkuhita kukumbila.

³⁵ Pavamalidile kummamba munsalaba, nkuyavana dinguwu dyake kwa kuyela indingi. ³⁶ Nkuikalanga pahi upala uvannolihija. ³⁷ Munsalaba wake muha pamuti pake vâkomedile chibau chílembwije malove layamba lisitaka lyake, “AYUNO NJO YESU, NFALUME WA VAYAHUDI.” ³⁸ Uhiku uula, nkuvambwa na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.

³⁹ Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba, ⁴⁰ uvachidoni, “Wako akee unahawile kuva ùmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu, hambi lipohe umwene! Ikáva wako Umwana wa Nnungu, lisulupuse munsalaba!” ⁴¹ Uchocho, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na

vasele va Vayahudi navanang'o nkuntendela mang'wanyu, uvahaula kuchidoni, ⁴² “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambí akáhulula kulipoha mwene! Ati nang'e nni Nfalume wa Vaisilaeli! Hambí alisulupuhe mwene munsalaba, uchinga na hwetu tunkulupile. ⁴³ Nang'e àlisingila Nnungu na áhawile kuva nang'e nni Mwana wanga Nnungu. Ikava Nnungu ananowelwa nawe, bahi ampohe hambí!” ⁴⁴ Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e, navanang'o uchocho vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu

(Mako 15:33-41, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

⁴⁵ Bahi kutandikila sasita muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva chihi lupi. ⁴⁶ Paihwikile malinga satisa, Yesu nkunonoha lidi lyake, nkuhauula kuchidoni, “Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?” Mana lake nni, “Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi ùninguleka?” ⁴⁷ Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho nkuhauula kuchidoni, “Ànchema Eliya.” ⁴⁸ Úpala, munu yumo nkutukuta nkutwala siponji, nkuchuvika n'divayi dihahama. Nkuipatika nnufito, nkunyananyulila Yesu uchinga ahonde. ⁴⁹ Henga vanu vanji nkuhauula kuchidoni, “Nneke, tulole ikáva Eliya achiaide unampoha!” ⁵⁰ Bahi Yesu nkunonoha kavila lidi likulu, koka nkuhila.

⁵¹ Úpala lipasiya linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili, kutandikila muha mpaka pahi, chilambo nkundangenda na mayanga makulungwa nkutumbuka. ⁵² Misati nkuhunukuka, na vanu vohe va Nnungu vanahidile nkufufuliwa. ⁵³ Nkuhuma mmisati yavo, na Yesu páfufwike, anevo vanu nkuingila muimanga yanaswe Yelusalemu, nkwonwa na vanu vohe.

⁵⁴ Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma na avala vánavele pamo nanang'e uvannolihiya Yesu, pavachiwene chilambo uchindengenda na lammalele lahumidile, nkuyopa namene, nkuhauula kuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele Mwana wanga Nnungu.”

⁵⁵ Pachinu anepo pávele na vamahe vohe vachimpenekela Yesu kwa kulehu, anevo nni avala vachinnondola Yesu kutandikila ku Galilaya na kuntumikila. ⁵⁶ Muanevo vamahe, múvele na Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya ayuvao Yakobo na Yusufu, pamo na ayuvao vana vanga Sebedayo.

Kusikwa kwanga Yesu

(Mako 15:42-47, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

⁵⁷ Liduva palichiswa, nkuhaloka munu yumo nkúpata, uvanchema Yusufu, mwendi wa ku Alimataya. Munu aneyo nanang'e ávele nkúhundwa wanga Yesu. ⁵⁸ Nang'e nkuhwena

kwanga Pilato, nkuuyuwa mmili wanga Yesu, bahi Pilato nkwanulu vamwing'e. ⁵⁹ Anepo Yusufu nkuutwala aula mmili, nkuudingilija sanda itakete, ⁶⁰ nkunausika munsati wake wahambi unavedwije nniyanga likulungwa namene. Anepo nkuhingilihija liyanga likulu pannango wa nsati, nkuuka. ⁶¹ Maliya wa imanga ya Magidala pamo na ayula Maliya yunji váikalenge upala, kuloja pansati.

Matiyala lálolihija nsati

⁶² Liduva lipapete, lívele Liduva lya Kuyewelega, makuhani vakulu na Mafalisayo nkumwenela Pilato, ⁶³ nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, tûnakumbukila kuva ayula nkúlambila pánavele mumi átele kuchidoni, ‘Liduva lya tatu lya kuhwa kwangu ñimbefufuka kuhaloka kwa vahwíle.’ ⁶⁴ Bahi amulisa nsati ulolihijwe mpaka liduva lya tatu, uyopa vakuhundwa vake vånauiva mmili wake na kuvahaulila vanu kuva ànifufuka. Kwa kuva, kulambila kwa vino kumbemamoja kupunda kutandi.” ⁶⁵ Pilato nkuvayang'ula kuchidoni, “Vatwale matiyala, muhwene mukauchunge malinga chimuhulula.” ⁶⁶ Bahi vanang'o nkuhwena unaulolihija aula nsati kwa kuvavika valinsi vaulolihije, na kwa kuvika alama muha liyanga lya pannango uchinga ilanguje, ikáva pàvele munu anachimwile, na ñive kuvadivila vanu vanause anelyo liyanga.

28

Kufufuka kwa Yesu

(Mako 16:1-10, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

¹ Palipitile Liduva lya Kuyewelega, ulyamba na mam-bumbu liduva lya Jumapili, Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya yunji vápite unaulola nsati. ² Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, kwa kuva malaika wa Nang'olo ánisulupuka kuhaloka kulihunde, nkuhwena kunsati, nkulihingilihija alila liyanga kunyenje, nkuliikalila. ³ Aneyo malaika á nang'anyima muchi nng'anje wa ing'uva, na dinguwu dyake dívele dyanaha mbee! ⁴ Avala valinsi vachichûnga nsati wa Yesu nkuyopa na kutetemela, nkuva muchi vånihwa. ⁵ Henga ayula malaika nkuvahaulila avala amahe kuchidoni, “Munayope, nangu ñnimala kuva mùntaha Yesu avambwije munsalaba. ⁶ Apano nang'e akapali, kwa kuva ànififulwa muchi chahawile. Idananga mupalole pachinu panalajijwe. ⁷ Bahi hweneng'ana upehi mukavahaulile vakuhundwa vake kuva, nang'e ànififulwa uholoka kwa vanu vahwíle, na àninnongolela kuhwena ku Galilaya, aneko muchimumwone. Lola, nangu ñninnyaulilanga tayali.”

⁸ Bahi avala vamahe nkupiyanya kuuka pansati, kwa kuyopa na kuhangalala namene nkutukuta uhwena unava-haulila vakuhundwa vake.

⁹ Upala, Yesu nkuvahumila avala vamahe, nkuchidoni, “Mmumi mwenu?” Avala vamahe nkummwenela, nkuhunama muyo mwake, nkukamula madodo lake.

¹⁰ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Hweneng'ana mukavahaulile vakuhundwa vangu vavêle muchi anung'unuvangu vahwene ku Galilaya, aneko nni kuvambengwona.”

Valinsi vâhaua mambo lahumidîle

¹¹ Avala vamahe pavanavele nndila, matiyala vanji vachi- ulolihija nsati nkuhwena kumanga unavahaulila makuhani vakulungwa kila chinu chihumidîle. ¹² Anepo makuhani vakulu nkukojana pamo na vasele va Vayahudi, nkutenda ntemelo, nkuveng'a dihela dyohe avala matiyala va nsati.

¹³ Anepo vanang'o nkuvahaulila matiyala kuchidoni, “Va- haulile vanu kuva, pamunavele nkwnona, vakuhundwa vake Yesu vâniida nachilo, nkumwiva. ¹⁴ Na Pilato akâpilikana ha- bali aino, hwetu tunatangola nawe, mwenu nkalembeingila mukulaga.” ¹⁵ Bahi avala matiyala nkupwechelela adila di- hela nkutenda muchi chivalaijijwe. Habali aneyo înihweneha kuyanjala kwa Vayahudi mpaka nelo.

Yesu âvatuma vakuhundwa vake

(Mako 16:14-18, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

¹⁶ Anepo avala vakuhundwa kumi na moja nkuhwena ku Galilaya mpaka kulichinga alila lyanavahaulidile Yesu vahwene. ¹⁷ Vanang'o pavammwene, nkutindivala malundi muyo mwake uvamwabudu, henga vanji nkuva na li- pamba. ¹⁸ Anepo Yesu nkuvahengelekela nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ngùpewije mamulaka lammalele, kuli- hunde na pachilambo. ¹⁹ Bahi hweneng'ana kwa vanu va vilambo vyammalele mukavajuhe kuva vakuhundwa vangu, umuvabatisa kwa lina lya Nnungu Atata na lya Mwana na lya Umumu Wanaswe. ²⁰ Muvahunde kulakamula lammalele laninnaijije. Na mumale kuva nangu ngùvele pamo na mwenu maduva lammalele mpaka ntululilo wa chilambo.”

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chîchemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Mmitabu anevyo ncheche, chitabu cha Mako njo chananjipi namene kupunda vitabu vinji. Na îkulupika kuva, chitabu achino cha Mako njo chinavele chitandi kulembwa kupunda anevyo vinji, na înahululika kuva chîlembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vâkulupila kuva chitabu achino chîlembwije muimanga ya Loma kwa makudungilo la kuvakamya mitima vakûkulupila va aneko.

Mako ayu njo anamaikene kwa lina lya Yohana Mako, achipapatana na Banaba na Ntume Paolo. Imbili yanga Mako înihakajangwa apala panaamwile kulihapula mmwanda wao wa madengo la chitume (Matendo 13:13). Mmwanda unji Mako nkupapatana kavila nawi Banaba (Matendo 15:37-39). Mako âmaikene namene kuva nnyanjawake Petulo wa pepi namene (1 Petulo 5:13). Na vatalamu va Bibilia vânakulupila kuva Mako anilemba malove lohe la shuhuda dyanga Petulo, na shuhuda anedyo njo nsingi wa Malove Lambone lalembwîje na Mako. Mmalove alano Lambone, Mako àhimya namene mambo layâmba namuna ya kuva nkuhundwa wanga Yesu, na mahundo langa Yesu layâmba mahiku la ntululilo.

Uinjipihwa wa chitabu cha Mako

1. Sula ya 1:1-13, Mako àchimaiha chitabu.
2. Sula ya 1:14-8:21, Mako àtana kwamba madengo la Yesu mmahiku lanave ku Galilaya.
3. Sula ya 8:22-10:52, Mako àtana kwamba mwanda wanga Yesu kuhwena ku Yelusalemu.
4. Sula ya 11:1-16:8, Mako àmalilila chitabu chake kwa kutana habali dyanga Yesu panavele ku Yelusalemu, na habali dya kuhila na kufufuka kwanga Yesu.

*Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu
(Matayo 3:1-12, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)*

¹ Alano nni Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, Mwana wa Nnungu. ² Lâtandilike muchi chilalembwije nchitabu changa nabii Isaya, Nnungu pahaula kuchidoni, “Nangu nîmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee, aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.”*

³ “Munu ànonoha lidi kulilanga wachidoni, ‘Nkatapajije Nang'olo indila yake, nyoshanga dihengo dyambepita.’”†

⁴ Bahi Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga, wavahubilila vanu valeke masambi lavo na vabatiswe uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo. ⁵ Vanu vohe kuhaloka chilambo cha ku Yudeya na imanga ya ku Yelusalemu vânihwena unampilikanila Yohana, nkulitangolanga masambi lavo, nang'e nkuvabatisa nnuhunde lwa Yoludani.

⁶ Yohana áwete inguwo ikatapajîjwe kwa maleha la ungamila, na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Na chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu. ⁷ Yohana nkuva wavahaulila vanu kuchidoni, “Nnyuma mwangu àvenkwida avêle na dimongo dyohe namene ungupunda nangu. Nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kutepa na kuihungula mididi ya vilatu vyake. ⁸ Nangu nîm'batisa mwenu kwa medi, henga aneyo àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe.”

*Kubatiswa na kulingwa kwanga Yesu
(Matayo 3:13, 4:11, Luka 3:21-22, 4:1-13)*

⁹ Maduva anelo, Yesu nkukamola kuhaloka imanga ya ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya, Yohana nkum'batisa Yesu nnuhunde lwa Yoludani. ¹⁰ Upala, Yesu pahumile chihi mmedi, nkukwona kulihunde kuhunukwike, na Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wansulupukila. ¹¹ Lidi nkupilikanika kuhaloka muha kulihunde ulichidoni, “Wako njo Mwanangu unikutamwa, ñnikatapaliwa na wako.”

¹² Upala, Umumu Wanaswe nkunnodya Yesu kuhwena ya kulilanga, ¹³ nkuikala aneko maduva alubaini walingwa na Nanchindenga. Aneko, ávele pamo na anyama va munnyitu, na malaika nkuva uvantumikila.

*Yesu àvachema vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:12-22, Luka 4:14-15, 5:1-11)*

¹⁴ Bada ya Yohana kutaywa nnilungu, Yesu nkuhwena chilambo cha ku Galilaya unavahubilila vanu Malove Lambone la Nnungu, ¹⁵ wachidoni, “Mahiku lànihwika na Ufalume wa

* 1:2 Malaki 3:1 † 1:3 Isaya 40:3

Nnungu ùvele pepi na mwenu. Lekanga masambi lenu na mulakulupile Malove Lambone!”

¹⁶ Yesu pachipita nnyenje Litanda Iya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya. ¹⁷ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngupapate, nangu nguchinintendange mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu.” ¹⁸ Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.

¹⁹ Papite muyo kadiki, nkumwona Yakobo na nnung'une wake uvanchema Yohana, chalumo na Sebedayo atatawavo pamo na amadengo vanji, vavèlè muingalava yavo uvakatapaja dinjau dyavo. ²⁰ Upala, Yesu nkunchema Yakobo na Yohana, na vanang'o nkunneka atatawavo pamo na amadengo vanji muingalava, vanang'o nkumpapata Yesu.

Yesu àmmusa nanndenga
(Luka 4:31-37)

²¹ Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwika imanga ya ku Kapelinaumu, na palikamwele Liduva Iya Kuyewelega, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nku-tandilika kuvahunda vanu. ²² Vanu vanampilikene nkukan-gana mahundo lake, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda va Sheliya yanga Musa.

²³ Uhiku uwowo, munu yumo ánavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, ánavele na nanndenga, nkulindamuka ukuta ding'uto wachidoni, ²⁴ “Útulembelela chani hwetu, wako Yesu wa ku Nasaleti? Dachi ùidile unatwondonganga? Ñnimala kuva wako nni Wanaswe, utumwîje na Nnungu!” ²⁵ Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala! Mmuke ayu munu.”

²⁶ Bahi ayula nanndenga nkunkunyang'unya namene ayula munu akuno wakuta kwa lidi likulungwa, nkummuka. ²⁷ Vanu vammalele nkukangana, nkuva uvaujana kuva, “Ala nni lalida? Ala nni mahundo lahambi lavêle na mamulaka! Ayu munu ávele na dimongo dya kuvaamulisa anamindenga, na vanang'o vânpilikana!”

²⁸ Anepo habali dyanga Yesu nkupiyanya kuyanjala nchil-ambo chammalele cha ku Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Luka 4:38-41)

29 Yesu na vakuhundwa vake, pamo na Yakobo na Yohana nkuhumang'ana muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena mwalehu mpaka kukaya kwanga Simoni na Anduleya. 30 Nkawake Simoni álele pachinanda ing'anya ápweteka chidumba. Yesu pakamwele, vanu vanji nkunnyaaulila habali dya aneyo mmahe. 31 Yesu nkummwenela ayula mmahe, nkunkamula nkono, nkuntakatuha. Chidumba nkummuka, nkutandilika kuvahudumila.

32 Pachikamwele chinalyulo liduva lititilè, vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele na vanu vánavele na anamindenga. 33 Na vanu vammalele va imanga aila nkunaimila muyo luungo lwa ing'ande. 34 Yesu nkuvalamya vanu vohe vachiuula, na kuvasa anamindenga vohe. Na wala nanga panavalekile anevo anamindenga vatangole chinu chohecho kwa kuva vánimmala.

*Yesu àvahubilila vanu aneko ku Galilaya
(Luka 4:42-44)*

35 Ulyamba na mambumbu, kabla liduva likànambihuma, Yesu ánitakatuka, nkuuka anepo pakaya nkuhwena kunyenje imanga, pachinu pakávele na vanu, nkunnyuwa Nnungu aneko. 36 Simoni na avake nkuhwena unantaha. 37 Pavammwene, nkunnyaaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vánakutaha!”

38 Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Tuhweneng'ane vijiji vinji vya pepi uchinga nikàhubili na kunang'o, kwa kuva, njo chinguidilidile.” 39 Bahi Yesu nkuhwena kila pachinu aneko ku Galilaya, wahubili n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu akuno wavausa vanu anamindenga.

*Yesu ànnamya munu avêle na mangundula
(Matayo 8:1-4, Luka 5:12-16)*

40 Munu yumo achiuula mangundula nkummwenela Yesu, nkutindivala malundi, nkunnyuwa Yesu wachidoni, “Ukàlembelela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.” 41 Yesu nkummikila chididi aneyo munu, nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa, nkunnyaaulila kuchidoni, “Elo nalembela, lama!” 42 Upala, ugonjo nkummuka, nkulama.

43 Anepo Yesu nkunnyaaulila ahwene, nkun'duma wachidoni, 44 “Kaleha, unannyaaulile munu woheyo lanikuten-deledile, henga wako hwena ukalilanguje kwa kuhani na kuhumya sadaka muchi chalajije Musa uchinga vanu vamaile kuva ùnihahulwa.”

45 Henga ayula munu papite, nkutandilika kuyanajaja aneyo habali kila pachinu. Bahi ing'anya ya aneyo, Yesu nanga panahulwile kuhwena muimanga yoheyo kwa

kulilanguja. Nkuntenda aikale kunyenje imanga pachinu paweka pakávele na vanu. Henga vanu nkummwenela kuhaloka kila m'bali.

2

*Yesu ànnamya munu adidimênge
(Matayo 9:1-8, Luka 5:17-26)*

¹ Palapitile maduva kadiki, Yesu nkuhwena kavila ku Kapelinaumu, vanu nkupilikana kuva àvele pakaya. ² Vanu vohe namene nkuumbala nng'ande mpaka pannango. Bahi Yesu pachivahubilila vanu, ³ nkuhaloka vanu ncheche akuno vannyakwilè munu adidimênge, nkumpelekeja kwanga Yesu. ⁴ Bahi kwa kuva vanu váníumbala namene, nanga pavanahulwile kumpelekeja pachinu pávèlè Yesu. Bahi avala vanu nkuvimbula muha palikangala, kuloja pachinu pánavele Yesu. Pavapete chitonono, nkunsulupuha aneyo munu akuno alèlè nchinanda. ⁵ Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Mwanangu, ùnisamehewa masambi lako.”

⁶ Vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vanaikele anepo nkuva uvaliujá mmitima yavo kuva, ⁷ “Ayu munu mwadachi àtangola uvila? Ànkufulu Nnungu! Nnani ahulúla kunsamehe munu masambi ikà nave chihi Nnungu weka?”

⁸ Upala, Yesu nkumala chivaliujá mmitima yavo, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu? ⁹ Lilida lipeyapêya namene, kunnyaulila ayu munu adidimênge kuchi, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kunnyaulila, ‘Imila, twala chinanda chako uhwene?’ ¹⁰ Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu, àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Anepo Yesu nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, ¹¹ “Nikuhaulila, imila, utwale chinanda chako uhwene kukaya!” ¹² Upala, ayula munu nkutakatuka, nkutwala chinanda chake, nkuuka. Vanu vammalele nkukangana na kunnombolela Nnungu uvachidoni, “Tukanachona chinu malinga achi.”

*Yesu ànchema Lawi uvanchema lina linji Matayo
(Matayo 9:9-13, Luka 5:27-32)*

¹³ Yesu nkuhwena kavila kunyenje Litanda Iya Galilaya. Likuwa Iya vanu nkummwenela, nang'e nkutandilika kuvahunda.

¹⁴ Yesu pánavele nkupita, nkumwona Lawi mwana wanga Alufayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate!” Lawi nkuimila, nkumpapata.

¹⁵ Lukoto, Yesu nkuva walya chakulya muing'ande yanga Lawi. Vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulika kuva nni vanu vavêle na masambi, vániida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake, ing'anya vanu vohe vánampapata. ¹⁶ Bahi vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vánavele Mafalisayo, pavammwene Yesu walya pamo na vanu vahaulika kuva vavele na masambi na vakútwala kodi, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwadachi àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?” ¹⁷ Yesu papilikene anelo nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, henga vauûla njo vannembêla n'ganga. Nangu nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, henga ngùidile unavachema vanu vavêle na masambi.”

Yesu àujwa chivambefunga
(Matayo 9:14-17, Luka 5:33-39)

¹⁸ Vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga. Bahi vanu nkuhwena unammuja Yesu kuchidoni, “Ing'anya ntwani vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?” ¹⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, vanu vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi vânahulula kufunga wakati vavele pamo na mwene nnombi? Ikáhululika kufunga wakati nnombi àvele pamo na vanang'o. ²⁰ Henga uhiku uchiukamole, nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.

²¹ Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, akâtenda uchocho, chilaka anecho chahambi chimbekungunyala na kuhaliya kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka. ²² Na wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu. Akâtenda uchocho, aila mipatila ìnapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dinamwadilika na mipatila nkwendongeka. Henga divayi dyahambi dilembelewa ditaywe mmipatila yahambi!”

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega
(Matayo 12:1-14, Luka 6:1-11)

²³ Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Pavachipita, vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano na kutang'una. ²⁴ Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola! Mwadachi vâtenda vitukutuku vikáluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelega?”

25 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mukásomile chanatendite Nfalume Daudi panalembedile chakulya, nang'e pamo na avake pavanavele na indala?” 26 Maduva langa Kuhani Nkulu Abiasali, Daudi áinjidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkulya mikate ihumîjwe kwa Nnungu, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ìluhusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.

27 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Liduva lya Kuyewelega ònivikwa kwajili ya munu, na akee munu kwajili ya Liduva lya Kuyewelega. 28 Bahi Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega.”

3

1 Anepo Yesu nkujijila kavila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, na amula nkati múvele na munu adidimênge nkono. 2 Na múvele na vanu vanji vachitâha ing'anya ya kunsitaki Yesu, bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikáva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelega. 3 Yesu nkunyuulila ayula munu avêle na nkono adidimênge kuchidoni, “Ida muyo amuno.” 4 Yesu nkuvauja vanu kuchidoni, “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelega? Kuupoha umi au kuuwalala?” Henga vanang'o nkunyalala chihi. 5 Anepo Yesu nkulaukila mipata yammalele wavalola vanu akuno avisijè na kuvasikitikila ing'anya ya kunanopa kwa mitima yavo. Nkunyaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako!” Nang'e nkunyoloja, nkono nkuva umi kavila. 6 Upala, Mafalisayo nkuhumang'ana pawelu nkunakojana na vanu va likuwa lya Helode* uchinga vatahe indila ya kummwalala Yesu.

Likuwa lya vanu òmpapata Yesu

7 Yesu nkuuka anepo pamo na vakuhundwa vake, nkuh-wena mpaka kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa likulu lya vanu nkumpapata. Vanu anevo váhaleke ku Galilaya na ku Yudeya, 8 na ku Yelusalemu na ku Idumeya na vilambo vya m'bali wavili wa luhunde lwa Yoludani na vilambo vidingûka dimanga dya Tilo na Sidoni. Likuwa anelyo lya vanu vámmwendile Yesu ing'anya vánipilikana àlalá lanatendile Yesu. 9 Bahi ing'anya ya vanu kuva vohe, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakamwandalile ingalava, uchinga vanu vanan'gong'ole. 10 Yesu áñivalamya vanu vohe, na vagonjo vammalele vachipwateka nkuva uvagong'olana uchinga vannyenyelekele pepi uchinga van'guse. 11 Na anamindenga pavammwene Yesu, nkuvamatohija pahi vanu

* 3:6 Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe.

anevo vavêle na anamindenga akuno uvakuta ding'uto uvachidoni, “Wako njo Mwana wanga Nnungu!”

¹² Henga Yesu nkuvakalipila anamindenga vanammaihe kwa vanu.

*Yesu àvatandola vakuhundwa kumi na mbili
(Matayo 10:1-4, Luka 6:12-16)*

¹³ Anepo Yesu nkukwela nnichinga, nkuvachema vanu vavalembedîle, na vanang'o nkuhwena. ¹⁴ Nang'e nkuvatan-dola vanu kumi na mbili vanavachemile mitume, uchinga vaikale pamo nanang'e na kuvatuma vakayanjaje lilove lya Nnungu, ¹⁵ nkuveng'a na mamulaka la kuvausa anamin-denga. ¹⁶ Vanu kumi na mbili vanavatondwele nni avano, Simoni wananchemile Yesu lina linji Petulo, ¹⁷ na Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo wanavachemile Yesu, Boa-nege, mana lake, “Vana va ing'uva,” ¹⁸ na Anduleya na Filipo na Batolomayo na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wa Alufayo, na Sadayo na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote†, ¹⁹ na Yuda Isikaliote, ánantengeleke Yesu.

*Yesu na Belisebuli
(Matayo 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)*

²⁰ Anepo Yesu nkuhwena kavila kukaya. Likuwa lya vanu nkumwombalila kavila, Yesu na vakuhundwa vake nkuva nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya. ²¹ Valangavake pavapilikene anelo, nkuhwena unantwala, kwa kuva, vanu váhaua kuva, “Ávele na ding'apedi.”

²² Na vakúhunda Sheliya yanga Musa vanahелеke ku Yelusalemu, nkuhaua kuchidoni, “Ávele na Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga. Aneyo njo annyululíha nang'e ku-vausa anamindenga.”

²³ Bahi Yesu nkuvachema, nkuvahaulila kwa mifano kuchidoni, “Ímbehululika dachi Nanchindenga aliuse mwene? ²⁴ Ikàva vanu va ufalume umo vànalumbana, ufalume anewo nanga paumbekwimila. ²⁵ Na ikàva vanu va ing'ande imo vànalumbana, ing'ande aneyo ikambekwimila. ²⁶ Na ikàva Nanchindenga àlitahuka mwene, na ufalume wake ukàlumbanyika, bahi ufalume anewo ukambekwimila, ila ùmbeyanguka.

²⁷ Nanga munu ahulúla kwenda muing'ande yanga munu avêle na dimongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka atandilike kunnyunga munu aneyo hoti, anepo njo pambе-hulula kumpakanyola vitukutuku vyake.

† **3:18** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma. ‡ **3:22** Mako àlembile Belisebuli kwamba lina litumíke kumwamba Nanchindenga.

²⁸ Nangu nĩnyaulilanga uhiu kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo lammalele na kufulu dyavo dinji. ²⁹ Henga munu ambenkufũlu Umumu Wanaswe, mwiko aneyo nanga pambesamehewa, kwa kuva, atendile sambi ikásamehewa vyaka na vyaka.” ³⁰ Yesu átangwele uchocho kwa kuva, vanu váhaua kuva, “Ávele na nanndenga.”

*Anyokwe na anung'unuvake Yesu
(Matayo 12:46-50, Luka 8:19-21)*

³¹ Anepo anyokwe Yesu pamo na anung'unuvake nkukamola. Nkuimila pawelu, nkunnaija munu nkati akancheme Yesu. ³² Anemwo nng'ande, likuwa lya vanu líniikala akuno lin'dingwikè Yesu. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Anyoko na anung'unuvako vavele pawelu, vana kutaha.”

³³ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Kwani nnyuwangu njo nnani na anung'unuvangu nni vanani?” ³⁴ Anepo Yesu nkuvalola vanu vanan'digwike nkuhaua kuchidoni, “Lola! Avano apano njo ayuvangu na anung'unuvangu. ³⁵ Munu woheyo atenda lalalembela Nnungu, aneyo njo nkulwangu na nnumbwangu na nnyuwangu.”

4

*Nfano wa munu apánda dimbeyu
(Matayo 13:1-9, Luka 8:4-8)*

¹ Yesu nkutandilika kavila kuvahunda vanu, akuno avèle nnyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Vanu vammalele nkuva vaimilèngè munnyangi nnyenje litanda. ² Yesu nkuvahunda vitukutuku vyohe kwa mifano, na pachivahunda nkuvahaulila kuchidoni, ³ “Pilikanila! Nkúpanda ápite únapanda dimbeyu. ⁴ Pánavèlè nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudidadola. ⁵ Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavèle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki. ⁶ Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahí namene, bahi nkuyumanga. ⁷ Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavèle miva, nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu, nkuva nanga paipele. ⁸ Dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata. Mitipu nkumela, nkukulumuka, na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno, myanda salasini au sitini au myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwije.” ⁹ Anepo nkuvahaulila kuchidoni, “Munu avèle na makutu la kupilikana, apilikane!”

*Ing'anya ya kutangola kwa nfano
(Matayo 13:10-17, Luka 8:9-10)*

¹⁰ Yesu pánavele weka, vakuhundwa vake kumi na mbili, pamo na vanu vanji, nkunammuja Yesu chiichilanda aila mifano. ¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mmanganya múnijaliwa kuimala sili ya Ufalume wanga Nnungu. Henga vanu vanji vakávele nnikuwa lyenu kila chinu vâpilikana kwa mifano, ¹² uchinga, ‘Vakàloleha, vanachone chinu, vapilikane, henga vanamale. Ing'anya vakàmala, vâmbemmuila Nnungu, nanang'e achiavasamehele masambi lavo.’ ”

*Yesu àhauila chiulanda nfano wa nkúpanda
(Matayo 13:18-23, Luka 8:11-15)*

¹³ Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, na mwenu mukámaite nfano auno? Hambi mùmbehulula dachi kumala mifano inji? ¹⁴ Nkúpanda, àpanda Lilove lyanga Nnungu. ¹⁵ Vanu vanji vâlandanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Pavapilikana lilove lya Nnungu, Nanchindenga ànaida nkunalitwala lilove lipandwîje mmitima yavo. ¹⁶ Na vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavêle mayanga-mayanga, apala padimatokedîle adila dimbeyu. Pavalipilikana lilove vânalipwechelela kwa kulihangalalila. ¹⁷ Henga likávenda mmitima yavo muchi dinyiya chidikahulula kutita mmayanga, bahi vâlikamula chihi kwa uhiku kadiki. Pavalaga ing'anya ya alila lilove, upopo vânalileka. ¹⁸ Vanu vanji vâlandanywa na hali ya pachinu pavêle na miva, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vânalipilikana anelyo lilove, ¹⁹ henga madengo la chilambo achino na kulembela kwa dimali na tama dya vitukutuku vinji dinavenda mmitima yavo na kulitimbanga alila lilove lya Nnungu, nkuva chihi nanga kupa. ²⁰ Henga vanu vanji vâlandanywa na hali ya ulongo wa matapata, apala padimatokedile adila dimbeyu. Avano vânalipilikana lilove lya Nnungu na kulikulupila, vanu anevo vânapundya kuhumya mafuno, yumo myanda salasini na yunji sitini na yunji myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwîje.”

*Chibatali chihinikwîje
(Luka 8:16-18)*

²¹ Yesu nkuhwenaha uvahaulila kuchidoni, “Dachi, munu ntwani achâcha chibatali nng'ande, nkuchihinika lidebe au unachivika nniungu chinanda? Dachi, akáchivika muha chipanda? ²² Bahi kila chinu chipihîje chimbepihuliwa, na chinu chihinikwîje chimbahunukuliwa. ²³ Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

²⁴ Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Pilikaniha saana malove lamupilikana! Chipimo chimumila kuvahukumila vanu vanji, na Nnungu àmbennyukumila kwa chipimo uchocho na ñnembeyenjeja. ²⁵ Munu avêle na chinu àmbeyenjeja, na munu akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.”

Nfano wa imbeyu imêla

²⁶ Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu yumo achimyaya dimbeyu mmwelu mwake. ²⁷ Kila liduva ànalala na kutakatuka, akuno dimbeyu udimela na kukulumuka. Henga nang'e nanga panamaite chidichimela. ²⁸ Ulongo wene njo utenda mitipu ikulumuke na kupa. Ìtandilika uhipuka mahamba matete, nkwiha mahahi na nkumalilikila dyene dimbeyu nkati mmahahi. ²⁹ Ngano ikàtendeka, mwene welu àpita wahenga kwa chipula, kwa kuva nchela ùnikamola.”

Nfano wa imbeyu ya haladali

(Matayo 13:31-32,34, Luka 13:18-19)

³⁰ Yesu nkuhauka kavila kuchidoni, “Dachi Ufalume wa Nnungu tuulandanye na chani? Dachi, tuuwelesee kwa nfano ntwani? ³¹ Ùlandana na imbeyu ya haladali, imbeyu inyoko namene kupunda dimbeyu dyammalele dya pachil-ambo. ³² Henga ikàpandwa, ìnamela, nkukulumuka nkuva nnandi nkulungwa wa imbowa kupunda milandi yammalele ya mmwelu wa bustani. Ùpaika dinavi ding'ulu dya mmbweha, ata vyuni vànahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake na kupata mmbweha.”

³³ Yesu ánivahubilila vanu ujumbe wake kwa mifano yohe ilandâna na aneyo kupapatana na namuna chivanahulwile kupilikana. ³⁴ Yesu nanga panalonjedile navo chohecho bila mifano, henga pánavele pamo na vakuhundwa vake weka ánavafafanulila kila chinu.

Yesu àchikalipila chibunga

(Matayo 8:23-27, Luka 8:22-25)

³⁵ Liduva ulyolyo chinalyulo, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.” ³⁶ Bahi vanang'o nkulilaila likuwa lya vanu, nkuinjila muingalava uila yanaikele Yesu, nkuuka pamo nanang'e. Na dingalava dinji nkumpelekela. ³⁷ Chibunga nkupunga, na mawimbi nkuiputa aila ingalava, na medi nkutandilika uumbala muingalava. ³⁸ Yesu ávele kunyuma muingalava, alèlè luwono akuno ayamitè muti wake munsagamiya. Bahi vakuhundwa vake nkumwimula

uvachidoni, “Nkúhunda, dachi, wako ukávele na lipamba kuva tùvenkutitimila?”

³⁹ Yesu nkutakatuka, nkulikalipila alila lipungo na nku-lahaulila mawimbi kuva, “Nyalála!” “Tungamana!” Bahi chibunga nkunyalala, nkutungamana. ⁴⁰ Anepo Yesu nku-vahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing’anya ntwani mùnayopa? Dachi, mpaka hambu mukánakuva na ing’ulupa?”

⁴¹ Vanang’o nkuyopa namene, nkuva uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!”

5

Yesu ávausa anamindenga

(Matayo 8:28-34, Luka 8:26-39)

¹ Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika m’bali wavili wa Litanda lya Galilaya, kuchilambo cha Vagelasi.* ² Yesu pasulupwike muingalava, upala nkukojana na munu yumo ánavele na nanndenga, munu aneyo áhaleke ya kumisati. ³ Maduva lammalele munu aneyo áikala chihi kumisati na wala nanga munu anahulwile kuntava kavila mididi ya chitale. ⁴ Myanda yohe vánintava mididi ya chitale na dipingu, henga nang’e nkukadulanga aila mididi ya chitale na kulumulanga adila dipingu, na wala nanga munu anahulwile unkamula. ⁵ Chilo na muhi áikala kumisati na myanda inji áva kumachinga wakuta ding’uto akuno walicheketanga mayanga.

⁶ Pammwene Yesu kwa kulehu, nkuntukutila nkutindivala malundi. ⁷ Nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu Mwana wa Nnungu Nkulu, ùndambela chani? Nakuyuwa uapile kwa Nnungu kuva ukambengubaniha!” ⁸ Átangwele uchocho kwa kuva, Yesu ányaulidile kuva, “Wako nanndenga, mmuke ayu munu!”

⁹ Bahi Yesu nkummuja kuchidoni, “Wako lina lyako nnani?”

Nang’e nkunyang’ula kuchidoni, “Lina lyangu Likuwa, kwa kuva hwetu tùvele tuvohe.” ¹⁰ Avala anamindenga nkunyuwa Yesu kavila uchinga anavayamile nchilambo achila.

¹¹ Pepi na anepo pávele na likuwa likulu lya dinguluve dichisosanya chakulya nnyenje lichinga. ¹² Bahi avala anamindenga nkumpembeja Yesu uvachidoni, “Tuamulise tuhwene padinguluve adila, ùtuluhusu tuvende.” ¹³ Yesu nkuvaluhusu. Anepo anevo anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavenda avala anguluve. Alila likuwa lyammalele lya

* 5:1 Malemba lanji la kala vanji vâlembile Vagadala va vanji vâlembile Vagelasi na vanji vâlembile Vagelagesi.

dinguluve dínavele malinga alufu mbili, nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

¹⁴ Vachúnga va adila dinguluve nkutukuta, nkunavahaulila vanu vavêle kumanga na kumawelu kwamba mambo lam-malele lavahumidíle. Vanu nkuhwená unalola lahumidíle. ¹⁵ Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona ayula munu ánavele na likuwa lya anamindenga aikèlè pahí, awètè dinguwo dyake na ding'ano dyake dimmuidilè, vanu vammalele nkuy-opa. ¹⁶ Vanu valawêne àlálá latendêke na lavapête anguluve, nkuhwená unavahaulila vanu vanji.

¹⁷ Bahi nkutandilika kunnyuwa Yesu auke nchilambo chavo.

¹⁸ Yesu pánavele nkukwela muingalava, ayula munu ánavele na anamindenga nkunnyuwa Yesu apapatane nawe.

¹⁹ Henga Yesu nkunnyitila. Nkunnyaulila kuchidoni, “Wako hwena kukaya kwa alangavako ukavahaulile lam-malele lakutendedíle Nang'olo na namuna chakuvikidile chididi.”

²⁰ Bahi ayula munu nkuhwená n'dimanga kumi dichêmwá Dikapoli, wayanjaja habali dya mambo àlálá lammalele lántendedilè Yesu. Na vanu vammalele vanapilikene, nkukan-gana.

Kufufulwa kwanga piti Yailo na kulamywa kwa mmahe yumo

(Matayo 9:18-26, Luka 8:40-56)

²¹ Yesu nkuyombokela kavila m'bali wavili wa litanda. Pánavele nnyenje litanda, vanu vohe nkun'dinguka. ²² Anepo nkwiđa munu yumo ánavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, uvanchema Yailo. Pammwene Yesu nkulimatohija mmadodo mwanga Yesu, ²³ nkunnyuwa wachidoni, “Nahaku wangu ànabwahela namene na àvele pepi na kuhwa. Nakuyuwa uide, ukammikile makono lako, apate kulama na kuva mumi.” ²⁴ Bahi Yesu nkulongana nawe. Na vanu vohe nkumpapata, akuno uvan'gumaguma kila m'bali.

²⁵ Umula nnikuwa múvele na mmahe yumo achiuula ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili. ²⁶ Mmahe aneyo ánibanika namene wavahwenela vaganga. Ánimalila dihela dyake dyammalele waliuujá, henga wala nanga panapete wasa, nkuhalija chihi kupwateka. ²⁷ Mmahe aneyo papilikene habali dyanga Yesu, nkuvapunda vanu vammalele va nnikuwa alila, nkummwenela Yesu kwa nnyuma, nkunagusa lijoho lyawete Yesu. ²⁸ Átendile uchocho kwa kuva ánilitongolela mwene kuva, “Nikágusa chihi lijoho lyake nguchingulame.”

²⁹ Pagusije chihi inguwo ya Yesu, upala myadi nkuleka kuhuma, mwene nkulyona mummili mwake kuva ànilama. ³⁰ Upala Yesu nkumala kuva dimongo dyake dinimmuka. Nkulilaukila alila likuwa lya vanu, nkuuja kuchidoni, “Nnani angugusije inguwo yangu?”

³¹ Vakuhundwa vake nkunnyang'ula kuchidoni, “Ùvenkulola vanu chivakuguma-guma, mwadachi ùuja kuva nnani akugusije?” ³² Henga Yesu nkuhalija kulola mipata yammalele uchinga amwone ayula atendîle uchocho. ³³ Ayula mmahe nkuyopa na nkutandilika kutetemela, ing'anya ánimala lammalele lannyumidile. Nkuhwena unaliyaha mmadodo langa Yesu, nkunnyaulila lammalele. ³⁴ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Mwanangu, ing'ulupa yako ñikulamya. Hwena kwa amani, na ulame mwelehu ugonjo wako.”

³⁵ Yesu pánavele nkutongola anelo, nkwida vanu kuhaloka kukaya kwanga Yailo nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Nahaku wako ànihwa. Chamani chuhalija chihi unkambyakambya Nkúhunda?”

³⁶ Henga Yesu nanga panapilikanidile malove lavo, nkunnyaulila Yailo kuchidoni, “Unayope, wako kulupila chihi.” ³⁷ Yesu nanga panalembedile apelekelwe na munu yunji, henga nkuhwena chihi na Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une Yakobo.

³⁸ Pavahwikile pakaya pa Yailo, Yesu nkupilikana vanu uvakuta na kulikutangila. ³⁹ Yesu nkuinjila nng'ande, nkuva-haulila vanu kuchidoni, “Mwadachi múnanyakonya na kuku-tanga? Mwana nanga pahwile, àlele chihi luwono.” ⁴⁰ Henga vanang'o nkunnyeka. Bahi Yesu nkuvahumya vanu vam-malele panda, nkuntwala chihi atatake na anyokwe mwali na avala vakuhundwa vake vatatu vanalangene navo, nkuinjila nchumba chanalele aneyo mwali. ⁴¹ Yesu nkunkamula nkono ayula nahaku, nkunnyaulila kuchidoni, “Talita kumi!” Mana lake, “Nahaku nikuhaulila imila!”

⁴² Upala, ayula mwali nkuimila, nkutandilika uhwena. Ayula mwali ávele na vyaka kumi na mbili. Anepo vanu pavalawene anelo latendêke, nkukangana namene. ⁴³ Yesu nkuvaduma vananyaulele munu woheyo kwamba àlalá latendêke. Anepo nkuvahaulila vamwing'e ayula mwali chakulya alye.

6

*Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Luka 4:16-30)*

¹ Yesu nkuuka anepo nkuhwena kuchijiji chavelekwije, akuno apapatènè na vakuhundwa vake. ² Liduva lya Kuyewelega, nkutandilika kuvahunda vanu muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Vanu vohe vampilikène nkukangana, nkuhaua kuchidoni, “Dachi, àlamaite dachi mahundo anelo lammalele? Lúnda lwa namuna ntwani alu lwapete ayu munu? Lola masaibu lalatenda kwa makono lake!” ³ Kwani ayu akee ayula fundi selemala mwana wa Maliya, nkuluwe Yakobo na Yose na Yuda na Simoni? Dachi, alumbuvake tenda tuikanavo upano petu?” Bahi vanang'o nkusunala namene kwajili yanga nang'e, nkuhita kunkulupila.

⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata eshima ikà nave chihi nkaya yake na kwa alangavake na nng'ande mwake.”

⁵ Yesu nanga panatendile masaibu aneko, henga ávavikidile chihi makono vagonjo kadiki na kuvalamya. ⁶ Yesu ánikangana ing'anya vanu nanga pavachikulupila.

*Yesu àvatuma vakuhundwa kumi na mbili
(Matayo 10:5-15, Luka 9:1-6)*

Anepo Yesu nkuhwena kuvijiji vya pepi, wavahunda vanu. ⁷ Yesu nkuvachema avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuvatuma vavili-vavili. Nkuveng'a mamulaka la kuvausa anamindenga. ⁸ Nkuvalaija wachidoni, “Munanyakule chinu chohecho kwajili ya mwanda, ila nyakula chihi isimbo. Munanyakule nkate wala mpatila wala dihela pachitondo. ⁹ Walanga vilatu, henga nnanyakule nkogo wa akiba.” ¹⁰ Nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Paing'ande ivambempwechelela, ikalanga anemo mpaka pamumbeuka paimanga aneyo. ¹¹ Na pachinu pohepo pavambehita kumpwechelela na kumpilikanila, ukananga anepo na muvakane kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilanguje kuva, vene vànitanbola kulahita malove la Nnungu.” ¹² Anepo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena unavahubilila vanu valeke masambi lavo. ¹³ Nkuvausa anamindenga vohe, nkuvapaka mahuta la seituni vagonjo vohe, na kuvalamya.

*Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa
(Matayo 14:1-12, Luka 9:7-9)*

¹⁴ Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu, kwa kuva lina lyanga Yesu líniimana kila pachinu. Vanu vanji nkuhaua kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa ànifulwa, njo mana àvele na dimongo dya masaibu dikôla madengo nkati mwake.”

¹⁵ Vanji nkuhaua kuchidoni, “Nang'e nni Eliya.”

Na vanji nkuchidoni, “Nang'e nni nabii malinga yumo wa manabii va machedo.”

¹⁶ Henga Helode papilikene uchocho, nkuchidoni, “Aneyo àmbekuva Yohana Nkúbatisa ungunanchekete muti, henga ànifululwa!”

¹⁷ Mwene Helode njo ánalaijije Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu. Átendile uchocho ing'anya Helode ánnombile Helodiya, ánavele n'jawe Filipo, nnung'une wake mwene. ¹⁸ Yohana ánnyaulidile Helode kuchidoni, “Ikáluhusiwa wako kwikalana na nkongwe wa nnung'uno.”

¹⁹ Bahi Helodiya nkuva wanchima Yohana, nkulambela amwalale, henga nanga panahulwile ing'anya yanga Helode. ²⁰ Helode áninnyopa namene Yohana kwa kuva ánimala kuva Yohana nni munu wanaswe aténda lalalembela Nnungu, bahi nkuva wanchunga. Helode ánanowelwa namene kumpilikanila Yohana, henga kila pachimalila kumpilikanila, ánahinginika namene muntima mwake.

²¹ Liduva limo Helodiya nkupata wasa wa kummwalala Yohana. Liduva anelyo lyávele liduva lya sikukuu ya kuvelekwa kwa Nfalume Helode. Helode ávatendedile ing'ole vakulu vake na vakulu va matiyala na vakulu va chilambo cha ku Galilaya. ²² Bahi mwali wanga Helodiya ániinjila nkuvina saana, nkunhangalaja Helode na vayeni vake. Nfalume nkunnyaulila ayula mwali kuchidoni, “Nguyuwe chinu chohecho chulambela, nangu nguchinikwing'e.” ²³ Nkunnyaulila kavila kuchidoni, “Chinu chohecho chumbenguyuwa, nguchinikwing'e ata kuiva nusu ya ufalume wangu.”

²⁴ Anepo ayula mwali nkuuka, nkunammuja anyokwe kuchidoni, “Ninnyuwe chamani?”

Anyokwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Yuwa muti wanga Yohana Nkúbatisa.”

²⁵ Ayula mwali nkutukuta mpaka kwanga nfalume nkunnyaulila kuchidoni, “Ngùlembela uning'e uvino nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa.”

²⁶ Nfalume nkuva nnihindambi likulu, henga nanga panahulwile kunnyitila ing'anya ya vayeni vanavakumbwile na kwapila kwanaapidile. ²⁷ Upala, nfalume nkuntuma litiyala, nkunnaija aide na muti wanga Yohana Nkúbatisa. Ayula litiyala nkuhwena nnilungu, nkunancheketa Yohana muti. ²⁸ Anepo nkuida na muti nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nanang'e nkunamwing'a anyokwe. ²⁹ Vakuhundwa vanga Yohana pavapilikene anelo, nkuhwena unautwala mmili wanga Yohana, nkuusika.

*Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu nnyano
(Matayo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)*

³⁰ Bahi avala vakuhundwa vanga Yesu nkuuyang'ana kwanga Yesu, nkunnyaaulila lammalele lávatendìlè na lávahundìlè. ³¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tuhweneng'ane mpaka pachinu pakávele na vanu uchinga mukayewelege kadiki.” Átangwele uchocho kwa kuva apala pachinu pávele na vanu vohe namene vachikamola na kuuka. Yesu na vakuhundwa vake nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya. ³² Nkukwelanga muingalava weka nkuukananga, nkuhwena pachinu pakávele na vanu.

³³ Henga vanu nkuvona pavachiukananga, nkumala kuvachihwena. Vanu vohe vachihaloka kila imanga, nkutukutula kwa madodo ukula kwapite Yesu na vakuhundwa vake, nkulitandya kuhwika. ³⁴ Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa lya vanu vohe, nkuvavikila chididi, kwa kuva vávele muchi dingandolo dikávele na nchungu. Bahi nkutandilika kuvahunda vitukutuku vyohe. ³⁵ Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkunnyaaulila kuchidoni, “Apano patuvele nni palilanga na hambu liduva líniswa. ³⁶ Bahi valaile vanu vahwene mmawelu na n'dimanga dya pepi uchinga vakalisumile chakulya.”

³⁷ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Veng'e mwenu chakulya.”

Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Wako wamba dachi, tuhwene tukasume mikate kwa dihela malinga dya nshahala wa kawaida wa malipo la maduva myambili uchinga tuveng'e valye?”

³⁸ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi? Hwena nahoti mukalole.”

Pavapite unalola nkuchidoni, “Kùvele mikate nnyano na ahomba vavili.”

³⁹ Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vavahaulile vanu vammalele vaikalange matunji-matunji, muwahi mmihi. ⁴⁰ Nkuikala matunji-matunji la vanu mia-mia na matunji la vanu amsini-amsini. ⁴¹ Anepo Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate pamo na ahomba vavili, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu. ⁴² Vanu vammalele nkulya na kusiba. ⁴³ Vakuhundwa vake nkulokotanga vibeduli vya mikate iisalidìle na vibeduli vya ahomba, nkuumbaja makalala kumi na mbili. ⁴⁴ Na vanu vanalile aila mikate vávele malinga valume alufu nnyano ukàleka vavana na akongwe.

Yesu àonga muha medi

(Matayo 14:22-33, Yohana 6:15-21)

⁴⁵ Upala Yesu nkuvakulumisa vakuhundwa vake vakwele muingalava, vannongolele kuhwena ku Betisaida, ng'ambo ya litanda, akuno nang'e avenkulilailà likuwa lya vanu. ⁴⁶ Pamalidile kuvalaila vanu, nkuhwena kulichinga unayuwa. ⁴⁷ Pachikamwele chinalyulo, ingalava nkuva ching'ati litanda, Yesu nanang'e ávele chihi weka pachinu pakávele medi. ⁴⁸ Bahi nkuvona vakuhundwa vake chivachilaga amula muingalava, kwa kuva, lipungo línavapungila namene. Kulyamba, Yesu nkuvakoja vakuhundwa vake akuno waonga muha medi, nkùlembela kuvapunda. ⁴⁹ Vanang'o pavammwene avenkwòngà muha medi, vátenda lindelya, nkuva uvakuta ding'uto, ⁵⁰ kwa kuva, vammalele pavammwene váníyopa namene.

Henga upala Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Likamyange ntima, nni nangu! Munayope!" ⁵¹ Anepo Yesu nkukwela muingalava muvanavele vakuhundwa, lipungo nkunyalala. Vakuhundwa vake nkukangana namene, ⁵² ing'anya nanga pavanakameke mana ya alila lisaibu lya kuyenjeja mikate, kwa kuva, mitima yavo ínikamajanga kumala.

*Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti
(Matayo 14:34-36)*

⁵³ Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti, anepo nkuimija ingalava yavo. ⁵⁴ Pavahumite chihi muingalava, upala vanu nkummala mwelehu Yesu. ⁵⁵ Anepo vanu nkupita uvatukuta nchilambo chammalele uvavanyakula vagonjo mminanda, na kuvapelekeja kila pachinu pavanapilikene kuva Yesu ávele anepo. ⁵⁶ Na kila pachinu Yesu panapite, mmijiji na n'dimanga na mmawelu, vanu nkuvavika vagonjo mmakojano. Nkunyuwa avaluhusu van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vánílama mwalehu.

7

*Mambo lantênda munu ààve najisi
(Matayo 15:1-20)*

¹ Mafalisayo na vakúhunda vanji va Sheliya yanga Musa vanahaleke ku Yelusalemu váníkojana muyo mwanga Yesu. ² Nkuvona vakuhundwa vanji vanga Yesu uvalya chakulya kwa makono lakákalavijwe kupapatana na nnyambo wa dini ya Chiyahudi.

³ Mafalisayo na Vayahudi vammalele vákamulila mihambo ya anyakala vao, vanang'o nanga pavalya chakulya bila kulihahula kwa kukalava medi mmakono malinga chiilembelewa. ⁴ Na pavahaloka kusakoni nanga pavalya chinu chohecho bila kuchihahula. Uchocho, vákamulila mihambo

inji yohe malinga, kuhahula myawo na vilongo na vyombo vya vitale.

⁵ Bahi Mafalisayo na vakúhunda va Sheliya ya Musa nkumuja Yesu kuchidoni, “Ing'anya ntwani vakuhundwa vako nanga pavalakamula mahundo la mihambo ivatulekedile anyakala vetu, henga vanang'o vàlya chihi kwa makono ivêle najisi?” ⁶ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalembile malove la Nnungu lahaûla kuva, ‘Ava vanu vângweshimu chihi pakanya, henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.

⁷ Kungwabudu kwavo kukee mana, kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’

⁸ Mwenu mùleka amuli dya Nnungu nkupapata malaijo la vanu.”

⁹ Yesu nkuhwenaha kuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuditila amuli dya Nnungu kwa ulamba uchinga mulakamule mahundo la mihambo yenu mmene! ¹⁰ Kwa kuva, Musa ánihaula kuva, ‘Mweshimu atatako na anyoko,’ na ‘Munu woheyo antongolêla atatake au anyokwe malove lahakalenge àlembelewa awalalwe.’ ¹¹ Henga mwenu mùvahunda vanu kuva, akee lasima munu kumweshimu atatake au anyokwe, na mùhunda kuva munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu chichichikwing'e faida, ngùchihumije sadaka kwa Nnungu,’ ¹² bahi munu aneyo akálembelewa kavila kunnyangata atatake au anyokwe. ¹³ Uvila njo chimulihebula lilove lyanga Nnungu kwajili ya mihambo yenu imupwechedile. Na mùtendanga vitukutuku vyohe vilandêne na anevyo.”

¹⁴ Anepo Yesu nkulichema kavila likuwa lya vanu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmammalele ngupilikanihe saana mumale kuva, ¹⁵ nanga chinu chalya munu nkuntenda munu aneyo kuva najisi. Henga achila chihalôka nkati mwanga munu anecho njo chintênda munu kuva najisi. ¹⁶ Bahi munu avêle na makutu la kupilikana na apilikane!”

¹⁷ Yesu nkulileka likuwa lya vanu nkuinjila nng'ande, vakuhundwa vake nkunammuja chuuchilanda aula nfano. ¹⁸ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ata na mwenu mukámaite chuulanda nfano? Dachi, mwenu mukámaite kuva chakulya chalya munu nanga pachintenda munu aneyo kuva najisi? ¹⁹ Kwa kuva, nanga pachimwenda muntima, ila chênda chihi nnitumbo na lukoto nkunachiyapuka.” Na kwa kuhaula uchocho, Yesu ánilanguja kuva vyakulya vyammalele vinaluhusiwa kuliwa.

20 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Chinu chinnyûma munu anecho njo chintênda munu kuva najisi. 21 Kwa kuva, muntima mwanga munu mûhaloka mawaso lahakalenge na usalati na kwiva na kuwalala, 22 na kulala ugoni na kwima na ditama dibaya na kulambila na kulavalava na wiu na kuntongolela munu malove lahakalenge na kulyona na uvelu. 23 Anelo lahakalenge lammalele lâhuma nkati mwanga munu, na anelo njo lantênda munu ààve najisi.”

*Kukulupila kwa mmahe wa Chigiliki
(Matayo 15:21-28)*

24 Bahi Yesu nkuuka apala nkuhwena chilambo chivêle pepi na imanga ya ku Tilo. Pahwikile aneko nkuinjila muing'ande imo kwa kuva, nanga panalembedile munu woheyo amale. Henga nanga panahulwile kulipiha. 25 Bahi mmahe yumo ánavele na mwali n'joko ánavele na nanndenga, ánipilikana habali dyanga Yesu. Bahi nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwake. 26 Mmahe aneyo nanga panavele Nnyahudi, henga ávele mwenedi wa ku Foinike, chilambo cha ku Siliya. Nkunnyuwa Yesu ammuse nanndenga mmwanawe. 27 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Valeke hoti vavana vasibe, kwa kuva, ikákatapala utwala chakulya cha vavana nkuvayelega ang'avanga.”

28 Henga ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vavêle pahi mesa vâlya makombo la chakulya cha vavana.”

29 Yesu nkunnyaaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'anya ya iyang'udi yunguyang'wile, hwena kukaya, nanndenga ànimmuka mwanalo!” 30 Anepo ayula mmahe nkuhwena kukaya kwake, nkunankoja mwanawe alèlè pachinanda, nanndenga ammukilè.

Yesu ànnamya munu avêle na chitata, mmwidi

31 Anepo Yesu nkuuka kudimanga dya chilambo cha ku Tilo, nkupita ching'ati imanga ya ku Sidoni na dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, nkuhwena ku Litanda lya ku Galilaya. 32 Vanu vanji nkumpelekejija munu ánavele na chitata na mmwidi, nkunnyuwa Yesu ammikile makono. 33 Yesu nkum-musa ayula munu palikuwa lya vanu, nkumpelekeja kunyenje, nkumwinjija vyala mmakutu lake, Yesu nkusuna mata, nkun'gusa nnulimi na àlalá mata. 34 Anepo Yesu nkulola muha kulihunde, nkuyaha ntima, nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, “Efata,” mana lake “Hunguka.”

³⁵ Upala makutu la ayula munu nkudiuka na lulimi lwake nkupeyapeya, nkutandilika kutangola saana. ³⁶ Yesu nkuvalaija vanannyaulile munu woheyo àlalá lalatendile apala. Henga malinga chavalimbijije, nni chivahalijije kuyanajaja habali aneyo. ³⁷ Vanu nkuhalija kukangana namene, nkuva uvatangola kuchidoni, “Lammalele lalatenda lànikatapala. Àvatenda vanu vánavele mimwidi vapilikane na bubu vapate kutangola!”

8

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu ncheche
(Matayo 15:32-39)

¹ Mmaduva àlalá likuwa likulu lya vanu nkummwenela Yesu kavila. Bahi pachivahilidile chakulya, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni, ² “Nangu nìvavikila chididi ava vanu ing'anya vàikele na nangu maduva matatu vino, na hambi chakulya chìnivahilila. ³ Nìkàvahaulila vahwene kukaya kwavo akuno vavèlè na indala vachivadilike nndila, kwa kuva vanji vàhaleke kulehu.”

⁴ Vakuhundwa vake nkummuja Yesu kuchidoni, “Apano patuvele palilanga, tùmbezata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?” ⁵ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi?”

Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Saba.”

⁶ Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi. Nkuitwala aila mikate saba, nkunshukulu Nnungu, nkuimeya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu, na vakuhundwa nkutenda uchocho. ⁷ Uchocho, pávele na ahomba vajoko, Yesu nkuvatwala avala ahomba nkunshukulu Nnungu, nkuvahaulila vakuhundwa vake vavayavile vanu. ⁸ Vanu nkulya na kusiba, vakuhundwa nkulokotanga vibeduli vya mikate na ahomba, nkuumbaja makalala saba. ⁹ Na vanu vanalile vèvele malinga alufu ncheche. Anepo Yesu nkuvalaila vahwene kukaya, ¹⁰ upala nkwenza muingalava chalumo na vakuhundwa vake, nkuhwena kuchilambo cha ku Dalumanuta.

Mafalisayo vàlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu
(Matayo 12:38-42, 16:1-4)

¹¹ Mafalisayo nkummwenela Yesu, nkutandilika kutahukana nawe. Nkuva uvanninga uvalembela alanguje chimaiho cha lisaibu chimaiha kuva dimongo dyake dihaloka muha kulihunde. ¹² Yesu nkuyaha ntima, nkuhaua kuchidoni, “Mwadachi mmanu mma chívelèkwà achino mùlembela mulangujwe chimaiho? Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikambennanguja chimaiho chohecho cha

lisaibu.”¹³ Anepo Yesu nkuvaleka, nkukwela muingalava, nkuyamboka kuhwena kung'ambo litanda.

*Hamila ya Mafalisayo na ya Helode
(Matayo 16:5-12)*

¹⁴ Vakuhundwa vanga Yesu vániluvalila kunyakula mikate, na vávele chihi na nkate umo amula muingalava. ¹⁵ Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake wachidoni, “Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na ya Helode.”

¹⁶ Vakuhundwa nkutandilika kutongojana vene kwa vene uvachidoni, “Àtangola uchocho ing'anya itukavele na mikate.”

¹⁷ Yesu nkumala lavachiujana, nkuvauja kuchidoni, “Mwadachi mùnaujana ing'anya imukavele na mikate? Dachì, mpaka hambì mukánamala wala kwelewa? Dachì, mitima yenu ìvechinkunonopa? ¹⁸ Dachì, mùvele na meho henga mukálola? Dachì, mùvele na makutu henga mukápilikana? ¹⁹ Dachì, mukákumbukila apala pangunaimete aila mikate nnyano nkuvayavila valume alufu nnyano chalumo na vavana na akongwe? Dachì, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli vya maisalilo la mikate?”

Nkunyang'ula kuchidoni, “Kumi na mbili.”

²⁰ Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, “Dachi, pangunaimete aila mikate saba nkuveng'a vanu alufu ncheche, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli?”

Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, “Saba.”

²¹ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mpaka hambì mukánakwelewa?”

Yesu ànnamya munu aputéle meho aneko ku Betisaida

²² Yesu nkuhwika ku Betisaida chalumo na vakuhundwa vake. Aneko vanu vanji nkumpelekejija munu yumo akáchilola, nkunnyuwa Yesu an'guse. ²³ Yesu nkunkamula nkono ayula munu aputéle meho, nkumpelekeja pawelu chijiji. Nkunsunila mata mmeho, nkummikila makono, nkum-muja kuchidoni, “Dachi, ùnachona chinu chohecho?”

²⁴ Ayula munu akáchilola, nkuyang'uka kuchidoni, “Nìvona vanu vaonekâna muchi milandi ìhwenahwena.”

²⁵ Yesu nkuvika kavila makono mmeho mwa ayula munu aputéle meho. Anepo meho la ayula munu nkupata kulola, nkuchona kila chinu saana. ²⁶ Yesu nkunnyaulila ayula munu ahwene kukaya kwake, nkunnaija wachidoni, “Unauile kavila kuchijiji!”

*Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa
(Matayo 16:13-28, Luka 9:18-27)*

²⁷ Yesu na vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kuvijiji vivêle pepi na imanga ya ku Kaisaliya Filipi. Pávanavele

nndila, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi, vanu vâhaua kuva nangu nnani?”

²⁸ Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, “Vanji vâhaua kuva wako Yohana Nkúbatisa, na vanji vâhaua kuva wako Eliya na vanji vâhaua kuva wako nni yumo wa manabii.”

²⁹ Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu nnani?” Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto.”

³⁰ Yesu nkuvaduma vanannyaulile munu woheyo habali dyake.

³¹ Yesu nkutandilika kuvahunda vakuhundwa vake wachidoni, “Mwana wa Munu àmbekanika namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vâmbemwalala, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.” ³² Yesu ávahaulidile habali aneyo bila kuvapiha. Bahi Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka. ³³ Henga Yesu papindikwike nkuvalola vakuhundwa vake, nkunkalipila Petulo wachidoni, “Uka muyo mwangu Nanchindenga! Kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi.”

³⁴ Anepo Yesu nkulichema likuwa lya vanu pamo na vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akàlembela ungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake,* koka angupapate. ³⁵ Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akámbekuva na umi, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une na ing'anya ya Malove Lambone achiave na umi. ³⁶ Dachi, munu àmbepata faida ntwani akâpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahîtè umi ukee na ntululilo? ³⁷ Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo? ³⁸ Munu woheyo wa nchívelèkwâ achino chivêle na masambi, akàngwonela nangu dihoni na malove langu, Mwana wa Munu achi-amwonele dihoni munu aneyo, pambeida muukulu wa Atatake pamo na malaika vanaswe.”†

9

¹ Yesu nkuhwenaha kuvahaulila kuchidoni, “Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu uidà kwa dimongo.”

* **8:34** Kulitika nsalaba, mana lake nni kuva tayali kubanika au kuhwa kwajili ya Yesu. † **8:38** Yesu pahaula kuva, Mwana wa Munu, anepo àlyamba mwene.

Kubadilika kwanga Yesu
(Matayo 17:1-13, Luka 9:28-36)

² Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo nkuhwena navo muha lichinga lilehu pachinu pakávele vanu. Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo, ³ dinguvo dyake nkung'anyima, nkuva dyanaha mbee namuna yakahulula munu kudichapa nkuva dyanaha malinga dinguvo anedyo. ⁴ Bahi nabii Eliya na Musa nkuhumila muyo mwavo nkuva uvalonjela na Yesu. ⁵ Petulo nkun-nyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano, bahi tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na unji wanga Eliya.” ⁶ Petulo akanamaite lya kutangola, kwa kuva, nang'e na avake vániyopa namene.

⁷ Anepo nkuhumila lihunde nkuvahinika na lidi nkupilikanika kuhaloka nnihunde alila ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, mpilikanile nang'e.” ⁸ Upala, pavang'anyang'anyije nnyenje nanga pavanammwene munu woheyo pamo na vanang'o ila Yesu weka.

⁹ Pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkualimbija vanannyaulile munu woheyo vitukutuku vivaviwene, mpaka Mwana wa Munu pambefufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

¹⁰ Vakuhundwa nkutenda muchi chavahaulidile, henga nkuva uvaujana mana la kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle. ¹¹ Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vâhaua kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?”

¹² Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammalele. Henga pamo na anelo, mwadachi Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, Mwana wa Munu àlembelewa alagihwe na kuhitwa na vanu? ¹³ Henga nangu nìnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, vanang'o nkuntendela kila chivalembidile muchi chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e.”

Yesu ànnamya nnemba avêle na nanndenga
(Matayo 17:14-21, Luka 9:37-43)

¹⁴ Pavakamwele pachinu pávanavele vakuhundwa vanji, nkulyona likuwa likulu lya vanu vavadingwìkè. Na vakúhunda va Sheliya yanga Musa uvatahukana na avala vakuhundwa. ¹⁵ Upala likuwa lya vanu pavammwene Yesu, vammalele nkukangana namene, nkuntukutila, nkunammuja habali. ¹⁶ Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mùtahukana navo chamani?”

17 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunyang'ula kuchidoni, “Nkúhunda, nangu nikupelekejije mwanangu avêle na nanndenga antendîle ààve bubu. 18 Kila pam'bebeluha àmmatoha pahi na kuntenda ahume chihulu nkanya na kulitang'unanya meno, na mmili nkuyuma chihi chwa. Nnivyayuwa vakuhundwa vako vammuse aneyo nanndenga, henga nanga pavahulwile.”

19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila! Dachì, nìmbèikala na mwenu mpaka chakani? Na nìmbèmpililila mpaka chakani? Idanawe apano.” 20 Bahi nkumpelekejija. Upala ayula nanndenga pammwene Yesu, nkuntaya chihundahunda ayula nnemba na nkummatoha pahi, nkuyalata pahi na kuhuma chihulu nkanya. 21 Yesu nkummuja atatake ayula nnemba nkuchidoni, “Mambo alano lànkojije chakani?”

Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, “Kutandikila ujoko wake. 22 Na myanda yohe àmmatohija mmoto na mmedi, walambela ammwalale. Henga ukàhulula kutenda chinu, tìnakuyuwa utuvikile chididi na kutuyangata!”

23 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Mwadachi ùhauila kuva ukàhulula? Lammalele lànahululika kwa munu akulupila.” 24 Upala atatake mwana nkunonoha lidi nkuchidoni, “Nangu nakulupila! Henga nguyangate ngukulupile namene.”

25 Yesu paliwene likuwa lya vanu ulihalija kuyenjejeka muyo mwake, nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnyaulila kuchidoni, “Wako nanndenga bubu na mmwidi, nikuhaulila, mmuke mwana ayuno na unamwende kavila!”

26 Anepo aneyo nanndenga nkukuta ding'uto, nkuntaya chihundahunda ayula mwana, nkummuka. Ayula mwana nkwonekana muchi ànihwa, vanu vohe nkuhauila kuva, “Ànihwa!” 27 Henga Yesu nkunkamula ayula mwana nkono nkuntakatuha, mwana nkuimila.

28 Yesu painjidile nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja pachinu paweka kuchidoni, “Ing'anya ntwani hwetu nanga patuhulwile kummusa ayula nanndenga?”

29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanndenga wa namuna ai nanga pahululika kuuka, ikà nave chihi kwa kuyuwa.”

*Yesu àhauila kavila kwamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Luka 9:43b-45)*

30 Bahi Yesu na vakuhundwa vake nkuuka anepo, nkupitila chilambo cha ku Galilaya. Yesu nanga panalembedile vanu vamale pávèlè, 31 ing'anya ávahunda vakuhundwa vake. Nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu, vanang'o vàmbe mmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

32 Vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mahundo anelo. Henga vanang'o nkuyopa kummuja.

Alida nkulu?

(Matayo 18:1-5, Luka 9:46-48)

33 Pavakamwele Kapelinaumu, nkwenda nng'ande, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mùtahukana ya chani nndila?”

34 Henga vanang'o nkunyalalanga chihi, ing'anya pávanavele nndila vátahukana ya ukulu, kuva nnikuwa lyavo nkulu alida.

35 Yesu nkuikala pahi, nkuvachema avala kumi na mbili, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo alembêla kuva nkulu, àlembelewa alisulupuhe kuvapunda vammalele na ààve ntumishi wa vammalele.” 36 Anepo Yesu nkùntwala mwana n'joko, nkumwimija paching'ati pavo nkunkumbatila, nkuvahaulila kuchidoni, 37 “Munu woheyo ampwechelêla mwana malinga ayu ing'anya yang'une, àngupwechelela nangu. Na munu angupwechelêla nangu, akàngupwechelela chihi nangu, henga àmpwechelela na ayula angutumîle.”

Munu akátahukana na hwetu àvele m'bali wetu

(Luka 9:49-50)

38 Yohana nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tummwene munu wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu túninnimbija kwa kuva akávele wa nnikuwa lyetu.”

39 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva nanga munu ahulûla kutenda vitukutuku vya masaibu kwa lina lyangu, upopo nkungutongolela malove lahakalenge. 40 Kwa kuva munu akátahukana na hwetu, aneyo àvele m'bali wetu. 41 Nangu nìnnyaaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwîng'a mwenu mwawo wa medi, ing'anya ya kuva mmanganya nni mmanu vake Kilisto, munu aneyo àmbepata dinujo dyake.”

Kuntenda munu atende sambi

(Matayo 18:6-9, Luka 17:1-2)

42 “Henga munu woheyo ambientênda yumo wa avano vajoko vangukulupîla nangu atende sambi, ikàvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti wake na kuyahwa m'bahali. 43 Ikàva nkono wako ùkutenda utende sambi, uchekete! Wasa kuinjila mumi akuno ukavèlè na nkono umo, kuliko kuinjila Jihan-namu, mmoto ukádimika akuno uvèlè na makono mavili. [44 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]* 45 Ikàva ludodo lwako lùkutenda utende

* 9:44 Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali.

sambi, luchakete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na ludodo lumo, kuliko kuva na madodo mavili na kuyahwa Jihannamu. [⁴⁶ Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.][†] ⁴⁷ Ikàva liso lyako linakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole! Wasa uinjile mu Ufalume wanga Nnungu akuno uvèlè na liso limo, kuliko kuva na meho mavili na kuyahwa Jihannamu. ⁴⁸ Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.

⁴⁹ Kwa kuva, kila munu àmbetaywa munyu kwa moto. ⁵⁰ Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila?

Bahi mùùve na munyu nkati mwenu na kila munu aikale na nnyake kwa amani.”

10

*Mahundo layâmba kulekana
(Matayo 19:1-12, Luka 16:18)*

¹ Yesu nkuuka anepo, nkuyamboka luhunde lwa Yolu-dani, nkuhwena chilambo cha Yudeya. Likuwa lya vanu nkummwenela kavila, nang'e nkuvahunda muchi chiu-navele nnyambo wake.

² Bahi Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu, nkummuja kwa kuninga uvachidoni, “Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe?” ³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, Musa ánnaijije chamani?”

⁴ Vanang'o nkuhaua kuchidoni, “Musa ániluhusu nnume umwing'a n'jawe talaka na kunneka.”

⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Musa ánilimba amuli aneyo ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu. ⁶ Henga Nnungu pachiumbile chilambo, Nnungu ámmumbile munu nnume na mmahe. ⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe, ⁸ na aneyo vavili vàmbekuva mmili umo. Bahi aneyo akee vavili kavila, henga nni mmili umo. ⁹ Bahi vavalundanyije Nnungu, munu anavahapulanye.”

¹⁰ Pavainjidile kavila nng'ande, vakuhundwa vake nkum-muja kuyamba alila lilove. ¹¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo annêka n'jawe, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni. ¹² Uchocho, mmahe annêka nng'andomwe nkulombwa na nnume yunji, aneyo àlalá ugoni.”

*Yesu àvabaliki vavana vajoko
(Matayo 19:13-15, Luka 18:15-17)*

[†] 9:46 Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali.

13 Vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avabaliki kwa kuvavikila makono, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu. 14 Yesu pawene uchocho nkusunala, nkuvahaulila kuchidoni, “Valekange vavana vajoko vaide kwang'une, wala munavadvile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava. 15 Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akâupwechela Ufalume wa Nnungu malinga mwana n'joko, nanga pambeinjila anemwo.” 16 Anepo nkuvakumbatila avala vavana, nkuvavikila makono na kuvabaliki.

Munu nkúpata

(Matayo 19:16-30, Luka 18:18-30)

17 Yesu pánavele wauka, munu yumo nkuntukutilla nkutin-divala malundi, nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda wambone, ngútende dachi uchinga niupate umi ukee na ntululilo?”

18 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ìla Nnungu weka. 19 Ùnidimala diamuli dya Nnungu dihaûla, ‘Unalale ugoni na unaive na unawalale na unahumye ushahidi wa kulambila na unatindinganyange na mweshimu atatako na anyoko.’”

20 Munu aneyo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, anelo lammalele ñnilakamula kutandilikila ujoko wangu.”

21 Yesu nkunnola, nkuntamwa, nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùisaliwije na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise vyammalele vyuvenavyo, koka dihela uveng'e amahuvani, anepo uchiuve na dimali kulihunde. Ukâmalila kutenda uchocho koka uide ungupapate.” 22 Ayula munu papilikene anelo nkukunyata kumeho, nkuuka akuno apoywèkè, ing'anya ávele na dimali dyohe namene.

23 Yesu nkulola mipata yammalele, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ïnikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu!”

24 Vakuhundwa vake nkukangana malove lake. Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Anavangu, ñnikamajanga namene kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu! 25 Ïnipeyapeya namene nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha chitotelo, kuliko nkúpata uinjila mu Ufalume wanga Nnungu.”

26 Vakuhundwa vake nkukangana namene, nkuujana, uvachidoni, “Nnani bahi ambehulûla kupohwa?”

27 Yesu nkuvalola nkuvahaulila kuchidoni, “Kwa dimongo dya chimunu ikâhululika, henga kwanga Nnungu ikávele uchocho, kwa kuva, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”

28 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vitukutuku vyammalele nkukupapata wako!”

29 Yesu nkuhaua kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mmaisha alano la vino munu ailekìle kaya au anung'unuvake au alumbuvake au anyokwe au atata au vavana au mawelu ing'anya yang'une na Malove Lambone, 30 munu aneyo àmbepunda kupata anelo lammalele myanda myamoja kupunda patandi chalumo na kubanihwa. Na mmahiku laïda àmbepata umi ukee na ntululilo. 31 Henga vanu vohe vaonekâna hambikuva vakulu, vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambikuva va pahi, vàmbekuva vakulu.”

Yesu àhaua mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake

(Matayo 20:17-19, Luka 18:31-34)

32 Yesu na vakuhundwa vake pávanavele nndila uvayomboka kuhwena ku Yelusalemu nang'e ánívalongolela. Vakuhundwa nkukangana na vanu vachivapapata nkuyopa. Yesu nkuvatwala kavila avala vakuhundwa kumi na mbili panyenje nkutandilika kuvahaulila habali dya mambo lámbenkòjà. 33 Nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu, àmbekamujwa mmakono la makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vanang'o vàmbenyukumu kuhwa na kukamujwa mmakono la vanu vakávele Vayahudi. 34 Na vanang'o vàm bentendela mang'wanyu na kunsunila mata na kunsulubula na kummwalala. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

Kuyuwa kwanga Yakobo nawi Yohana

(Matayo 20:20-28)

35 Anepo Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùlebela ututendele chinu chitumbekuyuwa.”

36 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlebela nintendelange chamani?”

37 Nkunyang'ula kuchidoni, “Paumbeikala nchiteng'u chako cha Ufalume muukulu wako, tuyuwa utuluhusu tuikale pamo na wako, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.”

38 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa! Dachì, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu? Au kubatiswa ubatiso wa ibaniki muchi unimbebatiswa nangu?” 39 Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Elo, tùnahulula.” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ibaniki inimbebanika nangu, lasima mupitile, na muchimubatiswe muchi chinimbebatiswa nangu. 40 Henga kwa habali

ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vávatandwèlè Atatangu.”

41 Vakuhundwa vanji kumi pavapilikene anelo, nkutandilika uvasunalila Yakobo na Yohana. 42 Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuva avala vavalangíwa kuva vakulu va vanu vakávele Vayahudi, vávatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa. 43 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu. 44 Na munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wa vammalele. 45 Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

*Yesu ànnamya Batolomayo, munu aputêle meho
(Matayo 20:29-34, Luka 18:35-43)*

46 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika kuimanga ya Yeliko. Pavachiuka muimanga aneyo pamo na likuwa likulu lya vanu, munu yumo aputêle meho uvanchema Batolomayo mwana wanga Timayo áikele nnyenje indila wayuwa. 47 Papolilikene kuva Yesu wa ku Nasaleti ápita pachinu anepo nkutandilika kunonoha lidi wachidoni, “Yesu n'dukuluwe Nfalume Daudi,* nguvikile chididi!”

48 Vanu vohe nkunkalipila uchinga anyalale, henga nang'e nkuhalija chihi kunonoha lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, nguvikile chididi!”

49 Yesu nkuimila, nkuhaura kuchidoni, “Ncheme.”

Bahi nkunchema ayula munu aputêle meho, nkunnyaaulila kuchidoni, “Likamye ntima! Imila, anakuchema.” 50 Batolomayo nkuyaha likoti lyake, nkuuluka, nkummwenela Yesu.

51 Yesu nkummuja kuchidoni, “Ùlembela nikutendele chamani?”

Ayula munu aputêle meho nkunnyaaulila kuchidoni, “Nkúhunda, ngùlembela ngupate kulola.”

52 Yesu nkunyaaulila kuchidoni, “Hwena, ing'ulupa yako ìnikulamya.”

Upala ayula munu aputêle meho, nkuhulula kulola, nkumpapata Yesu nndila.

* **10:47** Vayahudi vánnolela Masiya kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi, njomana vànchema Yesu kuva n'dukuluwe Daudi.

11

*Yesu àìngila ku Yelusalemu kwa kuhangalala
(Matayo 21:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)*

¹ Yesu na vakuhundwa vake pávanavele pepi na ku Yelusalemu, nkuva vavèlè pepi na chijiji cha Betifage na Besaniya, pepi na Lichinga Iya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, ² nkuvahaulila kuchidoni, “Hwena chijiji chivêle muyo mwenu. Pamumbekuva umuinjila nchijiji anecho, munankoja mwana wa punda vampambilidilè, akánambiikalwa na munu. Nnyungulange muide nawe apano. ³ Na munu akàmmuja kuva, ‘Mwadachi mùtenda uchocho?’ Nnyaulile kuva, ‘Nang’olo ànannembela na achiannudise upano lukoto.’ ”

⁴ Bahi nkuhwena, nkunkoja mwana wanga punda vanyungilè nnyenje indila pepi na pannango. Pavachinyungula, ⁵ vanu vanji vanaimidilè upopo nkuvauja kuchidoni, “Ing’anya ntwani mùnnyungula aneyo mwana wanga punda?” ⁶ Vakuhundwa nkuvayang’ula muchi chanava-haulidile Yesu na vanang’o nkuvaleka vakuhundwa vahwene nawe. ⁷ Nkumpelekejija Yesu aneyo mwana wanga punda. Nkulaja dinguvo dyavo muha mwa ayula mwana wanga punda na Yesu nkuikala muha mwake. ⁸ Vanu vohe nkulaja dinguvo dyavo ndila, na vanji dinavi dya milandi divanalumwile mmawelu. ⁹ Vanu vanalongoledile na avala váchipapàtà nnyuma, nkuva uvanonoha malidi uvachidoni, “Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina Iya Nang’olo! ¹⁰ Ubalikiwe ufalume uîda wanga anakulwetu Daudi. Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”

¹¹ Yesu nkuinjila muimanga ya Yelusalemu nkuhwena ku Ing’ande yanga Nnungu, nkuilola saana kila chinu. Henga kwa kuva liduva livenkuswa, nkuuya kavila ku Besaniya chalumo na avala vakuhundwa vake kumi na mbili.

*Yesu àulani nnandi wa vihepo vya tini
(Matayo 21:18-19)*

¹² Ulyamba wake, pávanavele nkuuka ku Besaniya, Yesu nkuva na indala. ¹³ Nkuwona nnandi wa ntini kulehu kadiki úvele na mahamba lohe. Nkuhwena unaulola panjika úvele na chihepo chohecho. Pahwikile pepi, nkuukoja uvèlè chihi nanga chihepo, úumbele chihi mahamba weka, kwa kuva lakánavele mahiku la kupa vihepo vya tini. ¹⁴ Bahi Yesu nkuuhaulila nnandi kuchidoni, “Kutandikila nelo na maduva lammalele munu anapate chihepo kuhaloka kwakuwe.” Na vakuhundwa vake vánipilikana àlálá malove latangwele.

Yesu àvavinganga vakúsumisa nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu

(Matayo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

¹⁵ Pavakamwele pa Yelusalemu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavingangila pawelu vanu vammalele vâchisumisà na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula dimesa dya vanu vâchibadili dihela, na viteng'u vya vanu vâchisumisà amunda. ¹⁶ Uchocho, ánilaiimbija vanu vanainjije wala kuhumya vitukutuku nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu. ¹⁷ Bahi nkuvahunda wachidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu ìmbechemwa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya vanu vammalele va pachilambo!’

Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha vakúpalaula!”

¹⁸ Makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa pavapilikene anelo, nkutandilika kutaha indila ya kummwalala Yesu. Henga váninnyopa kwa kuva likuwa lyammalele lya vanu vánikanganwa na mahundo lake.

¹⁹ Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuuka paimanga aneyo.

Lihundo liyâmba nnandi wa ntini uyumîle

(Matayo 21:20-22)

²⁰ Ulyamba na mambumbu, pávanavele nkuhwena, nkuwona ntini wammalele uyumilè, kutandikila kulikolo.

²¹ Petulo nkuukumbukila, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, lola aula ntini uulanîte ùniyuma!”

²² Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nkulupilange Nnungu. ²³ Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, munu akâlihaulila lichinga alino, ‘Uka apano ukaliyahe m'bahali,’ na ikàva àtangola malove anelo bila kuva na lipamba muntima mwake, na nkùkulupila kuva lammalele látangwèlè lachilatendeke, muhiu lachilatendeke. ²⁴ Bahi ing'anya ya anelo, nangu nînnyaulilanga kuva, pamuyuwa kwajili ya chinu fulani chimulembela, kulupilanga kuva mùnipwechela, na kwa kutenda uchocho bahi lachilatendeke muchi chimuyuwite. ²⁵ Na mwenu pamunnya uwa Nnungu, ikàva mùvele na lituku na munu fulani, bahi nsamehe uchinga Atata wenu avêle kulihunde ansamehe na mwenu makosa lenu. ²⁶ Henga mwenu mukanavasamehe vanu vanji, uchocho na Atata wenu avêle kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu.”

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi

(Matayo 21:23-27, Luka 20:1-8)

²⁷ Yesu pamo na vakuhundwa vake nkukamola kavila ku Yelusalemu. Bahi Yesu pánavele nkwonga nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Vayahudi, nkummwenela. ²⁸ Nkummuja kuchidoni, “Úlatenda alano kwa mamulaka nt-wani? Na nnani akupêle mamulaka la kulatenda?”

²⁹ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nimbemujanga chinu chimo. Mukànguyang'ula nguchinin-nyaulile, ngúlatenda alano kwa mamulaka nt-wani. ³⁰ Dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa lähaleke kulihunde au kwa vanu? Nguhaulile.”

³¹ Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàhaua kuva, lähaleke kulihunde, àmbetuujja kuva, ‘Hambi, mwadachi mukánankulupidile?” ³² Na tukáhulula kuhaua kuva lähaleke kwa vanu.” Vátangwele uchocho kwa kuliyoopa likuwa lya vanu, kwa kuva, vanu vammalele vánakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ni nabii wa Nnungu. ³³ Bahi nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patu-maite.” Na Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nikambennyaulila kuva ngúlatenda alano kwa mamulaka nt-wani.”

12

Nfano wa vakúlima va welu wa misabibu (Matayo 21:33-46, Luka 20:9-19)

¹ Yesu nkutandilika kutangola navo kwa mifano, “Munu yumo álimile welu wa misabibu. Nkuudinguhija lingongo, na ching'ati welu nkuhimba lipondo lya kuminyila sabibu, nkudenga nnala wa kuikala valinsi va welu. Nkuukodisa kwa vakúlima, nkuhwena mwanda wa kulehu. ² Paukamwele nchela wa sabibu, nkuntuma ntumishi wake yumo kwa avala vakúlima, uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. ³ Avala vakúlima nkunkamula, nkumpanya, nkumminganga chihi makono weka. ⁴ Bahi mwene welu nkuntuma kavila ntumishi yunji, aneyo nkumpanya mmuti na kuntendela vya kuhakalanga. ⁵ Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji kavila, aneyo nanang'e nkummwalala. Nku-vatuma vatumishi vanji vohe, vanji vánivapanya na vanji nkuvawalala. ⁶ Mwene welu nkuisaliwa chihi na munu yumo wakuntuma, na aneyo ávele mwanawe, wantamwa. Kuntul-ulilo nkuntuma aneyo wachidoni, ‘Ñnimala kuva mwanangu vachivamweshimu.’ ⁷ Henga avala vakúlima nkuhaulanila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la welu auno. Bahi leka tummwalale koka auno welu ùùve mapala letu!’ ⁸ Bahi

nkunkamula, nkummwalala, nkunnyaaha pawelu aula welu wa misabibu.”

⁹ Bahi Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, mwene welu pambeida àmbevatenda dachi avala vakúlima? Àmbeida koka avawalale anevo vakúlima na anewo welu avakodise vanu vanji. ¹⁰ Dachi, mukásomile Malemba alano?

‘Liyanga lihitwije na vakúdenga, hambili lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.

¹¹ Na Nang'olo njo atendile chinu anecho, na iyonekana kuva lisaibu pameho petu.’ ”

¹² Makuhani vakulu, na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele vánimala kuva anewo nfano ùvamba vanang'o. Nkulembela unkamula, henga nkuyopa likuwa lya vanu. Nkunneka, nkuukananga.

*Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Matayo 22:15-22, Luka 20:20-26)*

¹³ Bahi Mafalisayo fulani na vanu vanji va nnikuwa lya Helode* nkutumwa kwanga Yesu uchinga vakanteye kwa malove lake. ¹⁴ Nkummwenela, nkunnyaaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùnimala kuva wako nni munu wa uhiu, na wala nanga paupopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu, henga ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu. Tuhaulile, dachi, Sheliya ya Musa ìnatuluhusu uhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?”

¹⁵ Henga Yesu ániimala ulamba wavo, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi munangulinga? Idanayo hela niilole.”

¹⁶ Nkumpelekejija hela. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'ope aino na lina alino lilembwije apano lyanga nnani?”

Nkunyang'ula kuchidoni, “Vya Nfalume wa Loma.”

¹⁷ Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu.” Vanang'o nkunkangana namene.

*Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Matayo 22:23-33, Luka 20:27-40)*

¹⁸ Bahi Masadukayo, vanu vahaûla kuva nanga ufufulo wa vanu vahwîle, nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, ¹⁹ “Nkúhunda, Musa átulajije uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n'jawe bila kummelekela mwana, nnung'une wake àlembelewa annombe aneyo mmahe wannekile nkuluwe,

* **12:13** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familiya yanga Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **12:14** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

uchinga ammelekele nkuluwe vavana.’²⁰ Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo, ntandi nkunnomba mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.²¹ Na mwana wavili nkwenda makande kwanga ayula mmahe wannekile nkuluwe, nanang’e nkuhila bila kummelekela mwana. Na mwana watatu nanang’e nkuva uchocho.²² Vammalele saba vanannombile nkuhila bila kummelekela mwana ayula mmahe. Kuntululilo ayula mmahe nanang’e nkuhila.²³ Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwíle ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, vammalele saba vániikalana nawe.”²⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnakumbika ing’anya nanga pamula-maite Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu.²⁵ Kwa kuva, vanu vahwíle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila vambekuva muchi malaika va kulihunde.²⁶ Na kwa habali ya kufufulwa kwa vanu vahwíle, dachi mukásomile nchitabu cha Sheliya yanga Musa, àlalá malemba latána kuyamba chihole chichiyaka moto? Nnungu ányaulidile Musa kuva, ‘Nangu njo Nnungu wanga Iblahimu, Nnungu wanga Isaka na Nnungu wanga Yakobo.’²⁷ Nang’e akávele Nnungu wa vanu vahwíle, henga nang’e nni Nnungu wa vanu vumi. Mwenu mùnikosela namene.”

Amuli ing’ulu

(Matayo 22:34-40, Luka 10:25-28)

²⁸ Nkukamola munu yumo nkúhunda Sheliya yanga Musa, nkupilikana chivayang’ulana Yesu na Masadukayo. Ayula munu ánimala kuva Yesu àvayang’wile saana, nkuhumila, nkummuja kuchidoni, “N’diamuli dyammalele, ing’ulu ilida?”²⁹ Yesu nkunyang’ula kuchidoni, “Amuli ing’ulu nni aino, ‘Pilikana wako chilambo cha Isilaeli! Nang’olo Nnungu wetu njo Nang’olo weka.³⁰ Ntamwe Nang’olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding’ano dyako dyammalele na dimongo dyako dyammalele.’[†]³¹ Na amuli yavili nni aino, ‘Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.’[§] Nanga amuli inji ing’ulu namene kupunda adino.”

³² Bahi ayula nkúhunda wa Sheliya yanga Musa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Elo, Nkúhunda! Útangwele muhiu kuva Nnungu nni yumo bahi, wala nanga yunji ila nang’e weka.³³ Kuntamwa Nnungu kwa ntima wako wammalele na kwa ding’ano dyako dyammalele na kwa dimongo dyako dyammalele na kuntamwa nnyako malinga chiulitamwa umwene, kúnafala namene kupunda kunhumija Nnungu sadaka dya kupija inyama na sadaka dinji dyammalele.”

[†] 12:30 Makumbuso 6:4-5.   [§] 12:31 Valawi 19:18.

³⁴ Yesu pawene kuva àyang'wile saana, nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ukávele kulehu na Ufalume wanga Nnungu.”

Na kutandikila anepo nanga munu yunji analingile kumuja kavila chinu chinji.

Kilisto ni nnani?

(Matayo 22:41-46, Luka 20:41-44)

³⁵ Yesu pachihunda nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkuuja kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vâhaua kuva Kilisto nni N'dukuluwe Nfalume Daudi?

³⁶ Umumu Wanaswe ánimwongosa Daudi kutangola kuchidoni,

‘Nang'olo ánnnyaulidile Nang'olo wangu,

Ikala m'bali wangu wa kunkono,

mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.’

³⁷ Nfalume Daudi mwene ànchema Kilisto, ‘Nang'olo.’ Hambi ìmbehululika dachi Kilisto ààve n'dukuluwe?”

Na likuwa lya vanu vâmpilikanila Yesu kwa kuhangalala.

Yesu àvaduma vanu valyongolele na vakúhunda Sheliya

(Matayo 23:1-36, Luka 20:45-47)

³⁸ Yesu panavenkúhunda, nkuhaua kuchidoni, “Lyon-golelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'ò vânatamwa namene kwonga akuno vawètè dinguwo dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni, ³⁹ na kuikalanga nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmiteng'u vya muyo n'ding'ole. ⁴⁰ Vâvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya anelyo, liduva lya hukumu vâmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu vanji.”

Sadaka yahumije mmahe nannidi

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Yesu áikele pepi na lisanduku lya sadaka. Nkuvona vanu vohe uvahumya dihela na kuditaya nnisanduku lya kutaya sadaka. Na akúpata vohe vâhumije dihela dyohe. ⁴² Bahi nkwiada mmahe yumo nannidi, mmahuvani, nkuhumya disendi dimbili. ⁴³ Apala Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nînnnyaulilanga uhiu kuva, nannidi ayuno mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda vanu vammalele vatâya dihela nnisanduku lya sadaka. ⁴⁴ Kwa kuva, vanu vanji vammalele vâhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo.”

13

Yesu àhaua namuna chiimbeondongwa Ing'ande ya Nnungu (Matayo 24:1-21,29-35, Luka 21:5-33)

¹ Yesu pachiuka nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, yumo wa avala vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, lola mayanga alano na ding'ande adino chidikatapele!”

² Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi, ùvenkudyona adi ding'ande ding'ulungwa? Wala nanga liyanga limbeisalíla muha liyanga linji, kila liyanga limbematohijwa pahi.”

³ Bahi Yesu panaikela muha Lichinga Iya Miseituni kuloja ku Ing'ande yanga Nnungu, Petulo na Yakobo na Yohana na Anduleya nkummuja paweka kuchidoni, ⁴ “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vîmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangûja kuva vitukutuku anevyo vîvele pepi kuhumila?”

⁵ Yesu nkutandilika uvahaulila kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe. ⁶ Kwa kuva, vanu vohe vâmbaida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvahaula kuva, 'Nangu njo Kilisto.' Vanu anevo vâmbevahocheja vanu vohe. ⁷ Pàmumbepilikana habali dya ing'ondo na manyinyi la ing'ondo, henga munayope. Anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukânambikamola. ⁸ Chilambo chimo chîmbepanyana na chilambo chinji, ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Sehemu dyohe dya chilambo ðîmbekuva na nddengendo wa chilambo, uchocho pâmbekuva na indala ing'ulu. Na anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

⁹ Henga mwenu lyongolelange. Kwa kuva, vanu vâmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga n'ding'umbi, na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Mûmbeimila muyo mwa vakulu vao na vafalume ing'anya yang'une uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o. ¹⁰ Henga Malove Lambone lasima layanjajwe nahoti mmilambo vyammalele kabla ukânambikamola aula ntululilo. ¹¹ Pamumbekamulwa na kupelekejwa unasitakiwa n'ding'umbi dyavo, munave na lipamba namuna chimumbewena unatangola. Henga mwenu tangola chihi alila limumbepewa upala, kwa kuva, akee mwenu mumbetangôla, îla nni Umumu Wanaswe. ¹² Munu achiantengeleke nnung'une awalalwe, na atata achiantengeleke mwanawe awalalwe. Na vana vâmbevapindikuka vâvavelèkè na kuvatenda vawalalwe. ¹³ Vanu vammalele vâmbemmenganga mwenu ing'anya

yang'une. Henga ambepililila mpaka kuntululilo aneyo njo ambepôhwa.”

¹⁴ Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya malove laïda. Anepo Yesu nkuh-weneha kutangola wachidoni, “Mùmbechona chinu chana-hawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chiimijjwè pachinu pakálembelewa, yani pa Ing'ande ya Nnungu. Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga. ¹⁵ Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutula nng'ande unatwala vitukutuku vyake. ¹⁶ Na munu avêle kumawelu anaueye kukaya unatwala lijoho lyake. ¹⁷ Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! ¹⁸ Nnyuwange Nnungu uchinga anelo lânahumile mmahiku la chipwepwe. ¹⁹ Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kav-ila. ²⁰ Kuikave Nang'olo akàinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki, akánapwawe munu kananga yumo achichiapo-hwe. Henga ing'anya ya vanu vake vávatondwèlè, Nnungu àniinjipiha mahiku anelo.

²¹ Anepo munu akànyaulila kuva, ‘Lola, Kilisto àvele apano,’ au ‘Àvele apala,’ munakulupile. ²² Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilila kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo vàmbetenda vimaiho na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu vávatondwèlè Nnungu. ²³ Henga mwenu ly-ongolele. Nangu ñninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakànambihumila.

²⁴ Henga lakàmalilika maduva la kubanika, liduva limbekuva chihi na lupi na mwedi nanga paumbelangaja ²⁵ na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo, vîmbetikinyika. ²⁶ Anepo njo vanu pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo ding'ulu na ukulu. ²⁷ Anepo àmbevatuma malaika vake mmibali ncheche ya chilambo unavalapola vanu vake vávatondwèlè kuhaloka nchilambo chammalele.

²⁸ Bahi kwa nnandi wa vihepo vya tini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padhipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihuku chèvele pepi. ²⁹ Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake úvele pepi kukamola, tena úvele chihi pannango. ³⁰ Nangu ñninnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita, mpaka

palambetimila anelo lammalele. ³¹ Kumahunde na chilambo vimbepita, henga malove langu lakambepita mwiko.”

*Atata Nnungu bahi njo amaite liduva lyene
(Matayo 24:36-44)*

³² “Henga kuyamba liduva au uhiku wene anewo, nanga munu amaite, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaite. ³³ Lyongolelange, na muve meho, kwa kuva, nanga pamukameke uhiku ulambelumila anelo. ³⁴ Imbekuva muchi munu auka pakaya yake nkuhwena mwanda na kuvalekela vatumishi vake mamulaka lake, kila yumo na madengo lake, na nkunnyaulila nlinsi wa pannango aave meho. ³⁵ Bahi muve meho, kwa kuva, mukameke nang'olo mwene kaya ambeuya chakani, panji imbekuva chinalyulo, au ching'ati chilo, au mambumbu na panji ulyamba. ³⁶ Bahi muve meho uchinga akaida akuno akannaidile anankoje mulèle luwono. ³⁷ Laninnyaulilanga mwenu, nivahaulila na vammalele, muve meho!”

14

*Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)*

¹ Láisalidile maduva mavili kuhwikila Sikukuu ya Pasaka na ya Mikate Ikataijwe Hamila. Makuhani vakulu na vakuhunda Sheliya yanga Musa vátaha indila ya kunkamula Yesu kwa ulamba, uchinga vammwalale. ² Kwa kuva, váhaua kuva, “Tunankamule pasikukuu uyopa vanu vanataya timbwili.”

*Yesu amiminiwa mahuta la kunung'ila aneko ku Besaniya
(Matayo 26:6-13, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)*

³ Yesu panavèle ku Besaniya, muing'ande yanga Simoni anavele mmangundula walya, nkuida mmahe yumo ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajijwe kwa mayanga la alabasta chivèle na mahuta la kunung'ila namene la kugalika. Nkumbandula chisibo cha anecho chupa, nkumiminila mahuta mmuti mwa Yesu. ⁴ Vanu vanji vanaavele apala nkutunduwila mmitima yavo, nkuva uvapwahikanga uvachidoni, “Mwadachi kwondonganga uvila mahuta? ⁵ Kwa kuva, alano mahuta ikanihululika kusumiswa kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani.*” Bahi nkunkalipila namene ayula mmahe.

* **14:5** Munsitali auno Mako àlembali “dinali 300.” Munu alipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

6 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nnekange, mwadachi m̀nankambyakambya? Nang'e àngutendedile lyambone. 7 Amahuvani m̀mbekuva navo maduva lammalele, bahi m̀nahulula chihi kuvayangata kila pamulembela, henga nangu nikambekuva na mwenu maduva lammalele. 8 Nang'e àtendile chahulwile, ànilongolela kuupaka mmili wangu mahuta uchinga autayalishe kwajili ya kuusika. 9 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubiliwà Malove Lambone nchilambo chammalele, na alino lyatendile ayuno mmahe limbetambulanga kwa kunnyimukila nang'e.”

*Yuda àkubali kuntengeleka Yesu
(Matayo 26:14-16, Luka 22:3-6)*

10 Anepo Yuda Isikaliote, ayula yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuhwena kwa makuhani vakulu, uchinga antengeleke Yesu. 11 Makuhani vakulungwa pavapilikene habali aneyo nkuhangalala namene, nkuahidi kuva vàmbebwing'a dihela. Bahi Yuda nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu.

Yesu àlauja pachakulya cha Pasaka kuva Yuda achiantengeleke

(Matayo 26:17-25, Luka 22:7-14, 21-23, Yohana 13:21-30)

12 Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, liduva lya sinjwa ungandolo wamwana wa Pasaka, vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, “Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?”

13 Bahi Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana kumanga, aneko muchimukojane na nnume yumo anyakwìle chilongo cha medi. Mpapatange aneyo munu, 14 mpaka muing'ande yambeinjila, koka munnyaulile mwene ing'ande kuva, ‘Nkúhunda ànauja kuva, chìvele kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?’ 15 Nanang'e achiannanguje chumba chikulungwa cha muha, chiandaliwije tayali, chivèle na kila chinu. Twandalile anemwo chakulya.”

16 Vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kumanga, nku-nakoja kila chinu chivèlè muchi chavahaulidile Yesu, nkwan-dalila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka. 17 Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili nkukamola. 18 Pávanavèlè nkulya, Yesu nkuhaua kuchidoni, “Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àlya pamo na nangu, àmbengutengeleka.” 19 Vakuhundwa

vake nkuva na nnihindambi, nkutandilika yumo-yumo kumuja kuchidoni, “Dachi, nikee nangu?”²⁰ Yesu nkuva-haulila kuchidoni, “Nni yumo mmwenu kumi na mbili, achahwîja nkate munkungu pamo na nangu.”²¹ Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, henga ole wake munu ayula antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa.”

Chakulya cha Nang'olo

(Matayo 26:26-30, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

²² Yesu na vakuhundwa vake pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake, wachidoni, “Twalanga, auno njo mmili wangu.”²³ Nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a, na vammalele nkukumbila nchikombe anecho.²⁴ Nkuvahaulila kuchidoni, “Aino njo myadi yangu imaiha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilika kwajili ya vanu vohe.”²⁵ Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, nikambekumbila kavila divayi mpaka liduva alila linimbekumbila divayi dyahambi mu Ufalume wa Nnungu.”²⁶ Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhmananga pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Mis-eituni.

Yesu àlauja kuva Petulo achiankane

(Matayo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

²⁷ Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwenu mmammalele nnembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Nîmbempanya nchunga, na angandolo vambemwadilikana.’

²⁸ Henga panimbefufuka, nîmbennongolela uhwena ku Galilaya.”²⁹ Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka!”³⁰ Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nîkuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelu, kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu.”³¹ Henga Petulo kuhimya kwa dimongo wachidoni, “Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o.” Na vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu mmwelu wa Getisemane

(Matayo 26:36-46, Luka 22:39-46)

³² Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika pawelu uvauchema Getisemane. Yesu nkuvahaulila vakuhundwa

vake kuchidoni, “Ikalanga upano nangu panimbehwena unayuwa.”³³ Anepo Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana. Yesu nkutandilika kuyuvula na kukambakamba muntima.³⁴ Nkuvahaulila kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na nnihindambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho.”³⁵ Yesu nkuhwena muyo kadiki, nkumatoka kwa kuhunama, wayuwa kuva ikàhululika uhiku aula wa kubanika untapuke.³⁶ Yesu nkutangola kuchidoni, “Atata, kwakuwe lammalele lànahululika, bahi ngùyuwa ungunyemye na ibaniki iida! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene.”

³⁷ Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vake vatatu, nkuvakoja valèlè luwono. Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, “Simoni, dachi ùnilala? Nanga pauhulwile kucheja kananga lisaa limo?”³⁸ Bahi chejanga na kuyuwa uchinga pamumbelingwa munatende masambi, isungu ìnalembela henga mmili unadabadanga.”

³⁹ Yesu nkuhwena kavila unayuwa, watangola chihi malove ulâla.⁴⁰ Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake nkuvakoja valèlè luwono, kwa kuva meho lavo lâumbele luwono, na wala nanga pavanamaite lya kunnyang'ula.

⁴¹ Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake mwanda wa tatu nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mmechinkwona na kupumulila? Bahi hambu uhiku ùnikamola! Lola, Mwana wa Munu, àhwena unakamujwa mmakono la vanu vavêle na masambi.⁴² Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane.”

Kukamulwa kwanga Yesu

(Matayo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

⁴³ Bahi Yesu kabla akànamalila kutangola, upala nkukamola Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili pamo na likuwa lya vanu ványakwilè mapanga na dindonga. Vanu anevo vátumwije na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele va Vayahudi.⁴⁴ Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula unimbem'busu, njo nang'e, nkamule na munchunge saana.”

⁴⁵ Bahi Yuda pakamwele, nkummwenela mwalehu Yesu, nkuchidoni, “Nkúhunda!” Bahi nkum'busu.⁴⁶ Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu na kunnyunga.⁴⁷ Henga nkuhundwa yumo muavala vánavele apala nkuhalamola upanga wake nkuncheketa likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.⁴⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula?”⁴⁹ Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande yanga

Nnungu unguhùndà na wala nanga pamunangukamwile. Henga alano làvenkutendeka uchinga Malemba Lanaswe latimile.”

⁵⁰ Anepo vakuhundwa vake vammalele nkunneka, nku-tukuta.

⁵¹ Henga kijana yumo anawete chihi shuka áhwenaha chihi kunnondola Yesu. Pavalingle kunkamula, ⁵² nang'e nkuileka shuka, nkutukuta chihi lukundumwandu.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi

(Matayo 26:57-68, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14, 19-24)

⁵³ Bahi vanang'o nkumpelekeja Yesu kwa Kuhani Nkulu. Anepo nkukojana makuhani vakulu na vasele va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa. ⁵⁴ Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu, nkwenda nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu, nkuikala pamo na valinsi wayota moto. ⁵⁵ Bahi makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kunsitaki Yesu uchinga vammwalale, henga nanga pavanapete.

⁵⁶ Vanu vohe nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, henga ushahidi wavo únitindana. ⁵⁷ Ata vanu vanji nkuimila, nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, uvachidoni, ⁵⁸ “Hwetu túnimpilikana wahaula kuva, ‘Nangu nímbebamola Ing'ande aino ya Nnungu idengwíje na vanu, na mmaduva matatu nímbeidenga inji ikádengwije na vanu.’ ” ⁵⁹ Henga pamo na anelo, ushahidi wavo únitindana.

⁶⁰ Anepo Kuhani Nkulu nkuimila paching'ati pavo nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ukee na lilove lya kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?” ⁶¹ Henga Yesu nkunyalala chihi nanga kuyang'ula lilove. Kuhani Nkulu nkummuja kavila kuchidoni, “Dachi, wako njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, Nnungu Atumbyangíka?” ⁶² Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu njo nang'e! Mwenu muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè m'bali wa kunkono wa Nnungu Avéle na Dimongo, uchocho muchimumwone avèlè mmahunde waida.” ⁶³ Anepo Kuhani Nkulu nkupapula dinguwo dyake, nkuhaua kuchidoni, “Dachi, pàvele ing'anya ntwani kavila ya kuvataha mashahidi? ⁶⁴ Mwenu mmene mùnipilikana chankufwile Nnungu! Hambi mwòna dachi?” Vammalele nkunnyukumu kuva, àlembelewa ahwe.

⁶⁵ Vanu vanji nnikuwa alila nkutandilika kunsunila Yesu mata, nkun'diva kumeho na kumpanya ding'ondi, uvan-nyaulila kuchidoni, “Lauja, nnani akupanyile!” Na valinsi navanang'o nkuntwala Yesu nkumpanya makofi.

*Petulo ànkana Yesu**(Matayo 26:69-75, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)*

⁶⁶ Bahi Petulo pánavele pahi, nnuwani lwa lukumbi, nkuida ntumishi yumo mmahe, ntumishi wanga Kuhani Nkulu. ⁶⁷ Pammwene Petulo wayota moto, nkumpalambahija meho, nkuchidoni, “Na wako uchocho úvele pamo na Yesu wa ku Nasaleti.” ⁶⁸ Henga Petulo nkukana wachidoni, “Nangu wala níkámaite wala kwelewa anelyo lyuwamba wako!” Anepo Petulo nkuhuma pawelu nkunaimila pannango wa kuin-jilila, ung'uku nkukongovela. ⁶⁹ Ayula ntumishi mmahe nkumwona kavila, nkutandilika kuvahaulila avala vanu vanaimidile anepo kuchidoni, “Ayu munu ávele nkumbo umo na Yesu.” ⁷⁰ Henga Petulo nkukana kavila.

Lukoto kadiki, avala vanu vanaimidile anepo nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, kwa kuva, ata na wako N'galilaya.” ⁷¹ Bahi Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, “Ikáva nalambila, bahi ngulaniwe! Nangu níkámmaite munu aneyo umunnyaula.” ⁷² Upala ung'uku nkukongovela kavila. Bahi Petulo nkulihimukila alila lilove livanannyaulidile na Yesu kuva, “Kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu.” Petulo pahimukidile anelo nkutandilika kukuta.

15*Yesu àpelekejwa kwanga Pilato**(Matayo 27:1-2, 11-14, Luka 23:1-5, Yohana 18:28-38)*

¹ Uhiku pauchele, makuhani vakulu nkuva uvaujana pamo na vasele va Vayahudi na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vanu vammalele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. Nkunnyaungu Yesu, nkuntwala na kunkamuja kwanga Pilato. ² Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?” Yesu nkuyang'ula, “Wako ùnihaula.”

³ Makuhani vakulu nkunsitaki Yesu masitaka lohe. ⁴ Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, nanga pauyang'ula? Lola masitaka ala lammalele lavakusitaki!”

⁵ Henga Yesu nanga panayang'wile lilove, Pilato nkukangana.

*Yesu àhukumiwa kuhwa**(Matayo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)*

⁶ Bahi kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela. ⁷ Bahi pávele na munu yumo uvanchema Balaba, uvanantadile nnilungu pamo na avake ing'anya ya kuvawalala vanu pachivachonjela vanu kuutahuka utawala wa Chiloma. ⁸ Vanu vohe nkummwenela Pilato nkunnya

avatendele muchi chiuvele nnyambo wake. ⁹ Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mulembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?” ¹⁰ Avaujije uchocho kwa kuva, animala kuva makuhani vakulu vankamujije Yesu kwanga nang'e kwa wiu.

¹¹ Henga makuhani vakulu nkuvachonjela vanu vanyuwe Pilato avahungulile Balaba. ¹² Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Nintende dachi ayuno munu umunnyaula kuva Nfalume wa Vayahudi?” ¹³ Vanu vammalele nkutaya lwasu kavila uvachidoni, “Mmambe munsalaba!” ¹⁴ Henga Pilato nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani? Kwani atendile lilida lihakalenge?” Henga vanang'o nkuhalija chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba!”

¹⁵ Bahi kwa kuva Pilato alembedile atende muchi chilichilembela likuwa lya vanu, bahi nkunyunyungulila Balaba auke. Nkulaija Yesu asulubulwe, koka nkunhumya uchinga vammambe.

*Matiyala vântendela Yesu mang'wanyu
(Matayo 27:27-31, Yohana 19:2-3)*

¹⁶ Matiyala nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga Pilato, nkulichema likuwa lyammalele lya matiyala. ¹⁷ Nkummwaja likoti lya langi ya chifalume, nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume nkummwaja mmuti. ¹⁸ Nkutandilika kunnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, “Utumbyangwe wako Nfalume wa Vayahudi!” ¹⁹ Nkumpanyapanya imbalu mmuti, nkunyunyula mata, nkutindivala malundi muyo mwake, na kunyunyamila kwa mang'wanyu. ²⁰ Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti lya langi ya chifalume, nkummwaja dinguwo dyake mwene, nkumpelekeja pawelu imanga uchinga vakammambe.

*Kuvambwa kwanga Yesu
(Matayo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)*

²¹ Pávanavele nndila, nkukojana na munu yumo uvanchema Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene, atatawavo Isikanda na Lufo, wahaloka kumawelu. Matiyala nkunnamatija aunyakule nsalaba wanga Yesu. ²² Nkumpelekeja Yesu mpaka pachinu pavachema Goligota, mana lake, “Pachinu pa Libadang'a.” ²³ Nkumwing'a divayi divakundanyije na mahuta lachêmwá manemane, latumîka kupungusa ipwateki, henga nang'e nkuhita kukumbila. ²⁴ Nkummamba munsalaba, nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi, uchinga kila munu apate dinguwo dyalembelwa kutwala. ²⁵ Ívele malinga satatu ulyamba pavanammambile. ²⁶ Na malemba la lishitaka lyake válembile kuva, “NFALUME WA VAYAHUDI.”

²⁷ Vámmambile pamo na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yumo m'bali wa kunchinda. [²⁸ Anepo nkutimila Malemba Lanaswe lahaûla, “Ávalangiwiye pamo na vatênda lahakalenge.”]*

²⁹ Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba, uvachidoni, “Haa! Wako akee unahawile kuva ùmbebamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu! ³⁰ Hambi lipohe umwene nano kwa kulisulupuha munsalaba!” ³¹ Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa uchocho na vanang'o nkunyeke uvahaulanila kuchidoni, “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambu akábulula kulipoha mwene! ³² Ati nang'e nni Kilisto, Nfalume wa Vaisilaeli! Hambu alisulupuhe mwene munsalaba uchinga tulole na kukulupila.” Na avala vakúpalaula vanavambwiye pamo na nang'e navanang'o uchocho vântangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu

(Matayo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

³³ Kutandikila sasita ya muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva chihi lupi. ³⁴ Satisa Yesu nkunonoha lidi, wachidoni, “Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?” Mana lake, “Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi ùninguleka?” ³⁵ Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho, nkuhula kuchidoni, “Pilikana! Ànchema nabii Eliya.” ³⁶ Munu yumo nkutukuta, nkunachuvika siponji n'divayi dihahâma nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde, wachidoni, “Leka, tulole ikáva Eliya àmbeida unansulupuha munsalaba!” ³⁷ Yesu nkunonoha lidi likulu, nkuhila.

³⁸ Bahi lipasiya linahungwiye paching'ati, mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili kutandikila muha mpaka pahi. ³⁹ Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma anaimidile muyo mwake pammwene Yesu namuna chahidile, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele Mwana wa Nnungu.”

⁴⁰ Pávele na amahe vachilôla kwa kulehu. Nnikuwa lya amahe anevo ápwawije Maliya wa imanga ya Magidala na Salome na Maliya ayuvao Yakobo n'joko na Yose. ⁴¹ Amahe anevo njo vachinnondola Yesu pánavele aneko ku Galilaya na kuntumikila. Pamo na anevo, pávele na amahe vanji vohe vanaidile ku Yelusalemu pamo na nang'e.

Kusikwa kwanga Yesu

(Matayo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

* 15:28 Mmalemba lanji la kala, auno nsitali ukapali.

⁴² Pachikamwele chinalyulo, nniduva lya kulipanganiha kabla likànambikamola Liduva lya Kuyewelega, ⁴³ nkwiða Yusufu munu wa ku Alimataya, ánavele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, munu achieshimika namene. Nang'e mwene álolela kwida kwa Ufalume wa Nnungu. Bahi nkummwenela Pilato bila kuyopa, nkuyuwa akautwale mmili wanga Yesu. ⁴⁴ Henga Pilato nkukangana papilikene kuva Yesu ànipiyanya kuhila. Bahi nkunchema ayula nkulu wa matiyala, nkummuja, uchinga amale ikàva Yesu áhidile kanandi. ⁴⁵ Pilato papilikene kwanga ayula nkulu wa matiyala kuva áhidile kanandi, nkunnyaaulila Yusufu akautwale mmili wanga Yesu. ⁴⁶ Anepo Yusufu nkusuma sanda, nkuusulupuha mmili munsalaba, nkuudingilija aila sanda, nkuusika munsati uvedwîje nniyanga likulu namene, koka nkuhingilihija liyanga likulu pannango wa nsati. ⁴⁷ Maliya wa imanga ya ku Magidala na Maliya anyokwe Yose navanang'o nkupona pachinu apala paulajijwe mmili wanga Yesu.

16

Kufufuka kwanga Yesu

(Matayo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

¹ Palipitile Liduva lya Kuyewelega, Maliya wa imanga ya Magidala na Salome pamo na Maliya anyokwe Yakobo, nkusuma mahuta la kunung'ila uchinga vakaupake mmili wanga Yesu.* ² Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, liduva pachilihimbuka, nkuhwena kunsati. ³ Nkuva uvaujana vene kwa vene uvachidoni, “Nnani ambetuusîja alila liyanga likulu namene pannango wa nsati?” ⁴ Henga pavalolite, nkulyona alila liyanga lihingiliwijiwê kunyenje nnango. ⁵ Pavainjidile munsati, nkumwona malaika achiloleka muchi kijana, akono awètè inguwo yanahe ing'anyîma namene, aikèlè m'bali wa kunkono, vanang'o nkukangana namene.

⁶ Ayula malaika nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Nangu ñnimala kuva mùntaha Yesu wa ku Nasaleti avambwîje munsalaba. Nang'e ànifufuka, apano akapali. Lola pachinu pavanannajije. ⁷ Hweneng'ana mukavahaulile vakuhundwa vake pamo na Petulo kuva, àninnongolelanga kuhwena ku Galilaya. Aneko muchimumwone malinga chanannyaulidile.”

* **16:1** Maeleso layâmba Liduva lya Kuyewelega, lola Misamiati ya malove lakamajanga la Nnilailano lya Hambu lavêle kunyuma chitabu achino.

⁸ Vanang'o nkukangana na kuyopa, bahi nkuhuma amula munsati uvatukuta. Na wala nanga pavanannyaulidile munu chinu, kwa kuva, váníyopa namene.†

*Yesu ànhumila Maliya wa imanga ya ku Magidala
(Matayo 28:9-10, Yohana 20:11-18)*

⁹ Yesu pafufwike ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, nkutandilika ulilanguja kwa Maliya wa imanga ya Magidala, wanammusije anamindenga saba. ¹⁰ Maliya nku-navahaulila lammalele avala vakuhundwa vanavenkukuta na kulikutangila. ¹¹ Henga pavapilikene kuva Yesu mumi, na Maliya wa imanga ya ku Magidala ànimwona, vanang'o nanga pavanakulupidile.

*Yesu àvahumila vakuhundwa vavili
(Luka 24:13-35)*

¹² Bada ya anelo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa vake vavili vachihwêna ya kuchijiji, akuno waloleka chihi chinji. ¹³ Vakuhundwa anevo nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanji. Henga navanang'o nanga pavanakulupidile.

*Kutumwa kwa vakuhundwa
(Matayo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)*

¹⁴ Kuntululilo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa kumi na moja pavanavele pamesa uvalya. Nkuvakalipila ing'anya nanga pavanakulupidile, na ing'anya ya itahuki yavo, kwa kuva, nanga pavanavakulupidile avala vammwêne Yesu bada ya kufufuka. ¹⁵ Nkuvahaulila kuchidoni, “Hweng'ana mmilambo vyammalele mukàvayanjajije vanu vammalele Malove Lambone. ¹⁶ Akúlupila na kubatiswa achi-apohwe, akambekulupila àmbhekumiwa asabu. ¹⁷ Na vimaiho avino vya masaibu vimbepapatana na avala vakulupîla, kwa lina lyangu vàmbevausa anamindenga na vàmbetangola kwa luga dyahambi, divakanalihunda. ¹⁸ Ata kuvakamula mihongo na kukumbila chinu chohecho chivêle na sumu, vikambevavenga. Vàmbevavikila vagonjo makono, na vanang'o vachivalame.”

*Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde
(Luka 24:50-53, Matendo 1:9-11)*

¹⁹ Bahi Nang'olo Yesu pamalidile kutangola navo malove anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde kwa Nnungu, nkuikala m'bali wa kunkono wa Nnungu. ²⁰ Vakuhundwa nkuuka nkunayanjaja Malove Lambone kila pachinu. Nang'olo nkukola madengo pamo navanang'o, na

† 16:8 Malemba matandi-matandi nsitali wa 9-20 ikapali.

kumaiha uhiu wa malove lake kwa vimaiho vya masaibu
víchipapatànà na malove lavo.

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Luka Luka Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambu vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chîchemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Luka nanga palembile chihi kwamba maisha langa Yesu bahi, henga nchitabu cha Matendo la Mitume, Luka àlembile na vitukutuku vivavitendile vakuhundwa va Yesu bada ya kuhila na kufufuka kwa Yesu. Na nanga munu aumaîte uhiku walembile Luka chitabu achino, na wala nanga munu apamaite pachinu pachilembwije chitabu achino. Vatalamu vohe va Bibiliya vâtenda kuva chitabu achino chîlembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Luka njo alembîle chitabu achino, na ávele n'ganga. Namuna yake ya ilembi na luga yatumidile vînamaiha kuva nang'e ávele munu avêle na elimu. Luka ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutanga saana namuna chilanavele uchinga vanu vanji vapate faida (Luka 1:1-3). Luka akanavele Nnyahudi (Vakolosayi 4:10-14), na àlembile kwa namuna ya kunnyululiha munu akávele Nnyahudi kumala. Chinu anecho chimaikana mwalehu apala patanga kwamba mihambo ya Chiyahudi (Luka 1:8).

Chitabu cha Luka chilandana na chitabu cha Matayo na Mako, kwa kuva vitabu anevyo vitana vitukutuku uvila kwa namuna ilandana. Mmitabu anevyo vitatu, chitabu cha Luka njo chitabu weka chitâna namene habali dya kuvele kwa kwanga Yohana Nkúbatisa. Na Luka àlonjelela namene habali ya kusamehewa masambi (Luka 3:3, 11:4, 17:3-4, 23:34, 24:47) na habali ya kunnyuwa Nnungu (Luka 3:21, 5:16, 6:12, 11:1-12, 22:32).

Uinjipihi wa chitabu cha Luka

1. Sula ya 1:1-4, Luka àtandiliha chitabu chake kwa kunnyaulila Teofili, nkulu wa Chiloma ing'anya intendîle nang'e alembe chitabu achino.

2. Sula ya 1:5-4:13, Luka àtana habali dya kuvelekwa kwanga Yesu na namuna chaandaliwije kwajili ya utumishi wake.
3. Sula ya 4:14-21:38, Luka àtana habali dya madengo lalakodile Yesu, asa-asa masaibu lalatendile na mahundo lahundile.
4. Sula ya 22-24, Luka àtana namuna Yesu chahidile na chasikwije na chafufwike.

¹ Nkulu Teofili,

Vanu vohe vånitumbama kulemba saana habali dya vitukutuku avila vitimiswîje kwetuhwe. ² Na vâlebible uchila muchi chivatusimulidile vanu avala vaviwêne vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, na vanu uvovo nkujuka kuva vatumishi va Lilove lya Nnungu. ³ Hambi Nkulu, kwa kuva nangu nimwene ñnilitahija uhiu wa vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, ngûwene kuva ñnikatapala nikulembible uhiu wa vitukutuku vyene chivinaevele. ⁴ Ngûtendile uchocho uchinga na wako uumale uhiu wammalele wa vitukutuku vyuhundwije.

Malaika àlauja kuyamba kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa

⁵ Mahiku anelo Helode pánaevele nfalume wa chilambo cha ku Yudeya, pávele na kuhani yumo lina lyake Sakaliya, wa nnikuwa lya makuhani va litawa lya Abiya. Na Elisabeti n'jawe nanang'e ávele wa nnitawa lya kuhani uvanchema Haluni. ⁶ Vammalele vavili vátenda àlálá lalalembela Nnungu, na váikala kwa kudikamula amuli na malaijo la Nang'olo bila kwambika. ⁷ Henga nanga pavanavele na mwana ing'anya Elisabeti ávele ntonga, na vammalele vavili vånikongopala namene.

⁸ Liduva limo, Sakaliya ávele pa Ing'ande ya Nnungu wakola madengo lake la chikuhani muyo mwanga Nnungu, kwa kuva, ívele samu ya likuwa lyake. ⁹ Na kupapatana na namuna chunavele nnyambo wa chikuhani, nang'e ánitandolwa kwa indila ya kuyela indingi uchinga ainjile mu Ing'ande ya Nang'olo Nnungu akatutumye ubani. ¹⁰ Sakaliya panavele nkututumya ubani, likuwa lya vanu vanaidile unayuwa, lívele nkuyuwa pawelu. ¹¹ Bahi malaika nkunyumila, nkuimila m'bali wa kunkono wa chitala cha kututumija ubani. ¹² Sakaliya pammwene ayula malaika nkukambakamba muntima mwake na kuyopa. ¹³ Henga ayula malaika nkunnyaulila kuchidoni,

“Sakaliya, unayope, kwa kuva Nnungu ànipilikana kuyuwa kwako. N'jalo Elisabeti àmbekunyakulila mwana wa chilume, na wako ncheme lina Yohana. ¹⁴ Na wako ùmbehngalala na

kulihekela namene, na vanu vohe vàmbehangalala ing'anya ya kuvelekwa kwake. ¹⁵ Kwa kuva, àmbekuva nkulungwa pameho pa Nang'olo na wala nanga pambekumbila divayi wala wâla, na àmbeumbajwa Umumu Wanaswe kutandikila nnitumbo lya anyokwe. ¹⁶ Nang'e àmbevatenda Vaisilaeli vohe vammuyile Nang'olo Nnungu wavo. ¹⁷ Na àmbelongolela muyo mwa Nang'olo kwa dimongo na isungu muchi mwanavelelee Eliya uchinga avatayalise vanu kwajili ya kwida kwake. Àmbevapatanisa anga atata na vanavao, na kuvapindikulanya vanu vakâpilikana uchinga vâàve na lúnda lwa kumpilikana Nnungu.”

¹⁸ Sakaliya nkummuja ayula malaika kuchidoni, “Chinu ntwani chimbemaíha kuva anelo malove lunguhaulila nni la uhiu? Nangu ñnikongopala, na n'jangu uchocho nanang'e ànikongopala.” ¹⁹ Ayula malaika nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Gabulieli, nguimíla muyo mwanga Nnungu. Ñnitumwa unalonjela na wako na kukuhaulila malove alano lambone. ²⁰ Lola, kwa kuva wako nanga paulakulupidile malove langu lanikuhaulidile, lambetimíla kwa uhiku wake, bahi kutandikila vino wako ùmbekuva bubu na ukambehulula kutangola mpaka liduva alila palambetimila malove anelo.”

²¹ Na vanu vanavele pawelu uvanninda Sakaliya, nkuva uvakangana pàvawene watima kuhuma mu Ing'ande ya Nnungu. ²² Pahumile pawelu, nanga panahulwile kutangonavo. Anepo vanu nkumala kuva àlawene maono mu Ing'ande ya Nnungu. Bahi kwa kuva ávele bubu, nkuva watangola navo kwa kuvaolotela kwa makono.

²³ Sakaliya pamalidile maduva lake la kukola madengo la chikuhani, nkuuya kukaya kwake. ²⁴ Bada ya maduva anelo, Elisabeti n'jawe nkuva na chitumbo, nkuikala pakaya pake myedi nnyano, nkutangola kuchidoni, ²⁵ “Hambi Nang'olo àngutendeledile lambone kwa kunguusija dihoni dya kuva ntonga, dinnavenadyo pameho pavanu.”

Malaika àmwongela Maliya

²⁶ Mmwedi wa sita wa chitumbo changa Elisabeti, Nnungu nkunnaija malaika lina lyake Gabulieli, ahwene mpaka imanga ichêmwa Nasaleti chilambo cha ku Galilaya, ²⁷ kwanga mwali yumo, akànambimmala nnume. Aneyo mwali áchemwa Maliya, anaposwiye na munu yumo lina lyake Yusufu, wa nnitawa lyanga Daudi. ²⁸ Malaika nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, “Disalamu dyako, wako ujaliwíje na Nnungu! Nang'olo àvele pamo na wako.”

²⁹ Maliya papilikene malove anelo muntima mwake nkukambakamba, nkuva waliuja kuva, “Disalamu anedyo

divele na mana ntwani?”³⁰ Ayula malaika nkunyaulila kuchidoni, “Maliya unayope, kwa kuva, Nnungu ànikatapaliwa na wako.”³¹ Lola, ùmbekuva na chitumbo, na ùmbemmeleka mwana wa chilume, na lina lyake ùmbenchema Yesu.³² Nang'e àmbekuva nkulu na àmbechemwa Mwana wa Nnungu Nkulu. Na Nang'olo Nnungu àmbemwing'a chiteng'u cha chifalume changa Daudi, anakuluwe.³³ Àmbevatawala Vaisilaeli vyaka na vyaka, na ufalume wake nanga paumbekuva na ntululilo.”

³⁴ Maliya nkummuja malaika kuchidoni, “Anelo mambo làmbehululika dachi, na nangu nikàmmaité nnume?”³⁵ Malaika nkunyang'ula kuchidoni, “Umumu Wanaswe àmbekuidila, na dimongo dya Nnungu Nkulu dimbekuhunika muchi mmbweha. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana ambevelêkwa àmbekuva Wanaswe na àmbechemwa Mwana wanga Nnungu.”³⁶ Lola, ata nnanga wako Elisabeti àvele na chitumbo na àmbemmeleka mwana wa chilume ikàna ànikongopala. Vanu vàmmaite kuva nang'e ntonga, henga vino àvele na chitumbo cha mwedi wa sita.³⁷ Kwa kuva, nanga chinu chikàhululika kwanga Nnungu.”³⁸ Maliya nkuchidoni, “Nangu ni ntumishi wanga Nang'olo, bahi ngutendewe muchi chuhawile.” Anepo aneyo malaika nkuuka.

Maliya àmwongela Elisabeti

³⁹ Mmaduva ulolo Maliya nkupanganika, nkupiyanya kuhwena kuimanga imo ivêle kumachinga la chilambo cha ku Yudeya.⁴⁰ Pakamwele aneko, Maliya nkuhwena kukaya kwanga Sakaliya, nkuinjila nng'ande, nkunsalimila Elisabeti.⁴¹ Bahi Elisabeti papilikene chihi disalamu dya Maliya, nkanunu avêle nnitumbo mwanga Elisabeti, nkupikitanga namene kwa kuhangalala. Anepo Elisabeti nkuumbajwa Umumu Wanaswe,⁴² nkunonoha lidi wachidoni, “Ùnijaliwa kupunda amahe vammalele, na mwana umbemmelêka ànijaliwa!”⁴³ Henga nangu ni nani mpaka anyokwe Nang'olo wangu aide kwang'une?⁴⁴ Lola, pangupilikene chihi disalamu dyako, mwana nkanunu nkupikitanga namene kwa kuhangalala nnitumbo lyangu.⁴⁵ Henga wasa wako ukulupidile kuva, àlalá lãkuhaulidilè Nang'olo lachilatisiswe!”

Maliya ànnombolela Nnungu

⁴⁶ Maliya nkuchidoni,
 “Ntima wangu ùnnombolela Nang'olo,
⁴⁷ na isungu yangu ìnnyangalalila Nnungu Mpohi wangu.
⁴⁸ Kwa kuva, ànguvikidile chididi nangu nintumishi wake ngulisulupûha.

Na kutandikila vino mpaka vyaka na vyaka, vívelêkwa vyam-
malele vimbenguchema ngujaliwîje,

49 kwa kuva, Nnungu Avêle na Dimongo àngutendedile mambo
makulu,

na lina lyake nni wanaswe.

50 Nang'e àvavikila chididi vanu vamwesîmu va vívelêkwa
vyammalele.

51 Àtendile mambo makulungwa kwa dimongo dyake,
na ànivapalang'anya vanu avala valyôna mmitima yavo.

52 Àvasulupusije vafalume mmiteng'u vyavo vya chifalume,
na kuvatumbyanga vanu vaonekâna kuva vakee va mana.

53 Àvasibihije amahuvani vavêle na indala kwa vitukutuku
vyambone,

henga vakúpata àvavingenge chihi makono weka.

54 Àvayangete vanu va Isilaeli vatumishi vake,
kwa kukumbukila ahadi yake ya kuvavikila chididi,

55 malinga chanavaahidite anyakala vetu,
Iblahimu na lukolo lwake, vyaka na vyaka!"

56 Bahi Maliya nkuikala na Elisabeti malinga myedi mitatu,
anepo nkuuya kukaya kwake.

Kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa

57 Palahwikile mahiku la Elisabeti kunyakula, bahi nkum-
meleka mwana wa chilume. 58 Avandikani mwave chalumo
na alangavake pavapilikene kuva Nang'olo àmmikilidile chi-
didi chikulungwa, vammalele nkuhangalala nawe pamo.

59 Mwana pahwikihije maduva nane, vanu nkwidang'ana
unannyalula, nkulembela vamwing'e lina Sakaliya, lina lya
ataake. 60 Henga anyokwe nkuchidoni, "Nanga! Akee
uchocho, lina lyake àmbechemwa Yohana." 61 Anevo vanu
nkuchidoni, "Mbona nnitawa lyenu nanga munu avêle na
lina anelyo!" 62 Anepo vanu nkummuja atatake mwana kwa
kumwolotela uchinga vamale àlembenchema lina ntwani.

63 Sakaliya nkuyuwa chibao cha kulemba, nkulemba uvila,
"Lina lyake Yohana." Vanu vammalele nkukangana! 64 Bahi
upala lulimi na kanya ya Sakaliya nkuhunguliwa, nku-
tandilika kavila kutangola akuno wannombolela Nnungu.

65 Avandikani mwave vammalele nkuyopa, na vanu vam-
malele nkuva uvatangola habali anedyo kila pachinu nchil-
ambo cha machinga-machinga cha ku Yudeya. 66 Vanu vam-
malele vapilikêne habali anedyo, nkudivika mmitima yavo
akuno uvaluja kuchidoni, "Ayu mwana àmbekuva munu wa
namuna ntwani?" Kwa kuva, dimongo dyanga Nang'olo
dínanchunga.

Sakaliya àhumya unabii

67 Sakaliya, atatake Yohana, nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandilika kuhumya unabii wachidoni,

68 “Alombolewe Nang'olo, Nnungu wa Isilaeli, kwa kuva, àidile unavayangata vanu vake na kuvakombola.

69 Nang'e àtwing'ile Mpohi avêle na dimongo, avelekwejije nnitawa lynga Daudi, ntumishi wake,

70 malinga chanatangwele anepo kala, kupitila manabii vake vanaswe.

71 Na vino tùmbe pohwa mmakono la amongo vetu, yani vanu avala vatuvênga.

72 Nnungu àvavikidile chididi anyakala vetu, kwa kulikumbukila lilailano lyake lyanaswe,

73 lyanamwapilidile anakulwetu Iblahimu.

74 Tùniphwa mmakono la amongo vetu, bahi tùnahulula kuntumikila bila kuyopa,

75 kwa hali ya uwanaswe na haki pameho pake, mmaduva lammalele la umi wetu.

76 Na wako mwanangu, ùmbechemwa nabii wa Nnungu Nkulu, kwa kuva, ùmbennongolelela Nang'olo,

uchinga unkatapajije indila yake,

77 kwa kuvamaiha vanu vake upohi wa kusamehewa masambi lavo.

78 Bahi ing'anya ya chididi chikulu changa Nnungu wetu, nng'anje wa upohi kuhaloka kulihunde ùvele pepi kutulanga-jija,

79 hwetu tuikâla nnupi na mummbweha wa kuhwa, uchinga atulodye tupate kuipapata indila ya amani.”

80 Aneyo mwana nkuhweneha kukulumuka na kuyenje-jeka dimongo muisungu yake. Nkuhwena unaikala kulilanga mpaka palihwikile liduva alila lyatandilike utumishi wake pameho pa vanu va Isilaeli.

2

Kuvelekwa kwanga Yesu (Matayo 1:18-25)

1 Mmaduva anelo, Nfalume Agosto, ánavele nfalume nkulu wa Loma*, àlajije vanu vammalele va vilambo víchitawaliwa na ufalume wa Loma, valembwe malina lavo mmitabu.

2 Na auno wávele mwanda ntandi wa kuvalangwa kwa vanu mmahiku àlalá Kuleniyo panavele nkulu wa chilambo cha ku Siliya. ³ Kila munu nkuhwena kuimanga yavelekwejije unalembwa lina lyake.

* 2:1 Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

⁴ Yusufu nanang'e nkuuka kuimanga ya ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya, nkuhwena kuimanga ya ku Betelehemu ivêle nchilambo cha ku Yudeya, imanga yanavelekwejije Nfalume Daudi. Yusufu ápite aneko kwa kuva, ávelekwejije nnitawa lyanga Daudi. ⁵ Yusufu ápite unalem-bwa pamo na Maliya mmahe wachimposa, ánavele na chitumbo. ⁶ Pavanavele aneko ku Betelehemu, uhiku wa Maliya kunyakula nkukamola, ⁷ nkummaleka mwana wa chilume, chihungumikova. Nkun'dingilija dinguwo dya chikanunu, nkunannaja nchombo cha kuvalisija ang'ombe, kwa kuva, nanga pavanapete nafasi muing'ande ya vayeni.

Malaika àvahumila vachunga

⁸ Chilo uchocho, pepi na imanga aneyo pávele na vachúnga vachicheja kulilanga chilo uvavalolihija angandolo vao. ⁹ Upala malaika wanga Nang'olo nkuvahumila, na nng'anje wa ukulu wa Nang'olo nkuvalangajija kila m'bali, vachúnga nkuyopa namene. ¹⁰ Malaika nkuvahaulila kuchidoni, "Munayope, kwa kuva, nangu nímpelekejijije mwenu malove lambone lambevahangalâja namene vanu vammalele. ¹¹ Kwa kuva, nelo muimanga yavelekwejije Nfalume Daudi, àvelekwejije Mpohi kwajili yenu, aneyo njo Kilisto† na Nang'olo. ¹² Na achino njo chimbekûva chimaiho kwenu mwenu kuva, pamumbewena mũmbenkoja nkanunu adingilijjwè dinguwo dya chikanunu akuno alajjwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe."

¹³ Upala nkuhumila likuwa likulungwa lya malaika, nku-lundana na aneyo malaika, nkuva uvannombolela Nnungu uvachidoni,

¹⁴ "Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde, na apano pachilambo pàave na amani kwa vanu vâkatapaliwjà navo!"

¹⁵ Anevo malaika pavaukile kuhwena kulihunde, vachúnga nkuhaulanila kuchidoni, "Tuhweneng'ane ku Betelehemu tukalole chinu chihumidîle, chatuhaulidile Nang'olo."

¹⁶ Bahi vanang'o nkutumanuma kuhwena, nkunkoja Maliya na Yusufu na ayula nkanunu, alajjwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe. ¹⁷ Avala vachúnga pavammwene ayula nkanunu, nkuhwena unavahaulila‡ vanu vammalele malove lanavahaulidile ayula malaika kunnyamba aneyo mwana. ¹⁸ Vanu vammalele vanapilikene anelo, nkukangana namene

† 2:11 Kilisto mana lake, "atondwelejje na Nnungu." Na Nnungu ániahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto. ‡ 2:17 Apano Luka àlembile, "vânihaulâ," bila kuhaula kuva, vâvahaulidile vanani. Kwa kuva, Chigiliki chake nanga pachimaikana sana kama anevo vachúngà vâvahaulidile vammalêke Yesu au vanu vanji.

habali anedyo divachitanga anevo vachúnga. ¹⁹ Henga Maliya nkulavika anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila. ²⁰ Bahi avala vachúnga nkuuyananga, akuno uvantumbyanga na kunnombolela Nnungu kwajili ya mambo lammalele lavalapilikene na kulona, kwa kuva, lammalele láhumidile muchi chanavahaulidile ayula malaika.

Mwana àchemwa lina

²¹ Palikamwele liduva lya nane, liduva lya kunnyalula ayula mwana, nkunchema lina Yesu. Lina anelyo áhumije malaika kabla Maliya akànambikuva na chitumbo.

Yesu àkamujwa kwa Nang'olo

²² Palamalilike maduva la luhuko kupapatana na Sheliya ya Musa chiinalaijije, Yusufu na Maliya nkuntwala mwana nkumpelekeja ku Yelusalemu, unankamuja kwanga Nang'olo uchinga antumikile. ²³ Vápíte unatenda uchocho kupapatana na Sheliya yanga Nang'olo ihaûla kuva, “Kila chihungumikova wa chilume, àmbekamujwa kwanga Nang'olo ààve wake.”§ ²⁴ Na vápíte unahumya na sadaka malinga chiilaijije Sheliya ya Nang'olo kuva, “madeya mavili au makanda mavili la dimunda.”**

²⁵ Na pa Yelusalemu pávele na munu yumo lina lyake Simeoni. Munu aneyo átenda àlalá lalalembela Nnungu na kumweshimu. Simeoni álolela kwa hamu ing'ulu kuida kwa upohi wa vanu va Isilaeli, na Umumu Wanaswe ávele pamo nanang'e. ²⁶ Umumu Wanaswe ánimmaiha kuva, akambekuhwa mpaka amwone Kilisto†† wa Nang'olo Nnungu. ²⁷ Anepo Umumu Wanaswe nkunnodya Simeoni kuinjila pa Ing'ande ya Nnungu. Vammelêke Yesu pavampelekejije mwana pa Ing'ande yanga Nnungu uchinga atendewe muchi chiilaijije Sheliya ya Musa, ²⁸ Simeoni nkumpwechelela aneyo mwana mmakono lake na kunnombolela Nnungu, wachidoni,

²⁹ “Nang'olo Nkulu, nangu ni ntumishi wako, na vino ùnguluhusu kuhwa kwa amani, kwa kuva, ùniitimisa ahadi yako.

³⁰ Kwa kuva, kwa meho langu ñnichona chiuchitendile uchinga kuvapoha vanu vako.

³¹ Na upohi anewo ùniutayalisha na vanu vammalele vachivawone.

³² Upohi anewo njo umbevalangajîja vanu vakávele Vayahudi, na kuida na ukulu kwa vanu vako Vaisilaeli.”

³³ Atatake Yesu pamo na anyokwe nkukangana namene pavapilikene malove lachitangola Simeoni kumwamba

§ 2:23 Kuuka 13:2,12   ** 2:24 Valawi 12:8   †† 2:26 Mana la Kilisto, lola Luka 2:11.

Yesu. ³⁴ Simeoni nkuvabaliki, nkunnyaulila Maliya anyokwe Yesu kuchidoni, “Ayu mwana ànivelekwa kuva ing'anya ya kuyahika na kupohwa kwa Vaisilaeli vohe. Na nang'e àmbekuva chimaiho kuhaloka kwanga Nnungu, henga vanu vohe vàm bentahuka, ³⁵ uchinga mitima ya vanu vohe imaikane. Na wako Maliya ntima wako ùmbepwateka muchi ùhomwije upanga ukôla akuno na akuno.”

³⁶ Anepo pa Ing'ande yanga Nnungu pávele na nabii yumo wa chikongwe anakongopele namene. Mmahe aneyo lina lyake vánchemba Ana, mwana wanga Fanuweli, wa nnitawa lwa Asheli. Ana pánavele mwali áikalene na ntwave myaka saba, anepo ntwave nkuhila. ³⁷ Pahiliwijije na ntwave nkuva chihi waikala weka mpaka kuhwikila kuva na myaka samanini na ncheche. Maduva anelo lammalele akáchiuka pa Ing'ande ya Nnungu wantumikila Nnungu chilo na muhi, wafunga na kunnyuwa Nnungu. ³⁸ Aneyo mmahe nkuhaloka, nkutandilika kunnombolela Nnungu na kutanga habali dya aneyo mwana kwa vanu vammalele vachilolêla kupohwa kwa imanga ya Yelusalemu.

³⁹ Yusufu pamo na Maliya, pavamalidile kutenda mambo lammalele lalajijwe mu Sheliya yanga Nang'olo, nkuukananga pa Yelusalemu nkuhwena kuchijiji chavo cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya. ⁴⁰ Aneyo mwana nkukulumuka na kuyenjejeka dimongo na kuumbalwa na lúnda, na inema ya Nnungu ívele pamo nanang'e.

Yesu pa Ing'ande yanga Nnungu

⁴¹ Kila mwaka atatake na anyokwe Yesu vánayomboka kuhwena ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ya Pasaka. ⁴² Yesu pahwikihije changa cha myaka kumi na mbili, nkuyomboka navo kuhwena kusikukuu kupapatana na nnyambo wa sikukuu aneyo. ⁴³ Na paimalilike sikukuu, nkutandilika mwanda wa kuuya kwavo, henga Yesu nkuisalila ku Yelusalemu. Anyokwe na atatake vakáchimala kuva àniisalila, ⁴⁴ vanang'o vátenda kuva àvele nnikuwa lya amwanda. Anepo nkuhwena mwanda wa liduva limo, nkutandilika kuntaha mmakuwa la alangavao na ayanjavao. ⁴⁵ Bahi kwa kuva nanga pavanammwene, nkuuyananga ku Yelusalemu unantaha.

⁴⁶ Nniduva lya tatu lya kuntaha, nkunankoja nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu aikèlè ching'ati vakúhunda Sheliya ya Musa, wavapilikanila na kuvauja maswali. ⁴⁷ Vanu vammalele vachimpilikanîla vánikangana namene ing'anya ya ding'ano dyake na mayang'udi lake. ⁴⁸ Vammalêke pavammwene nkukangana namene. Anyokwe nkummuja

kuchidoni, “Mwanangu, ing'anya ntwani ùtutendedile uchocho? Nangu na atatako twavele na lipamba patuchikutaha.”⁴⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Múngutahija chani? Dachì, mukámayite kuva ngùlembelwa ngùùve mu Ing'ande mwa Atatangu?”⁵⁰ Henga vammalêke, nanga pavanakameke chilachiyamba malove lavahaulidile.

⁵¹ Bahi Yesu nkuuya ku Nasaleti chalumo na anyokwe na atatake, nkuva wavapilikana. Anyokwe nkulavika anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila. ⁵² Yesu nkuhweneha kuyenjejeka lúnda na changa, na kuhalija kunkatapalila Nnungu pamo na vanu.

3

*Yohana Nkúbatisa àvahunda vanu
(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Yohana 1:19-28)*

¹ Bahi mmwaka wa kumi na nnyano wa utawala wanga Tibeliyo Nfalume wa Loma, Pontio Pilato ávele nkulu wa chilambo cha ku Yudeya. Na Helode ávele nkulu wa chilambo cha ku Galilaya na Filipino nkuluwe Helode ávele nkulu wa chilambo cha ku Ituleya na ku Talakoniti, na Lusaniya ávele nkulu wa chilambo cha ku Abilene, ² Anasi na Kayafa vávele Makuhani Vakulu. Bahi mmahiku anelo Yohana mwana wanga Sakaliya nkupwechelela ujumbe wa lilove lya Nnungu pánavele aneko kulilanga. ³ Anepo Yohana nkupita waonga mmilambo vyammalele vivêle pepi na luhunde lwa Yoludani wavahubilila vanu valeke masambi na kubatiswa uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo. ⁴ Bahi anepo njo palatimidile malove alano lalembwîje nchitabu changa nabii Isaya kuchidoni,

“Munu ànonoha lidi aneko kulilanga wachidoni,
‘Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.

⁵ Kila lubobolo lùmbehuhuliwa,
na kila lichinga na kila chisulu vîmbetingilivanywa,
na sehemu dingongomêne òimbenyoshwa,
na dindila divêle na mapondo òimbehang'anijwa.

⁶ Na kila munu achiawone upohi uhalôka kwa Nnungu!’ ”*

⁷ Bahi Yohana nkuva wavahaulila vanu vammalele vachida unabatiswa kuchidoni, “Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumênge mwenu muitile gasabu yanga Nnungu iida? ⁸ Bahi tendanga matendo lalangûja kuva mùnilaleka masambi lenu. Mùnatandilike chihi kulihaulila mmene kwa mmene kuva, ‘Iblahimu nni anakulwetu.’ Nangu nînyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu vanga

* 3:6 Isaya 40:3-5

Iblahimu. ⁹ Bahi vino imbedo ñivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapele umbecheketwa na kuyahwa mmoto.”

¹⁰ Likuwa lya vanu nkummuja Yohana kuchidoni, “Vino tutende dachi?” ¹¹ Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Kila munu avêle na mikogo mivili, atwale umo annyavile nnyake akávenawo, na avêle na chakulya nanang'e avayavile vakávenacho.” ¹² Na vakútuala kodi navanang'o nkummwenela uchinga vabatiswe, nkummuja Yohana kuchidoni, “Nkúhunda, nkee hwetu tutende dachi?” ¹³ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nnatwale kodi kupunda chimulaiijwe.” ¹⁴ Matiyala navanang'o nkummuja Yohana kuchidoni, “Nkee hwetu tutende dachi?” Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu munampakanyole munu chinu chohecho, na wala munansitaki munu kulukumbi kwa kunnambilila. Mwenu tolelanga chihi na misahala yenu.”

¹⁵ Vanu vammalele vachilolêla kuida kwa Kilisto, nkuva uvaliuja mmitima yavo kuva, panjika Yohana njo Kilisto. ¹⁶ Bahi Yohana nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Nangu ñim'batisa mwenu kwa medi, henga ànipwawa avenkwîda, avêle na dimongo ding'ulu kungupunda nangu, na nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang'e ànbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe na kwa moto. ¹⁷ Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga apepetele ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga mahahi àmbelayocha mmoto ukádimika.”

¹⁸ Yohana ánivahubilila avala vanu Malove Lambone akuno wavahaulila malove lohe la kila namuna la kuvaduma. ¹⁹ Uchocho, Yohana ánin'duma Nfalume Helode ing'anya ya kunnomba Helodiya, n'jawe Filipino nnung'une mwene Helode, na ing'anya ya mambo lanji mabaya lanatendile. ²⁰ Anepo Helode nkuhalija kutenda lahakalenge kwa kuntaya Yohana nnilungu.

Kubatiswa kwanga Yesu

(Matayo 3:13-17, Mako 1:9-11)

²¹ Vanu vammalele pavachibatiswa, Yesu nanang'e nkubatiswa. Yesu pachinnyuwa Nnungu, kulihunde nkuhunukuka, ²² na Umumu Wanaswe ánavele muchi umunda nkunsulupukila. Anepo nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, “Wako njo mwanangu unikutamwa, ñnikatapaliwa na wako.”

Litawa lyavelekwejije Yesu

(Matayo 1:1-17)

²³ Yesu patandilike kukola madengo lake ávele na myaka malinga salasini, na vanu vátenda kuva nang'e ni mwana wanga Yusufu. Yusufu ávele mwana wanga Heli. ²⁴ Heli ávele mwana wanga Masati, na Masati ávele mwana wanga Lawi, na Lawi ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana wanga Yanayi, na Yanayi ávele mwana wanga Yusufu, ²⁵ na Yusufu ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga Amosi, na Amosi ávele mwana wanga Nahumu, na Nahumu ávele mwana wanga Hesili, na Hesili ávele mwana wanga Nagayi, ²⁶ na Nagayi ávele mwana wanga Maasi, na Maasi ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga Semeyi, na Semeyi ávele mwana wanga Yoseki, na Yoseki ávele mwana wanga Yuda, ²⁷ na Yuda ávele mwana wanga Yohanani, na Yohanani ávele mwana wanga Lesa, na Lesa ávele mwana wanga Selubabeli, na Selubabeli ávele mwana wanga Shealitieli, na Shealitieli ávele mwana wanga Neli, ²⁸ na Neli ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana wanga Adi, na Adi ávele mwana wanga Kosamu, na Kosamu ávele mwana wanga Elimadamu, na Elimadamu ávele mwana wanga Eli, ²⁹ na Eli ávele mwana wanga Yoshuwa, Yoshuwa ávele mwana wanga Eliaseli, na Eliaseli ávele mwana wanga Yalimu, na Yalimu ávele mwana wa Masati, Masati ávele mwana wanga Lawi, ³⁰ na Lawi ávele mwana wanga Simeoni, na Simeoni ávele mwana wanga Yuda, na Yuda ávele mwana wanga Yusufu, na Yusufu ávele mwana wanga Yonamu, na Yonamu ávele mwana wanga Eliakimu, ³¹ Eliakimu ávele mwana wanga Meleya, na Meleya ávele mwana wanga Mena, na Mena ávele mwana wanga Matasa, na Matasa ávele mwa wa Nasani, na Nasani ávele mwana wanga Daudi, ³² na Daudi ávele mwana wanga Yese, na Yese ávele mwana wanga Obedi, na Obedi ávele mwana wanga Boasi, na Boasi ávele mwana wanga Salumoni, na Salumoni ávele mwana wanga Nashoni, ³³ na Nashoni ávele mwana wanga Aminadabu, na Aminadabu ávele mwana wanga Adimini, na Adimini ávele mwana wanga Alini, na Alini ávele mwana wanga Esiloni, na Esiloni ávele mwana wanga Pelesi, na Pelesi ávele mwana wanga Yuda, ³⁴ na Yuda ávele mwana wanga Yakobo, na Yakobo ávele mwana wanga Isaka, na Isaka ávele mwana wanga Iblahimu, na Iblahimu ávele mwana wanga Tela, na Tela ávele mwana wanga Naholi, ³⁵ na Naholi ávele mwana wanga Selugi, na Selugi ávele mwana wanga Lewu, Lewu ávele mwana wanga Pelegi, na Pelegi ávele mwana wanga Ebeli, na Ebeli ávele mwana wanga Sela, ³⁶ na Sela ávele mwana wanga Kenani, na Kenani ávele mwana wanga Alifakisadi, na Alifakisadi ávele

mwana wa Semu, na Semu ávele mwana wanga Nuhu, na Nuhu ávele mwana wanga Lameki,³⁷ na Lameki ávele mwana wanga Mesusela, na Mesusela ávele mwana wanga Henoko, na Henoko ávele mwana wanga Yeledi, na Yeledi ávele mwana wanga Mahalaleli, na Mahalaleli ávele mwana wanga Kenani,³⁸ na Kenani ávele mwana wanga Enoshi, na Enoshi ávele mwana wanga Seti, na Seti ávele mwana wanga Adamu, na Adamu ávele mwana wanga Nnungu.

4

Kulingwa kwanga Yesu (Matayo 4:1-11, Mako 1:12-13)

¹ Anepo Yesu nkuuya kuhaloka kuluhunde Iwa Yolu-dani akuno aumbajjwè Umumu Wanaswe. Aneyo Umumu nkunnodya Yesu kuhwena kulilanga. ² Aneko kulilanga Yesu nkulingwa na Ibilisi kwa maduva alubaini. Mmaduva anelo, Yesu nanga panalile chinu chohecho, na palamalidile maduva anelo, nkuva na indala. ³ Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wanga Nnungu, lihaulile alino liyanga liive nkate.” ⁴ Yesu nkunnyang’ula kuchidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Munu akambelama chihi kwa kulya nkate.’*”

⁵ Anepo Ibilisi nkumpelekeja Yesu kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja kwa pamo ufalume wa kila chilambo. ⁶ Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nangu nguchinikwing’e mamulaka la kutawala ufalume anewo wammalele na ukulu wake, kwa kuva, vyammalele vivele mmakono mwangu, na nangu nahulula kumwing’a munu woheyo unintamwa. ⁷ Bahi ukàngwabudu nangu nguchinikwing’e anevyo vyammalele.” ⁸ Yesu nkunnyang’ula kuchidoni, “Inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Mwabudu Nang’olo Nnungu wako, na kuntumikila chihi nang’e weka.’†”

⁹ Bahi Ibilisi nkumpelekeja Yesu ku Yelusalemu, nku-nammika kuchisweswe cha muha namene cha Ing’ande ya Nnungu, nkunnyaulila kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wa Nnungu, liyahe pahi, ¹⁰ kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Nnungu àmbekulaijija malaika vakuchunge, ¹¹ na vanang’o vàmbe kunyakula mmakono lavo, uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.’‡”

* 4:4 Makumbuso 8:3 † 4:8 Makumbuso 6:13 ‡ 4:11 Sabuli 91:11-12

¹² Henga Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Inilembwa, ‘Unaninge Nang'olo, Nnungu wako.’S” ¹³ Bahi Ibilisi pamalidile kunninga Yesu kwa kila namuna, nkunneka kadiki mpaka pánapàtà wasa unji wa kunninga.

Yesu àtandilika madengo lake nchilambo cha ku Galilaya (Matayo 4:12-17, Mako 1:14-15)

¹⁴ Anepo Yesu nkuuka kulilanga, nkuhwena kwave ku Galilaya akuno aumbajijwè dimongo dya Umumu Wanaswe, habali dyake nkuyanjala kila pachinu nchilambo anecho. ¹⁵ Yesu nkuva wavahunda vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu, na vanu vammalele nkuva uvannombolela.

Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti (Matayo 13:53-58, Mako 6:1-6)

¹⁶ Anepo Yesu nkuhwena ku Nasaleti, chijiji chavelekwejije. Palihwikile Liduva Iya Kuyewelega, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, malinga chiu navele nnyambo wake. Nkuimila uchinga avasomele vanu Malemba Lanaswe. ¹⁷ Nkupewa chitabu changa nabii Isaya. Nkuchihunukula, nkutaha pachinu palembwíje uvila, ¹⁸ “Umumu wa Nang'olo àvele pamo na nangu.

Kwa kuva, àningutandola nivahubilile amahuvani Malove Lambone. Na àningutuma nivahaulile vafungwa kuva vambekombolewa, na vanu vaputèle meho kuva vachivalole.

Àningutuma unaveng'a uhulu vanu vabaníhwa,

¹⁹ na kuvahaulila vanu kuva mahiku la Nang'olo kulanguja uwambone kwa vanu ùnikamola.”**

²⁰ Anepo Yesu nkuchihinika achila chitabu, nkumwing'a ntumishi wa muing'ande aneyo, nang'e nkuikala. Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkumpalambahija meho. ²¹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Alano Malemba, nelo lánitimila pamuchipilikanila.” ²² Anepo vanu vammalele nkunnombolela na kukangana ing'anya ya malove la inema lachilatangola, nkuva uvachidoni, “Kwani ayu akee mwana wanga Yusufu?”

²³ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nikee na lipamba kuva muchimunguhaulile nlili auno, ‘N'ganga lilamye umwene!’ Na muchimunguhaulile kuva, ‘Lammalele latupilikene kuva ùnilatenda ku Kapelinaumu, latende na apano penu.’ ” ²⁴ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Nangu nínnyaulila uhiu kuva, nanga nabii akubalika nkaya yake. ²⁵ Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, mmahiku langa Eliya,

nchilambo cha Isilaeli kúvele na anannidi vohe. Na mmahiku anelo imbula ínihungwa uchinga inatonye kwa uhiku wa vyaka vitatu na myedi sita, bahi nkuva na indala nchilambo chammalele. ²⁶ Pamo na anelo, Eliya nanga panatumwije kwa anannidi anevo va nchilambo cha Isilaeli. Henga átumwije chihi kwa nannidi wa ku Salepta, nchilambo cha ku Sidoni. ²⁷ Na mmahiku langa nabii Elisha, nchilambo cha Isilaeli kúvele na amangundula vohe. Henga álamijwe chihi mmangundula yumo uvanchema Namani wa nchilambo cha ku Siliya.”

²⁸ Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuvisa namene pavapilikene malove anelo. ²⁹ Nkuimilanga, nkunnyumya Yesu pawelu imanga yavo inadengwije muha lichinga. Nkumpelekeja Yesu mpaka nnyenje likobikobi uchinga vammotohije. ³⁰ Henga Yesu nkupita ching'ati likuwa, nkuhwena.

Yesu àmmusa nanndenga
(Mako 1:21-28)

³¹ Bahi Yesu nkuhelela mpaka kuimanga ya ku Kapelin-aumu, chilambo cha ku Galilaya. Aneko Yesu nkuva wavahunda vanu kila Liduva Iya Kuyewelega. ³² Vanu vammalele nkukangana namene namuna chachivahunda, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka. ³³ Na amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu múvele na munu anavele na nanndenga, nkukuta ing'uto wachidoni, ³⁴ “Aaa! Wako Yesu wa ku Nasaleti útulembela chani hwetu? Dachí, ùidile unatuwalala? Nangu ñnikumala wako. Wako nni Wanaswe wanga Nnungu!” ³⁵ Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala! Mmuke munu ayuno!” Bahi nanndenga nkummatohija ayula munu pahi, muyo mwa vanu, nkummuka bila kummumisa.

³⁶ Vanu vammalele nkukangana namene, nkuva uva-haulanila kuchidoni, “Malove alano la namuna ntwani? Kwa kuva, kwa dimongo na mamulaka ávaamulisa anamindenga vauke, na vanang'o vânauka!” ³⁷ Bahi habali dyanga Yesu nkupilikanika kila pachinu nchilambo cha ku Galilaya.

Yesu ávalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Mako 1:29-34)

³⁸ Yesu nkuhuma amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena kukaya kwanga Simoni uvanchema Petulo. Nkawake Simoni ánauula namene chidumba, bahi nkunnyuwa Yesu annamye mmahe aneyo. ³⁹ Yesu nkunnyengelekela ayula mmahe, nkuchiamulisa chidumba chimmuke, na chidumba nkummuka. Upala ayula mmahe nkuimila, nkutandilika kuvahudumila.

⁴⁰ Liduva palichiswa, vanu vammalele vánavele na alan-gavao vánavele na magonjo la kila namuna, nkumpelekejija Yesu anevo vagonjo. Na Yesu nkuvavikila makono lake vagonjo vammalele, nkuvalamya. ⁴¹ Anamindenga vánivauka vanu vohe akuno uvataya lwasu uvachidoni, “Wako nni Mwana wanga Nnungu!”

Henga Yesu nkuvakalipila anevo anamindenga, na kuvadivila vanatangole kwa kuva, vánimmala kuva nang'e njo Kilisto††.

Yesu àvayanjajija Malove Lambone vanu va ku Yudeya (Mako 1:35-39)

⁴² Liduva lipapete ulyamba na mambumbu, Yesu nkuuka paimanga nkuhwena pachinu pakávele na vanu. Likuwa likulungwa lya vanu nkutandilika untaha. Pavammwene nkulinga kun'divila uchinga anaube. ⁴³ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngùlembelwa nguhwene na n'dimanga dinji nikavahubilile vanu Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu, kwa kuva, ñnitumwa kwajili ya anelyo.” ⁴⁴ Bahi Yesu nkuvavavayanjajija vanu Malove Lambone n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu, nchilambo cha ku Yudeya.

5

Yesu àvatandola vakuhundwa vatandi (Matayo 4:18-22, Mako 1:16-20)

¹ Liduva limo, Yesu áimidile nnyenje Litanda lya Galilaya, akuno likuwa lya vanu lin'dingwike uvagumanagumana uchinga vapilikanile lilove lya Nnungu.* ² Yesu nkudyona dingalava dimbili divèlè nnyenje litanda. Dingalava anedyo dílekwiye na akúupa dihomba vachiúsa miswani n'dinjawu dyavo. ³ Yesu nkuinjila muingalava imo ínavele yanga Simoni uvanchema Petulo, nkunnyaaulila Simoni aitukuhije mmedi, kulehu kadiki na kunnyangi. Yesu nkuikala, nkuvavahunda likuwa lya vanu akuno aikèlè mwingalava.

⁴ Pamalidile kuvahunda vanu, nkunnyaaulila Simoni kuchidoni, “Thengeleje ingalava mpaka pachinu pavêle medi lohe, mukataye dinjawu dyenu, muupe dihomba.” ⁵ Simoni nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tùnitumbama kuupa chilo chammalele ila nanga patupete chinu. Henga kwa kuva ùhawile wako, bahi nguchingutaye dinjawu.” ⁶ Pavatadile dinjawu, nkuupa dihomba dyohe namene, mpaka dinjawu dyavo kutandilika kukaduka. ⁷ Bahi nkuvakapila avao vanavele muingalava inji uchinga vaide vakavayangate. Vanang'o nkuidananga, nkuumbajanga dihomba

†† 4:41 Mana la Kilisto lola Luka 2:11. * 5:1 Munsitali auno Luka àlembile “Litanda lya Genesaleti” kwamba Litanda lya Galilaya.

n'dingalava dyammalele dimbili, mpaka dingalava kutandikila kutitimila.

⁸ Bahi Simoni uvanchema Petulo palawene anelo lahumidile, nkuhunama muyo mwa Yesu nkuchidoni, “Nang'olo, linyemye na nangu! Kwa kuva, nangu nni munu nguvêle na masambi!” ⁹ Simoni átangwele uchocho ing'anya nang'e na avake vammalele vânikangana namene ing'anya ya kuupa dihomba dyohe. ¹⁰ Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, vanavele vakúupa avake Simoni, na vanang'o vânikangana. Yesu nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Unayope, kwa kuva kutandikila vino wako ùmbekuva uvaupilâ vanu kwanga Nnungu.” ¹¹ Anepo nkuutangila dingalava dyavo mpaka kunyenje litanda, nkulekanga kila chinu, nkumpapata Yesu.

*Yesu ànnamya mmangundula
(Matayo 8:1-4, Mako 1:40-45)*

¹² Yesu pánavèlè muimanga imo ya chilambo cha ku Galilaya, nkuida munu yumo anavele na mangundula mmili wammalele. Pammwene Yesu, nkuhunama pamadodo langa Yesu nkunnyaulila wachidoni, “Nang'olo, wako ukâlembela unahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.”

¹³ Yesu nkunyoloja nkono wake nkun'gusa, nkunnyaulila kuchidoni, “Elo nalembela, lama. Hahuka mwalehu!” Upala mangundula nkummuka. ¹⁴ Bahi Yesu nkumwamulisa ayula munu kuchidoni, “Unannyaulile munu woheyo, henga hwena ukalilanguje kwa kuhani na uhumye sadaka ya kuhahulwa kwako malinga chalaijije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

¹⁵ Henga habali dyanga Yesu nkuhalija kuyanjala kila pachinu. Makuwa lohe la vanu nkuidang'ana unampilikanila na kulamywa magonjo lavo. ¹⁶ Henga myanda yohe Yesu ánalinyemya na anevo vanu wahwena pachinu pakavele vanu, wayuwa.

*Yesu ànnamya munu adidimênge na kunsamehe
(Matayo 9:1-8, Mako 2:1-12)*

¹⁷ Liduva limo Yesu ávenkuhunda. Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vânahaleke mmijiji vyammalele vya nchilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na imanga ya Yelusalemu, vammalele vávele upala. Na Yesu ávalamya vagonjo kwa dimongo dya Nang'olo. ¹⁸ Upala nkwidana vanu vannyakwilè munu adidimênge, akuno alèlè nchinanda. Nkulinga kutaha nafasi ya kumwingija uchinga vakammike pachinu pávèlè Yesu. ¹⁹ Bahi ing'anya vanu vávele vohe, nanga pavanapete nafasi ya kumwingija nkati. Vanu anevo nkukwela nawe muha ing'ande, nkuvimbula pachinu, nkunsulupusa nchinanda mpaka ching'ati likuwa lya vanu, pachinu pávèlè

Yesu. ²⁰ Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Nnyanjawangu, ùnisamehewa masambi lako.”

²¹ Vakúhunda Sheliya na Mafalisayo nkutandilika kuu-jana vene kwa vene uvachidoni, “Ayu ni munu wa namuna ntwani ankufûlu Nnungu? Nnani ahulûla kunsamehe munu masambi ikà nave chihi Nnungu weka?” ²² Henga Yesu ánilamala lavachitangodikanga, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu?”

²³ Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kuhaula, ‘Imila uhwene?’ ²⁴ Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Anepo nkunnyaulila ayula adidimênge kuchidoni, “Nìkuhaulila, imila, utwale chinanda chako, uhwene kukaya!”

²⁵ Upala ayula munu adidimênge nkuimila muyo mwavo, nkutwala chinanda chake, nkuhwena kukaya kwake, akuno wannombolela Nnungu. ²⁶ Vanu vammalele nkukangana namene! Nkuyopa na kunnombolela Nnungu uvachidoni, “Nelo tùviwene vitukutuku vya kukanganya.”

*Yesu ànchema Lawi, lina linji vànchema Matayo
(Matayo 9:9-13, Mako 2:13-17)*

²⁷ Palamalilike anelo, Yesu nkuhuma pawelu nkumwona nkút wala kodi yumo lina lyake Lawi aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate!”

²⁸ Lawi nkuimila, nkuleka kila chinu, nkumpapata.

²⁹ Bahi Lawi nkuntendela Yesu ing'ole ing'ulu kuing'ande yake. Na likuwa likulu lya vakútwala kodi pamo na vanu vanji nkuikala pamo na Yesu uvalya nawe. ³⁰ Henga Mafalisayo na vakúhunda vao va Sheliya, nkuva uvavatongodikila vakuhundwa vanga Yesu uvachidoni, “Ing'anya ntwani mùnalya na kukumbila pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?” ³¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu vauûla njo vannembêla n'ganga. ³² Nangu nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, henga ngúidile unavachema vanu vavêle na masambi uchinga vapatate kulaleka masambi lavo.”

*Vanu fulani vàmмуja Yesu habali dya kufunga
(Matayo 9:14-17, Mako 2:18-22)*

³³ Vanu fulani nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa myanda yohe vanafunga na kuyuwa, ata vakuhundwa va Mafalisayo navanang'o vátenda uchocho, henga vakuhundwa vako, vàlya chihi na kukumbila!”

³⁴ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, ìnahululika kuva-tenda vanu vakumbuliwîjwe kuing'ole ya ulombi vafunge wakati mwene nnombi avenavo pamo? Ikáhululika. ³⁵ Henga mahiku lachilakamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.”

³⁶ Yesu nkuvahaulila nfano kuchidoni, “Nanga munu apapûla chilaka muinguwo yahambi nkutotela muinguwo yatangu. Akâtenda uchocho, àmbeyondonga inguwo yahambi, na chilaka cha inguwo yahambi chikambekwendana na inguwo aneyo yatangu. ³⁷ Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya limbende. Akâtenda uchocho, anedyo divayi dyahambi ðimbeipapula aneyo mipatila, na divayi ðimbemwadilika, na mipatila ðimbekwondongeka. ³⁸ Henga divayi dyahambi ðilembelewa ditaywe mmipatila yahambi. ³⁹ Na wala nanga munu akumbîla divayi dya tangu koka nkulambela kavila divayi dyahambi. Kwa kuva, àhauila kuva, adila dya tangu nni dyambone namene.”

6

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega

(Matayo 12:1-14, Mako 2:23-3:6)

¹ Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano, uvaitinginda na makono lavo na kutang'una. ² Henga Mafalisayo vanji nkuvauja kuchidoni, “Mwadachi mùtenda vitukutuku vikáluhusiwa na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelega?” ³ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile Nfalume Daudi na vavake pavanavele na indala? ⁴ Daudi áingidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkutwala mikate ihumîjwe kwa Nnungu nkulya, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ðlulusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.” ⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelega.”

⁶ Liduva linji lya Kuyewelega, Yesu nkuhwena muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuva wahunda. Na amula nkati múvele na munu anadidimenge nkono wa kunkono. ⁷ Vakúhunda Sheliya pamo na Mafalisayo vátaha ing'anya ya kunsitaki Yesu. Bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikáva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelega. ⁸ Henga kwa kuva Yesu ánimala lavachiliuja avala vanu, nkunnyaulila

ayula munu avêle na nkono udidimênge kuchidoni, “Takatuka, ida uimile muyo.” Ayula munu nkutakatuka, nkunaimila muyo mwa vanu. ⁹ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nimmujanga mwenu kuva, dachi Sheliya yetu inatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelega? Dachi, inatuluhusu kumpoha munu au kummwalala?” ¹⁰ Yesu nkuvapalambahija meho vanu vammalele vanapwawije apala, koka nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako.” Nang'e nkunyoloja, na nkono wake nkuva umi.

¹¹ Henga vanu nkusunala namene, nkuujana ding'ano namuna chivambentendela Yesu.

*Yesu àvatandola mitume kumi na mbili
(Matayo 10:1-4, Mako 3:13-19)*

¹² Mmaduva ulolo, Yesu nkuhwena kulichinga unayuwa, aneko nkucheja wannyuwa Nnungu. ¹³ Ulyamba wake, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvatandola vanu kumi na mbili kuhaloka nnikuwa lya vakuhundwa, nkuvachema kuva mitume. ¹⁴ Vanu anevo vanavatandwele Yesu nni Simoni wananchemile Petulo, na Anduleya nnung'une Simoni na Yakobo na Yohana na Filipino na Batolomayo, ¹⁵ na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni achichemwa Nselote*, ¹⁶ na Yuda mwana wanga Yakobo chalumo na Yuda Isikaliote, anantengeleke Yesu.

*Yesu àvahunda vanu na kuvalamya vagonjo
(Matayo 4:23-25)*

¹⁷ Bahi Yesu nkusulupuka nnichinga chalumo na mitume vake, nkunaimila pachinu pavêle tambalale. Na pachinu anepo pávele na likuwa likulungwa lya vakuhundwa vake pamo na mmuluku wa vanu vanahaleke nchilambo chamalele cha ku Yudeya na kuimanga ya Yelusalemu, na kuhaloka nchilambo cha Tilo na Sidoni, chilambo chivêle nnyenje bahali. ¹⁸ Vanu anevo váidile unampilikanila Yesu na kulamywa magonjo lavo. Na vanu vachibanîhwa na anamindenga, navanang'o vániida nkulamywa. ¹⁹ Na kila munu ánatumbama uchinga an'guse Yesu, ing'anya dimongo dya Nnungu dínannyuma na kuvalamya vanu vammalele.

*Wasa na ole
(Matayo 5:1-12)*

²⁰ Yesu nkuvalola vakuhundwa vake, nkuchidoni, “Wasa mwenu mmamahuvani,
kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ni wenu!

²¹ Wasa mwenu muvêle na indala hambu,

* **6:15** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo, na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

kwa kuva, muchimusibe!
 Wasa mwenu mukûta hambi,
 kwa kuva, muchimuheke kwa kuhangalala.

²² Wasa mwenu, vanu pavambemmenganga na kulinyemya na mwenu, pavambentangolelanga malove lahakalenge na kuhakajanga malina lenu ing'anya yanga Mwana wa Munu. ²³ Mambo anelo palambehumila, hangalala na kuvina, ing'anya inujo yenu ing'ulungwa ñivikwa kulihunde. Kwa kuva, uvila nni anyakala vao chivanavatendile manabii.

²⁴ Henga ole wenu mwenu mmakupata,
 kwa kuva, tayali mûnitujwa mitima yenu!

²⁵ Ole wenu mwenu musibile hambi,
 kwa kuva, mûmbekuva na indala.

Ole wenu mwenu muhêka hambi,
 kwa kuva, mûmbekuta na kulikutangila.

²⁶ Ole wenu vanu vammalele vakânnombolelanga!
 Kwa kuva, uvila njo anyakala vao chivanavatendedile manabii va kulambila!"

*Kuvatamwa amongo mwenu
 (Matayo 5:38-48, 7:12a)*

²⁷ "Henga nangu nînyaulilanga mwenu mungupilikanîla kuva, vatamwange amongo mwenu. Na muvatendele lambone vanu vammengânga. ²⁸ Vayuwile lambone avala vannâni mwenu, na muvayuwile avala vantendelânga lahakalenge. ²⁹ Munu akâkupanya likofi nnibuda limo, uchocho nneke akupindikulile na libuda lya vili. Na munu akâkupakanyola likoti lyako, uchocho nneke atwale na nkogo wako mwalehu. ³⁰ Munu woheyo akâkuyuwa chinu mwing'e, na munu akâkupakanyola vitukutuku vyako, unayuwe akuuyihije. ³¹ Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho.

³² Ikâva mûvatamwa chihi vanu vantamwânga mwenu, dachi, mûmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi vâvatamwa vanu vavatâmwa vanang'o. ³³ Na mwenu mukâvatendela chihi lambone vanu avala vantendêla mwenu lambone, dachi mûmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vâtenda uchocho avao. ³⁴ Na ikâva mûvakopesa chihi avala vamuvalolela kuva vachivanipange, dachi mûmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vâvakopesa avao akuno uvalolela kuuyihijwa achila chivavakopesije. ³⁵ Henga mwenu vatamwange amongo mwenu, vatendele lambone, na mukâvakopesa munalolele kuuyihijwa achila chimuvakopesije. Anepo njo inujo yenu paimbekuva ing'ulu

kwa Nnungu, na njo pamumbekuva mmana mma Nnungu Nkulu, kwa kuva, nang'e nni wambone kwa vanu vakávele na shukulani na vatênda lahakalenge. ³⁶ Bahi mùùve na chididi muchi Atata wenu chavele na chididi.”

*Munavahukùmù vanji
(Matayo 7:1-5)*

³⁷ “Munavahukùmù vanu vanji na Nnungu akamben-nyukumu mwenu. Munavaambe vanu vanji, na Nnungu akambemwamba mwenu. Muvasamehe vanu vanji, na Nnungu achiansamehe mwenu. ³⁸ Veng'ange vanu vanji vitukutuku vivasikikidile, na Nnungu achiamwing'ange mwenu. Muchimupwechele chipimo chambone namene, chichinyiwîje na kutikwa, chiombêle mpaka kupakatika. Kwa kuva, chipimo uchila chimupimila kuveng'a vanu vanji, njo uchocho chambetumila Nnungu kumpimila mwenu.”

³⁹ Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno kuchidoni, “Dachi, munu aputêle meho ànahulula kunnodya nnyake aputêle meho? Dachi, vammalele vavili vakambematokela nnipondo? ⁴⁰ Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda nkúhunda wake, henga kila nkúhundwa akàmalila kulihunda kwake, ààva muchi nkúhunda wake.

⁴¹ Mwadachi ùlOLEHA nswani uvêle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo luvêle nniso lyako ukalwònà? ⁴² Au ùmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno kuchi, ‘Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu nniso lyako,’ akuno umwene ukálwònà lukongolo luvêle nniso lyako? Nkúlilambilila wako! Tandilika kuluusa lukongolo luvêle nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana na kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno.”

*Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake
(Matayo 7:16-20, 12:33-35)*

⁴³ “Wala nanga nnandi wambone ûpa vihepo vikee vyambone, na wala nanga nnandi ukee wambone ûpa vihepo vyambone. ⁴⁴ Na kila nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Vanu nanga pavahepa tini n'diheya, na wala nanga pavahepa sabibu mmbigili. ⁴⁵ Munu wambone àhumya vitukutuku vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima wake wambone, na munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee vyambone kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee wambone. Kwa kuva, munu àtangola àlalá laombêle muntima wake.”

*Nfano wa vakúdenya vavili va ing'ande
(Matayo 7:24-27)*

46 “Mwadachi mùnguchema nangu, ‘Nang'olo, Nang'olo,’ akuno mukatèndà àlálá laninnyaulila mulatende? 47 Munu woheyo aîda kwang'une, nkupilikanila mahundo langu na kutenda chalembelewa atende, 48 munu aneyo àlandana na munu adengîle ing'ande yake saana. Áhimbile lipondo lilehu lya nsingi mpaka nniyanga likulungwa, nkudenga nsingi wa ing'ande aneyo nniyanga anelyo. Paliidile livambwe, medi nkuiguma namene aneyo ing'ande henga nanga palanahulwile kananga kuitikinya ing'anya ínitandeka. 49 Henga munu apilikâna mahundo langu koka anatende chalembelewa atende, aneyo àlandana na munu akádengile saana ing'ande yake. Nang'e nanga panahimbile lipondo lya nsingi, ila ádengile chihi muha ulongo. Livambwe paliidile, medi nkuiguma aneyo ing'ande, upala nkulinduka na kwondongeka mwalehu!”

7

Yesu ànnamya ntumishi wanga nkulu wa matiyala (Matayo 8:5-13)

1 Yesu pamalidile kutangola anelo kwa vanu, nkuhwena ku Kapelinaumu. 2 Aneko kúvele na nkulu yumo wa matiyala myamoja la Valoma, ánavele na ntumishi wake wachimweshimu namene, na aneyo ntumishi ánapwateka namene pepi na kuhwa. 3 Ayula nkulu wa matiyala papilikene habali dyanga Yesu, nkuvalaija vasele va Vayahudi vakannyuwe Yesu aide akannamye ntumishi wake. 4 Pavakamwele kwanga Yesu, nkunnyuwa namene uvachidoni, “Ayu munu ànavaikila wako unnyangate, 5 ing'anya ànavatamwa namene vanu vetu na njo atudengedîle ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.”

6 Bahi Yesu nkuuka chalumo na anevo vanu. Henga pánavele pepi na ing'ande yanga nkulu wa matiyala, ayula nkulu nkuvalaija ayanjavake vakannyaulile Yesu kuchidoni, “Nang'olo unalihopeje kwida akuno. Nangu wala nikáfala kukupwechelela wako nng'ande mwangu, 7 na ngùlyona kuva nikáfala kukwidila wako. Henga wako tangola chihi lilove na ntumishi wangu achialame. 8 Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnnyaulila yumo kuchi, ‘Hwena!,’ ànahwena. Na nikànnnyaulila yunji kuchi, ‘Ida!,’ ànaida. Na nikànnnyaulila ntumishi wangu kuchi, ‘Tenda achino!,’ ànatenda.”

9 Bahi Yesu papilikene anelo malove, nkunkangana namene ayula munu, nkupindikuka nkulilola likuwa lya vanu lichinnondola nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu

nĩnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avèle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi!”¹⁰ Bahi avala vanu vanatumwije kwanga Yesu, pavauyite kukaya kwanga nkulu wa matiyala, nkunkoja ayula ntumishi avèlè mumi.

Yesu ànfufula mwana wanga nannidi

¹¹ Bada ya anelo, Yesu nkuhwena imanga imo ivachema Naini, vakuhundwa vake na likuwa lya vanu nkunnondola.
¹² Pánavele pepi na nnango wa kuinjilila muimanga aneyo, nkuhaloka vanu vanyakwilè ntuhi wa kijana ánavele mwana wa weka wa nannidi. Na likuwa lya vanu vohe va imanga aneyo vávele chalumo na mmahe aneyo.
¹³ Nang'olo Yesu pammwene ayula nannidi nkummikila chididi, nkunnyaulila kuchidoni, “Unakute.”
¹⁴ Anepo Yesu nkuhengelekela, nkuchigusa chinanda chivanyakulidile ntuhi, na avala vanachinyakwile nkuimila. Yesu nkuchidoni, “Nnemba, nikuhaulila takatuka!”
¹⁵ Bahi ayula kijana anahwile nkutakatuka, nkuikala na kutandilika kutangola. Anepo Yesu nkunkamuja ayula kijana kwa anyokwe.

¹⁶ Vanu vammalele nkuyopa, nkunnombolela Nnungu, uvachidoni, “Nabii nkulu wanga Nnungu àidile kwetuhwe. Nnungu àidile unavayangata vanu vake.”
¹⁷ Habali dya kijana aneyo nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Yudeya, na vilambo vyammalele vya pepi.

*Vatumishi kuhaloka kwanga Yohana Nkúbatisa
(Matayo 11:2-19)*

¹⁸ Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkunnyaulila Yohana habali dya vitukutuku vyammalele vyachitenda Yesu. Anepo Yohana nkuvachema vakuhundwa vake vavili,
¹⁹ nkuvalaija vahwene kwanga Nang'olo Yesu vakammuje kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulika kuva àvenkwida au tunnolele yunji?”

²⁰ Avala vanu pavahwikile kwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa ànitulaija tukakuuje kuva, ‘Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulika kuva àvenkwida au tunnolele yunji?’ ”
²¹ Uhiku uwowo, Yesu ávenkuvalamya vanu vohe vánavele na magonjo na vachihuvanga na vachibanihwa na anamindenga, na kuvalamya vanu vaputéle meho.
²² Bahi Yesu nkuvayang'ula vakuhundwa vanga Yohana kuchidoni, “Hwena mukannyaulile Yohana lammalele lamulawene na kulapilikana, vanu vaputéle meho vàvenkulola na vikwava vàvenkuhwena na amangundula vànalama na anammwidi hambi vàvenkupilikana na vanu vahwile vānafufuka na amahuvani vānahubiliwa Malove

Lambone. ²³ Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya ya àlálá langulatenda!”

²⁴ Vakuhundwa vanga Yohana pavaukile, Yesu nkutandilika kuhaulila makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, “Dachi, pamupite kulilanga unannola Yohana, múlolela muchone chani? Dachi, mütenda àmbekuwa muchi imbalu itikínywa na mpapa? Nanga! ²⁵ Bahi ikànave uchocho, vino mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola munu awête dinguwu dikatapéle? Nanga akee uchocho! Vanu vawâla dinguwu dikatapéle na kupoka, vâikala n'ding'ande dya chifalume. ²⁶ Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu nínnyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii. ²⁷ Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchidoni,

‘Nangu nimbentuma n'jumbe wangu akulongolelee, aneyo njo ambekukatapajija indila yako.’*”

²⁸ Yesu nkuyenjeja kutangola kuchidoni, “Muvanu vavelekwejije na mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangíwa kuva n'joko kupunda vammalele mu Ufalume wanga Nnungu, aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa.”

²⁹ Vanu vammalele na ata vakútwala kodi pavapilikene malove la Yesu, nkukubali kuva, makudungilo la Nnungu nni lambone kwa kubatiswa na Yohana. ³⁰ Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánilahita makudungilo la Nnungu kwamba vanang'o kwa kuhita kubatiswa na Yohana.

³¹ Yesu nkuhwenaha kutangola kuchidoni, “Nivalandanye na chani vanu va chívelèkwà achino? Vanu ava vâvele muchi chinu ntواني? ³² Vâlandene na vavana vaikalênge kusakoni uvahaulanila vene kwa vene kuva, ‘Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite! Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!’ ³³ Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na wala akákumbila divayi, henga mwenu mùhauila kuva, ‘Yohana àvele na nanndenga!’ ³⁴ Henga Mwana wa Munu àniida, analya na kukumbila, henga mwenu mùhauila kuva, ‘Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi!’ ³⁵ Henga lúnda lwa Nnungu lùmaihwa kuva lwambone kupitila vitendo vya vanu vammalele vavêle na lúnda anelwo.”

*Mmahe avêle na masambi àmpaka Yesu mahuta
(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Yohana 12:1-8)*

* 7:27 Malaki 3:1

³⁶ Munu yumo Nfalisayo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya cha lyulo chalumo nanang'e. Bahi Yesu nkuhwena kuing'ande kwanga ayula Nfalisayo, nkuikala na kulya chakulya. ³⁷ Muimanga aneyo múvele na mmahe yumo nkútenda masambi. Mmahe aneyo papilikene kuva Yesu àvenkulya muing'ande yanga ayula Nfalisayo, ániida akuno anyakwilè chupa chikatapele namene chikatapajjwe kwa mayanga la alabasta cha mahuta lanung'ila namene. ³⁸ Nkuhwena unahunamila mmadodo langa Yesu wakuta, akuno mihodi yake uimatokela mmadodo langa Yesu, na kulapukutanga madodo langa Yesu kwa ulindo wake na kulabusu na kulapaka mahuta lanung'ila namene.

³⁹ Ayula Nfalisayo ankumbwile Yesu palawene anelo la-tendéka, nkuva watangola chimunda-munda kuva, “Ayu munu akàchiva nabii wa Nnungu akanimmala ayu mmahe ankwâha kuva nni munu wa namuna ntwani. Akanimala kuva nni munu avêle na masambi.”

⁴⁰ Yesu nkunnyaulila aneyo Nfalisayo kuchidoni, “Simoni, ngùvele na chinu cha kukuhaulila.” Simoni nkuyang'ula kuchidoni, “Aya nkúhunda, nguhaulile.” ⁴¹ Yesu nkutandilika kutangola wachidoni, “Pávele na vanu vavili vanayadike dihela kwanga munu ayadikîsa dihela. Munu yumo áyadike dihela dihwikîla nshahala wa mwaka umo na myedi sita, na munu yunji áyadike dihela dihwikîla nshahala wa mwedi umo na majuma matatu.† ⁴² Vammalele vavili wala yumo anahulwile kulipa dihela dyanayadike, nang'e nkuvalekelela. Dachì, kati ya anevo vanu vavili, alida ambentâmwa namene ayula munu anavayadikisije dihela?”

⁴³ Simoni nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu ngwòna kuva, ayula uvansamehite dihela dyohe njo ambentâmwa namene.”

Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Elo, ùniyang'ula saana.”

⁴⁴ Anepo Yesu nkunnaukila ayula mmahe, nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Ùvenkumwona ayu mmahe? Nangu ngùidile nng'ande mwako, henga ukáning'ile medi la kukalava mmadodo langu, ila ayu mmahe ànilakalavya madodo langu kwa mihodi yake na kulayumya kwa ulindo wake. ⁴⁵ Wako ukángupwechedile kwa kungubusu nnibuda, henga ayu mmahe, kutandikila panguingidile, akánaleka kulabusu madodo langu. ⁴⁶ Wako nanga paungupakile mahuta mmuti mwangu, henga ayuno mmahe àningupaka mahuta la kunung'ila mmadodo langu. ⁴⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìkuhaulila kuva, itamwi ing'ulu yalangujije ayu mmahe ìmaiha kuva Nnungu àninsamehe masambi lake lohe.

† 7:41 Mmalemba la nsitali auno ilembwije, dinali 500 na dinali 50. Dinali imo yávele sawa na nshahala wa kawaida wa liduva limo.

Henga munu ayula uvansamehite mambo kadiki àtamwa chihi kadiki.”

⁴⁸ Anepo Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Masambi lako lànisamehewa.”

⁴⁹ Bahi vanu vanji vanavele pachakulya chalumo na Yesu nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Ayu munu ntwani mpaka ahulule kusamehe masambi?”

⁵⁰ Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'ulupa yako ìnikupoha. Hwena kwa amani.”

8

Amahe vachipapatâna na Yesu

¹ Bahi palamalilike anelo, Yesu nkuhwena n'dimanga na mmijiji wayanjaja Malove Lambone layâmba Ufalume wa Nnungu. Na vakuhundwa vake kumi na mbili vânipapatana nawe. ² Na amahe vanji vanausijwe anamindenga na Yesu na kulamywa magonjo navanang'o vânipapatana nawe. Amahe anevo nni chalumo na Maliya wa imanga ya ku Magidala anausijwe anamindenga saba, ³ na Susana na Yoana n'jawe Kusa, Kusa ánavele nkwímilila dimali dyanga Helode, na amahe vanji vohe. Amahe anevo vânyyudumila Yesu na vakuhundwa vake kwa dimali dyavo.

Nfano wanga nkúpanda (Matayo 13:1-9, Mako 4:1-9)

⁴ Vanu vohe kuhaloka kila imanga nkummwenela Yesu. Likuwa lya vanu palikojene pamo, Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni,

⁵ “Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu. Pánavèlè nkumyaya dimbeyu mmwelu, dinji nkumatokela nndila. Vanu nkudilivata, na vyuni nkudidadola. ⁶ Dimbeyu dinji nkumatokela mmayanga muvêle ulongo kadiki, padimedile mitipu nkuyuma ing'anya muulongo mukanavele medi. ⁷ Dinji nkumatokela ching'ati miva. Mitipu nkukulumuka chalumo na miva. Miva nkuidingila aila mitipu na kuiwalala. ⁸ Dimbeyu dinji nkumatokela pavêle ulongo wa matapata, mitipu nkumela na kukulumuka, nkupundiha kupa, myanda myamoja kupunda adila dipandwîje.”

Bahi Yesu pamalidile kuvahaulila anelo lammalele, nkunonoha lidi wachidoni, “Munu avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

Chiuchilanda nfano (Matayo 13:10-23, Mako 4:10-20)

⁹ Vakuhundwa vake nkummuja Yesu mana la aula nfano. ¹⁰ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnijaliwa kudi-mala disili dya Ufalume wa Nnungu. Henga kwa vanu vanji

ngùtangola kwa mifano uchinga, 'Ikànavà vànalola, vanachone chinu, na ikànavà vànapilikana, vanamale chinu.'*

¹¹ Bahi aino njo mana ya anewo nfano. Adila dimbeyu dipândwa dilandanywa na lilove lya Nnungu. ¹² Vanu vanji vândanywa na hali ya nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vânalipilikana lilove lya Nnungu, henga Ibilisi ànaida nkuliusa anelyo lilove mmitima yavo, wachinga vanakulupile nkupohwa. ¹³ Na vanu vanji vândanywa na hali ya pachinu pavêle mayanga-mayanga, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vânalipilikana lilove lya Nnungu na kulipwechelela kwa kuhangalala, henga nanga palitita mmitima yavo muchi chiditita dinyiya muulongo. Vâlikulupila chihi kwa uhiku kadiki lilove anelyo, henga paval-ingwa, vânalileka. ¹⁴ Na vanu vanji vândanywa na hali ya mmiva, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Anevo vanu vanalipilikana lilove lya Nnungu, henga ing'anya ya kukambikambila namene mambo la maisha na kupoka na dimali dya pachilambo, mambo anelo lãnavabana na nanga pavapa vihepo vitandêke. ¹⁵ Na vanu vanji vândanywa na hali ya pachinu pavêle ulongo wa matapata. Vanu anevo vâvele na ntima wambone na wa kupilikana. Vânalipilikana na kulikamulila anelyo lilove na kupa vihepo kwa kupililila."

Chibatali chihinikwîje

(Mako 4:21-25)

¹⁶ "Nanga munu achâcha chibatali nkuchihinika na chombo fulani au kuchivika paliungu chinanda. Henga àchivika muha chipanda uchinga vanu vainjila nng'ande vawone nng'anje.

¹⁷ Kwa kuva, chinu chohecho chipihîjwe chîmbepihuliwa, na chinu chohecho chihinikwîje chîmbehunukulwa na kuvikwa palangele.

¹⁸ Bahi lyongolelange saana namuna chimupilikanila lilove lya Nnungu. Kwa kuva, munu avêle na chinu àmbeyenjejwa vinji, henga munu akávele na chinu ata achila châtëndâ kuva ànivanacho àmbepokonyolwa."

Anyokwe Yesu pamo na vanung'unuvake Yesu

(Matayo 12:46-50, Mako 3:31-35)

¹⁹ Anyokwe Yesu chalumo na anung'unuvake vâniida unannola, henga nanga pavanahulwile kuhwika pepi nanang'e ing'anya ya likuwa lya vanu. ²⁰ Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Anyoko chalumo na anung'unuvako vâimidile pawelu, vâlembela vakwone."

* **8:10** Isaya 6:9

²¹ Henga Yesu nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Ayuvangu nangu na anung'unuvangu nni vanu vammalele vapilikâna lilove lyanga Nnungu na kutenda chililembela.”

Yesu ànyalaja chibunga

(Matayo 8:23-27, Mako 4:35-41)

²² Bahi liduva limo Yesu ávahaulidile vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili.” Nkukwelanga muingalava, nkutandilika mwanda.

²³ Pavanavele mmwanda, Yesu nkulala luwono. Upala chibunga nkulindamuka kupunga, medi nkwenenda muingalava, vammalele nkuva vavèlè muhatali ing'ulungwa. ²⁴ Bahi vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkumwimula uvachidoni, “Nang'olo, Nang'olo! Tùvenkuhwa!”

Yesu nkuimuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vinyalale. Vyammalele nkunyalala, litanda nkutungamana.

²⁵ Anepo Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'ulupa yenu ìvele kwachi?”

Henga vanang'o nkukangana, nkuyopa akuno uvaujana kuva, “Ayu munu wa namuna ntwani? Àliamulisa mpaka lipungo na mawimbi, na vyammalele vînampilikana!”

Yesu àmmusa munu nanndenga nchilambo cha ku Gelasi

(Matayo 8:28-34, Mako 5:1-20)

²⁶ Yesu na vakuhundwa vake nkuhwena na mwanda wavo, nkunahwika chilambo cha Vagelasi† chivêle kung'ambo Litanda Iya Galilaya. ²⁷ Yesu pasulupwike kunnyangi, munu yumo ánavele na anamindenga nkumwidila. Aneyo munu kwa maduva lohe nanga pachiwala dingwo na wala akáchiikala nng'ande, henga áikala chihi kumisati. ²⁸ Aneyo munu pammwene Yesu, nkukuta, nkunamatokela muyo madodo langa Yesu akuno watangola kwa lidi likulu wachidoni, “Yesu Mwana wanga Nnungu Nkulu! Dachi, ùndambela chani nangu? Nakuyuwa unangubanihe!” ²⁹ Munu aneyo átangwele uchocho ing'anya Yesu ámwamulisije nanndenga am-muke. Myanda yohe aneyo nanndenga ánambebelua. Pamo na kuva vanu vârintava makono na madodo kwa mididi ya chitale, henga ánihulula kuikadulanga, na nanndenga nkuntukutihija kulilanga. ³⁰ Yesu nkummuja ayula munu kuchidoni, “Lina lyako nnani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Jeshi.” Aneyo munu átangwele uchocho ing'anya vâmwingidile anamindenga vohe. ³¹ Anevo anamindenga nkunnyuwa Yesu anavapelekeje nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.

† 8:26 Malemba lanji la kala vanji vâlembile Vagadala va vanji vâlembile Vagelasi na vanji vâlembile Vagelagesi.

³² Pepi na pachinu apala pávele na likuwa likulu lya anguluve vanavele nkulya nnichinga. Avala anamindenga nkumpembeja Yesu avaluhusu vakavaingile avala anguluve. Yesu nkuvaluhusu vahwene vakavaingile. ³³ Anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavaingila anguluve. Likuwa lyammalele lya anguluve nkuhelelekela kumakobikobi, nku-tubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

³⁴ Vachúngà va anguluve pavalawene anelo lahumidíle, nkutukuta, nkuhwena kumanga na mmawelu unavahaulila vanu kuyamba àlálá lavakojíje. ³⁵ Vanu nkuhweneng'ana analola lahumidíle. Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona munu ausíjwe anamindenga aikèlè pamadodo langa Yesu, akuno awètè dinguwo, na ding'ano dyake dimmuyidilè. Bahi vanu vammalele nkuyopa. ³⁶ Vanu vammalele valawène anelo, nkuvahaulila vanu vanji habali dyanga ayula munu ánavele na nanndenga namuna chalamijwe. ³⁷ Bahi vanu vammalele va chilambo cha Vagelasi, nkunyuwa Yesu auke, ing'anya vánayopa namene. Anepo Yesu nkukwela ingalava nkuuka. ³⁸ Ayula munu anausijwe anamindenga nkunyuwa namene Yesu apapatane navo.

Henga Yesu nkuhita kupapatana nawe, nkunyaaulila kuchidoni, ³⁹ “Uya uhwene kukaya ukavahaulile vanu vitukutuku vyammalele vyakutendeledile Nnungu.” Ayula munu nkuuka nkuhwena imanga yammalele, wavahaulila vanu habali dya vitukutuku vyammalele vyatendewije na Yesu.

Kulamywa kwa mmahe yumo na kufifulwa kwa piti Yailo (Matayo 9:18-26, Mako 5:21-43)

⁴⁰ Yesu paupyite kuhaloka m'bali unji wa litanda, likuwa lya vanu nkumpwechelela kwa kuhangalala, kwa kuva, vanu vammalele vávele nkunnindilila. ⁴¹ Upala nkuida munu yumo lina lyake Yailo, nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Nkulimatoha pamadodo langa Yesu, nkunyuwa Yesu apapatane nawe ahwene kukaya kwake, ⁴² ing'anya nahaku wake ánavele na vyaka malinga kumi na mbili ánauula na ávele pepi na kuhwa.

Yesu pachihwena, likuwa lya vanu nkuva uvan'gumaguma kila m'bali. ⁴³ Nnikuwa anelyo múvele na mmahe ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili. Mmahe aneyo ánisumisa vitukutuku vyake vyammalele na kuveng'a vaganga, henga nanga anahulwile kunnanya. ⁴⁴ Ayula mmahe nkumwidila Yesu nnyuma mwake nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu. Upala myadi nkunyalala kuhuma. ⁴⁵ Yesu nkuuja kuchidoni, “Nnani angugusíje?” Vanu vammalele nkukana. Petulo nkuchidoni, “Nang'olo, lola mmuluku wa vanu ukudingwíke na kukubana-bana.”

46 Henga Yesu nkuchidoni, “Pàvele munu angugusîje, kwa kuva, ngwòna dimongo dyangu dìnitemika.” 47 Ayula mmahe pawene kuva ànimaikana, nkulihumija akuno watetemela, nkulimatohija pamadodo langa Yesu, nkulihaulanga muyo mwa vanu vammalele ing'anya intendîle nang'e an'guse Yesu na kuva, nkulamywa upala. 48 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Mwanangu, ing'ulupa yako inikulamya, hwena kwa amani.”

49 Yesu pánavele nkupwahika, nkwida munu yumo kuhaloka kukaya kwanga Yailo. Nkunnyaulila Yailo kuchidoni, “Nahaku wako ànihila, unamkambye-kambye nkúhunda.”

50 Yesu papilikene anelo nkunnyaulila Yailo kuchidoni, “Unayo, wako kulupila chihi na mwanalo achialamywe.”

51 Yesu pahwikile kukaya kwanga Yailo, nkuvalimbija vanu vanji vanaingile nng'ande pamo na nang'e, henga áingidile chihi na Petulo na Yohana na Yakobo pamo na atatake na anyokwe mwana ahidîle. 52 Vanu vammalele vánakuta na kunkutangila ayula mwana. Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nyalala, munakute, kwa kuva, ayu mwana nanga pahidile ila àlele chihi luwono!”

53 Anevo vanu nkunnyaekela Yesu ing'anya vánimala kuva mwana ànihila. 54 Yesu nkukamula nkono wanga ayula mwana ahwîle nkunonoha lidi wachidoni, “Mwanangu, imuka!” 55 Upala dimumu dyake nkummuila, nkutakatuka. Anepo Yesu nkuvahaulila vamwing'e chakulya. 56 Bahi atatake na anyokwe ayula mwana nkukangana namene, Yesu nkuvahaulila vanannyaulile munu woheyo kwamba achila chihumidîle.

9

*Yesu àvatuma mitume kumi na mbili
(Matayo 10:5-15, Mako 6:7-13)*

1 Yesu nkuvachema pamo vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a dimongo na mamulaka la kuvausa anamin-denga vammalele na kuvalamya vagonjo. 2 Bahi nkuvatuma vakavayanjajije vanu habali dya Ufalume wanga Nnungu na kuvalamya vagonjo. 3 Nkuvahaulila kuchidoni, “Munanyakule chinu chohecho mmwanda, ata kuiva isimbo au mpatila au chakulya au dihela au nkogo wa akiba. 4 Ing'ande yoheyo imumbepwechelewa, ikalanga anemwo mpaka pamumbeukananga muimanga aneyo. 5 Na vanu va imanga fulani vakàhita kumpwechelanga, pamumbeuka paimanga aneyo vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litutunga mmadodo lenu ilangule kuva vene vànitanbola kulahita malove langa Nnungu.” 6 Bahi vakuhundwa nkutandilika

mwanda, nkuhwena ya kuvijiji uvayanjaja Malove Lambone na kuvalamya vagonjo kila pachinu.

*Kupuwanyika kwa Helode ing'anya yanga Yesu
(Matayo 14:1-12, Mako 6:14-29)*

⁷ Nfalume Helode ánipilikana habali dya vitukutuku vyamalele vyachitenda Yesu. Bahi nkupuwanyika ding'ano ing'anya vanu vanji váhauila kuva, “Yohana áñifufuka kuhaloka kwa vanu vahwíle!” ⁸ Na vanu vanji váhauila kuva, Eliya ániida, na vanu vanji váhauila kuva, yumo wa manabii va machedo áñifufuka. ⁹ Henga Helode nkuhauila kuchidoni, “Yohana nínchekete muti, hambí aneyo nnani ungumpilikana habali dyake?” Bahi Helode nkutaha namene kumwona Yesu.

*Yesu àveng'a chakulya vanu vohe
(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Yohana 6:1-14)*

¹⁰ Bahi mitume pavauyite, nkunnyaulila Yesu kuyamba mambo lammalele lavatendile. Yesu nkuvatwala nkuhwena navo pachinu pakávele na vanu kuimanga ya ku Betisaida. ¹¹ Henga likuwa lyammalele lya vanu pavamayite kwapite Yesu, nkumpapata. Yesu nkuvapwechelanga, nkuvahaulila habali dya Úfalume wanga Nnungu na nkuvalamya vamalele vachilembela kulamywa.

¹² Liduva palichiswa, avala vakuhundwa kumi na mbili nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Valaile vanu vahweneng'ane ya kuvijiji na kumawelu vakalitahije chakulya na pachinu pakulala, kwa kuva, apano patuvele palilanga.”

¹³ Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Veng'e mwenu chakulya.”

Vanang'o nkuchidoni, “Túvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili bahi. Dachí, wako úlembela hwetu tukavasumile chakulya vanu ava vammalele?” ¹⁴ Na pachinu anepo pávele na valume vahwikíla malinga alufu nnyano.

Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Vahaulile vanu vaikale matunji la vanu malinga amsini-amsini.” ¹⁵ Vakuhundwa nkutenda uchocho, na vanu vammalele nkuikala pahi. ¹⁶ Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkuvibaliki na kuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vavayavanyije vanu. ¹⁷ Vanu vammalele nkulya nkusiba, nkulokotanya vibeduli vya maisalilo la mikate na ahomba nkuumbajanga makalala kumi na mbili.

*Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa
(Matayo 16:13-28, Mako 8:27-9:1)*

¹⁸ Liduva limo Yesu pánavele nkuyuwa weka, vakuhundwa vake vávele pamo nanang'e. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, vanu vâhaua kuva nangu nnani?”

¹⁹ Vakuhundwa nkunyang'ula kuchidoni, “Vanu vanji vâhaua kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji vâhaua kuva wako nni Eliya na vanji vâhaua kuva wako nni yumo wa manabii va machedo afufwîke.”

²⁰ Henga Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu nnani?”

Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto* uhalêke kwanga Nnungu.”

²¹ Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyo habali aneyo. ²² Nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu àmbebanika namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda She-liya. Vâmbemmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.” ²³ Anepo nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Munu woheyo akàlambela kungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, koka alitike nsalaba wake kila liduva, angupapate. ²⁴ Kwa kuva, munu alembêla kuupoha umi wake àmbeuyaha, henga munu ambeuyâha umi wake ing'anya yang'une, àmbeupoha. ²⁵ Dachi, munu àmbepata faida nt-wani akàpata kila chinu cha pachilambo akuno auyahîtè au awondongèngè mwalehu umi ukee na ntululilo? ²⁶ Kwa kuva, munu woheyo angwonêla nangu dihoni na mahundo langu, Mwana wa Munu àmbemwonela dihoni munu aneyo pambeida, akuno avèlè na ukulu wake na ukulu wa Atatake na ukulu wa malaika vake. ²⁷ Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu.”

Kubadilika kwanga Yesu

(Matayo 17:1-8, Mako 9:2-8)

²⁸ Bada ya maduva nane kutandikila liduva lyanatang-wele malove anelo, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo, nkuhwena navo kulichinga unayuwa. ²⁹ Yesu pánavele nkuyuwa, kumeho kwake nkubadilika, na inguwo yake nkung'anyima namene muchi nng'anje wa ing'uva. ³⁰ Upala, nkuhumila vanu vavili, Musa na nabii Eliya. ³¹ Vanu anevo váonekene muukulu wa kulihunde uvalonjela na Yesu kuyamba kuhwa kwake kwambekutimisa aneko ku Yelusalemu mmaduva kadiki laîda. ³² Muuhiku anewo Petulo na vavake vávele nnuwono, pavatakatwike, nkuwona ukulu wanga Yesu, na vanu vavili vaimidîlè nawe. ³³ Anevo vanu pavachilekana na Yesu, Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni,

* 9:20 Mana la Kilisto lola Luka 2:11

“Nang'olo, nni chinu chambone namene hwetu tupwawe apano. Leka tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na umo wanga Eliya.” Henga Petulo akáchimala chachitangola.

³⁴ Petulo pánaavele nkutangola, nkuhaloka lihunde nkuvahinika. Vakuhundwa nkuyopa namene palichivahinika lihunde anelyo. ³⁵ Nkupilikanika lidi kusaloka kulihunde ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu unintandwele.† Mpi-likanile nang'e.”

³⁶ Palinyalalike anelyo lidi, Yesu nkwonekana avèlè chihi weka. Vakuhundwa vake nkulavika chihi munda anelo lavalawene na nanga pavanannyaulidile munu woheyo mmaduva anelo.

*Yesu ànnamya nnemba avèle na nanndenga
(Matayo 17:14-18, Mako 9:14-27)*

³⁷ Ulyamba wake, Yesu na avala vakuhundwa vake vatatu pavasulupwike nnichinga, nkulikoja likuwa likulungwa lya vanu. ³⁸ Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunonoha lidi wachidoni, “Nkúhunda, chonde ndolele mwanangu, kwa kuva nang'e nni mwanangu wa weka! ³⁹ Myanda yohe nanndenga ànam'bebelua. Upala pam'bebelua, àntenda akute ding'uto na kukwijula na kuhuma chihulu nkanya. Aneyo nanndenga ànam'baniha namene na ànatima kunneka. ⁴⁰ Nnivayuwa vakuhundwa vako vammuse nanndenga, henga nanga pavahulwile.”

⁴¹ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na chihochedile! Dachì, nìmbekala pamo na mwenu ungumpililila mpaka chakani?” Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Idanawe apano mwanalo.”

⁴² Ayula nnemba pachihwena pávèlè Yesu, nanndenga nkummatoha nnemba na kuntenda akwijule. Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnamya aneyo nnemba, nkummuyiha kwa atatake. ⁴³ Na vanu vammalele nkukangana namene kwa kudyona dimongo ding'ulu dya Nnungu.

*Yesu àlonjelela kavila kuyamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Mako 9:30-32)*

Vanu pavanavele nkukangana vitukutuku vyatendile Yesu, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, ⁴⁴ “Pilikanila sana alano malove lanimbennyaulila kuva, Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono

† **9:35** Unintandwele ìvele na mana kuva, vanu vánnolela Kilisto, na vino Nnungu àvenkumaiha kuva, Yesu njo Kilisto atondwelejewe na Nnungu.

la vanu.”⁴⁵ Henga vakuhundwa vake nanga pavanamayite chilachiyamba malove latangwele, kwa kuva lánipihwa kwa vanang'o uchinga vanalamale. Vanang'o nkuyopa kummuja Yesu mana lake.

Alida nkulu?

(Matayo 18:1-5, Mako 9:33-37)

⁴⁶ Bahi vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva, alida nkulu nnikuwa lyavo.⁴⁷ Yesu palamaite àlalá lavachiliuja mmitima yavo, nkuntwala mwana n'joko nkummika pepi nanang'e.⁴⁸ Anepo nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu woheyo ampwechelêla mwana n'joko malinga ayuno ing'anya yang'une, aneyo àngupwechelela nangu, na munu woheyo angupwechelêla nangu, aneyo àmpwechelela ayula angutumîle. Kwa kuva, munu woheyo n'joko kupunda vammalele, aneyo njo nkulu kupunda vammalele.”

Munu akátahukana na mwenu aneyo àvele m'bali wenu

(Mako 9:38-40)

⁴⁹ Yohana nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tummwene munu yumo wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu nkunnimbija, kwa kuva nang'e akávele wa nnikuwa lyetu lya vakuhundwa.”

⁵⁰ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva, munu woheyo akátahukana na mwenu, aneyo àvele m'bali wenu.”

Vasamaliya vâhita kumpwechelela Yesu

⁵¹ Maduva la kutwaliwa kwa Yesu kuhwena kulihunde palanavele pepi kukamola, Yesu nkukudungila namene kuhwena ku Yelusalemu.⁵² Bahi nkuvatuma vajumbe vannon-golelee. Avala vajumbe nkuukananga, nkuhwena kuchijiji chimo cha Vasamaliya uchinga vamwandalile kila chinu nchijiji anecho.⁵³ Henga vanu va chijiji anecho nanga pavanampwacheledile ing'anya vânimala kuva Yesu àkudungidile kuhwena kuimanga ya ku Yelusalemu.⁵⁴ Henga Yohana na Yakobo vakuhundwa vanga Yesu, pavalawene anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, dachi ùnalembela tuucheme-hije moto kuhaloka kulihunde uvapije vammalele?”

⁵⁵ Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake, nkuvakalipila.†
⁵⁶ Bahi nkuukananga nkuhwena kuchijiji chinji.

Galama ya kunnondola Yesu

(Matayo 8:19-22)

† 9:55 Malemba lanji la kala lànienjeja kutangola kuva, “Mukámayite isungu imuvenayo, kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unaondonganga umi wa vanu, henga unaupoha.”

⁵⁷ Pavanavele mmwanda, munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nimbekulondola kwoheko kumbehwena.”

⁵⁸ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Macheta làvele na vivava, na vyuni vîvele na vitehi, henga Mwana wa Munu akávele na pachinu pakuyewelega.”

⁵⁹ Yesu nkunnyaulila munu yunji kuchidoni, “Ngupapate.” Henga aneyo munu nkuhula kuchidoni, “Nang'olo, nguleke hoti nguhwene kukaya nikansike atatangu.” ⁶⁰ Henga Yesu nkunnya'ula kuchidoni, “Valeke vanu vavêle muchi vânihwa vavasike vahwîle vao, henga wako hwena ukauyanjaje Ufalume wanga Nnungu.”

⁶¹ Munu yunji nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu nguchinikupapate, henga nguleke nahoti nikavalaile vanu va nng'ande mwangu.” ⁶² Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munu woheyo atandilîka kulima koka nkulola kunyuma, aneyo akálemelewa mu Ufalume wa Nnungu.”

10

Yesu àvatumá vakuhundwa sabini na mbili

¹ Bada ya anelo, Nang'olo Yesu nkuvatandola vanu vanji sabini na mbili* nkuvatuma vavili-vavili vannongolele kila imanga na kila pachinu pachilambela ahwene.

² Nkuvahaulila kuchidoni, “Mafuno làvele lohe, henga vakúfuna vâvele kadiki. Hambi, nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúfuna mmwelu wake. ³ Bahi hweneng'ana! Lola, nangu nîntumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu vayôha muchi mahoha.

⁴ Munanyakule dihela wala mpatila wala vilatu. Na ndila munalitínike umuvasalimila vanu. ⁵ Pamuinjila muing'ande yoheyo ivambempwechelela, tandilika kuvabaliki kwa kuhula kuchidoni, ‘Mmanu mma ing'ande aino mùùve na amani!’

⁶ Akâpwawa munu wa amani, bahi amani yenu ichiive pamo nanang'e, henga akânapwawe, amani yenu ìmbemmuilanga mwenu mmene. ⁷ Ikalanga muing'ande aneyo, umulya na kukumbila chohecho chivambemwing'a, kwa kuva, kila munu akôla madengo àlemelewa apwechele nshahala wake. Ikalanga muing'ande imukamoledile, na munahame-hame kuuka ing'ande imo kuhwena ing'ande inji. ⁸ Imanga yoheyo imumbeinjila na vanu nkumpwachelela, mwenu ilya chakulya chohecho chivambemwing'a. ⁹ Valamyé vagonjo vavelênge muimanga aneyo na muvahaulile kuchidoni, ‘Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu.’ ¹⁰ Na imanga yoheyo imumbeinjila alafu vanu vake vanampwachelele, mwenu hweneng'ana

* **10:1** Malemba lanji la kala vâlembile kuva, vakuhundwa vávele sabini.

n'dindila dya imanga aneyo mukahaule kuchidoni, ¹¹ 'Litutunga lya imanga yenu livêle mmadodo letu tuvenkulipumunanga uchinga liève chimaiho kuva, mukávele na chinu mu Ufalume wa Nnungu. Henga mùlemelewa mumale kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu!' ¹² Nangu nìnnyautila kuchidoni, liduva anelyo lya hukumu, vanu va imanga aneyo vàmbepeata asabu ing'ulungwa namene kupunda vanu va imanga ya ku Sadoma."

*Dimanga dihitîle Malove Lambone
(Matayo 11:20-24)*

¹³ Yesu nkuhwenaha kutangola kuchidoni, "Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikàchiva ma-saibu latendêke kwenu mwenu ulatendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniikala pahi na kuwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vànileka kutenda masambi. ¹⁴ Bahi nniduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulungwa namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni. ¹⁵ Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi mùtenda kuva mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga! Mùmbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwîle!"

¹⁶ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Munu ampilikanîla mwenu, àngupilikanila nangu, na munu annyîta mwenu, ànguhita nangu. Na munu anguhîta nangu, munu aneyo ànnyita ayula angutumîle nangu."

Kuuya kwa vanu sabini na mbili

¹⁷ Bahi avala vakuhundwa sabini na mbili nkuuya akuno uvahangalala, uvahaula kuchidoni, "Nang'olo, ata anamin-denga vânatupilikana patuvaamulisa kwa lina lyako."

¹⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nímmwene Nanchindenga wamatoka kuhaloka kulihunde muchi nng'anje wa ing'uva. ¹⁹ Lola, nangu nìmpele mwenu mamulaka la kulivata mi-hongo na vivalavala na kudilema dimongo dya mmongo wenu Nanchindenga, na nanga chinu chohecho chimbe-mmenga. ²⁰ Bahi munahangalale ing'anya anamindenga vânapilikana, henga hangalala kwa kuva, malina lenu lânilembwa kulihunde."

*Kuhangalala kwa Yesu
(Matayo 11:25-27, 13:16-17)*

²¹ Upala, Yesu nkuumbajwa ihangaladi kwa dimongo dya Umumu Wanaswe, nkuhaua kuchidoni, "Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva vitukutuku anevyo ùvapihite vanu vavêle na lúnda na vavêle na elimu, nkuvahunukulila vanu vavêle na mitima ivêle muchi

vana vajoko. Elo Atata, kwa kuva, njo chiukatapaliwije wako.”

²² Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu kuchidoni, “Atatangu àngupele nangu vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaîte Mwana ikà nave chihi Atata, na wala nanga munu ammaîte Atata ikà nave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wanatandwele Mwana kunnyunukulila.”

²³ Anepo Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake akuno vavèlè chihi vanang'o weka nkuvahaulila kuchidoni, “Wasa mwenu muvyôna vitukutuku vimuvelyona. ²⁴ Kwa kuva, nangu nînnyaulilanga kuva, manabii na vafalume vohe vânilembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na vânilembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene.”

Nfano wanga Nsamaliya wambone

²⁵ Bahi nkúhunda yumo wa Sheliya nkuimila nkummuja Yesu wachinga anninge, nkuchidoni, “Nkúhunda, ngutende dachi uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?”

²⁶ Yesu nkummuja kuchidoni, “Dachi, Sheliya yanga Musa ichidachi? Dachi, wako ùiyelewa dachi?”

²⁷ Ayula munu nkuyang'ula kuchidoni, “Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako wammalele, na kwa isungu yako yammalele, na kwa dimongo dyako dyammalele, na kwa ding'ano dyako dyammalele. Na ntamwe nnyako malinga chulitamwa umwene.”

²⁸ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Ûnyang'ula saana, bahi tènda uchocho nawako uchiuve na umi ukávele na ntululilo.”

²⁹ Henga ayula nkúhunda Sheliya álebela aliyavile haki, bahi nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, nnyangu njo nnani?”

³⁰ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Pávele na munu yumo achihelela kuhaloka ku Yelusalemu wahwena ku Yeliko. Pánavèlè nndila, vakúpalaula nkunkamula, nkummulanga ding'ano dyake na kumpanya, nkunneka avèlè pepi na kuhwa. ³¹ Kwa bahati nkuhumila kuhani yumo achihelela muindila uila, henga pammwene ayula munu uvampanyile, nang'e nkupita kunyenje. ³² Uchocho nkuida na Mlawi yumo, pahwikile apala nkumwona ayula munu, uchocho nanang'e nkupita kunyenje. ³³ Henga Nsamaliya yumo ánavele mmwanda, nkuhwika pachinu anepo, pammwene ayula munu nkummikila chididi. ³⁴ Nkunyenyelekela, nkuhahulanga vilonda kwa mahuta na divayi, nkuvihunga. Nkunkweja munnyama wake, nkumpelekeja kuing'ande ya kulala vayeni, nkummuja. ³⁵ Liduva lya vili, ayula Nsamaliya nkutwala dihela malinga dya nshahala wa maduva mavili nkumwing'a nkúmilila ing'ande ya vayeni.

Nkunnyaaulila kuchidoni, ‘Mmuuje ayuno munu, na chohecho chumbeyenjeja muha, nakuuihija panimbeuya.’ ”

³⁶ Bahi Yesu nkummuja ayula nkúhunda Sheliya kuchidoni, “Wako wona dachi, muanevo vanu vatatu, alida ánevele nnyake ayula munu uvampanyile vakúpalaula?”

³⁷ Ayula nkúhunda Sheliya nkuyang'ula kuchidoni, “Ayula ammikidíle chididi na kunnyangata njo nnyake.”

Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Na wako hwena ukatende uchocho.”

Yesu àvaongela Masa na Maliya

³⁸ Yesu na vakuhundwa vake pavanavele mmwanda wa ku Yelusalemu, nkuhwika pachijiji chimo. Nchijiji anecho nkupwechelewa na mmahe yumo uvanchema Masa. ³⁹ Masa ávele na nnung'une uvanchema Maliya, anaikela pamadodo langa Nang'olo walapilikanila mahundo lake. ⁴⁰ Henga Masa ávenkudumba-dumba na madengo lohe. Bahi nkummwenele Yesu nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, wako ukona kuva nnung'unwangu àndekedile madengo lohe ungutenda weka? Nnyaulile anguyangate.” ⁴¹ Nang'olo nkunnyang'ula kuchidoni, “Masa, Masa, wako ùnadumba-dumba na kuva na lipamba ing'anya ya vitukutuku vyohe. ⁴² Henga chilembelewa chihi chitukutuku chimo bahi. Na Maliya àtandwele chitukutuku chambone namene chakambepakanyolwa.”

11

Yesu àvahunda vakuhundwa vake kuyuwa (Matayo 6:9-13, 7:7-11)

¹ Liduva limo Yesu ávele pachinu fulani àvenkuyuwa. Pama-lidile kuyuwa nkuhundwa yumo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tùkuyuwa utuhunde kuyuwa muchi Yohana Nkúbatisa chavahundile vakuhundwa vake.”

² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamuyuwa tangola uvila, ‘Atata wetu wa kulihunde, lina lyako litumbyangwe, Ufalume wako uide.

³ Kila liduva utwing'e chakulya chimbetutoleja.

⁴ Utusamehe masambi letu, kwa kuva, ata na hwetu tùnavasamehe vanu vatukosêla, na patulingwa, unatuleke ututenda masambi.’*”

⁵ Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikáva munu yumo nnikuwa lyenu ávele na nnyanjawake, nkummwenela kukaya kwake ching'ati chilo nkunnyaaulila kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, chonde njadike mikate mitatu

* **11:4** Pàvele Malemba lanji làhaua kuva, “henga utupohe mmakono mwanga ayula nkútenda lahakalenge.”

nakuihija, ⁶ kwa kuva, nnyanjawangu ánavele mmwanda ànikamola kukaya kwangu na nangu nikávele na chakulya cha kumwing'a.' ⁷ Bahi ikáva aneyo nnyanjawake àmbeyang'ula chihi avèlè chihi nng'ande kuchi, 'Unangukambye-kambye! Nnango ùnichimwa, nangu na vanavangu tùnilala, nikachinguhulule kutakatuka nikwing'e chakulya.' ⁸ Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, pamo na kuva akambetakatuka ing'anya ya kuva nang'e nnyanjawake, henga àmbetakatuka na kumwing'a vyammalele vyasikikidile kwa kuva, ànitumbama kunnyuwa.

⁹ Bahi nangu nìnyaulilanga kuva, yuwanga na Nnangu achiamwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe. ¹⁰ Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na ahodîka ànachimuliwa. ¹¹ Na mwenu anga atata, alida mmwenu mwanawe akànyuwa ihomba àmbemwing'a nnyongo? ¹² Au akànyuwa liye, àmbemwing'a chivalavala? ¹³ Ikáva mwenu mmakutenda masambi, mùnimala kuveng'a vana venu vitukutuku vikatapele, dachi, Atata wenu wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a Umumu Wanaswe vanu vannyûwa?"

Yesu na Nanchindenga

(Matayo 12:22-30, Mako 3:20-27)

¹⁴ Liduva limo Yesu ámmusa nanndenga anantendile munu ààve bubu. Nanndenga pammukile ayula munu nkutandilika kutangola, likuwa lya vanu nkukangana. ¹⁵ Henga vanu vanji nkuchidoni, "Nanchindenga†, nkulu wa anamindenga njo annyululîha nang'e kuvausa anamindenga." ¹⁶ Vanu vanji nkunninga Yesu kwa kunnyuwa alanguje chimaiho cha lisaibu chilangûja kuva dimongo dyake dihaloka muha kulihunde. ¹⁷ Akuno Yesu alamaitè lavachiliuja mmitima yavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Kila ufalume ulumbâna wene kwa wene ùmbematoka, na vanu va ing'ande imo vakâlumbana, ing'ande aneyo ìmbeondongeka. ¹⁸ Dachi, ikáva Nanchindenga àlilumbanya mwene, ufalume wake ùmbekwimila dachi? Nangu ngùtangola uchocho ing'anya mwenu mùhauila kuva ngùusa anamindenga kwa dimongo dya Nanchindenga‡. ¹⁹ Mwenu mùhauila kuva nangu ngùvausa anamindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga, dachi, nnani avêng'a vanu venu dimongo dya kuvausa anamindenga? Bahi vanu venu mmene

† 11:15 Luka àlèmbile Belisabuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga.

‡ 11:18 Mana la Belisabuli lola Luka 11:15.

njo vambennyukûmu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele. ²⁰ Henga ikàva nangu ngùvause anamindenga kwa dimongo dyanga Nnungu, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnungu ùnimwidilanga.

²¹ Munu avêle na dimongo pailolihija ing'ande yake kwa vikomanilo, vitukutuku vyake vikátwaliwa. ²² Henga akàida munu avêle na dimongo kumpunda nang'e nkupanyana nawe ing'ondo na kunnema, àmbempakanyola vikomanilo vyake vyachilisingila na kutwala litwala vitukutuku vyake.

²³ Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu woheyo akákunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilihanya.”

Kuuya kwa nanndenga kwa munu

(Matayo 12:43-45)

²⁴ “Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu pakávele medi wataha pachinu pakuyewelega, henga nanga papata. Anepo àlihaulila mwene muntima kuva, ‘Nimbeuya kavila kuing'ande yangu inguilekile.’ ²⁵ Páùyà, àikoja aila ing'ande ipyailiwjè na kila chinu chivikwjà saana. ²⁶ Anepo ànauka, nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang'e, na vammalele vànahwena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu aneyo ìva ibaya kupunda hali yake inandi.”

Wasa uhiu

²⁷ Yesu pachitangola uchocho, mmahe yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunonoha lidi wachidoni, “Wasa mmahe ayula akuvalêke na kukuyong'eja!” ²⁸ Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wasa vanu avala vapilikâna lilove lyanga Nnungu na kulikamuliha.”

Chimaiho cha Yona

(Matayo 12:38-42)

²⁹ Likuwa lya vanu palichihalija kuyenjejeka, Yesu nkuvhaulila kuchidoni, “Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnan-gujange chimaiho cha lisaibu, henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona. ³⁰ Malinga nabii Yona chanavele chimaiho kwa vanu va ku Ninawi, njo uchocho Mwana wa Munu chambekuva chimaiho kwa vanu va chívelèkwà achino. ³¹ Na liduva lya hukumu malukiya wa kusini, wa chilambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vânikosela. Kwa kuva, nang'e àniida kuhaloka chilambo cha kulehu kwida unapilikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani. ³² Nniduva anelyo lya hukumu vanu

va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vānikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vānilekanga kutenda masambi ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa kumpunda nabii Yona!”

*Meho njo chibatali cha mmili
(Matayo 5:15, 6:22-23)*

³³ Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Nanga munu achâcha chibatali nkuchivika pachinu palipihite, au nkuchihinika lidebe, henga àchivika muha chipanda wachinga vanu vainjila nng'ande vawone nng'anje. ³⁴ Meho lako njo chibatali cha mmili. Meho lako lakàva lumi, mmili wako wammalele ùmbeumbala nng'anje. Henga meho lako lakàondongeka, mmili wako wammalele ùmbeumbala lupi. ³⁵ Bahi lyongolele, uchinga nng'anje uvêle nkati mwako unapindikuke kuva lupi. ³⁶ Ikàva wako ùumbelwe na nng'anje nkati mwako bila kupwawa pachinu pohepo pavêle na lupi, anepo wako ùmbelola saana malinga pachikulangajija chibatali.”

*Yesu àvasitaki Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya
(Matayo 23, 1-36, Mako 12:38-40)*

³⁷ Yesu pamalidile kutangola, Nfalisayo yumo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya. Yesu nkuhwena, nkuikala kulya chakulya. ³⁸ Nfalisayo aneyo ánikangana namene kumwona Yesu walya bila kukalava. ³⁹ Bahi Nang'olo nkunnyaaulila kuchidoni, “Mwenu Mafalisayo mùhahula chihi mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwenu mwòmbele chihi kupakanyola na kutenda lahakalenge. ⁴⁰ Mavelu mwenu! Dachì, Nnungu akatapajìje pawelu akee njo uyoyo akatapajìje nkati? ⁴¹ Bahi hahulanga nkati mwenu kwa kuvayangata amahuvani, na mwenu muchimuhahuke mwalehu.

⁴² Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mwenu mùnajali namene kuhumya asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya, yani kuvatendela vanji haki na kuntamwa Nnungu. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na anelo lanjì.

⁴³ Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mùnatamwa namene kuikala nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni. ⁴⁴ Ole wenu! Kwa kuva, mùlandene na misati ikávele na alama, iluvâtwa na vanu bila kumala kuva chinu chivêle nkati nni chibaya.”

45 Nkúhunda yumo wa Sheliya nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, pautangola uchocho, ututangolela na hwetu lahakalenge.” 46 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, mùvatika vanu misigo iidôpa, akuno mmene mukáhulula kuinyakula. Mwenu mmene mukányoloja kananga chala kuvayangata. 47 Ole wenu! Kwa kuva, mwenu mùdengela misati ya manabii uvanavawalele anyakala venu. 48 Mwenu mmene nni mmashahidi mma àlalá lavanatendenge anyakala venu na mùnakubaliana navo, kwa kuva vanang'o vånivawalala manabii na mwenu mùvadengela misati yavo. 49 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu kwa lúnda lwake átangwele kuchidoni, ‘Nimbevapelekeja manabii na mitume, henga vanji vàmbevawalala na vanji vàmbevabaniha.’ 50 Bahi vanu va chívelèkwà achino vàmbebelewa vahukumiwe asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa manabii vammalele kutandikila pachiumbwije chilambo, 51 kutandikila kuwalalwa kwa Habilu mpaka kuwalalwa kwa Sakaliya anawalelwe nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, ching'ati Ing'ande ya Nnungu na chitala cha kuhumija sadaka. Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vàmbehukumiswa asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa vanu anevo vammalele.

52 Ole wenu mwenu Mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, mùvapakanywele vanu ntukulo wa pachinu pakulihunda elimu. Na mwenu mmene mukáinjidile, na avala vachiinjila mùnivadivila vanainjile.”

53 Yesu paukile apala, Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya nkulindamuka kunnyongahonga kwa kumuja vitukutuku vyohe, 54 uvachinga vapate kunkamula kwa lilove lyohelyo libaya lyambetangola.

12

Alembelêwa kuyopwa

(Matayo 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

1 Muuhiku uwowo mmuluku wa maelufu la vanu vákojene pamo mpaka kutandilika kukadambana. Yesu nkutandilika kutangola na vakuhundwa vake nahoti wachidoni, “Lyon-golelange na hamila ya Mafalisayo, yani ulamba wavo. 2 Kila chinu chihinikwîje chîmbehunukuliwa, na kila chinu chipihîjwe chîmbepihuliwa. 3 Bahi malove lamutangwele nnupi, vanu vàmbelapilikana chihi panng'anje, na achila chimunyinyite nng'ande, chîmbeyanjajwa chihi palangele.

4 Nangu nìnyaulilanga mwenu mmayanjavangu kuva, mu-navayope avala vahulûla chihi kuuwalala mmili na lukoto

nanga chinji chívahulùlà kuchitenda. ⁵ Henga nguchinin-nanguje ayula alembelêwa kuyopwa, nnyopange Nnungu avêle na dimongo dya kummwalala munu, na akàmalila kummwalala ànahulula kunnyaha munu mmoto wa Jihan-namu. Nangu nìnnnyaulilanga kuva, nnyopange nang'e.

⁶ Dachi, vyuni vijoko nnyano vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga wala nanga chuni kananga chimo chilivaliwa na Nnungu. ⁷ Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala. Bahi munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni vyohe!

⁸ Nangu nìnnnyaulilanga mwenu kuva, munu woheyo anguyambukila nangu muyo mwa vanu kuva nang'e nni wang'une, Mwana wa Munu achiannyambukile munu aneyo muyo mwa malaika vanga Nnungu. ⁹ Henga munu angukâna nangu muyo mwa vanu, Mwana wa Munu achiankane munu aneyo muyo mwa malaika vanga Nnungu.

¹⁰ Na munu woheyo antangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu, aneyo achiasamehewe. Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, aneyo akambesamehewa.

¹¹ Pavambenkamulanga na kumpelekejanga unansitaki n'ding'umbi dya ing'ande ya kunnyuwila Nnungu na muyo mwa vajumbe na akútawala, munave na lipamba namuna chimumbehwena unayang'ula au chimumbetangola. ¹² Kwa kuva, uhiku uwowo Umumu Wanaswe achiannyunde chimulembelewa kutangola.”

Nfano wa nkúpata livelu

¹³ Munu yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nnyaulile nkulwangu tuyavane mapala latulekedile atata wetu.”

¹⁴ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nnyanjawangu, nnani anguvikile nangu kuva nkúhukumu au kuva munu wa kunyavanyija vitukutuku vyenu?” ¹⁵ Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Lyongolelange na mulinyemye na tama ya dimali, kwa kuva, umi wanga munu ukáhalokana na dimali dyohe dyavenadyo.”

¹⁶ Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, “Pávele na munu yumo nkúpata ánavele na welu uvêle vilyo vyohe. ¹⁷ Aneyo nkúpata nkuva waliuja chimundamunda kuchidoni, ‘Vino ngutende dachi na nangu nikávele na pachinu pakuvika vilyo vyangu vyammalele?’ ¹⁸ Anepo aneyo munu nkulihaulila kuchidoni, ‘Nìmbetenda uvila, nìmbehadulanga makan-gala langu, koka ngudenge lanjì makulungwa namene, koka anemwo ngutaye vilyo vyangu na vitukutuku vyangu vyammalele. ¹⁹ Koka anepo niuhaulile ntima wangu kuva, hambì úvele na vitukutuku vyohe vyulivikidile akiba kwa vyaka

vyohe, vino yewelega, ilya, kumbila na uhangalale.’²⁰ Henga Nnungu nkuchidoni, ‘Livelu wako, chilo chanelo umi wako ùmbetwaliwa. Dachì, vitukutuku anevyo vyulivikidile akiba vimbekuva vyanga nnani?’ ”

²¹ Yesu nkumalilila kwa kutangola kuchidoni, “Uvila njo chava munu alivikila akiba ya vitukutuku vyohe, henga pameho panga Nnungu akávalangiwa kuva nkúpata.”

*Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti
(Matayo 6:19-21,25-34)*

²² Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Bahi ing’anya ya anelyo, nangu nìnyaulilanga kuva, munààve na lipamba ing’anya ya maisha lenu, kuva mùmbekulya chani au mùmbewala chani. ²³ Kwa kuva, maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu nni ya mana namene akee chihi kwajili ya dinguwo weka. ²⁴ Valolange anamikonda, nanga pavapanda wala nanga pavafuna na wala nanga pavavele na lichehe wala likangala. Henga Nnungu ànavalisa. Mwenu ni mma mana namene kupunda vyuni! ²⁵ Alida mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake? ²⁶ Na ikàva mukáhulula kutenda chinu chijoko malinga anecho, mwadachi mùnalikambyakambya ing’anya ya vitukutuku vinji? ²⁷ Lalolange namuna mauwa chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga palalitotela lene dinguwo. Henga nangu nìnyaulilanga kuva, ata Nfalume Selemani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo. ²⁸ Mwenu mmanu muvèle na ing’ulupa inyoko, ikàva Nnungu àlawaja uchocho mauwa la kumawelu lapwàwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi, Nnungu akambepunda kummwajanga mwenu saana?

²⁹ Bahi munalikambyekambye namene kutaha chakulya au chikumbilo. ³⁰ Kwa kuva, anevyo vyammalele njo vivátàhà namene vanu va pachilambo. Henga Atata wenu Nnungu ànimala kuva mùnisikikila anevyo. ³¹ Bahi tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti, na anelo lammalele Nnungu achiamwing’ange.

³² Mwenu likuwa lijoko, munayope! Kwa kuva, Atata wenu ànikatapaliwa kumwing’a mwenu Ufalume wake. ³³ Sumisanga vimuvenavyo koka dihela muveng’e amahuvani. Likatapajije mipatila ya dihela ikákandika, na kulikondidya dimali kulihunde, kudikambemalilika. Aneko nkwiwa akáingila na wala nanga vakoko vaondongânga.

³⁴ Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako.”

Vatumishi vannolêla nang'olo wavo

³⁵ “Lihungange nkanda mmikundu vyenu uchinga mùùve tayali kutumika, na vibatali vyenu vùve uviyaka. ³⁶ Mùùve muchi vanu vannolêla nang'olo wavo auye kuhaloka ku-ing'ole ya ulombi koka palambethodika, upopo vanchimulile. ³⁷ Wasa vatumishi avala Nang'olo wavo pambekamola nku-vakoja vavèlè meho! Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbelihunga nkanda nchikundu na kuva-haulila vaikalange uchinga valye, koka aide avatumikile. ³⁸ Wasa vatumishi anevo, nang'olo wavo akàvakoja vapan-ganikè ata kwauya ching'ati chilo au kulyamba! ³⁹ Henga mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande waumala uhiku wambekwida nkwiva unaiva, akáanneke nkwiva watutumula ing'ande yake. ⁴⁰ Na mwenu uchocho, lipan-ganihange kwa kuva, Mwana wanga Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu.”

*Ntumishi akulupîka na akákulupika
(Matayo 24:45-51)*

⁴¹ Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nfano anewo ùtwamba chihi hwetu au ùvamba na vanu vanji vam-malele?”

⁴² Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Dachi, ntumishi alida akulupîka na avêle na ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake kuvaimilila vatumishi vanji na kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa. ⁴³ Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake àmbenkoja watenda chalaiijwe. ⁴⁴ Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemmika ntumishi aneyo kuva nkwímilila wa di-mali dyake dyammalele. ⁴⁵ Dachi, ìmbekuwa dachi kwa ntu-mishi aneyo akàlihaulila kuva, ‘Nang'olo wangu ànatima ku-uya,’ nkutandilika kuvapanya vatumishi avake akuno walya na kukumbila na kukalewa? ⁴⁶ Nang'olo wa aneyo ntu-mishi àmbeuya nniduva lyakalolela na uhiku wakaumaite. Àmbencketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na kummika pachinu pavikwîje kwajili ya vanu vakákulupila.

⁴⁷ Bahi ntumishi amaîte chalembela nang'olo wake, henga analipanganihe, na anatende chalembela nang'olo wake, aneyo ntumishi àmbeasibiwa namene. ⁴⁸ Henga ntumishi ayula akámaite saana chalembela nang'olo wake, henga nkutenda mambo lalembelêwa kuasibiwa, aneyo ntumishi

àmbeasibiwa chihi kadiki. Kwa kuva, munu apewîje vitukutuku vyohe àmbelongwa vyohe, na munu akamujîwe vitukutuku vyohe, àmbelongwa vyohe.”

Yesu àvatenda vanu vahapukane
(Matayo 10:34-36)

⁴⁹ “Nangu ngùidile unakumbanya moto pachilambo, na nangu nikanitamwa namene niwone uyakile tayali! ⁵⁰ Henga ngùvele na ubatiso wa ibanihwi ungulembelewa ngubatiswe, na nangu nauhimukila namene mpaka panimbeutimisa. ⁵¹ Dachi, mwenu mùtenda kuva nangu ñniida uchinga nguide na amani pachilambo? Nangu ñinnyaulilanga mwenu kuva, akee amani, henga ñniida uchinga nivatende vanu vaya-vanyike. ⁵² Kwa kuva, kutandikila vino, vanu nnyano va ing’ande imo vàmbehapukana, vatatu vàmbehapukana na vavili na vavili vàmbehapukana na vatatu. ⁵³ Atata àmbehapukana na mwanawe wa chilume, na mwana wa chilume àmbehapukana na atatake na mama àmbehapukana na mwanawe wa chimahe na mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe, na mukwe àmbehapukana na nkawake na mmahe àmbehapukana na mukwe.”

Kulamala mahiku
(Matayo 16:2-3)

⁵⁴ Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Pamulona mahunde ulahaloka m’bali wa kundonde, mùhauila kuva, ‘Imbula ìmbetonya,’ na ìnatonya. ⁵⁵ Na pamulyona lipungo lya kusini ulipunga, mùhauila kuva, ‘Kùmbekuva na chitukuta,’ na njo chiiva. ⁵⁶ Mwenu mmakulilambilila! Mwenu mùnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuchiloleha chilambo na kumahunde, vino mwadachi mukáhulula kulamala mahiku alano la vino?”

Patana na mmongo mwalo
(Matayo 5:25-26)

⁵⁷ “Mwadachi mwenu mùnalemwa kuchimala chitukutuku chambone cha kuchitenda? ⁵⁸ Kwa kuva, ikàva mmongo mwalo àkupelekeja kulukumbi unakusitaki, tumbama kupatana nawe kabla mukànambihwika, ukanatende uchocho nkùhukumu àmbekupelekeja kwa litiyala, na litiyala nku-nakuchimila nnilungu. ⁵⁹ Nangu ñkuhaulila kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo.”

13

Lekanga kutenda masambi munahwa

¹ Mahiku anelo pávele na vanu vanannyauidile Yesu habali dya vanu va Galilaya vanavawalele Pilato pavachinnyumija

Nnungu sadaka. ² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mwenu mütenda anevo Vagalilaya váwalelwe namuna aneyo ing'anya vátenda lahakalenge namene kupunda Vagalilaya vanji vammalele? ³ Nanga, akee uchocho! Henga nangu nĩnnyaulilanga mwenu kuva, mukanaleke masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe. ⁴ Dachi, vanu kumi na nane vanamatokewije na nnala wa vakúlolihiya aneko ku Siloamu, nkuhwanga, mütenda kuva vanang'o vátenda lahakalenge kupunda vanu vanji váchiikala ku Yelusalemu? ⁵ Nanga, akee uchocho! Henga nangu nĩnnyaulilanga mwenu kuva, mukànaleke masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe.”

Nfano wa nnandi wa ntini ukápa vihepo

⁶ Anepo Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni, “Pávele na munu yumo ánavele na nnandi wa ntini mmwelu wake wa misabibu. Munu aneyo nkuhwena unahepa vihepo munnandi anewo, henga nanga panachikojije chihepo kananga chimo. ⁷ Bahi aneyo munu nkunnyaulila nkúlolihiya welu kuchidoni, ‘Lola, achino chaka cha tatu unguida ungulembela nguhepe vihepo munnandi auno, henga níkápata chihepo. Vino uchekete! Mwadachi uhwenene chihí kuutumila ulongo bule?’ ⁸ Henga nkúlolihiya welu nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, namwaka uleke nahoti, niulimile na kuutaila mbolea. ⁹ Na ukápa vihepo mwaka uída, ichiikatapale, na ukanape unaucheketa.’ ”

Yesu ánnamya mmahe Liduva lya Kuyewelega

¹⁰ Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu ávenkuhunda mu-ing'ande ya kunnyuwila Nnungu. ¹¹ Upala, nkuhaloka mmahe anavele na nanndenga anantendile ahuvange kwa vyaka kumi na nane. Mmahe aneyo álamele mongo na ikáchihululika kuudula wala kadiki. ¹² Yesu pammwene aneyo mmahe, nkunchema, nkunnyaulila uvila, “Mama, ùnihunguliwa kuhaloka muihuvangi yako!” ¹³ Yesu nkummikila makono aneyo mmahe, upala mmili wake nkuudukanga kavila, nkutandilika kunnombolela Nnungu.

¹⁴ Nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nku-tunduwila ing'anya Yesu ánnamije aneyo mmahe Nniduva lya Kuyewelega. Bahi nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Mwenu mùvele na maduva sita la kukola madengo. Bahi kamolanga mmaduva anelo mukalamywe, henga munaide unalamywa Nniduva lya Kuyewelega.”

¹⁵ Anepo Nang'olo nkunnyang'ula aneyo nkulu kuchidoni, “Mwenu mmakulilambilila! Dachi, alida mmwenu akánchimulila ung'ombe wake au punda wake nchitundu

Nniduva lya Kuyewelega nkumpelekeja unankumbija medi?
 16 Ayuno mmahe achibanîhwa na nanndenga kwa myaka kumi na nane nni munu wa nnitawa lya Iblahimu, dachi ikáchilembelewa alamywe ikánava Liduva lya Kuyewelega?"
 17 Yesu patangwele anelo, vanu vammalele vachintahuka nkwonanga dihoni, henga vanu vanji nkuhangalala ing'anya ya vitukutuku vyambone vya kukanganya vyatendile Yesu.

Nfano wa imbeyu inyoko ya haladali
 (Matayo 13:31, Mako 4:30-32)

18 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, Ufalume wanga Nnungu ùlandana na chani? Dachi, niulandanye na chamani?
 19 Ùvele muchi imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo nkuipanda mmwelu wake, nkumela na kukulumuka nkuva nnandi nkulungwa. Vyuni nkudenganga vitehi vyavo n'dinavi dyake."

Nfano wa hamila
 (Matayo 13:33)

20 Yesu nkuuza kavila kuchidoni, "Dachi, Ufalume wanga Nnungu niulandanye na chamani? 21 Ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji lyammalele nkuumuka."

Nnango uhonene
 (Matayo 7:13-14, 21-23)

22 Yesu nkuhweneha mwanda wake kuhwena ya ku Yelusalemu wapitila n'dimanga na mmijiji, wavahunda vanu. 23 Munu yumo nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, dachi vanu vambepôhwa vâmbekuva chihi kadiki?"

Yesu nkuyang'ula kuchidoni, 24 "Tumbama namene, muinjilile kwa kupitila nnango uhonêne, ing'anya vanu vohe vâmbelebela kwinjila, henga nanga pavambehulula. 25 Mwene ing'ande palembeimila nkunachima nnango, mwenu mûmbeimila chihi pawelu na kutandilika kuhodikanga, umuchidoni, 'Nang'olo, tuchimulile nnango.' Henga nang'e àmbennyang'ula kuchidoni, 'Nikánkamekenge mwenu wala kumuhalokanga!' 26 Anepo njo pamumbennyaulila kuchidoni, 'Hwetu njo tuvanu tuchilya na kukumbila chalumo na wako, na wako wanihunda n'dindila dya mmijiji vyetu.' 27 Henga nang'e àmbekuchidoni, 'Nikánkamekenge mwenu wala kumuhalokanga! Ukananga apano pang'une, mwenu mmammalele mmakutenda lahakalenge!' 28 Mwenu mûmbekuta na kuhaya meno, kwa kuva, mûmbemwona Iblahimu na Isaka na Yakobo na manabii vammalele vavèlè mu Ufalume wa Nnungu, akuno mwenu muyahijwè pawelu!

29 Vanu vàmbeida kuhaloka mmipata yammalele ya chilambo, nkuikala na kulya paing'ole mu Ufalume wanga Nnungu.
 30 Anepo vanu vaonekâna hambu kuva vakulu, vàmbe kuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambu kuva va pahi, vàmbe kuva vakulu.”

*Yesu chavata mwa vanu va imanga ya Yelusalemu
 (Matayo 23:37-39)*

31 Upala, Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu nkun-nyaulila kuchidoni, “Apano uka uhwene pachinu panji, kwa kuva Nfalume Helode àlebela akuwalale.”

32 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Hwena mukannyaulile Helode, akalamwîke muchi nancheta kuva, ‘Nelo na nundu nivausa anamindenga na kuvalamya vagonjo, na palyamba nimbemalila madengo langu.’” 33 Nelo na nundu na palyamba, nangu ngùlembelwa nguhwenehe na mwanda wangu wa ku Yelusalemu, kwa kuva, ikáhululika nabii vammwalalile pachinu panji ikà nave chihi ku Yelusalemu.

34 Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu mùvawalala manabii na kuvapanya mayanga avala vatumwîje kwenu mwenu. Myanda yohe ñnilinga kuvalopolela pamo vana venu muchi ung'uku chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga pamutamwije. 35 Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuwa lihame.* Na nangu ñnnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka pamumbehaula kuva, ‘Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo.’ ”

14

Yesu ànnamya munu áchiuula ugonjo wa kuvimbanga

1 Liduva limo lya Kuyewelega, Yesu ápite unalya chakulya kukaya kwanga nkulungwa yumo wa Mafalisayo, vanu nkua uvannoleha namene Yesu. 2 Muyo mwanga Yesu, múvele na munu ánavele na ugonjo wa kuvimbanga mmili.
 3 Yesu nkuvauja vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo kuchidoni, “Dachi, ñaluhusiwa au ikáluhusiwa kunnamya munu Nniduva lya Kuyewelega?”

4 Henga vanang'o nkunyalala chihi. Yesu nkunkamula ayula n'gonjo, nkunnamya, nkunnuhusu ahwene. 5 Anepo nkuvauja avala vanu kuchidoni, “Ikàva munu yumo mmwenu, mwanawe au ung'ombe wake àmatokedile nchihima Nniduva lya Kuyewelega, dachi akambemmusa nniduva anelyo?” 6 Henga vanang'o nanga pavanahulwile kunyang'ula.

* 13:35 Munsitali auno Luka àlebile “ing'ande yenu,” ñahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

Yesu àvahunda vanu kuyamba kulisulupuha

⁷ Yesu pavawene vayeni vakumbuliwîje uvalitandolela viteng'u vya muyo, nkuvahaulila kuchidoni, ⁸ “Munu akàkukumbula kuing'ole ya ulombi, unaikale chiteng'u cha muyo, uyopa ànahaloka munu wa kwesimika namene kukupunda wako. ⁹ Mukànatende uchocho, àmbeida ayula ankumbwîle mmammalele mmavili nkukuhaulila kuchidoni, ‘Mpische ayu aikale.’ Anepo ùlembekwona dihoni paumbekuva uhwena unaikala chiteng'u cha nnyuma. ¹⁰ Wako ukàkukumbulwa kuing'ole, ikala chiteng'u cha nnyuma, uchinga ayula ankumbwîle pambahaloka akuhaulile kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, ida uikale mmiteng'u vya muyo.’ Anepo njo paumbetumbyangika pameho pavanu vammalele vavêle anepo. ¹¹ Kwa kuva, kila munu alitumbyânga mwene àmbesulupuswa, na munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”

¹² Anepo Yesu nkunnyaaulila ayula munu ankumbwîle kuchidoni, “Pauteleka chakulya cha muhi au nalyulo, unavakumbule ayanjavako wala anung'unuvako wala alangavako wala avandikani mwalo vakûpata, kwa kuva, ukàtenda uchocho navanang'o vàmbekekumbula wako kumakande lavo na kukulipa malinga chunavatendedile vanang'o. ¹³ Henga wako pauteleka chakulya cha ing'ole, vakumbule amahuvani na vanu valamele na vikwava na vaputêle meho. ¹⁴ Ukàtenda uchocho, uchiubalikiwe, ing'anya vanang'o vakambehulula kukuuihija. Kwa kuva, Nnungu achiakuuihije nniduva alila livambefufuliwa vanu vambone pameho panga Nnungu.”

*Nfano wa ing'ole ing'ulungwa
(Matayo 22:1-10)*

¹⁵ Munu yumo anaikale pachakulya pamo na Yesu papi-likene malove anelo nkuhula kuchidoni, “Wasa munu ayula ambekûlya chakulya cha ing'ole mu Ufalume wa Nnungu.”

¹⁶ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Munu yumo áteleke chakulya cha ing'ole ing'ulungwa nkuvakumbula vanu vohe. ¹⁷ Pauhwikile uhiku wa kulya chakulya cha ing'ole, ayula munu nkuntuma ntumishi wake akavahaulile vakumbuliwîje kuva, ‘Idang'ana, kila chinu chîvele tayali.’ ¹⁸ Henga vammalele nkuhitang'ana ing'anya kila munu ávele na madengo lake. Munu ntandi nkunnyaaulila ayula ntumishi kuchidoni, ‘Nangu nikambeida, ing'anya ngùsumile welu, na ngùlembelewa nguhwene nikaulole, chonde ngùyuwa un-gusamehe.’ ¹⁹ Munu wavili nkuchidoni, ‘Nangu nikambeida ing'anya nîvasumile ang'ombe kumi va kulimila, vino ngùvele ndila ngùhwena unavalinga, chonde ngùyuwa un-gusamehe.’

²⁰ Na munu yunji watatu nang'e nkuhaua kuchidoni, 'Nangu nikambeida, ing'anya ngùlombile uvino.'

²¹ Ayula ntumishi nkuuya nkunannyaaulila nang'olo wake àlalá malove. Ayula nang'olo papilikene uchocho nkuvisa, nkunnyaaulila ntumishi wake kuchidoni, 'Piyanya kuhwena n'dibalabala na n'dindila dya imanga ukaide na amahuvani na vanu valamele na vaputéle meho na vikwava.'

²² Ayula ntumishi nkuchidoni, 'Nang'olo, lammalele lungulaijije ñnilatenda, henga mpaka vino nafasi ya kuikala ìvechinkupwawa.'

²³ Ayula nang'olo nkunnyaaulila ntumishi wake kuchidoni, 'Hwena n'dibalabala na n'dindila divèle pawelu imanga ukavakolokohe vanu vaide vainjile, uchinga ing'ande yangu iumbale. ²⁴ Nangu ñinnyaaulilanga kuva, muvanu avala vanakumbuliwije patandi, wala nanga munu kananga yumo ambeyêja chakulya cha ing'ole yangu.' "

Galama ya kumpapata Yesu
(Matayo 10:37-38)

²⁵ Anepo makuwa makulungwa la vanu nkuva uvalondojana na Yesu. Yesu nkupindikuka, nkuvahaulila kuchidoni,

²⁶ "Munu woheyo alembêla kuva nkuhundwa wangu, henga akávele tayali kuhapukana na atatake na anyokwe na mmahe wake na anavake na anung'unuvake na alumbuvake na ata maisha lake, aneyo akáhulula kuva nkuhundwa wangu.

²⁷ Yani munu woheyo akánatamwe kuunyakula nsalaba wake na kungupapata, aneyo akáhulula kuva nkuhundwa wangu.

²⁸ Dachi, munu ntwani mmwenu alembêla kudenga nnala wa vakúlohija, akámbeikala pahi nahoti nkutenda isabu ya galama ya nnala wammalele, uchinga amale ikáva achiave na dihela dya kumalilila? ²⁹ Kwa kuva, akàtandilika chihi kuudenga nsingi koka anahulule kuumalilila nnala anewo, vanu vammalele valôla vambennyeka, ³⁰ uvachidoni, 'Munu ayu àtandilike kuudenga nnala, henga nanga pahulwile kuumalilila.'

³¹ Dachi, nfalume alida ahwêna unapanyana ing'ondo na nfalume yunji, akáikala pahi hoti nkukumbukilanya, ikáva matiyala lake alufu kumi lánahulula kupanyana na ayula nfalume annyidíla avèlè na matiyala alufu ishilini? ³² Bahi akàona kuva akambetulula, àmbevatuma vajumbe vake vahwene kwanga ayula nfalume yunji avèlè chihi kulehu, vakannyuwe pàave na amani. ³³ Uchocho, nanga munu mmwenu ambetulûla kuva nkuhundwa wangu, akànaleke kila chinu chavenacho."

Munyu wondongêke
(Matayo 5:13, Mako 9:50)

34 “Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila? 35 Ukáfala kavila kananga kuutaya muulongo wala kuukundanya na mbolea. Henga ùyahwa chihi kulehu. Avéle na makutu la kupilikana, apilikane!”

15

Nfano wa ungangolo ayahîke (Matayo 18:12-14)

1 Liduva limo akútuala kodi vohe na vanu vohe va-haulîka kuva nni vakútenda masambi, vámmwenedile Yesu uchinga vampilikanile. 2 Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkulindamuka kuhinginika uvachidoni, “Nnolange munu ayu àvapwechelela vakútenda masambi na kulya navo!” 3 Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni,

4 “Dachi, alida mmwenu akàva na angandolo myamoja, nkumala kuva ungangolo yumo ànyahika, akambevaleka avala tisini na tisa kulilanga uvalya, nkuhwena unantaha ayula ayahîke mpaka amwone? 5 Na akàmwona àmbennyakula mmavala, akuno wahangalala. 6 Akàhwika kukaya, àmbevachema ayanjavake pamo na avandikani mwave, avahaulile kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu, ing'anya ñnimwona ungangolo wangu anayahike.’ 7 Uchocho, na mwenu ñnnyaulilanga kuva, uvila njo chivambhangalala aneko kulihunde ing'anya ya nkútenda masambi yumo alekîle kutenda masambi. Vàmbenyangalalila namene aneyo munu kupunda vanu tisini na tisa valyôna kuva vambone, na vakálembelewa kuleka masambi.”

Hela ya nnyoyo iyahîke

8 “Dachi, ikàva mmahe yumo àvele na dihela kumi dya nnyoyo, nkunnyahika imo, àmbetenda dachi? Àmbechacha chibatali, apyaile ing'ande yammalele waitaha mpaka ayone. 9 Akàyona aneyo hela, àmbevachema ayanjavake na avandikani mwave na kuvahaulila kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu ing'anya hela yangu inayahike ñniyona!’ 10 Uchocho na mwenu ñnnyaulilanga kuva, uvila njo chivahangalala malaika va Nnungu ing'anya ya munu yumo alekîle masambi.”

Nfano wa mwana ayahîke

11 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili vachilume. 12 Ayula mwana n'joko nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, ning'e mapala langu.’ Bahi atata wavo nkuvayavanyija. 13 Palapite maduva kadiki, ayula n'joko nkusumisanga mapala lake lammalele nkuuka kuhwena chilambo cha kulehu, aneko

nkudyondonga dihela dyake kwa maisha la uwaamba. ¹⁴ Pamalidile kila chinu chanavenacho, nkuhaloka indala ing'ulungwa nchilambo achila chammalele, nanang'e nkulindamuka kubanika.

¹⁵ Bahi nkuhwena kwanga mwenedi yumo wa aneko unayuwa chibaluwa, nanang'e nkumpelekeja kumawelu kwake unavachunga anguluve. ¹⁶ Aneyo mwana ánitamwa namene kulya makahi lavachilya anguluve, henga nanga munu anamwing'ile. ¹⁷ Bahi nkutandilika kulihimukila mwene, nkulihaulila kuchidoni, 'Amadengo vangapi va atatangu vâlya, nkutolejwa na kulekelela, na nangu apano unguhwa na indala? ¹⁸ Nimbeuka, nguhwene kwa atatangu nikannyaulele kuva, atata, nangu ñnkosedile Nnungu na wako mwalehu. ¹⁹ Nangu níkálebelewa kavila kuchemwa nimwanalo. Ngütende muchi yumo wa vatumishi vako.' ²⁰ Bahi nkutakatuka, nkuhwena kwa atatake.

Pánavele kulehu, atatake nkumwona, nkummikila chididi, nkuntukutila nkunkumbatila na kum'busu. ²¹ Ayula mwana nkunnyaulele atatake kuchidoni, 'Atata, nangu ñnkosedile Nnungu na wako mwalehu. Nangu níkálebelewa kavila kuchemwa nimwanalo.' ²² Henga atatake nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, 'Piyanya kwida na inguwo ikatapêle na pete na vilatu mummwajange! ²³ Koka muntwale ung'ombe anunîle munsinje, uchinga tulye na kuhangalala! ²⁴ Kwa kuva, kwang'une mwanangu ávele muchi ànihila, henga vino mumi, na ávele muchi ànyahika, henga vino ànioneka.' Bahi nkutandilika kuhangalalila.

²⁵ Palachitendeka anelo, mwanawe nkulungwa ávele kumawelu. Pahwikile pepi na ing'ande, nkupilikana dihimu na vanu uvavina. ²⁶ Nang'e nkunchema ntumishi yumo nkummuja kuchidoni, 'Pávele chinu chihumidîle?' ²⁷ Ayula ntumishi nkunnyang'ula kuchidoni, 'Nnung'uno àniuya, na atatako ànsinjidile ung'ombe anunîle kwa kuva, mwanawe ànimmuila akuno avèlè mumi.'

²⁸ Ayula mwana nkulungwa nkuvisa, nkuhita kwingila nng'ande. Bahi atatake nkuhuma pawelu nkunnyuwa aingile nng'ande. ²⁹ Nang'e nkunnyang'ula atatake kuchidoni, 'Lola, nangu ñnikutumikila muchi ntumwa kwa vyaka vyammalele, na ñnidikamula amuli dyako dyammalele. Henga ukánaning'a kananga imbudi yamwana nguhangalale chalumo na ayanjavangu! ³⁰ Henga páidilè ayu mwanalo aondongênge dihela dyako kwa makahaba, ùnsinjidile ung'ombe anunîle.' ³¹ Atatake nkunnyang'ula kuchidoni, 'Mwanangu, wako ùvele pamo na nangu maduva lammalele, na kila chinu chinguvele nacho, nni chako. ³² Hwetu túlebelewa tuhangalale na kushangilila kwa kuva,

nnung'uno ávele muchi ànihwa, henga vino mumi na ávele muchi ànyahika, henga vino ànioneka.' ”

16

Nfano wa nkwímilila akalamwíke

¹ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Pávele na nkúpata yumo ánavele na nkwímilila wake. Aneyo nkúpata vánnyaulidile kuva nkwímilila wake àondonganga dimali dyake.

² Aneyo nkúpata nkunchema nkwímilila wake nng'ande, nkummuja kuchidoni, ‘Malove ntwani ala langupilikana kukwamba wako? Humya isabu ya dimali dyangu dyam-malele, kwa kuva, wako ukambekuwa nkwímilila wangu kav-ila.’ ³ Ayula nkwímilila nkuliuja kuva, ‘Vino ngutende dachi? Kwa kuva, nang'olo wangu àmbenguinganga madengo, na dimongo dya kulima nikávenajo, na kuyuwa-yuwa nangu ngwòna dihoni. ⁴ Vino ònimala chakutenda uchinga pan-imbevingangwa madengo vanu vàngupwechelele mmakande lavo.’

⁵ Anepo nkuvachema yumo-yumo vanu vammalele vachivalonga nang'olo wake. Nkutandilika kummuja ntandi kuchidoni, ‘Nguhaulile, nang'olo wangu àkulonga chinu ntwani?’ ⁶ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Milengelo myamoja ya mahuta la seituni.’ Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa milengelo amsini.’ ⁷ Nkummuja wavili kuchidoni, ‘Wako ùlongwa chinu ntwani?’ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Magunila myamoja la ngano.’ Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa magunila samanini.’

⁸ Bahi ayula nang'olo nkunnombolela namene ayula nkwímilila akákulupika, ing'anya ya lúnda lwake. Kwa kuva, vanu va chilambo achino vátumila namene lúnda pavakola madengo na avao, kupunda vanu va Ufalume wa Nnungu*.”

⁹ Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Nangu ònnyaulilanga kuva, tùmilanga dimali dya pachilambo kwa kuvatenda vanu kuva ayanjavenu, uchinga padimbehila, vanang'o vampwechelange mmakao lakávele na ntululilo. ¹⁰ Munu woheyo akulupîka kwa lijoko namene, ànahulula kukulupika na kwa likulungwa mwalehu. Na munu woheyo akákulupika kwa lijoko namene, akáhulula kukulupika na

* **16:8** Munsitali auno kwa Chigiliki Luka àlembile, vana va uhiku auno, na vana va nng'anje. Anepo Luka àvayamba vanu vakávele va Nnungu, na vanu va Ufalume wa Nnungu.

kwa likulungwa. ¹¹ Mukànakulupike kwa dimali dya pachil-
ambo, dachi, nnani ambehulûla kunkulupilanga mwenu,
nkumwing'anga mali ya uhiu ya kulihunde? ¹² Na ikàva
mukáhulula kukulupika n'dimali dya munu yunji, dachi,
nnani ambemwing'ànga mali yenu mmene?

¹³ Nanga ntumishi ahulûla kuvatumikila anang'olo vav-
ili. Kwa kuva, akàtenda uchocho, àmbemmenga yumo na
kuntamwa yunji au àmbekamulana na yumo na kunhebula
yunji. Mwenu mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno
umuditumikila na dimali.”

¹⁴ Bahi Mafalisayo pavapilikene malove anelo nkunten-
dela Yesu mang'wanyu kwa kuva, vanang'o nni vanu va-
ditâmwa namene dimali. ¹⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni,
“Mwenu mùlilanguja kwa vanu kuva mmambone pameho pa
Nnungu, henga Nnungu àniimala mitima yenu, kwa kuva,
chinu chionekâna kuva chambone pameho pavanu, pameho
panga Nnungu nni chinu chichîmwa namene.”

Sheliya na Ufalume wa Nnungu

(Matayo 11:12-13, 5:31-32, Mako 10:11-12)

¹⁶ “Sheliya yanga Musa na malemba la manabii lánihubiliwa
mpaka mmahiku langa Yohana Nkúbatisa. Bahi kutandikila
mahiku anelo langa Yohana, Malove Lambone la Ufalume
wanga Nnungu lánahubiliwa, na kila munu ànatumbama kuin-
jila muufalume anewo. ¹⁷ Henga inipeyapeya namene chil-
ambo na lihunde kupita kuliko kuuka sehemu inyoko ya
lilove mu Sheliya ya Musa.

¹⁸ Nnume woheyo annêka n'jawe, nkunannomba mmahe
yunji, aneyo àlalá ugoni, na kila nnume annômba mmahe
alekwîje, nanang'e àlalá ugoni.”

Nfano nkúpata na Lasalo

¹⁹ “Pávele na munu yumo nkúpata, achiwala dingwo di-
galika namene na kupoka maduva lammalele. ²⁰ Na pávele
na munu yunji mmahuvani lina lyake Lasalo. Munu aneyo
ávele na vilonda mmili wammalele, na álala chihi pannango
wanga ayula nkúpata. ²¹ Aneyo munu ánatamwa namene
kulya makombo lamatwêke pamesa yanga ayula nkúpata. Ata
ang'avanga vánaida uvannamba vilonda vyake.

²² Bahi ayula mmahuvani nkuhila, malaika nkuntwala
nkunammika pachinu pávèlè Iblahimu. Na ayula nkúpata
nanang'e nkuhila, nkunsika. ²³ Ayula nkúpata pánavele
nkubanihwa namene pachinu pavanu vahwîle, nkukusum-
bula meho, nkumwona Iblahimu kwa kulehu, akuno Lasalo
avèlè pamo na Iblahimu. ²⁴ Bahi ayula nkúpata nkunonoha
lidi wachidoni, ‘Atata Iblahimu, ngúvikile chididi, ntúme

Lasalo àchuvike chala chake mmedi, alupoje lulimi lwangu, kwa kuva, mbènkhubanihwa namene mmoto auno.’

²⁵ Henga Iblahimu nkunyang'ula kuchidoni, ‘Mwanangu, kumbukila kuva, wako punavele mumi pachilambo úpete mambo lambone, henga Lasalo ápete mambo lakávele lambone, henga vino àvenkutujwa ntima wake apano na wako úvenkhubanihwa namene. ²⁶ Pamo na anelo, aneko kumuvele mwenu na akuno kutuvele hwetu paching'ati pàvikwije lipondo likulungwa namene, uchinga vanu valembêla kuuka akuno kwida aneko vanahulule, na valembêla kwida akuno kuhaloka aneko vanahulule.’ ²⁷ Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Hambi Iblahimu atatangu, nakuyuwa namene untume Lasalo ahwene kukaya kwa atatangu, ²⁸ aneko kùvele anung'unuvangu nnyano, nnuhusu ahwene akavadume uyopa vànaida pachinu apano pakubanihwa!’ ²⁹ Henga Iblahimu nkuchidoni, ‘Anung'unuvako vàvele na malemba langa Musa na manabii la kuvaduma, valeke valapilikanile anelo.’ ³⁰ Ayula nkúpata nkuchidoni, ‘Iblahimu atatangu, anelo weka lakátosa. Henga akàhwena munu kuhaloka akuno kukuhwa vachivaleke masambi lavo.’ ³¹ Iblahimu nkunnyaulila kuchidoni, ‘Vakanalapilikane malemba langa Musa na manabii, ata kwahwena munu kuhaloka kwa vanu vahwîle, vakambepilikana.’ ”

17

*Yesu àvahunda vanu kusamehe masambi
(Matayo 18:6-7, 21-22, Mako 9:42)*

¹ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambetendîha laide. ² Ikàvele wasa munu aneyo ahungwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti na kuyahwa m'bahali, kuliko kuntenda yumo wa avano vajoko alikuvale kwa kutenda masambi. ³ Bahi ing'anya ya anelyo, lichungange!

Ikàva nnung'uno ànikukosela, n'dume, na akàleka kutenda makosa lake, nsamehe. ⁴ Ata kuiva àkukosedile myanda saba nniduva limo, nkukuidila kwa myanda saba wakuhaulila kuva, ‘Ngusamehe,’ wako nsamehe.”

Mahundo layâmba ing'ulupa

⁵ Mitume nkunnyaulila Nang'olo Yesu kuchidoni, “Tuyenjeje ing'ulupa.” ⁶ Nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, “Kuikavele umuva na ing'ulupa inyoko malinga imbeyu ya haladali, mukaniuhaulila nsulufaji auno kuva, ‘Daboka ukalipandikije m'bahali,’ na unang'o ukanimpilikana.”

Madengo la ntumwa

⁷ “Ikàva munu yumo mmwenu àvele na ntumwa wake alîma mmwelu au achûnga dingandolo, dachi, pauya kuhaloka kumawelu ànnyaulila kuva, ‘Ida chihi uikale ulye chakulya?’
⁸ Nanga! Henga àmbennyaulila kuva, ‘Tandilika kungutalakela chakulya nahoti, koka ulipanganihe uchinga ungutumikile panimbekuva ungulya na kukumbila, nikàmalila kulya koka ulye wako.’
⁹ Dachi, wako ùtenda aneyo nang'olo achianshukulu ntumwa aneyo ing'anya ya kuva ànilatenda àlalá lannyaulidile alatende?
¹⁰ Bahi namwenu uchocho, mukàmalila kukola madengo lamutumwije kulatenda kachidoni, ‘Hwetu nni tuvatumishi chihi tukálembelewa kutumbyangwa, tûtendile chihi madengo latulembelewa kulatenda bahi.’ ”

Yesu àvalamya amangundula kumi

¹¹ Yesu pánavele nndila kuhwena ku Yelusalemu nkupita ching'ati chilambo cha ku Samaliya na chilambo cha Galilaya.
¹² Pánavele nkuinjila pachijiji fulani, nkunnyidila vanu kumi vánavele na mangundula, nkuimilanga kulehu kadiki na pávèlè nang'e,
¹³ nkunonohanga lidi uvachidoni, “Yesu, Nang'olo, tùvikile chididi!”

¹⁴ Yesu pavawene nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mukalilanguje kwa makuhani.”

Pavanavele nkuhwena, nkulamyangwa.
¹⁵ Munu yumo muavala kumi pawene kuva ànilama, nkuuya kwanga Yesu wanonoha lidi wannombolela Nnungu.
¹⁶ Nkuhunama muyo pamadodo langa Yesu akuno wanshukulu. Na munu aneyo ávele Nsamaliya.
¹⁷ Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, vakanalamijwe vammalele kumi? Hambi vanji tisa vavele kwachi?
¹⁸ Dachi, nanga vanu vanji vauyite unanshukulu Nnungu ila uyoyu mmidi bahi?”
¹⁹ Yesu nkunnyaaulila ayula munu kuchidoni, “Imila uhwene, ing'ulupa yako ìnikulamya.”

*Kuida kwa Ufalume wa Nnungu
(Matayo 24:23-28,37-41)*

²⁰ Mafalisayo fulani nkummuja Yesu kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ùmbeida chakani?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ukáida kwa namuna yonekana kwa meho.
²¹ Nanga munu ambehaûla kuva, ‘Ùvele apano!’ au, ‘Ùvele apala!’ Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu*.”

²² Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mahiku làvenkwida lamumbelambela namene mumwone kavila Mwana wa Munu, henga mukambemwona mmahiku

* **17:21** Kwa Chigiliki, “Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu,” ìnahululika kuva na mana kuva, tayali ùvele mmwenu.

anelo. ²³ Vanu vanji vàmennyaulilanga kuva, ‘Àvele apala!’ au, ‘Àvele apano!’ Henga mwenu munauke na wala mu-navapapate. ²⁴ Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva muchi nng’anje wa ing’uva chuhumila gafula kumahunde na kulangaja kuhaloka m’bali umo mpaka unji. ²⁵ Henga àlembelewa atandilike kubanika namene hoti, na kuhitwa na vanu va chívelèkwà achino. ²⁶ Malinga chinavele mmahiku langa Nuhu, njo chiimbekuva mmahiku la kwida kwanga Mwana wa Munu. ²⁷ Mahiku anelo vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na kulombwa mpaka uhiku aula wanaingidile Nuhu musafina†, livambwe nkuida nku-vaondonganga mwalehu vanu vammalele. ²⁸ Mahiku anelo làmbekuva muchi chilanavele mahiku langa Lutu. Vanu vánalya na kukumbila, vánasuma na kusumisa, vánapanda dimbeyu na kudenga. ²⁹ Henga liduva alila lyanaukile Lutu ku Sadoma, moto na baluti iyâka vínisulupuka muchi imbula kuhaloka kulihunde nkuvaondonganga mwalehu vanu vammalele. ³⁰ Bahi uvila njo chiimbekuva nniduva anelyo lyambehunukuliwa Mwana wa Munu.

³¹ Liduva anelyo munu avêle muha ing’ande analitinike kwa kutukutila nng’ande unatwala vitukutuku vyake. Na avêle kumawelu nanang’e uchocho, anaueye kukaya. ³² Kumbukilanga àlalá lanankojije n’jawe Lutu! ³³ Munu woheyo alembêla kuupoha umi wake, aneyo achiauyaye, na munu woheyo ambeuyâha umi wake, aneyo achiaupohe. ³⁴ Nangu nìnyaulilanga kuva, chilo anecho vanu vavili vàmbekuva valèlè chinanda chimo, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa. ³⁵ Vamahe vavili vàmbekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa. [³⁶ Vanu vavili vàmbekuva mmwelu, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.]‡”

³⁷ Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwachi Nang’olo?” Nanang’e nkuvayang’ula kuchidoni, “Pauvele ntuhi, njo pavambekojana vipungo.”

18

Nfano wa nkúhukumu na nannidi

¹ Anepo Yesu nkutumila nfano kuvahunda vakuhundwa vake kusalanguja kuva vàlembelewa vannyuwe Nnungu uhiku wammalele bila kukata tama. ² Nkuvahaulila kuchidoni, “Muimanga fulani múvele na nkúhukumu yumo akáchinnyopa Nnungu wala kuvatamwa vanu. ³ Na

† 17:27 Kumala lohe namene kuyamba safina ya Nuhu, soma Ntandiliko 6:7

‡ 17:36 Malemba lanji la kala lakávele nsitali wa 36.

muimanga uyoyo múvele na mmahe nannidi. Mmahe aneyo áhwena-hwena kwanga ayula nkúhukumu bila kukata tama wannyuwa kuchidoni, ‘Chonde nangu nikuyuwa utende haki kati yangu na mmongo mwangu.’⁴ Kwa maduva lohe ayula nkúhukumu nkuva wahita kunnyangata ayula mmahe, henga kuntululilo nkulitangolela mwene chimunda-munda wachidoni, ‘Pamo na kuva nangu nikánnyopa Nnungu na wala kuntamwa munu woheyo,⁵ henga kwa kuva ayu mmahe ànanguhopeja, nguchinimwing’e chivêle chake, uchinga anaide apano wanguhopeja!’ ”

⁶ Nang'olo Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Lola namuna chanahawile ayula nkúhukumu akátenda haki. ⁷ Dachì, Nnungu akambeveng’a haki yavo vanu vake vavatandwêle, vankutíla chilo na muhi? Dachì, achiatime kuvayangata? ⁸ Nangu nínnyaulilanga kuva, achiapiyanye kuveng’a haki yavo. Henga dachi, Mwana wa Munu pambeida achiaikoje ing’ulupa pachilambo?”

Nfano wa Nfalisayo na nkútwala kodi

⁹ Yesu nkuvahaulila auno nfano vanu valyôna kuva vambone na kvahebula vanu vanji, ¹⁰ wachidoni, “Vanu vavili váníyomboka kuhwena ku Ing’ande ya Nnungu unayuwa, yumo ávele Nfalisayo na yunji ávele nkútwala kodi. ¹¹ Ayula Nfalisayo nkuimila, nkuyuwa chimundamunda wachidoni, ‘Wako Nnungu, nakushukulu kwa kuva nangu níkávele muchi vanu vanji, malinga vakwiva, vatênda lahakalenge na valâla ugoni, na wala níkávele muchi ayu nkútwala kodi. ¹² Nangu ngùfunga maduva mavili kwa lijuma, na nahumya asilimiya kumi ya vitukutuku vyangu vyammalele víngupâtà.’

¹³ Henga ayula nkútwala kodi nkuimila kulehu, na wala nanga panalingile kananga kulola meho lake kulihunde, henga alipanyile-panyile chihi pachihuva kwa kulihinginikila wachidoni, ‘Nnungu, ngùvikile chididi nangu nguvêle na masambi!’ ” ¹⁴ Yesu nkuchidoni, “Nangu nínnyaulilanga kuva, ayula nkútwala kodi ápite kukaya kwake akuno Nnungu wamwona kuva wambone, henga akee ayula Nfalisayo. Kwa kuva, kila munu alitumbyânga mwene, àmbesulupuswa, na munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”

Yesu àvabaliki vana vajoko

(Matayo 19:13-15, Mako 10:13-16)

¹⁵ Vanu vanji nkuvapelekeja vana vajoko kwanga Yesu uchinga avabaliki kwa kuvavikila makono. Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuvakalipila avala vanu. ¹⁶ Henga Yesu nkuvachema vana vajoko vammwenele, nkuhaua

kuchidoni, “Valekange anevo vana vajoko vaide kwang'une, wala munavadvile, kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava. ¹⁷ Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akâupwechela Ufalume wanga Nnungu muchi mwana n'joko, nanga pambeinjila mu Ufalume anewo.”

Kijana nkúpata

(Matayo 19:16-30, Mako 10:17-31)

¹⁸ Nkulu yumo wa Chiyahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda wambone, ngutende chamani uchinga niupate umi ukee na ntululilo?”

¹⁹ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguchema wambone? Nanga munu wambone ila Nnungu weka. ²⁰ Wako ùnidimala amuli dya Nnungu dihaûla kuva, ‘Unalale ugoni, unawalale, unaive, unahumye ushahidi wa kulambila na mweshimu atatako na anyoko.’ ”

²¹ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Amuli anedyo dyamalele ñnidikamula kutandikila ujoko wangu.” ²² Yesu papilikene anelo nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùisaliwije na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise kila chinu chuchenacho, koka dihela uvayavile amahuvani, anepo unava na dimali kulihunde, koka uide ungupapate.” ²³ Henga ayula munu papilikene anelo, nkupoyoka namene ing'anya ávele na dimali dyohe.

²⁴ Yesu pammwene ayula munu apoyweke nkuchidoni, “Inikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu! ²⁵ Kwa kuva, ñipeyepaya namene kwa nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono cha chitotelo kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”

²⁶ Vanu vammalele pavapilikene anelo nkuuja kuchidoni, “Ikáva uchocho, nnani bahi ambehulûla kupohwa?”

²⁷ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lakáhululika kutendeka kwa dimongo dya chimunu, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”

²⁸ Anepo Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tûlekile vitukutuku vyetu vyammalele nkukupapata!”

²⁹ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ailekîle ing'ande yake au mmahe wake au anung'unuvake au vammalêke au vavana ing'anya ya Ufalume wa Nnungu, ³⁰ àmbepata vyohe namene mmaisha alano la vino, na mahiku laîda àmbepata umi ukee na ntululilo.”

Yesu àtangola mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake

(Matayo 19:17-20, Mako 10:32-34)

³¹ Yesu nkuvatwala vakuhundwa vake kumi na mbili nkuhwena navo pannyenje, nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tuvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko kila chinu chilembwîje na manabii kumwamba Mwana wa Munu chimbenatimiswa. ³² Ambekamujwa kwa vanu vakávele Vayahudi koka vantendele mang'wanyu na kuntangolela lahakalenge na kunsunila mata, ³³ na kunsulubula koka vammwalale, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake ambefufuka.”

³⁴ Henga vakuhundwa vake nanga pavanamaite chinu chohecho, kwa kuva, vánipihwa mana lake na nanga pavanamayite Yesu amba chamani.

*Yesu ànnamya munu aputéle meho
(Matayo 20:29-34, Mako 10:46-52)*

³⁵ Yesu pánavele pepi na imanga ya ku Yeliko, munu yumo anaputéle meho áikele nnyenje indila wayuwa nsada. ³⁶ Papilikene likuwa lya vanu ulipita nkuuja kuchidoni, “Kúvele chamani?” ³⁷ Nkunnyang'ula, kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti àvenkupita.”

³⁸ Nang'e nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu, n'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi!”

³⁹ Vanu vannongoledíle Yesu nkunkalipila uvannyaulila anyalale, henga nang'e nkunanoha namene lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi!”

⁴⁰ Yesu nkuimila, nkuvalaija vanu vaidenawe. Ayula munu pahwikile pepi, Yesu nkummuja kuchidoni, ⁴¹ “Ùlembela niku-tendele chamani?”

Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, ngùlembela ngu-pate kulola.”

⁴² Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Bahi uloole! Ing'ulupa yako ìnikulamya.” ⁴³ Upala ayula munu anaputele meho nku-pata kulola, nkuva wannondola Yesu akuno wantumbyanga Nnungu. Na vanu vammalele pavalawene anelo, navanang'o nkunombolela Nnungu.

19

Yesu na Sakayo

¹ Yesu painjidile muimanga ya Yeliko, nkuva walumulanya imanga aneyo. ² Muimanga aneyo múvele na munu yumo lina lyake Sakayo, nkulungwa wa vakútwala kodi, na ávele nkúpata. ³ Munu aneyo ánitumbama namene uchinga amwone Yesu kuva nni munu wa namuna ntwani, henga nanga panahulwile kumwona ing'anya ya likuwa likulungwa lya vanu na ániinjipala namene. ⁴ Sakayo nkutukutila muyo, nkunakwela munnandi nkulungwa uchinga amwone Yesu,

kwa kuva, njo indila yambepita Yesu. ⁵ Yesu pahwikile apala nkulola muha, nkunnyaaulila kuchidoni, “Sakayo, sulupuka upehi, kwa kuva, nelo ngùlembelwa nguyewelege nng'ande mwako.” ⁶ Sakayo nkupiyanya kusulupuka, nkunkalibisa Yesu kukaya kwake kwa kuhangalala.

⁷ Vanu pavalawene anelo, nkutandilika kutangodikanga uvachidoni, “Àpitembe unakamolela kwa nkútenda masambi.”

⁸ Henga Sakayo nkwinila nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, pilikanila! Nusu ya dimali dyangu nimbewenge'a amahuvani, na ikàva ngùtwete chinu changa munu kwa ulamba, nimbemuihija myanda ncheche.”

⁹ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nelo upohi ùnivakamolela vanu va ing'ande aino, kwa kuva, ayuno nanang'e nni n'dukuluwe Iblahimu. ¹⁰ Kwa kuva, Mwana wa Munu àidile unavataha na kuvapoha vanu vayahike.”

*Nfano wa dihela kumi
(Matayo 25:14-30)*

¹¹ Vanu pavachipilikanila malove anelo, Yesu nkuvahaulila nfano unji kwa kuva ávele pepi na imanga ya ku Yelusalemu, na anevo vanu vátenda kuva Ufalume wa Nnugu ùvele pepi na kukamola. ¹² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo wa nnitawa lya chifalume ánapite chilambo cha kulehu uchinga akatandolwe na nfalume nkulu kuva nfalume wa chilambo chake, koka auye. ¹³ Bahi kabla akànambiuka, nkuvachema vatumishi vake kumi, nkuvayavanyija dihela kumi dya samani ing'ulungwa namene, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Dihela adino tendelanga uchuusi mpaka panimbeuya.’ ¹⁴ Henga laiya avake vánammenga. Bahi anevo vanu nkuvatuma vanu vakahaule kuchidoni, ‘Ayu munu tukántamwa ààve nfalume wetu.’

¹⁵ Pamo na anelo, ayula munu ániuya akuno atandolwejjè kuva nfalume. Pakamwele kukaya, nkuvatuma vanu vakavacheme avala vatumishi vake vanavayavidile dihela uchinga amale kila munu àpete faida ntwani.

¹⁶ Nkuhaloka ntumishi ntandi nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela imo yunaning'ile diyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela kumi.’

¹⁷ Nang'olo nkunnyaaulila kuchidoni, ‘Ùtendile sana, wako nni ntumishi wambone. Bahi kwa kuva ùnikulupika kwa vitukutuku vijoko, nimbekuvika kuva nkútawala wa dimanga kumi!’

¹⁸ Nkuhaloka ntumishi wavili nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela imo yunaning'ile diyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela nnyano.’

¹⁹ Nang'olo nkunnyaaulila kuchidoni, 'Na wako nimbekuvika kuva nkútawala wa dimanga nnyano.'

²⁰ Nkuhaloka ntumishi yunji nkuchidoni, 'Nang'olo, hela yako yunaning'ile aino. Nangu rñiihutika saana nchitam-bala na kuikondya, ²¹ kwa kuva, rñikuyopa ing'anya wako nni umunu ukalípa, utwâla lakávele lako na ufûna chukapandile.' ²² Nang'olo wake nkunnyaaulila kuchidoni, 'Wako ntumishi nkútenda lahakalenge, nimbekuhukumu ing'anya ya malove lako umwene! Kumbe wanimala kuva nangu nni munu ngukalípa, ngutwâla vikávele vyangu na kufuna vinikapandile.' ²³ Ing'anya ntwani ukanaivikile hela yangu benki uchinga panimbeuya nguipate hela yangu na inji iyenjejêke?"

²⁴ Anepo ayula nang'olo nkuvahaulila vanu vanaimilenge apala kuchidoni, 'Mpakanyolange aneyo hela, mukamwing'e ayula avêle na dihela kumi.' ²⁵ Vanang'o nkuchidoni, 'Nang'olo, aneyo tayali àvele na dihela kumi!' ²⁶ Aneyo nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, 'Nangu nñnyaulilanga kuva, kila munu avêle na chinu àmbeyenjejwa. Henga munu akávele na chinu ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa.' ²⁷ Na vino avala amongo vangu vakáchitamwa nangu ngùùve nfalume wavo, idanavo apano, muvawalale pameho pangu.' "

Yesu àinjila pa Yelusalemu kwa kuhangalala

(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Yohana 12:12-19)

²⁸ Yesu pamalidile kutangola anelo, nkutandilika kuyomboka kuhwena ku Yelusalemu. ²⁹ Panavele pepi na kuhwika chijiji cha ku Betifage na ku Besaniya, palichinga lichêmwa Lichinga Iya Miseituni, nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, ³⁰ nkuvahaulila kuchidoni, "Hwena mpaka chijiji chivêle muyo mwenu. Pamumbekamola, muchimumwone mwana wa punda akánambiikalwa na munu woheyo vampambilidilè. Nnyungulange muide nawe apano. ³¹ Munu woheyo ambemmûja kuva ing'anya ntwani mñnannyungula, nnyaulile kuva, 'Nang'olo ànannembela.' "

³² Avala vakuhundwa vatumwije nkuhweneng'ana, nku-nakoja muchi chavahaulidile Yesu. ³³ Pavanavele nkun-nyungula ayula punda, vene nkuvauja nkuchidoni, "Ing'anya ntwani mñnannyungula?"

³⁴ Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Nang'olo ànannembela."

³⁵ Vakuhundwa nkuntwala, nkumpelekeja kwanga Yesu, nkulaja dingwo dyavo muha mwa aneyo punda nkun-nyikaja Yesu. ³⁶ Yesu panavele nkuhwena mwanda, vanu nkulaja dingwo dyavo ndila.

³⁷ Yesu panavele pepi na ku Yelusalemu, pantelemuko wa Lichinga Iya Miseituni, likuwa Iyammalele Iya vakuhundwa vake nkutandilika kuhangalalila na kunnombolela Nnungu kwa kunonoha lidi, ing'anya ya masaibu lavalawene, ³⁸ uvachidoni, “Ubalikiwe wako Nfalume, uîda kwa lina Iya Nang'olo. Amani ìive kulihunde na atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”

³⁹ Mafalisayo vanji vanavele nnikuwa alila Iya vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, vadume vakuhundwa vako!” ⁴⁰ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nînnyaulilanga mwenu kuva, ‘Ava vanu vakànyalala, mayanga alano lachilanonohe malidi.’ ”

Yesu àvahinginikila vanu va imanga ya Yelusalemu

⁴¹ Yesu panavele pepi namene na ku Yelusalemu, na kuyona imanga muyo aneyo mwake nkutandilika kuvahinginikila vanu va pa Yelusalemu akuno wakuta, ⁴² wachidoni, “Nangu nikanitamwa namene mwenu mmammalele liduva Iya nelo mulamale mambo lambeîda na amani! Henga mambo anelo lànipihwa pameho penu. ⁴³ Kwa kuva, maduva làvenkwida amongo mwenu pavamben'dinguhija lingongo, na kun'dingukanga na kum'bananga kila m'bali. ⁴⁴ Vambenkadambanga mwenu chalumo na vana venu nningongo Iyenu, na wala nanga pavambeisalija kananga ing'ande imo ikambebamolwa, ing'anya nanga pamunamaite uhiku wanaidile Nnungu unampohanga.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani Iwa Ing'ande yanga Nnungu

(Matayo 21:12-17, Mako 11:15-19, Yohana 2:13-22)

⁴⁵ Yesu nkuhwena ku Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavinganga vanu vachisumisa vitukutuku, ⁴⁶ wavahaulila kuchidoni, “Înilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu ìmbekuva ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga Iya kulipiha vakúpalaula.”

⁴⁷ Kila liduva Yesu nkuva wahunda mu Ing'ande yanga Nnungu. Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa pamo na vakulu va vanu nkuva uvataha indila ya kummwalala Yesu, ⁴⁸ henga nanga pavanapete wasa wa kutenda uchocho, ing'anya vanu vammalele vávenkumpilaniha.

20

*Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi?
(Matayo 21:23-27, Mako 11:27-33)*

¹ Liduva limo Yesu panavele nkuvahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu na kuvahubilila Malove Lambone, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na vasele va Vayahudi vánimmwenela, ² nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile! Wako ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle mamulaka la kulatenda?”

³ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani nìmbemmujanga mwenu chinu chimo. Nguhaulile, ⁴ dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa làhaleke kulihunde au kwa vanu?”

⁵ Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuuja kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?’ ⁶ Na tukàyang'ula kuva làhaleke kwa vanu, vanu vammalele vàmbetuwalala kwa mayanga, ing'anya vanu vammalele vànakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii wa Nnungu.”

⁷ Bahi nkunnyang'ula kuchidoni, “Tukámaite kulahaleke.”

⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

*Nfano wa vakúlima vabaya
(Matayo 21:33-46, Mako 12:1-12)*

⁹ Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu nfano unji wachidoni, “Munu yumo álimite welu wake wa misabibu, nkuuyadikisa kwa vakúlima, mwene nkuhwena mwanda wa kulehu, aneko nkuikala vyaka vyohe. ¹⁰ Paukamwele nchela wa sabibu nkuntuma ntumishi wake ahwene kwa avala vakúlima uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. Henga avala vakúlima nkumpanya ayula ntumishi, nkumminganga chihi makono weka. ¹¹ Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji wavili, aneyo nanang'e nkumpanya na kuntendela lahakalenge na kumminganga chihi makono weka. ¹² Nkuntuma kavila ntumishi yunji watatu, aneyo nanang'e, nkummika vilonda na kumminganga.

¹³ Bahi ayula mwene welu nkuchidoni, ‘Hambi ngutende dachi? Nìmbentuma mwanangu unintamwa namene, panjika vachivamweshimu.’

¹⁴ Avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhulanila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummwalale koka welu auno ùùve mapala letu.’ ¹⁵ Bahi avala vakúlima nkunnyahila kunyenje welu wa misabibu, nkummwalala.”

Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ayula mwene welu pambeida àmbevatenda dachi avala vakúlima? ¹⁶ Àmbeida koka avawalale anevo vakúlima, na anewo welu avayadikise vanu vanji.” Bahi vanu pavapilikene anelo malove nkuchidoni, “Chonde inààve uchocho!”

¹⁷ Henga Yesu nkuvapalambahija meho, nkuchidoni, “Dachi, Malemba alano Lanaswe làvele na mana ntwani? ‘Liyanga lihitwije na vakúdenga, hambi lijukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele!’

¹⁸ Kila munu ambeyangukíla nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu woheyo ulimbematokela, àmbetingindika mwalehu.”

*Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Matayo 22:15-22, Mako 12:13-17)*

¹⁹ Vakúhunda Sheliya yanga Musa na makuhani vakulu nkuva uvataha namuna ya kunkamula Yesu upala, kwa kuva, vánimala kuva aula nfano ùvamba vanang'o, henga nkuva uvavayopa vanu. ²⁰ Bahi vanang'o nkuva uvanoleha saana na kuvatuma vanu vanalitendile kuva vambone uchinga vankamule Yesu kwa malove lake koka vankamuje muutawala na mamulaka la nkulu wa Chiloma. ²¹ Avala vanu nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tùnimala kuva wako ùnatangola na kuhunda vitukutuku vya uhiu, na wala nanga paulola kumeho kwanga munu, henga wako ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu. ²² Hambi tuhaulile, dachi Sheliya ya Musa inatuluhusu au ikátuluhusu hwetu kulipa kodi kwa Nfalume wa Loma?”*

²³ Henga Yesu ánilamala lavachikudungila, nkuvahaulila kuchidoni, ²⁴ “Ngulangujange hela.” Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'oipe aino na lina alino lilembwije apano lyanga nnani?”

Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vyanga Nfalume wa Loma.”

²⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu.” ²⁶ Bahi anevo vanu nanga pavanahulwile kunkamula kananga kwa lilove lyake limo pameho pavanu, henga nkukangana chihi chavayang'wile, nkunyalalanga.

*Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Matayo 22:23-33, Mako 12:18-27)*

²⁷ Masadukayo vanji vahaûla kuva vahwîle vakáfufuka, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, ²⁸ “Nkúhunda,

* **20:22** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

Musa átulembidile hwetu uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka mmahe wake bila kummelekela vana, nnung'une àlembelwa annombe aneyo mmahe, uchinga ammelekele nkuluwe vana.’²⁹ Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Mwana ntandi ánnombile mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana.³⁰ Na mwana wavili nkwenza makande, nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana,³¹ na watatu nanang'e nkwenza makande nanang'e nkuhila, vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela ayula mmahe mwana.³² Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila.³³ Dachì, liduva livambefufuliwa vanu vahwìle ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba váníikalana nawe.”

³⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu va mahiku alano vànalomba na kulombwa,³⁵ henga vanu avala vambevalangíwa kuva vànafala kufufulwa na kuva na umi mmahiku laida, anevo vakambelomba wala kulombwa.³⁶ Kwa kuva, vanu anevo vakambekuhwa kavila, ing'anya vàmbekuva muchi malaika. Vanu anevo vàmbekuva vana vanga Nnungu, ing'anya vànifufulwa kuhaloka kwa vanu vahwìle.³⁷ Ata Musa ánimaiha kuva vanu vahwìle vàmbeufuka. Na mmalemba lake latànga kuyamba chihole chichiyâka moto, Musa àntambulanga Nang'olo kuva nni, ‘Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa Isaka, na Nnungu wa Yakobo.’†³⁸ Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwìle, henga nang'e ni Nnungu wa vanu vumi, kwa kuva, kwanga nang'e vanu vammalele vâàva vumi.”

³⁹ Vakúhunda fulani va Sheliya yanga Musa nkuchidoni, “Anepo nkúhunda ùniyang'ula sana.”⁴⁰ Anepo nkuva nanga munu analingile kummuja kavila.

Kilisto ni nnani?

(Matayo 22:41-46, Mako 12:35-37)

⁴¹ Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'anya ntwani vanu vâhauila kuva Kilisto nni n'dukuluwe Nfalume Daudi?⁴² Nfalume Daudi mwene àntangola nchitabu cha Sabuli kuva,

‘Nang'olo Nnungu áninnyaulila Nang'olo wangu kuva, “Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,

⁴³ mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbatu lako.”’

⁴⁴ Hambì ikàva Nfalume Daudi ànchema Kilisto ‘Nang'olo,’ ìmbehululika dachi Kilisto ààve n'dukuluwe?”

Yesu àvaduma vanu kuyamba vakúhunda Sheliya yanga Musa (Matayo 23:1-36, Mako 12:38-40)

⁴⁵ Vanu vammalele pavachimpilikanila Yesu, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, ⁴⁶ “Lyongolelange na vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'o vânatamwa namene kwonga akuno vawètè dingwo dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuikalanga nafasi dya kwesimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmiteng'u vya muyo n'ding'ole. ⁴⁷ Vâvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya anelyo, liduva lya hukumu vâmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu vanji!”

21

*Sadaka yanga mmahe nannidi
(Mako 12:41-44)*

¹ Yesu panavele mu Ing'ande ya Nnungu nkuvona vakúpata uvataya sadaka dyavo nnisanduku lya sadaka. ² Uchocho nkumwona nannidi yumo mmahuvani wataya disendi dimbili. ³ Yesu nkutangola kuchidoni, “Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, ayuno nannidi mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda vanu vammalele. ⁴ Kwa kuva, vanu vanji vammalele vâhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo.”

Yesu àhaua namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu

(Matayo 24:1-21,29-35, Mako 13:1-19,24-31)

⁵ Vakuhundwa vanji nkuva uvalonjelela habali dya Ing'ande yanga Nnungu, namuna chiidengwiye kwa mayanga lakatapêle na kuipamba kwa dinujo dihumîjwe kwa Nnungu. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, ⁶ “Maduva lachilahwike, palambemato hijwa pahi mayanga anelo lammalele lamulona, kwa kuva nanga liyanga limbeisalîla muha liyanga linji.”

⁷ Anepo vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, vitukutuku anevyo vîmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chibelangûja kuva vitukutuku anevyo vîvele pepi kuhumila?”

⁸ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe. Kwa kuva, vanu vohe vâmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni, ‘Nangu njo Kilisto,’ na kuhaula kuva, ‘Mahiku làvele pepi.’ Mweni wala munavapapate vanu anevo. ⁹ Pamumbepilikana habali dya ing'ondo na kulumbana, munayope, kwa kuva, anelo lasima laide hoti, henga ntululilo ukambepiyanya kwida.”

10 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Chilambo chimo chimbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. 11 Sehemu dyohe dya chilambo òmbekuva na ndengendo nkulu, na indala ing'ulu na magonjo la kuwalala vanu vohe, na aneko kumahunde kùmbekwonekana vitukutuku vya kuyoha na vimaiho vikulu. 12 Henga anelo lammalele kabla lakànambihumila, mùmbekamulwa na kubanihwa. Mùmbekamujwa mmakono mwa vakulu va ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kuntayanga mmalungu. Uchocho, mùmbepelkejwa unasitakiwa kwa vafalume na kwa vakulu ing'anya yang'une, 13 na uhiku anewo ùmbekuva wasa kwenu mwenu kuva mmashahidi vangu muyo mwavo. 14 Henga mwenu kudungilanga mmitima yenu kuva, mukambekambikambila namuna chimumbehwena unavayang'ula, 15 kwa kuva, nangu nguchinimwing'ange malove la kutangola na lúnda luvakambehulula amongo venu kutahukana nalwo wala kuluhita. 16 Mùmbetengelekwa na atata venu na ayuvenu na akuluvenu na alangaveni na ayanjaveni, na vanu vanji mmwenu vàmbevalalwa. 17 Vanu vammalele vàmbe mmenganga ing'anya yang'une. 18 Henga nanga ulindo kananga umo wa myuti yenu umbeyahika. 19 Kwa kuva, kwa kupililila kwenu muchimuupohe umi wenu.

20 Henga pamumbeyona imanga ya Yelusalemu uidingukwa na makuwa la matiyala, bahi mumale kuva kwondongeka kwake kùvele pepi. 21 Anepo vavêle nchilambo cha ku Yudeya vatukutule kumachinga na avala vambekûva muimanga ya Yelusalemu vauke, na avala vambekûva ku-mawelu vanauye muimanga aneyo. 22 Kwa kuva, mahiku anelo nni mahiku la Nnungu kuvahukumu asabu vanu vake Isilaeli uchinga vitukutuku vyammalele vilembwîje Mmalemba Lanaswe vitimiswe. 23 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! Kwa kuva, kùmbekuva na ibaniki ing'ulu pachilambo na asabu ing'ulu kwa vanu va chilambo achino cha Vayahudi. 24 Vanu anevo vàmbevalalwa kwa upanga, na vanji vàmbe waliwa litwala na kumwadilihanywa mmilambo vyammalele, na imanga ya Yelusalemu ìmbetawaliwa kwa dimongo na vanu vakávele Vayahudi, mpaka palambemalilika mahiku lãvapèlè Nnungu kuitawala imanga aneyo.

25 Kùmbekuva na vimaiho nniduva na mmwedi na n'dinondwa. Na vanu va pachilambo vàmbe kuva na lipamba ing'anya ya iungulumi na nkuchukuchu wa m'bahali. 26 Vanu vàmbedilikanga ing'anya ya kuyopa namene, pavambekuva uvalolela kulona àlálá lambehumíla pachilambo, kwa kuva,

vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo, vîmbetikinyika. ²⁷ Anepo njo pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo na ukulu nkulu. ²⁸ Pavimbetandilika kutendeka vitukutuku anevyo, changamukanga na munyanyulange myuti yenu, kwa kuva, upohi wenu ùvele pepi.”

²⁹ Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, “Lola nnandi wa ntini na milandi inji yammalele. ³⁰ Pamulona mahamba lake ulahipuka, mùnamala kuva chihuku chîvele pepi. ³¹ Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva Ufalume wanga Nnungu ùvele pepi.

³² Nangu nînnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo lammalele. ³³ Kumahunde na chilambo vîmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko.”

³⁴ “Bahi lyongolelange uyopa mitima yenu ìnatemwa na maisha la uwamba na kukalewa na kukambikambila maisha la apano pachilambo, na anelyo liduva nkunnyidilanga kwa gafula muchi lutambo chiluhatuka. ³⁵ Kwa kuva, liduva anelyo lîmbevoidila kwa gafula vanu vammalele vaikâla pachilambo. ³⁶ Bahi mùûve meho maduva lammalele akuno umuyuwa, uchinga mupate dimongo dya kulinyemya na vitukutuku vyammalele vimbehumîla, na kuimila muyo mwanga Mwana wa Munu.”

³⁷ Kila liduva Yesu ávahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu, henga chilo áhwena kulichinga Iya Miseituni unalala. ³⁸ Vanu vammalele váyumuka ulyamba na mambumbu uhwena ku Ing'ande ya Nnungu unampilikanila Yesu.

22

Ntemelo wa kummwalala Yesu

(Matayo 26:1-5, 14-16, Mako 14:1-2, 10-11, Yohana 11:45-53)

¹ Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, ichêmwa Pasaka yavele pepi. ² Bahi makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuva uvataha indila ya kummwalala Yesu, henga nkuva uvavayopa vanu.

³ Nanchindenga nkumwingila Yuda uvanchema Isikaliote, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili. ⁴ Anepo Yuda nkuuka, nkuhwena unatangola na makuhani vakulu na vakulu va vakúlolihiya Ing'ande ya Nnungu, namuna chambentengeleka Yesu. ⁵ Vanang'o nkuhangalala namene, nkuyambukilana kuva vâmbemwing'a dihela. ⁶ Yuda nkukubali, nkutandilika kutaha wasa wa kuntengeleka Yesu pachinu pakávele vanu.

Yesu na vakuhundwa vake vátayalisha chakulya cha Pasaka (Matayo 26:17-25, Mako 14:12-21, Yohana 13:21-30)

7 Bahi liduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila nkukamola, liduva lya sinjwa ungandolo wamwana wa Pasaka. 8 Yesu nkuntuma Petulo na Yohana, nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mukatwandalile chakulya cha Sikukuu ya Pasaka tupate kulya.”

9 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùlembela tukakwandalile kwachi?”

10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikanila! Pamumbekuva umuinjila muimanga, muchimukojane na munu yumo anyakwile chilongo cha medi. Mpatatange munu aneyo mpaka paing'ande yambeinjila. 11 Nnyaulile mwene ing'ande kuva, ‘Nkúhunda ànauja kuva, chivele kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?’ 12 Nanang'e achiannangujange chumba chikulu cha muha na anecho chivele na kila chinu, na mwenu andalila anemwo chakulya.”

13 Bahi avala vakuhundwa nkuhwena, nkunakoja kila chinu chivèle muchi chavahaulidile Yesu, na vanang'o nkwandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka anemwo.

Chakulya cha Nang'olo

(Matayo 26:26-30, Mako 14:22-26, 1 Vakolinso 11:23-25)

14 Uhiku pauhwikile, Yesu nkuikala pachakulya chalumo na avala mitume vake. 15 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kutandikila tangu nangu nnalembela namene kulya chakulya cha Pasaka aino pamo na mwenu kabla nikànambibanihwa. 16 Nangu nínnyaulilanga kuva, nikambekulya kavila chakulya cha Pasaka mpaka mana ya Pasaka paimbetimiswa mu Ufalume wa Nnungu.”

17 Yesu nkutwala chikombe, nkunshukulu Nnungu, nkuchidoni, “Twalanga chikombe achino mulemejane mmammalele. 18 Nangu nínnyaulilanga kuva, kutandikila hambu, nikambekumbila kavila divayi mpaka Ufalume wanga Nnungu paumbeida.”

19 Uchocho, nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuveng'a wachidoni, “Auno njo mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.” 20 Pavamalidile kulya, Yesu nkutwala chikombe chivèle divayi nkuhaua kuchidoni, “Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limaîhwa kwa myadi yangu imwadilika kwajili yenu.

21 Henga nkono wa ayula ambengutengelêka ùvele upano pamesa pamo wangu. 22 Kwa kuva, Mwana wa Munu

àhwena unahwa malinga chapangile mwene Nnungu, henga ole wake munu ayula antengelêka!”

²³ Vakuhundwa vake nkutandilika kuujana vene kwa vene kuva alida nnikuwa lyavo ambentengelêka.

Vakuhundwa vânatahukana kuva alida nkulu

²⁴ Uchocho vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva alida nkulu nnikuwa lyavo. ²⁵ Yesu nkuvaulila kuchidoni, “Vafalume va vanu vakâvele Vayahudi vâvatawala vanu kwa dimongo, na vanu vavêle na mamulaka navanang’o vâlichema kuva, ‘Vanu vavayangâta vanu vao.’ ²⁶ Henga kwenu mwenu inave uchocho. Ila nku lungwa mmwenu àlembelewa ààve muchi n’joko kupunda mmammalele, na nkûtawala àlembelewa ààve muchi ntumishi. ²⁷ Dachi, alida nkulu? Ayula aikêle pamesa walya chakulya au ayula annyudumîla ayula âlya? Nkulu nni ayula aikêle pamesa. Henga nangu ngûvele nnikuwa lyenu malinga ntumishi.

²⁸ Na mwenu njo muhwenehîje kuva chalumo na nangu muuhiku ungulingwa. ²⁹ Bahi malinga Atata chaning’ile nangu mamulaka la kutawala, nanani uchocho nîmwing’anga mwenu, ³⁰ uchinga mupate kulya na kukimbila chalumo na nangu mu Ufalume wangu. Uchocho, mûmbeikala mmiteng’u vya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli.”

Yesu àlauja namuna chambekanwa na Petulo

(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Yohana 13:36-38)

³¹ Yesu nkuchidoni, “Simoni, Simoni, ngupilikanile! Nanchindenga àyuwite wasa wa kunninganga mwenu uchinga annyapulanyange mwenu na Nnungu malinga munu chapepeta ngano na mahahi. ³² Henga nangu ñnikuyuwila wako Simoni uchinga unaleke kunkulupila Nnungu. Na wako paumbenguuyila kavila nangu, uvahwingihe anung’unuvako.”

³³ Petulo nkuchidoni, “Nang’olo, nangu ngûvele chihi tayali kuhwena na wako kulilungu au ata kuhwa pamo na wako.”

³⁴ Yesu nkuyang’ula kuchidoni, “Petulo nangu ñkuhaulila kuva, chilo uchino cha nelo,* kabla ung’uku akânambikongovela, wako ûmbekuva ungukanilê myanda mitatu kuva ukáng’ameka.”

Mpatila wa dihela

³⁵ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Pangunantumenge bila kunyakula dihela wala mpatila wala vilatu, dachi músikikidile chinu ntwani?”

* **22:34** Kwa Vayahudi, liduva lyahambi litandilika paliswa liduva.

Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Tukanasikikidile chinu chohecho.” ³⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Henga hambu, munu avêle na dihela aditwale na munu avêle na mpatila nanang'e aunyakule, na munu akávele na upanga asumise li-joho lyake akasume. ³⁷ Kwa kuva, nangu nĩnnyaulilanga kuva, Malemba Lanaswe lalembwĩje kungwamba nangu lasima latimiswe, na làvele pepi kutimiswa. Malemba anelo làhaua kuva, ‘Ávalangiwiye kuva nntunji limo chalumo na vakútenda lahakalenge.’”

³⁸ Vakuhundwa nkuchidoni, “Nang'olo, lola apano tũvele na mapanga mavili.”

Nang'e nkuchidoni, “Bahi!”

*Yesu ànayuwa aneko ku Lichinga lya Miseituni
(Matayo 26:36-46, Mako 14:32-42)*

³⁹ Anepo Yesu nkuuka, nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni muchi chiunavele nnyambo wake, na vakuhundwa vake nkupapatana nawe. ⁴⁰ Pahwikile aneko nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Yuwanga, uchinga pamumbelingwa munatende masambi.”

⁴¹ Anepo Yesu nkuvaleka, nkuhwena ulehu wa kuyela liyanga, nkutindivala malundi, nkuyuwa wachidoni, ⁴² “Atata, ukàlambela ngunyemye na ibaniki iĩda! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tẽnda muchi chulembela wako umwene.” ⁴³ Bahi nkuhaloka malaika wa kulihunde, nkuntaya dimongo. ⁴⁴ Panavele muuchungu, nkutumbama namene kuyuwa, nkuwiduka namene na mandondo la medi lánavele muchi myadi nkuva ulasululila pahi.† ⁴⁵ Pamalidile kuyuwa, nkuimila, nkuhwena pavavele vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngè luwono kwa kuva, vávele na nnihindambi likulu. ⁴⁶ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mbona mùlalenge luwono? Imukanga muyuwe, uchinga pamumbelingwa munatende masambi.”

*Kukamulwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Yohana 18:3-11)*

⁴⁷ Yesu panavele nkutangola, nkuida likuwa lya vanu ulilowa na Yuda, yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili. Yuda nkunyenyegelekela Yesu uchinga àm'busu. ⁴⁸ Henga Yesu nkummuja kuchidoni, “Yuda, dachi, wako ùntengeleka Mwana wa Munu kwa kum'busu?”

⁴⁹ Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuchidoni, “Nang'olo, dachi tuvachekete mapanga?” ⁵⁰ Yumo wa vakuhundwa, nkutwala upanga nkuncheketa likutu lya kunkono ntumwa wanga Kuhani Nkulu.

† 22:44 Malemba lanjĩ la kala lakávele na nsitali wa 43 na 44.

⁵¹ Henga Yesu nkuchidoni, “Bahi leka.” Nkuligusa likutu lyanga ayula ntumishi, nkunnama.

⁵² Anepo Yesu nkuvauja makuhani vakulu na vakulu va valinsi va Ing'ande ya Nnungu na vasele va Vayahudi vanaidile unankamula kuchidoni, “Mwadachi müidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula? ⁵³ Maduva lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu unguhùndà, henga nanga pamunangukamwile. Henga auno nni uhiku wenu, uhiku wa nkútawala wa lupi.”

*Petulo ànkana Yesu
(Matayo 26:57-58, Mako 14:53-54,66-72, Yohana 18:12-18,25-27)*

⁵⁴ Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu nkumpelekeja kuing'ande yanga Kuhani Nkulu. Henga Petulo nkuva wanondola Yesu kwa kulehu. ⁵⁵ Valinsi nkukumbanya moto ching'ati luwani lwa lukumbi lwa kuhani nkulu, nkuva uvayota moto, Petulo nanang'e nkuhwena unaikala upala. ⁵⁶ Bahi ntumishi yumo mmahe nkumwona Petulo aikèlè pepi na aula moto, nkumpalambahija meho, nkuhula kuchidoni, “Ayu munu nanang'e ávele pamo na Yesu.”

⁵⁷ Henga Petulo nkukana wachidoni, “Wako mmahe, nangu nikámmaite munu aneyo!”

⁵⁸ Lukoto kadiki, munu yunji nkumwona Petulo, nanang'e nkuchidoni, “Na wako uchocho úvele nkumbo umo na Yesu.”

Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako munu, nangu nikee nkumbo umo nanang'e!”

⁵⁹ Palipitile lisaa limo, munu yunji nkuhimya wachidoni, “Muhiu ayu munu ávele nkumbo umo na Yesu, kwa kuva, nanang'e N'galilaya.”

⁶⁰ Henga Petulo nkuchidoni, “Wako munu, nangu nikálamaite anelo lutangola!”

Upopo panavele nkutangola, ung'uku nkukongovela.

⁶¹ Nang'olo nkulauka, nkunnola Petulo. Anepo Petulo nkuhahimukila malove lanahawile Nang'olo kuva, “Chilo uchino cha nelu, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanilè myanda mitatu.” ⁶² Bahi Petulo nkuhuma nnuwani, nkuhwena pawelu unatumbula chitangelo kwa uchungu.

*Yesu àtendewa mang'wanyu na kupanywa
(Matayo 26:67-68, Mako 14:65)*

⁶³ Vanu vachinchûnga Yesu nkutandilika kumpanya na kuntendela mang'wanyu Yesu. ⁶⁴ Nkun'diva chitambala kumeho, nkummuja kuchidoni, “Lauja, nnani akupanyîle!”

65 Vanu anevo nkuntongolela Yesu malove lanji lohe lahakalenge.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Chiyahudi

(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Yohana 18:19-24)

66 Uhiku pauchele, vasele va Vayahudi pamo na makuhani vakulu na vakuhunda Sheliya yanga Musa nkukojana pamo. Nkumpelekeja Yesu ku Lukumbi lwao Lukulu. 67 Nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile, dachi, wako njo Kilisto?”

Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ata kuninnyaulilanga, mukambengukulupila, 68 na nikammujanga mukambenguyang'ula. 69 Henga kutandikila hambu, Mwana wa Munu ambekuva aikèlè m'bali wa kunkono wanga Nnungu Avêle na Dimongo.”

70 Vanu vammalele nkummuja kuchidoni, “Vino wako wamba dachi, wako njo Mwana wa Nnungu?”

Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mûnihaula kuva nangu njo nang'e.” 71 Vanang'o nkuchidoni, “Mpaka anepo hwetu tuvene tûnimpilikana watangola kwa kanya yake. Dachi, tûvele na ing'anya ntwani ya kutaha ushahidi unji?”

23

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma

(Matayo 27:1-2, 11-14, Mako 15:1-5, Yohana 18:28-38)

1 Bahi vanu vammalele va Lukumbi Lukulu vanakojene apala, nkuimila, nkumpelekeja Yesu kwanga Pilato.

2 Nkutandilika kunsitaki uvachidoni, “Ayuno munu tûninkojija wavahocheja vanu vetu, wavahaulila vanu vanahumye kodi kwanga Nfalume nkulu wa Loma, na kulichema kuva Kilisto, Nfalume.” 3 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?”

Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ûnihaula.” 4 Anepo Pilato nkuvahaulila makuhani vakulu pamo na likuwa lya vanu kuchidoni, “Nangu nikáchona chinu chakosedile ayu munu.” 5 Henga vanang'o nkuhalija kuhimya uvachidoni, “Nang'e àvachonjela vanu vammalele va nchilambo cha Yudeya kwa mahundo lake uchinga vautahuke utawala wa Chiloma. Àtandikidile chilambo cha ku Galilaya na hambu àvele apano pa Yelusalemu.”

Yesu àpelekejwa kwanga Helode

6 Pilato papilikene anelo, nkuuja kuchidoni, “Dachi, kwani ayuno munu N'galilaya?” 7 Pilato pakameke kuva Yesu nni munu wa chilambo chatawala Helode, bahi nkumpelekeja kwanga Helode, kwa kuva, maduva anelo Helode ávele upopo pa Yelusalemu.

⁸ Helode pammwene Yesu nkuhangalala namene, kwa kuva, kwa maduva lohe Helode álembela amwone Yesu ing'anya ánipilikana habali dyake, na álembela amwone Yesu watenda lisaibu. ⁹ Helode nkummuja Yesu malove lohe, henga Yesu nanga panayangw'ile lilove lyohelyo. ¹⁰ Makuhani vakulu pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuimila, nkunsitaki Yesu kwa dimongo. ¹¹ Anepo Helode pamo na matiyala lake nkunhebula Yesu na kuntendela mang'wanyu. Nkummwaja inguwo ya chifalume, nkumpelekeja kavila kwanga Pilato. ¹² Liduva ulyolyo, Helode na Pilato nkupatana kuva munu na nnyanjawake, kwa kuva, anepo patandi vávele amongo.

Yesu áhukumiwa kuhwa

(Matayo 27:15-26, Mako 15:6-15, Yohana 18:39-19:16)

¹³ Bahi Pilato nkuvachema pamo makuhani vakulu na vakulu vanji na vanu, ¹⁴ nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùidile na munu ayuno kwang'une umuhaula kuva àvachonjela vanu uchinga vantahuke ufalume wa Loma. Nangu ñnimmujiha muyo mwenu kwamba mambo anelo, henga níkámmwene kuva àvele na likosa lya kusitakiwa, ¹⁵ na ata Helode nanang'e nanga paliwene likosa lyohelyo lyakosedile, njo mana ammuyihe kwetuhwe. Lola, ayu munu nanga patendile likosa lyohelyo lyalembelwa kuhukumiwa kuhwa. ¹⁶ Bahi nangu ñimbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka ninneke ahwene.” ¹⁷ Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulilila vanu nfungwa yumo kila sikukuu ya Pasaka.*

¹⁸ Anepo vanu vammalele nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmwalale aneyo munu, utuhungulile Balaba!” ¹⁹ Balaba áhungwije nnilungu ing'anya ya kuvachonjela vanu kuu-tahuka utawala wa Chiloma na ing'anya ya kuwalala.

²⁰ Kwa kuva Pilato álembela anneke Yesu ahwene, bahi nkutangola na vanu kavila, ²¹ henga vanang'o nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba, mmambe munsalaba!”

²² Pilato nkuvauja mwanda watatu kuchidoni, “Kwani ayu munu átendile lilida lihakalenge? Nangu níkályona likosa lyohelyo lyatendile lyalembelwa ahukumiwe kuhwa. Ñimbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka ninneke ahwene.”

²³ Henga vanang'o nkuhalija kutaya lwasu uvalembela Yesu avambwe munsalaba. Bahi anelwo lwasu nkuntenda Pilato avayambukilile. ²⁴ Anepo Pilato nkwanula atende muchi chivachilonga vanang'o. ²⁵ Bahi nkunyun-gulila ayula uvachinnembela, munu anahungwije nnilungu

* 23:17 Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 17.

ing'anya ya kuvachonjela vanu vautahuke utawala wa Chiloma na ing'anya ya kuwalala. Henga nkunkamuja Yesu kwa matiyala uchinga atendewe muchi chivalembela Vayahudi.

Yesu àvambwa munsalaba

(Matayo 27:31-44, Mako 15:21-32, Yohana 19:17-27)

²⁶ Bahi pavachimpelekeja Yesu unavambwa, nndila nkukojana na munu yumo achihaloka kumawelu, lina lyake Simoni, mwenedi wa imanga ya ku Kilene. Nkunkamula, nkunnyakuja nsalaba na kunnamatija annondole Yesu pachikundu. ²⁷ Likuwa likulungwa lya vanu nkuva ulinondola Yesu. Nnikuwa anelyo múvele na vamahe vachinhinginikila Yesu na kunkutangila. ²⁸ Yesu nkulauka nkuvalola, nkuchidoni, “Mwenu mmamahe mma pa Yelusalemu, munangukutile nangu, henga likutile mwenu mmene na vavana venu. ²⁹ Kwa kuva, mahiku làvenkwida lavambetangola vanu kuchidoni, ‘Wasa amahe mitonga, vakávaleke na kuyong’eya!’ ³⁰ Mahiku anelo vanu vâmbelahautila machinga kuchidoni, ‘Tuyangukilange na kutubulikija!’ ³¹ Kwa kuva, ikàva vanu vâutendela uvila nnandi mmihî, ìmbekuva dachi kwa nnandi uyumîle?”

³² Uchocho, pávele na vanu vanji vavili, vakútenda lahakalenge, navanang'o nkupelekejwa chalumo na Yesu uchinga vakavambwe. ³³ Pavahwikile pachinu pavachema, “Libadang'a,” anepo nkummamba Yesu chalumo na avala vanu vanji vavili, yumo m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda. ³⁴ Anepo Yesu nkuchidoni, “Atata, vasamehe kwa kuva, vakálimaite livalitenda.”† Vanu nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi. ³⁵ Bahi vanu nkuva vaimilèngè uvalola. Vakulu va Vayahudi nkuva uvantendela Yesu mang'wanyu uvachidoni, “Ávapohije vanu vanji, hambî alipohe mwene ikàva nang'e njo Kilisto, atandolwejîje na Nnungu!” ³⁶ Na matiyala navanang'o nkuntendela Yesu mang'wanyu, vânimmwênela nkumwing'a divayi dihahâma, ³⁷ uvachidoni, “Ikàva wako njo Nfalume wa Vayahudi, lipohe umwene.”

³⁸ Na pachanya muti wake vâkomedile chibao chinalembwije kuva, “AYUNO NJO NFALUME WA VAYAHUDI.”

³⁹ Yumo wa avala vakútenda lahakalenge vanavambwije mmisalaba nkuntongolela Yesu malove lahakalenge wachidoni, “Dachi, kwani wako tenda Kilisto? Bahi lipohe umwene na utupohe na hwetu!”

† **23:34** Mmalemba lanji la kala, malove anelo látangwèlè Yesu munsitali auno lakapali.

40 Henga ayula wavili nkunkalipila nnyake wachidoni, “Kwani wako ukányyopa Nnungu kananga kadiki ikánava na wako ùvenkupata asabu malinga yanga nang'e? 41 Nangu na wako tùhukumwiwa chihi kwa haki, kwa kuva, kupapatana na matendo letu lahakalenge, hwetu ìnituvaikila kuhwa. Henga ayu munu nanga likosa lyohelyo lyatendile.” 42 Ayula munu nkuhwenaha kutangola wachidoni, “Chonde Yesu, ngùyuwa ungukumbukile paumbeinjila mu Ufalume wako.” 43 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Nangu ñikuhaulila uhiu kuva, unelo wako ùmbekuva pamo na nangu ku Paladiso.”

Kuhila kwanga Yesu

(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Yohana 19:28-30)

44 Yavele malinga sasita ya muhi, chilambo chammalele nkuva na lupi mpaka satisa, 45 ing'anya liduva línileka kuvála. Lipasiya linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili. 46 Yesu nkunonoha lidi wachidoni, “Atata, nangu ngùvika isungu yangu mmakono lako,” Pama-lidile kutangola anelo, nkuhila.

47 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma palawene anelo lahumidíle, nkunombolela Nnungu wachidoni, “Muhiu ayu munu akanavele na likosa.”

48 Vanu vammalele vanapwawije apala uvalola mambo anelo, pavalawene anelo lahumidíle, nkuhweneng'ana kukaya kwavo uvahinginika. 49 Ayanjavake vammalele chalumo na avala amahe vanapapatene nawe kuhaloka ku Galilaya, nkuva vaimilenge kulehu uvalola mambo anelo.

Kusikwa kwanga Yesu

(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Yohana 19:38-42)

50-51 Pávele na munu yumo uvanchema Yusufu, mwenedi wa ku Alimataya, chilambo cha ku Yudeya. Munu aneyo ávele wambone na átenda àlalá lalalembela Nnungu, na álolela kwida kwa Ufalume wa Nnungu. Nang'e ávele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, henga nanga panakubaliene na àlalá lanakudungiwîje na avake palukumbi. 52 Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Pilato, nkunnyuwa autwale mmili wanga Yesu. 53 Na pausulupusije mmili wa Yesu munsalaba, nku-udingilija sanda, nkunausika munsati unavedwîje nniyanga likulungwa namene, uvakanambikunsika munu. 54 Na liduva anelyo lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelega, na uhiku wa kutandilika kwa Liduva lya Kuyewelega wavele pepi.

55 Avala amahe vanalongene na Yesu kuhaloka ku Galilaya nkuva uvannondola Yusufu, nkuwona anewo nsati na namuna mmili wanga Yesu chiusikwije. 56 Bahi nkuuyang'ana

kukaya, nkunaandaa manukato na malashi la kuupaka mmili wanga Yesu.

Henga Liduva lya Kuyewelega navanang'o nkuyewelega malinga chiilajije Sheliya yanga Musa.

24

Kufufuka kwa Yesu

(Matayo 28:1-10, Mako 16:1-8, Yohana 20:1-10)

¹ Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, avala amahe nkuhwena kunsati akuno vanyakwilè manukato lavanaandee. ² Pavahwikile pansati, nkukoja liyanga livanavikile pannango wa nsati lihingiliwijiwe kunyenje nnango. ³ Pavainjidile nkati nanga pavanaukojije mmili wa Nang'olo Yesu. ⁴ Na pavanavele nkukangana chinu anecho, upala nkuhumila vanu vavili vavète dinguwo dya kung'anyima namene nkuimilanga pepi na vanang'o. ⁵ Bahi ing'anya ya kuyopa, avala amahe nkuhunama mpaka pahi. Henga avala vanu nkuchidoni, "Ing'anya ntwani muntaha munu mumi pachinu pavanu vahwile?" ⁶ Yesu akapali apano, ànifufuliwa. Himukilanga malove lanannyaulidile panavele ku Galilaya kuva, ⁷ 'Mwana wa Munu àlembelewa akamujwe mmakono la vanu vavèle na masambi uchinga avambwe munsalaba, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa.' "

⁸ Anepo avala amahe nkulahimukila àlalá malove lanatangwele Yesu. ⁹ Nkuukananga pansati, nkuhwena kukaya, nkunavahaulila mambo anelo avala mitume kumi na moja pamo na vakuhundwa vanji vammalele. ¹⁰ Amahe vanahawile habali anedyo kwa mitume nni, Maliya wa imanga ya ku Magidala na Yoana na Maliya anyokwe Yakobo pamo na vakongwe vanji uvanapapatene navo. ¹¹ Henga avala mitume nanga pavanalakulupidile malove la amahe anevo, kwa kuva, válawene chihi kuva lakee mana. ¹² Henga Petulo nkuuka watukuta kuhwena ya kunsati. Pakamwele nkutepa uchinga alole nkati, palolite nkuyona chihi sanda. Anepo Petulo nkuuka akuno wakangana na kuliuja muntima mwake ing'anya ya mambo lahumidile.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili

(Mako 16:12-13)

¹³ Liduva ulyolyo, vakuhundwa vavili va Yesu vávele nndila uvahwena chijiji chimo chivachema Emau, chinavele malinga ulehu wa kilomita kumi na moja kuuka pa Yelusalemu. ¹⁴ Vakuhundwa anevo vávele nkulonjela kuyamba mambo lammalele lahumidile pa Yelusalemu. ¹⁵ Bahi pavanavele

nkulonjela na kuujana, Yesu mwene nkuvaidila, nkulondojana navo. ¹⁶ Henga Nnungu ánivapumbaja uchinga vanamale. ¹⁷ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlonjelela chani amuno ndila akuno mmenkuhwènà?”

Vanang'o nkuimilanga, akuno vayundèlè. ¹⁸ Bahi nkuhundwa yumo, uvanchema Kileopa nkuyang'ula kuchidoni, “Kwani wako unnyeni pa Yelusalemu mpaka unalamale mambo lahumidîle mmaduva alano matatu?”

¹⁹ Nang'e nkuvauja kuchidoni, “Mambo ntwani?”

Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Mambo lankojije Yesu wa ku Nasaleti. Nang'e ánimaihwa na Nnungu na vanu vammalele kuva ávele nabii avêle na dimongo kwa mambo lachilatenda na kulatangola. ²⁰ Makuhani vakulu na vakulu vetu vâninnyumya uchinga ahukumiwe kuhwa, na vanang'o nkummamba munsalaba. ²¹ Hwetu túvele na lilolelo kuva nang'e njo ambevakombôla Vaisilaeli. Henga nelo nni liduva lya tatu kutandikila mambo anelo palatendeke. ²² Pamo na anelo, amahe fulani va nnikuwa lyetu nelo vânitusususa. Amahe anevo nelo vâpite kunsati wake ulyamba na mam-bumbu, ²³ henga nanga pavanaukojije mmili wake. Bahi nkuyang'ana nkunatuhaulila hwetu kuva, malaika vânivahumila nkuvahaulila kuva, Yesu mumi. ²⁴ Anepo vanu vanji va nnikuwa lyetu nkuhwena kunsati. Na vanang'o uchocho nanga pavanauwene mmili wanga Yesu, malinga chivana-hawile avala amahe.”

²⁵ Bahi Yesu nkuvahaulila avâla vakuhundwa vavili kuchidoni, “Mwenu ni mmanu mukávele na lúnda na mitima yenu ñinonopa kulakulupila mambo lammalele lavanatangwele manabii! ²⁶ Dachì, ikáchilembelewa Kilisto abanihwe namuna aneyo na kuinjila muukulu wake?” ²⁷ Bahi Yesu nkuvafanulila saana mambo lammalele lamwâmba mwene, lalembwîje Mmalemba Lanaswe, kutandikila vitabu vya Musa mpaka vitabu vya manabii vammalele.

²⁸ Pavanavele pepi na chijiji chivachihwena, Yesu nkulitenda kuva muchi àmbeweneha na mwanda. ²⁹ Henga vanang'o nkunnyuwa namene uvachidoni, “Ikala chalumo na hwetu apano kwa kuva, vino nni chinalyulo na liduva liniswa.” Bahi Yesu nkuijnala nng'ande, nkuikala navo. ³⁰ Yesu panaikele kulya chakulya pamo na anevo vakuhundwa, nkuutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuvayavila. ³¹ Upala, ding'ano dyavo nkuvauila, nkupata kummala Yesu, henga Yesu nkuwalawala pameho pavo. ³² Bahi anevo vakuhundwa nkuva uvahaulanila kuva, “Dachì, tenda mitima yetu ñahangalala apala pachitangola na hwetu ndila na kutufafanulila Malemba Lanaswe?” ³³ Uhiku uula anevo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena

ku Yelusalemu. Aneko nkuvakoja avala vakuhundwa kumi na moja vanga Yesu chalumo na vanu vanji vanavelenge pamo na vanang'o. ³⁴ Anevo vanu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, "Muhiu Nang'olo ànifufuka, na ànnyumidile Simoni."

³⁵ Na avala vakuhundwa vavili navanang'o nkuvahaulila anevo vanu mambo lammalele lanahumidile nndila na namuna chivanapete kummala Yesu panaumeite nkate.

*Yesu àvahumila vakuhundwa vake
(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)*

³⁶ Bahi pavachilonjelela mambo anelo, upala Yesu mwene nkuimila paching'ati pavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Amani ìive pamo na mwenu." ³⁷ Vammalele nkususuka na kuyopa namene kwa kuva, vátenda kuva vàliwene lihoka lyake. ³⁸ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ing'anya ntwani mùnayopa na kuva na lipamba mmitima yenu? ³⁹ Lolanga makono na madodo langu, mumale kuva nangu njo nimwene. Ngupamepame mulole, kwa kuva, lihoka nanga paliva na mmili wala mawangwa muchi chimungwona nangu."

⁴⁰ Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono na madodo lake. ⁴¹ Pavanavele bado vakànambikukulupila ing'anya ya ihangaladi na ikangani ivanavenayo, Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùniva na chakulya chohecho apano?" ⁴² Vanang'o nkumwing'a chipande cha uhomba anayanikwije pamoto. ⁴³ Yesu nkuchitwala, nkuchilya, akuno vammalele vavenkunnòlà. ⁴⁴ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pannavele pamo na mwenu naninnyaulilanga kuva, mambo lammalele langwâmba nangu lalembwîje mmitabu vya Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii na mu Sabuli, lasima latimiswe."

⁴⁵ Bahi Yesu nkudilangajija ding'ano dyavo uchinga vapate kulamala Malemba Lanaswe. ⁴⁶ Nkuvahaulila kuchidoni, "Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbebanihwa mpaka kuhwa, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa. ⁴⁷ Uchocho, ìnilembwa kuva, kutandikila pa Yelusalemu, vanu va vilambo vyammalele vàmbehubiliwa kuyamba kuleka masambi na kusamehewa masambi kwa mamulaka la lina lyake. ⁴⁸ Na mwenu njo mumbehûmya ushahidi wa mambo anelo lammalele. ⁴⁹ Na nangu nimwene nguchinimpelekejije mwenu ahadi aila yaahidite Atatangu kwenu mwenu. Henga ikalanga upano pa Yelusalemu mpaka pamumbepwechelela dimongo dihalôka muha kulihunde."

*Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde
(Mako 16:19-20, Matendo 1:9-11)*

⁵⁰ Bahi Yesu nkuvalodya vakuhundwa vake kuhwena pepi na chijiji cha ku Besaniya, aneko nkunyoloja makono lake muha, nkuvabaliki. ⁵¹ Panavele nkuvabaliki nkuhapukana navo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde. ⁵² Vanang'o nkumwabudu, anepo nkuuyang'ana ku Yelusalemu akuno uvahangalala namene. ⁵³ Bahi anevo vakuhundwa maduva lammalele nkuva uvatimba pa Ing'ande ya Nnungu uvannombolela Nnungu.

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chîchemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vîlembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Chitabu cha Yohana chîlembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ikâna chitabu achino chikâhaua kuva Yohana njo achilembîle, henga namuna ya ilembi yake îlandana namene na ilembi aila ilembwîje m'baluwa inandi ya Yohana na baluwa yavili ya Yohana na baluwa yatatu ya Yohana. Vakûlemba vanji va kala vânyaula Yohana kuva, mmahiku anelo âikala muimanga ya ku Efeso. Bahi ing'anya ya anelyo, înahululika kuva chitabu achino chîlembwije muimanga ya Efeso.

Yohana 20:31, Yohana âhaua chihi mwandu kuva, makudungilo la chitabu achino nni kuvayangata vanu vapate kukulupila kuva, Yesu njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, na kwa kunkulupila vapate umi kupitila kulundana nawe. Chitabu achino chîlembwije kwajili ya vakûsoma va Chiyahudi na avala vakâvele Vayahudi. Chitabu cha Yohana chikâlandana namene na vitabu vinji vya Injili. Yohana ânihimya namene kuyamba âlalâ masaibu lalatendilè Yesu, na akâlembile namene kuyamba mifano yanahumije Yesu. Na habali dinji dya muhimu, diyâmba kubatiswa na kulingwa kwake akula kulilanga, nalanang'o nanga palalembwije nchitabu achino chilembwije na Yohana.

Uinjipihwa wa chitabu cha Yohana

1. Sula ya 1:1-18, Yohana âtandiliha chitabu chake kwa kulonjelela kuva, Yesu nni lilove lya Nnungu.
2. Sula ya 1:19-12:50, Yohana âlemba kuyamba masaibu fulani lalatendilè Yesu.
3. Sula ya 13:1-20:31, Yohana âtana kuyamba mambo lohe lanahumidile mmaisha langa Yesu, panavele mmwanda wa kukuhwa na kufufuka kwake. Na Yohana 20:31, Yohana âmalilila kwa kutanga likudungilo lyake lya kulemba chitabu achino.

4. Sula ya 21, Yohana àmalilila chitabu kwa kutanga kuyamba uhiku aula Yesu wanavahumidile vanu bada ya kufufuka kwake.

Lilove nkujuka munu

¹ Anepo patandi, chilambo kabla chikànambiumbwa, Lilove ávele apwawùje, na Lilove ávele pamo na Nnungu. Malinga chanavele Nnungu na Lilove ávele uchocho. ² Kutandikila anepo patandi aneyo Lilove ávele pamo na Nnungu. ³ Vitukutuku vyammalele víumbwije kupitila nang'e, na wala nanga chinu chimo chinaumbwije bila nang'e. ⁴ Nang'e ávele chitandikilo cha umi na umi anewo úvele nng'anje kwa vanu. ⁵ Nng'anje anewo ùlangaja nnupi, na lupi nanga palunahulwile kuudimanga nng'anje.

⁶ Pávele na munu yumo anatumwije na Nnungu, lina lyake Yohana. ⁷ Nang'e áidile unavahaulila vanu kuyamba aneyo nng'anje, uchinga kwa malove lake, vanu vammalele vapate kukulupila. ⁸ Yohana mwene akánavele aneyo nng'anje, henga áidile chihi unavahaulila vanu uhiu wa habali dya aneyo ánavele nng'anje. ⁹ Ayuno njo nng'anje uhiu uída apano pachilambo, uvalangajija vanu vammalele.

¹⁰ Aneyo nng'anje ánipwawa pachilambo, na kupitila nang'e chilambo chíniumbwa, henga vanu va pachilambo nanga pavanammaite kuva nang'e ni nnani. ¹¹ Nang'e áidile kwa vanu vake, henga vanu vake nanga pavanampwecheledile. ¹² Henga avala vammalele vampwecheledile na kukulupila, àvatendile vajuke kuva vana vanga Nnungu.* ¹³ Vana anevo vakávele vana vanga Nnungu kwa kuvelekwa muchi chivavelekwa vanu, na wala nanga pavavelekwejije malinga chutamwa mmili, na wala akee malinga chatamwa munu, henga kwa kutamwa kwa mwene Nnungu.

¹⁴ Lilove nkujuka munu, nkuikala pamo na hwetu, akuno aombèèle inema na uhiu. Na hwetu tùniwona ukulu wake, ukulu wanga Mwana wa weka ahalêke kwa Atata Nnungu.

¹⁵ Yohana Nkúbatisa pammwene Yesu, nkuvahaulila vanu habali dyanga munu aneyo, wanonoha lidi wachidoni, "Ayuno njo unichimwamba panichihaula kuva, 'Áida nnyuma mwangu nni nkulu kungupunda nangu kwa kuva, nang'e ánipwawa kabla nangu nikànambivelekwa.' "

* **1:12** Apano Yohana àlembile "vakulupila mulina lyake." Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kukulupila mulina lyake ívele na mana ya kukulupila mwene, na akee chihi kulikulupila lina.

¹⁶ Ing'anya ya ukulungwa wa chididi chake ànitubaliki na kutubaliki. ¹⁷ Nnungu áhumije Sheliya yake kupitila Musa, henga Yesu Kilisto ádíle na chididi na kuuhunukula uhiu. ¹⁸ Nanga munu awahíte kumwona Nnungu. Henga Mwana wa weka wa Nnungu, nang'e njo Nnungu muhiu, avêle pamo na Atata Nnungu, aneyo njo atumaihíje chavele Atata Nnungu.

Kuyang'ula kwanga Yohana Nkúbatisa kuva nang'e akee Kilisto

(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Luka 3:1-18)

¹⁹ Auno njo ushahidi wanga Yohana Nkúbatisa wakati Vakulu va Vayahudi va ku Yelusalemu pavanavatumile makuhani na Valawi vahwene vakammuje Yohana kuva nang'e nni nnani. ²⁰ Yohana akanahitile kuvayang'ula, nku-vahaulila chihi bila kuvapiha kuchidoni, “Nangu níkávele Kilisto alolêwa kwida.” ²¹ Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Hambi wako nnani? Dachí, wako njo Eliya?” Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu níkávele Eliya.” Nkummuja kavila kuchidoni, “Dachí, wako njo ayula nabii?” Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanga.” ²² Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Vino wako nnani? Tuhaulile, wako umwene ùlitanga dachí uchinga tukavahaulile avala vatulaijíje tukakuuje?” ²³ Yohana nkuvayang'ula kwa malove langa nabii Isaya wachidoni,

“Nangu njo mwene lidi lipilikaníka kulilanga ulichidoni, ‘Nyoshanga indila ya Nang'olo.’”

²⁴ Anevo vanu vanalaijijwe na Mafalisayo, ²⁵ nkummuja kavila Yohana kuchidoni, “Ikáva wako ùhaua kuva ukávele Kilisto, na ukávele Eliya, na wala ukávele ayula nabii, hambí mwadachí ùnabatisa?” ²⁶ Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Lola, nangu ním'batisa mwenu kwa medi, henga pàvele munu yumo mmwenu umukammaite. ²⁷ Nang'e njo ayula ungunannyawile kuva, àvenkwida nnyuma mwangu, na nangu wala níkáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake.”

²⁸ Vitukutuku anevyo vítendeke aneko ku Besaniya†, kung'ambo luhunde lwa Yoludani, pachinu pachivabatisa vanu Yohana.

Ungandolo wamwana wa Nnungu

²⁹ Liduva lipapête Yohana nkumwona Yesu wahaloka, Yohana nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Nnole ungandolo

† 1:28 Besaniya Chijiji achino cha Besaniya chitambulengwe apano akee achila chivachiikala vanga Lasalo na Maliya.

wamwana wa Nnungu avausîja masambi vanu va pachil-ambo! ³⁰ Ayu njo unichimwamba panichihaula kuchidoni, ‘Nnyuma mwangu àvenkwida munu nkulu ungupunda nangu, kwa kuva nang’e ànipwawa kabla nangu nikànambivelekwa!’ ³¹ Nangu nimwene nikanammaite kuva nnani, henga ngùidile unabatisa vanu kwa medi uchinga amaikane kwa vanu va Isilaeli.”

³² Anepo Yohana nkuhumya ushahidi wachidoni, “Nímmwene Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wasulupuka kuhaloka kulihunde, nkutulila muha mwake. ³³ Nangu nikánammale kuva nang’e nnani, bila ayula angutumîle unabatisa vanu kwa medi unguhaulila anepo patandi kuva, ‘Aneyo umbemwôna Umumu Wanaswe wansulupukila, na kutulila muha mwake, aneyo njo abatîsa kwa Umumu Wanaswe.’ ³⁴ Nangu nimwene ñnivyona vitukutuku anevyo, na mbènkuhuhudila kuva, ayu nni Mwana wa Nnungu.”

Vakuhundwa vatandi vanga Yesu

³⁵ Liduva lipapête, Yohana ávele pamo na vakuhundwa vake vavili. ³⁶ Yohana pammwene Yesu wapita, nkuhaua kuchidoni, “Nnolange ungangolo wa mwana wa Nnungu.” ³⁷ Avala vakuhundwa vavili vanga Yohana pavapilikene malove anelo, nkumpapata Yesu. ³⁸ Yesu nkulauka, nkuvona vakuhundwa uvampapata, Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùtaha chamani?” Vanang’o nkuyang’ula kuchidoni, “Labi ùkala kwachi?” Labi mana lake Nkùhunda. ³⁹ Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Idang’ana mupone.” Bahi avala vakuhundwa nkumpapata, nkupona pachinu páikàlà, nkuikala nawe liduva alila lyammalele. Na uhiku anewo wávele malinga sakumi chinalyulo.

⁴⁰ Anduleya nnung’une Simoni Petulo ávele yumo wa avala vakuhundwa vavili vanampilikene Yohana pachitan-gola malove àlalá, nkunnondola Yesu. ⁴¹ Chinu chitandi chatendile Anduleya, ni kuntaha Simoni nkuluwe nahoti, nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona Masiya,” yani Kilsto. † ⁴² Anepo Anduleya nkumpelekeja Simoni kwanga Yesu. Yesu nkunnola Simoni, nkuchidoni, “Wako nni Simoni mwana wanga Yohana, henga hambì ùmbechemwa Kefa.” Kefa nni lina linji lyanga Petulo, Petulo mana lake, “liyanga.”

Yesu ànchema Filipino na Nasanieli

† **1:41** Vayahudi vâlolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema “Masiya,” na kwa Chigiliki vánchema “Kilsto,” mana lake, atandolwejíje na Nnungu.

⁴³ Liduva lipapête, Yesu ákudungidile kuhwena ku Galilaya. Bahi nkumwona Filipo, nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate.” ⁴⁴ Filipo áhaleke ku Betisaida, imanga yachiikala Anduleya na Petulo. ⁴⁵ Filipo nanang'e nkukojana na Nasanieli, nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona ayula uvannembile mmitabu vya Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii, Yesu wa ku Nasaleti, mwana wanga Yusufu.” ⁴⁶ Nasanieli nkummuja Filipo kuchidoni, “Ìmbehululika dachi chinu chambone chihaloke ku Nasaleti?” Filipo nkunnyaulila kuchidoni, “Ida ulilolee umwene.” ⁴⁷ Yesu pammwene Nasanieli wahaloka, nkuhaua kuchidoni, “Lolanga! Ayu nni Mwisilaeli muhiu, wala kulambila kukapali nkati mwake.” ⁴⁸ Nasanieli nkummuja Yesu kuchidoni, “Wako ùngumaite dachi nangu?” Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Apala punavele pahi nandi wa vihepo vya tini, Filipo akànakuchema, nangu nanikwona.” ⁴⁹ Anepo Nasanieli nkuchidoni, “Nkúhunda, wako nni Mwana wanga Nnungu, wako njo Nfalume wa Isilaeli.” ⁵⁰ Yesu nkunnyaulila Filipo kuchidoni, “Dachi, wako ùningukulupila ing'anya nìkuhaulidile kuva nanikwona uikèlè pannandi? Nìkuhaulila kuva, uchiuvyone vitukutuku vikulu kupunda avi.” ⁵¹ Yesu nkunnyaulila kavila Nasanieli kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, muchimukwone kulihunde ukuhunukuka na malaika uvakwela na kusulupuka muha mwanga Mwana wa Munu.”

2

Yesu kuing'ole ya ulombi aneko Kana

¹ Bada ya maduva mavili, nkuva na ing'ole ya ulombi aneko kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya, na anyokwe Yesu ávele ukoko. ² Yesu pamo na vakuhundwa vake navanang'o vánikumbulwa kuing'ole aneyo. ³ Padimalilike divayi divanaandee paing'ole, anyokwe Yesu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Divayi ònivahilila.” ⁴ Yesu nkunnyaung'ula kuchidoni, “Mama, yetuhwe ilida? Uhiku wangu bado ukánambikamola.” ⁵ Anyokwe Yesu nkuvahaulila vatumishi kuchidoni, “Lyohelyo lyambennyaulila mukole, mwenu likole.”

⁶ Na pachinu anepo pávele na vilongo vikulu sita vikatapajjwe kwa mayanga, kila chilongo chénda milengelo mivili au mitatu ya medi. Vilongo anevyo vívele apala kupapatana na nnyambo wa Vayahudi wa kulihahula. ⁷ Yesu nkuvahaulila avala vatumishi kuchidoni, “Umbajanga medi vilongo vyammalele.” Vanang'o nkwombajanga, toopu. ⁸ Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hambi tekanga mukamwing'e nkwímilila ing'ole.” Vanang'o

nkuteka, nkumpelekejija. ⁹ Nkwímilila ing'ole nkuyeja adila divayi dínavele medi anepo patandi. Nang'e nanga panamaite kudihaleke adila divayi, henga avala vatumishi vanatekile medi vánimala. Nkwímilila ing'ole nkunchema nnombi, ¹⁰ nkunnyaaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vátandilika kuveng'a vakumbuliwîje divayi dinôwa nahoti, na vakàkalewa nkwiwa na divayi dikánowa. Henga wako mpaka vino uvechinkukondya divayi dinôwa namene kupunda dyammalele.”

¹¹ Achino nni chimaiho chitandi cha lisaibu, chanatendile Yesu kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya. Bahi Yesu nkulanguja ukulu wake na vakuhundwa vake nkunkulupila.

¹² Pavaukile apala, Yesu na anyokwe na anung'unuvake pamo na vakuhundwa vake nkuhelela kuhweneng'ana ku Kapelinaumu, aneko nkuikala maduva kadiki.

Yesu pa Ing'ande ya Nnungu

(Matayo 21:12-13, Mako 11:15-17, Luka 19:45-46)

¹³ Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* painavele pepi, Yesu nkuyamboka kuhwena ku Yelusalemu. ¹⁴ Painjidile nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkuvakoja vanu vohe uvasumisa ding'ombe, na vanji uvasumisa dingandolo na vanji uvasumisa dimunda. Na vanu vanji vachibadilana dihela navanang'o vávele umwomwo vaikalèngè n'dimesa dyavo. ¹⁵ Bahi Yesu nkupota n'didi, nkujuha isimbo nkuvavingangila pawelu vanu vammalele pamo na dingandolo na ang'ombe vao. Anepo nkudibinula dimesa dya akúbadili dihela na dihela dyavo dya nnyoyo nkumwadilikana. ¹⁶ Nkuvahaulila avala vachisumisa dimunda kuchidoni, “Usang'anya vitukutuku vyenu apano. Ing'ande ya Atatangu munaijuhe kuva ing'ande ya kusumisija vitukutuku!” ¹⁷ Vakuhundwa vake nkuhahimukila malove lalembwîje Mmalemba Lanaswe làhaua kuva, “Itamwi iniitamwa ing'ande yako imbengutenda nguwalalwe.”

¹⁸ Bahi vakulu va Vayahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Ûmbetenda chimaiho ntwani cha lisaibu kumaiha kuva ùnilembelewa utenda vitukutuku avino?” ¹⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Iyondongange Ing'ande aino ya Nnungu, nanani nguchiniidenge mmaduva matatu.” ²⁰ Vayahudi nkunnyaaulila kuchidoni, “Ing'ande aino ya

* **2:13** Pasaka yavele Sikukuu ya Chiyahudi kukumbukila uhiku aula Nnungu pavapohije Vaisilaeli kuhaloka muutumwa nchilambo cha Misili, mmahiku àlalá langa Musa. Nnungu ántumile Malaika Nkúwalala uchinga akahukùùmù n'ding'ande dyammalele dya ku Misili, na kila ing'ande inapakwîjwe myadi ya ungangdolo munnango, vánípohwa kuhaloka muhukumumu ya Nnungu.

Nnungu idengwile kwa vyaka alubaini na sita. Wako umbetulula dachi kuidenga mmaduva matatu?”

²¹ Henga Ing'ande ya Nnungu yachiiyamba Yesu úvele mmili wake. ²² Bahi Yesu pafufuliwije, vakuhundwa vake nkuhimukila kuva ánitangola anelo. Nkulakulupila Malemba Lanaswe na malove àlalá lanatangwele Yesu.

Yesu ànimala chiiwele mitima ya vanu vammalele

²³ Uhiku aula Yesu pánavele ku Yelusalemu kusikukuu ya Pasaka,† vanu vohe vánívyona vimaiho vya masaibu vyatendile, bahi nkunkulupila. ²⁴ Henga Yesu nanga panalilekeledile kwa vanu anevo ing'anya ániimala mitima yavo. ²⁵ Nang'e nanga panalembedile vanu vannyaulile chinu chohecho chimwamba munu yunji, kwa kuva mwene ánimala lavêle mmitima ya vanu vammalele.

3

Yesu nawi Nikodemo

¹ Pávele na munu yumo lina lyake Nikodemo, wa nnikuwa lya vakulu va lukumbi lwa Vayahudi, ánavele nnikuwa lya chidini lya chiyahudi lichichémwa Mafalisayo. ² Aneyo munu nkumwenela Yesu nachilo, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, hwetu túnimala kuva wako ùlajijwe na Nnungu, kwa kuva nanga munu ahulúla kutenda chimaiho cha lisaibu malinga chutenda wako, ikà nave chihi Nnungu ávele pamo na wako.”

³ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Nangu nikuhaulila uhiu kuva, nanga munu ambehulúla kuinjila mu Ufalume wa Nnungu akà navelekwe mwanda wavili.” ⁴ Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Imbehululika dachi munu nkulungwa avelekwe mwanda wavili? Àmbehulula dachi kwenda nni-tumbo lya anyokwe nkuvelekwa mwanda wavili?” ⁵ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Nangu nikuhaulila uhiu kuva, munu akà navelekwe kwa medi na kwa Umumu Wanaswe, akambeinjila mu Ufalume wa Nnungu. ⁶ Munu àvelekwa chimmili kuhaloka kwa atatake na anyokwe, henga imumu ìvelekwa kuhaloka kwa Umumu Wanaswe. ⁷ Bahi unakangane ing'anya inguhawile kuva mùlembelwa muvelekwe mwanda wavili. ⁸ Mpapa ùnapunga kuhwena kuulembela, na unaupilikana lidi lyake, henga ukámala kuuhaloka wala kuuhwena. Uvila nni chiikamajanga kuhaulihwa namuna chavelekwa munu kwa Umumu Wanaswe.”

⁹ Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Vitukutuku avino vihululika dachi?” ¹⁰ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Wako nni nkúhunda wa Vaisilaeli, ìvadachi unalamale

† 2:23 Maeleso layamba Pasaka, lola Yohana 2:13.

alano? ¹¹ Nangu nikuhaulila uhiu kuva, hwetu tûhaua malove latulamaite na kushuhudila àlalá latulawene, henga mwenu nkatamwanga kupwechelela ushahidi wetu. ¹² Nangu nînyaulidile vitukutuku vya pachilambo, henga nkángukulupidile, mùmbengukulupila dachi panimbennyaulila vitukutuku vya kulihunde? ¹³ Nanga munu woheyo apîte kulihunde, ikà nave chihi Mwana wa Munu ahaléke kulihunde.

¹⁴ Malinga Musa chanannyanywile nnyongo anakatapaji-jwe kwa shaba, nkumpatika muha luhichi akula kulilanga, nni uchocho chalembelewa Mwana wa Munu kunyanyuliwa muha, ¹⁵ uchinga munu woheyo ambenkulupîla ààve na umi ukee na ntululilo. ¹⁶ Kwa kuva, Nnungu ánivatamwa namene vanu va pachilambo, nkunyumya Mwanawe wa weka uchinga kila munu ambenkulupîla anahwe, henga ààve na umi ukee na ntululilo. ¹⁷ Nnungu akanantumile Mwanawe pachilambo uchinga avahukumu vanu, henga ánintuma uchinga avapohe.

¹⁸ Munu woheyo ankulupîla Mwana wa Nnungu akam-behukumiwa, henga ayula akánkulupila, tayali ànihukumiwa, ing'anya akánkulupidile Mwana wa weka wa Nnungu.* ¹⁹ Na hukumu aneyo ìhalokana na alano, nng'anje ùniida pachil-ambo, henga vanu nkulutamwa namene lupi kupunda nng'anje, kwa kuva, lávatendàngà lànihakalanga. ²⁰ Kila munu atênda lakánkatapalila Nnungu ànauchima nng'anje, na akátamwa kwida kunng'anje, wayopa lànapihuliwa àlalá lakánkatapalila Nnungu latênda. ²¹ Na munu atênda lalalem-bela Nnungu, nang'e àida kunng'anje, uchinga àlalá latênda lamaike kuva Nnungu nni antendîle alatende anelo.”

Malove langa Yohana Nkúbatisa lamwâmba Yesu

²² Bada ya anelo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuh-wena chilambo cha ku Yudeya. Nkuikala aneko akuno wav-abatisa vanu. ²³ Yohana nanang'e ávele aneko ku Ainoni pepi na ku Salemu, wabatisa vanu, ing'anya aneko kúvele medi lohe, na vanu nkummwenela, nanang'e nkuvabatisa. ²⁴ Na maduva anelo Yohana ávele bado akànambitaywa nnilungu.

²⁵ Bahi vakuhundwa vanga Yohana na Nnyahudi yumo vánatahukana kuyamba mihambo yavo ya kulihahula. ²⁶ Bahi avala vakuhundwa nkummwenela Yohana nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, ayula munu únavenawe pamo kung'ambo luhunde lwa Yoludani na kutanga habali dyake, hambi nanang'e àvenkubatisa, na vanu vohe namene vánammwenela.” ²⁷ Yohana nkuvahaulila kuchidoni,

* **3:18** Maeleso layâmba lina lola Yohana 1:12.

“Munu akáhulula kuva na chinu chohecho ikà nave chihi achila chahumije Nnungu kuhaloka muha kulihunde. ²⁸ Mweni mmene múnahulula chihi kushuhudila kuva naninnyaulila kuva, ‘Nangu nikee Kilisto, henga ñnilajwa uchinga ninnongolelee!’ ²⁹ Nang'e nni malinga nnombi na nangu nni malinga nnyanjawake nnombi. Nnyanjawake nnombi ànaimila wanninda nnombi akamole, nang'e ànahangalala akàpilikana lidi lya nnombi pakamola. Uchocho nni nangu chinguhangalala namene kupilikana anelo lamunguhaulidile. ³⁰ Ìlebelewa nang'e ààve nkulu, na nangu ngùlebelewa ngùùve nin'joko.

³¹ Aneyo ahalôka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele, na munu wa pachilambo asili yake nni pachilambo na àtangola chihi vitukutuku vya pachilambo. Henga aneyo ahalôka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele. ³² Na àtangola àlalá lalawene na kulapilikana, henga nanga munu alakulupîla malove lake. ³³ Na kila munu apwechelêla malove lake, nang'e ànamaiha kuva Nnungu nni uhiu. ³⁴ Ayula atumwîjwe na Nnungu, àtangola malove la Nnungu, ing'anya Nnungu àmwing'ile Umumu wake bila chipimo. ³⁵ Atata Nnungu ànantamwa Mwanawe, bahi àvikile vitukutuku vyammalele mmakono lake. ³⁶ Munu woheyo ankulupîla Mwanawe, nang'e ààva na umi ukee na ntululilo. Na ayula akánkulupila Mwanawe, akambekuva na umi ukee na ntululilo, na gasabu ya Nnungu ìmbemwikalila.”

4

Yesu na mmahe wa Chisamaliya

¹ Mafalisayo nkupilikana kuva Yesu àvatenda vanu vohe namene kuva vakuhundwa na kuvabatisa, kumpunda Yohana Nkúbatisa. ² Yesu mwene nanga panam'batisije munu, henga vakuhundwa vake nni vachibatisa. ³ Bahi Yesu pamaite anelo, nkuuka chilambo cha ku Yudeya nkuhwena kavila chilambo cha ku Galilaya, ⁴ na mwanda anewo álebelewa apitiile chilambo cha ku Samaliya.

⁵ Anepo Yesu nkuhwika imanga imo ya chilambo cha ku Samaliya ichêmwa Sikali, imanga ínavele pepi na welu wanga Yusufu wanauhumiye atatake uvanchema Yakobo anepo kala. ⁶ Pachinu apala pávele na chihima cha Yakobo. Yávele malinga uhiku wa sasita ya muhi. Kwa kuva, Yesu ánihopela na mwanda, nkuikala nnyenje chihima.

⁷ Anepo nkuida mmahe yumo Nsamaliya unateka medi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Mbayele medi la kukumbila.”

⁸ Uhiku anewo vakuhundwa vake vápíte kumanga unasùmà chakulya.

9 Henga ayula mmahe nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Wako Unnyahudi na nangu Nsamaliya! Ûbenguyuwu dachi medi na nangu ngùvele Nsamaliya?” Átangwele uchocho ing'anya Vasamaliya na Vayahudi vakáchikundanika. 10 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kuikavele umàlà inujo yahumya Nnungu, na nnani akuhaulila kuva mbayeledi medi la kukumbila, wako ukaninnyuwa nang'e, nanang'e akanikwing'a medi lahûmya umi.” 11 Ayula mmahe nkuchidoni, “Nang'olo, wako ukee na mpowola, na chihima chînilepa, dachi ùmbepata kwachi medi lahûmya umi? 12 Anakulwetu Yakobo nni atwing'île hwetu chihima achino, ata mwene Yakobo pamo na vana vake na vannyama vake vammalele vákumbila medi la chihima uchino. Dachi, wako ùlilambilila kuva nkulu kumpunda anakulwetu Yakobo?” 13 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kila munu akumbîla medi la chihima achino, àmbekuva na inyota kavila. 14 Henga munu woheyo ambekumbîla medi lanimbemwing'a nangu, akambekuva na inyota kavila. Medi lanimbemwing'a nangu làmbekuva muchi chimbwimbwi chikulûla medi lahûmya umi ukee na ntululilo nkati mwake.” 15 Ayula mmahe nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, mbayeledi nangu anelo medi uchinga nnave na inyota kavila na wala nnaide kavila apano unateka medi.” 16 Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Hwena ukancheme ntwalo koka uide nawe apano.”

17 Ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nangu nikee na ntwangu.” Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Ûyangw'ile saana, kuva ukee na ntwalo. 18 Kwa kuva, ùlombwije na valume nnyano na aneyo uikalâna nawe vino akee ntwalo halali, anepo ùtangwele uhiu.” 19 Ayula mmahe nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu ngwòna wako nni nabii. 20 Anakuluvetu Vachisamaliya vânyuwa Nnungu nnichinga alino, henga mwenu Mmayahudi mùhauila kuva, pa Yelusalemu nni pachinu pakunnyuwila Nnungu.”

21 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, ngukulupile, kùmbekuva na mahiku lamukambennyuwa Atata nnichinga alino wala kananga aneko ku Yelusalemu. 22 Mwenu Mmasamaliya, mukámmaite umunnyuwa, henga hwetu tuvayahudi tûnyuwa utummaite, kwa kuva upohi wa Nnungu ùmbekwida kupitila kwa Vayahudi. 23 Henga mahiku làvenkwida, na hambi lànikamola, avala vamwabûdu Nnungu kwa uhiu, pavambemwabudu Atata kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu. Kwa kuva, Atata àvalembele vanu vamwabûdu namuna aneyo. 24 Nnungu nni imumu, na avala vamwabûdu vâlembelewa vamwabûdu kwa kulojwa na

Umumu Wanaswe na uhiu.” ²⁵ Ayula mmahe nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nangu ñnimala kuva, àvenkwida Masiya, yani Kilisto.* Na pambekwida àmbetuhaulila kila chinu.” ²⁶ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nangu ngulonjêla na wako, ‘Nangu nni Unene.’†”

²⁷ Anepo vakuhundwa vake nkuuyananga, pavammwene Yesu walonjela na ayula mmahe nkukangana namene. Henga nanga munu anammujije kuva, “Ùlembela chamani kwanga aneyo mmahe?” au, “Mwadachi ùlonjela na ayu mmahe?”

²⁸ Bahi ayula mmahe nkuleka nnengelo wake wa medi, nkuhwena kumanga na kuvahaulila vanu kuchidoni, ²⁹ “Tuhweneng'ane mukannole munu anguhaulidîle nangu lammalele langútendîle! Dachî, ìnahululika kuva nang'e njo Kilisto?” ³⁰ Bahi vanu va imanga aila nkuukananga, nkummwenela Yesu.

³¹ Uhiku uwowo vakuhundwa vake nkuva uvannyuwa Yesu uvachidoni, “Chonde Nkúhunda, ilya chakulya.”

³² Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùvele na chakulya chimukamaite mwenu.” ³³ Bahi vakuhundwa vake nkuva uvaujana kuchidoni, “Dachî, pàvele munu ampelekejîje chakulya?” ³⁴ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Chakulya changu nni kulatenda àlalá lalalembela ayula angutumîle na kulamalila madengo lake. ³⁵ Mwenu múnijevelela kuhaula kuchidoni, ‘Ìsalidile chihi myedi ncheche ukamole nchela!’ Henga nangu ñinnyaaulila kuva, valolange ava vanu, vàvele muchi vilyo mmwelu, vilyo vilembelêwa vifunwe hambî. ³⁶ Nkúfuna àpwechelela nshahala wake, na vilyo vyafuna nni vanu vaidanavo muumi ukee na ntululilo, uchinga ayula apânda na ayula afûna vammalele vahangalale pamo. ³⁷ Kwa kuva, itangodi aino nni ihiu kuva, ‘Munu yumo ànapanda na munu yunji ànafuna.’ ³⁸ Nangu ñintumile mwenu mukafune vilyo vimukatendedile madengo la kulima, vanji nni vatendîle madengo la kukamajanga, henga mwenu mùpita chihi mmadengo lavatendile avenu.”

³⁹ Vasamaliya vohe va imanga aila nkunkulupila Yesu ing'anya ya malove lanatongwele ayula mmahe kuva, “Àninguhaulila lammalele langutendenge.” ⁴⁰ Vasamaliya vánimmwenela Yesu nkunnyaaulila aikale navo, nkwikala aneko kumanga maduva mavili. ⁴¹ Na vanu vohe namene váninkulupila Yesu ing'anya ya malove lake mwene. ⁴² Vanang'o nkunnyaaulila ayula mmahe kuchidoni, “Hambî

* **4:25** Maeleso layâmba Masiya na Kilisto lola Yohana 1:41. † **4:26** Kwa kutangola malove alano “Nangu nni Unene,” Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14.

tùnikulupila akee chihi ing'anya ya malove lako, henga hwetu tuvene tùnipilikana na kumala kuva muhiu ayu nni Mpohi wa vanu va pachilambo.”

Yesu ànnamya mwana wanga nkulu yumo

⁴³ Bada ya maduva mavili, Yesu nkuuka anepo nkuhwena chilambo cha ku Galilaya, chilambo chavelekwejije. ⁴⁴ Yesu mwene áhawile kuchidoni, “Nabii nanga paesimika nkaya yake.” ⁴⁵ Henga pakamwele ku Galilaya, vanu vohe va aneko, nkumpwechelela, ing'anya vanang'o vánilona lam-malele lanatendile Yesu chipindi cha sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka aneko ku Yelusalemu, kwa kuva na vanang'o vávelenge ukokwo.

⁴⁶ Bahi Yesu pachipita nchilambo cha Galilaya, nkuhwika kavila muimanga ya Kana, pachinu panapindikulanyije medi kuva divayi. Na aneko ku Kapelinaumu kúvele na nkulu yumo wa ufalume wa Loma ánavele na mwana achiuula. ⁴⁷ Ayula nkulu papilikene kuva Yesu ànikamola aneko ku Galilaya kuhaloka ya kuchilambo cha ku Yudeya, nkummwenela nkunnyuwa ahwene ku Kapelinaumu akanamye mwanawe achiuula namene, kwa kuva ávele pepi na kuhwa. ⁴⁸ Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Mwenu mmanu mukànavyone vimaiho vya masaibu na lakukanganya, mwiko nkambehulula kukulupila!” ⁴⁹ Ayula nkulu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nakuyuwa, tuhwene kukaya kabla mwanangu akànambikuhwa.” ⁵⁰ Yesu nkunnyaulila ayula nkulu kuchidoni, “Wako hwena chihi mwanalo mumi.” Ayula munu nkùkulupila malove lavannyaulidile na Yesu, nkupindikuka uhwena ya kwavo. ⁵¹ Pánavele nndila wahwena ya kwavo, nkukojana na vatumishi vake, nkunnyaulila kuva, mwanawe mumi. ⁵² Anepo ayula nkulu nkuvauja disaa dyalamile mwanawe. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'e àlamile lido sasaba ya muhi.” ⁵³ Ayula nkulu nkuhimukila kuva, dívele disaa udila dyanannyaulidile Yesu kuva, “Mwanalo mumi.” Bahi nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkunkulupila Yesu. ⁵⁴ Auno wávele mwanda wavili, Yesu kuhaloka ku Yudeya nkuhwena ku Galilaya, na kutenda chimaiho cha lisaibu.

5

Yesu ànnamya munu palitanda lya medi

¹ Bada ya anelo, Yesu nkuhwena ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi. ² Aneko ku Yelusalemu, pepi na nnango wa imanga uchêmwa, “Nnango wa Angandolo,” pávele na litanda lijoko lya medi lichêmwa kwa Chieblaniya “Betisata,”

na litanda anelyo lívele na dimenu nnyano. ³⁻⁴ N'dimenu anedyo múvele na vagonjo vohe vachilalanga, vaputéle meho na vanji vikwava na vanji vadidimênge.* ⁵ Pachinu anepo pávele munu yumo achihuvanga kwa chipindi cha myaka salasini na nane. ⁶ Yesu pammwene ayula munu aléle apala na kumala kuva àlele apala kwa mahiku lohe, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùnalembela kulama?” ⁷ Ayula munu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu nikee na munu wa kunguinjija nnitanda palatibuliwa medi. Na kila pangulinga kwenda mmedi, munu yunji ànangulongolelela.” ⁸ Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila, utwale chinanda chako, uhwene.” ⁹ Upala ayula munu nkulama, nkutwala chinanda chake, nkutandilika kuhwena. Na liduva anelyo lívele Liduva lya Kuyewelega. ¹⁰ Bahi Vayahudi nkunnyaulila ayula munu alamîjwe kuchidoni, “Nelo nni Liduva lya Kuyewelega, wako ukáluhusiwa kunyakula nkeka wako.”

¹¹ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu angulamîje nni anguhaulidîle kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene.’” ¹² Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Aneyo munu akuhaulidîle kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene,’ nni?” ¹³ Ayula munu nanga pannammaite munu annamîje, kwa kuva, Yesu ávele atividîle nnikuwa likulu lya vanu. ¹⁴ Anepo Yesu nkunkoja ayula munu alamîjwe avèlè nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkunnyaulila kuchidoni, “Lola, wako vino ùnilama. Bahi unauyile kavila kutenda masambi, uchinga lanakukoje la kuhakalanga namene kupunda alano.” ¹⁵ Ayula munu nkuhwena kwa vakulu va Vayahudi, nkuvahaulila kuva, Yesu nni annamîje.

¹⁶ Kwa kuva, Yesu ánnamije ayula munu Liduva lya Kuyewelega, bahi Vayahudi nkulindamuka kunkambyakambya Yesu. ¹⁷ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Atatangu ávele chihi nkukola madengo mpaka nelo, nanani uchocho mbènkukola madengo.”

¹⁸ Malove anelo lanatangwele Yesu lavatendile Vayahudi kukudungila namene kummwalala Yesu, akee chihi ing'anya ya kutenda lakáluhusiwa Nniduva lya Kuyewelega, ila na kwa kunchema Nnungu kuva Atatake, nang'e àlilinganyanga na Nnungu.

Mamulaka langa Yesu, Mwana wa Nnungu

* **5:3-4** Mmalemba matandi-matandi, malove la ntululilo la nsitali wa 3 na malove lammalele la nsitali wa 4, lakapali. Henga mmalemba lanji lakávele matandi-matandi làlembwije malove lahaùla kuva, “Vanu anevo válindilila medi latibuliwe. Kwa kuva, myanda yohe malaika ánakamola nnitanda anelyo wati-bulanya medi. Na n'gonjo woheyo áchiva ntandi kwenda nnitanda anelyo, medi palatibuliwa ánalama ugonjo wake.”

19 Bahi Yesu nkuhweneha kuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, Mwana wa Nnungu akáhulula kutenda chitukutuku chohecho kwa ding'ano dyake mwene, henga àtenda chihi achila chamwona Atatake watenda. Ing'anya, achila chachitenda Atatake nanang'e àchitenda uchila. 20 Kwa kuva, Atata ànantamwa Mwanawe, na àninnanguja kila chinu chachitènda mwene. Na achiannanguje mambo makulu kupunda alano uchinga mwenu mukangane. 21 Kwa kuva, malinga Atata chavafufula vanu vahwile na kuveng'a umi, nni uchocho Mwanawe chaveng'a umi avala vávalembêla. 22 Atata akánnnyukumu munu woheyo, henga hukumu yammalele ànkamujije Mwanawe, 23 uchinga vanu vammalele vamwesùmù Mwanawe, malinga chivamweshimu Atata. Na munu akámweshimu Mwanawe, akámweshimu na Atata antumîle.

24 Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, ayula apilikâna lilove lyangu na kunkulupila ayula angutumîle, ànipata umi ukee na ntululilo. Nang'e akambehukumiwa asabu, kwa kuva, ìmbekuva ànihama mukuhwa, nkwenda muumi. 25 Nangu ninnyaulilanga uhiu kuva, pàmbekuva na uhiku, na uhiku anewo ùnikamola, vanu vahwile uvambelipilikana lidi lya Mwana wa Nnungu, na vanu vambelipilikâna, vàmbekuva vumi. 26 Malinga Atata chavele na umi nkati mwake, nni uchocho chantendile Mwanawe kuva chitandikilo cha umi. 27 Na àmpele mamulaka la kuhukumu, ing'anya nang'e nni Mwana wanga Munu. 28 Mwenu munakangane malove anelo, ing'anya pàmbekuva na liduva, vanu vammalele vahwile livambelipilikana lidi lyake, 29 na vanang'o vàmbehuma mmisati yavo. Avala vatendîle lambone vàmbeufufuka na kupata umi, henga avala vatendîle lahakalenge vàmbeufufuka uchinga vahukumiwe asabu.”

Ushahidi unnyâmba Yesu

30 “Nangu nikáhulula kutenda chinu chohecho kwa ding'ano dyangu nimwene. Nangu ngùhukumu chihi malinga chingupilikana kuhaloka kwa Atata, na hukumu yangu ni ya haki, kwa kuva nangu nikákudungila chihi kutenda chingulembela nangu nimwene, henga kutenda chalembela ayula angutumîle. 31 Nangu nikàlishuhudila nimwene, ushahidi anewo ukambekubaliwa kuva wa uhiu. 32 Henga pàvele na munu yunji angushuhudîla nangu, na aneyo nni Yohana, na nangu nnìkala kuva ushahidi wake kwamba nangu ni wauhiu. 33 Mwenu mwavatumile vanu kwa Yohana Nkúbatisa, nang'e nkuushuhudila chihi uhiu kungwamba nangu. 34 Nangu nikálisingila ushahidi wa vanu, henga ngùtangola malove alano uchinga mupate

kupohwa. ³⁵ Yohana ávele muchi chibatali chichiyaka na kulangaja, na mwenu múnitandola kuuhangalalila nng'anje wake kwa chipindi. ³⁶ Henga nangu ngùvele na ushahidi nkulu namene kupunda aula wahumije Yohana Nkúbatisa. Kwa kuva, mambo langútèndà vino njo lánguhaulidilè Atata nilatende, nalanang'o nni langushuhudíla na kulanguja kuva nang'e àningutuma. ³⁷ Atata angutumíle nanang'e uchocho ànangushuhudila. Mwenu mukanawahi kupilikana lidi lyake wala kumwona chavele. ³⁸ Na malove lake lakáikala mmitima mwenu, kwa kuva nanga pamungukulupila nangu wangutumile. ³⁹ Mwenu mùloleha Malemba Lanaswe umutenda kuva nkati mwake mùmbepata umi ukee na ntululilo. Malemba anelo njo lángushuhudílà nangu, ⁴⁰ henga mwenu nkátamwanga kwida kwang'une uchinga mupate umi.

⁴¹ Nangu níkákungidile kupata imbili kuhaloka kwa vanu. ⁴² Nangu ñnimmala kuva mwenu nanga pamuntamwa Nnungu. ⁴³ Lola! Nangu ñniida kwa mamulaka la Atatangu, henga nkángupwecheledile, íla munu yunji akàida kwa mamulaka lake mwene, mwenu muchimumpwechele.† ⁴⁴ Bahi ikàva mwenu mùtaha kupwechela imbili kuhaloka kwenu mmene na akee kuhaloka kwanga Nnungu wa weka, hambì mùmbehulula dachi kukulupila? ⁴⁵ Mwenu munatende kuva nangu nìmbensitaki kwa Atatangu. Ambensitâki mwenu nni Musa umunolela kuva àmbekuwa m'bali wenu. ⁴⁶ Mukàchinkulupila Musa, nkaningukulupila na nangu mwalehu, kwa kuva Musa ánilemba habali dinguyâmba nangu. ⁴⁷ Henga ikàva nanga pamulakulupila àlalá lalémbîle Musa, mùmbehulula dachi kukulupila malove lángutangòlà?"

6

*Yesu àveng'a chakulya vanu alufu nnyano
(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Luka 9:10-17)*

¹ Bada ya anelo, Yesu nkuyamboka Litanda lya Galilaya, yani Litanda lya Tibeliya. ² Likuwa likulu lya vanu nkumpapata Yesu, ing'anya vanu anevo váviwene vimaiho vya masaibu vyachivitenda kwa kuvalamyá vagonjo. ³ Yesu nkukwela nnichinga, nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vake. ⁴ Na Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* ívele pepi kukamola. ⁵ Bahi Yesu palolite na kulyona likuwa likulu lya vanu ulihaloka, nkummuja Filipino kuchidoni, "Tukasume kwachi mikate uchinga ava vanu valye?" ⁶ Yesu átangwele uchocho

† 5:43 Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.
lola Yohana 2:13.

* 6:4 Maeleso layâmba Pasaka,

wanninga chihi Filipo, kwa kuva mwene ánimala lyambeli-tenda. ⁷ Filipo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kututumila dihela malinga dya nshahala wa malipo la maduva myambili kusuma mikate, ikambeoneleja kananga kumupa kila munu chipande chijoko!” ⁸ Nkúhundwa yumo wa Yesu uvannchema Anduleya, nnung'une Simoni uvannchema Petulo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, ⁹ “Apano pávele kijana yumo avêle na mikate nnyano ya shayili† na dihomba dimbili. Dachi, vitukutuku avino vîmbetoleja chani kwa vanu vohe malinga ava?”

¹⁰ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vahaulile vanu vaikalange pahi.” Pachinu anepo pávele na wahi wohe, bahi vanu nkuikalanga, na isabu ya valume weka vánavele anepo yávele malinga alufu nnyano. ¹¹ Yesu nkuitwala aila mikate, nkunshukulu Nnungu na kuvayavanyija vanu vammalele vanaikalenge apala, na dihomba na dinang'o nkutenda uchocho. Na kila munu nkùpata malinga chanalembedile. ¹² Vammalele pavasibile, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Lokotanga vibeduli vyammalele viisalidîle vya mikate, uchinga vitumike kavila.” ¹³ Bahi vakuhundwa nkulokotanya maisalilo la vibeduli vya mikate, nkwombaja makalala kumi na mbili.

¹⁴ Vanu pavachiwene achila chimaiho cha lisaibu chattendile Yesu, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu nni ayula nabii utuchinolela kwida pachilambo.” ¹⁵ Yesu pamaite kuva vámbeida unantwala kwa dimongo uchinga vankan'juhe kuva nfalume, nang'e nkuuka nkuhwena kavila kulichinga weka.

Yesu àonga muha medi

(Matayo 14:22-33, Mako 6:45-52)

¹⁶ Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa va Yesu nkuhelelekela ya kulitanda. ¹⁷ Nkukwelanga muingalava, nkutandilika kuyomboka litanda kuhwena kuimanga ya Kapelinaumu. Chipindi anecho lupi lúvele lwendilè, na Yesu ávele bado akànambivakoja. ¹⁸ Lipungo likulu nkutandilika kupunga namene na litanda nkutibuka mawimbi. ¹⁹ Bahi pavapite mwanda wa kilomita malinga nnyano au sita, nkumwona Yesu avèlè pepi na ingalava, waonga muha medi, vakuhundwa vake nkuyopa namene. ²⁰ Henga Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ni nangu, munayope!” ²¹ Bahi vakuhundwa vake kwa kuhangalala, nkumpwechelela Yesu muingalava, upala ingalava nkuhwika kunnyangi, pachinu pavachihwena.

† 6:9 Shayili ni dimbeyu dilandâna na utani, na nkate ukatapajijwe na shayili nanga pauchigalika.

Vanu vântaha Yesu

²² Ulyamba wake, likuwa lya vanu vanaisalidile m'bali wavili wa litanda, vânikameka kuva pachinu anepo ípwawije chihi ingalava imo bahi. Na vânimala kuva Yesu akanainjidile muingalava aila pamo na vakuhundwa vake, ila vakuhundwa vake vâpite chihi vanang'o weka. ²³ Na dingalava dinji nkukamola kuhaloka kuimanga ya Tibeliya, nkuhwika pachinu apala pavanalile vanu aila mikate, bada ya Nang'olo Yesu kunshukulu Nnungu. ²⁴ Bahi avala vanu pavamaite kuva Yesu na vakuhundwa vake vakapali pachinu apala, nkukwelanga n'dingalava dyavo nkuhwena kuimanga ya Kapelinaumu unantaha Yesu.

Yesu njo nkate úvatèndà vanu vâàve na umi

²⁵ Avala vanu pavankojije Yesu ng'ambo ya vili ya litanda, nkummuja kuchidoni, "Nkúhunda, wako úkamwele chakani apano?" ²⁶ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, mwenu mûngutaha nangu ing'anya ya aila mikate imunalile na kusiba, henga akee ing'anya ya kwelewa mana ya avila vimaiho vya masaibu vingunatendile. ²⁷ Munatumbamile kupata chakulya chondongeka, ila tumbamila kupata chakulya chikóndongeka na chiída na umi ukee na ntululilo. Na Mwana wa Munu njo ambemwîng'a mwenu chakulya anecho, kwa kuva nang'e njo walimaihijije Atata Nnungu." ²⁸ Vanang'o nkummuja kuchidoni, "Hwetu tutende dachi uchinga tukole madengo lalalembela Nnungu?" ²⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Madengo lalalembela Nnungu mulatende nni alano, munkulupile chihi ayula wantumile."

³⁰ Avala vanu nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, wako úmbelanguja chimaiho ntwani cha lisaibu, uchinga tuchone na tupate kukukulupila? Dachi, úmbetenda chinu ntwani?" ³¹ Aneko kulilanga akuluvetu vâlile chakulya chichêmwa 'Mana,' chakulya chilandêne na nkate, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, 'Ávalisije nkate uhalêke kulihunde.' "

³² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, Musa nanga panampele mwenu nkate uhalôka kulihunde, henga Atatangu nni amwîng'a mwenu nkate uhiu uhalôka kulihunde. ³³ Kwa kuva, nkate wauhumya Nnungu nni ayula asulupûka kuhaloka kulihunde, na nni avêng'a vanu va pachilambo umi." ³⁴ Avala vanu nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, hwetu tûnakuyuwa utwing'e nkate anewo maduva lammalele." ³⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu njo nkate wene uvatènda vanu vâàve na umi. Aída kwang'une akambekuwa na indala mwiko, na

angukulupîla nangu akambekuva na inyota mwiko. ³⁶ Henga nangu naninnyaulilanga mwenu kuva, ikànavà m̀uningwona, wala nanga pamungukulupîla. ³⁷ Vanu vammalele v̀aning'̀à Atata v̀ambeida kwang'une, na ayula aïda kwang'une mwiko nikambemginganga. ³⁸ Kwa kuva, nangu ñnisulupuka kuhaloka kulihunde uchinga ngutende àlala lalalembela ayula angutumîle, akee unatenda langùlembèl̀a nangu nimwene. ³⁹ Lalalembela ngulatende ayula angutumîle nni alano, avala vanu v̀angupèl̀è nnannyahe kananga yumo, henga nivafufule vammalele nniduva lya ntululilo wa chilambo. ⁴⁰ Kwa kuva, chalembela Atatangu nni achino, kila munu ambemwòna Mwana wa Nnungu na kunkulupîla àave na umi ukee na ntululilo, na nangu nguchininfufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.”

⁴¹ Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kuhinginika ing'anya Yesu àhawile kuva, “Nangu njo nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde.” ⁴² Vanang'o nkuva uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu tenda Yesu mwana wa Yusufu? Atatake na anyokwe hwetu t̀nivamala! Vïno nang'e àhulula dachi kuhaulula kuva, ‘Ñnisulupuka kuhaloka kulihunde?’ ” ⁴³ Yesu nkuvahaulula kuchidoni, “Lekanga kuhinginikilanila mmene kwa mmene. ⁴⁴ Nanga munu àhulula kwida kwang'une akanachemwe na Atatangu angutumîle, na nangu nguchininfufule munu aneyo liduva lya ntululilo wa chilambo. ⁴⁵ Mmalemba la manabii ìlembwije kuva, ‘Vanu vammalele v̀ambehundwa na Nnungu.’ Kila munu ampilikàna Atatangu na kulihunda kuhaloka kwanga nang'e, aneyo àida kwang'une. ⁴⁶ Aino ikee na mana kuva ànipwawa munu awahîte kumwona Atata, ikànavè chihi nangu nguhalêke kwa Nnungu, nangu njo nimmwêne Atata. ⁴⁷ Nangu ñinnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akulupîla àpata umi ukee na ntululilo. ⁴⁸ Nangu njo nkate uvatènda vanu v̀ave na umi. ⁴⁹ Aneko kulilanga anakuluvenu v̀anilya nkate† uhalêke kulihunde, henga v̀anìhwa. ⁵⁰ Henga nangu njo nkate usulupûka kuhaloka kulihunde, uchinga munu woheyo ambeûlya anahwe. ⁵¹ Nangu njo nkate uvatènda vanu v̀ave na umi, nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde. Munu woheyo akàulya nkate auno, àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Na nkate auno ni mmili wangu, unimbehumya kwajili ya vanu va pachilambo uchinga vapate umi.”

⁵² Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kutahukana vene kwa vene uvachidoni, “Munu ayu àmbehulula

† 6:49 Apano Yohana àlembile Mana, na aneyo mana yalandene na nkate, njo mana Yesu àlilonjeledile mwene kuva nang'e nni nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde.

dachi kutwing'a mmili wake tuulye?" ⁵³ Yesu nkuva-haulila kuchidoni, "Nangu nĩnnyaulilanga uhiu kuva, mwenu nkanulye mmili wanga Mwana wa Munu na kukumbila myadi yake, bahi nkambekuva na umi nkati mwenu. ⁵⁴ Na munu woheyo aũlya mmili wangu na kukumbila myadi yangu, ààva na umi ukee na ntululilo, na nangu nguchin-infufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo. ⁵⁵ Kwa kuva, mmili wangu nni chakulya cha uhiu, na myadi yangu nni chikumbilo cha uhiu. ⁵⁶ Munu woheyo aũlya mmili wangu na kukumbila myadi yangu, aneyo ànakumilana na nangu na nangu nakumilana na aneyo munu. ⁵⁷ Malinga Atata angutumĩle chavele na umi, na nangu ngũva na umi ing'anya yanga nang'e, uchocho munu woheyo angũlya nangu àmbekuva na umi ing'anya yang'une. ⁵⁸ Bahi auno nni nkate usulupwĩke kuhaloka kulihunde, henga ukee muchi chakulya chichẽmwa 'Mana' inasulupwĩke kuhaloka kulihunde, ivachilya anakuluvenu akula kulilanga. Pamo na kulya Mana aneyo, vammalele váníhwanga, henga munu ambeũlya nkate auno àmbekuva na umi ukee na ntululilo." ⁵⁹ Yesu átangwele malove anelo pánavele nkũhunda muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, aneko ku Kapelinaumu.

Malove lavêle na umi ukee na ntululilo

⁶⁰ Bahi vanu vohe muavala vakuhundwa vake pavapilikene uchocho, nkuhaua kuchidoni, "Malove ala lãnikamajanga! Munu ntwani ambehulũla kulapwechela?" ⁶¹ Yesu nkumala kuva vakuhundwa vake vãnahinginika ing'anya ya malove anelo, nkuvauja kuchidoni, "Dachi, malove alano lãnanchima? ⁶² Bahi ãmbekuva dachi pamumbemwona Mwana wa Munu wakwela kavila kulihunde, pachinu panavele mwanda ntandi? ⁶³ Umumu Wanaswe nni avẽng'a vanu umi, vanu nanga pavahulula kutenda uchocho. Na malove laninnyaulidile mwenu nni la Umumu Wanaswe, na làvele na umi. ⁶⁴ Henga pàvele vanu vanji mmwenu vakákulupila." Na Yesu átangwele uchocho kwa kuva ánivamala chítandilikè vanu avala vakambenkulupila na ayula ambentengelêka. ⁶⁵ Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, "Njo mana nangu nĩnnyaulidile kuva, nanga munu àhulula kwida kwang'une bila kuhululihwa na Atatangu."

⁶⁶ Ing'anya ya malove anelo, vanu vohe vachinkulupĩla nkunnekanga, na nanga pavanannondwele kavila Yesu. ⁶⁷ Anepo Yesu nkuvauja avala vakuhundwa kumi na mbili kuchidoni, "Dachi, na mwenu uchocho ñnembeukananga?" ⁶⁸ Petulo nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo, hwetu tũmbewena kwakinani? Wako nni uvêle na malove lavẽng'a vanu umi ukee na ntululilo. ⁶⁹ Hwetu tũnimala na kukulupila

kuva wako nni ayula Wanaswe ahalêke kwa Nnungu.” ⁷⁰ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, nangu nikee nintandwêle mwenu kumi na mbili? Henga yumo mmwenu àlojwa na Ibilisi!” ⁷¹ Yesu átangwele malove anelo wamwamba Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote, kwa kuva nang'e nni ambentengelêka ikànavá ávele yumo wa avala kumi na mbili.

7

Yesu na anung'unuvake

¹ Bada ya anelo, Yesu nkupita waonga nchilambo cha ku Galilaya. Akanatamwije kwonga chilambo cha ku Yudeya, ing'anya vakulu va Vayahudi vákudungidile kummwalala. ² Bahi Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa, Sikukuu ya Migongwe, yávele pepi kukamola, ³ bahi anung'unuvake Yesu nkun-nyaulila Yesu kuchidoni, “Uka apano uhwene ya ku Yudeya, uchinga vakuhundwa vako vakalone lutenda. ⁴ Munu alembêla amaikane, akátenda vitukutuku vyake kwa sili. Bahi ikáva ùtenda vitukutuku avi, bahi lilanguje kwa vanu va pachilambo.” ⁵ Ata anung'unuvake Yesu navanang'o nanga pavanankulupidile. ⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wangu ulembelêwa, ukánambikamola. Henga kwenu mwenu kila uhiku ùnafala. ⁷ Vanu va pachilambo vakáhulula kummenga mwenu, henga vânguvenga nangu ing'anya nangu nashuhudila kuva, lavatendanga lánihakalanga. ⁸ Mwenu hweneng'ana kusikukuu aneyo. Henga nangu nikambekwida kusikukuu aneyo, kwa kuva uhiku ukatapêle kwang'une ukánambikamola.” ⁹ Yesu patangwele malove anelo, nkuisalila chihi nchilambo uchila cha ku Galilaya.

Yesu áhwena ku Yelusalemu ku Sikukuu ya Migongwe

¹⁰ Anung'unuvake pavaukile uhwena ya kusikukuu, Yesu nanang'e nkuhwena, henga ápite chihi kwa sili bila kulilanguja kwa vanu. ¹¹ Aneko kusikukuu, vakulu va Vayahudi nkuva uvantaha Yesu akuno uvaujana kuchidoni, “Kwani ayu munu ávele kwachi?”

¹² Mmakuwa àlalá la vanu múvele na manyinyi lachinyamba Yesu. Vanu vanji váhaua kuchidoni, “Yesu nni munu wambone.” Na vanu vanji váhaua kuva, “Yesu akávele munu wambone! Nang'e àvalambila chihi vanu.” ¹³ Henga nanga munu analingile kutangola habali dyanga Yesu palangele, kwa kuva vávayopa vakulu va Vayahudi.

¹⁴ Bahi paihwikile ching'ati sikukuu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkutandilika kuhunda. ¹⁵ Anepo Vayahudi pavapilikene mahundo lake, nkukangana namene uvachidoni, “Munu ayu àipete dachi

elimu malinga ayi akuno akasomilè?”¹⁶ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mahundo lánguhûnda nangu lakávele langu, ila ni la ayula angutumîle.¹⁷ Munu woheyo akàlumbela kutenda lalalumbela Nnungu, achiamale kuva mahundo langu làhaleke kwanga Nnungu, au ngùtangola chihi kwa ding'ano dyangu nimwene.¹⁸ Munu atangôla chihi kwa ding'ano dyake mwene, aneyo àtaha chihi imbili yake mwene. Henga munu ayula atâha imbili ya ayula antumîle, aneyo nni wa kukulupika, na wala nanga palambila.¹⁹ Dachi, Musa akanampele mwenu Sheliya? Henga wala nanga munu yumo mmwenu aikamûla Sheliya aneyo. Ing'anya ntwani mùlumbela munguwalale?”²⁰ Bahi avala vanu nkunyang'ula kuchidoni, “Wako ùvele na nanndenga! Nnani akudungidîle ukuwalala?”

²¹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngútendile lisaibu limo, na mwenu mmammalele mmenkuhemwa.²² Mwenu mùvayalula vanu ata Liduva lya Kuyewelega ing'anya Musa ámpela mwenu amuli ya kuyalula. Nangu nînyaulilanga uhiu kuva, amuli aneyo ikanahaleke kwanga Musa, ila íhaleke kwa anakuluvenu.²³ Bahi ikàva mùnahulula kunyalula munu Liduva lya Kuyewelega uchinga Sheliya yanga Musa inalumulwe, mwadachi mùnguvisija nangu ing'anya ya kunnanya munu Liduva lya Kuyewelega?²⁴ Lekanga kuhukumu kwa kupamipamila, henga ìlebelewa muhukumu kwa haki.”

Dachi, Yesu njo Kilisto?*

²⁵ Bahi vanu vanji va ku Yelusalemu nkuhaua kuchidoni, “Dachi, ayu munu akee uvantaha uchinga vammwalale?²⁶ Hambi lola, àtangola chihi palikuwa lya vanu na wala nanga munu annyaulîla lilove lyohelyo! Dachi, ìnahululika kuva vakulu navanang'o vânimala kuva, muhiu ayuno njo Kilisto?²⁷ Henga kwahaloka ayu munu hwetu tûnikumala. Na Kilisto pambeida nanga munu ambemâla pachinu páhalèkè!”

²⁸ Bahi Yesu pánavele nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu wahunda, nkunonoha lidi nkuhaua kuchidoni, “Mwenu mùningumala, na kunguhaleke mùnikumala! Nangu nîkaidile kwa mamulaka langu nimwene, henga ayula angutumîle nni wauhiu, na mwenu nanga pamummaite.²⁹ Henga nangu ñnimmla, kwa kuva ngùhaleke kwanga nang'e, nanang'e nni angutumîle nangu.”

³⁰ Anepo vanu nkulembela vankamule Yesu, henga nanga munu analingile kunkamula, kwa kuva uhiku wake wa kukamulwa wávele ukànambikamola.³¹ Vanu vohe nnikuwa

* 7:24 Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

lya vanu vánavele apala, nkunkulupila Yesu, nkuva uva-
hauula kuchidoni, “Pámbeidà Kilisto tuchitummale, kwa kuva
àmбетenda masaibu lohe. Na ayu munu àtenda masaibu lohe,
bahi ìnahululika kuva ayu njo Kilisto.”

³² Mafalisayo nkupilikana malove lavachitangola vanu
kumwamba Yesu. Bahi makuhani vakulu na Mafalisayo
nkuvatuma valinsi vakankamule Yesu. ³³ Yesu nkuhauula
kuchidoni, “Nangu nimbekuva pamo na mwenu kwa
mahiku kadiki, koka nguhwene kwanga ayula angutumile.
³⁴ Mùmbengutaha, henga nkambengwona, kwa kuva pachinu
panimbekuva mwenu nkambehulula kuhwika.” ³⁵ Vakulu va
Vayahudi nkutandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni,
“Ayu munu àmbewhena kwachi kutukambehulula kumwona?
Dachi, àmbewhena kwa Vayahudi vamwadilikène mmilambo
vya vanu vakávele Vayahudi, akavahunde vanu vakávele
Vayahudi? ³⁶ Àvele na mana ntwani páhauà kuva,
‘Mùmbengutaha, henga nanga pamumbengwona, na pachinu
panimbekuva nangu, mwenu nanga pamumbehulula
kuhwika?’ ”

³⁷ Liduva lya ntululilo lya sikukuu aneyo, liduva líva likulu
namene musikukuu aneyo, Yesu nkuimila nkunonoha lidi
wachidoni, “Munu woheyo avêle na inyota aide kwang'une
akumbile. ³⁸ Malinga Malemba Lanaswe chilahauula
kuva, munu woheyo angukulupîla nangu, dihunde dya
medi lavêng'a vanu umi ðimbekulula kuhaloka muntima
mwake!” ³⁹ Yesu átangwele malove anelo wamwamba
Umumu Wanaswe kuva, avala vankulupidîle nang'e
vachivampwechelele. Mahiku anelo, Umumu Wanaswe
ávele akànambikamola, kwa kuva Yesu ávele akànambikwinjila
muukulu wake.

⁴⁰ Vanu vanji nnikuwa alila pavapilikene malove anelo
nkuhauula kuchidoni, “Muhiu, ayuno munu nni nabii
achilolêwa kwida!” ⁴¹ Vanu vanji nkuhauula kuchidoni,
“Ayuno nni Kilisto!” Henga vanu vanji nkuhauula kuchidoni,
“Nanga, ìmbehululika dachi Kilisto ahaloke ku Galilaya?
⁴² Dachi, Malemba Lanaswe lakáhawile kuva, Kilisto
àmbevelekwa muudukulu wa Nfalume Daudi, muimanga
ya Betelehemu, imanga yavelekwejije Daudi?” ⁴³ Bahi vanu
vánavele apala palikuwa nkutandilika kuyavanyika ing'anya
ya Yesu. ⁴⁴ Vanu vanji nkulembela vankamule Yesu, henga
nanga analingile kunkamula.

Vakulu va Vayahudi vakánkulupila Yesu

⁴⁵ Bahi avala valinsi pavauyang'ene, makuhani vakulu
na Mafalisayo, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani
mukáidinawe?” ⁴⁶ Valinsi nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu

tukánambimwona munu atangôla muchi chatangola ayula munu!”⁴⁷ Bahi Mafalisayo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, na mwenu uchocho mùnikumbika?”⁴⁸ Dachi, alida muvakulu vetu au Mmafalisayo ankulupidîle nang'e?”⁴⁹ Henga likuwa alino lya vanu vakaimaîte Sheliya ya Musa vânilaniwa na Nnungu!”

⁵⁰ Nfalisayo yumo uvanchema Nikodemo, anammwenedile Yesu nachilo, nkuvahaulila kuchidoni,⁵¹ “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kunnyukumu munu kabla tukánambimpilikanila hoti na kumala chatendile?”⁵² Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Dachi, na wako uchocho ùhaleke ku Galilaya? Bahi hwena ukatahe Mmalemba Lanaswe, uchiulole kuva nabii akambehalka ku Galilaya!”

⁵³ Bahi nkuukananga, kila munu nkuhwena kukaya kwake.

8

*Mmahe uvankamwile ugoni**

¹ Yesu nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni. ² Bahi liduva lipapete, ulyamba na mambumbu Yesu nkuhwena kavila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu. Vanu vammalele nkummwenedila, nang'e nkuikala, nkutandilika kuvahunda. ³ Vakúhunda Sheliya yanga Musa na Mafalisayo, nkumpelekejija Yesu mmahe yumo uvankamwile ugoni, nkumwimija muyo mwa vanu vammalele. ⁴ Bahi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, ayuno mmahe vânkamwile ugoni. ⁵ Mu Sheliya yetu, Musa ánituumulisa kuva, nkongwe malinga ayu apanywe mayanga, mpaka ahwe. Hambi wako wâmba dachi?” ⁶ Avala vanu vátangwele malove anelo uvanninga chihi Yesu, uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki. Henga Yesu nkutepa na kulemba muulongo kwa chala chake. ⁷ Pavahalijije kummuja, Yesu nkuhinamuka, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akávele na sambì nnikuwa lyenu, bahi ààve ntandi kunnyelangila mmahe ayu liyanga.” ⁸ Anepo Yesu nkutepa kavila nkuva walemba muulongo. ⁹ Pavapilikene malove anelo, vanu vammalele nkutandilika kuukananga yumoyumo, na vasele nni vânavele vatandi kuukananga. Vammalele nkuukananga nkuisalila chihi Yesu na ayula mmahe anaimidîle muyo mwake. ¹⁰ Yesu painamwike nkummuja ayula mmahe kuchidoni, “Vanu vanaimilenge apa vâvelenge kwachi? Dachi, nanga munu ahawîle kuva ùlembelewa uhwe?” ¹¹ Ayula mmahe nkuyang'ula kuchidoni, “Wala nanga munu, Nang'olo!” Bahi Yesu nkunnyaulila ayula

* 8: Mmalemba la kala namene, misitali ya 7:53-8:11 ikapali.

mmahe kuchidoni, “Na nangu uchocho nikákuhukumu. Wako hwena chihi, henga unauyile kavila kutenda sambu.”

Yesu njo nng'anje wa chilambo

12 Yesu nkuvahaulila kavila vanu kuchidoni, “Nangu nni Unene† nguhûmya nng'anje kwa vanu va pachilambo. Ambengupapâta nangu akambekwonga nnupi, ila àmbekuva na nng'anje uhûmya umi.”

13 Bahi Mafalisayo nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Ushahidi wako ukákulupilwa kuva wa uhiu, kwa kuva wako ulishuhudila chihi umwene.” 14 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ata kungulishuhudila nimwene, henga ushahidi wangu nni wauhiu, kwa kuva, nangu ñnipamala pachinu panguhaleke na panguhwena. Henga mwenu mukámaite pachinu panguhaleke wala panguhwena. 15 Mwenu mùhukumu chihi kwa ding'ano dya chimunu, henga nangu nanga paninnyukumu munu. 16 Ata nikáhukumu, hukumu yangu ni ya uhiu, kwa kuva, nangu nikáhukumu weka, ila Atata angutumîle àvele pamo na nangu. 17 Na mu Sheliya yenu ñnilembwa kuva, ushahidi wa vanu vavili ùnakulupilwa kuva nni wa uhiu. 18 Nangu ngùlishuhudila nimwene, na Atata angutumîle nanang'e uchocho ànangushuhudila.” 19 Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, “Atatako wako àvele kwachi?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu nanga pamungumaite nangu, na wala nanga pamummaite Atatangu. Henga kuikavele umungumala nangu, bahi mukanimmala na Atatangu.”

20 Yesu átangwele malove anelo pachihunda nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu pepi na pachinu palavele masanduku la sadaka. Na wala nanga munu anahulwile kunkamula, ing'anya uhiku wake wa kukamulwa wávele bado ukànambikamola.

Kunguhwena nangu mwenu nkáhulula kuhwika

21 Bahi Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Nangu mbènkuhwena, na mwenu mùmbengutaha, henga mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya masambu lenu. Na kunguhwena nangu, mwenu mukáhulula kuhwika.” 22 Bahi vakulu va Vayahudi pavapilikene malove anelo nkuchidoni, “Patangola kuva, ‘Kunguhwena nangu mwenu mukáhulula kuhwika.’ Dachi, àlembela aliwalale mwene?” 23 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùhaleke upano pahi, henga nangu ngùhaleke muha. Mwenu ni mmanu mmapachilambo achino, henga nangu nikávele wa pachilambo achino. 24 Njo mana ñinnyaaulidile kuva, mùmbekuhwa ing'anya ya masambu

† 8:12 Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

lenu. Na ikàva nanga pamumbekulupila kuva, ‘Nangu nni Unene,’[‡] muhiu mumbekuhwa ing’anya ya masambi lenu.”²⁵ Bahi vanang’o nkummuja kuchidoni, “Kwani wako nnani?” Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Nangu njo ayula uninannyaulidile kutandiki patandi.”²⁶ Nangu ngùvele na malove lohe la kutangola kumwamba mwenu na la kunnyukumu mwenu. Henga ayula angutumîle nangu nni wauhiu, na nangu nìvahaulila vanu va pachilambo àlàlà langupilikene kuhaloka kwanga nang’e.”

²⁷ Henga avala vanu wala nanga pavanaelewije kuva Yesu àtanganavo kumwamba Atatake wa kulihunde.²⁸ Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamumbennyanyula Mwana wa Munu muha munsalaba, anepo njo pamumbemala kuva, ‘Nangu nni Unene,’[§] na nni pamumbemala kuva, nanga chinu chingútênda kwa ding’ano dyangu nimwene, ila ngùtangola chihi àlàlà langùhundîle Atata.”²⁹ Na ayula angutumîle àvele pamo na nangu, wala akángulekile weka, ing’anya maduva lammalele ngùtenda lankatapalîla.”³⁰ Bahi pachitangola malove anelo, vanu vohe våninkulupila.

Vana vanga Nanchindenga

³¹ Bahi Yesu nkuvahaulila avala Vayahudi vankulupidîle kuchidoni, “Mwenu mukàlakamula mahundo langu, muhiu mumbekuva mmakuhundwa vangu.”³² Anepo njo pamumbeumala uhiu, na anewo uhiu ùmbentenda mukombolewe.”³³ Bahi avala vanu nkunnyang’ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo lwanga Iblahimu, na tukánambikuva tuvatumwa tùvá munu woheyo. Hambì wako ùvele na mana ntwani pauhaua kuva, tuchitukombolewe?”³⁴ Yesu nkuvayang’ula kuchidoni, “Nangu nìnnnyaulilanga uhiu kuva, kila munu atênda sambì ni ntumwa wa sambì.”³⁵ Ntumwa nanga pavalangiwa kuva mwanafamilya maduva lammalele, henga mwana ànavalangiwa kuva mwanafamilya maduva lammalele.”³⁶ Mwana wa Nnungu akànkombola mwenu, bahi muchimukombolewe mwalehu.”³⁷ Nangu ñnimala kuva, mwenu ni mmanu mma lukolo lwa Iblahimu. Henga mùkudungila munguwalale ing’anya mwenu nkàlatamwanga mahundo langu laikale mmitima yenu.”³⁸ Nangu ngùlatangola chihi àlàlà lanilawene kwa Atatangu, henga mwenu mùlatenda àlàlà lamulapilikene kwa atatawenu.”

[‡] **8:24** Kwa kutangola malove alano “Nangu nni Unene,” Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka

3:14. [§] **8:28** Maeleso layàmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

³⁹ Bahi avala vanu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo lwanga Iblahimu.” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mukàchiva mmanu mma lukolo lwanga Iblahimu, mukanilatenda àlalá lachilatenda Iblahimu. ⁴⁰ Hambi nangu nìnnyaulidile uhiu unguupilikene kwa Nnungu, pamo na anelo mwenu mùkudungila mumbwalale. Henga Iblahimu nanga panatendile uchocho! ⁴¹ Mwenu mùlatenda àlalá lalatenda atatawenu.” Vanang'o nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu tukee tuvana tuva halamu! Hwetu tùvele chihi na atata yumo bahi, yani Nnungu.” ⁴² Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kwikavele Nnungu wava Atatawenu, mukaningutamwa nangu, kwa kuva, nangu ngùhaleke kwa Nnungu, na hambì ngùvele apano. Nangu nanga panguidile kwa mamulaka langu nimwene, ila kwa mamulaka la ayula angutumîle. ⁴³ Mwadachi mwenu makálaelewa malove lángutangôla? Mwenu mukálaelewa malove langu ing'anya muká hulula kulapwechela mahundo langu. ⁴⁴ Mwenu njo mmana mma atata wenu Ibilisi na mùlembela chihi kutenda àlalá lalalembela atatawenu. Nang'e nni nkúwalala maduva lammalele kutandikila patandi, nang'e nanga paendâna na uhiu, kwa kuva uhiu ukapali nkati mwake. Palambila, àtangola chihi itangodi yavelekweji nayo, kwa kuva, nang'e ni nkúlambila na nni atata wa aneko kulambila. ⁴⁵ Henga nangu ngùtangola chihi uhiu, na njo mana mwenu nkángukulupila! ⁴⁶ Alida mmwenu ahulúla kumaiha kuva nangu ngùvele na sambì? Na ikàva ngùtangola uhiu, mwadachi nkángukulupila? ⁴⁷ Munu wanga Nnungu ànalapilikanila malove langa Nnungu. Henga mwenu nanga pamupilikanila ing'anya mwenu mukee mmanu mma Nnungu.”

Iblahimu kabla akànambivelekwa Yesu ànipwawa

⁴⁸ Vayahudi nkunyang'ula Yesu kuchidoni, “Dachi, hwetu tukáhawile uhiu kuva wako ni Nsamaliya na kuva wako ùvele na nanndenga?” ⁴⁹ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikávele na nanndenga, ila nìmweshimu Atatangu, henga mwenu ñnanguvenga. ⁵⁰ Nangu nikálitahija ukulu wangu nimwene, ila ànipwawa yumo autâha ukulu anewo kwajili yangu, nanang'e nni nkúhukumu. ⁵¹ Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akàlakamulila malove langu, aneyo munu akámbekuhwa.” ⁵² Bahi Vayahudi nkuhaula kuchidoni, “Hambi hwetu tùnimala kuva wako ùvele na anamindenga! Iblahimu ánihwa, na manabii na vanang'o váníhwa, na wako ùhauila kuva, ‘Munu woheyo akàlakamulila malove langu, aneyo akámbekuhwa mwiko!’ ⁵³ Dachi, wako ni nkulu kumpunda anakulwetu Iblahimu?”

Nang'e na manabii váníhwa. Dachi, wako ùlitenda kuva nnani?" ⁵⁴ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikàlitumbyanga nimwene, ukulu wangu ukee na mana. Henga Atatangu umumwamba mwenu kuva Nnungu wenu, aneyo nni angutumbyânga nangu. ⁵⁵ Mwenu nanga pamummaite, henga nangu ñnimmala. Na nikàhaua kuva, nanga pangummaite, nimbela mbila muchi mwenu. Henga nangu ñnimmala na nalakamula malove lake. ⁵⁶ Anakulwenu Iblahimu ánilulutila namene, akuno walolela kulyona liduva linimbekwida nangu, na paliwene liduva anelyo, ánihangalala." ⁵⁷ Bahi Vayahudi nkunnya ulila Yesu kuchidoni, "Wako wala ukánambikuva na vyaka amsini, hambi ùhaudachi kuva ùnimwona Iblahimu?" ⁵⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu ñinnya ulilanga uhiu kuva, Iblahimu kabla akánambivelekwa nangu nanipwawa, kwa kuva, 'Nangu nni Unene.'** " ⁵⁹ Bahi Vayahudi nkulokotanga mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa kunnyalangila mayanga, henga Yesu nkupihwa, nkuhuma nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu.††

9

Yesu ànnamya munu aputêlé meho

¹ Bahi Yesu pachipita, nkumwona munu yumo aputêlé meho kutandikila pavelekwejije. ² Vakuhundwa vake nkumuja kuchidoni, "Nkúhunda, alida atendîle sambi, nni ayuno aputêlé meho au vammalêke, mpaka avelekwe aputêlé meho?" ³ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayu munu akávelekwejije aputêlé meho ing'anya ya sambi yake au sambi ya vammalêke. Henga ávele uchocho uchinga matenda Nnungu laonekane kupitila nang'e. ⁴ Kwa kuva, muhi ùvechinkuhweneha, bahi tûlembelwa tulakole madengo la ayula angutumîle, kwa kuva, chilo chivenkwida, uhiku wakahulula munu kukola madengo. ⁵ Pangupwawije pachilambo, nangu nni nng'anje wa pachilambo." ⁶ Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkusuna mata pahi, nkulamunyanga na ulongo kuva litope, nkumpakala ayula munu aputêlé, mmeho. ⁷ Pamalidile kumpakala, nkunnya ulila kuchidoni, "Hwena ukakalave medi nnitanda lya Siloamu," mana ya lina alino ni "Atumwîje." Bahi ayula munu aputêlé, nkuhwena kulitanda unakalava medi, nkuuya aneko akuno walola.

** 8:58 Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26. †† 8:59 Vayahudi vambénnyalangila Yesu mayanga ing'anya ya kulitambulanga nang'e kuva Nnungu, apala patangwele kuva, "Nangu nni Unene." Lola nchitabu cha Kuuka 3:14.

⁸ Bahi avandikani mwave na avala vachimwôna anepo patandi wayuwayuwa, nkuva uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu munu akee ayula achiikâla pahi wayuwayuwa?” ⁹ Vanji nkuchidoni, “Nni nang'e.” Na vanji nkuchidoni, “Valandene chihi akee nang'e.” Henga mwene nkuchidoni, “Nni nangu!” ¹⁰ Bahi vanu nkummuja kuchidoni, “Hambi ùpete dachi kulola?” ¹¹ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu uvanchema Yesu, ámunyenge litope, nkungupaka mmeho, nkunguhaulila kuchidoni, ‘Hwena ukakalave medi kulitanda lya Siloamu.’ Nangu nkuhwena unakalava, na pangukaleve àlalá medi, nkùpata kulola.” ¹² Bahi avala vanu nkummuja kavila kuchidoni, “Munu wene àvele kwachi?” Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikámaite kwavele!”

Mafalisayo vâuja namuna chalamile ayula munu anaputele meho

¹³ Bahi vanang'o nkumpelekeja kwa Mafalisayo ayula munu anaputele meho. ¹⁴ Na anelyo liduva lyanamunyenge Yesu litope nkunnanya ayula munu anaputele meho, lívele Liduva lya Kuyewelega. ¹⁵ Mafalisayo navanang'o nkutandilika kummuja ayula munu anaputele meho namuna chapete kulola. Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ángupakele litope mmeho, nangu nkunakalava medi, na hambí mbènkulola.” ¹⁶ Bahi Mafalisayo vanji nkuhaua kuchidoni, “Aneyo munu nanga pahalèkè kwa Nnungu, kwa kuva, nanga paikamula sheliya ya Liduva lya Kuyewelega.” Na vanji nkuva uvachidoni, “Ìhululika dachi munu avêle na masambi kutenda vimaiho vya masaibu malinga ala?” Nkutandilika uyavanyika. ¹⁷ Bahi Mafalisayo nkummuja kavila ayula munu kuchidoni, “Kwa kuva nang'e nni akutendîle ulole, hambí wako uchidachi kwamba aneyo munu?” Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, “Nang'e ni nabii!”

¹⁸ Henga vakulu va Vayahudi vanang'o nanga pavanakulupidile kuva munu aneyo áputele meho na hambí ànalola, bahi nkubidi vavacheme vammalêke ayula munu apête kulola. ¹⁹ Pavakamwele, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ayuno nni mwanawenu umunnyaula kuva ávelekwejije akuno aputèlè meho? Hambí, àpete dachi kulola?” ²⁰ Bahi avala vammalêke nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tûnimala kuva ayuno nni mwanawetu anavelekwejije aputèlè meho. ²¹ Henga hwetu nanga patumaite namuna chapete kulola, na wala nanga patummaite aneyo munu antendîle alole. Na kwa kuva nang'e nkulungwa, bahi mmujange achiayang'ule mwene.” ²² Avala vammalêke, vátangwele uchocho ing'anya ya kuvayopa vakulu va Vayahudi, kwa kuva, vakulu va Vayahudi vânipatana kuva, munu woheyo ambennyambukîla Yesu

kuva njo Kilisto*, àmbevingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. ²³ Njo mana avala vammalêke, vâhawile kuva, “Nang'e nni munu nkulungwa, mmujange mwene.”

²⁴ Bahi vanang'o nkunchema kavila ayula munu anaputele meho, nkunnyaulila kuchidoni, “Hambi tangola uhiu kwa kunnyopa Nnungu. Hwetu tûnimala kuva ayuno munu àvele na masambi.” ²⁵ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikákameke kuva nang'e nni munu avêle na masambi. Henga nangu ngûmaite chihi chinu chimo, kuva ngúputele meho, na hambi mbènkulola.” ²⁶ Bahi vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Àkutendeledile chamani? Àkulamije dachi meho lako?” ²⁷ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu tayali ñninnyaulilanga, henga mwenu nkanatamwije kungupilikanila. Hambi mwadachi mùlembela ninnyaulile kavila? Dachi, na mwenu mùlembela mùùve mmakuhundwa vake?” ²⁸ Bahi vanang'o nkuntangolela malove lahakalenge na nkuchidoni, “Wako nni kukuhundwa wake, henga hwetu nni tuvakuhundwa vanga Musa! ²⁹ Hwetu tûnimala kuva Nnungu átangwele na Musa, henga ayuno munu tukámaite kwahaleke!” ³⁰ Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Achino nni chinu cha kukanganya! Mwenu mùhauila kuva mukámaite kwahaleke, henga nang'e nni angutendîle nangu ngulole! ³¹ Hwetu tûnimala kuva Nnungu akávapilikanila vanu vavêle na masambi, henga àvapilikanila vanu vammalele vamweshîmu Nnungu na kutenda lalalembela. ³² Kutandikila pachiumbwije chilambo tukánambipilikanila kuva, ànipwawa munu awahîte kuntenda munu avelekwejíje aputèlè meho, alole. ³³ Kwikavele ayuno munu akàhaloka kwanga Nnungu, akanahulule kutenda chinu chohecho!” ³⁴ Bahi vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako nni umunu wa masambi kutandikila kuvelekwa kwako, hambi ùmbetuhunda dachi hwetu?” Bahi nkumminganga muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

Munu anaputêle meho ànkulupila Yesu

³⁵ Yesu nkupilikana kuva ayula munu anaputele meho ànivingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Bahi Yesu pakojene nawe nkummuja kuchidoni, “Dachi, wako ùnankulupila Mwana wanga Munu?” ³⁶ Ayula munu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, wako nguhaulile chihi, nang'e ni nnani uchinga ngupate kunkulupila.” ³⁷ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùnimwona, na aneyo alonjêla na wako vino nni nang'e.” ³⁸ Ayula munu nkuchidoni,

* 9:22 Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

“Nang'olo, nangu nakulupila!” Bahi ayula munu nkunnyu-namila Yesu, nkumwabudu.

³⁹ Bahi Yesu nkuchidoni, “Nangu ngùidile apano pachil-ambo unahukumu, uchinga vanu vaputêle meho valole, na valôla vaputale meho.” ⁴⁰ Mafalisayo vanji vânavele pamo na nang'e vânipilikana malove anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi wako ùhaua kuva hwetu tûputele meho?” ⁴¹ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mukâchiva mmanu muputêle meho, mukânave na hatiya. Henga kwa kuva mùlyona kuva mùnalola, bahi masambi lenu làvechinkupwawa.”

10

Yesu àhumya nfano wa nchungu wambone

¹ Yesu nkuhaua kuchidoni, “Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo akâinjila nchitundu cha dingandolo kwa kupitila pannango, ila àchitikila chihi kwa kukwela nchitundu, nang'e nni nkŵîva na nkúpalaula. ² Henga ayula ainjila kwa kupitila pannango wa chitundu, aneyo nni nchungu wa angandolo. ³ Nlinsi wa chitundu ànanchimulila nnango nchungu, na angandolo vânapilikana lidi lya nchungu. Nchungu ànavachema angandolo vake kila ungandolo kwa lina lyake, na kusalodya pawelu. ⁴ Pávahùmyà pawelu, ànavalongolelela, na angandolo vânapapata ing'anya vânilimala lidi lyake. ⁵ Anevo angandolo mwiko vakambempapata nnyeni, ila vânantukuta kwa kuva nanga pavalimaite lidi lya nnyeni.” ⁶ Yesu ávahaulidile nfano anewo, henga vanang'o nanga pavanamaite mana lake.

Yesu njo nnango wa kuinjilila na nni nchungu wambone

⁷ Bahi Yesu nkuhwenaha kavila kutangola wachidoni, “Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, nangu ngùvele muchi nnango wa chitundu cha angandolo. ⁸ Vammalele vangu-longoledîle nni vakŵîva na vakúpalaula, henga angandolo nanga pavanavapilikanidile. ⁹ Nangu nni nnango wa angandolo. Munu woheyo ainjila kwa kupitila kwang'une, àmbepohwa. Àmbeinjila nchitundu na kuhuma, na àmbepata vilyo. ¹⁰ Nkwîva pâidà, àida chihi unaiva na kuwalala na kwondonganga. Henga nangu ùniida uchinga vanu vâpate umi, umi wa uhiu mwalehu.

¹¹ Nangu ngùvele muchi nchungu wambone. Nchungu wambone ààva tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vake. ¹² Munu wa chibaluwa, nang'e akee nchungu na wala akee mwene angandolo. Bahi palyona lihoaha ulihaloka, ànavaleka angandolo, mwene nkutukuta. Anepo lihoaha ànavabwilangila angandolo na kuvatenda vanji vahangalavane. ¹³ Aneyo

munu ànatukuta kwa kuva, nang'e nni munu chihi wa chibaluwa na wala nanga pavajali angandolo. ¹⁴ Nangu njo nchunga wambone. Ñnivamala angandolo vangu, na vanang'o vangingumala, ¹⁵ malinga Atata changummaite nangu, na nangu chingummaite Atatangu. Uchocho nangu ngùvele tayali kuhwa ing'anya ya angandolo vangu. ¹⁶ Nangu ngùvele na angandolo vanji vakávele va chitundu achino, na ngùlembelewa nguidenavo, na vanang'o vambepilikana lidi lyangu, na kùmbekuwa na likuwa limo lya angandolo na nchunga yumo.

¹⁷ Atatangu ànangutamwa, kwa kuva ngùvele tayali kuhwa uchinga nguutwale umi wangu kavila. ¹⁸ Nanga munu àhulula ungupakanyola umi wangu, nangu ngùhumya umi wangu kwa kulembela chihi nimwene. Na ngùvele na mamulaka la kuuhumya umi wangu na kuutwala kavila. Uvila nni changulajije Atatangu ngutende.”

¹⁹ Bahi ing'anya ya malove anelo, Vayahudi nkuyavanyika kavila. ²⁰ Vanu vohe muanevo nkuchidoni, “Muhiu ayu munu àvele na nanndenga na nni n'ding'apedi! Mwadachi ñmenkupilikanila?” ²¹ Henga vanu vanji nkuchidoni, “Malove latángôla ayu munu lakávele la munu avêle na nanndenga. Dachi, nanndenga ànahulula kulakusumbula meho la vanu vaputéle meho?”

Vayahudi vannyita Yesu

²² Bahi aneko ku Yelusalemu kúvele na Sikukuu ya Kuhimukila Kulimbuliwa kwa Ing'ande ya Nnungu. Na maduva anelo lávele maduva la chipwepwe. ²³ Bahi Yesu nkuva waonga nnupenu lwa Ing'ande ya Nnungu, luvachema Lupenu lwa Selemani. ²⁴ Bahi Vayahudi nkun'dinguka Yesu, nkummuja kuchidoni, “Dachi, hwetu tumbekuwa utukwaliha mpaka chakani? Ikáva wako njo Kilisto, bahi tuhaulile unatupihe.” ²⁵ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu naninnyaulilanga mwenu, henga nkákulupila. Vitendo vya masaibu vingútênda nangu kwa mamulaka la Atatangu nni uvyovyovy vinguhumîja nangu ushahidi.*” ²⁶ Henga mwenu nanga pamungukulupila ing'anya nanga pamuvele mmangandolo vangu. ²⁷ Angandolo vangu vānalipilikana lidi lyangu, na nangu ñnivamala, na vanang'o vānangupapata. ²⁸ Nangu ñiveng'a angandolo anevo umi ukee na ntululilo, na vanang'o mwiko vakambeyahika maduva lammalele, na nanga munu ambehulûla ungupakanyola mmakono mwangu. ²⁹ Atatangu angupêle anevo angandolo nni nkulu kupunda vammalele,

* 10:25 Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

na nanga munu ahulûla kuvapakanyola mmakono mwa Atatangu. ³⁰ Nangu na Atata nni chinu chimo.”

³¹ Bahi Vayahudi pavapilikene malove anelo nkulokotanga kavila mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa kumpanya mayanga. ³² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ninnangujije mwenu masaibu lohe lambone kuhaloka kwa Atatangu. Bahi nguhaulile, lisaibu ntwani limumbengupanyila nangu mayanga?” ³³ Vayahudi nkunyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukákupanya mayanga ing'anya ya masaibu lambone lutendile, îla ing'anya ya kunkufulu Nnungu! Wako nni munu chihi, henga ùlitenda kuva Nnungu.” ³⁴ Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Înilembwa Mmalemba lenu kuva, Nnungu áhawile kuva, ‘Mwenu ni milungu.’ ³⁵ Bahi Malemba Lanaswe lakáhululika kupukutangwa. Ikáva Nnungu ávachemile milungu vanu avala vánapete lilove lyake, ³⁶ hambu mwadachi mùhauula kuva nangu nìnkufulu Nnungu panguhauula kuva nangu nni Mwana wa Nnungu? Atata àningutandola nangu kuva niwake na kungutuma pachilambo. ³⁷ Bahi ikáva nangu nanga pangukola madengo la Atatangu, bahi nnangukulupile. ³⁸ Henga ikáva ngùkola madengo la Nnungu, na mukátamwanga kungukulupila, bahi lakulupilange anelo masaibu uchinga mupate kumala na muhwenehe kumala kuva, Atata àvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati mwake.” ³⁹ Bahi Vayahudi nkulinga kavila kunkamula Yesu, henga Yesu nkuvapolonyoka mmakono lavo.

⁴⁰ Bahi Yesu nkuhwena kavila kung'ambo luhunde lwa Yoludani, pachinu pachivabatisija vanu Yohana Nkúbatisa, nkuikala aneko. ⁴¹ Vanu vohe nkummwenela Yesu, nkuva uvahauula kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa nanga panatendile lisaibu lyohelyo, henga malove lammalele lánatangwele Yohana kumwamba ayu munu nni muhiu.” ⁴² Na vanu vohe vánavele pachinu apala, nkunkulupila Yesu.

11

Kuhwa kwanga Lasalo

¹ Bahi pávele na munu yumo achiuûla, lina lyake Lasalo. Munu aneyo áikala chijiji cha ku Besaniya, chijiji chivachiikala anga Maliya na Masa alumbuvake Lasalo. ² Maliya ayuno njo anampakele Nang'olo Yesu mahuta na kumpukutanga mmadodo kwa ulindo wake. Na Lasalo nkuluwe Maliya nni ánavele n'gonjo. ³ Bahi alumbuvake Lasalo nkutuma ujumbe kwanga Yesu kunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, nnyanja wako ayula untamwa namene, ànauula!”

⁴ Bahi Yesu papilikene uchocho, nkuhaua kuchidoni, “Ntululilo wa ugonjo anewo ikambekuva chihi kuhwa, henga anewo ugonjo ùnimpata uchinga wonekane ukulu wanga Nnungu na kwa kupitila ugonjo anewo, Mwana wa Nnungu atumbyangwe.”

⁵ Yesu ánintamwa namene Masa na Maliya na Lasalo. ⁶ Henga Yesu papilikene kuva Lasalo ànauula, nkuhweneha kwikala maduva lanji mavili pachinu anepo. ⁷ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuhweneng'ane kavila chilambo cha ku Yudeya!” ⁸ Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, hambihambi Vayahudi vákudungidile vakupanye mayanga, vino mwadachi ùhaua tuhwene kavila ukwokwo?” ⁹ Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, liduva limo tenda livele na masaa kumi na mbili? Bahi munu akàonga muhi akambelikuvala. Munu aneyo àmbelola ing'anya pàvele na nng'anje wa chilambo achino. ¹⁰ Henga munu akàonga chilo àmbelikuvala kwa kuva pakávele na nng'anje.” ¹¹ Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila kuchidoni, “Nnyanja wetu Lasalo ànilala, henga nangu ngùhwena ùnamwimula.” ¹² Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ikàva ànilala, bahi achialame” ¹³ Vanang'o vátenda kuva kulala luwono, kumbe nang'e áyamba kuhwa kwa Lasalo. ¹⁴ Bahi Yesu nanga panavapihite, nkuvahaulila chihi mwandu kuva, “Lasalo ànihila, ¹⁵ henga nangu nahangalala kwajili yenu kuva, nangu nikanapwawije aneko, uchinga mwenu mupate kukulupila. Hambi tuhweneng'ane kukaya kwake.” ¹⁶ Bahi Tomaso, uvanchema Didimasi, nkuvahaulila vakuhundwa avake kuchidoni, “Na hwetu tuhweneng'ane tukahwe pamo na nang'e!”

Yesu njo Ufufulo na Umi

¹⁷ Bahi Yesu pahwikile aneko, nkukoja Lasalo avèlè mun-sati, na anelyo lívele liduva lya ncheche kutandikila liduva livansikile. ¹⁸ Chijiji cha ku Besaniya chívele pepi na ku Yelusalemu, mwanda wa kilomita dinatu. ¹⁹ Na Vayahudi vohe vánikamola kukaya kwanga Maliya na Masa unavatuja ntima kwa nsiba wa Lasalo, nnumbwao.

²⁰ Bahi Masa papilikene kuva Yesu àvenkwida, nang'e nkuh-wena unachingamila, henga Maliya áisalidile chihi kukaya. ²¹ Masa nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, kwikavele ùùva upano, nnumbwangu akanahile. ²² Henga ñnimala kuva, ata vino chinu chohecho chumbennyuwa Nnungu, achiak-wing'e.” ²³ Yesu nkunnyaulila Masa kuchidoni, “Nnumbulo achiafufuke.” ²⁴ Masa nkuyang'ula kuchidoni, “Ñnimala kuva, àmbefufuka liduva lya ntululilo, pavambefufuliwa vanu

vammalele.” ²⁵ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Nangu njo ufufulo na umi. Munu woheyo angukulupîla nangu, àmbekuwa mumi ata kwahwa. ²⁶ Kila munu aikâla nkati mwangu na kungukulupila, mwiko akambekuhwa. Dachì, ùnalakulupila alano?” ²⁷ Masa nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, nangu nakulupila kuva wako njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, ayula achilolewa kwida pachilambo.”

Yesu ànfufula Lasalo

²⁸ Masa pamalidile kutangola malove anelo, nkuhwena unanchema Maliya adadaye, nkunnyaaulila paweka kuchidoni, “Nkúhunda ànikamola, na anakuchema.” ²⁹ Maliya papilikene uchocho, nkupiyanya kutakatuka, nkummwenela Yesu. ³⁰ Na Yesu ávele bado akànambikamola pachijiji, ávele chihi upala panapite Masa unachingamila. ³¹ Avala Vayahudi vánavele kukaya pamo na Maliya uvantuja ntima, pavammwene Maliya wapiyanya kutakatuka na kuhuma pawelu, nkunnondola. Vanang'o vátenda kuva àhwena kunsati unakuta.

³² Bahi Maliya pakamwele apala pávèlè Yesu, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu, nkunnyaaulila kuchidoni, “Nang'olo, kwikavele uuva upano nnumbwangu akanahile!” ³³ Bahi Yesu pammwene Maliya na avala Vayahudi vánapapatene navo uvakuta, isungu nkumpwateka na kuhinginika muntima mwake. ³⁴ Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùmnikile kwachi?” Vanang'o nkunnyaaulila, “Nang'olo, ida upalole.” ³⁵ Yesu nkukuta wahumya mihodi. ³⁶ Bahi Vayahudi vánalongene na Maliya nkuhaua kuchidoni, “Lolanga namuna chantamwije!” ³⁷ Henga vanji nkuhaua kuchidoni, “Ayu munu ánnamije ayula munu anaputele meho. Dachì, akanahulwile kuntenda na Lasalo anahwe?”

³⁸ Bahi Yesu nkuhwika kunsati akuno isungu yake uimpwatèkà. Na anewo nsati wávele lipanga, linahinikwije na liyanga likulungwa. ³⁹ Yesu nkuhaua kuchidoni, “Liusang'anye anelyo liyanga!” Masa, nnumbuwe aneyo ahidîle, nkuhaua kuchidoni, “Nang'olo, hambì ànanung'a, kwa kuva nelo nni liduva lyancheche kutandikila pahidile!” ⁴⁰ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Dachì, níkákuhaulidile kuva ukàkulupila uchiuwone ukulu wanga Nnungu?” ⁴¹ Bahi vanang'o nkuliusa alila liyanga. Yesu nkulola muha kulihunde, nkuhaua kuchidoni, “Atata, nakushukulu kwa kuva wako ùnangupilikana. ⁴² Ñnimala kuva ùnangupilikana maduva lammalele. Henga ngùtangwele malove anelo kwajili ya àáva vanu vavêle apano, uchinga vapate kukulupila kuva wako nni ungulaijje.”

⁴³ Pamalidile kutangola malove anelo, Yesu nkunonoha lidi wachidoni, “Lasalo, huma pawelu!” ⁴⁴ Bahi ayula munu anahwile, nkuhuma pawelu, akuno adingilijijwè sanda mmadodo na mmakono, na kumeho kwake kuhinikwije chitambala. Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “N'dingulange, munneke alihwenele.”

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, Mako 14:1-2, Luka 22:1-2)

⁴⁵ Bahi Vayahudi vohe vânapite kwanga Maliya, pavachiwene chitendo anecho chatendile Yesu, nkunkulupila. ⁴⁶ Henga vanu vanji nkuhwena kwa Mafalisayo unavahaulila kuyamba achila chachitendile Yesu. ⁴⁷ Bahi makuhani vakulu pamo na Mafalisayo nkutenda lilonji lya Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, nkuhaua kuchidoni, “Tutende dachi? Lola ayuno munu chatenda vimaiho vyohe namene vya masaibu. ⁴⁸ Tukânneka chihi wahweneha, vanu vammalele vâmbenkulupila, na Valoma navanang'o vâmbekwida unaondonganga Ing'ande yetu ya Nnungu na vanu vetu!” ⁴⁹ Bahi munu yumo nnikuwa anelyo uvanchema Kayafa, ânavele Kuhani Nkulu wa mwaka anecho, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu nanga pamumaite chinu chohecho! ⁵⁰ Dachi, mwenu mukóna kuva nni wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu vammalele, kuliko kuhwa vanu vammalele va chilambo achino?” ⁵¹ Nang'e nanga panatangwele malove anelo kwa ding'ano dyake mwene, îla kwa kuva mwaka anewo nang'e âvele Kuhani Nkulu, ânilauja kuva, Yesu âmbekuhwa kwajili ya Vayahudi, ⁵² na akee chihi kwajili ya Vayahudi weka, henga pamo na vana va Nnungu vammalele vamwadilikêne pachilambo, uchinga avahimananye pamo na kuva chinu chimo.

⁵³ Bahi kutandikila liduva anelyo, vakulu va Vayahudi nkuva uvatenda mitemelo ya kummwalala Yesu. ⁵⁴ Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panaongile kavila kwa kulilanguja kwa Vayahudi, îla âniuka anepo pamo na vakuhundwa vake nkuhwena pachinu pânavele pepi na lilanga, chijiji chimo chichêmwa Efulaimu. Nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vake. ⁵⁵ Na kwa kuva Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* yâvele pepi, bahi vanu vohe kuhaloka mmijiji, nkuhwena ku Yelusalemu uchinga valihahule, kabla ikânambikamola sikukuu. ⁵⁶ Bahi vanu nkuva uvantaha Yesu. Na pâvanavele pamo nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkuva uvaujana kuchidoni, “Mwenu mwòna dachi? Dachi, nni muhiu kuva nanga pambeida kusikukuu aino?” ⁵⁷ Makuhani vakulu pamo na Mafalisayo

* 11:55 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

váhumije amuli kuva, munu woheyo ambepamâla pachinu pavêle Yesu, avahaulile uchinga vankamule.

12

Yesu âpakwa mahuta

(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Luka 7:36-50)

¹ Palanaisalidile maduva sita kuhwika Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka*, Yesu nkuhwena ku Besaniya, chijiji chachiikala Lasalo, ayula wananfufwile Yesu kuhaloka kukuhwa. ² Aneko nkwandaliwa chakulya cha lyulo kwa eshima yanga Yesu. Masa nkuva wavahudumila, na Lasalo ávele yumo wa vanu vachilya pamo na Yesu. ³ Bahi Maliya nkutwala nusu lita ya mahuta lakunung'ila, lagalika namene, nkulapaka mmadodo langa Yesu na kulapukutanga madodo kwa ulindo wake. Na ing'ande yammalele nkunung'ila chihi mahuta anelo. ⁴ Bahi nkuhundwa yumo wanga Yesu uvanchema Yuda Isikaliote, ayula anantengeleke Yesu lukoto, nkuhula kuchidoni, ⁵ “Mwadachi mahuta ala lakásumisijwe kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani dihela anedyo?”† ⁶ Yuda átangwele uchocho akee kuchi ávavikila chididi amahuvani, henga ing'anya ávele nkwiwa. Na nang'e njo achichunga mpatila wa dihela, akuno wadakola dihela dichivikwa mumpatila anewo. ⁷ Henga Yesu nkuhula kuchidoni, “Nnekange, kwa kuva àtendile uchocho kwajili ya kuutayalisha mmili wangu kwa kungusika. ⁸ Anevo amahuvani mùmbekuvanavo maduva lammalele, henga mukámbekuva na nangu maduva lammalele.”

Ntemelo wa kummwalala Lasalo

⁹ Vayahudi vohe vánipilikana kuva Yesu ávele ku Besaniya. Bahi nkuhweneng'ana ukwokwo, akee chihi ing'anya ya Yesu, henga pamo na kunannola na Lasalo anafufuliwije na Yesu kuhaloka kukuhwa. ¹⁰ Bahi makuhani vakulu nku-tenda ntemelo wa kummwalala na Lasalo, ¹¹ kwa kuva, ing'anya ya Lasalo, Vayahudi vohe vánilinyemya na vakulu vao, nkunkulupila Yesu.

Yesu àinjila muimanga ya Yelusalemu kwa khangalala

(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Luka 19:28-40)

¹² Liduva lipapete, likuwa likulu lya vanu vanaidile ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka‡ vánipilikana kuva, Yesu ávele nndila kwida ya ku Yelusalemu.

* **12:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **12:5** Munsitali auno Yohana àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambí dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300. ‡ **12:12** Maeleso layamba Pasaka, lola Yohana 2:13.

13 Bahi nkutwalanga dinavi dya mitende, nkuhwena unanchingamila, akuno uvanonoha lidi uvachidoni, “Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!

Ubalikiwe wako Nfalume wa Isilaeli!”

14 Yesu ánkøjije mwana wa punda, nkumwikala, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,

15 “Munayope, mwenu mmenedi mma imanga ya ku Yelusalemu!§

Lola, Nfalume wenu àvenkwida, ànkwedile mwana wa punda.”

16 Anepo patandi vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mambo anelo, henga Yesu patumbyengwe kwa kuhwa kwake nni pavakumbukidile kuva malove anelo lánilembwa Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, na njo vanu chivantendedile.

17 Vanu vammalele vánavele pamo na Yesu wakati pananchemile Lasalo kuhaloka munsati na kunfufula kuhaloka kukuhwa, vánishuhudila anelo lanatendile Yesu.

18 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vohe namene váníhwena unanchingamila Yesu, kwa kuva vánípilikana kuva Yesu njo atendile chimaiho cha lisaibu anelyo. 19 Bahi Mafalisayo pavalawene anelo, nkuhulanila kuchidoni, “Wala nanga chinu chitumbehulula kutenda. Lola, vanu vammalele vánituleka nkumpapata nang'e.”

Yesu àlauja kuyamba kuhwa kwake

20 Pávele na Vagiliki fulani vanaidile ku Yelusalemu unnannyuwa Nnungu mahiku la Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka**.

21 Bahi vanu anevo nkummwenela Filipo ánavele mwenedi wa ku Betisaida chilambo cha ku Galilaya, nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tûlembela tumwone Yesu.”

22 Filipo nkuhwena unannyaulila Anduleya, bahi vammalele vavili nkuukananga nkuhwena unannyaulila Yesu.

23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Uhiku wa kutumbyangwa kwa Mwana wa Munu tayali ùnikamola.

24 Nangu nînnyaulilanga uhiu kuva, imbeyu ya ngano ikànamatokele muulongo nkuhwa, ìsalila chihi uchocho kuva imbeyu imo. Henga ikàmatokela muulongo nkuhwa, ìnamela na kuhumya vihepo vyohe.

25 Munu woheyo autámwa namene umi wake nchilambo achino kupunda chantamwa Nnungu, aneyo akambekuwa na umi ukee na ntululilo, na munu woheyo akáutamwa namene

§ 12:15 Auno nsitali ùlembwijé “Sayuni” na Vayahudi vátúmílá lina anelyo uvamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

** 12:20 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

umi wake nchilambo achino, aneyo àmbekuva na umi ukee na ntululilo. ²⁶ Munu woheyo akàlembela ungutumikila nangu àlembelwa angupapate nangu, na pachinu pohepo panimbekuva nangu njo upopo pambekûva ntumishi wangu. Na munu akàngutumikila nangu, bahi Atata achiamweshimu munu aneyo.

²⁷ Hambi isungu yangu ìnakambakamba. Dachì, ngutangole chinu ntwani? Dachì, ninnyuwe Atata angupohe muuhiku auno wa kubanika? Nanga, nangu ùniida kwajili ya àlalá lambetendêka muuhiku auno. ²⁸ Atata, litumbyange lina lyako!" Bahi nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, "Ñnilitumbyanga, na nguchinilitumbyange kavila."

²⁹ Likuwa lya vanu vanaimidile pachinu apala pavapilikene lidi anelyo nkuchidoni, "Anelyo nni lidi lya ing'uva!" Vanji nkuchidoni, "Malaika ànitangonawe!" ³⁰ Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Lidi alino likápilekanike ing'anya yang'une, henga kwajili yenu mwenu. ³¹ Uhiku wa kuhukumiwa kwa chilambo achino ùnikamola. Hambi Nanchindenga ntawala wa chilambo achino àmbeyahwa. ³² Henga nangu panimbenyanyuliwa muha chilambo, ñimbevatenda vanu vammalele vaide kwang'une." ³³ Yesu átangwele uchocho kulanguja namuna chambekuhwa muha nsalaba.

³⁴ Bahi likuwa lya vanu nkunyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu tûnipilikana Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbekuva na umi ukee na ntululilo. Hambi wako ùhauula dachi kuva Mwana wa Munu àlembelwa anyanyuliwe muha? Na aneyo Mwana wa Munu ni nnani?" ³⁵ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nng'anje bado ùvele pamo na mwenu kwa uhiku kadiki. Bahi onganga upopa pamuvele na nng'anje, uchinga lupi lunannyunike, kwa kuva, aônga nnupi akápamaite pachinu pahwena. ³⁶ Bahi upopa paupwawije nng'anje, ukulupilange anewo nng'anje, uchinga mùùve mmana mma nng'anje." Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuuka, nkuhwena unalipiha kulehu na alila likuwa.

Vayahudi vakákulupila

³⁷ Ikànava Yesu átendile vimaiho vya masaibu anelo lammalele pameho pavo, henga nanga pavanankulupidile. ³⁸ Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

"Nang'olo, nnani akulupidile habali ituyanajije? Nnani ahunukuliwêje matendo la dimongo dyanga Nang'olo?"

³⁹ Na uchocho, vakanahulule kukulupila kupapatana na malove la Isaya kuva,

⁴⁰ "Nnungu ànilaputaja meho lavo,

na kudiidyopya ding'ano dyavo,
uchinga vanahulule kulola kwa meho lavo,
au kumala kwa ding'ano dyavo,
uyopa vânnannaukila Nnungu,
nanang'e nkuvalamya.”

⁴¹ Isaya âtangwele malove anelo kwa kuva âniwona ukulu wa Yesu na kuhaula habali dyake.

⁴² Anepo vakulu vohe va Vayahudi vânkukulupila Yesu. Henga ing'anya ya kuvayopa Mafalisayo, nanga pavanahawile kuva vânikulupila uvayopa vânavingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. ⁴³ Vanang'o vânitamwa namene kulombolewa na vanu kuliko kulombolewa na Nnungu.

Munu ankulupîla Yesu, ânkulupila na ayula antumîle

⁴⁴ Yesu nkunonoha lidi nkuchidoni, “Munu woheyo angukulupîla nangu, akângukulupila chihi nangu, henga ânkulupila na ayula angutumîle. ⁴⁵ Na munu woheyo angwôna nangu, uchocho âmwona na ayula angutumîle. ⁴⁶ Nangu ngûidile pachilambo uchinga ngûève muchi nng'anje, uchinga ayula angukulupîla anaikale nnupi. ⁴⁷ Munu akâlapilikana malove langu koka analakamule, anepo nike nangu nimbennyukûmu. Kwa kuva, nangu nikâidile unavahukumu vanu va pachilambo, henga ngûidile unavapoha. ⁴⁸ Munu anguhîta nangu na malove langu, malove âlalâ langutangwele nni lambennyukûmu munu aneyo liduva lya ntululilo. ⁴⁹ Kwa kuva, nangu nikanatangwele kwa mamulaka langu nimwene, henga Atata angutumîle nni angulaijije malove lammalele langutangola. ⁵⁰ Nangu ñnimala kuva, amuli dyake njo divatênda vanu vâàve na umi ukee na ntululilo. Bahi uchila changuhaulidile Atata njo uchila chingutangola nangu.”

13

Yesu âvakalavya vakuhundwa vake madodo pachakulya cha Pasaka

¹ Bahi uhiku wa Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* wavele pepi kuhwika. Na Yesu ânimala kuva uhiku wake wa kuuka pachilambo na kuhwena kwa Atatake ûnikamola. Na ânivatamwa namene vanu vake vavêle pachilambo, na ânivatamwa mpaka kuntululilo.

² Yesu pamo na vakuhundwa vake pavanavenkulya chakulya chalyulo, Ibilisi ávele antadilê Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote makudungilo la kuntengeleka Yesu. ³ Na Yesu ânimala kuva Atatake ânkamujije vitukutuku

* **13:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

vyammalele, na ánimala kuva áhaleke kwanga Nnungu na àuya kwanga Nnungu. ⁴ Bahi Yesu, nkutakatuka pamesa, nkuula likoti lyake, nkutwala litaulo nkulihunga nchikundu. ⁵ Anepo nkutaya medi nchikalango, nkutandilika kuvakalavya vakuhundwa vake madodo na kuvapukutanga kwa alila litaulo lyanahungile nchikundu.

⁶ Paikamwele samu yanga Petulo,[†] nang'e nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, muhiu wako ùmbengukalavya nangu madodo?” ⁷ Yesu nkuhaua kuchidoni, “Chíngutèndà wako ukambechimala hambi, henga uchiuchimale lukoto.” ⁸ Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Mwiko wako ukambengukalavya nangu madodo!” Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Nikanakukalavye, wako ukee chinu chimo na nangu.” ⁹ Petulo nkuhaua kuchidoni, “Nang'olo ngukalavye, henga akee chihi madodo weka, ila ngukalavye makono na mmuti mwalehu.” ¹⁰ Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Munu alihingîle àlembelewa chihi akalave mmadodo bahi, kwa kuva mmili wake wammalele ùnihahuka. Na mwenu mùnihahuka, henga akee mwenu mmammalele muhahwíke.” ¹¹ Yesu ánimala ayula ambentengelêka, njo mana áhawile kuva, “ake mwenu mmammalele muhahwíke.”

¹² Yesu pamalidile kuvakalavya madodo, nkuwala kavila likoti lyake, nkunaikala pachinu panaikele kanandi, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnimala mana la alino lingulitendile?” ¹³ Mwenu mùnguchema nangu kuva, ‘Nkúhunda’ na ‘Nang'olo,’ na mwenu mùtangola uhiu, kwa kuva nni chinguvele. ¹⁴ Bahi ikàva nangu ngujukile Nang'olo na Nkúhunda wenu, nínkalavije mwenu madodo lenu, bahi na mwenu uchocho mùlembelewa mukalavyane madodo mmene kwa mmene. ¹⁵ Nangu nímpele mwenu nfano, uchinga na mwenu mutende malinga nangu chinintendeledile mwenu. ¹⁶ Nangu nínnyaulilanga uhiu kuva, ntumwa nanga pávà nkulu kumpunda nang'olo wake, wala n'jumbe nanga pávà nkulu kumpunda ayula antumîle. ¹⁷ Bahi ikàva mùnilamala anelo, mùmbekuva na wasa mukàlatenda.”

Yesu àlauja kuva Yuda àmbentengeleka

(Matayo 26:20-25, Mako 14:17-21, Luka 22:21-23)

¹⁸ “Alano làngutangola lakánnyamba mwenu mmammalele. Nangu ñnivamala avala univatandwele. Henga lasima latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, ‘Ayula alîle chakulya pamo na nangu, àningupindikuka kuva mmongo wangu.’ ¹⁹ Nangu nínnyaulila mwenu vino, kabla anelo lammalele lakànambihumila, uchinga palambhumila, mukulupile kuva,

[†] **13:6** Mmisitali aino ilembwije “Simoni Petulo,” malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

'Nangu nni Unene.' ²⁰ Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, ampwechelêla ayula unguntumîle, àngupwechelela na nangu, na munu angupwechelêla nangu, àmpwechelela na ayula angutumîle."

²¹ Yesu patangwele malove anelo isungu yake nkukambakamba, nkuchidoni, "Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àmbengutengeleka."

²² Vakuhundwa nkulolana, kwa kuva nanga pavachimmala ayula wachimmwamba. ²³ Na nkúhundwa yumo muavala vakuhundwa vake, anatamwîjwe namene na Yesu, áyamene na Yesu pavanavele nkulya. ²⁴ Bahi Petulo nkunkapila ayula nkuhundwa, nkunnyaaulila kuchidoni, "Mmuje àmwamba nnani."

²⁵ Bahi ayula nkuhundwa nkuntepela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, ùmwamba nnani?"

²⁶ Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Ayula unimbemwing'a chibeduli cha nkate chinimbechuvika m'bakuli, nni uyoyo."

Bahi Yesu nkuchuvika chibeduli cha nkate m'bakuli nkumwing'a Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote. ²⁷ Yuda papwecheledile chihhi achila chibeduli, Nanchindenga nkumwenda. Bahi Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, "Anecho chumbetenda, piyanya kuchitenda!"

²⁸ Henga wala munu yumo muavala vanaikele pachakulya anamaite ing'anya ntwani annyaulidile uchocho. ²⁹ Yuda kwa kuva ávele nkúkondya dihela, vakuhundwa vanji vátenda kuva Yesu ànyaulidile akasume vitukutuku vilembelêwa kwajili ya sikukuu, au akaveng'e amahuvani chinu chohecho. ³⁰ Bahi Yuda papwechedile achila chibeduli cha nkate, upala nkuhuma pawelu. Na uhiku wene anewo, wávele chilo.

Amuliyahambi

³¹ Yuda paukile, Yesu nkuchidoni, "Hambi Mwana wa Munu ànitumbyangwa, na Nnungu ànitumbyangwa kupitila Mwana wa Munu. ³² Na ikàva Nnungu ànitumbyangwa kupitila nang'e, bahi na Nnungu mwene àmbentumbyanga nang'e, na akambetima kuntumbyanga.

³³ Mmanavangu, nangu ngùvele pamo na mwenu kwa mahiku kadiki. Mùmbengutaha, henga malinga chinivahaulidile vakulu va Vayahudi, hambi nìnyaulilanga na mwenu kuva, kunguhwena nangu, mwenu mukambehulula kwida. ³⁴ Nangu nìmwing'anga amuliyahambi kuva, tamwana. Malinga nangu chinintamwije mwenu, na mwenu tàmwana uchocho. ³⁵ Mwenu mukàtamwana, vanu vammalele vachivamale kuva mwenu nni mmakuhundwa vangu."

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana

(Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Luka 22:31-34)

³⁶ Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, ùhwena kwachi?” Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kunguhwena nangu, kwa hambi ukambehulula kungupapata, henga uchi-ungupapate paida.” ³⁷ Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, ing'anya ntwani nikáhulula kukupapata hambi? Nangu ngùvele chihi tayali kuhwa ing'anya yakuwe.” ³⁸ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Dachi, muhiu kuva ùvele tayali kuhwa ing'anya yang'une? Nangu nikuhaulila uhiu kuva, ung'uku nannume kabla akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu.”

14

Yesu njo indila ya kuhwena kwa Atata

¹ Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwenu wala munakambekambe mmitima mwenu. Nkulupilange Nnungu, na ngukulupilange na nangu mwalehu. ² Nng'ande mwa Atatangu mùvele nafasi yohe, kwikavele ikàva uchocho nikàvele nìnnyaulidile. Na hambi ngùhwena unamwandalila anepo pachinu. ³ Nikàmala kumwandalila mwenu pachinu, nguchinguuye nikantwalange, uchinga apala panimbekuva nangu na mwenu mùùve upopo. ⁴ Na mwenu mùniimala indila ìhwena aneko kunguhwena nangu.”

⁵ Tomaso nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tukámaite kuuhwena, hambi tùmbehulula dachi kuimala aneyo indila?” ⁶ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Indila, na Uhiu na Umi. Nanga munu ahulùla uhwena kwa Atata Nnungu bila kupitila kwang'une. ⁷ Ikàvele umungumala nangu, mukanimmala na Atatangu mwalehu. Na kutandikila hambi mùnimmala, na tayali mùnimwona.”

⁸ Filipo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tulanguje Atata Nnungu, na hwetu tuchitutolele.” ⁹ Yesu nkunnyaulila Filipo nkuchidoni, “Filipo, ngùtandilike machedo kwikala na mwenu mpaka hambi, dachi kuva ukánangumala? Anguwène nangu, àmmwene na Atata Nnungu. Hambi wako ùhulula dachi kuhaula kuva, ‘Tulanguje Atata Nnungu?’ ¹⁰ Dachi, wako ukákulupila kuva nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati mwangu? Malove laninnyaulila mwenu lakáhaloka chihi kwang'une, ìla Atata Nnungu àvele nkati mwangu nni akòla madengo lake kupitila nangu. ¹¹ Ngukulupilange nangu, panguhaula kuva, nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati mwangu. Ikàva nkátamwanga kukulupila uchocho, bahi kulupilanga ing'anya ya masaibu langulatenda. ¹² Nangu

nĩnyaulilanga uhiu kuva, angukulupĩla nangu, nang'e achialatende àlalá langulatenda nangu, na achiahaliye kutenda makulu kupunda ala, ing'anya nangu ngùhwena kwa Atata Nnungu. ¹³ Na chinu chohecho chimumbeyuwa kwa lina lyangu, nguchinguchitende, uchinga Atata Nnungu apate kutumbyangwa kupitila Mwanawe. ¹⁴ Na nkànguyyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu, nguchinguchitende.”

Umumu Wanaswe

¹⁵ “Mukàngutamwa nangu, muchimudikamule amuli dyangu. ¹⁶ Na nangu nguchininyuwe Atata Nnungu, nanang'e achiamwing'e mwenu Nkúyangata yunji, aikale na mwenu bila ntululilo. ¹⁷ Nang'e nni Umumu wa uhiu. Vanu va pachilambo vakáhulula kumpwechela, kwa kuva vakámwona na wala vakámmaite. Henga mwenu mùnimwala kwa kuva àikala pamo na mwenu na àmbekuwa nkati mwenu.

¹⁸ Nikambenekanga mwenu mùùve muchi mmana vachiva, henga nguchinimwidile mwenu. ¹⁹ Ùisalidile chihi uhiku kadiki, vanu va pachilambo vakambengwona, henga mwenu muchimungwone. Kwa kuva nangu nimumi, na mwenu uchocho mùmbekuwa mmumi. ²⁰ Na palimbekamola anelyo liduva muchimumale kuva nangu ngùvele nkati mwa Atatangu, na mwenu mùvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati mwenu. ²¹ Munu woheyo adipwechêla amuli dyangu na kudikamula, nang'e nni angutâmwa. Na munu angutâmwa nangu, Atatangu achiantamwe munu aneyo, na nangu nguchinguntamwe na kulilanguja kwa munu aneyo.”

²² Bahi Yuda, akee ayula Yuda Isikaliote, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, ìmbehululika dachi ulimaihe kwetu hwetu na akee kwa vanu va pachilambo?” ²³ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Munu akàngutamwa nangu achialakamule mahundo langu, na Atatangu achiantamwe munu aneyo, na hwetu tuchituide kwanga nang'e na kwikala nawe. ²⁴ Munu akàngutamwa nangu, nang'e akálakamula malove langu. Na mahundo lamupilikene lakávele langu, ila ni la Atata Nnungu angutumĩle.

²⁵ Nangu nĩnyaulidile alano vino, panguvele pamo na mwenu. ²⁶ Henga Atata Nnungu àmbentuma Nkúyangata kwa niaba yangu, yani Umumu Wanaswe. Na aneyo Umumu achiannyunde kila chinu na kunkumbusanga lammalele laninyaulidile.*

* **14:26** Nsitali auno ùlembwije “àmbentuma mulina lyangu.” Kuntuma munu mulina, mana lake, ahwene kwa niaba ya munu mwene lina anelyo.

27 Nangu nìnekela amani, amani yangu nìmwing'anga mwenu. Nangu nikámwing'a mwenu amani aino muchi chilambo chichihumya. Munakambekambe mmitima yenu na wala munayope. 28 Múningupilikana panichinnyaulila kuva, 'Nangu nguvenkuhwena, na nguchinguuye kavila kwenu mwenu.' Na mwenu mukàchiva umungutamwa nangu, bahi nkanihangalala ing'anya ngùhwena kwa Atata Nnungu, kwa kuva, nang'e njo nkulu upunda nangu. 29 Nangu nìnnyaulidile malove alano hambì kabla lakànambihumila, uchinga palambhumila mupate kukulupila. 30 Nangu nikambetangola kavila malove lohe na mwenu, kwa kuva, Nanchindenga ntawala wa chilambo achino àvenkwida. Na nang'e akee na dimongo kwang'une, 31 henga vanu va pachilambo valembelewa vamale kuva nangu nàntamwa Atata Nnungu, na njo mana ngùtenda kila chinu malinga changulaijije. Hambì imilanga, tuukanange apano!"

15

Yesu njo nsabibu uhiu

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Nangu njo nsabibu uhiu, na Atatangu njo nkúlima. 2 Na kila lutavi lulundêne na nangu lukànape vihepo, nang'e analucheketa, na kila lutavi lûpa vihepo, nang'e ànaluhunila uchinga luhaliye kupa namene. 3 Mwenu tayali munihunwa na kuhahulwa kupitila mahundo laninnyaulidile. 4 Hweneha kulundana na nangu, na nangu nguchinguhwenehe kulundana na mwenu. Malinga lutavi chilukahulula weka kupa vihepo lukanalundane na nsabibu, uchocho na mwenu nkàhulula weka kupa vihepo mukanahwenehe kulundana na nangu.

5 Nangu njo nsabibu na mwenu njo dinavi. Munu woheyo ahwenêha kulundana na nangu, na nangu nikàhweneha kulundana nawe, munu aneyo àpa vihepo vyohe, kwa kuva, bila nangu mwenu nanga chimumbehulula kuchitenda. 6 Munu woheyo akàhweneha kulundana na nangu, aneyo àvele muchi lutavi luyâhwa pawelu, nkuyuma. Dinavi malinga anedyo, dinalokotanywa na kuyahwa mmoto, nkupya. 7 Mukàhweneha kulundana na nangu na malove langu lakàikala nkati mwenu, yuwanga chinu chohecho chimulembela, na muchimuten-dewe. 8 Mwenu mukàpa vihepo vyohe, mùva mmakuhundwa vangu mma uhiu, na mukàva uchocho Atatangu achiatumbyangwe. 9 Malinga Atata changutamwije nangu, uchocho na nangu nni chinguntamwije mwenu. Bahi hweneha kuikalanga muitamwi yangu. 10 Mukàdikamula amuli dyangu muchimuhwenehe kuikala muitamwi yangu, malinga nangu chinidikamwile amuli dya Atatangu na kuhweneha kuikala

muitamwi yake. ¹¹ Nangu ñinnyaulidile mwenu malove alano uchinga muhangalale malinga chinguhangalala nangu, na ihangaladi yenu ìve ing'ulu. ¹² Aino njo amuli yangu inimwing'anga mwenu, Tamwana, malinga nangu chinintamwanga mwenu. ¹³ Nanga munu avêle na itamwi ing'ulu kupunda aino ya munu kukubali kuhwa kwajili ya ayanjavake. ¹⁴ Mwenu nni mmayanjavangu, mukâtenda àlalá laninnaija. ¹⁵ Nangu nikánchema mwenu kuva mmatumwa, kwa kuva, ntumwa nanga pamaite lalatenda nang'olo wake. Henga nangu ñinchema mwenu kuva ayanjavangu kwa kuva ñinnyaulilanga lammalele langupilikene kwa Atatangu. ¹⁶ Akee mwenu mungutandwêle nangu, henga nangu njo nintandwêle mwenu na kuntuma muhwene mukape vihepo na vihepo vyenu vihwenehe kupwawa, uchinga Atata Nnungu amwing'e mwenu chinu chohecho chimumbennyuwa kwa lina lyangu. ¹⁷ Bahi amuli inimwing'anga mwenu nni aino, Tamwana.”

Vanu va pachilambo vâmmenga Yesu na vakuhundwa vake

¹⁸ Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Vanu va pachilambo vakâmmenga mwenu, mumale kuva vâtandilike unguvenga nangu kabla vakânambimmenga mwenu. ¹⁹ Kuikavele umuva mmanu mmapano pachilambo, vanu va pachilambo vakanintamwa malinga chivavatamwa vanu vake. Henga nangu ñintandwele mwenu kuhaloka nchilambo achino, na mwenu mukee mmanu mmachilambo achino kavila, njo mana vanu va pachilambo vânammenga. ²⁰ Himukila malove laninnyaulidile kuva, ntumwa nanga pávâ nkulu kumpunda nang'olo wake. Ikâva vângulagihije nangu, na mwenu uchocho muchimulagihwe. Na ikâva vânilakamula mahundo langu, bahi vachivalakamule na mahundo lenu. ²¹ Henga anelo lammalele vâmbentendela mwenu, ing'anya yang'une, kwa kuva, nanga pavammaite ayula angutumîle. ²² Ikâchiva nikáida únatangonavo, wala vakánave na masambi, henga hambi vakee na mwakukanila masambi lavo. ²³ Munu anguvênga nangu, aneyo àmmenga na Atatangu mwalehu. ²⁴ Kuikavele nikâtenda kwavo mambo lakánambitendwa na munu woheyo vakánave na masambi. Henga hambi vânilona mambo anelo, na vâvechinkutuvenga, nangu pamo na Atatangu mwalehu. ²⁵ Henga vâtendile uchocho uchinga latimile Malemba Lanaswe lalembwîjwe mu Sheliya yavo kuva, ‘Vânguvengile chihi bila ing'anya!’

²⁶ Na páambeidà aneyo Nkúyangata unimbentuma kwenu mwenu kuhaloka kwa Atata Nnungu, nang'e àmbengushuhudila nangu. Nang'e nni Umumu wa uhiu ahalôka kwa Atata Nnungu. ²⁷ Na mwenu uchocho,

muchimungushuhudile nangu, kwa kuva mùvele pamo na nangu kutandikila patandi.”

16

¹ Yesu nkuhwenaha kutangola kuchidoni, “Nangu nĩnnyaulidile malove anelo lammalele uchinga munaleke kukulupila. ² Mũmbevingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Na ùmbehwika uhiku, munu woheyo akàmmwalala mwenu àmbetenda kuva àntumikila Nnungu. ³ Vàmbetendanga mambo anelo ing'anya nanga pavammaite Atata Nnungu na wala nanga pavangukameke nangu. ⁴ Nĩnnyaulidile anelo, uchinga paumbehwika uhiku anewo muhimukile kuva, nangu nanĩnnyaulila.”

Madengo la Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe

“Nangu, nikanannyaulidile malove alano patandi ing'anya nangu ngúvele pamo na mwenu. ⁵ Henga hambì ngùhwena kwanga ayula angutumĩle na wala nanga munu angùja kuva, ‘Ùhwena kwachi?’ ⁶ Henga ing'anya nĩnnyaulidile malove anelo, mitima yenu ìvele nnihindambi likulu. ⁷ Nangu nĩnnyaulilanga uhiu kuva, wasa kwenu mwenu nangu nikàhwena, kwa kuva, nangu nikànahwene, aneyo Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe akambekwida kwenu mwenu. Henga nangu nikàhwena nguchinguntume aide kwenu. ⁸ Nang'e pámbèidà àmbevamaihija vanu va apano pachilambo kuva nanga pavaelewije kuyamba masambi na haki yangu na hukumu yanga Nnungu. ⁹ Vanang'o nanga pavaelewije kuyamba sambì ing'anya nanga pavangukulupila nangu. ¹⁰ Na àmbevamaihija kuyamba haki yangu ing'anya ngùhwena kwanga Atata Nnungu, na mwenu nkambengwona kavila. ¹¹ Na àmbevamaihija kuva vànikosela kuyamba hukumu, ing'anya Nanchindenga, ntawala wa chilambo achino ànihukumiwa tayali.

¹² Nangu ngúvele na malove lohe lakunnyaulila mwenu, henga kwa vino nkambehulula kulapililila. ¹³ Henga pámbekamòlà aneyo Umumu wa uhiu, nang'e àmbennodya mwenu kupapata uhiu wammalele. Nang'e akambetangola kwa mamulaka lake mwene, henga àmbetangola chihi àlalá lambepilikàna, nanang'e àmbentangila mwenu habali dya mambo lambekwida. ¹⁴ Nang'e àmbengutumbyanga nangu kwa kunnyaulila mwenu malove àlalá lápwechedilè kuhaloka kwang'une. ¹⁵ Vyammalele vyavele navyo Atata nni vyang'une, na njo mana ngùhawile kuva malove lambennyaulila aneyo Umumu làhaloka kwang'une.”

Lihindambi limbepindikuka kuva ihangaladi

16 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ûisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila!” 17 Bahi vakuhundwa vake vanji nkutandilika kuujana kuva, “Àvele na mana ntwani patuhaulila kuva, ‘Ûisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?’ Na àvele na mana ntwani pahaula kuva, ‘Ngùhwena kwanga Atata Nnungu?’ ” 18 Bahi nkuva uvaujana kavila kuchidoni, “Àvele na mana ntwani pahaula kuva, ‘uhiku kadiki?’ Tukámaite àyamba chamani.” 19 Yesu ánimala kuva vachivammuje, bahi nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mwenu mùujana kuyamba àlalá langútangwèlè kuva, ‘Ûisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?’ 20 Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, mwenu mùmbekuta na kulikutangila, henga vanu va chilambo achino vàmbehangelala. Na mwenu mùmbekuva nnihindambi, henga lihindambi lyenu limbepindikuka kuva ihangeladi. 21 Nkongwe pávà na uchungu wa kuveleka, àona kupwateka kwa kuva uhiku wake ùnihwika. Henga akàmmaleka mwana, akáhimukila kavila ipweteki yammalele ing’anya ya ihangeladi ya kuveleka kwa mwana pachilambo. 22 Na mwenu uchocho hambì mùnyauvala, henga nguchinimwonange kavila, na mùmbehangelala mmitima yenu, na ihangeladi yenu nanga munu ambemmusija. 23 Na kutandikila nniduva anelyo nanga chinu chimumbenguuja. Nangu nìnyaulilanga uhiu kuva, chinu chohecho chimumbennyuwa Atata Nnungu kwa lina lyangu, nang’e achiamwing’ange. 24 Mpaka hambì mukánambiyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu. Mwenu yuwa chihi, na muchimupate, uchinga ihangeladi yenu itimilike.”

Nangu nìnichilema chilambo

25 “Nìnyaulidile malove anelo kwa mifano. Henga uchiukamole uhiku unikambetangola na mwenu kavila kwa mifano, henga nìmbennyaulila chihi bila kumpiha chinu chohecho kunnyamba Atata Nnungu. 26 Na kutandikila nniduva anelyo, mùmbeyuwa kwa lina lyangu, na nangu nikányaulila kuva nìmbennyuwa Atata Nnungu kwajili yenu mwenu. 27 Kwa kuva, Atata Nnungu mwene ànantamwanga mwenu. Ànantamwanga mwenu ing’anya mùngutamwije nangu na kukulupila kuva ngùhaleke kwa Nnungu. 28 Nangu ngùhaleke kwa Atata Nnungu, nkuida pachilambo, na hambì ngùchileka chilambo, ngùuya kwa Atata Nnungu.”

29 Vakuhundwa vake nkunnyaaulila kuchidoni, “Enhee! Hambi ùhaua chihi mwandu wala nanga pautangola kwa mifano. 30 Hambi hwetu tùnimala kuva wako ùnimala kila chinu, na wala ukánindilila munu akuuje chinu. Bahi ing'anya ya anelyo, tùnakulupila kuva ùhaleke kwa Nnungu.” 31 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, hambì mùnakulupila? 32 Uhiku ùvenkwida, na uhiku wene ùnikamola, uhiku anewo nni umumbemwadilihanywa, kila munu walihwenela kukaya kwake, na mwenu mùmbenguleka chihi weka. Henga nangu nikávele weka, kwa kuva Atata Nnungu àvele pamo na nangu. 33 Nangu nìnnyauidile malove alano uchinga mùùve na amani kwa kulundanywa na nangu. Mwenu mùmbebanihwa apano pachilambo, henga likamyange mitima, kwa kuva nangu ùnichilema chilambo.”

17

Yesu àvayuwila vakuhundwa vake

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkulola muha kulihunde nkuchidoni, “Atata, hambì uhiku ùnikamola. Ntumbyange Mwanalo uchinga nanang'e akutumbyange wako. 2 Kwa kuva, ùmpele mamulaka pachanya pavanu vammalele, uchinga vanu vammalele vumpele aveng'e umi ukee na ntululilo. 3 Na umi ukee na ntululilo nni auno, vakumale wako Nnungu wa uhiu wa weka, na vammale na Yesu Kilisto untumîle. 4 Nangu ùnikutumbyanga wako apano pachilambo, kwa kuva, madengo lungupele kulatenda ùnilamalila. 5 Hambì Atata, ngutumbyange pameho pako, kwa aula ukulu unnavele nawo pannavele kwakuwe, kabla chilambo chikànambiumbwa.

6 Nangu ùnikumaiha* kwa vanu vungupele namuna chuvele, vanu avala vuvatandwele kuhaloka pachilambo. Vanang'o vávele vanu vako, na wako nkuning'a vâàve vangu, na vanang'o vànìlakamula mahundo lako. 7 Na hambì vànimala kuva, vyammalele vyungupele vihaloka kwakuwe. 8 Kwa kuva, malove lúngupèlè nìvapele vanang'o, na vànìlapwechela na kumala kuva muhiu ngùhaleke kwakuwe na kukulupila kuva wako njo ungutumîle.

9 Nangu nìvayuwila vanang'o. Wala nanga panguvayuwila vanu va chilambo, henga nìvayuwila avala vungupele, kwa kuva vanang'o nni vako. 10 Vammalele vavêle vangu nni vako, na vavêle vako nni vangu, na nangu ùnitumbyangwa

* 17:6 Munsitali auno Yohana àlèmbile, “ùnilimaiha lina lyako.” Na vanu va chipindi achila vâlítambulanga lina kwa kumwamba munu mwene na mamulaka lake, bahi apano Yesu ámmahije Nnungu mwene akee chihi lina.

kupitila vanang'o. ¹¹ Nangu nikambeisalila chihi pachilambo, henga vanang'o vavele upano pachilambo na nangu ngwida kwakuwe. Atata Wanaswe, uvachunge mumamulaka la lina lyako lyungupele, uchinga vave chinu chimo muchi hwetu chituvele chinu chimo.† ¹² Nangu niva pamo na vanang'o, nivachunga, nkuva salama mumamulaka la lina lyako lyungupele. Na wala nanga ayahike, ikave chihi ayula alembelêwa kuyahika, uchinga Malemba Lanaswe latimile. ¹³ Henga hambu ngwida kwakuwe, na ngulatangola malove alano akuno gwele upano pachilambo, uchinga mitima yavo iumbajwe na ihangaladi yangu. ¹⁴ Nangu nivayanjajijije lilove lyako, na vanu va pachilambo vavavenga kwa kuva, vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino. ¹⁵ Nangu nikakuyuwa uvause pachilambo, ila gwele uvachunge na Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge. ¹⁶ Vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino. ¹⁷ Uvahahule vave vanu vako kwa indila ya uhiu, na lilove lyako nni uhiu. ¹⁸ Malinga wako chungutumile pachilambo, nanani uchocho, nivatuma vanang'o. ¹⁹ Nangu ngulihumya nimwene kwakuwe kwajili ya vanang'o, uchinga na vanang'o vahahulwe kuva vanu vako kwa indila ya uhiu.”

Yesu avayuwila vanu vammalele vambenkulupila

²⁰ “Nangu nikavayuwila chihi vanang'o, henga nivayuwila na vanu vammalele vambenkulupila kupitila mahundo lavo. ²¹ Nangu mbenkuyuwa uchinga vammalele vave chinu chimo malinga wako Atata chuve nkati mwangu na nangu chinguvele nkati mwako. Na vanang'o vave nkati mwetu, uchinga vanu va pachilambo vakulupile kuva wako nni ungutumile. ²² Aula ukulu ungupêle, nivapele vanang'o, uchinga vave chinu chimo malinga hwetu chituvele chinu chimo. ²³ Nangu gwele nkati mwavo na wako gwele nkati mwangu, uchinga vave chinu chimo mwalehu, na vanu va pachilambo vavale kuva wako njo ungutumile, na vavale kuva vavavama malinga chungutamwa nangu.

²⁴ Atata, nangu gwelembela avala vungupele vave pamo na nangu pachinu panimbekuva, uchinga vavone ukulu wangu, aula ungupêle, kwa kuva, vavavama ata kabla chilambo chikavambumbwa. ²⁵ Atata Umwene Haki, vanu va pachilambo nanga pavakumaite, henga nangu nivavama, na avano vakuhundwa vavavama kuva wako njo ungutumile.

† 17:11 Maeleso layamba lina lyako, lola Yohana 17:6.

²⁶ Nangu ñnikumaiha† kwa avano vakuhundwa namuna chuvele, na nguchinguhwenehe kukumaiha, uchinga itamwi aila yungutamwije nangu ñve nkati mwavo na nangu ngùve nkati mwavo.”

18

Kutengelekwa kwanga Yesu

(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Luka 22:47-53)

¹ Bahi Yesu pamalidile kuyuwa, nkuuka pamo na vakuhundwa vake nkuyomboka Lubobolo lwa Kediloni. Mpata wavili wa lubobolo anelwo, kúvele na welu wa miseituni, bahi Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuinjilanga anemwo mmwelu. ² Na Yuda ayula antengelêke Yesu, ánipamala pachinu anepo kwa kuva myanda yohe Yesu ánakojana na vakuhundwa vake pachinu anepo. ³ Bahi Yuda nkulitwala likuwa lya matiyala va Chiloma na valinsi fulani vanatumwije na makuhani vakulu na Mafalisayo. Nkuhwena navo kuwelu akuno vanyakwilè vibatali na myenje na vikomanilo.

⁴ Akuno Yesu amaitè lammalele lambempâta, nkulihumija muyo mwavo, nkuvauja kuchidoni, “Mùntaha nnani?” ⁵ Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti!” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nni Unene.” Na Yuda ayula nkútengeleka, áimidile pamo na vanang'o.

⁶ Bahi Yesu pavahaulidile kuva, “Nangu nni Unene,” vanang'o nkuuyang'ana nnyuma nkumatoka pahi. ⁷ Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, “Mùntaha nnani?” Nkunyang'ula kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti!” ⁸ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ñninnyaulila kuva, ‘Nangu nni Unene.’ Na ikàva mungutaha nangu, bahi valekange ava vahweneng'ane.” ⁹ Yesu átangwele malove anelo uchinga làtimile malove àlalá lanatangwele kuva, “Avala vungupele nikananyahite wala yumo.” ¹⁰ Petulo ávele na upanga, nkuuhalamola, nkuncheketa likutu lya kunkono Mako, ntumwa wanga Kuhani Nkulu. ¹¹ Bahi Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Ludisha upanga m'benda yake. Dachi, nangu níkálembelewa ngupitile ibaniki yangutayalishijije Atata Nnungu?”

Yesu àpelekejwa kwanga Anasi

¹² Bahi alila likuwa lya matiyala va Chiloma na nkulu wavo na avala valinsi va Chiyahudi va Ing'ande ya Nnungu nkunkamula Yesu, nkunnyunga. ¹³ Nkutandilika kumpelekeja Yesu kwanga Anasi hoti, nkawake Kayafa, Kayafa ánavele Kuhani Nkulu mwaka anewo. ¹⁴ Kayafa njo

† 17:26 Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6.

anavahaulidile Vayahudi kuva, wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu vammalele.

Petulo ànkana Yesu

(Matayo 26:69-70, Mako 14:66-68, Luka 22:55-57)

¹⁵ Bahi Petulo pamo na nkuhundwa yunji, vanang'o nkunnondola Yesu. Aneyo nkuhundwa yunji kwa kuva ánamaikana kwanga Kuhani Nkulu, bahi nkuinjila pamo na Yesu nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. ¹⁶ Henga Petulo áimidile chihi pawelu pepi na nnango. Ayula nkuhundwa yunji achimaikana kwanga Kuhani Nkulu, nkuhuma pawelu, nkutangola na mwali achilolihija pannango, nanang'e nkunnuhusu Petulo kwenda nkati. ¹⁷ Bahi ayula mwali nkummuja Petulo kuchidoni, “Kwani na wako ukee yumo wa avala vakuhundwa va ayula munu?” Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Wala nikee nangu!”

¹⁸ Bahi kwa kuva pávele na imepo, vatumishi na valinsi nkukumbanya moto uchinga vayote. Petulo nanang'e áimidile pamo na vanang'o wayota moto.

Anasi àmmuja Yesu

(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Luka 22:66-71)

¹⁹ Bahi Anasi, ánavele Kuhani Nkulu anepo machedo, nkummuja Yesu kwamba vakuhundwa vake pamo na mahundo lake. ²⁰ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Maduva lammalele, nangu ngútangola na kila munu bila kulipiha, na myanda yohe ngúhunda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, pachinu pavakojana Vayahudi vammalele. Na wala nanga chinu chingutangwele kwa sili. ²¹ Ing'anya ntwani ùnguuja nangu? Kavauje avala vapilikene lanichitangola, vanang'o vánimala sana àlalá lanichitangola.” ²² Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nlinsi yumo anaimidile apala nkumpanyaula Yesu likofi, wahaula kuchidoni, “Mwadachi wako ùnnyang'ula uchocho Kuhani Nkulu?” ²³ Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ikàva ñnihakajanga kutangola, bahi shuhudila anelo lañguhakajje. Henga ikàva ngútangwele lambone, mwadachi unangupanya?” ²⁴ Bahi Anasi nkumpelekeja Yesu kwanga Kayafa, Kuhani Nkulu, akuno ahungwìjè.

Petulo ànkana Yesu kavila

(Matayo 26:71-75, Mako 14:69-72, Luka 22:58-62)

²⁵ Uhiku anewo Petulo áimidile chihi upala wayota moto. Bahi vanu vanji vánavele anepo nkummuja kuchidoni, “Kwani na wako ukee yumo wa vakuhundwa vake?” Nang'e nkukana wachidoni, “Wala nikee nangu!” ²⁶ Ntumwa yumo wa Kuhani Nkulu, nnung'une ayula ánacheketwe likutu

na Petulo, nkummuja Petulo kuchidoni, “Kwani nangu nikanakuwene wako akula kuwelu ùvele pamo na Yesu?”
 27 Bahi Petulo nkukana kavila, upopo ung'uku nkukongovela.

Yesu muyo mwanga Pilato

(Matayo 27:1-2, 11-31, Mako 15:1-20, Luka 23:1-5, 13-25)

28 Bahi ulyamba na mambumbu Vayahudi nkuntwala Yesu kwanga Kayafa nkumpelekeja kuing'ande ya Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Henga Vayahudi vene nanga pavanainjidile nng'ande ya chifalume ing'anya ya sheliya dya Chiyahudi, kwa kuva vakàchiingila anemwo vakanivalangiwa kuva najisi ing'anya ya kuinjila nng'ande mwa munu akávele Nnyahudi na vakanaluhusiwe kuchilya chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.* 29 Bahi Pilato ayula nkulu wa Chiloma, nkuvahwenela upala pawelu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mashitaka ntwani kunnyamba ayu munu?”

30 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Ayu munu kwikavele akàtenda lahakalenge, hwetu tukanankamuje kwakuwe.” 31 Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Ntwale mmene mukánnnyukumu kupapatana na sheliya yenu.” Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukee na mamulaka la kummwalala munu woheyo.” 32 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lánatangwele Yesu kwamba namuna chambekuhwa.

33 Bahi Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkunchema Yesu nkummuja kuchidoni, “Ati wako nni Nfalume wa Vayahudi?” 34 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Malove anelo ùtangola umwene au ànipwawa munu akuhaulidile habali dyangu?” 35 Pilato nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwani nangu Nnyahudi? Vanu vako na makuhani vakulu njo vakupelekejije kwang'une. Kwani ùtendilechi?” 36 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo. Ufalume wangu ukàchiva wa apano pachilambo, valinsi vangu vakaningupanyanila uchinga Vayahudi vanangukamule. Henga hambu, Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo.” 37 Bahi Pilato nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Dachi, wamba wako nfalume?” Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula kuva nangu nfalume. Nangu ùnivelekwa na ngùidile pachilambo uchinga nivashuhudile vanu kwamba uhiu. Na kila munu autámwa uhiu ànangupilikanila.” 38 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Uhiu njo chamani?”

Pilato pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahwenela kavila Vayahudi pawelu, nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nikályona likosa lya kunnyukumu munu ayu. 39 Henga

* 18:28 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

mwenu mùvele na nnyambo wakuchimuliwa nfungwa yumo mahiku la Sikukuu ya Pasaka. Dachì, mùnalembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?”⁴⁰ Anepo nkutayanga lwasu uvachidoni, “Tukántamwa munu aneyo! Hwetu tùlembela utuchimulile Balaba!” Na aneyo Balaba ávele muasi achilinga kuutahuka utawala wa Chiloma.

19

Yesu àhukumiwa kuhwa

¹ Bahi Pilato nkuvaamulisa matiyala vantwale Yesu na kunsulubula. ² Kwa mang'wanyu, matiyala nkudinga lutavi lwa miva malinga kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti. Nkummwaja na likoti lya langi ya chifalume. ³ Nkuva uvahwena muyo mwake uvachidoni, “Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi,” akuno uvampanya makofi. ⁴ Pilato nkuhuma kavila pawelu nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Lola, nangu nímbeida nawe pawelu, uchinga mumale kuva nangu níkályona likosa lya kunnyukumu.” ⁵ Bahi Yesu nkuhuma pawelu, akuno awètè kofiya ya miva na alila likoti lya langi ya chifalume. Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Munu wene nni ayuno!” ⁶ Bahi makuhani vakulu na valinsi va Ing'ande yanga Nnungu pavammwene Yesu, nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba! Mmambe munsalaba!” Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Ntwalange mmene mukammambe, kwa kuva nangu níkályona likosa lya kunnyukumu.” ⁷ Vayahudi nkunyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùvele na sheliya yetu, na kupapatana na sheliya aneyo, ayu munu àlembelewa kuhwa, kwa kuva álichemile Mwana wanga Nnungu.”

⁸ Pilato papilikene malove anelo, nkuhalija kuyopa. ⁹ Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwani wako kwenu kwachi?” Henga Yesu nkunyalala chihi. ¹⁰ Bahi Pilato nkunnyaaulila kuchidoni, “Dachi, ukátamwa kutangola na nangu? Dachì, wako ukámaite kuva nangu ngùvele na mamulaka la kukuhungula au kukuvamba munsala?” ¹¹ Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Wako ukee na mamulaka lohelo kwang'une, ikànavé chihi àlalá lakupêle Nnungu. Bahi ing'anya ya aneyo, ayula angukamujije kwakuwe àtendile sambì ing'ulu namene kupunda yakuwe.” ¹² Bahi kutandikila anepo, Pilato nkuva wataha indila ya kunnyungula Yesu. Henga Vayahudi nkutaya lwasu, uvachidoni, “Ukànnnyungula munu ayu, wako ukákumilana na Nfalume wa Loma*.” Kwa

* **19:12** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

kuva, kila munu alitênda kuva nfalume, àntahuka Nfalume wa Loma!”¹³ Pilato papilikene malove anelo nkunyumya kav-ila Yesu pawelu, nkuikala pachiteng'u chake cha hukumu, pachinu pachêmwa, “Sakafu ya Mayanga,” na Vaebhaniya vâchema, “Gabata.”

¹⁴ Yávele malinga sasita muhi, nniduva lya kulipanganiha kwajili ya Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka,[†] Pilato nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nnolange nfalume wenu!”¹⁵ Henga vanang'o nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmwalale! Mmwalale! Mmambe munsalaba!” Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela nimmambe nfalume wenu?” Makuhani vakulu nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukávele na nfalume yunji ikà nave chihi Nfalume wa Loma.”¹⁶ Bahi Pilato nkuvakamuja Yesu, uchinga vakammambe munsalaba, anepo matiyala nkuntwala Yesu.

Yesu àvambwa munsalaba

(Matayo 27:32-44, Mako 15:21-32, Luka 23:26-43)

¹⁷ Yesu nkuuka paimanga akuno anyakwilè nsalaba wake mpaka pachinu pachêmwa, “Pachinu pa Libadang'a,” kwa Chieblaniya pàchemwa, “Goligota.”¹⁸ Matiyala nkummamba Yesu munsalaba. Nkuvambwa na vanu vanji vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda, na Yesu paching'ati.¹⁹ Pilato nkulaija lalembwe malove koka lavikwe munsalaba. Anelo malove lálembwije uvila, “YESU WA NASALETI, NFALUME WA VAYAHUDI.”²⁰ Bahi Vayahudi vohe vânilasoma malove anelo kwa kuva, pachinu apala panavambwije Yesu pávele pepi na imanga na malove anelo lálembwije kwa Chieblaniya na Chilatini na Chigiliki.²¹ Bahi makuhani vakulu va Vayahudi nkunnyaulila Pilato kuchidoni, “Unalembe, ‘Nfalume wa Vayahudi,’ ila lembe uvila, ‘Ayuno munu áhawile kuva, nangu njo Nfalume wa Vayahudi!’ ”²² Pilato nkuyang'ula kuchidoni, “Langulembile, ñnilalembe!”

²³ Matiyala pavamalidile kummamba Yesu, nkuditwala dinguwo dyake, nkuyavanya matunji ncheche, kila litiyala litunji lyake. Nkupatana vanaipapule kansu yake kwa kuva ikà navele na pachinu patotwije ila ífumwije chihi kutandikila muha mpaka pahi.²⁴ Avala matiyala nkuhaulaniha kuchidoni, “Tunaipapule kansu aino, henga tuyeke indingi uchinga tumale kuva ìmbekuva yanga nnani.” Anelo lánitendeka uchinga latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, “Vâniyavana dinguwo dyangu, na inguwo yangu nkuiyelela indingi.” Bahi anelo njo lavanatendile anevo matiyala.

[†] 19:14 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

²⁵ Pepi na nsalaba wanga Yesu áimidile anyokwe Yesu, na anyokwe nkulu na Maliya n'jawe Kileopa na Maliya wa imanga ya ku Magidala. ²⁶ Bahi Yesu pammwene anyokwe aimidilè pepi na ayula nkuhundwa wanantamwije namene Yesu, nkunnyaaulila anyokwe kuchidoni, “Mama! Aneyo vino njo mwanalo.” ²⁷ Anepo nkunnyaaulila ayula nkuhundwa kuchidoni, “Aneyo vino njo anyoko.” Na kutandikila liduva anelyo, ayula nkuhundwa nkuntwala Maliya, nkunaikala nawe kukaya kwake.

Kuhwa kwanga Yesu

(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Luka 23:44-49)

²⁸ Bada ya anelo, akuno Yesu wamala kuva lammalele lànitimila na uchinga Malemba Lanaswe latimile, nkuchidoni, “Ngùvele na inyota.”[‡] ²⁹ Pachinu anepo pávele na chombo chínavele na divayi dihahâma. Bahi matiyala nkuchuvika siponji n'divayi adila, nkupatika nnufito lwa nnandi wa hisopo, nkummika Yesu pakanya pake uchinga ahonde. ³⁰ Yesu pamidile adila divayi nkuchidoni, “Lammalele lànitimila!” Anepo nkutepya muti wake, nkuhila.

Yesu àhomekwa nkuchi nnuvau

³¹ Liduva alila lívele lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelela, na liduva anelyo lya Kuyewelela lívele likulu kwa kuva lívele liduva lya Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka. § Ing'anya ya anelyo, Vayahudi vakanalembedile miili ya avala vavambwîje mmisalaba iisalile chihi umula muha. Bahi nkunnya Pilato avaluhùsù kuvalumula madodo vanu avala vanavambwîje mmisalaba uchinga vapiyanye kuhwa na miili yavo iuswe. ³² Bahi matiyala nkuhwena unalumula madodo la avala vanu vanavambwîjwe pamo na Yesu munsalaba, nkunnumula ntandi na wavili. ³³ Henga pavakamwele kwanga Yesu nkunkoja ahidilè, bahi nanga pavanannumwile madodo. ³⁴ Henga litiyala yumo nkunnyaoma nkuchi nnuvau, upala nkuhuma myadi na medi. ³⁵ Munu alawêne mambo anelo nni ahûmya ushahidi, na ushahidi wake nni wauhiu. Na animâla kuva àtangola uhiu, uchinga na mwenu mupate kukulupila. ³⁶ Alano lànitendeka uchinga latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, “Wala nanga liwangwa lyake limo limbelumûlwa.”** ³⁷ Na Malemba Lanaswe lanji làhaua kuva, “Vàmbennola ayula uvannyomile nkuchi.”††

‡ 19:28 Sabuli 69:21. § 19:31 Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

** 19:36 Kuuka 12:46, Isabu 9:12, Sabuli 34:20. †† 19:37 Sakaliya 12:10.

*Kusikwa kwanga Yesu**(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Luka 23:50-56)*

³⁸ Anepo Yusufu mwenedi wa ku Alimataya, nkunyuwa Pilato luhusa lwa kuusa mmili wanga Yesu. Na aneyo Yusufu ávele nkuhundwa wa sili wanga Yesu, ing'anya ávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi Pilato nkunnuusu, na Yusufu nkuhwena unauusa mmili wanga Yesu. ³⁹ Nikodemo, ayula anamwenedile Yesu nachilo nanang'e ániida. Nang'e ányakwile malinga kilo salasini dya mahuta la manemane lakundanyike na ubani. ⁴⁰ Bahi vammalele vavili nkuutwala mmili wanga Yesu, nkuudingilija sanda ivapakile mahuta lakunung'ila. Vátendile uchocho kupapatana na mihambo ya Vayahudi ya kuuandaa mmili kwajili ya kuusika. ⁴¹ Pepi na pachinu apala pávambwije Yesu, pávele na welu, na mmwelu anewo múvele na nsati wahambi, uvakanambi kunsika munu. ⁴² Na kwa kuva lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelega lya Vayahudi, na kwa kuva nsati úvele pepi, bahi nkunansika Yesu anemwo.

20*Nsati ukávele chinu**(Matayo 28:1-8, Mako 16:1-8, Luka 24:1-12)*

¹ Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu akuno kuvèlè na lupi, Maliya wa imanga ya Magidala ápite kunsati, aneko nkulyona liyanga livanadivite pannango wa nsati liuswije. ² Bahi nkutukuta nkuhwena kwanga Petulo na kwanga ayula nkuhundwa yunji wanantamwijwe namene na Yesu, nkuvahaulila kuchidoni, “Nang'olo vànimmusa munsati na wala nanga patumaite kuvammikile.” ³ Bahi Petulo pamo na ayula nkuhundwa yunji nkuuka nkuhwena kunsati. ⁴ Vammalele vavili nkutukuta, henga ayula nkuhundwa yunji nkutukuta namene kumpunda Petulo, nkulongolela kuhwika pansati. ⁵ Pakamwele, nkutepa nkupenekela nkati munsati, nkuyona sanda, henga nanga panainjidile. ⁶ Anepo Petulo nkukamola pachikundu pake, nkuinjila mwalehu munsati. Nkuyona sanda ìvele panyenje, ⁷ pamo na chitambala chivanavimbile mmuti wanga Yesu. Anecho chitambala nanga pachinavikwije pamo na vinji, ila chínipindanywa na kuvikwa pachinu panji paweka. ⁸ Bahi ayula nkuhundwa yunji analongoledile kukamola pansati nanang'e nkuinjila nkati. Nkulilolela mwene, nkukulupila. ⁹ Kwa kuva, vávele bado vakànambikwelewa àlalá Malemba Lanaswe lahaúla kuva, lasima Yesu afufuke kuhaloka kwa vahwile. ¹⁰ Bahi anevo vakuhundwa nkuuka, nkuuya kukaya.

*Yesu ànhumila Maliya wa ku Magidala
(Matayo 28:9-10, Mako 16:9-11)*

¹¹ Henga Maliya wa imanga ya ku Magidala áimidile pawelu nsati wakuta. Pánavele nkukuta, nkutepa kupenekela munsati, ¹² nkuvona malaika vavili vanawete dinguwo dyanaha, vaikaléngé apala paunalajijwe mmili wanga Yesu, yumo m'bali wa kumuti na yunji m'bali wa kumadodo. ¹³ Anevo malaika nkummuja Maliya kuchidoni, “Mama, ùkuta chani?” Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nakuta ing'anya vànimmusa Nang'olo wangu na nangu níkámaite pachinu pavammikile.”

¹⁴ Pamalidile kutangola malove anelo, nkulauka kunyuma, nkumwona Yesu aimidilè, henga nanga panammaite kuva nni Yesu. ¹⁵ Yesu nkummuja kuchidoni, “Mama, mwadachi unakùtà? Ùntaha nnani?” Maliya nkutenda kuva walonjela nawe nni nkúlima wa aula welu, bahi nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, ikàva wako njo ummusije, ngùhaulile kuummikile, nguhwene nikantwale.” ¹⁶ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Maliya!” Maliya nkulauka, nkutangola kwa Chieblaniya, kuchidoni, “Laboni!” Mana lake, Nkúhunda. ¹⁷ Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Unangukamule, kwa kuva nikanahwena kwa Atatangu. Henga hwena kwa anung'unuvangu ukavahaulile kuchidoni, ‘Ngùhwena muha kwa Atatangu, nanang'e nni Atatawenu, Nnungu wangu na nni Nnungu wenu.’ ” ¹⁸ Bahi Maliya wa imanga ya ku Magidala nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanga Yesu wachidoni, “Ñnimwona Nang'olo!” Na nkuvahaulila lamalele lannyaulidile Yesu.

*Yesu àvahumila vakuhundwa vake
(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Luka 24:36-49)*

¹⁹ Yávele chinalyulo cha liduva ulila lya Jumapili, vakuhundwa Yesu vávele pamo nng'ande na milango ínichimwa ing'anya vávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi upala Yesu nkuvahumila, nkuimila paching'ati, nkuvahaulila kuchidoni, “Amani ìive pamo na mwenu!” ²⁰ Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono lake na nnuvau. Bahi anevo vakuhundwa nkuhangalala namene pavammwene Nang'olo. ²¹ Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Amani ìive pamo na mwenu! Malinga Atata Nnungu changutumile nangu, nanangu uchocho nìntuma mwenu.” ²² Pamalidile kutangola malove anelo, nkuvavehija dimumu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mpwechelange Umumu Wanaswe. ²³ Munu woheyo umumbensamehe masambi lake, achiasamehewe, na munu woheyo umukambensamehe masambi lake, akambesamehewa.”

Yesu ànnyumila Tomaso

²⁴ Henga Tomaso, uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, nkuhundwa yumo muavala kumi na mbili, akánavele pamo na avake panaidile Yesu. ²⁵ Bahi avala vakuhundwa vanji nkunnyaaulila kuchidoni, “Tùnimwona Nang’olo.” Tomaso nkuvahaulila kuchidoni, “Nikánadyone alama dya misumali mmakono lake na kutaya chala changu n’dyalama anedyo na kutaya nkono wangu nnuvau lwake, mwiko nikambekulupila kuva mùnimwona.”

²⁶ Bahi nniduva lya nane, vakuhundwa vanga Yesu vávele kavila pamo nng’ande, Tomaso nanang’e ávele pamo na vanang’o. Bahi Yesu nkuvaidila, akuno milango ichimìjwè, nkuimila paching’ati, nkuhaua kuchidoni, “Amani ììve pamo na mwenu!” ²⁷ Anepo nkunnyaaulila Tomaso kuchidoni, “Vika chala chako apano, na ulalole makono langu, na unyoloje nkono wako uutaye nnuvau lwangu. Unave umunu ukákulupila, henga kulupila.” ²⁸ Tomaso nkunnyaaulila Yesu kuchidoni, “Nang’olo wangu na Nnungu wangu.” ²⁹ Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Wako ùnikulupila kwa kuva ùningwona, henga wasa avala vakulupîla bila ungwona.”

Chinu chin’tendile Yohana alembe chitabu achino

³⁰ Yesu átendile vimaiho vya masaibu vinji vyohe muyo mwa vakuhundwa vake vikálembwìjwe nchitabu chino. ³¹ Henga alano lànilembwa uchinga mupate kukulupila kuva Yesu njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, na kwa kukulupila mupate umi kwa kulundana nawe.*

21*Yesu àvahumila vakuhundwa vake saba*

¹ Bahi palapitile anelo, Yesu nkuvahumila kavila vakuhundwa vake kunyenje Litanda lya Tibeliya, yani Litanda lya Galilaya. Kuvahumila kwake kwávele uvila, ² liduva limo, Petulo na Tomaso uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, na Nasanieli mwenedi wa Kana ya chilambo cha ku Galilaya na vana vavili va Sebedayo pamo na vakuhundwa vanji vavili, vávelenge pamo. ³ Petulo nkuvahaulila avake kuchidoni, “Nangu ngùhwena unaupa dihomba.” Vanang’o nkunnyaaulila kuchidoni, “Na hwetu tumbelongana na wako.” Bahi nkukananga, nkunakwelanga ingalava, henga chilo anecho nanga pavanapete chinu chohecho. ⁴ Na uhiku pauchicha, Yesu nkuimila nnyenje litanda, henga vakuhundwa nanga pavachimhala kama nni

* **20:31** Apano Yohana àlembile “mulina lyake,” na mmahiku anelo vanu vatumila malove “lina lyake” kumwamba munu mwene. Bahi kuva mulina lyake ìvele na mana kuva, wako unilundana nawe. Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

nang'e. ⁵ Bahi Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mmanavangu, dachi m̀unipata dihomba?” Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Waala.” ⁶ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Tayanga dinjauw m'bali wa kunkono wa ingalava na muchimupate dihomba.” Bahi nkuyahanga dinjauw, nachihambi nkupata dihomba dyohe namene mpaka nkuvalema kuutangila nkati ingalava, adila dinjauw dũmbele dihomba.

⁷ Anepo ayula nkuhundwa wanantamwije namene Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Ayu nni Nang'olo!” Bahi Petulo papilikene kuva nni Nang'olo, nkuwala inguwo yake ya pannima kwa kuva nanga panaiwete, nkuliyela mmedi. ⁸ Na avala vakuhundwa vanji nkuva uvaida kunnyangi na ingalava, akuno uvautanga lwau luombêle dihomba, kwa kuva nanga pávanavele kulehu na kunnyangi ila vávele chihi malinga mita myamoja uvila. ⁹ Na pavahwikile kunnyangi, nkuwona nkate na uhomba ayanikwije pamakala la moto.

¹⁰ Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanadyo apano dihomba dinji dimuupile.” ¹¹ Bahi Petulo nkuinjila muingalava, nkuutangila kunnyangi lwau alula luombêle dihomba ding'ulungwa myamoja amsini na tatu. Pamo na dihomba kuva dyohe, henga lwau nanga palunakadwike. ¹² Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idang'ana mulye.” Na wala nanga nkuhundwa analingile umuja kuva, “Wako nnani?” Kwa kuva, v̀animala kuva nni Nang'olo. ¹³ Yesu nkwida, nkuwala nkate, nkuveng'a, nkuenda uchocho na adila dihomba.

¹⁴ Auno wávele mwanda watatu Yesu kuvahumila vakuhundwa vake bada ya kufufuka.

Yesu nawi Petulo

¹⁵ Bahi pavamalidile kulya, Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, “Petulo,* mwana wanga Yohana! Dachi, muhiu ùnangutamwa kupunda ava?” Nang'e nkunyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Valise vanu vangu unguvalandenye na angandolo.”

¹⁶ Nkumuja kavila mwanda wavili kuchidoni, “Petulo, mwana wanga Yohana, dachi ùnangutamwa?” Petulo nkunyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaaulila kavila kuchidoni, “Vachunge vanu vangu unguvalandenye na angandolo.”

¹⁷ Anepo Yesu nkummuja mwanda watatu kuchidoni, “Petulo mwana wanga Yohana, dachi ùnangutamwa?” Bahi Petulo nkuandilika kuyuvula ing'anya áujijwe mwanda watatu kuva, “Dachi, ùnangutamwa?” Petulo nkunyang'ula

* 21:15 Mmalemba ilembwijwe Simoni, lina lyake linji Petulo

Yesu kuchidoni, “Nang'olo, wako ùnimala lammalele, na ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaaulila kuchidoni, “Valise vanu vangu unguvalandenye na angandolo vangu! ¹⁸ Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, púnavele kijana úliwaja chihi umwene na kuhwena chihi kwoheko kulembela. Henga paumbekongopala ùmbenyoloja chihi makono lako, na munu yunji akuwaje na kukupelekeja pachinu pukatomwa.” ¹⁹ Yesu átangwele malove anelo ùlanguja namuna Petulo chambekuhwa na kuntumbyanga Nnungu. Pámalidile kutangola uchocho, Yesu nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Ngupapate.”

Yesu nawi Yohana

²⁰ Anepo Petulo nkulauka, nkumwona ayula nkuhundwa atamwíjwe namene na Yesu wavalandola. Nkuhundwa aneyo nni ayula anayamene na Yesu pavachilya chakulya cha lyulo, na nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, nnani ambekutengelêka?” ²¹ Bahi Petulo pammwene aneyo nkuhundwa, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, na ayu dachi?” ²² Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida? Wako ngupapate chihi nangu.” ²³ Bahi aila habali nkupilikanika kwa vakúlupila vanji va Yesu kuva ayula nkuhundwa nanga pambekuhwa. Henga Yesu nanga panahawile kuva aneyo nkuhundwa nanga pambekuhwa, ìla áhawile kuva, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida?”

²⁴ Nkuhundwa aneyo njo ayula ahûmya ushahidi wa mambo alano, na nni uyoyo alembîle habali adino. Na hwetu tùnimala kuva ushahidi wake nni muhiu.

Ntululilo

²⁵ Na pàvele na mambo lanji lohe lalatendîle Yesu. Henga kwikavele uchilembwa kila chinu chachitendile Yesu, ngwòna ata chilambo chammalele chikánaoneleje kuvika vitabu vichichivilembwe.

Chitabu cha Matendo la Mitume Ulongoledi

Chitabu cha Matendo la Mitume chitana namuna likuwa lya vanu vankulupîla Yesu chilitandilike aneko ku Yelusalemu na namuna chiliyenjele aneko ku Yudeya na ku Samaliya na kuvilambo vya kulehu, kupapatana na malaijo langa Yesu kwa vakuhundwa vake kabla ya kutwaliwa kuhwena kulihunde (Matendo 1:8). Chitabu achino cha Matendo la Mitume chilembwije na Luka, ayula alembile chitabu cha Luka. Luka ávele n'ganga, na ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutana saana namuna chilanavele. Munu wachinnembila vitabu avino vivili, yani chitabu cha Luka na chitabu cha Matendo la Mitume nni nkulu yumo wa Chiloma uvanchema Teofili. Henga pamo na anelo, ìnahululika kuva vitabu avino vílembwije kwajili ya vakúkulupila va Chiyahudi na Chigiliki (Matendo 1:1).

Chitabu cha Matendo la Mitume chilembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 60 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Anelyo ìnamaikana ing'anya chitabu achino chímalilike kulembwa kabla Paolo akánambihuma nnilungu aneko Loma. Uchocho, Luka ápapatana na Ntume Paolo mmyanda yake, na myanda aneyo, myanda yohe ítandikila aneko ku Antiyokiya. Njo mana vanu vanji vátenda kuva chitabu achino chilembwije ku Antiyokiya na vanji vátenda kuva chilembwije aneko ku Loma. Chitabu cha Matendo la Mitume nni mwendeleso wa chitabu cha Luka. Chitabu achino chítandilika kwa kutana habali ya kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde malinga chamalilidile nchitabu cha Luka. Makudungilo la Luka la kulemba chitabu achino lávele ulala lanavenalo pachilemba chitabu cha Luka. Luka ákudungidile Teofili na vakúkulupila vachihalíja kuyenjejeka vapate kumala saana namuna chiutandilike ukilisto na namuna chiuyenjele. Kwa kuva, Luka ànitana saana kwamba maisha langa Yesu nchitabu cha Luka, na ànitana saana habali dya kuyanjala kwa ukilisto, nchitabu cha Matendo la Mitume.

Chitabu cha Matendo la Mitume chítwing'a hwetu nfano wa vakúkulupila vatandi namuna chivachiikala kwa ing'ulupa na kulisingila Yesu. Maisha la mitume látuhunda hwetu namuna ya kulisingila uweso wa Umumu Wanaswe patuyanajaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa vanu vanji.

Uinjipihi wa chitabu cha Matendo la Mitume

1. Sula ya 1:1-8:1, Luka àtana bahali dya kuida kwa Umumu Wanaswe kwa vakuhundwa na kuyenjejeka kwa vakúkulupila.
2. Sula ya 8:2-12:23, Luka àtana habali dya kulagihwa na kubanihwa kwa vakúkulupila, kunavatendile vauke pa Yeluselemu na kuhwena unayanjaja Malove Lambone ata kwa vanu vakávele Vayahudi.
3. Sula ya 12:24-14:28, Luka àtana habali dya mwanda ntandi wanga Paolo kuhwena unayanjaja Malove Lambone.
4. Sula ya 15:1-35, Luka àtana habali dya kukojana kwa vatumbe va lukumbi lwa vakulu va vanu vankulupíla Yesu kwajili ya kwamula mambo muhimu lavalembelewa kutenda vakúkulupila vahambi.
5. Sula ya 15:36-18:22, Luka àtana kwamba mwanda wavili wa Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu.
6. Sula ya 18:23-20:38, Luka àtana habali dya mwanda watatu wanga Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto.
7. Sula ya 21-26, Luka àtana habali dya kukamulwa kwanga Paolo aneko ku Yelusalemu.
8. Sula ya 27-28, Luka àtana habali dya kupelekejwa kwanga Paolo aneko ku Loma.

¹ Somo Teofili,

Nchitabu changu chitandi, úníkulembila vitukutuku vyamalele vyatendile Yesu na kuvihunda kutandilika patandilike kukola madengo lake, ² mpaka liduva alila lyatwaliwije na Nnungu kuhwena kulihunde. Kabla akànambitwaliwa, Yesu áñivalaija kupitila Umumu Wanaswe, mitume vake vavatandwêle. ³ Bada ya kuhwa kwake, Yesu áñililanguja kwa mitume vake kwa namuna dyohe kumaiha kuva nang'e àñifufuka. Mmaduva alubaini Yesu áñavahumila na kulonjecho kuyamba Ufalume wa Nnungu. ⁴ Panavenkulya navo nkuvalaija kuchidoni, “Munauke pa Yelusalemu, ikalanga upano muilindilile aila ahadi yaahidite Nnungu Atata, imunangupilikene nangu ungonjelele. ⁵ Kwa kuva, Yohana ávabatisije vanu kwa medi, henga mwenu mũmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe mmaduva kadiki laída.”

*Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde
(Mako 16:19-20, Luka 24:50-53)*

⁶ Bahi mitume pavakojene pamo na Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, dachi auno njo uhiku úmbevauhijà Vaisilaeli ufalume wavo?” ⁷ Anepo Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Aneyo ikee kasi yenu kumala mahiku na maduva

lalatandwele Atata kwa mamulaka lake mwene. ⁸ Henga mumbepwechela dimongo, pambennyidila Umumu Wanaswe, na mwenu mumbekuva mmashahidi vangu kutandikila apano pa Yelusalemu na chilambo chammalele cha Yudeya pamo na Samaliya, mpaka mmilambo vyammalele vya pachilambo.” ⁹ Pamalidile kutangola anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena kulihunde, na pavachihweneha kunnola, nkutitimila mmahunde.

¹⁰ Pavanavele nkupalambahija meho kumahunde akuno Yesu avenkuhwena, gafula nkuhumila malaika va Nnungu vavili vavêle muchi valume, vawête dingwo dyanaha, nkuimila pamo na vanang'o, ¹¹ nkuchidoni, “Amanganya mmanu mma pa Galilaya, mwadachi muniimila umulola kumahunde? Ayu Yesu atwaliwije kwenu mwenu kuhwena kulihunde, ambeida kavila malinga chimummwene wahwena kulihunde.”

Kutandolwa kwanga Matiya

¹² Anepo mitume nkuuya ku Yelusalemu kuhaloka ya kulichinga lichêmwa Lichinga lya Miseituni livêle pepi na pa Yelusalemu, malinga ulehu uluhusiwije kwonga Nniduva lya Kuyewelega. ¹³ Pavahwikile kumanga, nkukwela n'galofa, nkunaingila nchumba chivachiikala. Vanu vânaevele anepo nni Petulo na Yohana na Yakobo na Anduleya na Filipino na Tomaso na Batolomayo na Matayo na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni anavele nnikuwa lya Vaselote, pamo na Yuda mwana wanga Yakobo. ¹⁴ Vanu anevo vammalele chalumo na anyokwe Yesu na anung'unuvake Yesu vachilume pamo na vakongwe vanji vâna kojana pamo uvanyuwa Nnungu kwa ntima umo.

¹⁵ Mmaduva anelo, liduva limo Petulo nkuimila ching'ati pa avake vankulupila Yesu, vânaevele malinga myamoja na ishilini, Petulo nkuchidoni, ¹⁶ “Mmalangavangu, inilembelewa Malemba Lanaswe latimile, alalâ lanalaujije Umumu Wanaswe kala kupitila malove lanatangwele Daudi, kuyamba habali dyanga Yuda, anavalodyije vanu vanankamwile Yesu. ¹⁷ Yuda avele nnikuwa lyetu, na anitandolwa uchinga akole madengo pamo na hwetu.”

¹⁸ Dihela dyanapwecheledile Yuda kwa kutenda lahakalenge la kuntengeleka Yesu, vanu vanji nkunasumila luhundu. Pachinu anepo nni panalipambidile Yuda muha, pakandike nkumatoka pahi nkutumbukana, utumbo wake nkuhuma pawelu. ¹⁹ Vanu vammalele va pa Yelusalemu nkupilikana habali dya kuhwa kwanga Yuda. Bahi apala pachinu nkupachema, Akelidama, mana lake, “Luhundu lwa

myadi.”²⁰ Petulo nkuhweneha kutangola wachidoni, “Kwa kuva, ñilembwa nchitabu cha Sabuli kuva, ‘Nafasi yake ñve uchiva, Wala anapawe munu wa kuikala nafasi yake.’

Ñilembwa kavila kuva, ‘Munu yunji akole madengo lachikola nang’e.’

²¹ Bahi tũlembewawa tuntandole munu yumo muavala vachipapatana na hwetu mahiku lammalele latuchionga na Nang’olo Yesu. ²² Munu aneyo ãlembewawa ãave munu anapawije kutandikila liduva alila Yohana lyam’batisije Yesu mpaka liduva lyatwaliwije Nang’olo Yesu kuhwena kulihunde. Ìlembewawa munu yumo muanevo ãave shahidi pamo na hwetu wa kufufuka kwanga Yesu.”

²³ Bahi nkutambulanga malina la vanu vavili, Yusufu uvanchema Balisaba, lina linji vãnchema Yusto, na yunji wavili lina lyake Matiya. ²⁴ Anepo nkuyuwa uvachidoni, “Nang’olo, wako ùnimala mitima ya vanu vammalele. Tulanguje muavano vanu vavili, alida untandwele, ²⁵ uchinga akole madengo la chitume lalalekile Yuda nkuhwena pachinu palembewawa.” ²⁶ Anepo nkuyela indingi, indingi nkumatokela Matiya, nang’e nkuyenjewa nnikuwa lya mitume kumi na moja.

2

Umumu Wanaswe àingila mmitima ya vakúkulupila

¹ Palihtwikile liduva lya Sikukuu ya Lichela, ivachema Pentekoste, vakuhundwa vammalele vãvelenge pamo. ² Upala nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde, lidi livêle muchi lidi lya lipungo likulu, na alila lidi nkuumbala muing’ande yammalele muvanaikele. ³ Nkuhumila dindimi dinayavanyike, dinavele muchi dya moto, nkunatulila mmuti mwa kila munu. ⁴ Bahi vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandilika kutangola kwa luga dinji malinga Umumu Wanaswe chanavahululihije.

⁵ Mmaduva anelo, pa Yelusalemu páikala Vayahudi vachikamula amuli dya Chiyahudi vachihaloka mmilambo vyammalele. ⁶ Pavapilikene anelyo lidi, likuwa likulu namene lya vanu nkuhimana pamo. Vanu vammalele nkuhemwa, ing’anya kila munu ávapilikana vanu vankulupila Yesu uvatangola kwa luga ya kila munu. ⁷ Pavanavele nkuhemwa na kukangana, nkuva uvatangola kuchidoni, “Dachi, ava vanu utuvapilikana uvatangola uvila, akee venedi va ku Galilaya? ⁸ Mwadachi kila munu muhwetu ávapilikana uvatangola kwa luga yake yavelekwejije nayo? ⁹ Muhwetu mùve vanu vahalôka mmilambo vya ku Pati na

ku Mede na ku Elamu na vanji venedi va ku Mesopotamiya na ku Yudeya na ku Kapadokiya na ku Ponto na ku Asiya,¹⁰ na ku Filigiya na ku Pamfiliya na ku Misili na vanji vâhaleke mipata ya ku Libiya pepi na ku Kilene, na vayeni vanji vâhaleke ku Loma.¹¹ Uchocho, pávele Vayahudi na vanu vanji vapapête dini ya Chiyahudi na vanji vâhaleke ya ku Kilete na ku Alabiya. Tuvenkuvapilikana vanu ava uvatangola kwa luga dyetu tuvene kuyamba matenda Nnungu makulu.”¹² Vanu vammalele nkukangana na kuhwang'anyika ding'ano akuno uvaujana kuchidoni, “Vitukutuku avino mana lake chamani?”¹³ Henga vanu vanji nkuva uvavatendela mang'wanyu uvachidoni, “Ava vanu vakelewise wala!”

Petulo àpwahika na vanu

¹⁴ Anepo Petulo nkuimila pamo na avala mitume kumi na moja nkutandilika kupwahika na vanu, Petulo nkunonoha lidi wachidoni, “Mmalangavangu Mmayahudi pamo na mmanu mmammalele muikalanga pa Yelusalemu, pilikanila sana alano lanimbennyaulila.¹⁵ Ava vanu nanga pavakelewise muchi chimuhaula mwenu, kwa kuva, aino nni satatu chihi ya ulyamba.¹⁶ Henga alino nni alila lyanatangwele nabii Yoweli wachidoni,

¹⁷ ‘Nnungu àhaua kuchidoni,
mmaduva la kuntululilo nìmbeveng'a Umumu Wanaswe vanu
vammalele.

Nnungu àmbevahululiha vana venu vachilume na vachimahé
kuhumya unabii,

na Nnungu àmbevalanguja vijana venu maono,
na àmbevatenda vasele venu valote.

¹⁸ Mmaduva anelo, nìmbeveng'a vatumishi vangu,
valume na vamahe Umumu Wanaswe,
na vanang'o vachivahumye unabii.

¹⁹ Nìmbetenda masaibu kumahunde,
na vimaiho apano pachilambo,
kùmbekuva na myadi na moto na lyohi lya kwidopa.

²⁰ Liduva lìmbeukuva na lupi,
na mwedi ùmbekuva wanahuvi muchi myadi,
kabla likànambikamola liduva alila likulu lyanga Nang'olo,
liduva lya kukanganya.

²¹ Na kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.*

²² Mwenu Mmaisilaeli avangu, pilikanila malove alano!
Yesu wa ku Nasaleti ávele munu anamaihijwe na Nnungu
kwenu mwenu kwa masaibu na lakukanganya na vimaiho

* **2:21** Apano Yohana alembite kulichema lina lyanga Nang'olo wayamba kunyuwa Nang'olo nsada. Na maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

vyanatendile Nnungu kwenu kupitila kwanga Yesu, malinga mwenu mmene chimumaite. ²³ Kutandikila patandi Nnungu mwene áimala na ánikudungila kuva Yesu álemelewa ataywe mmakono la vanu vakápapata Sheliya ya Nnungu, na mwenu mùnimwalala kwa kummamba munsalaba kupitila kwa vanang'o. ²⁴ Henga Nnungu ánimfufula, wammusija ihwi, ing'anya nanga painahululike kuhwa kunnyunge. ²⁵ Kwa kuva, Nfalume Daudi ánitangola kunnyamba Yesu pachihaula kuchidoni,

‘Nnimwona Nang'olo pameho pangu maduva lammalele.

Ing'anya ávele m'bali wangu wa kunkono, bahi nimbewinga.

²⁶ Bahi ntima wangu unahangalala,

na lulimi lwangu lunalulutila.

Kavila, nimbekuva na lilolelo kuyamba mmili wangu.

²⁷ Kwa kuva, Nnungu ukambenguleka pachinu pavanu vahwíle,

wala kunneka ntumishi wako wanaswe akandike.

²⁸ Òningulanguja indila ya umi uhiu,

na kwa kupwawa kwako nimbumbajwa ihangaladi!’

²⁹ Mmalangavangu Mmaisilaeli, nangu nahulula kutangola kwa uhiu habali dya anakulwetu Daudi. Nang'e ánihwa nkun-sika, na nsati wake úvele upano petu mpaka nelu. ³⁰ Henga Daudi ávele nabii na áimala kuva Nnungu ánimwapilila li-apilo lya kuva, nnukolo lwake ámbentandola munu yumo uchinga atwale mapala la ufalume. ³¹ Na ánilona àlalá lambehumíla paida, njo mana átangwele malove kuyamba kufufuka kwanga Kilisto kuva, ‘Nnungu nanga panannek-ile pachinu pavanu vahwíle na mmili wake nanga paunakandike.’ ³² Bahi Nnungu ánimfufula Yesu, na hwetu tuvammalele nni tumashahidi tuva chinu anecho. ³³ Nnungu ánintumbyanga Yesu pankwejije nkummika m'bali wake wa kunkono. Anepo Yesu nkumpwachelela Umumu Wanaswe kuhaloka kwa Nnungu Atatake muchi chanamwahidite. Na nang'e ánitwing'a aneyo Umumu malinga chimwona na kupilikana. ³⁴ Kwa kuva, mwene Daudi nanga panakwedile mpaka kulihunde, henga nang'e mwene áhawile kuchidoni,

‘Nang'olo ányaulidile Nang'olo wangu kuva,

“Ikala m'bali wangu wa kunkono,

³⁵ mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika makumbu lako.”’

³⁶ Bahi vanu vammalele va Isilaeli válemelewa vamale kwa uhiu kuva Nnungu ántendile Yesu umunammabile kuva Nang'olo na Kilisto.”

³⁷ Bahi vanu pavapilikene anelo, mitima yavo nkuhukumika, nkummuja Petulo na mitume vanji

kuchidoni, “Hambi, mmalangavetu tutende dachi?” ³⁸ Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Lekanga masambi na kila munu abatiswe kwa lina lyanga Yesu Kilisto, uchinga Nnungu ansamehe masambi lenu. Na mwenu mumbepwechelela inujo ya Umumu Wanaswe. ³⁹ Kwa kuva, ahadi aino nni yenu mwenu na vana venu pamo na vanu vammalele vavele kulehu, yani vammalele vambechemwa na Nang'olo Nnungu wetu.”

⁴⁰ Petulo nkuhweneha kuvaduma kwa malove lanji lohe na kuvayuwa namene wachidoni, “Lipohange kuhaloka kwa vanu va chivelèkwà achino chitènda lahakalenge.” ⁴¹ Avala vakulupidile malove lake vanibatiswa, nniduva alila vanu malinga alufu tatu vaniyenjejeka nnikuwa lya vakukulupila. ⁴² Vammalele vanilihumya mwalehu, kulihunda kuhaloka kwa mitume na kukumilana kwa itamwi na kulya chakulya cha pamo kwa kukumbukila sadaka ya Nang'olo Yesu na kuyuwa pamo.

Chivachiikala vanu vankulupila Yesu

⁴³ Vanu vammalele nkunnyopa Nnungu, na mitume nku-tenda masaibu na vimaiho vyohe. ⁴⁴ Vakukulupila vammalele vavele chinu chimo na kila chinu chivanavenacho chiva chavaivohe. ⁴⁵ Vanasumisa vitukutuku vyao na dimali dyao na kunnyavila kila munu malinga chachisikikila. ⁴⁶ Maduva lammalele vanakojana nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, na valya chakulya pamo mmakande lao kwa ihangaladi na kwa ntima helele. ⁴⁷ Vannombolela Nnungu, na vanu vanji vavona vakukulupila kuva vambone. Kila liduva Nang'olo nkuva wavayenjeja vanu vachipohwa, nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu.

3

Petulo ànnamya munu nkwa

¹ Liduva limo Petulo na Yohana vanayomboka kuhwena ku Ing'ande ya Nnungu malinga satisa muhi, vanu pavahwena unayuwa. ² Bahi pavele na munu yumo analamele kutandikila nnitumbo lya anyokwe. Kila liduva vanu vanannyakula uvammika pannango wa kuingilila mu Ing'ande ya Nnungu uvauchema, “Nnango Ukatapele,” uchinga ayuwe dihela kwa vanu vachiingila mu Ing'ande ya Nnungu. ³ Pammwene Petulo na Yohana vavele pepi kuingila nng'ande, nkuvayuwa vamwing'e chinu chohecho. ⁴ Vanang'o nkumpalambahija meho, Petulo nkuchidoni, “Tulole hwetu!” ⁵ Ayula nkwa nkulauka nkuvalola, walolela kupwechelela chinu kuhaloka kwa vanang'o. ⁶ Henga Petulo nkunnyaulila uvila, “Nangu nikavele na hela

yoheyo, henga chimbenacho njo chinikwing'a. Kwa lina lya Yesu Kilisto wa ku Nasaleti, nikuhaulila imila uhwene!”

⁷ Petulo nkunkamula nkono wa kunkono nkuntakatuha, upala madodo na makumbu lake nkupata dimongo.

⁸ Nkupiyanza kutakatuka, nkuimila, nkutandilika kwonga, nkunaingila mu Ing'ande ya Nnungu pamo na vanang'o, waonga na kuchitikachitika akuno wannombolela Nnungu.

⁹ Vanu vammalele vanapawije anepo vānimwona waonga na wannombolela Nnungu. ¹⁰ Pavankameke kuva ayu nni ayula achiikala pannango wa Ing'ande ya Nnungu uvauchema, “Nnango Ukatapele,” wayuwayuwa nkukan-gana namene na wala nanga pavanamaite lankojije.

Mahubili langa Petulo

¹¹ Bahi ayula munu pachipapatana na Petulo na Yohana, vanu vammalele nkuvatukutila mpaka palupenu lwa Ing'ande yanga Nnungu luvachema, “Lupenu lwa Selemani,” akuno uvakangana namene. ¹² Bahi Petulo palawene anelo nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, “Mwenu mmanu mma pa Isilaeli, mwadachi mūlakangana alano? Ing'anya ntwani mūtupalambahija meho hwetu, kuva muchi ayu munu àpete kuhwena kwa dimongo dyetu tuvene au kwa uwanaswe wetu pameho pa Nnungu? ¹³ Nnungu wa anakulwetu Iblahimu, Isaka na Yakobo, ànintumbyanga Yesu ntumishi wake umunankamujije kwanga Pilato, na kunnyita muyo mwa Pilato pamo na kuva Pilato álembedile aneke mwalehu. ¹⁴ Henga mwenu nkunnyita aneyo wanaswe na wambone pameho pa Nnungu, umunkolokohija Pilato anchimulile ayula nkúwalala. ¹⁵ Mwenu nkummwalala ayu anavele chitandikilo cha umi. Henga Nnungu áninfulula, na hwetu njo mashahidi va kufufuka kwake. ¹⁶ Ayu munu umummayite na kumwona, àpete dimongo kwa ing'ulupa ihalokâna na kunkulupila Yesu. Na ing'ulupa aneyo ñinnamya mwalehu malinga mwenu mmammalele chimulyonela vino.*

¹⁷ Hambi mmalangavangu, nangu ñnimala kuva mwenu pamo na vakulu venu mūntendeledile Yesu anelo lammalele kwa kuva nkanamaite limuchilitenda. ¹⁸ Henga uvila njo Nnungu chatimisije malove lanalaujije machedo kupitila manabii vake kuva, Kilisto wake àmbebanika. ¹⁹ Bahi lekanga kutenda masambi, na munnaukile Nnungu uchinga ammusije masambi lenu. ²⁰ Tendanga uchocho uchinga Nang'olo Nnungu ampelekejije mahiku la kutujwa mitima na kuntuma kavila Kilisto wantandwele kutandiki patandi kwajili yenu, na aneyo njo Yesu. ²¹ Yesu álembelwa

* **3:16** Maeleso layâmba “mulina lya Yesu,” lola Yohana 1:12.

aikale kulihunde mpaka palambewika mahiku lambetenda Nnungu vitukutuku vyammalele kuva vyahambi, muchi Nnungu chanatangwele kupitila kwa manabii vake vanaswe kutandikila patandi. ²² Kwa kuva, Musa áhawile kuchidoni, ‘Nang’olo Nnungu wenu àmben’juha munu yumo kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu mmene. Mpi-likanile nang’e kwa kila chinu chambennyaulila. ²³ Na uvila nni chiimbekuva, munu woheyo akambempilikanila nabii aneyo, Nnungu àmbemmusa mwalehu nnikuwa lya alangavake.’ ²⁴ Na manabii vammalele kutandiki Samwili, vammalele válaujanga habali dya vitukutuku vihumîla madu- vano. ²⁵ Mwenu nni mmavana mma manabii, na nni mma- vana mma lilailano lyanatendile Nnungu na atata venu. Kwa kuva, Nnungu ánnnyaulidile Iblahimu kuchidoni, ‘Kupi- tila lukolo lwako, ding’olo dyammalele dya pachilambo ðimbebalikiwa.’ ²⁶ Bahi Nnungu panfufwile ntumishi wake, nkuntuma kwenu hoti uchinga ám’balìkì kwa kunnyemya kila munu mmwenu anatende lahakalenge.”

4

Petulo na Yohana vâpelekejwa ku Lukumbi Lukulu

¹ Petulo na Yohana pavanavele nkutangola na avala vanu, nkukamola makuhani na nkulu wa valinsi va Ing’ande ya Nnungu pamo na Masadukayo.* ² Anevo vanu vânisunala namene ing’anya Petulo na Yohana vâvahunda vanu na ku- vahaulila kuva, Yesu ànifufuka na anelyo limaiha kuva vanu vahwîle vâmbefufuka. ³ Anepo Petulo na Yohana nkukamulwa, bahi kwa kuva ívele chinalyulo, nkunavataya nnilungu mpaka ulyamba. ⁴ Henga vanu vohe muvanu vanapilikene mahundo langa Petulo na Yohana nkukulupila, na isabu ya valume nkuyenjejeka kuhwikila malinga vanu alufu nnyano.

⁵ Liduva lipapête ulyamba, vakulu va Vayahudi na vasele va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya ya Musa, nkuko- jana ku Yelusalemu. ⁶ Uchocho, pávele na Anasi Kuhani Nkulu na Kayafa na Yohana na Isikanda pamo na vanu vanji vohe va nnukolo lwa Kuhani Nkulu. ⁷ Nkuvaimija Petulo na Yohana muyo mwavo nkuvauja kuchidoni, “Mwenu mùlatendile alano kwa dimongo ntwani au kwa mamulaka ntwani?”†

⁸ Anepo Petulo akuno aumbajìjwè Umumu Wanaswe nku- vayang’ula kuchidoni, “Mwenu mmakulu na mmasele mma vanu vetu, ⁹ ikáva nelo mùnatulinga kwa kutuuja kwamba habali yambone yatendewije ayu munu alamêle na namuna

* **4:1** Masadukayo lívele likuwa lya vanu vakákulupila kuva vanu vahwîle vânafufuka. † **4:7** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

chapete kulama, ¹⁰ bahi, mwenu na Vaisilaeli vammalele mulembelewa mumale kuva, ayu munu aimidile muyo mwenu apete umi kwa mamulaka langa Yesu Kilisto wa ku Nasaleti umunammabile, henga Nnungu nkunfufula. † ¹¹ Ayu Yesu njo ulamwamba Malemba Lanawe kuva, 'Liyanga limunahitile mwenu mmakudenga, hambu lijukile kuva liyanga lya paindumba, lya muhimu kupunda lammalele.'

¹² Upohi nanga paupatikana kupitila kwa munu yunji woheyo. Kwa kuva, pachilambo chammalele vanu nanga pavapewije lina lya munu woheyo ahulula kutupoha, ila Yesu weka."

¹³ Bahi anevo vakulu na vasele va lukumbi vanikangana namene kumwona Petulo na Yohana uvatangola bila kuyopa na vanivamala kuva, ava vanu vakavele na elimu ing'ulu na vakanalihundile elimu ya Malemba Lanawe. Nkuhimukila kuva vavele pamo na Yesu. ¹⁴ Henga kwa kuva vavenkumwona ayula munu alamijwe aimidile pamo na vanang'o, bahi vakanavele na lilove lyohelyo lya kuvatahuka. ¹⁵ Bahi nkumwamulu Petulo na Yohana vahume Nnukumbi Lukulu lwa Vayahudi vahwene pawelu, vene nkuisalila nnukumbi uvaujana lunda vene kwa vene, ¹⁶ uvahaula kuchidoni, "Ava vanu tuvatende dachi? Kwa kuva, vanu vammalele va pa Yelusalemu vanimala kuva, lisaibu ali likulu vatendile vanang'o, na hwetu kuchikana chinu achi ikahululika. ¹⁷ Henga uchinga alino linayanjale kwa vanu, bahi tuvadume ava vanu vanalonjele kavila na munu woheyo kwamba mamulaka la Yesu."

¹⁸ Bahi nkuvachema kavila nnukumbi, nkuvaduma vanalonjele, na wala vanahunde kwamba mamulaka la Yesu. ¹⁹ Henga Petulo na Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, "Hukumu mwenu mmene ikava inavaila pameho panga Nnungu kumpilikanila mwenu au kumpilikanila Nnungu. ²⁰ Kwa kuva, hwetu tukambetulula kuleka kutanga mambo latulawene na kulapilikanila." ²¹ Pavamalidile kuvayoha kwa kuvakalipila, nkuvaleka vahwene. Nanga pavanapete indila yoheyo ya kuvaasibu, ing'anya vanu vammalele vannonbolela Nnungu ing'anya ya chinu anecho chihumidile. ²² Ayula munu analamijwe kwa alila lisaibu avele na vyaka vipundile alubaini.

Vakukulupila vannyuwa Nnungu avakamyange mitima

²³ Petulo na Yohana pavachimuliwije, nkuhweneng'ana kwa avao, nkuvahaulila malove lammalele lavatangwele makuhani vakulu na vasele va Vayahudi. ²⁴ Pavalapilikene

† 4:10 Maeleso layamba lina, lola Yohana 1:12.

anelo, vammalele nkunyuwa Nnungu kwa ntima umo uvachidoni, “Nang'olo Nkulu, wako njo Nnungu uumbîle chilambo na kulihunde na bahali na vyammalele vipawîje anemwo. ²⁵ Wako njo unatangwele kwa indila ya Umumu Wanaswe kupitila kwa ntumishi wako, atata wetu Daudi, wachidoni,

‘Mwadachi vanu vamatawa la pachilambo vânisunala?

Na ing'anya ntwani vanu vakudungidile kutenda vitukutuku vikee mana?

²⁶ Vafalume na vakulu va pachilambo vânilipanganiha na vakojene pamo uchinga vapanyane ing'ondo na Nang'olo Nnungu pamo na Kilisto wake wantandwele.’

²⁷ Kwa kuva, nni muhiu Helode na Pontio Pilato pamo na vanu vakávele Vayahudi na va Isilaeli vânikojana muimanga aino, nkukudungila kuntendela lahakalenge Yesu ntumishi wako wanaswe untandwele. ²⁸ Uvila njo chivatimisije lammalele lunakudungidile kutandikila kala kwa dimongo dyako na kwa kutamwa kwako. ²⁹ Hambi Nang'olo Nnungu, lola chivatuyoha. Bahi tuhululihe hwetu tuvatumishi vako tutange malove lako bila kuyopa chinu chohecho. ³⁰ Nyoloja nkono wako vanu valame na vitendeke vimaiho na masaibu kwa mamulaka la Yesu ntumishi wako wanaswe.”§

³¹ Bahi pavamalidile kunyuwa Nnungu, apala pachinu pavanavele nkutikinywa. Vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkuhwenaha kutanga lilove lya Nnungu bila kuyopa.

Kukumilana kwa vakúkulupila

³² Vakúkulupila vammalele vávele na ntima umo na kukudungila chinu chimo. Wala pakanavele na munu woheyo achilikweta chitukutuku chohecho weka, henga kila chitukutuku chíva chavammalele. ³³ Mitume nkuhwenaha kuhumya ushuhuda wavo kwa dimongo ding'ulu kwamba vitukutuku vivaviwene na kuvipilikana kuyamba kufufuka kwanga Nang'olo Yesu, na Nnungu nkuvabaliki namene vammalele. ³⁴ Wala nanga munu woheyo nnikuwa lyavo achisikikila chinu chohecho, kwa kuva, vanu vanavele na mawelu au ding'ande vânasumisa, ³⁵ dihela nkunaveng'a mitume, na mitume nkuyava kulingana na chasikike munu.

³⁶ Pávele na munu yumo wa nnitawa lya Lawi, mwenedi wa chisiwa cha ku Kiplo, lina lyake Yusufu, mitume vanchemile lina Banaba, lina anelyo mana lake, “Mwana wa kutuja ntima.” ³⁷ Munu aneyo ávele na welu wake nkuusumisa, nkuida na dihela, nkuveng'a mitume.

5

Kulambila kwa Ananiya na Safila

¹ Pávele na munu yumo uvanchema Ananiya pamo na n'jawe uvanchema Safila, vanu anevo vásumisije welu wavo. ² Ananiya nkupatana na n'jawe, nkudiyavanya adila dihela, dinji nkuisalinadyo na dinji nkuveng'a mitume. ³ Bahi Petulo nkummuja Ananiya kuchidoni, “Mwadachi Nanchindenga ákuingidile uvila muntima mwako mpaka unnambile Umumu Wanaswe na kuisalinadyo dihela dinji dyupete pusumisije welu? ⁴ Kwani kabla ukanausumisa aula welu tenda úvele wako? Na pauusumisije, dihela dyupete tenda ukaniten-dela chihi chinu chulembela umwene? Hambi chinu nt-wani chikutendíle utende uvila? Bahi ukánnambidile munu, wako únambidile Nnungu!” ⁵ Ananiya palapilikene malove anelo, upala nkuhwa, nkumatoka pahi. Na vanu vammalele vanapilikene mambo anelo lahumidíle, nkuyopa namene. ⁶ Vijana nkuida, nkuudingilija sanda mmili wake, nkunhumya pawelu, nkunansika.

⁷ Bada ya kupita masaa malinga matatu, nkukamola n'jawe Ananiya, akuno akamaitè chinu chihumidíle, nkuingila amula nng'ande. ⁸ Petulo nkummuja Safila kuchidoni, “Nguhaulile! Dachí, adino njo dihela dyammalele dimupete pamusumisije welu wenu, wako na n'jalo Ananiya?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Elo, njo udyodyo.” ⁹ Bahi Petulo nkuchidoni, “Yavele dachí mupatane wako na n'jalo kun-ninga Umumu wa Nang'olo? Hambi pilikanila, vanu uvala vanapite unansika n'jalo, hambí vavele upano pannango na wako uchocho vambekunyakula.” ¹⁰ Upala Safila nkuhwa, nku-matokela pahi muyo mwa Petulo. Avala vijana pavaingidile, nkunkoja Safila ahwílè, nkunhumya pawelu, nkunnyakula, nkunansika pepi na pachinu pavansikile ntwave. ¹¹ Likuwa lyammalele lya vanu vankulupíla Yesu pamo na vanu vanji vanapilikene mambo anelo nkuyopa namene.

Nnungu àtenda masaibu na vimaiho vyohe kupitila kwa mitume

¹² Anepo Nnungu nkutenda vimaiho na masaibu lohe pameho pavanu kupitila kwa mitume. Na vakúkulupila vavele na nnyambo wa kukošana pa Lupenu lwa Selemani lunavele mu Ing'ande ya Nnungu. ¹³ Na nanga munu woheyo akanavele wa nnikuwa lyavo analingile kulitenda kuva nkúkulupila, ikàna va vanu vana valombolela. ¹⁴ Henga valume na vamahe vohe nkunkulupila Nang'olo, na likuwa nkuyenjejeke namene. ¹⁵ Kupapatana na mambo lam-malele lahumidíle, bahi vanu nkuva uvavapelekeja vagonjo n'dindila, uvavalaja mmikeka na mminanda uvachinga

Petulo pambekuva wapita, uvahwikile kananga mmbweha wake. ¹⁶ Nkuidang'ana vanu vohe kuhaloka dimanga divêle pepi na pa Yelusalemu, uvaيدا na vagonjo vao pamo na vanu vabanîhwa na anamindenga, vammalele nkulamywa.

Kubanihwa kwa mitume

¹⁷ Henga Kuhani Nkulu na vavake vânavele nnikuwa lya dini ya Chiyahudi lichêmwa Masadukayo, nkuvavikila wiu namene. ¹⁸ Nkuvakamula mitume, nkunavataya nnilungu likulu. ¹⁹ Henga chilo, malaika wa Nang'olo nkuchimula milango ya lilungu, nkuvahumya pawelu, nkuvahaulila kuchidoni, ²⁰ “Hweneng'ana mukaimile pa Ing'ande ya Nnungu mukavahaulile vanu malove lammalele layâmba umi auno wahambi” ²¹ Bahi ulyamba na mambumbu mitume nkuhweneng'ana ku Ing'ande ya Nnungu nkutandilika kuvahunda vanu, malinga chivatumwije.

Pakamwele Kuhani Nkulu na avake, nkuchemeheja nkojano wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pamo na vasele vammalele va Vaisilaeli, nkuvahaulila vanu vahwene kulilungu vakavatwale mitume vaidenavo. ²² Henga avala matiyala valaijîjwe, pavahwikile aneko nanga pavanavakojije mitume nnilungu. Bahi vanang'o nkuuya, nkunavahaulila vanu vavêle palukumbi habali aneyo, ²³ uvachidoni, “Tulikojije lilungu lichimwîjè kila m'bali, na valinsi vaimidilè mmilango uvalindilila. Henga patuchimwile nanga patunkojije munu woheyo nkati.” ²⁴ Nkulu wa valinsi va Ing'ande ya Nnungu pamo na makuhani vakulu pavapilikene anelo nkuhemwa, uvakangana kuva imbekuva dachi. ²⁵ Nkukamola munu yumo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu, pilikanila! Avala vanu amunavachimidile nnilungu, hambî vâvele mu Ing'ande ya Nnungu vâvenkuvahunda vanu.” ²⁶ Anepo nkulu wa valinsi va Ing'ande ya Nnungu pamo na matiyala vanji nkuhwena ku Ing'ande ya Nnungu, nkunavatwala mitume, nkuidanavo. Henga nanga pavanavakamwile kwa dimongo, kwa kuva vâvayopa vanu vanavayalangila vene mayanga nkuvawalala.

²⁷ Bahi pavaidinavo, nkuvaimija muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, Kuhani Nkulu nkuvauja kuchidoni, ²⁸ “Dachi, mwenu tukanan'dumile kuva munavahunde vanu kwa mamulaka la munu ayuno? Hambî lola, mùumbajije mahundo lenu Yelusalemu yammalele na mùmbetutenda twambike kwamba kuhwa kwa munu aneyo.”

²⁹ Anepo Petulo pamo na mitume avake nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tûlembelewa tutende chatamwa Nnungu akee chivatamwa vanu. ³⁰ Nnungu wa atata vetu âninfufula Yesu umunammwalele mwenu kwa kummamba munsalaba. ³¹ Nnungu ânintumbyanga munu aneyo kwa kummika

m'bali wa kunkono mumamulaka lake na kun'juha kuva Nkulodya na Mpohi uchinga avatende Vaisilaeli vadileke dis-ambi dyavo na kuvasamehe masambi lavo. ³² Na hwetu njo mashahidi tuva mambo anelo pamo na Umumu Wanaswe wanhumije Nnungu kwa vanu vatênda chatamwa Nnungu.”

³³ Alukumbi vammalele vanapawije apala pavapilikene anelo, nkusunala namene, nkwanula vavawalale avala mitume. ³⁴ Henga Nfalisayo yumo uvanchema Gamalieli anavele nkúhunda wa Sheliya ya Musa, uvachimwesimu namene vanu vammalele, nkuimila pa Lukumbi Lukulu, nkuamulisa avala mitume vapelekejwe pawelu hoti vakalindilile kadiki. ³⁵ Anepo nkuvahaulila vajumbe va Lukumbi kuchidoni, “Mwenu mmanu mma Isilaeli, lyongolelange saana kwamba chinu chimumbevatenda anevo vanu! ³⁶ Lola, vyaka vipitile pahumudile munu yumo uvanchema Teuda, analilambilidile kuva munu nkulu. Malinga vanu mamiya ncheche vánililunda kwanga nang'e kupanyana na Valoma. Henga kuntululilo ániwalalwa, na vanu vammalele vanalilundile kwanga nang'e nkumwadilikana na vakanapilikanike kavila. ³⁷ Bada ya kupita vyaka fulani, mmahiku àlalá la kuvalangwa kwa vanu, nkuhumila munu wa ku Galilaya lina lyake Yuda. Aneyo nanang'e nkupata vanu vachivalodya kupanyana na Valoma. Henga nanang'e uchocho ániwalalwa, na vammalele vanampapete nkumwadilikana. ³⁸ Hambi nangu nínnyaulila uvila, mwenu linyemyange na vanu anevo na valekange vahwene. Kwa kuva, ikáva lavakudungila na lavalatenda làhaloka kwa vanu lachilahwe. ³⁹ Henga ikáva làhaleke kwa Nnungu, mwenu mukambehulula kuvadivila, uyopa munaonekana dahu kuva mùtahukana na Nnungu.”

⁴⁰ Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkukubaliana na Gamalieli. Anepo nkuvachema mitume nkati, nkuvasulubula, nkuvaamulisa vanahwene unavahunda vanu kavila kwa mamulaka la Yesu, nkuvaleka vahweneng'ane.*

⁴¹ Bahi avala mitume nkuhumananga nnukumbi akuno uvahangalala namene, kwa kuva, Nnungu ánivatumbyanga kwa kupata dihoni kwa kubanika ing'anya ya Yesu. ⁴² Bahi kutandikila anepo nanga pavanalekile kuhunda na kutanga malove lambone mu Ing'ande ya Nnungu na n'ding'ande dinji uvahaula kuva Yesu njo Kilisto, mmaduva lammalele.

6

Vakúvayangata mitume

* 5:40 Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

1 Bahi mmaduva anelo vakuhundwa pavachipunda kuyenjejeke, pávele na mahinginiko. Vayahudi vankulupîla Yesu vachitangola Chigiliki vávahinginika Vayahudi vankulupîla Yesu vatangôla Chieblaniya. Kwa kuva, Vayahudi vatangôla Chigiliki vânahinginika ing'anya vanannidi vao vânilivaliwa pavayava vilyo na vitukutuku vya kila liduva. 2 Bahi avala mitume kumi na mbili nkuvachema vakuhundwa vammalele nkuchidoni, “Ikávaila hwetu tuleke kutanga lilove lya Nnungu koka tuve utuyava vitukutuku na vilyo. 3 Hambi mmalangavetu, vatandole vanu saba mmwenu vakulupîka kuva vambone na vaumbajîjwe Umumu Wanaswe na vavêle na lúnda koka hwetu tuveng'e madengo anelo. 4 Tûtendile uvila uchinga hwetu tulihumye mwalehu kunnyuwa Nnungu na kutanga Lilove lya Nnungu.”

5 Anelwo lúnda nkuvakatapalila vanu vammalele. Nkuntandola Stefano munu avêle na ing'ulupa ing'ulu anaumbajijwe Umumu Wanaswe, uchocho nkuntandola na Filipino na Plokolo na Nikanoli na Timoni na Pamena na Nikolao wa ku Antiyokiya anaingidile dini ya Chiyahudi machedo. 6 Bahi nkuvavika muyo mwa mitume, na mitume nkuvayuwila akuno vavavikidile makono.

7 Bahi Lilove lya Nnungu nkupunda kuyanjala pa Yelusalemu na likuwa lya vakuhundwa nkuhalija kuyenjejeke namene, na makuhani vohe nkunkulupila Yesu.

Kukamulwa kwa Stefano

8 Bahi Nnungu nkum'baliki namene Stefano, na Stefano nkuva na dimongo dya Nnungu, nkutenda masaibu na vimaiho vikulu ching'ati vanu. 9 Henga nkuhumila vanu fulani vachitahukana na Stefano, vanu va ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ichêmwa, “Ing'ande ya vanu vavêle na uhulu.” Vanu anevo vávele Vayahudi vahalôka imanga ya ku Kilene na ku Alekisandiliya na vanji kusaloka chilambo cha ku Kilikiya na chilambo cha ku Asiya. 10 Henga vakanahulwile kunnema ing'anya ya lúnda lwake na Umumu Wanaswe achimwongôsa kutangola. 11 Bahi nkuvakumba vanu fulani vahaule kuva, “Hwetu tûnimpilikana Stefano watangola malove la kunkufulu Musa na Nnungu.” 12 Pavatangwele uchocho, anelo malove nkuvachonjela vasele va Vayahudi na vakúhunda Sheliya ya Musa. Bahi nkuhwena unankamula Stefano nkumpelekeja ku Lukumbi Lukulu. 13 Nkwidanavo mashahidi vakúlambila nkunavaimija uvatangola malove lakúlambila uvachidoni, “Ayu munu akáleka kuikufulu Ing'ande ai yanaswe ya Nnungu na Sheliya dya Musa.

¹⁴ Kwa kuva, hwetu tũnimpilikana watangola kuva, aneyo Yesu wa ku Nasaleti àmbeiyondonganga Ing'ande ya Nnungu pamo na kuipindikulanya mihambo yanatwing'ile Musa.”
¹⁵ Anepo, vanu vammalele vanaikalenge palukumbi nkumpalambahija meho Stefano, nkukwona kumeho kwa Stefano ukung'anyima muchi kumeho kwa malaika.

7

Hutuba ya Stefano

¹ Anepo Kuhani Nkulu nkummuja Stefano kuchidoni, “Dachi malove alano lavakusitaki muhiu?” ² Stefano nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmakuluvangu pamo na atatavangu, ngupilikanile! Nnungu wa ukulu ányyumidile atata wetu Iblahimu panavele akula ku Mesopotamiya mahiku anelo kabla akànambihwena unaikala ku Halani. ³Nnungu nkunyaulila kuchidoni, ‘Uka nchilambo chuwikala, valeke alangavako, uhwene chilambo chinimbekulanguja.’
⁴ Bahi Iblahimu nkuhama chilambo cha va Kaludayo nkunaikala imanga ya Halani. Atatake Iblahimu pahwile, Nnungu nkumpelekeja Iblahimu nchilambo achino chimuikala vino. ⁵ Nnungu nanga panamwing'ile Iblahimu kananga chipande chijoko cha chilambo achino kuva mapala lake. Henga Nnungu ánimwahidi kuva àmbemwing'a chilambo achino kuva mapala lake, nang'e chalumo na vanu va nnukolo lwake, ikànavá mmaduva anelo Iblahimu nanga panavele na mwana. ⁶ Nnungu nkutangola nawe wahaula kuchidoni, ‘Vanu va nnukolo lwako vàmbekuva vayeni nchilambo cha vanu vanji na aneko vàmbekuva vatumwa na vàmbetendewa lahakalenge kwa uhiku wa vyaka mamiya ncheche. ⁷ Henga nangu nìmbechiasibu chilambo chimbentênda kuva mmatumwa. Anepo vanu vangu vàmbeuka nchilambo anecho vaide vakangwabudu apano pachinu.’ ⁸ Anepo Nnungu nkutenda lilailano na Iblahimu. Kwa m'bali wake Iblahimu, valume vammalele nnitawa lyake ílembelwa vacheketwe mambende la chilume. Bahi Iblahimu nkunyalula Isaka mwanawe nniduva lya nane lya kuvelekwa kwake. Isaka nanang'e uchocho nkunyalula Yakobo mwanawe. Yakobo nanang'e nkuvayalula vana vake kumi na mbili, anevo njo anakuluvetu.

⁹ Avala anakuluvetu nkummikila wiwu Yusufu nnung'unwao, nkunsumisa uchinga akave ntumwa kuchilambo cha Misili. Henga Nnungu nkuva pamo na Yusufu, ¹⁰ nkumpoha na ibaniki yammalele. Nkumwing'a lúnda na kuntenda akubalike pameho panga Falao, Nfalume

wa Misili.* Bahi Falao nkuntenda Yusufu kuwa nkulu wa chilambo chammalele cha Misili pamo na ing'ande yake ya chifalume. ¹¹ Bahi nkukamola indala ing'ulu nchilambo chammalele cha Misili na chilambo cha Kanaani, nkuva na siki ing'ulu. Na anakuluvetu vakanavele na chakulya. ¹² Yakobo papilikene kuwa ku Misili kùvele vilyo, nkuvatuma anakuluvetu kwa mwanda ntandi. ¹³ Mmwanda wavo wavili Yusufu nkulitambulanga kwa akuluvake, kutandikila anepo Nfalume wa Misili nkuvamala alangavake Yusufu. ¹⁴ Bahi Yusufu nkuvalaija vanu vakantwale Yakobo atatake na alangavake vammalele vaide ku Misili. Na isabu ya vanu vammalele yavele sabini na nnyano. ¹⁵ Bahi Yakobo nkuhwena ku Misili, nkuikala aneko nang'e na anakuluvetu mpaka kuhwa kwavo. ¹⁶ Miili yavo nkunyakulwa, nkupelekejwa ku Shekemu, aneko nkunaisika munsati unavedwije nniyanga, wanausumile Iblahimu kihaloka kwa vana vanga Hamoli.

¹⁷ Bahi mahiku la Nnungu la kuitimisa aila ahadi yanamwahidite Iblahimu palanavele pepi, isabu ya vanu vetu vavêle ku Misili ívele iyenjejëkè namene. ¹⁸ Aneko ku Misili nkutawala Nfalume yunji akanammaite Yusufu. ¹⁹ Aneyo Nfalume nkuvakumba anakuluvetu na kuvatendela lahakalenge namene kwa kualasimisa vavayahe vakanunu vao uchinga vahwe. ²⁰ Mmaduva anelo njo lanavelekwije Musa. Na Nnungu ánikatapaliwa na Musa, na Musa álelewije chihi kwa myedi mitatu bahi nng'ande mwa atatake. ²¹ Bahi payahijwe pawelu, mwana wa chikongwe wanga Nfalume wa Misili nkunnakota, nkunnela muchi mwanawe. ²² Musa nkuhundwa mihambo yammalele ya lúnda lwa va Misili, nkuva munu wa kupwahika saana na kutenda saana.

²³ Bahi Musa panavele na vyaka alubaini, nkukudungila uhwene unavaongela alangavake Vaisilaeli na kumala hali dyavo. ²⁴ Aneko nkumwona Mmisili yumo wantendela lahakalenge nnangawake Musa, nang'e nkuhwena unannyunila ayula atendêwa lahakalenge, nkumpindikula kwa kummwalala ayula Mmisili. ²⁵ Musa átenda kuwa alangavake Vaisilaeli vachivamale kuwa Nnungu àmbevapoha kupitila nang'e, henga alangavake vakanamaite anelyo. ²⁶ Liduva lya vili nkuvakoja Vaisilaeli vavili uvapanyana, nkulinga kuvahapulanya wachidoni, 'Amanganya, mwenu ummamo. Ing'anya ntwani mütendelana lahakalenge mmene kwa mmene?' ²⁷ Henga ayula achimmenga nnyake nkun'gong'olela Musa kunnyenje wachidoni, 'Nnani akuvikile wako kuwa nkulu na nkuhukumu wetu?' ²⁸ Dachi,

* 7:10 Lina Falao, lyavele lina lya cheo cha nfalume wa Misili.

ùlembela umbwalale muchi chummwalele ayula Mmisili lido?’²⁹ Musa palapilikene malove anelo nkutukuta, nkutukutila chilambo cha ku Midiani, nkuikala aneko muchi mmidi, nkuvaveleka vana vavili vachilume.

³⁰ Bahi pavipitile vyaka alubaini, malaika wa Nnungu nkunyumila Musa nchihole chichiyaka muchi moto aneko kulilanga pepi na Lichinga Iya Sinayi. ³¹ Musa palawene anelo nkukangana namene, nkuhengelekela pepi uchinga alole saana, nkupilikana lidi Iya Nang'olo Nnungu ulichidoni, ³² ‘Nangu njo Nnungu wa anakulwenu Iblahimu na Isaka na Yakobo!’ Musa nkutetemela kwa kuyopa na wala nanga panalingile kuhwenaha kulola. ³³ Nang'olo Nnungu nkun-nyaulila Musa kuchidoni, ‘Ulanga vilatu vyako kwa kuva anepo puwimidile nni pachinu panaswe. ³⁴ Nni muhiu kuva, ñniyona ibaniki ya vanu vangu vavêle ku Misili. Na ñnipilikana chitengelo chavo, nanani ngùidile unavapoha. Bahi hambu, hwena kwa kuva nikutuma ku Misili.’

³⁵ Aneyo Musa njo ayula uvanannyitile uvachidoni, ‘Nnani akuvikile wako kuva nkulu na nkuhukumu wetu?’ Nnungu ántintuma uchinga ave nkulu na mpohi, kwa kupitila kwa malaika wa Nang'olo Nnungu anannyumidile kuhaloka nchihole chichiyaka muchi moto. ³⁶ Patendile masaibu na vimaiho, aneyo Musa nkuvalodya Vaisilaeli kuuka nchilambo cha Misili na kuvalodya kuyamboka Bahali ya Shamu na kupita nnilanga kwa uhiku wa vyaka alubaini. ³⁷ Uyoyo Musa njo anavahaulidile Vaisilaeli kuchidoni, ‘Nnungu àmben'juha munu yumo kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu.’ ³⁸ Aneyo Musa njo anavele pamo na likuwa Iya vanu va Nnungu akula kulilanga pamo na ayula malaika wa Nnungu achitangôla na Musa ku Lichinga Iya Sinayi. Na nni nang'e anapwechedile malove latwîng'a umi uchinga atwing'e hwetu.

³⁹ Henga anakuluvetu nanga pavanatamwije kumpilikanila Musa, nkunnyita na kulembela vauyile kavila ku Misili. ⁴⁰ Nkunnyaulila Haluni kuchidoni, ‘Tukatapajije disanamu ditumbedyabudu, ditumbeditenda kuva milungu imbetulôdya, kwa kuva tukalimaite linkojîje Musa, munu achitulodya kutandikila patuukile ku Misili!’ ⁴¹ Anepo njo pavalikatapajijije sanamu ya kuyabudu ilandêne na ung'ombe wa mwana, nkuva uvaihumija sadaka na kuitendela ing'ole sanamu ivaikatapajije vene kwa makono lavo.

⁴² Bahi Nnungu nkulinyemya navo, nkuvaleka vaabudu dinondwa na liduva na mwedi kuva milungu, malinga chilembwije nchitabu cha manabii kuva, ‘Mwenu mmanu mma Isilaeli,

dachi, nangu njo umuchinguhumija sadaka
kwa vyaka alubaini akula kulilanga?

⁴³ Nanga, mwenu múnyakwile n'gongwe wa Moleki, nnungu
wenu akave muhiu,
na sanamu ya inondwa ya Lefani, nnungu wenu akave
muhiu.

Múlikatapajije sanamu aneyo uchinga muyabudu aneyo
milungu.

Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nimbempelekeja kuutumwa
kulehu, kupunda ku Babeli.'

⁴⁴ Akula kulilanga anakuluvetu vávele na N'gongwe wa
Nnungu uchimaiha kuva Nnungu ávele pamo na vanang'o.
N'gongwe anewo ukatapajijwe malinga Nnungu chanan-
naidile Musa na ulandene na aula wauwene. ⁴⁵ Bahi anakulu-
vetu pamo na Yoshuwa nkuupwechelela anewo N'gongwe na
kuingila nawo mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi, vanu
vanavavingenge Nnungu muyo mwa anakuluvetu pavachit-
wala chilambo chavo. Aneko, anewo N'gongwe nkuuchunga
mpaka mmaduva langa Daudi. ⁴⁶ Bahi Nnungu nkumpen-
delela namene Daudi, Daudi nkunyuwa Nnungu wa Yakobo
ankubalile kun'dengela Ing'ande. ⁴⁷ Ikànavá Selemani njo
anan'dengedile Nnungu Ing'ande.

⁴⁸ Henga Nnungu Nkulu akáikala n'ding'ande didengwíje na
makono la vanu, malinga chanatangwele nabii kuva,

⁴⁹ 'Nang'olo Nnungu àhaua kuchidoni,
"Kulihunde njo chiteng'u changu cha Ufalume,
na pachilambo njo pachinu pakuvika madodo langu.
Hambi ñnembengudengela ing'ande ivedachi?
Na pachinu ntwani panimbeyewelela?"

⁵⁰ Dachi, nikee nangu nguumbíle vitukutuku vyammalele
kwa makono langu?"'

⁵¹ Mwenu mmakutahuka, mitima na makutu lenu làvele
muchi la vanu vanji vakánkulupila Nnungu. Maduva lam-
malele mùntahuka Umumu Wanaswe malinga chivanatendile
anakuluvenu. ⁵² Dachi, pàvele nabii woheyo akanalagihijwe
na anakuluvenu? Vánivawalala avala vanalaujije kwamba ha-
bali ya kwida kwanga ayula Mwene Haki. Na mwenu hambí
mùnintengeleka na kummwalala. ⁵³ Mwenu múpwechedile
Sheliya ya Nnungu kupitila malaika va Nnungu, henga nanga
pamunaikamwile!"

Stefano àpanywa mayanga

⁵⁴ Bahi avala vajumbe va Lukumbi Lukulu pavapilikene
malove anelo langa Stefano, nkusunala namene,
nkun'gegedulila meno. ⁵⁵ Henga Stefano akuno aombèlè
Umumu Wanaswe, nkupalambahija meho kulihunde,

nkuwona ukulu wa Nnungu na Yesu aimidilè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu. ⁵⁶ Stefano nkuchidoni, “Lola, ñikwona kulihunde kuhunukwike na Yesu aimidilè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu.”

⁵⁷ Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkutaya lwasu na kudiva makutu lavo. Vammalele nkunyangapatani kwa pamo. ⁵⁸ Nkunkwekwelehija panda imanga, aneko nkumpanya mayanga. Na avala mashahidi nkuulanga makoti lavo nkunavika kwanga kijana yumo uvanchema Sauli. ⁵⁹ Pavachimpanya mayanga Stefano, Stefano nkuva wayuwa wachidoni, “Nang'olo Yesu, ipwachele isungu yangu.” ⁶⁰ Anepo nkutindivala malundi, nkunonoha lidi wachidoni, “Nang'olo, unavavalangile sambu aino ivaitenda.” Patangwele malove anelo nkuhila.

8

Sauli àlibaniha likuwa lya vanu vankulupîla Yesu

¹ Bahi Stefano pawalelwe, Sauli ánipwawa nanang'e nkwona kuva kuwalalwa kwanga Stefano nni chinu chambone.

Liduva ulyolyo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu nkutandilika kubanihwa namene. Vakúkulupîla vammalele nkumwadilikana, nkutukutula chilambo cha ku Yudeya na ku Samaliya. Henga mitume nanga pavanamwadilikene.

² Vanu vamweshîmu Nnungu nkunsika Stefano na kunkutangila namene.

³ Henga Sauli nkutandilika kulyondonganga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, waingila kila ing'ande wavakamula valume na vamahe na kuvataya nnilungu.

Filipo aneko ku Samaliya

⁴ Henga avala vakúkulupîla pavamwadilikene, kila pachinu pavachihwika nkuva uvahubili Malove Lambone. ⁵ Bahi Filipo nkuhelelekela imanga fulani ya chilambo cha Samaliya, na aneko nkuvahubili vanu habali dya Kilisto. ⁶ Makuwa la vanu pavachipilikana malove lachitangola Filipo na kuvyona vimaiho vya masaibu vyachitenda, vammalele nkupilikaniha kwa bidi namene. ⁷ Kwa kuva, vanu vanaukwa na anamindenga na anevo anamindenga vávauka uvanyakonya, na vanu vadidimênge na vikwava nkupata kulama. ⁸ Bahi nkuva na ihangaladi ing'ulu namene muimanga aneyo.

⁹ Bahi paimanga aneyo pávele na munu yumo uvanchema Simoni. Munu aneyo ávele nyavi kwa vyaka vyohe na átenda vitukutuku vyakukanganya na kuvahaulila vanu va Samaliya kuva nang'e nni munu nkulu, amaikâna namene.

¹⁰ Vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu, nkuva

uvampilikanila saana uvachidoni, “Ayu munu nni aila imongo ya chinnungu ichêmwa, ‘Imongo Ing'ulu.’ ” ¹¹ Vanu nkumpapata kwa kuva, kwa vyaka vyohe ánivakanganya kwa uhavi wake. ¹² Henga vanu pavakulupidile Malove Lambone lachihubili Filipino, lachiyamba Ufalume wa Nnungu na mamulaka la Yesu Kilisto, vamahe na valume nkubatiswa. ¹³ Anepo Simoni nanang'e nkukulupila na kubatiswa, nkuva wampapata Filipino, wakangana pachilona masaibu na vi-maiho vikulu vyachitenda Filipino.

¹⁴ Bahi mitume vanavele ku Yelusalemu pavapilikene kuva venedi va ku Samaliya vânilikulupila Lilove Iya Nnungu, nkuntuma Petulo na Yohana. ¹⁵ Pavakamwele ku Samaliya nkuvayuwila vanu vakúkulupila uchinga vampwechelele Umumu Wanaswe. ¹⁶ Kwa kuva, uhiku anewo Umumu Wanaswe ávele bado akànambiiinjila mmitima yavo, ila vábatisijwe chihi kwa lina lyanga Nang'olo Yesu. ¹⁷ Bahi Petulo na Yohana nkuvavikila makono avala vakúkulupila, navanang'o nkumpwechela Umumu Wanaswe. ¹⁸ Simoni nkuva avenkuvulola vanu pavachimpwechelela Umumu Wanaswe kupitila mitume kuvavikila makono. Bahi nang'e nkulinga kuhumya dihela amwing'e Petulo na Yohana wachidoni, ¹⁹ “Nanani uchocho ning'e anedyo dimongo uchinga kila munu unimbemikila makono langu apate kumpwechelela Umumu Wanaswe.”

²⁰ Henga Petulo nkunnyang'ula wachidoni, “Dihela dyako dyondongeke pamo na wako umwene, kwa kuva ùtenda kuva unahulula kusuma dimongo dya Nnungu! ²¹ Wako ukávele na sehemu mmadengo alano, kwa kuva, ntima wako ukávele wambone pameho pa Nnungu. ²² Bahi pindikuka kuuka mmawaso lako lahakalenge na unnyuwe Nang'olo Nnungu, panjika achiakusamehe kwa anelo mawaso luvinalo. ²³ Kwa kuva, ngwòna kuva wiu unikuumbala namene na sambi ìnikukamula.” ²⁴ Anepo Simoni nkuchidoni, “Chonde, nguyuwile mwenu mmene kwa Nang'olo Nnungu uchinga linang'oje lilove lyohelyo mmalove anelo lamutangwele.”

²⁵ Pavamalidile kushuhudila na kutanga Lilove Iya Nang'olo Nnungu, Petulo na Yohana nkuuya ku Yelusalemu. Pavanavenkuuya nkuva uvatanga Malove Lambone mmijiji vyohe vya ku Samaliya.

Filipo na Nkulu yumo wa chilambo cha Isyopiya

²⁶ Malaika wa Nang'olo Nnungu nkunyaulila Filipino kuchidoni, “Hwena m'bali wa kusini uilondole indila iûka ku

Yelusalemu uhwena ku Gaza.” Aneyo indila ipita nnilanga. ²⁷ Bahi Filipino nkuuka. Panavele nndila, nkukojana na towashi yumo wa chilambo ku Isyopiya. Munu aneyo áimilila dimali dyammalele dya Kandake,* malukiya wa chilambo chammalele cha Isyopiya. Towashi aneyo ápite ku Yelusalemu unamwabudu Nnungu. ²⁸ Aneyo munu panavele nndila wahwena ku Isyopiya áikele munkokoteni wake uchiutangwa na vanyama akuno wasoma chitabu changa nabii Isaya. ²⁹ Bahi Umumu Wanaswe nkunnyaulila Filipino, “Hengelekela pepi na nkokoteni aula na ulondoJane nawo.” ³⁰ Filipino nkuutukutila aula nkokoteni, nkumpilikana aneyo munu wasoma chitabu cha nabii Isaya. Anepo Filipino nkummuja kuchidoni, “Dachi, unalaelewa anelo lulasoma?” ³¹ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nimbekwelewa dachi akànapwawe munu wa kungwelekesa?” Nkunkalibisa Filipino akwele munkokoteni akaikale nawe.

³² Malemba Lanaswe lachisoma nni alano,

“Ávele muchi ungandolo apelekêjwa kumasinjilo.

Na malinga chanyalala ungandolo wa mwana muyo mwa nkúcheketa maleha,

uchocho nanang'e nanga panatangwele chinu chohecho.

³³ Átajjwe dihoni na kuimwa haki.

Nnani ambehulûla kulonjelela kwamba vavana vake?

Kwa kuva, umi wake uniuswa apano pachilambo.”

³⁴ Aneyo towashi nkummuja Filipino kuchidoni, “Nguhaulile, ayu nabii àlonjelela kwamba chani? Àlonjelela habali dyake mwene au habali dyanga munu yunji?”

³⁵ Bahi Filipino nkunnyaunda kwa kutandikila Malemba ulala Lanaswe, nkunnyaubilila Malove Lambone lamwâmba Yesu. ³⁶ Pavanavele mmwanda, nkuhwika pachinu pavêle medi, ayula towashi nkuchidoni, “Lola, apano pàvele litanda lya medi. Dachi, chinu ntwani chimbenenda nangu nnabatiswe?” [³⁷ Anepo Filipino nkuchidoni, “Ikàva unakulupila kwa ntima wako wammalele, inahululika.”

Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu nakulupila kuva Yesu Kilisto njo Mwana wa Nnungu.”]† ³⁸ Anepo nkuimija nkokoteni nkusulupukanga. Filipino na ayula towashi nkuhelelekela mmedi, na Filipino nkum'batisa ayula towashi.

³⁹ Pavahumile mmedi, upala Umumu wa Nang'olo Nnungu nkuntwala Filipino, anepo ayula towashi nkuva nanga pammwene Filipino kavila. Henga ayula towashi nkuhwena na mwanda wake akuno wahangalala. ⁴⁰ Filipino nkulikoja

* 8:27 Kandake, nni lina lya cheo cha malukiya. † 8:37 Malove la nsitali wa 37 lakapali mmalemba lanji matandi-matandi.

avèlè kuimanga ya Asoto. Anepo nkuva wapita dimanga dyammalele watanga Malove Lambone, mpaka pahwikile imanga ya Kaisaliya.

9

Kupindikuka kwa Sauli

(Matendo 22:6-16, 26:12-18)

¹ Mmaduva ulala Sauli nkuhweneha uvayoha namene kuvawalala vakuhundwa vanga Nang'olo. Nkummwenela Kuhani Nkulu, ² nkunnyuwa ahumye dibaluwa dya kummaiha Sauli n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya ku Dameski, uchinga akankoja munu woheyo wa nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lichêmwa, "Indila Aila,"* akàva nnume au mmahe ankamule na kumpelekeja ku Yelusalemu.

³ Henga panavele mmwanda pepi na kuhwika ku Dameski, upala nng'anje kuhaloka muha kulihunde nkunnangajija kila m'bali. ⁴ Paolo nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, "Sauli, Sauli! Mwadachi ùnangubaniha?" ⁵ Sauli nkuuja kuchidoni, "Nkulu, wako nnani?" Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu nni Yesu úngubanihà. ⁶ Henga hambu, imila uingile muimanga, na aneko uchiuhauliwe lyulembelewa kulitenda." ⁷ Avala vanu vanavele mmwanda pamo na Sauli nkuimila akuno vanyalalike uvakangana kwa kuva, vânalipilikana alila lidi, henga vakachimwona munu achitangôla. ⁸ Sauli nkuimila, pahunukwile meho lake nanga kuchona chinu chohecho, avala vanu nkunkamula nkono nkunnodya mpaka kuimanga ya ku Dameski. ⁹ Sauli áikele maduva matatu kabla akànambilola, na maduva anelo nanga pachilya wala kukumbila chinu chohecho.

¹⁰ Bahi akula ku Dameski kúvele na munu yumo ankulupîla Yesu lina lyake Ananiya. Nang'olo Yesu nkunnyaulila mmaono kuchidoni, "Ananiya!" Ananiya nkuyambukila kuchidoni, "Nang'olo, nangu apano." ¹¹ Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, "Uka uhwene indila ichêmwa, Indila Inyokile, muing'ande yanga Yuda ukammuje munu yumo uvanchema Sauli wa imanga ya ku Taso. Aneyo Sauli vino àvenkunnyuwa Nnungu. ¹² Nang'e àmmwene munu yumo uvanchema Ananiya mmaono waida kwake na kummikila makono uchinga apate kulola kavila." ¹³ Henga Ananiya nkuyang'ula kuchidoni, "Nang'olo Yesu, nangu ñnipilikana kwa vanu vohe kwamba mambo lohe lahakalenge lavatendile vakúkulupila vako va ku Yelusalemu. ¹⁴ Na apano pa Dameski ànikamola akuno avèlè na mamulaka lahalôka

* 9:2 "Indila aila," aneyo yávele namuna ya kuvatambuliha vanu vachimpapata Yesu.

kwa makuhani vakulu uchinga avakamule vanu vammalele vakuyûwa kwa lina lyako.”¹⁵ Henga Nang'olo Yesu nkunyuulila Ananiya kuchidoni, “Wako hwena chihi, kwa kuva ayuno munu ñnintandola uchinga angutumikile, akaliyanjaje lina lyangu kwa vanu vakávele Vayahudi na kwa vafalume vao na kwa va Isilaeli.¹⁶ Nangu nimwene nguchininnanguje namuna chalembelewa kubanika ing'anya yang'une.”

¹⁷ Bahi Ananiya nkuhwena. Pakamwele n'ng'ande yanavele Sauli, nkummikila makono Sauli, nkuchidoni, “Nkulwangu Sauli, Nang'olo Yesu anakuhumidile paunavele n'ndila uida apano, àningutuma uchinga upate kulole kavila na kuumbajwa Umumu Wanaswe.”¹⁸ Upala vitukutuku vivêle muchi makakamba nkuhuma mmeho mwa Sauli, nkupata kulola kavila. Anepo Sauli nkuimila, nkuhwena unabatiswa.¹⁹ Bahi nkulya chakulya, nkupata dimongo kavila. Aneko ku Dameski, Sauli nkuikala maduva kadiki pamo na vakuhundwa.

Kuhubili kwanga Sauli aneko ku Dameski

²⁰ Sauli nanga panatimile kutandilika kuhubili n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya pa Dameski wachidoni, “Yesu nni Mwana wa Nnungu.”²¹ Vanu vammalele vanampilikene vânikangana uvachidoni, “Dachi, ayu munu akee ayula achiv-abaniha vanu va ku Yelusalemu vayûwa kwa lina lya Yesu? Dachi, na apano pa Dameski akákamwele uchinga avakamule anevo vanu na kuvapelekeja ku Yelusalemu kwa makuhani vakulu?”

²² Sauli nkuhaliya kuva na dimongo dya kuhubili na kuvatahuka Vayahudi vachiikala ku Dameski wamaiha kuva Yesu njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.²³ Bada ya kupita maduva lohe, Vayahudi nkutenda ntamelu uchinga vammwalale Sauli.²⁴ Henga lammalele lavanakudungidile pantemelo nkummwikila mwene Sauli. Bahi chilo na muhi Vayahudi nkuva uvaikalanga mmilango ya kuingilila muimanga uvavetela kummwalala Sauli.²⁵ Henga liduva limo vakuhundwa va Sauli nkuntwala Sauli ching'ati chilo nkummika nnikalala nkumpelehija pachitonono cha lingongo lya imanga, nkunsulupuhija pawelu imanga.

Sauli aneko ku Yelusalemu

²⁶ Sauli pahwikile ku Yelusalemu nkulinga kulikundanya pamo na vakuhundwa va Yesu. Henga vammalele nkunnyopa kwa kuva vakanakulupidile kuva muhiu Sauli ànkulupila Yesu.²⁷ Henga Banaba nkuntwala nkumpelekeja kwa mitume. Nkuvahaulila namuna Sauli chammwene Nang'olo

Yesu panavele nndila na namuna Nang'olo Yesu chatangwele na Sauli. Uchocho, nkuvahaulila namuna Sauli chahubilate aneko ku Dameski kwa mamulaka la Yesu bila kuyopa. ²⁸ Bahi Sauli nkuikala pamo na mitume akuno wahubili kwa mamulaka la Nang'olo Yesu kila pachinu aneko ku Yelusalemu bila kuyopa. ²⁹ Pamo na anelo, Sauli nkuva walonjela na kutahukana na Vayahudi vatangôla Chigiliki, henga vanang'o nkulembela vammwalale. ³⁰ Bahi vakúkulupila avake pavapilikene habali aneyo, nkuntwala Sauli, nkuhwenawe ku Kaisaliya, aneko nkunnyaulila ahwene kuimanga ya Taso.

³¹ Mahiku anelo vanu vammalele vankulupîla Yesu va ku Yudeya na va ku Galilaya na va ku Samaliya nkuva na amani. Uchocho, váníhalija kuhwinga disungu na kuhwenaha kumweshimu Nang'olo na kutujwa mitima na Umumu Wanaswe, bahi ing'anya ya anelo vanu nkupunda kuyenjeka.

Petulo ànnamya Ineya

³² Petulo pánavele wadingukadinguka n'dimanga, liduva limo nkuvaongela vakúkulupila vachiikala ku Lida. ³³ Aneko nkunkoja munu yumo lina lyake Ineya analele kwa vyaka nane pachinanda kwa kuva ánididimanga. ³⁴ Bahi Petulo nkunnyaulila Ineya kuchidoni, "Ineya, Yesu Kilisto avenkukulamya. Takatuka ulitike nkeka wako." Upala Ineya nkuimila. ³⁵ Vanu vammalele va ku Lida na ku Saloni pavammwene Ineya waonga, nkunkulupila Nang'olo.

Petulo ànfufula Dokasi

³⁶ Paimanga ya Yafa pávele na nkúkulupila yumo mmahe avanchema Tabisa, kwa Chigiliki Dokasi. Mmahe aneyo átenda lambone pamo na kuvayangata amahuvani. ³⁷ Bahi mmaduva anelo, aneyo mmahe nkuuula, nkuhila. Vanu nkuuhinga mmili wake, nkunaulaja nchumba chivêle n'galofa. ³⁸ Imanga ya Yafa ívele pepi na ku Lida. Vakúkulupila nkupilikana kuva Petulo ávele aneko ku Lida, bahi nkuvatuma vanu vavili vahwene kwanga Petulo vakannyaulile kuchidoni, "Chonde, piyanya kwida." ³⁹ Upala Petulo nkuuka nkupapatana navo. Pakamwele, nkupelekejwa kuchumba cha n'galofa chivannajije Dokasi. Anannidi vohe vanavele nchumba anecho nkuimilanga akuno van'dingwike Petulo uvakuta na kunnanguja makansu na dinguwo dyanavatodile Dokasi panavele mumi. ⁴⁰ Petulo nkuvahaulila vanu vammalele vahume pawelu, nkutindivala malundi, nkuyuwa. Anepo nkuupindikukila aula ntuhi, nkuchidoni, "Tabisa, takatuka." Tabisa nkukusumbula meho

lake, pammwene Petulo, nkutakatuka, nkuikala. ⁴¹ Petulo nkunkamula nkono nkumwimija, anepo nkuvachema avala vakúkulupila chalumo na anannidi, nkumpelekeja ayula mmahe muyo mwavo akuno avèlè mumi. ⁴² Habali aino nkuyanjala muimanga yammalele ya Yafa, na vanu vohe nkunkulupila Nang'olo Yesu. ⁴³ Bahi Petulo nkuikala maduva lohe aneko ku Yafa kwanga munu yumo uvanchema Simoni akatapâja mambende la kukatapajija vitukutuku.

10

Petulo na Konoliyo

¹ Aneko ku Kaisaliya kúvele Mloma yumo uvanchema Konoliyo. Nang'e ávele nkulu wa likuwa lya matiyala va Chiloma myamoja lichichêmwa, "Likuwa lya Chiitaliya." ² Munu aneyo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vánalihumya kwanga Nnungu na kumweshimu namene. Nang'e ánaveng'a sadaka amahuvani vohe na kunnyuwa Nnungu maduva lammalele. ³ Liduva limo, malinga satisa muhi nkulona maono. Mmaono anelo ámmwene malaika wa Nnungu wamwidila na kunnyaulila kuchidoni, "Konoliyo!" ⁴ Konoliyo nkumpalambahija meho ayula malaika wanga Nnungu kwa kuyopa, nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, nangu apano uchidachi?" Malaika wa Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, "Maombi lako na sadaka dyako dyuchiveng'a amahuvani Nnungu ánidipwechelela na akambedilualila. ⁵ Hambi vino, vatume vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni, lina lyake linji Petulo. ⁶ Nang'e áikala muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku vya mambende, na ing'ande aneyo ìvele pepi na bahali." ⁷ Ayula malaika wa Nnungu achitangôla nawe paukile, Konoliyo nkuvachema vatumishi vake vavili pamo na litiyala yumo muavala vachintumikila, analihumije namene kwa Nnungu. ⁸ Nkuvahaulila mambo lammalele lahumidíle na kuvatuma kuhwena ku Yafa.

⁹ Liduva lya vili muhi malinga sasita, anevo vanu vatatu pavanavele pepi kuhwika ku Yafa, Petulo nkukwela muha ing'ande unannyuwa Nnungu. ¹⁰ Panavele nkuyuwa nkwna indala, nkulembela apate chakulya. Henga pavachintelekela, nkulona maono. ¹¹ Ákuwene kulihunde kuhunukwike na chinu chinavele muchi inguwo ing'ulu uchisulupuhwa pahi akuno chikamwílwè n'dindumba dyake ncheche. ¹² Nkati múvele na kila namuna ya anyama vavêle na madodo ncheche, na vakwava na vyuni. ¹³ Anepo nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, "Petulo, imila, usinje koka utang'une." ¹⁴ Henga Petulo nkuyang'ula

kuchidoni, “Wala, Nang'olo! Nangu nikanalinga kulya chinu chohecho chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangîwa kuva najisi.”

¹⁵ Henga alila lidi nkuvangulila mwanda va vili, ulinnyaulila kuchidoni, “Vitukutuku vyavihahwile Nnungu, wako unavicheme najisi.” ¹⁶ Àlalá malove nkupilikanika myanda mitatu, upala aila inguwo nkuuyihwa muha kulihunde.

¹⁷ Petulo panavele nkuliuja mana la maono anelo, avala vanu vatumwîje na Konoliyo nkuhwika paing'ande yanga Simoni akatapâja vitukutuku vya limbende kwa kuva, vânilangujwa paivele ing'ande aneyo. ¹⁸ Nkuimila pannango wa lingongo nkuhodika, nkuuja kuchidoni, “Dachi, amuno njo mwaikala nnyeni yumo uvanchema Simoni, lina linji Petulo?”

¹⁹ Petulo panavele chihi nkuliuja mana la maono àlalá, Umumu Wanaswe nkunnyaulila kuchidoni, “Simoni, apano pâvele vanu vatatu vânakutaha. ²⁰ Bahi imila, usulupuke koka upapatane navo wala unalipwalele kwa kuva nîvatumile nangu.” ²¹ Petulo nkusulupuka, nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, “Nangu njo aneyo munu umuntaha. Chinu nt-wani chintendîle muide apano?” ²² Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tûtumwije na Konoliyo, nkulu wa matiyala la Chiloma. Nang'e nni munu wambone na ànamweshimu Nnungu, na ànalombolewa na Vayahudi vammalele. Malaika wa Nnungu áninnyumila nkunnaija akucheme wako kukaya kwake uchinga apilikane malove lumbennyaulila.” ²³ Petulo nkuvakalibisa nng'ande, nkualanguja pachinu pakulala. Liduva lya vili, Petulo na avala vanu vatatu nkutandilika mwanda. Nkupapatana na vanu vanji vankulupîla Yesu vaikâla ku Yafa.

²⁴ Liduva lipapête nkuhwika imanga ya ku Kaisaliya. Na aneko Konoliyo ávele nkualinda pamo na alangavake na ayanjavake vanavakumbwile. ²⁵ Petulo panavele nkuinjila nng'ande, Konoliyo nkuhwena unanchingamila, nkutindivala malundi muyo mwake, nkunyunamila. ²⁶ Henga Petulo nkuntakatuha nkunnyaulila kuchidoni, “Imila, kwa kuva, nangu nni munu chihi muchi wako.” ²⁷ Petulo nkuingila nng'ande akuno watangola na Konoliyo, anemwo nkuvakoja vanu vohe vavelèngè pamo. ²⁸ Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene mùnimala kuva Sheliya ya dini yetu ikáluhusu Nnyahudi kukumilana na munu akávele Nnyahudi, kananga kumwongela. Henga Nnungu àningulanguja kuva ikálembelwa kummalangila munu woheyo kuva akáfala kwa Nnungu au kuva najisi kwa Nnungu. ²⁹ Njo mana puvatumile vanu unanguchema

nikánatahwike kwida. Hambi vino, ngùyuwa munguhaulile chimunguchemedile.”³⁰ Konoliyo nkuchidoni, “Maduva matatu lapitile malinga disadino, satisa ya muhi, nangu navele nng'ande ungyuwa. Upala, nkumwona malaika wa Nnungu anawete dinguwo ding'anyima namene aimidilè muyo mwangu.”³¹ Nkunguhaulila kuchidoni, ‘Konoliyo, Nnungu ànipilikana maombi lako na sadaka dyuveng'a amahuvani dijuka ukumbuso pameho pake.”³² Bahi vatume vanu vahwene ku Yafa vakancheme Simoni, lina linji Petulo. Aneyo Petulo àpangile muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja vitukutuku vya mambende. Ing'ande yake ìvele pepi na bahali.’³³ Bahi upala nangu nkuvatuma vanu kwakuwe na wako ùtendile saana kuida. Hambi, hwetu tùvele apano muyo mwa Nnungu kupilikanila lammalele lakulaijije Nang'olo Nnungu unatuhaulila hwetu.”

Hutuba ya Petulo

³⁴ Bahi Petulo nkutandilika kutangola wachidoni, “Hambi nangu ñnimala kuva Nnungu nanga pannola munu kumeho.”³⁵ Henga mmilambo vyammalele, munu woheyo amweshimu Nnungu na kutenda lalalembela Nnungu, Nnungu ànampwechelela.”³⁶ Na mwenu mmene ñniumala aula ujumbe wanautumile Nnungu kwa Vaisilaeli, uchitanga Malove Lambone la amani ipatikâna kupitila kwa Yesu Kilisto. Na ayu Yesu njo Nang'olo wa vanu vammalele.”³⁷ Mwenu mùnilamala lanahumidile kutandikila ku Galilaya nkuyanjala chilambo chammalele cha Yudeya bada ya ubatiso wachiuhubili Yohana.”³⁸ Kwa kuva, Nnungu ántandwele Yesu wa ku Nasaleti na kumwombaja Umumu Wanaswe na kumwing'a dimongo uchinga akole madengo la Nnungu. Yesu nkuhwena kila pachinu wawatendela vanu lambone na kuvalamya vanu vammalele vanavele mumamulaka langa Ibilisi. Yesu átendile uchocho kwa kuva, Nnungu ávele pamo nanang'e.”³⁹ Hwetu njo mashahidi tuva vitukutuku vyammalele vyavitendile Yesu nchilambo cha Vayahudi na pa Yelusalemu. Vánimmwalala kwa kummamba munsalaba.”⁴⁰ Henga Nnungu nkunfufula nniduva lya tatu lya kuhwa kwake, nkuntenda aoneke kwa vanu.”⁴¹ Vakanammwene vanu vammalele, henga hwetu tutandolwejije na Nnungu kuva mashahidi vake nni tunammwene. Hwetu njo tunalile na kukumbila pamo nanang'e bada ya kufufuka kwake.”⁴² Nkutulaija kulahubili Malove Lambone kwa vanu vammalele na kushuhudila kuva Yesu njo avikwije na Nnungu kuva Nkúhukumu wa vanu vumi na vahwile.”⁴³ Na njo uvachimwamba manabii vammalele

kuva kila munu ambenkulupîla àmbesamehewa masambi lake kwa mamulaka lake.”*

Vanu vakávele Vayahudi vâmpwechelela Umumu Wanaswe

⁴⁴ Petulo panavele nkutangola malove anelo, Umumu Wanaswe nkuingila mmitima ya vammalele vanavele nkupilikanila malove anelo. ⁴⁵ Na avala Vayahudi vankulupîla Yesu vanaidile pamo na Petulo kuhaloka ku Yafa nkukan-gana namene pavawene kuva Nnungu àvapele inujo ya Umumu Wanaswe vanu vakávele Vayahudi. ⁴⁶ Kwa kuva, vânivapilikana uvalonjela kwa luga dya kukanganya uvan-nombolela Nnungu. Anepo Petulo nkuchidoni, ⁴⁷ “Ava vanu vâmpwechedile Umumu Wanaswe malinga hwetu chitump-wechedile. Dachi, pàvele munu woheyo ambehulûla kuvadivila vanabatiswe kwa medi?” ⁴⁸ Bahi anepo Petulo nkwanulu vabatiswe kwa mamulaka la lina lya Yesu Kilisto. Anevo vanu nkunyuwa Petulo aikale navo kwa maduva kadiki.

11

Maeleso langa Petulo kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu

¹ Bahi mitume pamo na vanu vanji vankulupîla Yesu va aneko ku Yudeya vânipilikana kuva, vanu vakávele Vayahudi vânilipwechela Lilove lya Nnungu. ² Bahi Petulo payombweke kuhwena ku Yelusalemu, avala Vayahudi vankulupîla Yesu vachilembela vanu vakávele Vayahudi vayaluke nkutandilika kutahukana na Petulo uvachidoni, ³ “Wako úpite unaikala kwa vanu vakáyalwike na kulya navo!”

⁴ Anepo Petulo nkutandilika kuvahaulila saana kila chinu chihumidile wachidoni, ⁵ “Liduva limo ngúvele paimanga ya ku Yafa ungyuwa. Anepo nkulona maono. Ngúchiwene chinu muchi inguwo ing'ulu uisulupuka kuhaloka kulihunde akuno ikâmwilwe n'dindumba dyake ncheche, nkusulupukila upala pannavele. ⁶ Pangupenekedile nkati, nkuvona anyama vavêle na madodo ncheche na anyama va munnyitu na vakwava na vyuni. ⁷ Nangu nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, ‘Petulo, imila usinje koka utang'une.’ ⁸ Nangu nkuchidoni, ‘Wala Nang'olo! Nangu nikanalinga kulya chinu chohecho chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangîwa kuva najisi.’ ⁹ Henga nangu nkupilikana kavila alila lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, ‘Vyaviahwile Nnungu, unavicheme kuva najisi.’ ¹⁰ Àlalá malove nkupilikanika myanda mitatu, anepo aila inguwo

* **10:43** Munsitali auno vâlembile “kusamehewa kwa lina lyake.” Henga maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

pamo na vitukutuku vyammalele vinavele muinguwo nkuutwa kuhwena muha kulihunde. ¹¹ Bahi upala, vanu vatatu vanatumwije kwang'une kuhaloka ku Kaisaliya nkukamola paing'ande inichiikala. ¹² Umumu Wanaswe nkunguhaulila ngupapatane navo bila kulipwelela. Na vakúkulupila avangu avano sita va ku Yafa nkupapatana na nangu, na patukamwele ku Kaisaliya, hwetu tuvammalele nkuingilanga nng'ande mwanga Konoliyo. ¹³ Konoliyo nkutuhaulila namuna malaika chanannyumidile nng'ande mwake na kunnyaulila kuva, 'Vatume vanu ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni, uvanchema Petulo. ¹⁴ Nang'e achiakuhaulile malove lambekupoha wako pamo na vanu va nng'ande mwako.' ¹⁵ Pangutandilike kulonjela, Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo muchi chanaingidile mmitima yetu anepo patandi. ¹⁶ Bahi nangu nkukumbukila àlalá malove lanatangwele Nang'olo kuva, 'Yohana àbatisa kwa medi, henga mwenu mumbebatiswa kwa Umumu Wanaswe.' ¹⁷ Hambi ikàva Nnungu àveng'ile vanu avano uila inujo yanatwing'ile hwetu tunkulupîla Nang'olo Yesu Kilisto, dachi, nangu nni nnani mpaka nintahuke Nnungu?" ¹⁸ Pavalapilikene anelo nkuva nanga pavanavele na lilove lya kutahuka, anepo nkunnombolela Nnungu uvachidoni, "Bahi Nnungu ànivajalila vanu vakávele Vayahudi wasa wa kulaleka masambi lavo uchinga vapate umi ukávele na ntululilo!"

Vanu va ku Antiokiya vankulupila Yesu

¹⁹ Bahi kupapatana na ibaniki inahumidile ing'anya ya kuwalalwa kwa Stefano, vakúkulupila nkumwadilikana. Vanji nkuhwena ku Foinike na ku Kiplo na ku Antiyokiya uvayanjaja aula ujumbe wa Nnungu kwa Vayahudi weka. ²⁰ Henga vakúkulupila vanji muanavo vanahaleke ku Kiplo na ku Kilene nkuhwena ku Antiyokiya nkuva uvalonjela na vanu vakávele Vayahudi kuyamba Malove Lambone lamwâmba Nang'olo Yesu. ²¹ Dimongo dya Nnungu dívele pamo na vanang'o, vanu vohe namene nkukulupila na kumpindikukila Nang'olo. ²² Habali anedyo dya vanu anevo nkupilikanika kwa vanu va ku Yelusalemu vankulupîla Yesu, nkuntuma Banaba ahwene ku Antiyokiya. ²³ Banaba pahwikile aneko nkwona namuna vanu chivabalikiwije na Nnungu, nang'e nkuhangalala na kuvakamya mitima wavahaulila vahaliye kukulupika kwanga Nang'olo kwa mitima yavo yammalele. ²⁴ Banaba ávele munu wambone na aumbajîjwe Umumu Wanaswe na ing'ulupa, na likuwa likulu lya vanu nkuyenjejeka kwanga Nang'olo. ²⁵ Bahi Banaba nkuhwena ku Taso unantaha Sauli, ²⁶ na pammwene

nkuidanawe ku Antiyokiya. Kwa chaka chammalele, Banaba na Sauli nkuikala na avala vakukulupila na uvalihunda alila likuwa likulu lya vanu vankulupila Yesu. Kwa mwanda ntandi aneko ku Antiyokiya njo kuvanachemijwe vakuhundwa va Yesu kuva Vakilisto.

²⁷ Mmaduva ulolo manabii nkuhwika ku Antiyokiya kuhaloka ya ku Yelusalemu. ²⁸ Bahi patukojene, nabii yumo muavala uvanchema Agabo nkuimila, na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nkulauja kuva, imbekamola indala ing'ulu nchilambo chammalele. Indala aneyo ihumidile mmaduva la utawala wanga Kilaudiyo. ²⁹ Avala vakuhundwa nkukudungila kila munu kwa chalihululila apelekeje chinu chohecho chambekuva nacho uchinga vavayangate vakukulupila avao va Chiyahudi vaikâla ku Yudeya. ³⁰ Bahi vanang'o nkunwing'a Banaba na Sauli anewo nchango uchinga vaupelekeje kwa vasele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya aneko ku Yelusalemu.

12

Petulo àpohwa mmakono langa Nfalume Helode Agilipa

¹ Mmaduva ulala, Nfalume Helode Agilipa nkutandilika kuvatendela lahakalenge vanu vanji vankulupila Yesu. ² Nkulaija awalalwe kwa upanga Ntume Yakobo anavele nkuluwe Yohana. ³ Pawene kuva anelyo lyalitendile linivakatapalila Vayahudi, nkuhweneha, nkunkamula na Petulo. Anelyo litendeke nniduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila. ⁴ Pavankamwile Petulo, nkunantaya nnilungu akuno walolihijwa na matunji ncheche la matiyala lavêle na matiyala ncheche kila litunji. Helode ákudungidile ikâmalilika sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka, ansitaki Petulo muyo mwa vanu. ⁵ Bahi Petulo ávele nnilungu, henga likuwa lya vanu vankulupila Yesu nkuva uvatumbama kunnyuwila kwa Nnungu.

⁶ Kabla likànambihwika liduva lyanakudungidile Helode kunnyumya Petulo pawelu uchinga ansitaki, nachilo Petulo nkuva avenkwona luwono ching'ati matiyala vavili akuno atavijwè mididi mivili ya chitale, na matiyala vanji vavili uvalolihija pannango wa lilungu. ⁷ Upala, malaika wa Nang'olo Nnungu nkuhumila, nkuimila pepi na pavêle nang'e, nng'anje nkulangaja amula nchumba chivanavele. Malaika wa Nnungu nkun'gusa Petulo nnuvau wamwimula, wachidoni, "Takatuka upehi!" Upala aila mididi ya chitale nkuhunguka. ⁸ Anepo ayula malaika wa Nnungu nkun'nyaulila Petulo kuchidoni, "Lihunge nkaka na uwale vilatu vyako." Petulo nkutenda uchocho. Malaika wa Nnungu

nkunnyaaulila Petulo kuchidoni, “Wala likoti lyako, koka uma-pate.” ⁹ Petulo nkumpapata mpaka pawelu, henga akana-maite kuva anelo lachitenda malaika lávele muhiu, nang’e átenda kuva àlona chihi maono. ¹⁰ Nkulipunda likuwa litandi lya matiyala na likuwa lya vili, nkuhwika pannango wa chitale wa kuingilila muimanga. Nnango anewo nkuchimuka wene, navanang’o nkuhumila pawelu. Nkuva uvaonga pamo m’balabala, upala ayula malaika nkunneka Petulo weka.

¹¹ Anepo njo Petulo pamaite kuva lammalele lankojîje lávele muhiu, nkuchidoni, “Hambi ñnimala kuva muhiu Nang’olo ántumile malaika wake na àningupoha munkono wanga Helode na àningupoha na vitukutuku vyammalele vichilolela Vayahudi.”

¹² Petulo palamayite àlalá lannyumidile, nkuhwena kukaya kwanga Maliya anyokwe Yohana. Aneyo Yohana lina linji vànchema Mako. Anemwo nng’ande múvele na vanu vohe vanakojene uvannyuwa Nnungu. ¹³ Petulo nkuhodika pannango wa pawelu, na ntumishi yumo mmahe uvanchema Loda, nkuhwena pannango unapilikanila. ¹⁴ Pamaite kuva anelyo lidi lyalipilikene lyanga Petulo, nkuhangalala namene, nkuleka kuchimula nnango nkutukutila nng’ande nkunavahaulila avake kuva, “Petulo àvele pawelu.” ¹⁵ Avake nkunnyaaulila kuchidoni, “Wako úvele na ding’apedi!” Henga nang’e nkukamikila kuva nni muhiu. Vanang’o nkuchidoni, “Aneyo nni malaika wake.” ¹⁶ Henga Petulo nkuhweneha kuhodika. Pavachimwile nnango, nkumwona, vammalele nkukangana. ¹⁷ Petulo nkuvapungila nkono vanyalale, nkuvahaulila namuna Nang’olo channyumije nnilungu. Nkuvahaulila vakannyaaulile Yakobo na vakúkulupila avetu vanji. Anepo Petulo nkuuka nkuhwena pachinu panji.

¹⁸ Uhiku pauchele, avala matiyala vachinnolihiya Petulo nkuhwang’anyika ding’ano na kuyopa, nkutandilika kuujana kuva, chinu ntواني chihumidíle kwa Petulo. ¹⁹ Bahi Helode pantahije-tahije Petulo anamwone, nkuvaujauja avala matiyala vachinnolihiya, Helode nkuamulisa vawalalwe. Anepo Helode nkuuka pa Yudeya nkuhelelekela ku Kaisaliya, nkunaikala aneko.

Kuhwa kwanga Nfalume Helode Agilipa

²⁰ Helode Agilipa átahukana na vanu va ku Tilo na ku Sidoni. Bahi avala vanu va dimanga adila dimbili nkulundana pamo kwa ntima umo uchinga vahwene vakakojane na Helode. Nkutandilika kuvika chinemba hoti na Blasto anavele ntumishi wa pepi achikulupika wanga Helode. Nkuyuwa mapatano la amani kwa Nfalume Helode kwa kuva, dimanga

dyavo dílingila kupata vilyo kuhaloka nchilambo changa Nfalume Helode.

²¹ Bahi liduva limo lyanatandwele Helode nkukamola, áwete dinguo dyake dya chifalume nkuikala pachiteng'u chake cha chifalume nkuva wavahutubila vanu. ²² Avala vanu vanapawije apala nkukuta ding'uto uvantumbuja muti uvachidoni, “Ali lidi nni lya nnungu, likee lidi lyanga munu.” ²³ Upala malaika wa Nang'olo nkummwalala Helode kwa kuntenda aliwe na maledo kwa kuva, nanga panantumbyenge Nnungu. ²⁴ Henga Lilove lya Nnungu nkuhaliya kuyanjala na vanu vohe nkukulupila.

²⁵ Banaba na Sauli pavamalidile kukola madengo lanavapelekejije ku Yelusalemu, nkuuka akuno vapapatènè na Yohana uvachinchema Mako.

13

Kutumwa kwa Banaba na Sauli uvanchema Paolo

¹ Nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu lya ku Antiyokiya múvele na vanu vanji vanavele manabii na vakúhunda, anevo nni Banaba na Sauli na Simeoni uvachinchema wanapi, na Lukio wa ku Kilene pamo na Manaeni analelewije pamo na Nfalume Helode. ² Bahi liduva limo pavanavele uvamwabudu Nang'olo na kufunga, Umumu Wanaswe nkuchidoni, “Nguhapulile Banaba na Sauli vakakole madengo lanivachemedile.” ³ Bahi pavamalidile kufunga na kuyuwa, nkuvavikila makono uvavabaliki, nkuvatuma vakakole madengo anelo.

Sauli nawi Banaba vanahubili aneko ku Kiplo

⁴ Bahi Banaba na Sauli pavatumwije na Umumu Wanaswe, nkuhelela kuhwena ku Seleukiya. Aneko nkukwela mmeli, nkuhwena chisiwa cha ku Kiplo. ⁵ Pavakamwele imanga ya Salami, nkuvahubilila vanu Lilove lya Nnungu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya Chiyahudi. Aneko vápapatene na Yohana uvanchema Mako anavele ntumishi wavo.

⁶ Pavapitile nchisiwa chammalele nkuhwika ku Pafu, aneko nkunkoja Nnyahudi yumo anavele nnyavi, lina lyake Bali-Yesu, lina linji Elima, achililambilila kuva nabii. ⁷ Munu aneyo ávele na chinemba na Segiyo Paolo, nkulu wa chisiwa achila, munu anavele na ding'ano namene. Aneyo Segiyo Paolo nkunchema Banaba na Sauli ing'anya álembela apilikane Lilove lya Nnungu. ⁸ Henga aneyo nnyavi, uvanchema kwa Chigiliki, Elima, nkulinga kutahukana na Banaba na Sauli wachinga ankumbe ayula nkulu wa chisiwa anakulupile. ⁹ Bahi Sauli uvachinchema Paolo, akuno aumbajijwè Umumu Wanaswe nkumpalambahija meho ayula nnyavi. ¹⁰ Nkuchidoni, “Wako nni mwana wanga

Ibilisi, ùmbele ulamba wa kila namuna na lahakalenge lammalele! Wako nni mmongo wa kila chinu chambone! Indila ya Nang'olo nni muhiu, henga wako ukáleka kulinga kuitimbanga! ¹¹ Hambi pilikanila, Nang'olo àmbekuhukumu, ùmbeputala meho na ukambehulula kuwona nng'anje kwa mahiku fulani." Upala meho la Elima nkwenda litambwe na lupi, nkutandilika kupamipamila wantaha munu wa kunnodya.

¹² Ayula nkulu wa chisiwa palawene anelo, nkùkulupila kwa kuva, ánilakangana mahundo lalapilikene lamwâmba Nang'olo.

Paolo nawi Banaba aneko ku Antiyokiya ya ku Pisidiya

¹³ Bahi Paolo na avake nkuuka pa Pafo nkukwela mmeli nkuhwena mpaka kuimanga ya Pega ivêle nchilambo cha ku Pamfiliya, aneko Yohana uvanchema Mako nkuvaleka nkuhwena ku Yelusalemu. ¹⁴ Henga vanang'o nkuhweneha mwanda wavo kuuka ku Pega mpaka ku Antiyokiya ya ku Pisidiya. Liduva lya Kuyewelega nkunainjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuikala. ¹⁵ Pavamalidile kusoma nchitabu cha Sheliya ya Musa na Malemba la manabii, vakulu va aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkuntuma munu yumo kwavo avahaulile kuchidoni, "Mmalangavetu, ikâva mùvele na lilove lyohelyo lya kuvahaulila vanu kwajili ya kuvakamya mitima, vahaulile."

¹⁶ Bahi anepo Paolo nkuimila, nkuvapungila nkono, nkutandilika kulonjela, "Mwenu mmanu mma pa Isilaeli na mmanu mukávele Mmayahudi, mumweshîmu Nnungu, pilikanila! ¹⁷ Nnungu wa Vaisilaeli ávatandwele anakuluvetu, nkuvatenda vasitawi pavanavele kuyeni nchilambo cha ku Misili. Aneko Nnungu nkuvalodya kuuka, kwa dimongo dyake ding'ulu. ¹⁸ Pavanavele aneko kulilanga, Nnungu ánivapililila kwa vyaka alubaini. ¹⁹ Nnungu pavaondongenge vanu va matawa saba la ku Kanaani, nkuveng'a Vaisilaeli anecho chilambo kuva mapala lavo. ²⁰ Anelo lammalele látendeke kwa uhiku wa vyaka myanne na amsini. Bada ya anelo, Nnungu nkuvavika vaamusi vanavalodidye Vaisilaeli mpaka mmahiku la nabii Samwili. ²¹ Anepo Vaisilaeli nkunnyuwa Nnungu aveng'e nfalume, na Nnungu nkuveng'a Sauli mwanawe Kisi, wa litawa lya Benjamini, aneyo Sauli nkuva nfalume wavo kwa vyaka alubaini. ²² Nnungu pammusije Sauli, nkun'juha Daudi kuva nfalume wavo. Nnungu mwene ánihumya ushahidi wachidoni, 'Nangu nimmwene Daudi mwanawe Yese kuva nni munu auvaîla ntima wangu, munu ambelatênda lammalele langulambela latendeke.' ²³ Kuhaloka nnukolo lwa munu aneyo, Nnungu

ánivapelekejija Vaisilaeli Mpohi malinga chanavaahidite, na aneyo njo Yesu. ²⁴ Yesu kabla akànambitandilika madengo, Yohana ánilongolela hoti unavahubilila vanu vammalele va Isilaeli valeke masambi na vabatiswe. ²⁵ Yohana pachimalilila madengo lake nkuvahaulila vanu kuchidoni, ‘Mwenu mùtenda kuva nangu nnani? Nangu nikee aneyo umunnolela. Henga pilikanila, ayula áida nnyuma mwangu, nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake.’

²⁶ Mwenu mmalangavangu, mmanu mma lukolo lwa Iblahimu, na mwenu mmammalele mukávele Mmayahudi mumweshîmu Nnungu! Auno ujumbe wa upohi ùpelekejijwe kwetu hwetu. ²⁷ Kwa kuva, vanu vaikála pa Yelusalemu na vakulu vao nanga pavanammaite Yesu na wala nanga pavanamaite malove la Manabii lachihundwa kila Liduva lya Kuyewelega. Henga vánilatimisa malemba la manabii kwa kunnyukumu Yesu ahwe. ²⁸ Pamo na kuva vakanapete ing’anya ya kunnyukumu kuhwa, nkunnyuwa Pilato annyukumu kuhwa. ²⁹ Pavamalidile kutenda lammalele lalembwîje kumwamba Yesu, nkunsulupuha munsalaba, nkunsika munsati uvedwîje nniyanga. ³⁰ Henga Nnungu nkunfufula kuhaloka kwa vanu vahwîle. ³¹ Kwa maduva lohe nang’e nkuva wavahumila avala vanapapatene navo kuhaloka ku Galilaya mpaka ku Yelusalemu. Na anevo vanu hambu njo mashahidi vake kwa vanu va Isilaeli. ³² Na hwetu túnnyubilila Malove Lambone kuyamba aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu. ³³ Hambu àniitimisa kwetuhwe tuvadukuluvao, kwa kunfufula Yesu, malinga chilimbwije nchitabu cha Sabuli yavili kuva,

‘Wako njo Mwanangu,

nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.’

³⁴ Na kuyamba kufufuka kwanga Yesu uchinga anahwe kavila, Nnungu átangwele kuchidoni,

‘Nimbemwing’a mwenu dibalaka dyanaswe dya kulisingila, dinnamwahidite Daudi.’

³⁵ Ìnilembwa kavila musabuli inji kuva,

‘Ukambenneka Wanaswe wako akandike munsati.’

³⁶ Bahi Daudi pamalidile kutenda lalalembela Nnungu mmahiku lake, nkuhwa, nkunansika munsati unavedwije nniyanga, uvanavasikile anakuluvake na mmili wake nkukandika. ³⁷ Henga ayula wananfufwile Nnungu, nanga panakandike. ³⁸ Bahi mmalangavangu, hwetu tùvele apano tunnyubilile kuva kupitila ayuno Yesu pàvele kusamehewa masambi lenu. ³⁹ Kila munu ankulupîla Yesu àvalangiwa kuva wambone pameho pa Nnungu, chinu chikáchihululika

kutendeka kwa Sheliya ya Musa. ⁴⁰ Bahi lyongolelange uchinga lanankojange àlalá lavanatangwele manabii kuva, ⁴¹ ‘Pilikanila mwenu mutendânga mang’wanyu. Kangana na kuhwa, kwa kuva, nîmbetenda chinu mmaduva lenu, chinu chimukambechikulupila, ata kwapwawa munu ambennyaulîla.’ ”

⁴² Paolo na Banaba pavanavele nkuhuma muing’ande ya kunnyuwila Nnungu, vanu nkuvayuwa vaide kavila Liduva lya Kuyewelega lichipapâta vakahunde ujumbe uula. ⁴³ Bahi pavamwadilikene, vanu vanavele muing’ande ya kunnyuwila Nnungu Vayahudi vohe pamo na vanu vakávele Vayahudi vanasilimukidile dini ya Chiyahudi nkuva uvampapata Paolo na Banaba. Paolo na Banaba nkupwahika na anevo vanu na kuvakamya mitima uchinga vahwenehe kulolela inema yanga Nnungu.

⁴⁴ Liduva lya Kuyewelega lipapête, vanu malinga vamalele va imanga aila vâniida uchinga vakapilikanile Lilove lya Nnungu. ⁴⁵ Henga Vayahudi pavaliwene alila likuwa likulu lya vanu nkuva na wiu, anepo nkutandilika kulatahuka na kulahebula malove lalatangwele Paolo. ⁴⁶ Anepo Paolo na Banaba nkuvayang’ula Vayahudi bila kuyopa, uvachidoni, “Túlembelwa tunnyanjajije Lilove lya Nnungu mwenu hoti. Henga kwa kuva mûnilihita na kulivalangila mmene kuva mwenu mukáfala muumi ukee na ntululilo, bahi hwetu tûvahwenela vanu vakávele Vayahudi. ⁴⁷ Kwa kuva uvila nni chatuhaulidile Nang’olo, ‘Nîntendile mwenu kuva nng’anje wa vanu vakávele Vayahudi, uchinga muvapelekejije vanu upohi nchilambo chammalele.’ ”

⁴⁸ Vanu vakávele Vayahudi pavalapilikene anelo malove nkuhangelala na kuhaula kuva Lilove lya Nang’olo nni lyambone. Na vammalele vanatandolewije vapate umi ukee na ntululilo, nkukulupila Yesu.

⁴⁹ Lilove lya Nang’olo nkuyanjala nchilambo achila chammalele. ⁵⁰ Henga Vayahudi nkuvachonjela kwa vakulu va imanga na kwa vamahe vachieshimika na vachimweshimu Nnungu. Bahi Vayahudi nkuchonjela kubanihwa kwa Paolo na Banaba, nkuvavinganga vauke nchilambo chavo. ⁵¹ Bahi Paolo nawi Banaba nkuvakana kwa kupumuna litutunga mmadodo lavo, anepo nkuukananga nkuhwena ku Ikoniyo. ⁵² Vakuhundwa va ku Antiyokia nkuumbalwa na ihangaladi na Umumu Wanaswe.

14

Paolo na Banaba aneko ku Ikoniyo

¹ Bahi akula ku Ikoniyo vátendile muchi chivanatendile ku Antiyokiya. Paolo na Banaba nkuingila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Chiyahudi. Anemwo nkuhubili saana na likuwa likulu lya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkukulupila. ² Henga Vayahudi vanahitile kukulupila nkuva uvavachonjela vanu vakávele Vayahudi uchinga vavasunalile alangavao vankulupila Yesu, Paolo na Banaba. ³ Bahi Paolo na Banaba nkuikala aneko kwa mahiku lohe uvahubili kwajili ya Nang'olo bila kuyopa. Na Nang'olo nkuveng'a dimongo dya kutenda vimaiho na masaibu. Na kwa indila aneyo Nang'olo ánimaiha kuva ujumbe wake uvachitanga kuyamba inema yake úvele muhiu. ⁴ Vanu va imanga aneyo nkuyavanyika, vanji nkuyambukilana na Vayahudi, na vanji nkuva m'bali wa mitume.

⁵ Vanu vakávele Vayahudi na Vayahudi pamo na vakulu vao nkutaha indila ya kuvatendela mitume lahakalenge na kuvawalala kwa kuvayalangila mayanga. ⁶ Paolo na Banaba pavamaite aneyo nkutukutila chilambo cha Likoniya muimanga ya Lista na Debe na sehemu dinji dya nnyenje. ⁷ Aneko nkuva uvahweneha uhubili Malove Lambone.

Paolo na Banaba aneko ku Lista na ku Debe

⁸ Aneko ku Lista kúvele munu yumo analamele madodo kutandikila nnitumbo lya anyokwe. Na wala nanga pachihulula kuhwena. ⁹ Munu aneyo nkuva wampilikanila Paolo pachitanga Malove la Nnungu, Paolo nkumpalambahija meho nkumwona kuva ávele na ing'ulupa ya kulamya. ¹⁰ Paolo nkunonoha lidi wachidoni, "Imila kwa madodo lako!" Upala ayula munu nkuimila nkutandilika kuhwena-hwena. ¹¹ Mmuluku wa vanu pavalawene álalá lalatendile Paolo, nkunonoha lidi kwa luga yavo ya Chilikoniya uvachidoni, "Milungu ñitusulupukila malinga nfano wa vanu!" ¹² Nkunchema Banaba Sewu, lina lya nnungu wavo, na Paolo nkunchema Heme, lina lya nnungu wavo yunji kwa kuva, Paolo njo anavele nkútangola nkulu. ¹³ Bahi kuhani wa ing'ande ya nnungu wavo Sewu inavele kunyenje kadiki na imanga, nkuida na magogoma la ding'ombe na mauwa muyo mwa nnango wa kuinjilila. Áidile na vitukutuku anevyo kwa kuva nang'e pamo na likuwa lya vanu válembela vavahumije avala mitume sadaka ya anyama vasinjijwe.

¹⁴ Henga Banaba na Paolo pavalapilikene anelo lavachichivatende nkupwapulanga dinguvo dyavo, kulanguja kulekana na anelo. Nkupiyanja kuhwena ching'ati likuwa lya vanu, nkunonoha lidi uvachidoni, ¹⁵ "Mwenu mmanu, mwadachi mütenda uchocho? Hwetu

nni tuvanu chihi muchi mwenu, hwetu tũnnyubilila mwenu malove lambone kuva muleke kulisingila vitukutuku avino vikáfala na munnaukile Nnungu avêle na umi, Nnungu aumbîle kulihunde na chilambo na bahali na vyammalele vipwawîje nkati mwake. ¹⁶ Mmaduva lapitîle Nnungu ánivaleka vanu va vilambo vyammalele vatende chivachilembela. ¹⁷ Henga Nnungu akanalekile kulilanguja kwa kuvatendela vitukutuku vyambone, wavatonyela imbula kuhaloka muha na kumwing'a mwenu mavuno kwa mahiku lake na kuveng'a chakulya chohe na kuiumbaja mitima yenu ihangaladi.” ¹⁸ Pamo na malove anelo la mitume, henga ínikamajanga namene kuvadivila avala vanu vanavahumije sadaka.

¹⁹ Henga pávele Vayahudi vanji vanakamwele kuhaloka ku Antiyokiya na ku Ikoniyo, nkuvakumba vanu valilunde m'bali wavo, nkumpanya Paolo mayanga na kunkwekweleha mpaka pawelu imanga uvatenda kuva ànihila. ²⁰ Henga vakuhundwa va Yesu pavakojene na kun'dinguka Paolo, nang'e nkutakatuka nkuhwena kumanga. Liduva lipapête, nang'e pamo na Banaba nkuhwena ku Debe.

Paolo na Banaba vâuya ku Antiyokiya ya Siliya

²¹ Bahi Paolo na Banaba nkuyanajaja Malove Lambone paimanga ya ku Debe na kuvapata vakuhundwa vohe. Anepo nkutenda mwanda wa kuuya mpaka ku Lista na ku Ikoniyo na ku Antiyokiya ya ku Pisidiya. ²² Aneko nkuva uvavadenga vakuhundwa na kuvakamya mitima uchinga vahwenehe kuikamulila ing'ulupa yavo. Uvava-haulila kuchidoni, “Tùlembelewa tuingile mu Ufalume wa Nnungu kwa kupitila tabu dyohe.” ²³ Paolo na Banaba nkuvatandola vasele kwa kila likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na kwa kuyuwa pamo na kufunga, nkuvavika kwanga Nang'olo uvachilisingila, uchinga avalolihije.

²⁴ Bada ya kupita nchilambo cha ku Pisidiya, nkuhwika chilambo cha ku Pamfiliya. ²⁵ Pavamalidile kutanga Malove la Nnungu aneko ku Pega, nkuhelelekela ku Ataliya. ²⁶ Pavaukile ku Ataliya nkukwela mmeli nkuhwena ku Antiyokiya ya ku Siliya, aneko njo kuvanavavikile kwanga Nnungu uchinga valolihijwe kwa inema yake ing'anya ya madengo lavamalidile hambi kukola.

²⁷ Pavahwikile aneko ku Antiyokiya, nkulichema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, nkuvahaulila habali dya vitukutuku vyammalele vyatendile Nnungu kupitila vanang'o na namuna Nnungu chavachimulidile nnango vanu vakávele Vayahudi uchinga navanang'o vapate kukulupila. ²⁸ Na

aneko ku Antiyokiya nkuikalanga maduva lohe pamo na avala vakúkulupila.

15

Lukumbi aneko ku Yelusalemu

¹ Bahi vanu vanji va ku Yudeya nkuhwena ku Antiyokiya, nkutandilika kuvahunda avala vakúkulupila uvachidoni, “Mwenu mukànayaluke malinga chiilaijije Sheliya yanga Musa mukambepohwa.”

² Bahi Paolo na Banaba nkutahukana na anevo vanu kuyamba chinu anecho. Anepo vakúkulupila vanji nkutandola Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vahwene ku Yelusalemu vakalonjele na mitume na vasele va alila likuwa lya vakúkulupila, kwamba malove anelo.

³ Bahi likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Antiyokiya nkumpanganiha Paolo na Banaba, na vanang'o pavachipita chilambo cha Foinike na Samaliya nkuva uvavahaulila vanu vanji namuna vanu vakávele Vayahudi chivannaukidile Nnungu. Habali aneyo nkuvahangaladya namene vakúkulupila vammalele. ⁴ Pavakamwele ku Yelusalemu, likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkuvakalibisa, na vanang'o nkuvahaulila lammalele lalatendile Nnungu kupitila vanang'o. ⁵ Henga vakúkulupila vanji va nchama cha Mafalisayo vániimila nkuchidoni, “Vanu vakávele Vayahudi lasima vayaluke na kuikamula Sheliya yanga Musa.”

⁶ Anepo mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkukojana pamo uchinga valonjelele habali aneyo. ⁷ Bada ya kutenda mwaha nkulu, Petulo nkuimila nkuchidoni, “Anung'unuvangu, mwenu münimala kuva, anepo patandi Nnungu áningutandola mmwenu uchinga nguhubili Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi uchinga vapatate kupilikana na kukulupila. ⁸ Nnungu aimaîte mitima ya vanu ánimaiha kuva ànivakubali vanu vakávele Vayahudi kwa kuveng'a Umumu Wanaswe muchi chatwing'ile hwetu. ⁹ Nnungu nanga panabagwile kati yetu na vanang'o, nang'e ániihahula mitima yavo kwa kuva váninkulupila. ¹⁰ Hambi mwadachi münninga Nnungu kwa kuvatika vakúkulupila misigo ivakanahulwile kuinyakula anakuluvetu kananga hwetu tuvene? ¹¹ Ìnave uchocho, kwa kuva, hwetu pamo na vanang'o tuvammalele tùnakulupila kuva tùpohwa kwa inema yanga Nang'olo Yesu.”

¹² Likuwa lyammalele nkunyalalika akuno uvavapilikanila Banaba na Paolo pavachivahaulila kuyamba vimaiho na masaibu lalatendile Nnungu kupitila vanang'o

muvanu vakávele Vayahudi. ¹³ Pavamalidile kulonjela, Yakobo nkuchidoni, “Alangavangu, ngupilikanile! ¹⁴ Petulo ànituhaulila namuna Nnungu chahusike kwa mwanda ntandi kwa kulitandolela vanu kuhaloka muvanu vakávele Vayahudi uchinga vâàve vanu vake. ¹⁵ Na chinu anecho chilandana na malove alano la manabii lalembwîje Mmalemba Lanaswe kuva,

¹⁶ ‘Bada ya kupita mambo alano nîmbeuya, na nangu nîmbeuimija kavila ufalume wanga Daudi uyangwîke.

Nîmbeudenga na kuuimija kavila aula uyangwîke,

¹⁷ uchinga vanu vanji vammalele vantahe Nnungu Nang'olo chalumo na vanu vammalele vakávele Vayahudi univa-chemile vâàve vang'une.

Anelo njo lalatangwele Nang'olo Nnungu, avitênda vitukutuku anevyo,

¹⁸ vímaikane kutandikila kala.’

¹⁹ Nangu ngwòna kuva tunavakambyekambye vanu vakávele Vayahudi vannaukîla Nnungu. ²⁰ Henga tûlembelwa tuvalemble kwa kuvahaulila kuva valinyemye na vilyo vivalangîwa kuva najisi ing'anya ya kuhumywa sadaka kudisanamu na valinyemye na umalaya na vanavalye anyama vadilihîjwe na wala vanalye myadi. ²¹ Kwa kuva, kutandikila machedo Sheliya yanga Musa ínahubiliwa kila imanga na ínasomwa kila Liduva lya Kuyewelega n'ding'ande dyammalele dya kunnyuwila Nnungu.”

Baluwa itumwîje kwa vakúkulupila vakávele Vayahudi

²² Mitume na vasele va likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu nkwanula kuvatandola vanu nnikuwa lyavo, nkuvatuma ku Antiyokiya pamo na Paolo na Banaba. Bahi nkuntandola Yuda uvanchema Balisaba na Sila. Vanu anevo vavili vávele vakúlodya nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu. ²³ Nkuveng'a baluwa ilembwîje uvila, “Baluwa aino íhaloka kwetuhwe mitume pamo na vasele va likuwa lyetu apano pa Yelusalemu, hwetu tujukîle kuva tuvakukulupila avenu. Hwetu tûnsalimilanga mwenu mmakukulupila avetu mukávele Mmayahudi, muvêle muimanga ya ku Antiyokiya na nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya. ²⁴ Tûnipilikana kuva vanu fulani vaukîle akuno kwetu bila ulaijwa na hwetu, vânkambyakambya kwa malove na kuntayanga lipamba. ²⁵ Hambu, tuvammalele tûnipatana kuvatandola vanu na kuvatuma kwenu mwenu pamo na nnung'unwetu Banaba na Paolo, ²⁶ vauhumiye umi wavo kwajili ya kuntumikila Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ²⁷ Bahi tûntuma Yuda na Sila kwenu mwenu, na anevo

vachivamaihe kwa malove lavo kuyamba alano latulembile. ²⁸ Bahi ìnkatalapalila Umumu Wanaswe pamo na hwetu kuva tunantikange nsigo unji nkulu ikà nave chihi mambo alano la muhimu, ²⁹ munalye vyakulya vihùmîjwe sadaka kudisanamu na wala munalye myadi na wala munalye anyama vadilihîjwe na mulinyemye na umalaya. Mùmбетenda saana mukàlinyemya na mambo anelo. Tùnnembelela kila lyambone!”

³⁰ Bahi anevo vajumbe nkuhweneng'ana ku Antiyokiya. Aneko nkuvachema vakúkulupila vammalele nkuveng'a aila baluwa. ³¹ Pavasomile aila baluwa, nkuhangalala ing'anya ya malove la kuvakamya mitima lalembwîje m'baluwa aneyo. ³² Bahi kwa kuva Yuda na Sila vávele manabii, nkulonjela na vakúkulupila avao kwa kuvakamya mitima na kuvadenga muing'ulupa. ³³⁻³⁴ Pavaikele aneko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, vakúkulupila avao va aneko nkuvalaila na kuvalembelela amani uchinga vahwene kwa avala vana-vatumile.*

³⁵ Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vohe nkuisalila ukoko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, uvahùndà na kuyanjaja lilove lyanga Nang'olo.

Kuhapukana kwa Paolo na Banaba

³⁶ Bada ya maduva fulani, Paolo nkunnyaulila Banaba kuchidoni, “Tuuyile kila imanga ituyanjjije Lilove lyanga Nang'olo, tukavalole vakúkulupila avetu chivaendelela.” ³⁷ Banaba álembela vapapatane na Yohana uvanchema Mako. ³⁸ Henga Paolo nanga panalembedile kupapatana na Mako ing'anya Mako ánivaleka alumi Paolo na Banaba akula ku Pamfiliya na kuhita uhwenaha unakola navo madengo. ³⁹ Bahi nkutahukana namene mpaka kuhapukana. Banaba nkuntwala Mako nkukwela meli nkuhwena ku Kiplo. ⁴⁰ Henga Paolo nkutandola kupapatana na Sila, na vakúkulupila avake nkunkabisi Paolo kwa Nang'olo uchinga anchunge. ⁴¹ Nkupitila nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya walakamya mitima makuwa la vanu vankulupîla Yesu.

16

Timoseo àlundana pamo nawi Paolo na Sila

¹ Bahi Paolo nkuhwena ku Debe, na paukile aneko nku-nahwika ku Lista aneko kúvele nkuhundwa yumo uvach-inchema Timoseo. Anyokwe ávele Nnyahudi ankulupîla Yesu,

* **15:33-34** Mmalemba lanji la kala lakulupîka namene, malove alano lahaúla kuva, “Henga Sila áamwile kuisalila ukwoko,” lakapali.

henga atatake ávele N'giliki, vanu vakáyaluka. ² Vakúkulupila avake va ku Lista na ku Ikoniyo vánnombolela lambone Timoseo. ³ Paolo álembedile apapatane na Timoseo mmwanda wake, bahi nkunyalula. Áninnyalula kwa kuva, Vayahudi vachiikâla apala vánimala kuva atatake Timoseo ávele N'giliki. ⁴ Pavachipita n'dimanga dyammalele nkuva uvavahaulila vakúkulupila malaijo lavahumije mitume na vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu, na kuvahimya valakamulihe. ⁵ Bahi makuwa la vanu vankulupîla Yesu nkuhalija kuhwinda muing'ulupa na vanu nkuyenjejeke kila liduva.

Paolo àlona maono la kuchemwa kuhwena ku Makedoniya

⁶ Kwa kuva Umumu Wanaswe nanga panavahululihije kutanga Lilove lya Nnungu nchilambo cha Asiya, bahi Paolo na avake nkupita nnipalu lya ku Filigiya na ku Galatiya. ⁷ Pavahwikile nnipalu lya ku Misiya na ku Bisiniya, nkulinga kuingila ku Bisiniya, henga Umumu wanga Yesu nanga panavahululihije. ⁸ Bahi nkupita ku Misiya nku-nahwika kuimanga ya Tolowa. ⁹ Chilo, Paolo nkulona maono, ámmwene munu yumo wa ku Makedoniya aimidilè muyo mwake wannyuwa namene wachidoni, “Yomboka uide akuno ku Makedoniya ukatuyangate.” ¹⁰ Bahi Paolo palawene anelo maono, hwetu nkupiyanya kulipanganiha, nkuuka kuhwena ya ku Makedoniya, kwa kuva túnimala kuva Nnungu ànituchema tukavahubilile Malove Lambone.

Lidiya ànkulupila Nang'olo

¹¹ Bahi hwetu nkukwelanga mmeli, nkuuka pa Tolowa, nkuhwena mwalehu mpaka ku Samotalake, na liduva li-papête nkuhwika ku Neapoli. ¹² Patuukile aneko, nkuhwena ku Filipi, imanga ing'ulu nchilambo cha ku Makedoniya, imanga ivachiikala laiya va Chiloma. Hwetu nkuikalanga muimanga aneyo kwa maduva kadiki. ¹³ Liduva lya Kuyewelega túnihuma muimanga aneyo nkuhwena pepi na muto fulani, pachinu patunaloledile kuva tuchitupate wasa wa kunnyuwa Nnungu. Túniikala, nkulonjela na vamahe vanakojene pachinu anepo. ¹⁴ Nnikuwa lya avala vanu vachitupilikanila, ápwawije mmahe yumo uvanchema Lidiya wa imanga ya Tiyatila. Mmahe aneyo ásumisa dinguwo dya sambalau digalika namene na ánamweshimu namene Nnungu. Nang'olo ániuhungula ntima wanga Lidiya uchinga apwechele malove lachitangola Paolo. ¹⁵ Anepo nang'e pamo na vanu va nng'ande mwake nkubatiswa. Nang'e nkutuyuwa namene wachidoni, “Ikàva mùnakubali kuva, muhiu nangu ñninkulupila

Nang'olo, bahi idang'ana muikalange nng'ande mwangu." Nkutuyuwa namene tukubali.

Paolo na Sila nnilungu

¹⁶ Liduva limo, patuchihwena pachinu pakunnyuwila Nnungu, tukojene na mwali yumo ntumwa, anavele na nanndenga achinnyululiha kulauja. Mwali aneyo áveng'a anang'olo vake dihela dyohe kwa dihango dyake. ¹⁷ Bahi mwali aneyo nkuva wannondola Paolo na hwetu, wataya lwasu wachidoni, "Vanu avano nni vatumishi vanga Nnungu Nkulu. Vannyubilila mwenu indila ya upohi." ¹⁸ Aneyo mwali nkuva watenda uchocho kwa maduva lohe. Kuntululilo, Paolo nkutunuuka, nkulauka na kunnyaulila ayula nanndenga kuchidoni, "Nikuamulisa kwa mamulaka la lina lya Yesu Kilisto, mmuke ayuno munu!" Upala ayula nanndenga nkummuka.

¹⁹ Anang'olo va ayula mwali ntumwa pavawene kuva lilolelo lyavo lya kuhwenaha kupata dihela lilihila, nkuvakamula Paolo na Sila, nkuvakululuha mpaka muyo mwa vakulu, nnukumbi luvèle kusakoni. ²⁰ Pavavahwikihije kwa vakulu va Chiloma, nkuvasitaki uvachidoni, "Vanu ava nni Vayahudi na vátenda timbwili muimanga yetu. ²¹ Na vâhunda mihambo itukaluhusiwa hwetu laiya tuva Chiloma kuikubali na kuitenda." ²² Bahi likuwa lya vanu vanavele apala nkuvahapatanila Paolo na Sila, na avala vakulu nkua-mulisa vavaulange dinguwo Paolo na Sila na kuvasulubula. ²³ Pavamalidile kuvasulubula namene nkuvataya nnilungu, nkunnaija nkulu wa lilungu avalolihije saana. ²⁴ Palaijijwe uchocho, ayula nkulu wa lilungu nkuvataya nchumba cha nkati na kuvahunga madodo lavo kwa mbao ya kuvahungila vanu.

²⁵ Ching'ati chilo, Paolo na Sila nkuva uvannyuwa Nnungu na kwimba dihimu dya kunnombolela Nnungu akuno vafungwa vanji uvavapilikanila. ²⁶ Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo mpaka nsingi wa lilungu nkutikinyika. Upala, milango ya lilungu nkuchimuka na vihungo vivanahungwije vafungwa vammalele nkuhunguka. ²⁷ Ayula nkulu wa lilungu nkutakatuka, pawene milango ivèle mwandu, nkuhalamola upanga wake uchinga aliwalale kwa kuva átenda kuva vafungwa vânitiloka. ²⁸ Henga Paolo nkunonoha lidi wachidoni, "Unaliwalale kwa kuva hwetu tuvammalele tûvele apano!"

²⁹ Ayula nkulu wa lilungu nkuyuwa vampelekejije chibatali, nkupiyanya kuingila nchumba cha lilungu, nkutindivala malundi muyo mwa Paolo na Sila akuno watetemela. ³⁰ Anepo nkuvahumya pawelu, nkuvauja

kuchidoni, “Anang'olo vangu, ngutende dachi uchinga ngupohwe?”³¹ Nkunyang'ula kuchidoni, “Nkulupile Nang'olo Yesu uchiupohwe, wako pamo na vanu vammalele va nng'ande mwako.”³² Anepo nkunnyubilila Lilove lya Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake.³³ Uhiku uula nkulu wa lilungu nkuvatwala, nkuvahahula vilonda vyavo, anepo nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkubatiswa.³⁴ Anepo nkumpelekeja Paolo na Sila nng'ande mwake na kuveng'a chakulya. Nang'e nkuhangelala namene ing'anya nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vankulupidile Nnungu.

³⁵ Ulyamba wake, avala vakulu nkuvatuma vakulu va matiyala vao kwa ayula nkulu wa lilungu vakannyaulile kuchidoni, “Vachimulile avala vanu.”³⁶ Ayula nkulu wa lilungu nkunnyaulila Paolo aila habali wachidoni, “Vakulu vâlajije kuva nikuchimulile wako pamo na Sila. Hambi mûnahulula kuukananga. Bahi hweneng'ana chihi kwa amani.”³⁷ Henga Paolo nkuvayang'ula avala vakulu va matiyala kuchidoni, “Ati chani? Vânitupanya muyo mwa vanu bila kutusitaki na kutuhoji, nkututaya nnilungu ikânava hwetu nni laiya va Loma. Mwadachi hambî vâmbetuhumya nnilungu kwa sili? Ikâhululika! Vaidang'ane vene vakatuchimulile!”³⁸ Avala vakulu va matiyala nkuuyang'ana, nkunavahaulila vakulu malove anelo. Vanang'o pavapilikene kuva Paolo na Sila nni laiya va Loma nkuyopa namene.³⁹ Bahi avala vakulu nkuhwena unavayuwa Paolo na Sila vavasamehe, nkuvahumya nnilungu na kuvayuwa vauke paimanga aneyo.⁴⁰ Paolo na Sila pavahumile nnilungu, nkuhwena kukaya kwanga Lidiya. Aneko nkukojana na vakûkulupila avao, nkuvakamya mitima, anepo nkuukananga.

17

Paolo na Sila aneko ku Sesalonike

¹ Pavapitile ya ku Amfipoli na ku Apoloniya, nkunahwika ku Sesalonike kunavele ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi.² Malinga chiunavele nnyambo wake, Paolo nkuingila amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu na kwa Maduva matatu la Kuyewelega nkuva waujana navo kuyamba Malemba Lanaswe.³ Ánivaelesa na kumaiha kuva Kilisto áñilembelewa abanihwe na kufufuka. Nkuvahaulila kuchidoni, “Ayu Yesu uninnyaulila mwenu habali dyake njo Kilisto atandolwejje na Nnungu.”⁴ Bahi Vayahudi vanji na likuwa likulu lya Vagiliki vachimweshîmu Nnungu pamo na

vamahe vohe vachiheshimîka paimanga aneyo, vammalele nkunkulupila Yesu na kulundana pamo na Paolo na Sila.

⁵ Henga Vayahudi vanji nkuva na wiu, nkuhwena kusakoni nkuvatwala vanu vamavelu vatênda lahakalenge, nkuva likuwa. Anepo nkutaya timbwili paimanga. Nkuhavi-ila ing'ande yanga Yasoni uvantaha Paolo na Sila uchinga vavapelekeje pawelu pavêle likuwa Iya vanu. ⁶ Henga pavavakohije, nkunkukuluha Yasoni pamo na vakúkulupila avake muyo mwa vakulu va imanga, nkutaya lwasu uvachidoni, "Avano vanu vâtendile timbwili pachilambo pammalele na hambi vâvele apano. ⁷ Yasoni ànivakalibisa nng'ande mwake. Vanu anevo vammalele vâtindana na amuli ya Nfalume wa Loma,* vâhaua kuva pàvele nfalume yunji uvanchema Yesu." ⁸ Pavapilikene malove anelo, likuwa lyammalele Iya vanu pamo na vakulu va imanga nkuchonjewa kutaya timbwili. ⁹ Vakulu va imanga pavannipisije dihela Yasoni pamo na avake, nkuvaleka vahwene.

Paolo na Sila aneko ku Beloya

¹⁰ Chilo uchila, vakúkulupila avao nkumpelekela Paolo na Sila ku Beloya. Pavahwikile aneko, nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi. ¹¹ Vanu va ku Beloya vâvele vakúpilikaniha saana kupunda avala va ku Sesalonike. Vánipwechela aula ujumbe kwa hamu ing'ulu. Nkuva uvaloleha saana Malemba Lanaswe kila liduva, uchinga vamale kuva àlálá lavatangola anga Paolo na Sila nni muhiu. ¹² Bahi Vayahudi vohe na vamahe va Chigiliki vachiheshimîka apala paimanga pamo na valume vohe va Chigiliki, vammalele vânikulupila.

¹³ Henga avala Vayahudi va ku Sesalonike pavapilikene kuva Paolo àtanga Lilove lyanga Nnungu aneko ku Beloya, nkuhwena ku Beloya, nkuvakumba vanu na kuvachonjela makuwa la vanu kutaya timbwili. ¹⁴ Anepo vakúkulupila avake nkumpelekela Paolo pwani, henga Sila na Timoseo váisalidlile ku Beloya. ¹⁵ Avala vanu vanampelekedile Paolo vâpite pamo na nang'e mpaka ku Asene. Aneko nkuuya na malaijo kuhaloka kwanga Paolo kuva, Sila na Timoseo vatende kila lihululîka vapiyanye kunnondola.

Paolo aneko ku Asene

¹⁶ Bahi Paolo panavele nkuvalinda alumi Sila na Timoseo aneko ku Asene, nkunchima namene muisungu pawene namuna aila imanga chiiombele disanamu dya milungu. ¹⁷ Bahi nkuva wajadiliana na Vayahudi muing'ande ya kunnyuwila Nnungu pamo na vanu vakâvele Vayahudi vamweshîmu

* **17:7** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina Iya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

Nnungu. Na kila liduva ájadiliana na vanu vachikojâna navo kusakoni. ¹⁸ Vakúhunda vanji va mahundo la Vaepikuleo na mahundo la Vastoiko vânitahukana na Paolo. Vanji nkuva uvachidoni, “Ayu munu wa liloko àlinga kutangola chinu ntwani?” Vanji nkuchidoni, “Àonekana kuva àhubili habali dya milungu ya chiyeni.” Vátangwele malove anelo ing'anya Paolo áhubili habali dyambone kunnyamba Yesu na kuyamba ufufulo. ¹⁹ Bahi nkuntwala Paolo, nkumpelekeja ku lukumbi lukulu lwa aila imanga luvachema Aleopago, nkunnyaulila kuchidoni, “Hwetu tûlembela tumale mana la mahundo alano lahambi luhunda. ²⁰ Wako ùida na mambo mayeni mmakutu letu. Hambi hwetu tûlembela tumale alano mambo làyamba chani.” ²¹ Kwa kuva, vanu va pa Asene na vanu vanji vayeni vachiikâla anepo vakanatamwije kutenda chinu chohecho, ila kutanga mambo anelo na kupilikanila mawaso lahambi.

²² Bahi Paolo nkuimila muyo lukumbi lwa Aleopago, nkuchidoni, “Mwenu mmanu mma pa Asene! Kwa namuna yoheyo aneyo, nangu ngwòna kuva mwenu nni mmanu muditâmwa namene habali dya dini. ²³ Kwa kuva, panichiongaonga paimanga yenu, unguloleha saana, níviwene vitukutuku vyenu vimuviabudu, na níchiwene chitala chenu chimo valembilè kuva, ‘KWA NNUNGU AKÁMAIKANA.’ Bahi aneyo Nnungu umunnyuwa manganya bila kummala njo ungunnyaulila mwenu habali dyake. ²⁴ Nnungu achiumbîle chilambo na vyammalele vipawîje, nang'e njo Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nanang'e akáikala n'ding'ande dya Nnungu didengwîje na makono la vanu. ²⁵ Wala nanga patumikiwa kwa makono la vanu kuva muchi nang'e chînipwawa chalembela, kwa kuva, nang'e njo avêng'a vanu umi, na kuvahululiha kupumula pamo na kuveng'a kila chinu. ²⁶ Kutandilika na munu yumo, Nnungu ávaumbile vanu va vilambo vyammalele uchinga vaikale pachilambo chamalele. Na kabla akànambiumba, Nnungu ániamula mahiku na pachinu pavambeikala. ²⁷ Átendile uchocho uchinga vanu vantahe Nnungu ikànava kwa kupamapama, henga vapate kumwona. Na nni muhiu kuva, Nnungu nanga pava kulehu na munu woheyo muhwetu. ²⁸ Malinga chatangwele munu yumo kuchidoni,

‘Kwa kulundana nawi nang'e tuva na umi,

tûnalihululila na tûvachinkupwawa!’

Malinga chivatangwele adihimu vanji kuva,

‘Hwetu tuvammalele nni tuvana vake.’

²⁹ Bahi kwa kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, tukálembelewa tutende kuva Nnungu ávele muchi sanamu ikatapajîjwe kwa sahabu au dimiya au liyanga, vitukutuku

vikatapajijwe kwa ufundi na ding'ano dya vanu. ³⁰ Bahi mahiku àlalá la ungamala, Nnungu ánalapililila masambi la vanu, henga vino ávalaija vanu vammalele va kila pachinu valekange masambi. ³¹ Kwa kuva, ànilivika liduva lyambvahukumu vanu va pachilambo chammalele kwa haki kupitila kwanga munu yumo wantandwele uchinga ahukumu. Nnungu ànivamaiha vanu vammalele chinu achino kwa kunfufula munu aneyo kuhaloka kwa vanu vahwíle!”

³² Bahi pavampilikene Paolo watangola kwamba kufufuka kwa vanu vahwíle, vanu vanji nkuntendele mang'wanyu, henga vanji nkuchidoni, “Tùlumbela tukupilikane kavila utangòlà kuyamba chinu achino.” ³³ Anepo Paolo nkuuka, nkuvaleka. ³⁴ Henga vanu vanji nkulundana pamo na Paolo na kukulupila. Na vanu vanapwawije nnikuwa anelyo lya vanu vanakulupidile nni Dyonisiyo anavele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu luvachema Aleopago, na mmahe yumo uvanchema Damali pamo na vanu vanji vohe.

18

Paolo aneko ku Kolinso

¹ Bada ya anelo, Paolo nkuuka pa Asene nkuhwena ya ku Kolinso. ² Aneko nkunankoja Nnyahudi yumo lina lyake Akila, mwenedi wa ku Ponto. Aneyo Akila pamo na n'jawe uvanchema Pilisila, vákamwele mmaduva ulolo kuhaloka ku Italiya, ing'anya Nfalume wa Loma uvanchema Kilaudiyo ávalaijije Vayahudi vammalele vauke muimanga ya Loma. Na Paolo ápite unavalola, ³ na kwa kuva vanang'o vávele akútota dihema muchi nang'e, Paolo nkuva waikala kwavo akuno uvakola madengo. ⁴ Kila Liduva lya Kuyewelega, Paolo nkuva watenda navo lilonji muing'ande ya kunnyuwila Nnungu walinga kuvauta Vayahudi na Vagiliki.

⁵ Bahi pakamwele Sila na Timoseo kuhaloka ku Makedoniya, Paolo nkutandilika kuutumila uhiku wake wammalele kwa kuhubili, wavamaiha Vayahudi kuva, muhiu Yesu njo Kilisto. ⁶ Henga Vayahudi pavantahwike na kutandilika kuntangolela malove lahakalenge, nang'e nkuliula kwa kupumunanga litutunga n'dinguwo dyake muyo mwavo wachidoni, “Hukumu ya asabu yenu ìve kwenu mmene! Nangu nikambekwambika ing'anya yenu mwenu, na kutandikila hambí nímbehwena kwa vanu vakávele Vayahudi.” ⁷ Bahi Paolo nkuhuma, nkuhwena unaikala kuing'ande ya munu yumo akanavele Nnyahudi achimweshímu Nnungu, lina lyake Tito Yusto, na ing'ande yake ívele pepi na aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu. ⁸ Kilispo, nkulu wa aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu,

nang'e nkukulupila Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake. Vakolinso vohe pavapilikene malove la Paolo, nkukulupila na kubatiswa.

⁹ Liduva limo nachilo, Nang'olo nkunnyaulila Paolo mmaono kuchidoni, “Unayope, wako hwenaha chihi kutangola wala unanyalale, ¹⁰ kwa kuva, nangu nimwene ngùvele pamo na wako. Na wala nanga munu woheyo ambehulùla ukuhavila na kukutendela lahakalenge, kwa kuva, apano pamanga pàvele vanu vohe vavêle m'bali wangu.” ¹¹ Bahi Paolo nkuikala aneko wavahunda Lilove lya Nnungu kwa chaka chimo na myedi sita.

¹² Henga Galiyo panavele nkulu wa chilambo cha Akaya, Vayahudi vânilundana na kunnyapatanila Paolo, nkunkamula na kumpelekeja kulukumbi. ¹³ Nkunsitaki uvachidoni, “Munu ayuno àvakumba vanu vâmwabùdù Nnungu kwa indila itindâna na sheliya.” ¹⁴ Bahi Paolo pachichiatandilike kutangola, Galiyo nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Kuikavele umunsitaki ing'anya ya kutenda likosa au kutenda lahakalenge, mukaniva na ing'anya ya kupilikanwa. ¹⁵ Henga kwa kuva nni matahukano chihi kuyamba malove na malina na sheliya yenu, bahi malilana mwenu mmene. Nangu nikátamwa kuva nkúhumu wa vitukutuku anevyo!” ¹⁶ Bahi Galiyo nkuvavinganga nnukumbi. ¹⁷ Anepo Vayahudi vammalele nkunkamula Sosisene anavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkumpanya upala palukumbi. Henga Galiyo nanga panajalite mambo anelo.

Paolo àuya ku Antiyokiya ya Siliya

¹⁸ Paolo nkuikala aneko ku Kolinso kwa maduva lohe. Anepo nkulailana na avake vankulupîla Yesu, nkuhwena ku Kenkileya, aneko Paolo nkumowa linolo ing'anya ánitimisa nasili yanavikile muyo mwa Nnungu. Anepo nkukwela mmeli ihwêna nchilambo cha ku Siliya akuno apapatènè na Pilisila na Akila. ¹⁹ Pavahwikile ku Efeso, Paolo na avake nkusulupuka, Paolo nkuvaleka avake Pilisila na Akila. Nang'e nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuva watenda lilonji na Vayahudi. ²⁰ Pavannyuwite aikale navo kwa maduva lohe namene, nang'e nanga panalembedile. ²¹ Henga panavele nkuuka, nkuvahaulila kuchidoni, “Nnungu akátamwa, nguchinguide kavila.” Anepo nkukwela mmeli nkuuka pa Efeso.

²² Pahwikile ku Kaisaliya, nkuhwena ku Yelusalemu unalisalimila likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Paukile anepo nkuheleleke ku Antiyokiya. ²³ Nkuikala aneko kwa maduva kadiki, paukile anepo nkuva wapita n'dimanga dya

chilambo cha Galatiya mpaka chilambo cha ku Filigiya, wavakamyanga mitima vakuhundwa.

Apolo aneko ku Efeso na ku Kolinso

²⁴ Bahi Nnyahudi yumo lina lyake Apolo, mwenedi wa ku Alekisandiliya, nkukamola pa Efeso. Aneyo ávele munu amaíte kulonjela saana na alamaíte saana Malemba Lanaswe. ²⁵ Munu aneyo ánihundwa indila ya Nang'olo, bahi nang'e nkutanga habali dyanga Yesu kwa bidi na kwa uhiu, henga áumaíte chihi ubatiso wanga Yohana. ²⁶ Apolo nkutandilika kutangola bila kuyopa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, Pilisila nawi Akila pavampilikene chachitangola nkuntwala nkuhwena nawe kwavo nkunhululiha kuyelewa saana indila ya Nnungu. ²⁷ Apolo pachichiahwene ku Akaya, vakúkulupila avake nkunkamya ntima kwa kuvalembila baluwa vakuhundwa va ku Akaya uchinga vampwechele. Apolo pakamwele aneko ánivayangata namene avala vanu vakulupidile kwa inema ya Nnungu. ²⁸ Kwa kuva, ánitahukana na Vayahudi muyo mwa vanu na kuvalema, wavamaihija kwa Malemba Lanaswe kuva Yesu njo Kilisto atandolwejíje na Nnungu.

19

Paolo aneko ku Efeso

¹ Bahi Apolo panavele ku Kolinso, Paolo nanga panapitile mmilambo vivêle nnyenje bahali, henga ápitile waonga mmilambo vya nkati-nkati nkunahwika ku Efeso. Aneko nkukojana na vanu fulani vankulupîla Yesu, ² Paolo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, múnimpwechela Umumu Wanaswe pamukulupidile?” Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Nanga, kananga kupilikana kuva pàvele Umumu Wanaswe tukánapilikana.” ³ Nang'e nkuchidoni, “Hambi mwenu múbatisfije ubatiso ntwani?” Vanang'o nkunyang'ula kuchidoni, “Ubatiso wa Yohana.” ⁴ Paolo nkuchidoni, “Ubatiso wanga Yohana únitendeka uchinga vanu valeke kutenda masambi. Yohana ávahaulila vanu vankulupile ayula anavele nkwida nnyuma mwake, yani Yesu.” ⁵ Pavapilikene anelo, vammalele nkubatiswa kwa mamulaka la lina lya Nang'olo Yesu. ⁶ Bahi Paolo nkuvavikila makono, na Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo, nkutandilikanga kutangola kwa luga dya kukanganya na kuhumya unabii. ⁷ Vanu anevo vammalele vávele malinga valume kumi na mbili.

⁸ Kwa myedi mitatu Paolo áva wahwena muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, wavahubilila vanu bila kuyopa. Nkuva watenda lilonji na kuvakumba vanu uchinga vadikulupile habali dya Ufalume wa Nnungu. ⁹ Henga vanji nkuva

na mitima ya kunonopa, nkuhita kukulupila, nkutandilika kutangola malove lahakalenge kwamba Indila Aila muyo mwa mmuluku wa vanu. Bahi Paolo nkuvanyema, nkuvatwala panyenje avala vakuhundwa vake, nkuva walonjela na yanu kila liduva nnukumbi lwa kulihundila lwa Tilano. ¹⁰ Anihwenaha kutenda uchocho kwa vyaka vivili mpaka vanu vammalele vachiikâla ku Asiya kulipilikana lilove lya Nang'olo, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.

Vana vanga Sikewa vâlinga kuvausa anamindenga

¹¹ Nnungu nkutenda masaibu la kuyoha kwa makono langa Paolo. ¹² Vanu nkuva uvatwala vitambala na dinguvo dinagusije mummili mwa Paolo, nkudipelekeja kwa vagonjo, vagonjo nkulama na vanavele na anamindenga nkuvauka. ¹³ Bahi pávele na Vayahudi vanji vachionga-ônga uvavausa anamindenga, vanu anevo nkulinga kuvausa anamindenga kwa kulitambulanga lina lya Nang'olo Yesu, uvachidoni, “Nimwamulisa muuke kwa lina lya Yesu ayula ahubilíwa na Paolo.” ¹⁴ Vanatendile uchocho vávele vana saba vanga Skewa, yumo wa makuhani vakulu va Chiyahudi. ¹⁵ Henga aneyo nanndenga nkuvayang'ula kuchidoni, “Yesu nangu ñnimmala na Paolo ñnimmala, henga mwenu mmanani?” ¹⁶ Anepo ayula munu anavele na nanndenga nkuvaulukila vammalele, nkuvalema dimongo. Anevo vanu nkuhuma nng'ande uvatukuta akuno vavèlè lukundumwandu na vab-wang'wikenge.

¹⁷ Vanu vammalele va ku Efeso, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkumala habali aneyo. Vammalele nkukamulwa na lipamba, na lina lya Nang'olo Yesu nkutumbyangwa. ¹⁸ Vanu vohe vankulupîla Yesu vániida, uvalitangolanga masambi lavo bila kupiha. ¹⁹ Vanu vohe vachitendanga mambo la chihavi vániida na vitabu vyavo vya chihavi nku-viyocha moto muyo mwa vanu. Pavatendile isabu ya galama ya avila vitabu, isabu yake ívele ing'ulu namene, íhwikila vipande alufu amsini vya madini la dihela. ²⁰ Uvila njo Lilove lya Nang'olo chilinahalijije kuyanjala namene na kuva na dimongo.

Timbwili aneko ku Efeso

²¹ Bada ya anelo, Paolo ákudungidile kuhwena ku Yelusalemu kwa kupitila ku Makedoniya na ku Akaya. Nkuchidoni, “Nikâhwika aneko, ngùlembelewa ngwòngele na ku Loma.” ²² Anepo nkuvatuma vanu vake vavili muavala vantumikîla, Timoseo na Elasto, valongolele kuhwena ku Makedoniya, nang'e mwene nkuisalila ku Asiya kwa maduva kadiki.

²³ Mmahiku ulolo nkuhumila timbwili ing'ulu aneko ku Efeso ing'anya ya Indila ya Nang'olo. ²⁴ Pávele na munu yumo nkúhana madini la dihela, lina lyake Demetiliyo. Munu aneyo ávele na madengo la kukatapaja disanamu dya madini la dihela dilandâna na aila ing'ande ya nnungu fulani uvanchema Atemi. Anelo madengo láveng'a faida ing'ulungwa akúhana. ²⁵ Bahi Demetiliyo nkuvakunganya anevo akúhana na vanu vanji vachikôla madengo malinga anelo, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmalume, mûnimala kuva kupata kwetu kuhalokana na madengo alano latukôla. ²⁶ Hambi mwenu mmene mmenkupilikana na kulyonela vitukutuku vyatenda Paolo, akee chihi apano pa Efeso weka, henga kila pachinu nchilambo chammalele cha Asiya. Nang'e ànivakumba vanu vohe na àhaua kuva milungu aila ivedwîje na vanu ikávele milungu mihui wala kadiki. ²⁷ Hambi pàvele hatali, akee chihi kuhebuliwa kwa madengo letu, henga mpaka ing'ande ya nnungu wetu Atemi imbevalangiwa kuva ikee mana. Na ukulu wake nnungu wetu aabudîwa na vanu vammalele va chilambo cha Asiya na chilambo chammalele, ukambepwawa.”

²⁸ Pavapilikene anelo, nkuvisa namene, nkutandilika kutaya lwasu uvachidoni, “Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!” ²⁹ Upala imanga yammalele nkuumbala timbwili. Avala vanu nkunkamula Gayo na Alistaliko vanu va ku Makedoniya vachipapatâna na Paolo. Vammalele nkupiyanya kutukutila kuchiwanya cha makojano. ³⁰ Paolo nkulembela kulilanguja muyo mwa mmuluku wa vanu, henga vakuhundwa nkun'divila. ³¹ Vakulu vanji va chilambo anecho cha Asiya, vanavele ayanjavake Paolo, nkupelekejija Paolo ujumbe uvampembeja namene anainjile nchiwanja cha makojano. ³² Likuwa lyammalele lya vanu nkuhwang'anyika ding'ano, vanji nkuva uvahinginika uvila na vanji uvila, na vanji vakanamaite chivaidilidile apala. ³³ Vayahudi nkun'gong'olela Alekisanda muyo mwa vanu, na vanu vanji nnikuwa alila lya vanu nkumwing'a maeleso. Bahi Alekisanda nkuvapungila makono vanyalale uchinga alitetele muyo mwa vanu. ³⁴ Henga pavamaite kuva nang'e nni Nnyahudi, vammalele kwa pamo nkutaya lwasu kwa masaa mavili uvachidoni, “Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!”

³⁵ Kuntululilo, kalani wa imanga nkuvanyalaja vanu wachidoni, “Mwenu mmanu mma pa Efeso kila munu nchilambo chammalele ànimala kuva imanga aino ya Efeso njo ichûnga ing'ande ya nnungu Atemi na njo ichûnga alila liyanga lyake lyanaswe limatwêke kuhaloka kulihunde. ³⁶ Kwa kuva, nanga munu ambehulûla kukana malove alano,

bahi mwenu nyalala, munatende chinu chohecho kwa halaka. ³⁷ Mwenu muidile na avano vanu apano pamo na kuva nanga pavaivite vitukutuku vya muing'ande ya nnungu wetu na wala nanga pavankufwile nnungu wetu Atemi. ³⁸ Bahi ikava Demetiliyo pamo na akuhana avake vavele na lilove lya kuvasitaki avano vanu, lukumbi lunipwawa na vakulu va chilambo vanipwawa, vanahulula chihi unavasitaki aneko. ³⁹ Ikava muvele na lilove linji, bahi ilembelewa lipelekejwe pamakojano palembelewa chisheliya. ⁴⁰ Kwa kuva, kupapatana na vitukutuku vihumidile nelo, selekali ya Chiloma inahulula kutositaki kuva tutendile timbwili. Na wala tukambehulula kuvayang'ula, ing'anya itutendile hwetu tutende timbwili.” ⁴¹ Pamalidile kutangola anelo, nkuulaila nkojano uchinga vamwadilikane.

20

Paolo apita ku Makedoniya na ku Giliki

¹ Paimalilike aila timbwili ya pa Efeso, Paolo nkuvachema pamo avala vakuhundwa, nkuvakamya mitima. Anepo nkuvalaila, nkuhwena ya ku Makedoniya. ² Nkupitila nchilambo achila watangola na vanu kwa malove lohe la kuvakamya mitima. Nkuhwena ku Giliki, ³ nkuikala aneko myedi mitatu. Panavele pepi kuuka kuhwena chilambo cha ku Siliya, nkupilikana kuva Vayahudi vakudungidile vantendela lahakalenge. Bahi nang'e nkwanula kuuya kwa kupitila chilambo cha ku Makedoniya. ⁴ Vanu vanapapatene na Paolo nni Sapateli mwanawe Pilo wa ku Beloya na Alistaliko na Sekundo venedi va ku Sesalonike na Gayo mwenedi wa ku Debe na Timoseo na Tikiko na Tilofimo venedi va chilambo cha ku Asiya. ⁵ Vanu anevo vanitulongoleta nkunatulinda kuimanga ya ku Tolowa. ⁶ Paimalilike Sikukuu ya Mikate Ikataijwe Hamila, hwetu nkukwela meli kuuka paimanga ya Filipi. Nkuonga kwa maduva nnyano, nkunavakoja akula ku Tolowa, aneko nkuikala kwa maduva saba.

Paolo anfula Eutiko

⁷ Liduva litandi lya lijuma tunikojana uchinga tulye chakulya cha pamo. Paolo nkulonjela na vanu mpaka ching'ati chilo, kwa kuva, akudungidile auke ulyamba wake. ⁸ Nchumba cha n'galofa chitunavele, muvele na vibatali vyohe vichiyaka. ⁹ Nnemba yumo lina lyake Eutiko avele aikèle palidilisha akuno Paolo avenkuhweneha kupwahika. Ayula kijana nkutandilika kuhindila na kuntululilo luwono nkuntwala mwalehu, nkumatokela pahi kuhaloka kugalofa ya tatu, vanu nkunannokota ahwile. ¹⁰ Paolo nkusulupuka pahi, nkunanhunamila ayula kijana, nkunkumbatila

nkuchidoni, “Munave na lipamba, momi.” ¹¹ Paolo nkukwela kavila n'galofa, nkumeya nkate nkulya pamo na vanu vankulupîla Yesu. Nkuhweneha kupwahika na vanu kwa muda nnehu mpaka kulyamba, anepo nkuuka. ¹² Avala vanu nkuntwala ayula kijana nkumpelekeja kukaya akuno avèle mumi, akuno vatujijwè mwalehu mitima.

Paolo àhwena ku Mileto

¹³ Hwetu nkukwela mmeli nkulongolela nkuhwena ya ku Aso. Aneko túlebelewa tuntwale Paolo malinga chanatulaijije, kwa kuva, ákudungidile uhwena aneko kwa madodo. ¹⁴ Bahi patukojene na Paolo aneko ku Aso, nkunkweja mmeli, nkuhwena nawe ku Mitilene. ¹⁵ Liduva lipapête, nkuuka pa Mitilene nkuhwika ku chisiwa cha Kiyoyi, na liduva lya vili nkunahwika chisiwa cha ku Samo, na liduva lya tatu nkunahwika ku Mileto. ¹⁶ Paolo álembedile tupulung'anye chihi pa Efeso uchinga tunatime namene nchilambo cha Asiya. Kwa kuva, kuikave uihululika Paolo ápiyanyanga ahwike ku Yelusalemu kabla ikànahwika Sikukuu ya Pentekoste.

Paolo àlailana na vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso

¹⁷ Paolo panavele ku Mileto nkuvatuma vanu vahwene vakavacheme vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso uchinga akojane navo. ¹⁸ Pavakamwele, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene mùnimala namuna chinguikele na mwenu maduva lammalele kutandikila nniduva litandi lingukamwele apano pa Asiya. ¹⁹ Níntumikidile Nang'olo kwa kulisulupuha namene na kwa kukuta mihodi ungupilililà ibaniki na itahukwi íngupètè ing'anya ya hila ya Vayahudi. ²⁰ Mwenu mùnimala kuva nikanampihite kananga lilove limo lya kunfala mwenu, henga ñnivahubilila na kuvahunda muyo mwa vanu na n'ding'ande dyenu. ²¹ Ñnivaduma Vayahudi na Vagiliki kuva ñlebelewa vannaukile Nnungu kwa kuleka masambi na kunkulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ²² Hambipi-likanila! Kwa kuva ñnikolokohwa na Umumu Wanaswe, bahi nguchinguhwene ku Yelusalemu bila kumala lámbengupàtà aneko. ²³ Henga chingumaite nangu nni kuva, kila imanga Umumu Wanaswe ànangumaiha kuva vihungo na kubanika vîvenkungulinda. ²⁴ Henga nangu níkáuvalangila umi wangu kuva chinu chamana namene, henga ngùlembela chihi ngumalile madengo langu na utumishi waning'ile Nang'olo Yesu, yani kushuhudila Malove Lambone la inema yanga Nnungu.

²⁵ Nangu ñnaongaonga mmwenu mmammalele unguhumbili Ufalume wa Nnungu. Henga hambipi, ñnimala kuva wala

nanga munu kananga yumo mmwenu ambengwôna kavila. ²⁶ Bahi ñnnyaulila kuva munu yumo mmwenu akàyahika nangu nikambekwambika. ²⁷ Kwa kuva, nangu nikanayopile kananga kadiki kunnyanjajija lammalele lalalembela Nnungu. ²⁸ Lyongolelange mwenu mmene na mulyongolele alila likuwa lyammikile mwenu Umumu Wanaswe kuva mmakulolihija. Vachunge vanu va Nnungu vavasumîle kwa myadi yake mwene. ²⁹ Nangu ñnimala kuva nikàuka nangu, làmbekwida mahoha nnikuwa lyenu na kum'bwilangilanga, na wala lakambelivikila chididi anelyo likuwa. ³⁰ Na nnikuwa lyenu mùmbehumila vanu vambehûnda mahundo la kulambila uchinga vavatindinganye vanu na kuvatenda vavapapate vanang'o. ³¹ Bahi lyongolelange! Himukilanga kuva kwa vyaka vitatu, chilo na muhi nikanahopedile kun'duma kila munu mmwenu kwa mihodi.

³² Bahi hambu, ñimmikanga mwenu muulinsi wanga Nnungu na wa lilove lyake liyamba inema yake lihulula kun'denga muing'ulupa na kumwing'a mapala pamo na vanaswe vake vammalele. ³³ Nangu nikanavele na tama ya hela yoheyo wala inguwo yanga munu woheyo. ³⁴ Mwenu mmene mùnimala kuva ngúkola madengo kwa makono langu nimwene uchinga ngupate vitukutuku vyammalele vinichisikikila, nangu chalumo na avangu. ³⁵ Kwa vitukutuku vyammalele víngutendilè, ñinnangujije nfano kuva kwa kutenda uchocho tûlembelwa kuvayangata vakálihululila, akuno utulahimukila malove lanatangwele mwene Nang'olo Yesu kuchidoni, 'Wasa kuhumya kuliko kupwechela.' ”

³⁶ Paolo patangwele malove anelo, nkutindivala malundi pamo na avala vanu vammalele, nkuyuwa. ³⁷ Vammalele nkukuta, nkunkumbatila Paolo na kum'busu. ³⁸ Chinavayundahije namene nni malove lanavahaulidile kuva vakambemwona kavila. Anepo nkumpelekela mpaka ku meli.

21

Paolo àhwena ku Yelusalemu

¹ Patulailene navo, hwetu nkukwela mmeli nkuhwena mwalehu mpaka ku Kosi. Liduva lya vili lyake nkuhwika ku Lodo, na patuukile aneko nkuhwena ku Patala. ² Aneko, nkuikoja meli ichihwena ku Foinike, nkukwela nkuhwena na mwanda. ³ Patukamwele pachinu patuchihulula kuchona chisiwa cha Kiplo, hwetu nkupita m'bali wa kunchinda nkuhwena chilambo cha ku Siliya. Nkunaimila imanga ya ku Tilo kwa kuva aila meli ísulupuha nsigo unavele mmeli. ⁴ Aneko nkuvakoja vakuhundwa, nkuikala navo kwa maduva saba.

Vanang'o kwa kulojwa na Umumu Wanaswe nkunnyaaulila Paolo kuchidoni, anahwene ku Yelusalemu. ⁵ Henga palamalilike maduva letu, hwetu nkuuka. Vakuhundwa vammalele pamo na vamahe vao na vana vao nkuupelekela mpaka panda imanga. Patukamwele pwani, tuvammalele nkutindivala malundi, nkuyuwa. ⁶ Anepo nkulailana, hwetu nkukwela mmeli, vanang'o nkuuyang'ana kwavo.

⁷ Hwetu nkuhweneha na mwanda wetu, kuuka ku Tilo nkuhwika ku Tolemayi, aneko nkusalimilana na vakukulupila avetu, nkuikala liduva limo. ⁸ Liduva lipapête hwetu nkuhwena ku Kaisaliya. Aneko nkuhwena kuing'ande yanga Filipo Nkúhubili Malove Lambone. Filipo nni yumo wa avala saba vanatandolwejiye kuyava chakulya akula ku Yelusalemu. ⁹ Munu aneyo ávele na vana va chimahe ncheche vakánambimmala nnume, vachihûmya unabii. ¹⁰ Patuikele aneko maduva lohe, nkukamola nabii yumo wa Nnungu kuhaloka ku Yudeya lina lyake Agabo. ¹¹ Pahwikile apala patuvele, nkutwala nkaka wanga Paolo, nkulihunga mmakono na mmadodo lake, nkuchidoni, "Umumu Wanaswe achidoni, 'Uvila njo Vayahudi chivambennyunga mwene nkaka auno, aneko ku Yelusalemu na kunkamuja mmakono mwa vanu vakávele Vayahudi.' "

¹² Patupilikene anelo, hwetu na vanu vanji vanapwawije apala nkumpembeja namene Paolo anahwene ku Yelusalemu. ¹³ Henga nang'e nkuyang'u kuchidoni, "Mwadachi mùnakuta na kundumula ntima? Nangu ngùvele tayali, akee chi kutaywa nnilungu aneko ku Yelusalemu, henga ata kuhwa ing'anya ya Nang'olo Yesu." ¹⁴ Patuwene chihi ànihita chitunnyaaulidile, hwetu nkuleka kun'duma, nkuchidoni, "Lalalembela Nang'olo latendeke."

¹⁵ Bada ya anelo, hwetu nkupanganika, nkuhwena ku Yelusalemu. ¹⁶ Vakuhundwa vanji kuhaloka imanga ya ku Kaisaliya nkuupelekela mpaka kukaya kwanga Nnasoni, munu wa ku Kiplo uchinga tukave tuvayeni vake. Munu aneyo ávele yumo wa vakuhundwa vatandi vanga Yesu.

Paolo àmwongela Yakobo

¹⁷ Patuhwikile ku Yelusalemu vakukulupila avetu vánítipwechela kwa ihangaladi ing'ulu namene. ¹⁸ Ulyamba wake Paolo nkupapatana na hwetu kuhwena unannola Yakobo, na vasele vammalele va likuwa lya vanu vankulupila Yesu navanang'o vánípwawa. ¹⁹ Paolo pavasalimidile, nkuvahaulila kila chinu chatendile Nnungu muvanu vakávele Vayahudi kupitila utumishi wanga Paolo. ²⁰ Bahi vanang'o pavapilikene malove anelo, nkuntumbyanga Nnungu. Anepo nkunnyaaulila Paolo

kuchidoni, “Nnung'unwetu, lola namuna maelufu la Vayahudi chivakulupidile, na vammalele vānalihumya kukamula Sheliya. ²¹ Vānipilikana habali kukwamba wako kuva, ùvahunda Vayahudi vammalele vaikāla mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi vanakamule Sheliya ya Musa. Ùnivalimbija vanavayalule vanavao na wala vanapapate mihambo yetu ya Chiyahudi. ²² Anevo vanu vāmbepilikana kuva ùnikamola apano pa Yelusalemu. Vino tutende dachi? ²³ Bahi tēnda malinga chitumbekuhaulila. Apano pàvele valume ncheche vavikīle nasili muyo mwa Nnungu. ²⁴ Lùndana na valume anevo muibada ya kulihahula na uvalipile galama yavo uchinga vamowe ulindo. Kwa kutenda uchocho vanu vammalele vachivamale kuva habali divapilikene ðivele dya kulambila. Pamo na anelo vachivamale kuva unakamula Sheliya yanga Musa. ²⁵ Henga kuyamba avala vanu vakávele Vayahudi vankulupīla Yesu tūnivalembila kuyamba vitukutuku vituamwile. Tūnivaamulu vanalye vyakulya vihumījwe sadaka kudisanamu na vanalye myadi na vanyama vapopotwīje na valinyemye na umalaya.” ²⁶ Bahi liduva lipapēte Paolo nkuvatwala avala valume nkutenda ibada ya kulihahula pamo na anevo. Anepo nkuingila mu Ing'ande ya Nnungu, nkutambulanga kwamba ntululilo wa maduva la kulihahula na kuvahumija sadaka, kila munu muanevo nchenche.

Kuhungwa kwa Paolo

²⁷ Àlala maduva saba palanavele pepi kumalilika, Vayahudi fulani vanahaleke ku Asiya vāmmwene Paolo avèlè mu Ing'ande ya Nnungu. Nkuvachonjela vanu vammalele, nkunkamula Paolo. ²⁸ Nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmaisilaeli avetu, tuyangate! Ayu njo ayula munu avahūnda vanu vammalele kila pachinu kwa kuvatangolela lahakalenge vanu vetu na Sheliya yanga Musa pamo na Ing'ande aino ya Nnungu wetu. Henga pamo na kulatenda anelo, àvainjijije vanu vakávele Vayahudi mu Ing'ande ya Nnungu na kupahakajanga pachinu apano panaswe.” ²⁹ Vátangwele uchocho ing'anya vāmmwene Paolo kumanga pamo na Tilofimo mwenedi wa ku Efeso, na vanang'o vátenda kuva Paolo àmwingijije Tilofimo mu Ing'ande ya Nnungu.

³⁰ Imanga yammalele nkwombala chihi timbwili na vanu nkuhaloka mipata yammalele uvatukuta chimbamba, nkunkamula Paolo, nkummutanga na kunnyumya mu Ing'ande yanga Nnungu. Na milango ya Ing'ande ya Nnungu nkuchimwa. ³¹ Pavachichivammwalale Paolo, nkulu wa matiyala la Valoma nkupilikana habali aneyo kuva imanga yammalele ya Yelusalemu yòmbele timbwili. ³² Upala ayula

nkulu wa matiyala nkuvatwala vakulu vanji va matiyala nkupiyanya kuhwena akula kuvêle likuwa lya vanu. Bahi pavammwene ayula nkulu wa matiyala pamo na matiyala vake, nkulekanga kumpanya Paolo.

³³ Bahi ayula nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo, nkunkamula na kwamulu ahungwe mididi mivili ya chitale. Anepo nkuuja kuchidoni, “Ayu nnani? Na âtendile chani?” ³⁴ Vanu vanji palikuwa alila lya vanu vâtaya lwasu uvatangola uvila na vanji uvila. Bahi ing'anya ya alula lwasu, nkulu wa matiyala nanga panahulwile kumala uhiu wa habali aneyo. Bahi nkulaija Paolo apelekejwe m'boma lya matiyala. ³⁵ Paolo pahwikile padingasi, matiyala nkunyakula ing'anya ya timbwili dya likuwa lya vanu. ³⁶ Kwa kuva, likuwa lya vanu vammalele vânnondola pachikundu uvachidoni, “Mmwalale!”

Kulitetela kwanga Paolo

³⁷ Matiyala pavachichivamwingije Paolo m'boma lya matiyala, Paolo nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, “Dachi, ûnanguluhusu nikuhaulile lilove limo?” Nkulu wa matiyala nkunnyang'ula kuchidoni, “Ûnimala kutangola Chigiliki? ³⁸ Kwani wako ukâvele ayula Mmisili anatandihije ing'ondo mmaduva ulola lapitile na kuvalodya vakúwalala alufu ncheche kuhwena kulilanga?” ³⁹ Paolo nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu ni Nnyahudi, nimunu wa imanga ya ku Taso chilambo cha Kilikiya, imanga ya muhimu namene. Chonde ngùluhusu ngutangole na ava vanu.” ⁴⁰ Ayula nkulu wa matiyala nkunnuhusu. Bahi Paolo nkuimila paingasi, nkuvapungila nkono avala vanu uchinga vanyalale. Vammalele pavanyalalike, Paolo nkutangola navo kwa luga yavo ya Chieblaniya.

22

¹ Paolo nkuchidoni, “Mmalangavangu pamo na atavangu, ngupilikanile panilitetela muyo mwenu!” ² Pavapilikene watangola navo kwa Chieblaniya, nkuhalija kunyalalika namene kupita patandi. Anepo Paolo nkuchidoni, ³ “Nangu Ninnyahudi, nguvelekwejije ku Taso chilambo cha Kilikiya, henga ngùlelewije upano pamanga pa Yelusalemu. Nangu ngúvele nkuhundwa wanga Gamalieli, na áninguhunda saana namuna ya kudipapata Sheliya dya atavetu. Nnilihumya mwalehu kuntumikila Nnungu malinga mwenu mmammalele chimuvele nelo. ⁴ Nnivabaniha mpaka kuvawalala vanu vachiipapâta Indila ya Nang'olo. Nnavakamula valume na vamahe na kuvahunga nnilungu.

⁵ Kuhani Nkulu pamo na lukumbi lukulu lwa vasele, vammalele vānahulula chihi kungushuhudila. Ngúpwechedile na baluwa kuhaloka kwa vanang'o, ilembwîje na alangavetu Vayahudi va ku Dameski. Nangu nkuhwena ku Dameski uchinga nivahunge vanu vankulupîla Yesu va aneko koka nguide navo mpaka pa Yelusalemu uchinga vaasibiwe.

⁶ Bahi pannavele nndila pepi na kuhwika ku Dameski, malinga saa sita muhi, upopo nkuhumila nng'anje kuhaloka kulihunde, ung'anyîma namene nkungulangajija mipata yammalele. ⁷ Anepo nangu nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, 'Sauli, Sauli! Mwadachi ùnangubaniha?' ⁸ Nangu nkuuja kuchidoni, 'Nang'olo, wako nnani?' Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, 'Nangu nni Yesu wa ku Nasaleti úngulagihà.' ⁹ Avala vanu vanavele pamo na nangu vāniwona aula nng'anje, henga nanga pavanalielewije lidi lya ayula achilonjêla na nangu. ¹⁰ Bahi nangu nkuuja kuchidoni, 'Hambi Nang'olo ngutende dachi?' Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, 'Imila, uhwene ku Dameski na aneko vachivakuhaulile lammalele lapangwîje ulatende.' ¹¹ Nangu nikanahulwile kulola ing'anya ya ing'anyimi ya aula nng'anje, bahi avangu nkungukamula nkono nkungulodya mpaka ku Dameski.

¹² Aneko ku Dameski kúvele na munu yumo uvachinchema Ananiya, munu achimweshîmu Nnungu na kukamula She-liya ya Musa, na kulombolewa lambone na Vayahudi vammalele vachiikâla ku Dameski. ¹³ Nang'e nkunguidila, nkuimila pepi nanangu nkuchidoni, 'Nnangawangu Sauli, ulole kavila!' Upala nangu nkupata kulola kavila, nkumwona aneyo munu. ¹⁴ Anepo Ananiya nkuchidoni, 'Nnungu wa anakuluvetu ànikutandola uchinga ulamale lalalembela Nnungu na umwone ayula Wambone pameho pa Nnungu na umpilikane mwene walonjela na wako. ¹⁵ Kwa kuva, ùmbekuva shahidi wake kwa vanu vammalele kuyamba àlalá lulawene na kulapilikana. ¹⁶ Hambi ùlindilila chani? Imila ubatiswe, uhahulwe masambi lako akuno uyùwà kwa lina lya Nang'olo.'

¹⁷ Bahi nangu nkuuya ku Yelusalemu, panichiyuwa mu Ing'ande yanga Nnungu, nkulona maono. ¹⁸ Nímmwene Nang'olo Yesu, nkunguhaulila kuchidoni, 'Piyanya! Uka pa Yelusalemu upehi, kwa kuva vanu va apano vakambeukubali ushuhuda wako kungwamba nangu.' ¹⁹ Nangu nkuyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, vanang'o vānimala kuva ngúpita kila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu unguvataya nnilungu na kuvapanya avala vakukulupila wako. ²⁰ Na vanu

pavammwalele shahidi wako Stefano, nangu nimwene ñnipwawa upala, ñnikubaliana navo kuyamba kuwalalwa kwake. Na nangu njo nichilolihija makoti la avala vammwalele.’²¹ Anepo Nang'olo nkunguhaulila kuchidoni, ‘Hwena, ñimbekutuma uhwene kulehu, kwa vanu vakávele Vayahudi.’ ”

²² Alila likuwa lya vanu nkumpilikanila Paolo mpaka patangwele malove anelo. Anepo nkunonohanga lidi uvachidoni, “Mmwalale aneyo munu, kwa kuva akálembelewa kuva mumi!”²³ Nkuhweneha kutaya lwasu akuno uvayahanga makoti lavo na kuululuha litutunga muha.

Paolo àupisula ulaiya wake wa Chiloma

²⁴ Nkulu wa matiyala nkuvahaulila matiyala vampelekeje m'boma lyavo. Nkulaija vammujeje kwa kunsulubula mijeledi uchinga vamale ing'anya ivatendile vanu vataye lwasu ing'anya yanga nang'e.²⁵ Henga pavannyungile Paolo uchinga vansulubule, nang'e nkummuja nkulu yumo wa matiyala myamoja anavele apala kuchidoni, “Dachi, sheliya ñannuhusu kunsulubula laiya wa Loma kabla akànambihukumiwa?”²⁶ Ayula nkulu palapilikene malove anelo, nkuhwena kwa nkulu wa matiyala, nkunnyaulila kuchidoni, “Ùmbetenda chani? Ayu munu nni laiya wa Loma!”²⁷ Bahi nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo, nkummuja kuchidoni, “Nguhaulile, wako nni laiya wa Loma?” Paolo nkunyang'ula kuchidoni, “Elo.”²⁸ Anepo nkulu wa matiyala nkuchidoni, “Nangu ngùsumile haki ya kuva laiya wa Loma kwa dihela dyohe.” Paolo nkuchidoni, “Henga nangu ni laiya wa Loma kwa kuveleka.”²⁹ Bahi avala vachichivamujeje Paolo, nkupiyanya kuukananga. Na ayula nkulu wa matiyala nkuyopa namene pamaite kuva Paolo wannyungile kwa mididi ya chitale ni laiya wa Loma.

Paolo àimijwa muyo Lukumbi Lukulu

³⁰ Liduva lipapête, nkulu wa matiyala álambela amale uhiu wa masitaka lasitakiwije Paolo na Vayahudi. Bahi nkunnyungula, nkuvalaija makuhani vakulu na vajumbe va Lukumbi Lukulu vakoJane. Anepo nkwiwa nawe Paolo na kumwimija muyo mwavo.

23

¹ Paolo nkuvapalambahija meho avala vajumbe va Lukumbi Lukulu, nkuchidoni, “Mmalangavangu, mpaka nelo ntima wangu ukánguhukumu kwa chinu chohecho kuyamba maisha langu pameho pa Nnungu.”² Bahi ing'anya ya kutangola uchocho, Ananiya kuhani nkulu nkuvalaija avala vanaimidile pepi na Paolo vampanye

likofi. ³ Anepo Paolo nkunnyaaulila kuchidoni, “Nnungu mwene achiakupanye likofi, wako uvêle muchi libaka lya ing'ande livapakile chokaa! Wako ùikele anepo unguhukùmù nangu kwa kuipapata sheliya. Henga umwene uilumula sheliya kwa kulaija ngupanywe!” ⁴ Avala vanu vanaimidile pepi na Paolo, nkunnyaaulila Paolo kuchidoni, “Wako untongolela malove lahakalenge Kuhani Nkulu wa Nnungu!” ⁵ Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Mmalangavangu, nangu nikanamaite kuva nang'e nni Kuhani Nkulu. Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, ‘Unantangolele lahakalenge nkulu wa vanu vako.’ ”

⁶ Akuno Paolo wamala kuva vanu vanji vávele Masadukayo na vanji vávele Mafalisayo, nkunonoha lidi muyo lukumbi wachidoni, “Mmalangavangu, nangu nni Nfalisayo mwana wanga Nfalisayo. Nangu ngùhukumiwa ing'anya ya lilolelo limbenalyo kuva vanu vahwîle vâmbefufulwa.” ⁷ Pamalidile kutangola malove anelo, Mafalisayo na Masadukayo nkulindamuka kupwatana namene, anepo vanu va lukumbi nkuyavanyika mipata mivili. ⁸ Anelo lánihumila ing'anya Masadukayo vâhauila kuva nanga ufufulo wa vanu vahwîle, na wala nanga malaika na wala mahoka, henga Mafalisayo vânalakulupila anelo lammalele. ⁹ Bahi pávele na lwasu lukulu namene, vakúhunda va Sheliya va nnikuwa lya Mafalisayo nkuimila nkutahuka kwa dimongo uvachidoni, “Hwetu tukáchona chinu chohecho chihakalenge chachitendile ayu munu. Panjika malaika au mahoka vânipwahika nawe.”

¹⁰ Matahukano palayenjejeke namene, nkulu wa matiyala nkuyopa kuva avala vanu vachivan'dalulange Paolo. Bahi nang'e nkuvaamulisa matiyala vahwene paching'ati pa aula mmuluku wa vanu vakammuse Paolo kwa dimongo koka vampelekeje m'boma.

¹¹ Chilo, Nang'olo nkuhumila na kwimila pepi na Paolo, nkunnyaaulila kuchidoni, “Likamyé ntima! Kwa kuva, malinga chushuhudidile habali dyangu apano pa Yelusalemu, ùlembelewa akatende uchocho na ku Loma.”

Mitemelo ya kummwalala Paolo

¹² Uhiku pauchele, Vayahudi nkutenda ntemelo chitinya. Nkulyapilila uvachidoni, “Tukachitulye na wala tukambekumbila mpaka tummwalale Paolo.” ¹³ Isabu ya vanu vanatendile ntemelo anewo yanipunda vanu alubaini. ¹⁴ Bahi vanang'o nkuhwena kwa makuhani vakulu na vasele va Vayahudi nkuchidoni, “Hwetu tùniapila kuva tukambeyeja chinu chohecho mpaka tummwalale Paolo. ¹⁵ Hambi, mwenu pamo na vajumbe va Lukumbi Lukulu làija ujumbe kwa nkulu wa matiyala uchinga ampelekeje Paolo kwenu

mwenu umulambilila kuva mùlebela mumale saana habali dyake. Hwetu tùvele tayali kummwalala kabla akànambihwika pepi na mwenu.”

¹⁶ Henga mwipwawe Paolo ánipilikana habali dya mitemelo ya avala vanu ya kummetela Paolo vammwalale. Bahi nkuhwena, nkunainjila m'boma lya matiyala nkunnyaaulila Paolo lammalele lavakudungidile. ¹⁷ Anepo Paolo nkunchema nkulu yumo wa matiyala myamoja nkunnyaaulila kuchidoni, “Papatana na ayu kijana uhwene nawe kwanga nkulu wa matiyala kwa kuva àvele na lilove lya kunnyaaulila.” ¹⁸ Bahi ayula nkulu wa matiyala myamoja nkumpelekeja mwipwawe Paolo mpaka kwa nkulu wa matiyala, nkuchidoni, “Ayula nfungwa uvanchema Paolo áninguchema nkunguyuwa nikupelekejije ayu kijana kwa kuva àvele na chinu chambekuhaulila.” ¹⁹ Bahi ayula nkulu wa matiyala nkunkamula nkono ayula kijana, nkuhwena nawe panyenje, nkummuja kuchidoni, “Ùmbenguhauli chinu ntwani?” ²⁰ Ayula kijana nkuchidoni, “Vayahudi vánípatana vakuyuwe umpelekeje Paolo ku Lukumbi Lukulu nundu uvalilambilila kuva valukumbi válezela vapate habali dyake kwa uhiu namene. ²¹ Henga wako unakumbike kwa kuva pàvele vanu vapunda alubaini vammètêla. Na váníapila kuva vakambekulya wala kukumbila chinu chohecho mpaka vammwalale hoti Paolo. Na vino válezela tayali, vánídilila chihi chumbekwamula wako.” ²² Bahi nkulu wa matiyala nkunneka ayula kijana ahwene, nkun'duma wachidoni, “Unanyaulile munu woheyo kuva ùninguhaulila habali aino.”

Paolo àpelekejwa kwanga Feliki

²³ Nkulu wa matiyala nkuvachema matiyala vavili, vakulu va matiyala myamoja nkuvahauli kuchidoni, “Vavikange tayali matiyala myambili, akúkwela falasi matiyala sabini na matiyala myambili va mikuchi uchinga vahwene ku Kaisaliya, muikale tayali kuuka satatu ya chilo. ²⁴ Vavike tayali falasi vambennyakûla Paolo uchinga akahwike kwanga Feliki, nkulu wa chilambo cha ku Yudeya, avèlè mumi.” ²⁵ Bahi nkulu wa matiyala nkulemba baluwa ya kumpelekejija nkulu Feliki, baluwa yene válezebile uvila,

²⁶ “Nangu Kilaudiyo Lusiya, níkulembila baluwa aino wako Nkulu, Mweshimiwa Feliki.

Pwechelela disalamu dyangu.

²⁷ Nkulu, Vayahudi vánínkamula ayu munu na válezela pepi na kummwalala, nangu nkuhwena na matunji

la matiyala nkumpoha, kwa kuva, váningumaiha kuva nang'e nni laiya wa Loma. ²⁸ Bahi kwa kuva ngúlebela ngumale chinu ntwani chívatèndà Vayahudi vansitaki, nangu nkunhwikiha ku Lukumbi lwavo Lukulu. ²⁹ Nangu nkumala kuva masitaka lene làyamba chihi matahukano la sheliya dyavo. Bahi nangu nikawene kuva pàvele chinu chohecho chakosedile chímbetèndà afungwe nnilungu au kuwalalwa. ³⁰ Pangupilikene kuva Vayahudi vátenda ntemelo uchinga vammwalale, upopo nangu nkumpelekeja kwakuwe, na kuvalaija vanu vansitâki vaide na masitaka lavo kwakuwe.”

³¹ Bahi avala matiyala nkuntwala Paolo malinga chivalaijijwe, chilo uchila nkumpelekeja Paolo mpaka ku Antipatili. ³² Ulyamba wake avala matiyala vachiônga wamadodo nkuuya ku Yelusalemu, m'boma lya matiyala. Nkuvaleka avala matiyala akúkwela falasi vahwenehe na mwanda chalumo na Paolo. ³³ Pavakamwele ku Kaisaliya nkumwing'a baluwa nkulu Feliki na kunkamuja Paolo kwanga ayula nkulu. ³⁴ Feliki paisomile aila baluwa, nkuvauja kuchidoni, “Ayu munu àhaloka chilambo ntwani?” Pavannyaulidile kuva àhaloka chilambo cha ku Kilikiya, ³⁵ Feliki nkuchidoni, “Nguchingupilikanile ing'anya yako pavambekamola vanu vakusitâki.” Anepo Feliki nkuamulisa vammike Paolo mu-ing'ande ya chifalume yanga Helode, vanchunge.

24

Vayahudi vânsitaki Paolo muyo mwa Feliki

¹ Bada ya maduva nnyano, Kuhani Nkulu Ananiya nkukamola ku Kaisaliya akuno apapatènè na vasele va Vayahudi pamo na mwanasheliya yumo wa Chiloma lina lyake Tetulo. Vanang'o nkwiya na masitaka lavo lavansitaki Paolo muyo mwa ntawala. ² Bahi Paolo pachemwije, Tetulo nkutandilika kuhumya masitaka wachidoni, “Mweshimiwa Feliki, kupitila wako tùniikala maduva lohe kwa amani ihu. Na uongosi wako ùidile na mabadiliko lohe lambone kwajili ya chilambo achino. ³ Anelo lammalele tùnilapwechelela kwa shukulani na lakambelualika kila pachinu mmahiku lammalele. ⁴ Henga kwa kuva nangu níkatamwa nikuhopeje, bahi kwa uwambone wako níkuyuwa utupilikanile kwa alano malove letu lainjipele latumbetangola. ⁵ Tùnimala kuva ayu munu ànyakwile ihonjela. Nang'e àtandiliha timbwili kila pachinu pavêle Vayahudi pachilambo pammalele. Na uyoyo njo nkulu wa lisehebu lya Vanasaleti. ⁶ Na nang'e ánilinga kuitaya unajisi Ing'ande ya Nnungu, bahi hwetu

nkunkamula. [Hwetu túlebela tunnyukumu kupapatana na sheliya dyetu. ⁷ Henga nkwiya Lusiya, nkulu wa matiyala nkuntwala kwa dimongo mmakono letu. ⁸ Anepo Lusiya nkuvalaija vanu vansitâki Paolo vaide kwakuwe.]* Na wako umwene ukammujauja uchiumale uhiu wa masitaka latunsitaki.” ⁹ Vayahudi vammalele nkulundana nawe kwa kunhapatanila Paolo uvachidoni, masitaka lammalele nni la uhiu.

Paolo àlitetela muyo mwanga Feliki

¹⁰ Bahi Feliki nkumpungila nkono Paolo uchinga atangole. Paolo nkuchidoni, “Nahangalala kulitetela muyo mwako akuno ungumâlâ kuva wako ùjukile kuva mwamusi nchilambo achino kwa vyaka vyohe. ¹¹ Wako umwene ùnahulula kumaiha kuva lakanapunda maduva kumi na mbili kutandikila pangupite ku Yelusalemu unannyuwa Nnungu. ¹² Ava vanu nanga pavangukojije ungutahukana na munu woheyo mu Ing'ande ya Nnungu wala kuvachonjela vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu au pachinu panji pohopo muimanga aino. ¹³ Wala nanga pavahulula kumaiha uhiu wa masitaka lavangusitaki nangu. ¹⁴ Nangu nakubali muyo mwako kuva, nangu ngùmwabudu Nnungu wa anaku-luvetu, na nni nkuhundwa wa Indila aila, ivahaûla vanang'o kuva lisehebu lya kulambila. Nangu nakulupila malove lammalele lalembwîje mmitabu vya Sheliya na mmitabu vya manabii. ¹⁵ Nangu ngùvele na lilolelo kwanga Nnungu malinga vanang'o chivalolela kuva, Nnungu àmbevafufula vanu vambone pameho pake na avala vatênda lahakalenge. ¹⁶ Bahi ing'anya ya anelyo nangu natumbama kuikala saana maduva lammalele uchinga ntima wangu unanguhukumu kwa chinu chohecho pameho pa Nnungu na pavanu.

¹⁷ Bahi bada ya kuikala aneko kulehu kwa vyaka vyohe, nangu nkuida ku Yelusalemu uchinga nivapelekejije alangavangu Vayahudi nsada kwajili ya amahuvani na kuhumya sadaka kwa Nnungu. ¹⁸ Pavangukojije mu Ing'ande ya Nnungu ungulatenda anelo, nangu ngùvele ngumalidilè aila ibada ya kulihahula. Wala nikanavele na likuwa lya vanu na wala pakanavele na timbwili. ¹⁹ Henga apala pávele na Vayahudi vanahaleke kuchilambo cha ku Asiya, anevo njo vachilembelewa vapwawe apano uvahumya masitaka lavo ikàva vavêle na lilove lyohelyo au chinu chohecho chakungusitaki. ²⁰ Au, ava vanu vavêle apano vahaule chinu nt-wani chihakalenge chivachiwene kwang'une pannaimidile

* **24:8** Mmalemba lanji la kala malove anelo lavêle mmabano lakapali.

pa Lukumbi Lukulu, ²¹ ikà nave chihi malove ulala lan-
 natangwele pannaimidile muyo mwavo kuva, ‘Mùnguhukumu
 nelo ing’anya ya lilolelo linguvenalyo kuva, vanu vahwîle
 vàmbe fufuliwa!’ ”

²² Anepo Feliki, anaimaite Indila aila saana, nkuiimija aila
 ing’anya hoti. Nkuvahaulila kuchidoni, “Nahumya hukumu
 ya ing’anya aino pambeida apano Lusiya nkulu wa matiyala.”

²³ Bahi nkumwamulisa nkulu wa matiyala myamoja an-
 chungwe Paolo na kumwing’a wasa kadiki, na ayanjavake
 vanalimbijwe kumwing’a vitukutuku vyasikikila.

Feliki na n’jawe vàm pilikanila Paolo

²⁴ Bada ya maduva kadiki, Feliki nkukamola na Dulusila
 n’jawe, anavele Nnyahudi. Nkulaija Paolo achemwe,
 nkumpilikanila pachitangola kuyamba ing’ulupa ya
 kunkulupila Yesu Kilisto. ²⁵ Henga Paolo pachilonjelela
 kuyamba haki na uweso wa kulikamulanga na kuyamba
 hukumu ya Nnungu iîda, Feliki nkuyopa, nkunnyauli
 Paolo kuchidoni, “Vino hwena hoti, nguchinikucheme
 kavila panimbepata wasa.” ²⁶ Henga pamo na anelo Feliki
 álolela kuva, Paolo achiamwing’e dihela. Bahi ing’anya ya
 anelyo, Feliki nkuba wanchemachema Paolo myanda yohe
 wapwahika nawe.

²⁷ Bada ya vyaka vivili, Polikiyo Festo nkutwala chiteng’u
 cha ukulu changa Feliki. Bahi kwa kuva Feliki álembela
 alipakahe kwa Vayahudi, nkunneka Paolo avèlè nnilungu.

25

Paolo muyo mwanga Festo

¹ Bahi Festo pakamwele ku Kaisaliya, nkupita maduva
 matatu, nkuyomboka kuhwena Ku Yelusalemu. ² Aneko
 makuhani vakulu na vakulu va Vayahudi nkunnyaulila
 Festo habali dyanga Paolo. ³ Nkuva uvampembeja Festo
 uchinga avatendele lyambone kwa kuvapelekejija Paolo ku
 Yelusalemu, kwa kuva, v’álembela vammetele na kummwalala
 pambekuva nndila. ⁴ Henga Festo nkuvayang’ula kuchi-
 doni, “Paolo àvenkuchungwa nnilungu aneko ku Kaisaliya, na
 nimwene ngùvele pepi kuhwena ukwoko. ⁵ Bahi vakulu
 venu vapapatane na nangu vakansitaki, ikà va pàvele chinu
 chohecho chihakalenge chachitendile.”

⁶ Bahi Festo paikele navo malinga maduva nane au
 kumi uvila, nkuhelelekela ya ku Kaisaliya. Liduva lya
 vili nkuikala pachiteng’u cha hukumu, nkuamulisa vaidi-
 nawe Paolo. ⁷ Paolo pakamwele, avala Vayahudi vahalêke

ku Yelusalemu nkun'dinguka na kutandilika kunsitaki masitaka lohe la kwidopa lavakanahulwile kananga vene kulamaiha. ⁸ Anepo Paolo nkulitetela wachidoni, “Nangu nanga chinu chingukosedile kwamba sheliya ya Vayahudi wala kwamba Ing'ande ya Nnungu na wala nikánkosedile Nfalume wa Loma.” ⁹ Henga kwa kuva Festo álembela alipakahe kwa Vayahudi, nkummuja Paolo kuchidoni, “Dachi, ùnalembela uhwene ku Yelusalemu ukahukumiwe aneko muyo mwangu kwajili ya masitaka alano lavakusiteke?” ¹⁰ Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu ngùimidile muyo lukumbi luvêle mumamulaka la Nfalume wa Loma, na apano njo pangulembelewa nguhukumiwe. Nikávakosedile Vayahudi chinu chohecho malinga wako umwene chiumaite saana. ¹¹ Bahi ikàva ngwònekene kuva ngùtendile chinu chihakalenge chilembelêwa nguhukumiwe kuhwa, nangu nikáhita kuhwa. Henga ikàva nanga uhiu wohewo wa masitaka lavangusitaki, bahi nanga munu woheyo ahulûla kungukamuja kwa Vayahudi. Nangu ngùlembela haki yangu ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma!”

¹² Bahi Festo pamalidile kutangola na vasauli vake nkuchidoni, “Ûyuwite ukahukumiwe kwa Nfalume wa Loma, bahi uchiuhwene kwa Nfalume wa Loma.”

Festo àyuwa lúnda kwa Nfalume Agilipa

¹³ Bada ya maduva kadiki, Nfalume Agilipa na Beneke nkuhwika ku Kaisaliya unammuja habali Festo. ¹⁴ Na pavaikele aneko kwa maduva lohe, Festo nkunnyaulila nfalume kwamba ing'anya yanga Paolo wachidoni, “Apano pàvele munu yumo wannekile Feliki ahungwijè nnilungu. ¹⁵ Nangu pannavele ku Yelusalemu, makuhani vakulu na vasele va Vayahudi váninsitaki na kunguyuwa ninnyukumu kuhwa. ¹⁶ Nangu nkuvayang'ula kuva, aneyo ikee mihambo ya Chiloma kunnyukumu munu woheyo kuwalalwa kabla akànambikojana meho kwa meho na vanu vansitêke uchinga nanang'e apate wasa wa kulitetela kwamba masitaka lavansiteke. ¹⁷ Bahi pavakamwele apano nangu nikanatimile. Liduva lipapête, nangu nkuchemehija lukumbi, nkuikala pachiteng'u cha hukumu nkuamulisa aneyo munu vaide nawe. ¹⁸ Pavaimidile vanu vansitêke Paolo, nanga pavanahawile lilove lyohelyo lihakalenge lyatendile malinga chinichilolela nangu. ¹⁹ Henga vátahukana nawe kwamba dini yao vene na kuyamba munu yumo uvanchema Yesu anahidile, henga Paolo átumbamila kuva Yesu mumi. ²⁰ Anepo nangu nikanaimate namuna ya kupata uhiu wa malove anelo. Nangu nkummuja Paolo ikàva achiatamwe kuhwena ku Yelusalemu uchinga ing'anya yake ikahukumiwe aneko. ²¹ Henga Paolo

palembedile haki yake ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma, nangu nkuamulisa vanchunge nnilungu mpaka panimbempelekeja kwa Nfalume wa Loma.” ²² Anepo Agilipa nkunnyaulila Festo kuchidoni, “Nanani uchocho ngùlambela nimpilikanile ayu munu nimwene.” Festo nkuyang'ula kuchidoni, “Ùnampilikanila nundu.”

Paolo àpelekejwa muyo mwanga Agilipa

²³ Bahi liduva lipapête, Agilipa pamo nawi Beneke nkukamola kwa dihinji ding'ulu, nkuingila nnukumbi lwa makojano pamo na vakulu va matiyala na vakulu va imanga. Anepo Festo nkuamulisa vakantwale Paolo vaide nawe. ²⁴ Anepo Festo nkuchidoni, “Nfalume Agilipa, na mmammalele mmêle apano na hwetu, ayu munu umumwona muyo mwenu, Vayahudi vammalele va apano na va ku Yelusalemu vâningutongodikila akuno uvataya lwasu kuva, ayu munu àlembelewa ahwe. ²⁵ Nangu ngùwene kuva akátendile chinu chohecho chimbentenda ahukumiwe kuhwa. Henga kwa kuva Paolo mwene àniyuwa akahukumiwe kwanga Nfalume wa Loma, nangu nkuamula nimpelekeje ku Loma. ²⁶ Henga nikávele na chinu chimaikâna cha kunnembila nkulu wetu, Nfalume wa Loma kumwamba Paolo. Bahi ngùidile nawe muyo mwenu, asa muyo mwako, wako Nfalume Agilipa uchinga akaujwaujwa ngupate masitaka la kulemba. ²⁷ Kwa kuva, ngwòna akee chinu chambone nangu kumpelekeja nfungwa bila kulatambulanga masitaka lavansiteke.”

26

Paolo àlitetela muyo mwa Nfalume Agilipa

¹ Bahi Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hambi unaluhusiwa kulitetela.” Anepo Paolo nkunyoloja nkono wake nkutandilika kulitetela, wachidoni, ² “Nfalume Agilipa, nangu nìlyona kuva ngùpete wasa nkulu wa kulitetela muyo mwako kwamba àlalá masitaka lammalele lavangusiteke Vayahudi, ³ asa kwa kuva wako umwene ùnimala namene mihambo ya Vayahudi na matahukano lavo lammalele, bahi nakuyuwa ungupililile kwa kungupilikanila.

⁴ Vayahudi vammalele vânimala habali dya maisha langu kutandikila pannavele nin'joko na namuna chinguikele nchilambo changu na aneko ku Yelusalemu. ⁵ Vanang'o vâningumala kwa vyaka vyohe na vakàlambela vânahulula chihi kushuhudila kuva nangu ngúvele nimunu wa lisehebu lya Mafalisayo, lisehebu lipapâta namene sheliya dya dini yetu ya Chiyahudi. ⁶ Vino ngúvele apano, nguhukumiwe ing'anya

ya kuva ngùilolela aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu. ⁷ Ahadi yene nni uila ilolêwa na matawa letu kumi na mbili la vanu vetu, uvamwabudu Nnungu kwa bidi chilo na muhi. Nfalume Agilipa, ing'anya ya lilolelo anelyo Vayahudi vângusitaki! ⁸ Ing'anya ntwani mwenu mùtenda kuva nni chinu chikákulupika Nnungu kuvafufula vanu vahwîle? ⁹ Nangu nimwene ngútenda kuva ngùlembelewa ngutende lam-malele lahululîka uchinga ngutahuke habali dya Yesu wa ku Nasaleti. ¹⁰ Anelo njo langulatendile ku Yelusalemu. Ngúpete mamulaka kuhaloka kwa makuhani vakulu, nangu nkuvataya nnilungu vakúkulupila vohe. Na pavachihukumwiwa kuwalalwa, nanani ngútandola vawalalwe. ¹¹ Myanda yohe ñnahwena n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu univabaniha na kuvakolokoha vaikane ing'ulupa yavo. Ñnivasunalila namene mpaka kunavataha n'dimanga dya chiyeni.”

*Paolo àtana namuna chankulupidile Yesu
(Matendo 9:1-19, 22:6-16)*

¹² “Bahi liduva limo ngúvele mmwanda unguhwènà ku Dameski akuno nguvèlè na mamulaka na malaijo lahalòka kwa makuhani vakulu. ¹³ Nfalume Agilipa, pannavele nndila malinga sasita ya muhi, nauwene nng'anje ung'anyîma kupunda wa liduva uhalòkà kulihunde. Nkungulangajija nangu na avangu vangupapatene navo. ¹⁴ Tuvammalele nkumatoka pahi, nangu nkulipikana lidi ulitangola na nangu kwa Chieblaniya kuchidoni, ‘Sauli! Sauli! Mwadachi ùngubaniha? Uliwalala chihi bule malinga ung'ombe apânya litapola isimbo ihongoleke ya nchungu wake.’ ¹⁵ Nangu nkuuja kuchidoni, ‘Nang'olo, wako nnani?’ Nang'olo nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nangu nni Yesu ungubaniha. ¹⁶ Henga vino takatuka uimile. Ñnikuhumila uchinga nikuvike kuva ntumishi wangu na shahidi wangu. Uchiuvamaihe vanu vanji vitukutuku vyuviwene nelo na vinji vinimbekulanguja paida. ¹⁷ Nimbekupoha mmakono mwa Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi. Nikutuma kwa vanu anevo uchinga, ¹⁸ uvakusumbule meho lavo vapate kuuka nnupi vaide kunng'anje na kuuka muutawala wanga Nanchindenga, vannaukile Nnungu uchinga kwa kungukulupila nangu vasamehewe masambi lavo na vapate mapala pamo na vanu vahahuliwîje kuva vanu va Nnungu.’”

Paolo àtongola kwamba madengo lake

¹⁹ “Bahi Nfalume Agilipa, nangu nkutenda malinga chingulaijijwe mmaono àlalá lahalêke kulihunde. ²⁰ Henga ngútandilike kuvahubilila vanu va ku Dameski hoti koka

nkuhwena kunavahubilila vanu va ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha Yudeya na kwa vanu vakávele Vayahudi, unguvahimya vanu valeke kutenda masambi na kunnaukila Nnungu na vamaihe kwa vitendo vyavo kuva vânnaukila Nnungu. ²¹ Bahi ing'anya ya malove anelo Vayahudi nkungukamula pannavele mu Ing'ande ya Nnungu nkulambela vambwalale. ²² Henga kwa kuyangatwa na Nnungu, nangu nimumi mpaka nelo. Nangu ñniimila kuhumya ushahidi kwa vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu. Wala nanga pangutangola malove lanji lalekêne na àlálá lavanatangwele manabii pamo na Musa kuva lâmbehumila. ²³ Vanang'o vátangwele kuva, Kilisto àmbebanihwa, na kuva, nang'e àmbekuva ntandi kufufulwa kuhaloka kwa vanu vahwîle uchinga avayanjajije vanu vammalele nng'anje wa upohi, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.”

²⁴ Paolo pachilitetela uchocho, Festo nkunonoha lidi wachidoni, “Paolo ùvele na ding'apedi! Kusoma kuusomile namene kukutenda ùùve n'ding'apedi!” ²⁵ Henga Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenye Festo, nangu nikávele n'ding'apedi. Nangu ngùtangola malove mahiu na lamana. ²⁶ Kwa kuva, Nfalume Agilipa ànilamala alano, na nangu nàhulula chihi kutangola muyo mwake bila kulipwelela. Kwa kuva, ñnimala namene kuva wala nanga lilove lyohelyo mualano lyakali-maite kwa kuva chitukutuku chene achino chikátendeke kunamaweka. ²⁷ Nfalume Agilipa, dachi ùnakulupila malove lavatangwele manabii va kala? Nangu ñnimala kuva ùnalakulupila.” ²⁸ Anepo Agilipa nkunnyaaulila Paolo kuchidoni, “Dachi, wako ùtenda kwa malove lako kadiki ùnahulula kungutenda nangu kuva Nkilisto?” ²⁹ Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Ikáva kwa malove kadiki au kwa malove lohe, henga nangu ñnnyuwa Nnungu uchinga wako na vanu vammalele vangupilikanîla nelo vâàve Vakilisto muchi nangu, henga bila uhungwa uvila mididi.”

³⁰ Anepo Nfalume Agilipa na Festo, nkulu wa chilambo nawi Beneke na avala vammalele vanavele apala pamo na vanang'o, nkuimilanga. ³¹ Pavamwadilikene nkuva uva-haulanila kuva, “Ayu munu nanga patendile chinu chohecho chimbentenda ahukumawe kuhwa wala kuhungwa nnilungu.” ³² Anepo Agilipa nanang'e nkunnyaaulila Festo kuchidoni, “Ayu munu akanihunguliwa kuikave akayùwà ing'anya yake ikapilikaniwe kwa Nfalume wa Loma.”*

* **26:32** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

27

Paolo àpelekejwa ku Loma

¹ Bahi paiamuliwije kuva tuhwene ku Italiya kwa indila ya bahali, Paolo na vafungwa vanji nkuvikwa kwa nkulu yumo wa matiyala myamoja lina lyake Yulio uchinga avachunge, nang'e ávele wa nnitunji lya matiyala lichichemwa “Litunji lya Nfalume wa Loma.” ² Hwetu nkukwela mmeli ichihalôka imanga ya ku Adilimitiyo inavele pepi kuuka kuhwena kubandali dinji dinavele pwani ya vilambo vya ku Asiya. Hwetu nkuuka anepo akuno tupapatènè na munu yumo wa ku Makedoniya uvachinchema Alistaliko, áchihalòkà imanga ya ku Sesalonike. ³ Liduva lipapête, hwetu nkuh-wika ku Sidoni, bahi Yulio nkuntendela Paolo uwambone nkulu namene, nkunnyaulila avaongele ayanjavake uchinga vamwing'e vitukutuku vyanasikikidile. ⁴ Patuukile anepo, nkukwela mmeli kavila, nkupita m'bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha Kiplo kwa kuva lipungo línatutukuha kwa kuhalokela muyo mwetu. ⁵ Bahi patuyombweke bahali inavele m'bali wa chilambo cha ku Kilikiya na ku Pamfiliya, nkunahwika kuimanga ichêmwa Mila, ívele chilambo cha ku Likiya. ⁶ Aneko ayula nkulu wa matiyala nkuikoja meli inji ya ku Alekisandiliya ichihwena ku Italiya, tuvammalele nkukwelanga anemwo.

⁷ Tútwete maduva lohe utwonga kadiki-kadiki akuno utubanika, henga kuntululilo nkunakamola pepi na imanga ya ku Nido. Kwa kuva lipungo lívele likulu, nkutudivila tunahulule kuhwena indila ituchilembela tuilondole. Anepo hwetu nkupita m'bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha ku Kilete, pepi na Salimone. ⁸ Twónge kadiki-kadiki utupita nnyenje medi akuno utubanika namene, nkunahwika pachinu pachemwa “Bandali Ikatapele,” pepi na imanga ichêmwa Laseya.

⁹ Maduva lohe lánipita, ata liduva lya kufunga nalinang'o línipita, na maduva láchipapâtà láva la hatali kwonga m'bahali. Bahi Paolo nkuvaduma wachidoni, ¹⁰ “Mmalangavangu, nangu ngwòna kuva auno mwanda ùvele na hatali na asala yohe muyo mwetu, akee chihi meli na misigo bahi, henga pamo na umi wetu mwalehu.” ¹¹ Henga ayula nkulu wa matiyala myamoja nkuleka kupilikanila malove latang-wele Paolo, nang'e nkupilikanila malove la mwene meli pamo na nkúlodya meli. ¹² Hambi kwa kuva apala pabandali pakanavele pachinu pakatapele kuikala kwa mahiku la imepo, vanu vohe nkuhumya ding'ano kuva vauke pachinu apala vahwenehe na mwanda wavo mpaka kuimanga ya ku Foiniki, koka vaikale aneko mpaka palambepita mahiku

la imepo hoti. Foiniki ívele bandali inavele pachisiwa cha ku Kilete chichilola m'bali wa kusini-mangalibi na kasikasini-mangalibi kwa kuva aneko vakanihulula kuikala kwa mahiku la imepo.

Kutibuka kwa bahali

¹³ Pautandilike kupunga mpapa ukávele na dimongo namene uchihaloka m'bali wa kusini, vanang'o nkwna kuva mpapa uvachilindilila ùnikamola, bahi nkuiusa naanga nkutandilika mwanda uvaonga mwitepa chisiwa cha Kilete. ¹⁴ Henga bada ya kupita uhiku kadiki nkuhaloka lipungo likulu lichêmwa, "Lipungo lya kasikasini-mashaliki," kuhaloka m'bali wa chisiwa cha Kilete. ¹⁵ Anelyo lipungo nkuitukuha meli, na kwa kuva tukanahulwile kwopotana nalyo, hwetu nkuileka meli itukuhwe na lipungo mpaka kumedi lohe kulichilodya anelyo lipungo. ¹⁶ Patuchipita m'bali ukápunga namene lipungo mwitepa chisiwa chijoko chichêmwa Kauda, túnibanika namene kuinjija mashuwa inyoko mmeli. ¹⁷ Bahi avala vanu pavamalidile kuiinjija, nkuitava mididi meli uchinga inahaduke. Na kwa kuva váyopa vanaching'amwa muulongo uvêle pepi na pwani ya ku Siliti, bahi nkusulupuha matanga, nkuileka meli itukuhwe na lipungo. ¹⁸ Lipungo línihweneha kutwopota namene, na liduva lipapête nkututenda tutandilike kuyahanga misigo inavele mmeli. ¹⁹ Liduva lya tatu, nkutandilika kuyahanga mmedi vikolelo vya mmeli kwa makono lavo vene. ²⁰ Nkupita maduva lohe tukànambilyona liduva wala inondwa, na lipungo nkuhalija kupunga namene, kuntululilo lilolelo lya kupohwa nkuyahika mwalehu.

²¹ Vanu vávele vaikèlè maduva lohe vakànambikulya chinu chohecho. Bahi Paolo nkuimila ching'ati vanu nkutangola kuchidoni, "Mwenu mmanu, kuikavele umungupilikanila na kuyeweja mwanda wa kuuka ku Kilete, ibaniki aino na asala aino ikánatukoje. ²² Henga hambí nínnyuwa mulikamye mitima, kwa kuva, wala nanga munu kananga yumo ambekúhwa, ila meli bahi njo imbehadúka. ²³ Kwa kuva, chilo cha nelo malaika wa Nnungu, Nnungu ayula angutendíle nangu kuva wake na nni unguntumikila, áninguhumila nkuimila muyo mwangu, ²⁴ nkunguhaulila kuchidoni, 'Paolo, unayo! Kwa kuva, ùlembelewa uimile muyo mwa Nfalume wa Loma, na Nnungu kwa uwambone wake ànivapoha vanu vammalele vaônga pamo na wako.' ²⁵ Bahi mmalangavangu, likamyange mitima kwa kuva, nangu nankulupila Nnungu na imbekuwa muchi changuhaulidile. ²⁶ Henga lasima meli yetu iching'amwe munnyangi wa chisiwa fulani."

²⁷ Pachikamwele ching'ati chilo cha liduva lya kumi na ncheche, patuchitukuhwa akuno na aneko na lipungo lya bahali ya Adiliya, amadengo vammeli nkutenda kuva vavele pepi na kunnyangi. ²⁸ Nkusulupuhija n'didi uvahungile chinu cha kwidopa mmedi, ukuwona ulehu wake uchidika mita alubaini kwenda pahi. Nkuhwena muyo kadiki nkupima kavila nkupata mita salasini.

²⁹ Kwa kuyopa meli inaguma mmayanga, nkusulupuhija mmedi naanga ncheche kwa nnyuma meli uchinga ihwene kadiki-kadiki, nkuyuwa uhiku upiyanye kucha. ³⁰ Amadengo va mmeli nkulembela vatile, nkusulupuhija mashuwa m'bahali, uvalambilila kuva valembele vasulupuhe naanga m'bali wa muyo meli. ³¹ Paolo nkunnyauli nkulu wa matiyala na matiyala lake kuchidoni, "Ava vanu vakânaisalile umuno mmeli, mwenu mmammalele mukambepohwa." ³² Anepo matiyala nkuicheketa mididi ichikamulila mashuwa, nkuileka imatokele m'bahali. ³³ Ulyamba na mambumbu Paolo nkuvakulumisa vanu vammalele valye chakulya, wachidoni, "Nelo nni liduva lya kumi na ncheche muvèle chihi nnipamba na mukatamwije kulya, na mukânakulya chinu chohecho. ³⁴ Bahi nînyuwa mulye chakulya, kwa kuva mulembelewa mulye uchinga munahwe. Kwa kuva, wala nanga munu mmwenu ambeliwalâla kananga kadiki." ³⁵ Paolo pamalidile kutangola malove anelo nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu muyo mwavo, nkuumeya nkutandilika kuulya. ³⁶ Anepo vammalele nkulikamya mitima, navanang'o uchocho nkutandilika kulya chakulya. ³⁷ Jumula ya tuvanu tûnavele mmeli túvele myambili sabini na sita. ³⁸ Kila munu palile nkusiba, nkutandilika kuyaha misigo ya ngano m'bahali kupungula iidopi ya meli.

Kuhadukanga kwa meli

³⁹ Uhiku pauchele, vamadengo va mmeli nanga pavanachi-maite achila chilambo, henga nkupona pachinu fulani bahali paiyendile kadiki nchisiwa na pachinu panavele nnyangi wohe. Bahi nkukudungila vahwene aneko uchinga ikâchihululika vaiimije meli yao aneko. ⁴⁰ Nkuhungulanga naanga dyammalele na kudileka dititimile m'bahali akuno uvahungulanga mididi ivanahungile mmilandi ivalodidya meli. Anepo nkukweja inguwo imo muyo uchinga ipapate mpapa na kutukuha meli kuhwena pwani. ⁴¹ Henga meli nkuguma nchisulu cha ulongo. M'bali wa muyo wa meli nkuhavikwa mwalehu muulongo na wala nanga kutikinyika, na m'bali wa nnyuma nkulumukana vibeduli kwa dimongo dya mawimbi.

⁴² Bahi matiyala nkulembela vavawalale vafungwa vamalele kuyopa vanaogelega dahu mpaka kunnyangi na kutaloka. ⁴³ Henga kwa kuva ayula nkulu wa matiyala álembela ampohe Paolo, nkuvadivila matiyala vanalatende anelo. Nkuvahauli vanu vahulûla kwogelega valiyahe mmedi vaogelegele mpaka kunnyangi. ⁴⁴ Na vanu vanji vahwene akuno valikamulidile n'dimbao au mmibeduli vya meli ilumukene. Na uvila njo tuvammalele chitunahwikile pwani salama.

28

Paolo kuchisiwa cha Malita

¹ Patuhwikile kunnyangi salama, nni patukameke kuva achila chisiwa chíchemwa Malita. ² Venedi va anepo vátutendeledile lambone namene. Vákumbanyije moto nkutukalibisa tuvammalele kwa kuva imbula ínatonya na pávele na imepo. ³ Bahi Paolo álokwete nnyunda wa ding'uni, na pachidivika pamoto, nnyongo avêle na sumu nkuhuma n'ding'uni adila ing'anya ya ntukuta, nkuluma munkono wanga Paolo na kuning'inila upala. ⁴ Venedi va anepo pachisiwa pavammwene nnyongo waning'inila munkono wanga Paolo, nkuva uvahaulanila kuchidoni, "Hakika ayu munu nni nkúwalala, pamo na kuva ànipohwa kuhwa m'bahali, henga nnungu wetu wachimaha utunchema Haki, akambenneka ààve mumi!" ⁵ Bahi Paolo nkumpatulila pamoto ayula nnyongo na wala nanga paunammengile kananga kadiki. ⁶ Avala vanu válolela vamwone Paolo wavimbanga au wamatoka na kuhwa upala. Henga pavalindilidile kwa uhiku nnehu bila kuchona chinu chohecho uchinkoja Paolo, nkupindikulanya ding'ano dyao nkutandilika kutangola kuva Paolo nni yumo wa milungu.

⁷ Pepi na pachinu apala pávele na welu nkulungwa wanga nkulu wa achila chisiwa, lina lyake Publiyo. Munu aneyo ánitupwachelela saana kuva tuvayeni vake kwa maduva matatu akuno watutendela lambone. ⁸ Atatake Publiyo álele pachinanda kwa kuva ávele nchidumba na ádalola myadi. Paolo nkuinji nng'ande uchinga akannole, nkunnyuwila na kummikila makono na nkunnamya. ⁹ Bahi ng'anya ya anelyo lihumidile, vanu vammalele vachiuûla va apala pachisiwa nkuida, navanang'o nkulamya. ¹⁰ Vanu nkutweshimu namene, na patunavele tayali kuuka mwanda kwa indila ya mmedi, venedi nkutwing'a vitukutukutu vyammalele vitunasikikidile, na kutupakilila mmeli.

Paolo na avake vâhwika ku Loma

¹¹ Paipitile myedi mitatu, hwetu nkutandilika kavila mwanda wetu mmeli ya ku Alekisandiliya inaimidile

pachisiwa anecho uvalindilila lapite mahiku la imepo hoti. Na mmeli aneyo vâvedile disanamu dya milungu mavila vachêmwa, Kasta na Polukusi. ¹² Patuhwikile imanga ya ku Silakusa, nkuikala anepo maduva matatu. ¹³ Patuukile anepo, nkunahwika imanga ya Legiyo. Liduva lipapête, lipungo nkutandilika kupunga kuhaloka m'bali wa kusini, na liduva lya vili nkunahwika paimanga ya Puteoli. ¹⁴ Aneko nkuvakoja avetu vankulupîla Yesu, nkutuyuwa tuikale navo kwa lijuma limo. Anepo nkuhwena ku Loma. ¹⁵ Bahi vakûkulupila avetu va ku Loma pavapilikene kuva tuvenkwida, vanji nkuida mpaka Palisoko lya Apiyo na vanji mpaka pachinu pachemwa, “Ding'ande Dinatu dya Vayeni,” nkutupwechela. Paolo pavawene nkunshukulu Nnungu, nkutujwa ntima.

Paolo àvahubilila vanu ku Loma

¹⁶ Patukamwele ku Loma, Paolo vâmwing'ile luhusa lwa kunaikala ing'ande ya weka pamo na litiyala yumo achinno-lihija.

¹⁷ Bada ya maduva matatu, Paolo nkuvachema vakulu va Vayahudi. Pavakojene, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, “Mmalangavangu, pamo na kuva nanga chinu chohecho chihakalenge chinivatendile Vayahudi avetu au kutahukana na mihambo ya anakuluvetu, henga nangu rînikamulwa aneko ku Yelusalemu na kutaywa mmakono la Valoma. ¹⁸ Henga Valoma pavanguujije-ujije nkungwona nanga chinu chingukosedile chimbengutênda nguhukumiwe kuhwa, nkulembela vanguhungulange. ¹⁹ Henga pavaamwile uchocho, Vayahudi nkuhita, nangu nkuyuwa nikahukumiwe kwa Nfalume wa Loma pamo na kuva nikanavele na lilove lyohelyo lya kuvasitaki Vayahudi avangu. ²⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nînchemenge apano nelo uchinga tupwahike na ninnyaulile kuva ing'anya ya lilolelo livavenalyo Vaisilaeli, nangu ngûtavijwe kwa mididi aino ya chitale.”

²¹ Vanang'o nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hwetu tukanambipwachela baluwa yoheyo ihalôka ku Yudeya ikwâmba wako, na wala nanga munu woheyo akamwêle apano unatuhaulila habali dyako au kutuhaulila chinu chohecho chihakalenge chikwâmba wako. ²² Henga hwetu tûnatamwa namene tupilikane chiuwona wako umwene, kwa kuva, tûnimala kuva kila pachinu vanu vâtangola malove lahakalenge kuyamba lisehebu anelyo.”

²³ Anepo vanang'o nkupanga liduva lya kukojana na Paolo. Liduva anelyo nkuida vanu vohe paing'ande yachiikala Paolo. Bahi Paolo, kutandikila ulyamba mpaka chinalyulo nkuva wavaelesa vanu mambo lohe pamo na kuhumya

ushuhuda kwamba Ufalume wa Nnungu. Nkuva walinga kuvakulupisa vanu habali dya Yesu kwa kutanga malove la mu Sheliya ya Musa na la mmitabu vya manabii. ²⁴ Bahi vanu vanapawije apala vanji vánílakulupila malove lake, henga vanu vanji nanga pavanakulupidile. ²⁵ Bahi vanu kabla vakànambiukananga akuno uvatahukana, Paolo nkuyenjeja kutangola wachidoni, “Umumu Wanaswe átangwele muhiu panatangwele na anakuluvenu kupitila kwanga nabii Isaya kuva,

²⁶ ‘Hwena kwa ava vanu ukavahaulile kuva,
“Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa,
na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.

²⁷ Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,
na makutu lavo lànaidopa kupilikana
na meho lavo lànionija.

Kuikavele ikàva uchocho,
vakanilola kwa meho lao,
na vakanipilikana kwa makutu lao,
na vakanikameka kwa mitima yao,
vakaningulaukila,
nanani nikanivalamya.” ’

²⁸ Bahi imaike kwenu mwenu kuva auno upohi wa Nnungu ùpelekejijwe kwa vanu vakávele Vayahudi na anevo vachivapilikanile.” ²⁹ Paolo pamalidile kutangola malove anelo, Vayahudi nkuukananga akuno uvatahukana vene kwa vene.

³⁰ Kwa uhiku wa vyaka vivili Paolo nkuikala kuing'ande yake yanapangile, wavapwechela vanu vammalele vachihwena unamwongela. ³¹ Nkuva wavahubilila vanu habali dya Ufalume wa Nnungu pamo na kuvahunda vanu habali dya Nang'olo Yesu Kilisto, bila kuyopa wala kudivilwa na munu woheyo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Valoma Ulongoledi wa baluwa ya Valoma

Baluwa ya Valoma ilembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, panjika mmwaka wa 54 mpaka wa 58 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uhiku auno Paolo àvele akànambihwika ku Loma, bahi nkwanamula atume baluwa aino kwa makudungilo la kuvaelekesa vakúkulupila vaikâla ku Loma nsingi wa ing'ulupa yavo kuva, vanu vammalele vâtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupitila chihi Yesu Kilisto, ikàva Vayahudi au vanu vakávele Vayahudi. Álembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya ku Kolinso imanga yachiikala mmahiku anelo. Paolo àlembile baluwa aino uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Yesu Kilisto (16:26).

Baluwa ya Valoma nni baluwa muhimu namene kwa mahiku lammalele na kwa Vakilisto va kila pachinu, kwa namuna Paolo chafafanula saana kwamba upohi upatikâna chihi kupitila kwa Yesu Kilisto. Kwa kuva vanu vohe vapwechedîle baluwa aino ya Valoma akee Vayahudi, bahi Paolo ànilinga kueleza saana kwamba uloongo upwawije kati ya Lilailano Iya Kala na Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vânakulupila kuva, nsitali ulonjelêla ujumbe wa baluwa aino kwa uinjipihi nni aula ûhaloka sula 1:16, uhaûla kuva, “Nangu wala nikâona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.” Sehemu inandi ya baluwa ya Valoma (sula ya 1-11) ñyakwile mahundo la nsingi layâmba namuna chitutumendwa kuva tuvambone pameho pa Nnungu kwa kupitila kunkulupila Yesu. Na sehemu yavili ya baluwa aino (sula ya 12-15) ñyakwile maeleso lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihi wa baluwa ya Valoma

1. Sula ya 1:1-15, Paolo àtandilika baluwa yake kwa hali ya kawaida ya kulitambuliha mwene na kuvatambuliha avala vavalembila baluwa aino.
2. Sula ya 1:16-11:36, Paolo àlembile kwamba habali dya kuhochela kwa vanu vammalele, na kuyamba upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto.
3. Sula ya 12:1-15:13, Paolo àelesea namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

4. Sula ya 16, Paolo àmalilila kuilemba baluwa kwa kuvasalimila vanu fulani vavêle nnikuwa lya vakúkukupila va ku Loma.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ntumishi wanga Yesu Kilisto, ngutandolwejiye na Nnungu kuva ntume na kulajjwa kuyanajaja Malove Lambone la Nnungu.

² Malove anelo Lambone, Nnungu ánilaahidi Mmalemba Lanaswe kutandikila machedo kupitila manabii vake. ³ Na Malove anelo Lambone lámwamba Mwanawe Nnungu, yani Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Nang'e ávelekejijje chimmili kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi, ⁴ henga kuyamba isungu yake yanaswe Yesu Kilisto Nang'olo wetu ánimaihwa kwa dimongo ding'ulu kuva Mwana wanga Nnungu kwa kupitila kufufuka kwake kuhaloka kwa vanu vahwile. ⁵ Bahi kwa kupitila Yesu, Nnungu átupele inema na áttutendile kuva mitume uchinga tuvalodye vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kunkukupila na kumpilikana, na kwa kutenda uchocho, lina lyake lipate kutumbyangwa. ⁶ Na mwenu uchocho nni mmanu muvanu anevo, mütandolwejiye na Nnungu uchinga mùùve mmanu mma Yesu Kilisto.

⁷ Bahi nangu ninnembila mwenu mmammalele muvêle ku Loma, mmanu mutámwa na Nnungu, mutandolwejiye mùùve mmanu vake. Inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.

Paolo ávele na hamu ya kuvaongela vakúkukupila va ku Loma

⁸ Nándilika kunshukulu Nnungu wangu hoti kupitila Yesu Kilisto kwajili yenu mmammalele, ing'anya habali dya ing'ulupa yenu ðivechinkuyanajaja pachilambo pammalele. ⁹ Kwa kuva, aneyo Nnungu unintumikila kwa ntima wangu wammalele kwa kupitila kuyanajaja Malove Lambone lamwámwa Mwanawe, nang'e nni shahidi wangu kwamba namuna chininkumbukilanga mwenu maduva lammalele, pangunyuwa Nnungu. ¹⁰ Nangu ninnyuwa Nnungu uchinga akátamwa, aning'e wasa wa kumwongela mwenu. ¹¹ Kwa kuva, ngúvele na hamu namene ya kwonana na mwenu uchinga ngupate kuyavana na mwenu inudyoye ya chinnungu uchinga mupate kuhwina. ¹² Yani ngwámwa uvila, nangu ngukamywe ntima kupitila ing'ulupa yenu na mwenu mupate kukamywa mitima kupitila ing'ulupa yangu.

¹³ Mmakukupila avangu, nangu ngúlembela mumale kuva, myanda yohe ñnikudungila namene nimwongele, henga mpaka vino mbèchinkudivilwa. Makudungilo langu ni kukola madengo kwenu mwenu na kuvyona vihepo vya chinnungu

malinga chiniviwene kwa vanu vanji vakávele Vayahudi. ¹⁴ Nangu ngùlebelewa nivahwenele vanu vammalele, Vagiliki na vakávele Vagiliki, vanu vavêle na lúnda na vakávele na lúnda. ¹⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, nalembela namene kutanga Malove Lambone na kwenu mwenu, mmanu mma ku Loma.

Dimongo dya Malove Lambone

¹⁶ Nangu wala níkáona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi. ¹⁷ Kwa kuva, Malove Lambone lâlanguja namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake. Chinu anecho chikáhululika kuten-deka ikànave chihi kwa kupitila kukulupila, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Munu wambone pameho pa Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.”

Asila ya Nnungu kwa vanu vâvele na masambi

¹⁸ Henga kuhalokela kulihunde Nnungu àlanguja asila yake kwa vanu vammalele vakámpapata Nnungu, na vatênda lahakalenge, vavadvîla vanu kwa matendo lavo lahakalenge vanaumale uhiu. ¹⁹ Nnungu ànivavisija ing'anya, mambo lammalele lahululîka kumaikana kumwamba Nnungu nanga palapihijwe kwa vanang'o, kwa kuva, Nnungu mwene àlatendile lamaikane kwa vanang'o. ²⁰ Kwa kuva, kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo, dimongo dyake dikávele na ntululilo na ulungu wake, pamo na kuva nanga pavionekana kwa meho, ila vîvechinkumaikana. Na vanu vânahulula chihi kumala mambo anelo kupapatana na vitukutuku vyaviumbile Nnungu. Bahi ing'anya ya anelo, vanu anevo vakambekuva na mwakukanila. ²¹ Ikànava vânimmla Nnungu, henga nanga pavantumikila wala kunshukulu malinga chalembelewa. Badala yake, mawaso lavo lâlaukidile chihi mambo lahakalenge na mitima yavo ikâmaite chinu îvele chihi nnupi. ²² Vanang'o vâlihaulâ vene kuva vanu vavêle na lúnda, kumbe mavelu chihi. ²³ Badala ya kumwabudu Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo, vanang'o nkudiabudu disanamu divedîjwe, dilandâna na munu âhwa, na vyuni na vanyama na vakoko valikululûha.

²⁴ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánivaleka vadipapate tama dibaya dya mitima yavo na kutendelana mambo la dihoni mmiili yavo, vene kwa vene. ²⁵ Vanang'o nkuleka kuukulupila uhiu umwâmba Nnungu, nkulakulupila mambo la kulambila, nkuviabudu na kuvitumikila vitukutuku viumbwîje kuliko Mwene aviumbile, alembelêwa kutumbyangwa maduva lammalele! Amina.

²⁶ Bahi ing'anya ya anelo, Nnungu ánivaleka vadipapate tama dyavo dya dihoni. Ata vakongwe vao navanang'o nkuleka kulalana na valume vao, nkulalana vakongwe kwa vakongwe. ²⁷ Na valume navanang'o uchocho, nkuleka kulalana na vakongwe vao, nkulalana valume kwa valume. Valume nkutendelana matendo la dihoni. Bahi ing'anya ya anelo, valing'a vene asabu ivalembelewa ing'anya ya vitendo vyao vihakalenge.

²⁸ Bahi malinga chivawene kuva, kummala Nnungu chikee chinu chamana, bahi Nnungu nkuvaleka vadipapate ding'ano dyavo dya kuhocheja uchinga valatende mambo lavakalembelewa kulatenda. ²⁹ Maisha lavo làumbele kila namuna ya kuchinya, na matendo lahakalenge, na kung'unuka, na ubaya. Vâumbele wiu, na kuwalala, na kuchonjelana, na ulamba na makudungilo mabaya. Vanang'o nni vanu va kusengenyâ, ³⁰ na kulambililana, na nni vanu vanchîma Nnungu, na nni vanu vavêle na jeuli, na nni vanu vavêle na chibuli na nni vanu va kulyona. Vanang'o nni vanu vatandilîha kutenda lahakalenge lahambi, na nni vanu vakâvapilikana vavavalêke. ³¹ Vanang'o nni vanu va mavelu, na nni vanu vakâkulupika, na nni vanu vakâtamwana na nni vanu vakâvele na chididi. ³² Pamo na kuva vânimala kuva Sheliya ya Nnungu ihaula kuva, vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo vâlembelewa vahwe, henga vanang'o vavechinkuhweneha, akee chihi kulatenda, ila kuyambukilana na anevo valatênda.

2

Hukumu ya Nnungu

¹ Bahi wako umunu unnyukûmu munu yunji, wako umwene ukee na mwakukanila. Kwa kuva, punnyukumu munu yunji, ùlihukumu wako umwene, ing'anya wako uhukûmu, umwene ùtendanga vitukutuku uvyovyo. ² Hwetu tùnimala kuva, Nnungu àvahukumu kwa haki vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo. ³ Henga wako umunu uvahukûmu avala vatendânga vitukutuku anevyo, akuno wako umwene úlatêndâ ulolo! Dachî, ùtenda kuva uchiuhulule kuitila hukumu ya Nnungu? ⁴ Dachî, wako ùnausalau uwambone nkulu wa Nnungu na kupililila kwake na upole wake? Dachî, ukâmaite kuva uwambone wa Nnungu ùnahulula kukulodya uchinga uleke masambi lako? ⁵ Henga wako ùninonopa na ùvele na ntima ukâtamwa kuleka masambi. Kwa kutenda uchocho, ùlilundikila asabu ing'ulu nniduva anelyo Nnungu pambelangula asila yake na hukumu yake ya haki. ⁶ Kwa kuva, Nnungu àmbennipa kila munu kupapatana na vitendo vyake. ⁷ Avala vatênda vitukutuku vyambone

bila kuhopela akuno uvautaha ukulu na eshima na umi ukáondongeka kuhaloka kwa Nnungu, Nnungu achiaveng'e umi ukee na ntululilo. ⁸ Henga vanu avala vavêle na mitima ya kulikweta na kuhita kuupapata uhiu, akuno uvapapata chihi matendo lahakalenge, anevo vâmbeyona gasabu na asila ya Nnungu. ⁹ Kila munu atendânga lahakalenge âmbelaga na kubanika, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi. ¹⁰ Henga Nnungu âmbemwing'a ukulu na eshima na amani kila munu atendânga lambone, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi. ¹¹ Kwa kuva, Nnungu nanga pannola munu woheyo kumeho.

¹² Vanu vakávele Vayahudi vakâtenda masambi, vâmbeondongwa, pamo na kuva nanga pavavele na Sheliya ya Musa. Na Vayahudi vatênda masambi akuno vavèlè na Sheliya ya Musa, vâmbehukumiwa kwa kutoipapata Sheliya aneyo. ¹³ Kwa kuva, vanu vaipilikanîla chihi Sheliya akee njo vatêndwa kuva vambone pameho panga Nnungu, ila nni avala vaikamûla Sheliya. ¹⁴ Vanu vakávele Vayahudi nanga pavavele na Sheliya yanga Musa. Henga pavatenda malinga chiilembela Sheliya aneyo kupapatana na kuhukumika kwa mmitima mwavo, anevo vanu vââva muchi Sheliya kwajili yavo vene kulanguja àlalá lalalembela Nnungu, pamo na kuva nanga pavavele na Sheliya. ¹⁵ Kwa kuva, vâanguja kuva malaijo la Sheliya làlembwije mmitima yavo, bahi mitima yavo na mawaso lavo vene lànavasitaki na mwanda unji lànavatetela. ¹⁶ Bahi nniduva lya hukumu, kwa kupitila Yesu Kilisto, Nnungu âmbehukumu mambo la sili la vanu, malinga chilahaula Malove Lambone lánguhubîli.

Vayahudi na Sheliya

¹⁷ Mwenu mùlichema Mmayahudi na kulisingila Sheliya ya Musa na kulitapila uloongo wenu nawi Nnungu. ¹⁸ Mwenu mùlyona kuva mùnilamala lalalembela Nnungu na kukameka mambo lafala namene, ing'anya ya kuva mùnihundwa Sheliya. ¹⁹ Mwenu mùlikulupila mmene kuva mmakulodya mma vanu vaputéle meho na nng'anje kwa avala vavêle nnupi. ²⁰ Mwenu mùlyona kuva nni mmakuhunda mma vanu mavelu na mma vana vajoko, kwa kuva, mùvele na uhakika wa mambo lammalele la elimu na la uhiu mu Sheliya ya Musa. ²¹ Bahi mwenu muvahûnda vanu vanji, ing'anya ntwani mukálihunda mmene? Mwenu muvahubîlîla vanu kuva munaive, mwadachi mmene mùnaiva? ²² Mwenu mùhauila kuva munalale ugoni, mwadachi mmene mùlala ugoni? Mwenu mùnadichima namene disanamu dya milungu, hambu mwadachi mmene mwîva vitukutuku n'ding'ande dya

milungu aneyo? ²³ Mwenu m̀n̄nalitapa kuva m̀niimala Sheliya, henga m̀nt̄yaya dihoni Nnungu kwa kutenda lalimbij̄jwe na Sheliya! ²⁴ Kwa kuva, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Vanu vakávele Vayahudi v̄an̄ilikufulu lina lyanga Nnungu ing'anya yenu mwenu.” ²⁵ Kuyaluka kwako k̀mbek̄uwa na mana uk̀aipapata Sheliya. Henga uk̀anaipapate Sheliya, wako ùvalangiwa chihi kuva muchi munu ak̀áyaluka, yani munu ak̀ávele Nnyahudi. ²⁶ Vanu vakávele Vayahudi vak̀alakamula malaijo la Sheliya, dachi Nnungu akambe-vaalangila kuva vanu vake? ²⁷ Wako Nnyahudi, vanu vakávele Vayahudi vaikam̀ula Sheliya v̄ambekuhukumu wako, ing'anya, ik̀anava ùvele na malemba la Sheliya na ùniyaluka, henga uk̀aikamula Sheliya. ²⁸ Kwa kuva, chaloleka Nnyahudi kwa pawelu ikee na mana kuva nang'e ni Nnyahudi muhiu, na munu wala nanga pava Nnyahudi muhiu ing'anya ya kuyaluka. ²⁹ Nnyahudi muhiu nni ayula alimāha kuva Nnyahudi kwa nkati, yani ayula ayalw̄ike muntima. Na kuyaluka kwa uhiu nni achila chitendo chachitenda Umumu Wanaswe muntima mwanga munu, wala kukee akula kutend̄eka kupitila malemba la Sheliya. Munu wa namuna aneyo àpata imbili, akee kuhaloka kwa vanu, ila kuhaloka kwa Nnungu.

3

¹ Dachi, p̀avele na faida ntwani munu kuva Nnyahudi? Au kuyaluka k̀vele na mana ntwani? ² P̀avele na faida ding'ulu dya kila namuna. Kwansa, Vayahudi v̄an̄ikulupilwa na Nnungu kwa kuveng'a malove lake. ³ Hambi ìmbek̄uwa dachi ik̀ava vanu vanji muanevo nanga pavanakulupidile? Dachi, ungakulupila wavo ùmbetenda kukulupilika kwanga Nnungu kuuswe? ⁴ Wala kadiki! Ata kuiva kila munu wava nk̀ulambila, Nnungu àisalila chihi kuva nk̀ukulupilika maduva lammalele. Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kumwamba Nnungu kuva, “Wako ùmbemaihwa kuva ùvele na haki, kwa malove lutangola, na pavambekusitaki, wako ùmbeshinda ing'anya yako.”

⁵ Henga hambu ng̀utangola chihi chimunu kuva, ik̀ava kwa kupitila lahakalenge látutend̄a, Nnungu àonekana kuva àvele na haki, dachi t̀umbehaula kuva Nnungu ak̀ávele na haki apala patwing'a asabu? ⁶ Wala kadiki! Kuikave uchocho, Nnungu àmbevahukumu dachi vanu va pachilambo?

⁷ Kapanji munu àmbehaula kuva, “Kwa kupitila kulambila kwangu, uhiu wa Nnungu ùnaonekana, na Nnungu ànalombolewa namene, bahi ing'anya ntwani nano nahukum̄iwa malinga munu av̄ele na masambi?”

⁸ Vanu vanji vânatulambilila kuva tûtangwele kuva, “Tutende lahakalenge uchinga laide lambone.” Vanu vatangôla uchocho, vâmbelukumiwa malinga chivalembelewa!

Wala nanga munu woheyo wambone pameho panga Nnungu

⁹ Hambi tuhaule chamani nano? Dachi, hwetu tuvayahudi nni tuvaniu tuvamana namene kupunda vanu vakávele Vayahudi? Wala kadiki! Kwa kuva, ñnimaiha kuva, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, vammalele vâawaliwa na sambi.

¹⁰ Malinga chiilembwije Mmalemba Lanawe kuva, “Wala nanga munu kananga yumo wambone pameho panga Nnungu!

¹¹ Wala nanga munu akamêka, na wala nanga munu antâha Nnungu.

¹² Vammalele vâninneka Nnungu, vammalele vakáfala.

Wala nanga munu kananga yumo, atênda lambone.

¹³ Malove lavo làvele muchi nsati uvêle mwandu, làtendeha vanu vamatokele mukuhwa.

Na dindimi dyavo diumbele chihi kulambila, na dinjeye dyavo dihuma malove lavêle muchi sumu ya nachihungo.

¹⁴ Kanya dyavo diumbele chihi laana na malove lakukalala.

¹⁵ Vanang’o vânapayapeya namene kuwalala.

¹⁶ Kila pachinu pavapita vânaondonga na kuvabaniha vanu, ¹⁷ na wala nanga pavamaite namuna ya kuida na amani,

¹⁸ na wala nanga pavannyopa Nnungu wala kadiki.”

¹⁹ Bahi tûnimala kuva, Sheliya ivayamba avala vatawaliwa na Sheliya, uchinga vanu vammalele vanâave na namuna ya kulitetela kupitila Sheliya, na ichinga ilanguje kuva, vanu vammalele va pachilambo vâlembelewa vahukumawe na Nnungu. ²⁰ Bahi nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, kwa kuva, Sheliya inyangata chihi munu kumala kuva âtendile masambi.

Namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake

²¹ Henga vino, Nnungu ànilanguja indila ya kuntenda munu kuva wambone pameho pake, îla akee kwa indila ya Sheliya. Na malemba la Sheliya na malemba la manabii lâdashuhudila kwamba chinu achino. ²² Nnungu àvatenda vanu kuva vambone pameho pake kwa indila ya kunkulupila Yesu Kilisto, âtenda uchocho kwa vanu vammalele vakulupila, kwa kuva, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vammalele

vànalanganana. ²³ Vanu vammalele vâtendile masambi na kutuwiliwa na ukulu wa Nnungu. ²⁴ Henga kwa inujo ya inema ya Nnungu, Nnungu àvatenda vanu vammalele kuva vambone pameho pake. Àtenda uchocho kwa kuvakombola kupitila Yesu Kilisto. ²⁵ Nnungu ányumije Yesu kuva sadaka ya kusamehewa masambi. Na vanu vâtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu pavakulupila kuva, Yesu álihumije sadaka kwa kumwadila myadi yake. Sadaka aneyo ìlanguja kuva, Nnungu átenda haki pachipililila masambi la vanu vânapwawije, kabla Yesu akânambilihumya sadaka, ²⁶ kwa kuva, Nnungu áchinga lyamuyo panavakundanyije anevo vanu musadaka aneyo yaihumije maduvano. Àtendile uchocho uchinga alanguje kuva, nang'e nni mwene haki, nanang'e nni antênda kila munu ankulupila Yesu kuva wambone pameho pake.

²⁷ Dachì, hambì tùmbyona ing'anya ntwani? Ikápali! Dachì, ing'anya ya kukamula Sheliya? Nanga! Henga tùmbyona ing'anya ya kukulupila kuva Yesu ànatupoha. ²⁸ Kwa kuva, Nnungu àntenda munu kuva wambone pameho pake kwa kupitila kunkulupila Yesu, akee kwa kukamula Sheliya. ²⁹ Dachì, Nnungu ni Nnungu wa Vayahudi weka? Dachì, nang'e tenda Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi? Elo, nang'e nni Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi, ³⁰ kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo weka. Nang'e njo ambevatênda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva vambone pameho pake kupitila kukulupila kwavo. ³¹ Dachì, tùipukutanga Sheliya ing'anya ya ing'ulupa? Nanga, wala kadiki! Henga badala yake tùitimilisa Sheliya.

4

Nfano wa Iblahimu

¹ Vîno, tutangole chamani nano kumwamba Iblahimu, anakulwetu wa pammili? Dachì, áng'amwile chinu ntwani kwamba ing'ulupa? ² Ikâchiva anakulwetu Iblahimu atendwijè kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila matendo lake, bahi akânihulula chihi kulyona, henga akee pameho panga Nnungu. ³ Kwa kuva, Malemba Lanaswe lâhauila kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.” ⁴ Munu akôla madengo, nshahala wake ukávalangiwa kuva muchi inujo, henga ùvalangiwa kuva haki yake. ⁵ Henga vanu vâvalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu akee ing'anya ya matendo, henga ing'anya ya kunkulupila Nnungu avasamêhe vanu masambi lavo. ⁶ Daudi nanang'e átangwele uchocho kwamba wasa kwa munu ayula

avalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu bila kulolwa matendo lake. Átangwele kuchidoni,

⁷ “Wasa vanu avala vasamehewije makosa lavo la kulumula Sheliya,

na kupukutiwa masambi lavo.

⁸ Wasa munu ayula,

wakammalangila Nang'olo Nnungu masambi lake.”

⁹ Auno wasa ukee chihi kwa Vayahudi weka, vanu vayalûka, henga chalumo na vanu vakávele Vayahudi, vanu vakáyaluka. Kwa kuva, tayali tûnihaula kuva, Iblahimu ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa yake. ¹⁰ Dachi, Iblahimu ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka au áyalwike? Ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka na akee bada ya kuyaluka. ¹¹ Iblahimu áyalwike bada ya kuvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu, na kuyaluka kwake kúvele chimaiho cha kumaiha kuva, Nnungu ámmalangidile Iblahimu kuva wambone pameho panga Nnungu ing'anya ya kukulupila kwake. Bahi kupitila ing'ulupa, Iblahimu nkuva atata wa vanu vammalele vakulupîla, ikánava nanga pavayaluka, uchinga na vanang'o uchocho vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu. ¹² Uchocho, nang'e nni atata wa avala vayalûka, henga ikee chihi ing'anya ya kuyaluka weka, ila kwa kuva vâipapata indila uila ya ing'ulupa yanaipapete atata wetu Iblahimu pánavele bado akánayaluka.

Ahadi ya Nnungu ipwechelewa kwa ing'ulupa

¹³ Nnungu ámwahidite Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake kuva âmbeveng'a chilambo chiive mapala lavo, akee ing'anya ya kuikamula Sheliya, henga ing'anya Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila ing'ulupa yake. ¹⁴ Ikáva vanu vâipwachela ahadi ya Nnungu kwa kupitila Sheliya, bahi, ing'ulupa ikee na mana yoheyo, na ahadi ya Nnungu ikáfala chinu chohecho. ¹⁵ Kwa kuva, Sheliya iida na asabu ya Nnungu. Henga bila kupwawa Sheliya, kulumulwa kwa Sheliya kukánapwawe.

¹⁶ Bahi ahadi ya Nnungu ipwechelewa kwa kunkulupila Nnungu uchinga ahadi aneyo ionekane kuva ihumijwe kwa inema ya Nnungu, na imaihe kuva ahadi aneyo nni kwa vanu vammalele, akee chihi kwa avala vaikamûla Sheliya, henga na kwa vanu avala vavêle na ing'ulupa malinga Iblahimu. Kwa kuva, Iblahimu nni atata wa tuvammalele tukulupîla. ¹⁷ Malinga chiilembwiye Mmalemba Lanawe kuva, “Ñnikuvika ûûve atata wa vilambo vyohe.” Iblahimu

áninkulupila Nnungu, bahi nang'e nni atata wetu pameho pa Nnungu. Aneyo Nnungu njo avafufûla vahwîle, na kwa amuli yake àtenda vitukutuku vikanapwawije vipate kupwawa. ¹⁸ Nnungu ányaulidile Iblahimu kuva, lukolo lwako lumbekuva na vanu vohe namene. Bahi Iblahimu nkuva walolela kulona mambo lakáhululika, akuno wakulupila kuva àmbekuva atata wa vilambo vyohe. ¹⁹ Iblahimu ávele nsele achitukutula malinga vyaka myamoja, henga ing'ulupa yake ikanapungwile, ikánava mmili wake únikongopala namene, na Sala nkongwe wake, ávele ntonga. ²⁰ Iblahimu nanga pánavele na lipamba kwamba aila ahadi yanapewije na Nnungu, henga ing'ulupa yake ínintaya dimongo, nkuntumbyanga Nnungu. ²¹ Átendile uchocho kwa kuva ánimala kuva, muhiu Nnungu ahumîje ahadi aneyo ànahulula kutenda anelyo lyaahidite. ²² Bahi ing'anya ya anelyo, Malemba Lanawe làhaua kuva, “Ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu.” ²³ Henga malemba anelo lakánalembwiye kwajili yanga nang'e weka, ²⁴ henga, pamo na hwetu tualangîwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu, hwetu tunkulupîla Nnungu ánanufwile Nang'olo wetu Yesu kuhaloka kwa vanu vahwîle. ²⁵ Nang'e ánihumywa uchinga awalalwe ing'anya ya masambi letu, na kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

5

Kilisto ánitupatanisa nawi Nnungu

¹ Bahi kwa kuva tûtendwiye kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa, hambi tûvele na amani na Nnungu kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ² Na kwa kunkulupila Yesu, Yesu ànituhululiha kuinjila muinema ya Nnungu ituvenayo vino, na hwetu tûnalisingila lilolelo lyetu lya kukumila ukulu wa Nnungu. ³ Akee chihi anelyo bahi, henga tûnalisingila ata patubanika, akuno utumala kuva kubanika kùida na kupililila, ⁴ na kupililila kùida na kukulupika na kukulupika kùida na lilolelo. ⁵ Na lilolelo alino likee lya kututaya dihoni, kwa kuva tûnimala kuva Nnungu ànatutamwa, ing'anya àtwing'ile Umumu Wanaswe uchinga aumbaje itamwi yake mmitima yetu.

⁶ Kwa kuva, patukachihulula kulipoha, na paukamwele uhiku ukudungiwîje, Kilisto ánihila ing'anya yatuhwe tukáchimweshimu Nnungu. ⁷ Ìnakamajanga namene munu kukubali kuhwa kwajili ya munu atênda chiilembela Sheliya. Panjika munu ànahulula usubutu kuhwa kwajili ya munu atênda lambone. ⁸ Henga Nnungu ànilanguja mwalehu kuva ànatutamwa, kwa kuva patunavele tuvanu tuvamasambi,

Kilisto ánihila kwajili yetuhwe. ⁹ Vino, kwa kuva tûnivalangiwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa indila ya myadi ya Yesu, ilanguja mwalehu kuva achiatupohe uchinga asabu ya Nnungu inatumatokele hwetu. ¹⁰ Kwa kuva, patunavele amongo tufa Nnungu, Nnungu mwene ánitupatanisa hwetu na mwene kwa kuhwa kwa Mwanawe. Na kwa kuva vino tûnipataniswa nawe, ilanguja mwalehu kuva tuchitupohwe, kwa kuva, Yesu Kilisto mumi. ¹¹ Henga tukálingila chihi anelo weka, ila tûnalisilingila kwa kulundana na Nnungu kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kwa kuva, kwa kupitila nang'e, vino tûnipataniswa na Nnungu.

Adamu nawi Kilisto

¹² Bahi Adamu patendile sambi, sambi nkupata kuinjila pachilambo, na aneyo sambi nkuida na kuhwa. Na kwa namuna aneyo, kuhwa nkuvahunika vanu vammalele, ing'anya vanu vammalele vátendile sambi. ¹³ Kwa kuva, Sheliya ya Musa kabla ikànambipwawa, sambi yavele ipwawijè pachilambo, henga sambi ikávalangiwa kuva sambi bila kupwawa Sheliya ya Musa. ¹⁴ Henga pamo na anelo, vanu vanapwawije mmahiku la Adamu mpaka mahiku lapwechedile Musa Sheliya, vammalele váníhwenaha kuhwa ikànava nanga pavanatendile sambi ya kulumula amuli ya Nnungu malinga Adamu chanalumwile amuli ya Nnungu. Chitendo chimo cha Adamu chítendihije kuhwa kwa vanu vammalele, na chitendo chimo cha kuhwa kwa Kilisto chitendihije umi.

¹⁵ Henga sambi yanga Adamu ikálingananywa na inujo ya inema ya Nnungu. Kwa kuva, sambi yanga munu yumo, yani Adamu, ítendihije kuhwa kwa vanu vohe, henga tûnimala kuva inema ya Nnungu nni ing'ulu na inujo yake nni ing'ulu ing'anya ya kuvasamehe vanu vohe masambi lavo kupitila kwa munu yumo, yani Yesu Kilisto. ¹⁶ Kavila, inujo ya inema ya Nnungu ikálingananywa na mambo lanahumidile ing'anya ya sambi ya ayula munu yumo. Kwa kuva, sambi imo ítendihije hukumu na asabu ya Nnungu, henga inujo ya inema ya Nnungu nkuvatenda vanu vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu ikànava masambi lávele lohe. ¹⁷ Ni muhiu kuva, kwa sambi ya munu yumo, kuhwa kúnitandilika kuvatawala vanu. Henga avala vapwechedile inema ya Nnungu na inujo ya kutendwa kuva vambone pameho pake, vàmbeponda namene kutawala muumi kwa indila ya munu yumo, yani Yesu Kilisto.

¹⁸ Bahi malinga sambi imo yanaitendile Adamu chiidile na hukumu ya asabu kwa vanu vammalele, nni uchocho kwa chitendo chimo cha haki chachitendile Kilisto, vanu vammalele vavalangiwiye kuva vambone pameho panga Nnungu

na kuva na umi. ¹⁹ Na malinga chiivele kuva, kwa itahuki ya munu yumo, vanu vohe vâjukile kuva vanu va masambi, na njo uchocho, kwa ipilikani ya munu yumo, ìmbevatenda vanu vohe vavalangiwe kuva vambone pameho pa Nnungu.

²⁰ Sheliya paiinjidile, masambi nkuyenjejeka, henga masambi palayenjejeke, inema nkupunda kuyenjejeka namene. ²¹ Inema ya Nnungu ìniyenjejeka uchinga itawale kwa kuvatenda vanu kuva vambone pameho pa Nnungu na kuida na umi ukee na ntululilo kwa kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Inema yanga Nnungu ikànavele muchi sambi inavatawele vanu na kuida na kuhwa.

6

Sambi inààve na dimongo kavila kwenu mwenu

¹ Vino tuhaule dachi nano? Tuhwenehe kutenda masambi uchinga inema ya Nnungu ipunde kuyenjejeka? ² Nanga, wala kadiki! Kuyamba habali ya kutenda masambi, hwetu tûvele muchi mituhi, yani sambi ikee na dimongo dya kutawala kavila. Bahi ikàva tûvele muchi mituhi kuyamba sambi, tûmbehweneha dachi kutenda masambi? ³ Mwenu mùnimala kuva, hwetu tuvammalele tûnilundana na Yesu Kilisto patunabatiswije, bahi kwa kubatiswa, tûnihwa pamo na nang'e. ⁴ Bahi kwa indila ya ubatiso, tûnihwa na kusikwa pamo na nang'e, uchinga malinga Kilisto chafufuliwije kuhaloka kwa vanu vahwile kwa dimongo ding'ulu dya Atata Nnungu, na hwetu uchocho tupate kuikala kwa namuna yahambi.

⁵ Ikàva kwa indila ya ubatiso tûnilundanywa na kuhwa kwake, bahi tûnimala kuva, tûmbelundanywa na kufufulwa kwake. ⁶ Kwa kuva, tûnimala kuva unu wetu wa kala únivambwa pamo na Kilisto, uchinga unu wa masambi uhwe na tunave kavila tuvatumwa tuva masambi. ⁷ Kwa kuva, munu ahidile ànitapulwa kuhaloka n'dimongo dya kutawaliwa na sambi. ⁸ Bahi ikàva tûhwile pamo na Kilisto, tûnakulupila kuva tûmbeikala pamo nanang'e. ⁹ Tûnimala kuva, Kilisto ànifufuliwa na akambekuhwa kavila, kwa kuva kwanga nang'e kuhwa kukee na dimongo kavila. ¹⁰ Bahi Yesu páhwilè, sambi ikànavele na dimongo kavila kwanga nang'e, na átendile uchocho mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, henga hambu nang'e mumi, na àikala kwajili ya ukulu wa Nnungu. ¹¹ Bahi na mwenu uchocho, kwa habali ya masambi, livalangilange kuva mùvele muchi mituhi, yani mùnileka mwalehu kutenda masambi, na livalangilange kuva mùikala pamo na Nnungu kwa indila ya kulundana na Yesu Kilisto.

¹² Bahi munaileke kavila sambi uitawala mmiili yenu na kuntendanga mudipapate tama dyake dibaya. ¹³ Wala munadilekelele kavila dimbandi dya miili yenu kuva muchi vyombo vya kutendela lahakalenge kwa kuitumikila sambi. Henga lilekelelange mwalehu kwa Nnungu, kwa kuva múvele muchi m̀nìnhwa, henga vino mùpewijwe umi wahambi. Bahi dilekelele dimbandi dyenu dyammalele diive vyombo vya kutenda àlálá lalalembela Nnungu. ¹⁴ Kwa kuva, sambi ikámbekuva na dimongo kavila kwenu mwenu, ing'anya mwenu nkátawaliwa na Sheliya, henga mùtawaliwa na inema ya Nnungu.

Vatumwa va àlálá lalalembela Nnungu

¹⁵ Vino tuhaule dachi nano? Dachi, tutende masambi ing'anya nanga patutawaliwa na Sheliya, ila t̀tawaliwa na inema ya Nnungu? Nanga, wala kadiki! ¹⁶ Mwenu m̀nimala kuva mukátandola kumpilikana munu fulani, m̀nalilekelela kuva mmatumwa mma munu aneyo. Ikàva nni kwa utumwa wa sambi, ntululilo wake nni kuhwa, na ikàva nni kwa kumpilikana Nnungu, ntululilo wake nni kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu. ¹⁷ Mwenu mwávele mmatumwa mma sambi. Henga t̀nshukulu Nnungu, kwa kuva vino m̀nalapilikana kwa mitima yenu yammalele mahundo àlálá lamupwechedile. ¹⁸ Mwenu m̀nitapulwa muutumwa wa sambi, na vino mùjukile kuva mmatumwa mma kutenda àlálá lalalembela Nnungu. ¹⁹ Ing'anya ya idabadangi ya asili yenu ya chimmili, apano ng̀tumila nfano wa utumwa uchinga mulamale mambo alano. Anepo patandi, mwenu m̀nililekelela mwalehu kuva mmatumwa mma kutenda mambo la uhakwa na lahakalenge akuno umuleka kutenda àlálá lalalembela Nnungu. Bahi vino, lilekelele mùve mmatumwa mma kutenda àlálá lalalembela Nnungu uchinga mupate kuva mmanaswe.

²⁰ Kwa kuva, pamunavele mmatumwa mma sambi, mukáchitawaliwa na àlálá lalalembela Nnungu. ²¹ Dachi, mùpete faida ntwani kwa kutenda mambo àlálá lantayânga dihoni vino? Kwa kuva, ntululilo wa mambo anelo nni kuhwa! ²² Henga vino, kwa kuva m̀nitapulwa muutumwa wa sambi na mùjukile mmatumwa mma Nnungu, faida imupata vino nni uwanaswe, na ntululilo wake nni umi ukee na ntululilo. ²³ Kwa kuva, nshahala wa sambi nni kuhwa, henga inujo yahumya Nnungu nni umi ukee na ntululilo kwa kulundana kwetu na Yesu Kilisto, Nang'olo wetu.

7

Kuhunguliwa mmihungo vya Sheliya

¹ Mwenu mmakukulupila avangu muimaîte Sheliya ya Musa, dachi mukámaite kuva Sheliya ìntawala chihi munu pava mumi? ² Kwa nfano, mmahe alombwîje ànahungwa na sheliya ya ulombi maduva lammalele nng'andomwe pava mumi, henga nng'andomwe akàhila, aneyo sheliya ikánnyunga kavila mmahe aneyo. ³ Bahi aneyo mmahe akàlombwa na nnume yunji akuno nng'andomwe avèlè mumi, àmbevalangiwa kuva àlalá ugoni. Henga nng'andomwe akàhila, aneyo mmahe akàhungwa kavila na sheliya ya ulombi, na akàlombwa na nnume yunji anepo nanga pàlàlà ugoni. ⁴ Mmakukulupila avangu, uvila nni chiiva kwenu mwenu. Kwa kulundanywa na kuhwa kwanga Kilisto, na mwenu uchocho mùnihwa uchinga Sheliya inantawale kavila. Vino mùùva mmanu mma Kilisto, afufuliwîje, uchinga tupate kuntumikila Nnungu kwa kulatenda lambone. ⁵ Kwa kuva, anepo patandi patuchiikala kwa kuipilikanila asili yetu ya chimmili itawaliwa na masambi, tama dya kutenda masambi dichikonyèlwa na Sheliya, díkola madengo mmiili yetu na kututenda tuhwe. ⁶ Henga vino, tùnihunguliwa kuhaloka mmi-hungo vya kutawaliwa na Sheliya, kwa kuva, hwetu tùvele muchi tùnihwa, na Sheliya ikàvele na dimongo dya kututawala kavila. Bahi kupapatana na anelo, tùnahulula kuntumikila Nnungu, akee kwa namuna ya anepo patandi ya kulojwa na malemba la Sheliya, henga kwa indila yahambi ya kulojwa na Umumu wake.

Sambi ìmaikana kwa kupitila Sheliya

⁷ Dachi, tuhaule chani nano? Dachi, Sheliya ya Musa nni masambi? Nanga, wala kadiki! Henga, Sheliya nni ingulangujîje nangu masambi langu. Kwa nfano, nangu nikánamale kuva kung'unuka nni likosa bila Sheliya kuhaula kuva, "Unang'unuke." ⁸ Henga kupitila amuli aneyo ya Sheliya, sambi ípete indila ya kutakatuha kila namuna ya tama nkati mwangu. Henga bila kupwawa Sheliya, sambi ikà nave na dimongo dya kutenda uchocho kwa kuva ikàvele muchi chinu chihwîle. ⁹ Anepo patandi pannavele bado nikà naimala Sheliya, nangu navele nimumi. Henga pangudimaite amuli dya Sheliya, sambi nkutandilika kukola madengo, na nangu nkuhwa. ¹⁰ Bahi adila amuli dya Sheliya dinakudungiwije dining'e umi, hambu dìngupelekejijje kuhwa. ¹¹ Kwa kuva, kwa kupitila amuli anedyo, sambu ípete indila ya kungulambila na kumbwalala.

¹² Bahi Sheliya yene nni yanaswe na amuli na dinang'o nni dyanaswe na nni dya haki, tena nni dyambone. ¹³ Dachi, alino lyàmba kuva adila amuli dyambone nni dingupelekejijje nangu kuhwa? Wala kadiki! Henga uchinga sambu

yonekane muhiu kuva sambi, ípitidile amuli aila yambone kungupelekejija kuhwa. Bahi kwa kupitila amuli anedyo dya Sheliya, sambi ínipunda kuva ibaya namene.

Ing'ondo nkati mwa munu

¹⁴ Tùnimala kuva Sheliya nni ya chinnungu, henga nangu nni munu wa chimmili, ngùsumisijwe kuva nintumwa wa sambi. ¹⁵ Nni muhiu kuva nangu nikáchimaite chinu chinguchitenda, kwa kuva achila chíngulembèlà ngutende, nikáchitenda, henga achila chinikatamwa kuchitenda njo chinguchitenda. ¹⁶ Bahi ikàva nikátamwa kutenda achila chingutenda, aino ìmaiha kuva nakubali kuva Sheliya nni yambone. ¹⁷ Henga uhiu nni kuva, nikee nangu ngutènda chinu anecho chinikatamwa, ila nni aila sambi iikâla nkati mwangu. ¹⁸ Kwa kuva, ñnimala kuva muntima mwangu nanga chinu chohecho chambone, yani muasili yangu ya chimmili. Kwa kuva, kutenda lyambone nalembela, henga nanga panguhulula kulitenda. ¹⁹ Kutenda lahakalenge nikátamwa, henga mbènkulatenda, na kutenda lambone nalembela, henga nikálatenda. ²⁰ Bahi ikàva ngùtenda alila linikatamwa kutenda, akee nangu ngutènda, henga nni aila sambi iikâla muntima mwangu.

²¹ Bahi ñnikombelega nnyambo auno kuva, pangulembela kutenda lyambone, ngùlikoja ungukwewelehwa kutenda lihakalenge. ²² Kwa kuva, muntima mwangu naihangalalila Sheliya ya Nnungu, ²³ henga mummili mwangu ngwòna kuva mùvele dimongo dinji dikòla madengo, dimongo dipanyâna ing'ondo na dimongo dya ding'ano dyangu. Dimongo anedyo òngutenda ngutwaliwe litwala na dimongo dya sambi dikòla madengo mummili mwangu. ²⁴ Ole wangu nangu chonde! Nnani ambengupôha kuhaloka muhali aino ya mmili ingupelekêja kukuhwa? ²⁵ Ashukuliwe Nnungu kwa kuva, Yesu Kilisto Nang'olo wetu nni ambengupôha!

Bahi nikátayanya anelo lammalele, nangu nimwene ngwòna kuva, kwa ding'ano dyangu ñitumikila Sheliya ya Nnungu, henga kwa asili yangu ya chimmili ngùditumikila dimongo dya sambi.

8

Kulojwa na Umumu Wanaswe

¹ Bahi vino nanga hukumu ya asabu kwa avala valundêne na Kilisto Yesu. ² Kwa kuva, kwa kulundana na Kilisto Yesu, dimongo dya Umumu Wanaswe ahûmya umi, òningukombola kuhaloka n'dimongo dya sambi na dya kuhwa. ³ Bahi ing'anya ya idabadangi ya asili yetu ya chimmili, Sheliya ya Musa ikanahulwile kutukombola, henga Nnungu ánihulula

kutukombola kwa kuntuma Mwanawe avèlè muasili ya chimmili muchi yatuhwe tuvanu tuvêle na masambi, uchinga àave sadaka ya kusamehewa masambi letu. Na kwa indila aneyo, Nnungu ániuondonganga utawala wa sambu, ⁴ uchinga àlalá lammalele lalalembela Nnungu mu Sheliya, lapate kutimiswa nkati mwetu, hwetu tulôjwa na Umumu Wanaswe, na wala akee kwa kuipilikanila chiilembela asili yetu ya chimmili. ⁵ Kwa kuva, avala vaikâla kwa kuipilikanila chiilembela asili ya chimmili, anevo vâtawaliwa chihi na mambo la chimmili, henga avala vaikâla kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, anevo vâtawaliwa na mambo lalembelêwa na Umumu aneyo. ⁶ Kwa kuva, ding'ano dya munu atawaliwa na asili ya chimmili, diida na kuhwa, henga ding'ano dya munu atawaliwa na Umumu wa Nnungu, diida na umi na amani. ⁷ Kwa kuva, vanu vavêle na ding'ano ditawaliwa na asili ya chimmili nni amongo va Nnungu, vakáipilikana Sheliya ya Nnungu na wala nanga pavahulula kuipilikana. ⁸ Vanu vatawaliwa na asili ya chimmili nanga pavahulula kunkatapolila Nnungu.

⁹ Henga ikáva Umumu wa Nnungu àikala mmitima yenu, mwenu nanga pamutawaliwa na asili ya chimmili. Munu woheyo akávele na Umumu wa Kilisto, aneyo akee wa Kilisto. ¹⁰ Mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya sambu, henga ikáva Kilisto àikala mmitima yenu, bahi disungu dyenu dyumi, kwa kuva mùtendijwe kuva mmanu mmambone pameho panga Nnungu. ¹¹ Nnungu ánfufwile Yesu Kilisto, na ikáva Umumu wake àikala mmitima yenu, bahi Nnungu achiaing'e umi miili yenu imbekûhwa, na àmbetenda uchocho kwa indila ya Umumu wake aikâla mmitima yenu.

¹² Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tùvele na chinu chitulongwa kuchitenda, henga akee kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili. ¹³ Kwa kuva, mukàikala kwa kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili, mùmbekuhwa, henga mukàlawalala matendo mabaya la mmili, kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, muchimuve na umi. ¹⁴ Kwa kuva, vammalele valôjwa na Umumu wa Nnungu njo vana va Nnungu. ¹⁵ Kwa kuva, Umumu Wanaswe umumpwecheledile, nanga pantendanga mwenu kuva mmatumwa na kuntendanga muyope kavila, ila mùmpwecheledile Umumu Wanaswe antênda mwenu kuva mmana mma Nnungu. Na kwa kupitila Umumu aneyo, hwetu tùnahulula kunchema Nnungu, "Aba," yani "Atata!" ¹⁶ Na aneyo Umumu mwene, ànashuhudila mmitima yetu kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu. ¹⁷ Bahi ikáva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, bahi hwetu njo tuvene mapala. Ni uhiu kuva, hwetu pamo na

Kilisto nni tuvene mapala la ukulu wa Nnungu. Henga ikàva tùmbeuwechelela ukulu malinga aula wavenawo Kilisto, bahi na hwetu lasima tubanike muchi nang'e.

Ukulu uîda

¹⁸ Nangu ngwòna kuva kubanika kwa mahiku alano la vino kukee chinu ukàlandanya na ukulu aula wambeuhunukula Nnungu kwetuhwe. ¹⁹ Kwa kuva, viumbe vyammalele vîvenkulolela kwa hamu ing'ulu uhiku anewo Nnungu wambe-vamaiha vana vake. ²⁰ Kwa kuva, viumbe vyammalele vîvikwije muhali ikemana, henga akee kwa itamwi yavo. Henga Nnungu àvîvikile muhali aneyo akuno walolela kuva, ²¹ viumbe vyammalele vîmbekombolewa kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kuvitenda vikumile uhulu wa ukulu wa vana vanga Nnungu. ²² Kwa kuva, tûnimala kuva, mpaka vino viumbe vyammalele vîvenkuyaha mitima, malinga mmahe avêle na uchungu wa kuveleka. ²³ Akee chihi viumbe anevyo weka vîyâha mitima, ila pamo na hwetu tuyêja ukulu wa Nnungu kwa kupwawa kwake Umumu Wanaswe kwetuhwe. Tûyaha mitima kwa kuva, tûvele na hamu ing'ulu kuyona miili yetu uikombolewa kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kutendwa mwalehu kuva tuvana tuva Nnungu. ²⁴ Kwa kuva, hwetu tûnipohwa kupitila lilolelo anelyo. Henga munu akàchona chinu chalolela, anelyo likee lilolelo kavila, kwa kuva nnani ahulûla kuhwenaha kulolela chinu chachona? ²⁵ Henga tukàlolela chinu chitukachona, bahi tûchilolela chinu anecho kwa kupililila.

²⁶ Uchocho, Umumu wa Nnungu ànatuyangata muhali ya idabadangi yetu, kwa kuva nanga patumaite kuyuwa chilembelewa. Henga Umumu wa Nnungu mwene ànatuyuwila kwa Nnungu kwa ikuti ikâhaulika. ²⁷ Na Nnungu alôna mambo lavêle mmitima yetu, ànalamala mawaso la Umumu wa Nnungu, kwa kuva, aneyo Umumu àvayuwila vakûkulupila kupapatana na itamwi ya Nnungu.

²⁸ Hwetu tûnimala kuva, Nnungu àkola madengo mmambo lammalele uchinga aveng'e lambone vanu vantâmwa, yani vanu vachemwîje kupapatana na makudungilo lake. ²⁹ Kwa kuva, avala vanu vâvamaîtè Nnungu kutandikila anepo patandi, njo vâvatandwèlè Nnungu kutandikila anepo patandi apate kuvalandanya na Mwanawe, uchinga Mwanawe ààve chihungumikova muvana vohe va Nnungu. ³⁰ Bahi vanu avala wavatondwele Nnungu kutandikila anepo patandi, njo anevo wavachemile, na anevo wavachemile nni uvovo wavatendile kuva vambone pameho pake, na anevo wavatendile kuva vambone pameho pake, àniveng'a ukulu wake.

Ukulu wa itamwi ya Nnungu

³¹ Bahi kupapatana na anelo, tutangole chamani kwamba anelo? Ikàva Nnungu àvele m'bali wetu, nnani ambehulûla kulumbana na hwetu? ³² Nnungu nanga panannyemije Mwanawe wa weka na ibaniki, henga áninnyumya kuva sadaka kwajili yetuhwe tuvammalele. Ikàva átendile uchocho, dachi àmbelema dachi kutwing'a na vitukutuku vyammalele, hwetu chalumo na Mwanawe? ³³ Nnani ambehulûla kuvasitaki vanu válitandolelile Nnungu? Akapali! Nnungu weka njo avatênda kuva vambone pameho pake. ³⁴ Nnani ambehulûla kuvahukumu asabu? Akapali! Kwa kuva, Yesu Kilisto njo anahidile na kufufuka, na vino àikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu, nanang'e njo atuyuwîla. ³⁵ Chinu ntwani chimbehulûla kutuhapulanyanga na itamwi ya Kilisto? Dachi, ni kubanika, au kusikika, au kulaga, au indala, au uhou, au hatali, au kuyohwa na kuhwa? ³⁶ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Kwajili yakuwe tùvenkuwalalwa kila liduva,
Tùvalangiwiye kuva muchi angandolo va kusinjwa.”

³⁷ Henga mmambo anelo lammalele hwetu tùnashinda mwalehu kupitila Kilisto atutamwîje. ³⁸ Kwa kuva, ñnimala mwalehu kuva, nanga chinu chohecho chihulûla kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu. Kuhwa wala kukambehulula kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu, wala umi, wala malaika, wala vatawâla va kumahunde, wala mambo lahumîla maduvano, wala mambo lambehumîla mmaduva laîda wala dimongo dyohedyo, ³⁹ wala lavêle muha, wala lavêle pahi, na wala nanga chiumbe chohecho chimbehulûla kutuhapulanyanga na itamwi yanga Nnungu yailangujije kwetu hwetu kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

9

Nnungu na vanu vake

¹ Nangu ñnilundana na Kilisto. Umumu Wanaswe na ntima wangu vînangushuhudila kuva, nangu ngûtangola chihi uhiu na wala nanga pangulambila, paninnyaulilanga kuva, ² ngùvele nnihindambi likulu na ngùvele na uchungu ukee na ntululilo muntima mwangu. ³ Kuikavele kupata lana na kuhapulanywa na Kilisto ukuvapoha akuluvangu na alum-buvangu Vayahudi, bahi nangu nikaniva tayali kutendwa uchocho kwajili ya alangavangu Vayahudi, ⁴ yani vanu va Isilaeli. Vanang'o vânitandolwa na Nnungu kuva vana vake, na ánivalanguja ukulu wake, na kutenda malailano na vanang'o, na kuveng'a Sheliya, na kusalanguja namuna ya kumwabudu, na kuveng'a ahadi dyake. ⁵ Iblahimu na Isaka

na Yakobo njo anyakala vao. Na Kilisto nkuvelekwa chimmili kuhaloka nnukolo lwavo. Nnungu atawâla vitukutuku vyamalele atumbyangwe maduva lammalele! Amina.

⁶ Nangu nanga panguhula kuva ahadi ya Nnungu nanga paitimidile. Kwa kuva, akee vanu vammalele vavelêkwa kuhaloka nnukolo lwa Vaisilaeli njo Vaisilaeli vahiu. ⁷ Na wala akee vanu vammalele vavelêkwa kuhaloka nnukolo lwa Iblahimu njo vadukulu vahiu vanga Iblahimu. Kwa kuva, Nnungu ánimwahidi Iblahimu kuva, “Kwa kupitila chihi Isaka, ùmbepata vadukulu vambekûva vako.” ⁸ Aino ìvele na mana kuva, vavana vavalangîwa kuva vana vanga Nnungu akee avala vavelekwejíje chimmili, henga nni avala vavelekwejíje kupapatana na ahadi ya Nnungu. Anevo njo vavalangîwa kuva alukolo vahiu vanga Iblahimu. ⁹ Kwa kuva, aino njo ahadi yene imwâmba Isaka, “Mwakani mahiku malinga alano nguchinguide kavila, na Sala àmbekuva àmmelèkè mwana nnume.”

¹⁰ Na mwana aneyo wammeleke Sala njo anakulwetu Isaka, Isaka nkunnomba Labeka. ¹¹⁻¹² Na Labeka nkuvaveleka vana vavili va mavila, henga anevo vana kabla vakànbivelekwa au kutenda chinu chohecho, Nnungu ányaulidile Labeka kuva, “Mwana nkulungwa àmbentumikila n'joko.” Nnungu kutenda uchocho, ìmaiha kuva, Nnungu akávachema vanu kupapatana na matendo lavo, ìla kupapatana na itandodi yake mwene uchinga atimise makudungilo lake. ¹³ Malinga chilahula Malemba Lanaswe kuva, “Yakobo ñnintamwa, henga Esau ñninnyita.”

¹⁴ Vino tuchidachi nano? Nnungu akátenda haki? Wala kadiki! ¹⁵ Kwa kuva, Nnungu ányaulidile Musa kuchidoni, “Ñimbemikila chididi munu ayula unintandwele kumikila chididi, na ñimbemwoneka chididi munu ayula unintandwele kumwoneka chididi.” ¹⁶ Bahi anelo mambo, lakálingila itamwi ya munu wala kutumbama kwa munu, henga lammalele lálisingila chididi cha Nnungu. ¹⁷ Kwa kuva, Nnungu ányaulidile Nfalume wa ku Misili Mmalemba Lanaswe kuva, “Ñikuvikile wako kuva Nfalume uchinga kwa kupitila wako ngulanguje dimongo dyangu na lina lyangu litumbyangwe pachilambo chammalele.” ¹⁸ Bahi ìvele uvila, Nnungu àmmikila chididi munu woheyo wannembela kumikila chididi, na ànnonopya ntima munu woheyo wannembela anonope ntima.

¹⁹ Kapanji munu àmbenguja kuva, “Ikàva Nnungu àvatenda vanu vâàve uchocho, ing'anya ntwani ànavaumu? Dachì, nnani ahulûla kulatahuka àlalá lalalembela Nnungu?” ²⁰ Wako munu, wako ulyani mpaka utahukane na Nnungu? Dachì, ìnahululika chombo cha ulongo kunnyaulila ayula

achiumbîle kuva, “Ing'anya ntwani ùnguumbile uvila?”
²¹ Nkúumba ànahulula chihi kuutumila ulongo malinga chalembele mwene. Lidonji limo lya ulongo ànahulula kuumba vyombo, chimo kwajili ya matumisi la eshima na chinji kwa matumisi chihi la kawaida.

²² Bahi uvila nni chiinavele kwanga Nnungu. Nnungu álembedile alanguje asila yake na kumaiha dimongo dyake. Henga ánivapililila namene avala váchilembelèwà vapate asabu yake, yani avala vachilôja unamatokela kukwondongwa. ²³ Uchocho, Nnungu álembedile alanguje ukulu wake nkulu kwa avala wavavikidile chididi, yani avala vanavakudungidile kuvatumbyanga kutandikila anepo patandi. ²⁴ Na hwetu tùvele nnikuwa ulyolyo lya vanu wavavikidile chididi kwa kuvachema kuva vanu vake, akee kuhaloka chihi nnikuwa lya Vayahudi, henga kuhaloka na nnikuwa lya vanu vakávele Vayahudi. ²⁵ Kwamba vanu vakávele Vayahudi Nnungu ánitangola kupitila nabii wake Oseya kuva,

“Avala vakanavele vanu vangu,
vino nìmbevachema kuva, vanu vangu!
Na ayula unikachintamwa,
vino nìmbentamwal!”

²⁶ Na áhawile kuva, “Pachinu apala pavanavahaulidile kuva,
‘Mwenu mukée mmanu vangu,’
pachinu anepo vàmbechemwa,
‘Vana vanga Nnungu avêle na umi.’ ”

²⁷ Nabii Isaya áninonoha lidi watangola kuvayamba Vaisilaeli wachidoni, “Pamo na Vaisilaeli kuva vohe muchi nnyangi wa kubahali, henga vambepôhwa vàmbekuva chihi kadiki.

²⁸ Kwa kuva, Nang'olo àmbepiyanya kuitenda hukumu yake pachilambo bila kutimya.” ²⁹ Isaya ánilauja anepo patandi wachidoni, “Kuikavele Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde akátulekela hwetu tùvá Isilaeli kananga vavana kadiki, lakan-itukoja muchi la ku Sadoma na la ku Gamola.”

Vanu vátendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa

³⁰ Dachì, anelo lammalele làvele na mana ntwani? Anelo làvele na mana kuva, vanu vakávele Vayahudi, yani avala vakáchilinga kutaha uwambone pameho panga Nnungu, vànivalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa. ³¹ Henga Vaisilaeli vanatumbeme namene kupata wasa wa kutendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya, nanga pavanaupete. ³² Dachì, ing'anya ntwani nanga pavanaupete? Ing'anya vátaha kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupitila matendo lavo

na akee kupitila ing'ulupa. Nkulikuvala nniyanga alila, “liyanga lya kukuvaja,”³³ malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,

“Lola, ngùvika pa Yelusalemu* liyanga limbevakuvâja vanu, liyanga limbevatênda vanu vayanguke. Henga munu woheyo ambenkulupîla, akambepata dihoni!”

10

¹ Mmakukulupila avangu, chinu chingulembela kwa ntima wangu wammalele na chingunnyuwa Nnungu kwajili ya Vaisilaeli nni kuva, vapohwe. ² Kwa kuva, nahulula chihi kushuhudila kuva, vânatamwa namene kuntumikila Nnungu, henga kuntumikila kwavo kukâpapatana na kuumala uhiu. ³ Kwa kuva, vanang'o vakânamala namuna Nnungu chavata-tenda vanu kuva vambone pameho pake, na vânihita kuipapata indila ya Nnungu ya kuvatenda vanu kuva vambone pameho pake, henga vâlitàhijije chihi indila yavo vene kwa kuikamula Sheliya. ⁴ Henga Kilisto âitendile Sheliya ya Musa ihwikile ntululilo wake, uchinga kila munu ankulupîla nang'e apate kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu.

Upohi nni kwajili ya vanu vammalele

⁵ Alano nni malove lanalembile Musa kwamba kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya kuikamula Sheliya kuva, “Munu woheyo aikamûla Sheliya, âmbelama kwa kupitila kuikamula Sheliya.” ⁶ Henga kuyamba vanu vatêndwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa vanaliuje mmitima yavo kuva, “Nnani ambehwêna kulihunde, yani unansulupuha Kilisto kuhaloka muha uchinga atupohe?” ⁷ Na wala vanaliuje kuva, “Nnani ambesulupûka kuhwena kwa vanu vahwîle, yani unankweja Kilisto kuhaloka pahi uchinga atupohe?” ⁸ Henga Malemba Lanaswe lâhaua kuva, “Lilove lya Nnungu lîvele pepi na wako, lîvele nkanya mwako na muntima mwako.” Na lilove anelyo njo ujumbe utuuyan-jaja kuyamba ing'ulupa. ⁹ Kwa kuva, ukâyambukila kwa kanya yako umwene kuva, Yesu njo Nang'olo na kukulupila muntima mwako kuva Nnungu âninifula kuhaloka kwa vanu vahwîle, uchiupohwe. ¹⁰ Kwa kuva, kwa kukulupila kwa ntima, Nnungu ântenda munu kuva wambone pameho pake, na kwa kuyambukila kwa kanya, Nnungu ânampoha munu. ¹¹ Malemba Lanaswe lâhaua kuva, “Kila munu ankulupîla akambepata dihoni.” ¹² Bahi Vayahudi na vanu vakâvele Vayahudi nanga pavalekanidile, kwa kuva, Nang'olo wa vanu

* 9:33 Auno nsitali ûlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vâtumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

vammalele nni yumo bahi, nanang'e ànavabaliki namene vammalele vannyûwa. ¹³ Bahi nni malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.”

¹⁴ Dachì, vàmbenyûwa dachi ayula uvakankulupila? Na vàmbenkulupila dachi ayula uvakanambimpilikana habali dyake? Na vàmbeplikana dachi habali dyake ikàva nanga vanu vayanjâja? ¹⁵ Na vàmbeyanjaja dachi ikàva nanga pavatumwa? Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Nni chinu cha kuhangalaja namene kuida kwa vanu vayanjâja Malove Lambone.” ¹⁶ Henga vammalele nanga pavanalapwecheledile àlalá Malove Lambone. Njo mana nabii Isaya áhawile kuva, “Nang'olo, nnani akulupidile habali ituyanajije?” ¹⁷ Bahi ing'ulupa chitandikilo chake nni kupilikana ujumbe, na ipilikani ya ujumbe anewo ìida kupitila kuyanajwa kwa habali dyanga Kilisto.

¹⁸ Henga nangu ngùuja kuva, dachi anevo Vaisilaeli nanga pavanaupilikene anewo ujumbe? Nanga, vániupilikana! Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Lidi lyavo línipilikanika pachilambo pammalele, na malove lavo lánihwika mmipata yammalele ya pachilambo.”

¹⁹ Nangu ngùuja kavila kuva, Dachì, vanu va Isilaeli nanga pavanaelewije? Nanga, vánielewa! Kwa kuva, ata mahiku langa Musa Nnungu ávahaulidile Vaisilaeli kuva, “Nìmbentendanga mwenu múvavikile wiu vanu vakávele na chilambo. Nìmbentendanga mwenu muvavisije vanu va chilambo cha vanu vakámaite chinu.”

²⁰ Na Isaya bila kuyopa àtangola kuva, “Nìnililanguja kwa vanu vakáchingutaha, na ònilihunukula kwa vanu vakáchiuja habali dyangu.”

²¹ Henga kwamba Vaisilaeli achidoni, “Muhi wammalele ngùnyoloja makono langu kwa kuvachema vanu vatahûka na vakáplikana.”

11

Nnungu nanga pavayahite Vaisilaeli

¹ Bahi nangu nauja kuva, dachi Nnungu ànivahita vanu vake Vaisilaeli? Wala kadiki! Nangu nimwene ni Mwisilaeli, munu wa nnukolo lwanga Iblahimu kuhaloka nnitawa lwa Benjamini. ² Nnungu akanavahitile vanu vake vávatondwèlè kutandikila anepo patandi. Dachì, mùnahimukila chilahaula Malemba Lanaswe kumwamba Eliya namuna chanavahinginike Vaisilaeli pameho panga

Nnungu? ³ Eliya áhawile kuchidoni, “Nang'olo, vånivawalala manabii vako na kwondonganga vitala vyako. Na nangu weka njo nguisalidîle, na vånangutaha uchinga vanguwalale.”

⁴ Dachì, Nnungu ányang'wile dachi Eliya? Ányang'wile uvila, “Ngùliisalijijje vanu alufu saba vahitile kutindivala malundi kumwabudu Baali, nnungu akávele wauhiu.” ⁵ Bahi uchochi nni chiivele kwa mahiku alano la vino, vàisalidile vanu kadiki vátatondwèlè Nnungu kupapatana na inema yake. ⁶ Vátandolwejjje kwa inema ya Nnungu, akee ing'anya ya matendo lavo. Kuikavele uiva ing'anya ya matendo lavo, bahi inema ikánave inema kavila.

⁷ Tuchidachi nano? Chinu achila chívachitumbamila Vaisilaeli kuchitaha, vohe nanga pavachipete. Ila vanu kadiki vátandolwejjè na Nnungu nni vachipête. Henga vanu vanji vaisalidîle, mitima yavo ínionopywa, ⁸ malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Nnungu àniipumbaja mitima yavo.

Mpaka nelo ànilahunika meho lavo uchinga vanalole, na àniladiva makutu lavo uchinga vanapilikane.”

⁹ Uchocho, Daudi àhaua kuchidoni,

“Ding'ole dyavo dipindikuke kuva dinambo dya kuvatanjika, vamatoke na kupata asabu ivalembelewa.

¹⁰ Meho lavo laputale,

uchinga vanahulule kulola.

Na myongo yavo ingongomane ing'anya ya kulaga, maduva lammalele.”

¹¹ Bahi nangu ngùuja kavila kuva, dachi, Vaisilaeli våninyanguka na kwondongeka mwalehu? Nanga, wala kadiki! Henga kwa kuva, Vaisilaeli vånintahuka Nnungu, bahi Nnungu nkutumila kutahuka kwavo kuutenda upohi upatikane kwa vanu vakávele Vayahudi, uchinga Vayahudi vavonele wiu. ¹² Bahi ikáva Nnungu átumidile itahuki ya Vayahudi kuida na balaka ya upohi kwa vanu vakávele Vayahudi, dachi kupohwa kwa Vaisilaeli vammalele kukambepunda kuida na balaka dyohe namene kwa vanu vammalele va pachilambo?

Kupohwa kwa vanu vakávele Vayahudi

¹³ Vino ngùtangola na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Kwa kuva, nangu ñnitandolwa kuva nintume kwa vanu vakávele Vayahudi, bahi nalatumbyanga madengo langu. ¹⁴ Bahi kwa kulatumbyanga madengo langu, ngùlolela kuvatenda Vayahudi avangu vamwonele mwenu wiu uchinga ngupate kuvapoha vanu vanji muanevo. ¹⁵ Kwa kuva, kuhitwa kwa Vaisilaeli na Nnungu kùtendile vanu va pachilambo vapatane na Nnungu, bahi nni muhiu

kuva kuyambukilwa kwavo na Nnungu, kùmbekuva muchi kufufulwa kwa vanu vahwile. ¹⁶ Alino lilandanywa na nfano wa nkate wa muing'ande ya Nnungu. Mikate yammalele ihalôka nnidonji limo lya uhu wa ngano ìvalangiwa kuva ya Nnungu ing'anya nkate ntandi ùhumijwe kwa Nnungu. Na ikàva lihina lya nnandi linihumywa kuva lya Nnungu, bahi na dinavi dyake nadinang'o ìvalangiwa kuva dya Nnungu. ¹⁷ Pàvele na dinavi fulani dya nseituni dicheketwije mmwelu, na sehemu dicheketwije nkunyakuja dinavi dya nseituni wa munnyitu. Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu njo anedyo dinavi dya nseituni wa munnyitu, na vino mwenu mùnakumila dimongo na ulimbo wa nseituni wa mmwelu. ¹⁸ Bahi munadihebule anedyo dinavi dicheketwije. Kwa kuva, mwenu mukávele na chinu cha kulisingila, na akee mwenu mukamulidíle lihina ila lihina njo linkamulidíle mwenu.

¹⁹ Panjika muchimunguhaulile kuva, “Dinavi adila, ðinicheketwa uchinga nangu ngunyakujwe pachinu pake.” ²⁰ Anepo, mùtangola muhiu. Dinavi anedyo, ðinicheketwa ing'anya ðinihita kukulupila, henga mwenu mùvechinkuhweneha kupwawa anepo ing'anya ya ing'ulupa yenu, bahi, munalinowe ila lyongolelange. ²¹ Ikàva Nnungu nanga panavavikidile chididi Vayahudi valandánywa na dinavi dya asili dya nseituni aula, dachi mùtenda kuva achiammikile mwenu chididi? ²² Lola namuna Nnungu chavele wachididi na chavele wakúkalipa. Nang'e ànakalipa kwa avala vanu vahîta kukulupila, henga mwenu mukàhweneha kulisingila chididi chake, nang'e achiave wachididi kwenu mwenu. Henga mukànahwenehe kulisingila chididi chake, na mwenu uchocho muchimucheketwe. ²³ Na Vayahudi navanang'o vakàtandilika kukulupila, Nnungu achiavanyakuje kavila nnihina, kwa kuva Nnungu ànahulula kuvanyakuja kavila nnihina anelyo. ²⁴ Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kwa asili mwenu mùvele muchi dinavi dya nseituni wa munnyitu, henga mùtwaliwije aneko nkunanyakujwa munseituni ukánavele wenu kwa asili. Henga Vayahudi vàvele muchi dinavi dya asili dya nseituni wa mmwelu, bahi Nnungu achiave tayali mwalehu kuvanyakuja kavila munseituni wavo vene.

Kupohwa kwa Vaisilaeli

²⁵ Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela muumale uhiu auno wa sili uchinga munalyone kuva mùvele na ding'ano namene kupunda chimuvele. Kunonopa kwa Vaisilaeli kùvele chihi kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vanu vakávele Vayahudi vambemmwikila Nnungu.

²⁶ Anepo njo pavambepohwa Vaisilaeli vammalele malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
 “Mpohi àmbahaloka ku Yelusalemu,*
 nanang'e àmbelausa lahakalenge lammalele kuhaloka
 nnukolo lwanga Yakobo, yani Vaisilaeli.

²⁷ Na anelyo njo lilailano linimbetenda navo,
 panimbevausija masambi lavo.”

²⁸ Vayahudi vohe nni amongo va Nnungu ing'anya ya kulahita Malove Lambone, na chinu chene achino chijukile faida kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Henga Nnungu àvechinkuhwenaha kuvatamwa Vayahudi ing'anya ya anyakala vao vatandi vanavatondwêle. ²⁹ Kwa kuva, Nnungu pahumya dinujo kuveng'a vanu na kuvatandola, nanga palihomola kuva ing'anya ntwani àtendile uchocho. ³⁰ Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, anepo patandi na mwenu mukáchimpilikana Nnungu, henga vino mùpete chididi ing'anya ya uwangapilikana wao. ³¹ Uchocho, Vayahudi vino nanga pavampilikana Nnungu njo mana chididi cha Nnungu chinnyidilidile mwenu uchinga Vayahudi navanang'o vapate kuvikilwa chididi muchi mwenu. ³² Kwa kuva, Nnungu àvatendile vanu vammalele kuva muchi vafungwa ing'anya ya uwangapilikana wavo, uchinga àvavikile chididi vanu vammalele.

Nnungu alombolewe

³³ Lola ukulu wa Nnungu na lúnda lwake na ding'ano dyake! Nnani ahulúla kuloleha hukumu ya Nnungu na dindila dyake?

³⁴ Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Nnani alamaîte mawaso la Nang'olo?

Nnani ahulúla kumwing'a Nnungu lúnda?”

³⁵ “Nnani ahumîje chinu kumwing'a Nnungu hoti, na Nnungu nkulembelewa annipe?”

³⁶ Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vihaloka kwanga nang'e, na vyammalele vînipwawa kwa uweso wake na kwajili yake. Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

12

Kuntumikila Nnungu

¹ Bahi mmakukulupila avangu, kwa kuva Nnungu àvele na chididi chohe, nangu nîmpembeja mwenu kwa ntima wangu wammalele, lihummyange mwalehu miili yenu kwa Nnungu

* **11:26** Nsitali auno ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

kuva muchi sadaka ivêle na umi na yanaswe na ya kunkat-apalila Nnungu. Na aneyo njo indila ihu ya kumwabudu Nnungu. ² Munailondoje kavila mihambo ya chilambo cha maduvano, henga nneke Nnungu ampindikulanye mwenu kwa kudipindikulanya ding'ano dyenu. Anepo njo pamum-behulula kumala lalalembela Nnungu na kukameka lam-bone na lankatapalila na lààva makamilifu.

³ Kupapatana na inema yaning'ile Nnungu, nìnyaulila mwenu mmammalele kuva, munu analyone kuva nkulu kupunda chiilembelewa ààve. Henga lapime saana mawaso lenu kupapatana na chipimo cha ing'ulupa yampele Nnungu. ⁴ Mmili ùvele na dimbandi dyohe, na dimbandi anedyo dikákola madengo ulamo, ⁵ na uvila njo chiivele kwetu hwetu, ikánava hwetu ni tuvohe, henga tùjukile mmili umo kwa kulundana kwetu na Kilisto, na kila munu nni imbandi kwa nnyake. ⁶ Tùvele na dinudyo ditindene-tindêne kupa-patana na inema yatwing'ile Nnungu. Apwecheledîle in-ujo ya unabii, àlembelewa ahumye unabii kupapatana na ing'ulupa yavenayo. ⁷ Apwecheledîle inudyo ya kuvatu-mikila vanji, bahi atumike. Na apwecheledîle inudyo ya kuhunda, ahunde. ⁸ Apwecheledîle inudyo ya kuvatuja vanji mitima, atuje, na apwecheledîle inudyo ya kuhumya, àlembelewa ahumye kwa ntima helele, na apwecheledîle in-udyo ya kualodya vanu, àlembelewa alodye kwa bidi, na apwecheledîle inudyo ya kuvavikila vanji chididi, àlembelewa atende uchocho akuno wahangalala.

⁹ Kutamwana kwenu kunààve kwa kulilambilila. Chivenge chinu chohecho chibaya na muchipapate achila chinu cham-bone. ¹⁰ Tamwana mmene kwa mmene kwa itamwi ma-linga ya vana va litumbo limo. Vatumbyange vanji kwa kuvalongoleja. ¹¹ Munààve mmalemwa mmadengo, ila tumbama kuntumikila Nang'olo kwa mitima yenu yam-malele. ¹² Lilolelo lyenu lintende muhangalale maduva lammalele, na mmahuvilo lenu, pililila, akuno umulihumya mwalehu kunnyuwa Nnungu. ¹³ Vayangatange vakúkulupila kwa kuveng'a vitukutuku vivasikikidile, na muvapwechelele vayeni.

¹⁴ Nnyuwange Nnungu avabaliki avala vanu vam'baníha mwenu, elo, vayuwilange balaka wala munavalani. ¹⁵ Hangalala pamo na vahangalála. Na kuta pamo na vakúta. ¹⁶ Ikalanga kwa amani mmwenu. Munalyone, henga mùùve tayali kukumilana na vanu vakálihululila. Wala munààve mmanu mmakulyona kuva mùnimala kila chinu.

¹⁷ Munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge. Tumbama kutenda vitukutuku vyambone pameho pavanu

vammalele. ¹⁸ Bahi ikàhululika, kwa m'bali wenu ikalanga kwa amani na vanu vammalele. ¹⁹ Mmakukulupila avangu unintamwanga, munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge, ila nnekele Nnungu wasa wa kupindikula, kwa kuva Nang'olo Nnungu ànitangola Mmalemba Lanaswe kuva, “Nangu njo mindikula, nangu nguchingupindikule.” ²⁰ Henga pamo na anelo Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Mmango mwalo akàva na indala, mwing'e chakulya, na akàva na inyota mwing'e medi akimbile. Kwa kuva, ukàtenda uchocho umpalila makala la moto layâka muha muti wake.” ²¹ Unalemwe na lahakalenge, ila ulaleme lahakalenge kwa kutenda lambone.

13

Kuvapilikana vavêle na mamulaka

¹ Kila munu àlembelewa avapilikane vavêle na mamulaka, kwa kuva nanga mamulaka ikàhaloka kwa Nnungu, na anevo vavêle na mamulaka vâvikwije na Nnungu. ² Bahi aneyo atahukâna na munu mwene mamulaka latawâla àlatahuka malaijo la Nnungu, na anevo vatênda uchocho vâllichemehija vene hukumu. ³ Kwa kuva, vatawâla nanga pavavayoha vanu valatênda lambone, ila avala valatênda lahakalenge. Dachi, ùnalambela unannyope mwene mamulaka? Tenda lambone nanang'e achiakulombolele. ⁴ Kwa kuva, nang'e àntumikila Nnungu kwa faida yakuwe. Henga ukàtenda lahakalenge nnyope, kwa kuva nang'e àvele na uweso wa kukwing'a asabu. Nang'e àntumikila Nnungu kwa kuveng'a asabu vanu vatênda lahakalenge. ⁵ Bahi ni lasima kuvapilikana vavêle na mamulaka, akee chihi ing'anya ya kuiyopa asabu bahi, ila na ing'anya ya kuhukumika muntima.

⁶ Anecho njo chintenda mwenu nnipe kodi, kwa kuva, vatawâla anevo vântumikila Nnungu akuno uvalihumya kwa madengo anelo. ⁷ Mwing'e kila munu haki yake, ikàva ñnongwa kodi bahi lipa kodi, ikàva ñnongwa usulu bahi lipa usulu, na munu alembelêwa kweshimiwa aeshimiwe, na ayula alembelêwa kutumbyangwa na atumbyangwe.

Kutamwana chikukulupila

⁸ Munalongwe chinu chohecho na munu woheyo. Chinu chimulembelewa kulongwa ni kutamwana bahi, kwa kuva munu antâmwa nnyake, aneyo àniditimilisa mwalehu Sheliya dyammalele dya Nnungu. ⁹ Kwa kuva, amuli adino, “Unalale ugoni,” “Unawalale,” “Unaive,” “Unang'unukile,” na amuli dinji dyammalele divele nkati mwa amuli aino imo, “Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.” ¹⁰ Kwa kuva, munu

antâmwa nnyake akântendela lahakalenge. Bahi kuvatamwa vanu vanji kùtimilisa Sheliya dyammalele.

¹¹ Mwenu tendanga uchocho, akuno umumala mahiku latuvenalo ni mahiku ntwani. Uhiku wa kuyumuka nnuwono lwenu ùnikamola, kwa kuva vino uhiku wetu wa kupohwa ùvele pepi namene kupunda chiinavele mahiku àlálá patutandilike kukulupila. ¹² Chilo chìnihweneha namene, na liduva lyahambi livele pepi namene, bahi tulayahe kulehu matendo lammalele la palupi koka tunyakulange vikomanilo vya kupanyanila munng'anje. ¹³ Bahi tùùve na mihambo yambone ilembelêwa kutendwa muhi, na wala akee kwa kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge, na wala akee kwa kukalewa, wala kutenda usalati, wala kulala ugoni, wala kupwatana, wala kuva na wiu. ¹⁴ Henga lilundanyange na Nang'olo Yesu Kilisto, na wala munahimukilanye namuna ya kunatimisa tama dya asili yenu ya chimmili.

14

Únannyukùmù nkúkulupila nnyako

¹ Mpwechelelange munu woheyo aonekâna kuva ànadabadanga muing'ulupa, bila kutahukana nawe wala kupwatana nawe kwamba mawaso lake lakávele na umuhimu namene. ² Vanu vânatindana, kwa nfano munu yumo kupapatana na ing'ulupa yake àona kuva ànahululula chihi kulya kila chinu, henga yunji kupapatana na idabadangi ya ing'ulupa yake àlya chihi dimbowa dya mahamba. ³ Bahi ayula àlya vilyo vyammalele ananhebule aneyo akálya vilyo vyammalele. Uchocho, kwa aneyo akálya vilyo vyammalele ánannyukùmù aneyo àlya vilyo vyammalele kwa kuva Nnungu àninkubali. ⁴ Wako ulyani mpaka ulinge kunnyukumu ntumishi wanga munu yunji? Nang'olo Nnungu njo amaîte, ikàva àtenda saana au ànalikoha. Na kwa kuhululihwa na Nang'olo, ànayambukilwa.

⁵ Munu ànahulula kutenda kuva, liduva fulani lya chidini nni lya mana namene kupunda maduva lanji, henga munu yunji ànahulula kulavalanga maduva lammalele kuva lánalinganana. Bahi kila munu atende muchi chalojwa na ntima wake. ⁶ Munu woheyo amwabûdu Nnungu nniduva lyalyona nang'e kuva lya mana kupunda liduva linji, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo. Na munu àlya kila chakulya, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo, kwa kuva, ànshukulu Nnungu kwajili ya chakulya chalya. Na munu alekile kulya chakulya fulani, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo, kwa kuva nanang'e uchocho ànshukulu Nnungu. ⁷ Kwa kuva, nanga munu woheyo muhwetu alâma

kwajili yake mwene, na wala nanga munu âhwa kwajili yake mwene. ⁸ Ikàva tùnalama, tùlama kwajili ya Nang'olo, na ikàva tùnahwa, tùhwa kwajili ya Nang'olo. Na ikàva tùnalama au ikàva tùnahwa, hwetu tuvammalele nni tuvanu tùvá Nang'olo. ⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto ánihwa na kufufuka uchinga apate kuva Nang'olo wa vanu vammalele, yani vomí na vahwíle. ¹⁰ Hambí ing'anya ntwani nano wako ùnnyukumu nkúkulupila nnyako? Na ing'anya ntwani wako ùnhebula nkúkulupila nnyako? Kwa kuva, hwetu tuvammalele tùmbeimila muyo mwa chiteng'u cha Nnungu cha hukumu. ¹¹ Mmalemba Lanaswe, Nang'olo Nnungu achidoni, “Muhiu Nangu nni Nnungu nimwene umi, bahi, kila munu àmbetindivala malundi muyo mwangu, na kila munu achiayambukile kuva nangu nni Nnungu.” ¹² Bahi kila munu muhwetu àmbelitetela mwene muyo mwa Nnungu.

Unankoheje nkúkulupila nnyako

¹³ Bahi tunahwenehe kuhukumilana kavila tuvene kwa tuvene. Henga amulanga kuleka kutenda vitukutuku vim-bevakohêja vanu vanji au kuvayanguha mmasambi. ¹⁴ Kwa kuva ngùlundene na Nang'olo Yesu, nangu ùnimala mwelehu kuva nanga chakulya chohecho chíva najisi kupapatana na asili yake. Henga ikàva munu àchivalangila chakulya fulani kuva najisi, bahi kwanga nang'e chakulya anecho chíiva najisi. ¹⁵ Ikàva wako ùmpwateha ntima nkúkulupila nnyako ing'anya ya chakulya chiulya, bahi wako ukálojwa na itamwi ya Nnungu. Únakubàli kuntenda nkúkulupila nnyako ahochele ing'anya ya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa, kwa kuva Yesu Kilisto ánihila kwajili yake. ¹⁶ Bahi unavatende vanu vanji vakutongolele lahakalenge ing'anya ya kulya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa. ¹⁷ Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ukáyamba mambo la kulya na kukimbila, henga ùyamba haki na amani na ihangaladi yahumya Umumu Wanaswe. ¹⁸ Bahi munu woheyo antumikíla Kilisto kwa kuvalongoleja vanji, aneyo ànkatapalila Nnungu na ànakubaliwa na vanu.

¹⁹ Bahi tukalehe namene kutenda vitukutuku víida na amani na kututenda tuhwíngihane muing'ulupa. ²⁰ Unaondonge madengo la Nnungu la kun'denga munu muing'ulupa ing'anya ya chakulya. Vyakulya vyammalele halali kuliwa, henga nni ubaya kwakuwe kulya chakulya chimbentênda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi. ²¹ Nni chinu chambone namene kuleka kulya inyama na kukumbila divayi na kutenda chitukutuku chohecho chimbentênda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi.

22 Bahi chikamulihe muntima wako chinu anecho chukulupila kuyamba mambo anelo, umale chihi wako na Nnungu wako. Wasa munu ayula akáhukumika muntima mwake kwa chinu chachitenda. ²³ Henga munu avêle na lipamba kwa chakulya chalya, Nnungu ànannyukumu kwa kulya, kwa kuva kulya kwalya kukápatatana na ing'ulupa yake. Na munu atênda chinu chohecho bila kupapata chakulupila, aneyo àtenda masambi.

15

Namuna ya kuvatendela vanu vanji

¹ Hwetu tuhwingîle muing'ulupa, tûembelewa tutwalilane na idabadangi ya avala vakávele na dimongo muing'ulupa. Tunatende chihi vitukutuku vitukatapalîla tuvène. ² Henga kila munu muhwetu àembelewa ankatapalile nnyake kwa kuntendela lambone uchinga anhwingihe muing'ulupa. ³ Kwa kuva, ata Kilisto nanga panatendile vitukutuku vichinkatapalîla chihi mwene, îla ávele muchi chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kuhebula kwammalele kuvakuhebwile wako Nnungu, kùngumatokedile nangu.” ⁴ Na lammalele lalembwîje kala Mmalemba Lanaswe, lànilembwa kwajili ya kutuhunda hwetu, uchinga kwa kupililila kwetu na kukamywa mitima kwa indila ya Malemba Lanaswe, tuhwenehe kuva na lilolelo. ⁵ Bahi Nnungu avêng'a vanu dimongo dya kupililila na kutujwa ntima, annyululihe mwenu kuva na likudungilo ulimo akuno umutenda chanatendile Yesu Kilisto. ⁶ Anepo nni mwenu mmammalele pamumbekuva na ntima umo na lidi limo lya kuntumbyanga Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Malove Lambone kwa vanu vammalele

⁷ Bahi pwechelana mmene kwa mmene malinga Kilisto champwechedile mwenu kuva mmake, uchinga Nnungu apate kutumbyangwa. ⁸ Kwa kuva, nînyaulilanga kuva, Kilisto ánivatumikila Vayahudi uchinga apate kulanguja ikulupiki ya Nnungu, na adila ahadi divanapewije anyakala va Chiyahudi dipate kutimila, ⁹ na uchinga na vanu vakávele Vayahudi vapate kuntumbyanga Nnungu kwa chididi chake, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,

“Ching'ati vanu vakávele Vayahudi nîmbekutumbyanga, na kukuimbila dihimu dya imbili ya lina lyako.”

¹⁰ Uchocho, Malemba Lanaswe làhaua kuva,

“Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, hangalala pamo na vanu vake.”

¹¹ Kavila làhaua kuva,

“Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, nnombolele Nang'olo, nnombolele nang'e mwenu mmanu mmammalele.”

¹² Kavila Isaya àhaua kuchidoni, “Nnikolo Iya Yese àmbehumila munu, ambevatawâla vanu vakávele Vayahudi, na anevo vanu vâmbekuva na lilolelo ing'anya yanga nang'e.”

¹³ Bahi Nnungu wa lisingilo lyetu, ammumbajange mwenu ihangaladi yammalele na amani kwa kuva mûnankulupila. Anepo njo pamumbeumbalwa mwalehu na lilolelo kupitila dimongo dya Umumu Wanaswe.

Kutumika kwanga Paolo

¹⁴ Mmakukulupila avangu, nangu nimwene ngûvele na uhakika kuva, mwenu mûniumbalwa na uwambone na mûnilamala lammalele lamulembelewa kulatenda, bahi mûnahulula chihi kuhundana mmene kwa mmene. ¹⁵ Henga sehemu dyohe m'baluwa aino ñinnembila bila kuyopa uchinga ninkumbusange kavila mambo fulani. Ngûtendile uchocho ing'anya ya inema yaning'ile Nnungu, ¹⁶ ya kuva ntumishi wa Yesu Kilisto kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngûkola madengo la chikuhani la kuyanjaja Malove Lambone uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kukubaliwa na Nnungu kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe. Na vâmbekuva muchi sadaka ikubaliwa na Nnungu. ¹⁷ Bahi kwa kulundana kwangu na Yesu Kilisto, nahulula chihi kulilombolela ing'anya ya madengo alano langunkolela Nnungu. ¹⁸ Henga nikambelinga kulilombolela kwamba chinu chohecho, chikà nave chihi achila chachitendile Yesu Kilisto kupitila nangu uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kumpilikana Nnungu. Átendile uchocho kupitila malove langu na matendo langu, ¹⁹ yani kupitila dimongo dya vimaiho vya masaibu na lakukanganya, na dimongo dya Umumu wa Wanaswe. Bahi kutandikila ku Yelusalemu mpaka chilambo cha ku Iluliko, ñnihubili kila pachinu Malove Lambone lamwâmba Kilisto. ²⁰ Na likudungilo lyangu ni kuyanjaja Malove Lambone kila pachinu pavakanambipilikana Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Ngûkudungidile uchocho uchinga nnadenge musingi waudengile munu yunji, ²¹ malinga chiilembwije Mmalemba Lanawe kuva,

“Vanu vakánambiyanjajijwa Malove Lambone lamwâmba Yesu, vachivalamale. Na vanu avala vakánambipilikana, vachivapilikane.”

Paolo àkudungila kuhwika ku Loma

²² Aneyo njo ing'anya inangutendile ngudivilwe kwida kwenu kwa kuvilinganya. ²³ Henga kwa vino ñnimalila madengo langu kwa m'bali auno wa chilambo, na kwa kuva kwa vyaka vyohe ngùvele na hamu ing'ulu ya kwida ku Loma unannolanga. ²⁴ Ngùlolela kutenda uchocho panimbekuva unguhwena ya ku Isipaniya. Natamwa namene kwonana na mwenu, koka nguhangalale pamo na mwenu kwa maduva kadiki, na natamwa namene kupata nsada wenu kwajili ya mwanda wangu. ²⁵ Henga vino ngùhwena ya ku Yelusalemu hoti unaveng'a nsada vakùkulupila va aneko. ²⁶ Kwa kuva, vakùkulupila va ku Makedoniya na va ku Akaya vàmiamula kuhumya dimali dyao kwa kuveng'a nsada vakùkulupila vanji va aneko ku Yelusalemu, yani avala amahuvani. ²⁷ Vanang'o vànikatapaliwa kutenda uchocho, na anecho njo chivalongwa vanang'o, kwa kuva, ikàva vanu vakàvele Vayahudi vàpwechedile dinujo dya chinnungu dya Vayahudi, bahi na vanang'o vàlembelewa vavahudumile Vayahudi kwa kuveng'a vitukutuku vya chimmili vivasikikidile. ²⁸ Bahi nikàmalila madengo anelo na kumala kuva vànipwechela kila chinu chichangwije, nguchingupitile kwenu mwenu panimbekuva nndila unguhwena ya ku Isipaniya. ²⁹ Nangu ñnimala kuva panimbekwida kwenu mwenu, ñimbekwida na dinujo dyohe namene dya chinnungu kuhaloka kwa Kilisto.

³⁰ Mmakukulupila avangu, nangu nannyuwanga namene kwajili ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto na kwajili ya itamwi ya Umumu Wanaswe, lundana na nangu kwa kunguyuwila kwa Nnungu. ³¹ Yuwanga uchinga panimbehwika ku Yelusalemu nnakamulwe na vanu vakàkulupila va nchilambo anecho cha ku Yudeya, na nsada ungupelekeja upate kupwechelewa na vakùkulupila va aneko. ³² Anepo Nnungu akàtamwa, nguchinguhulule kwida kwenu akuno unguhangalala na kutujana mitima pamo na mwenu. ³³ Bahi Nnungu wa amani, ààve pamo na mwenu mmammalele! Amina.

16

Paolo àvasalimila vanu

¹ Nangu ñimmaiha kwenu mwenu, nnumbwetu Foibe ntumishi wa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Kenkileya.* ² Ngùyuwa mumpwechelele kwajili ya Nang'olo, malinga chivalembelewa kutendewa vakùkulupila. Nnyangatange kwa chinu chohecho chambesikikila, kwa kuva, nang'e àvayangete vanu vohe pamo na nangu mwalehu.

* **16:1** Apano pàlembwije “ntumishi,” lilove ulila litumike kumwamba shemasi mmalembe lanji la Paolo.

³ Nsalimile Pilisila nawi Akila, amadengo avangu mmadengo langa Yesu Kilisto. ⁴ Vanang'o vávele tayali kuhwa kwajili ya kuupoha umi wangu, na wala nikee chihi nangu weka nivashukûlu, ila pamo na makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu, la vanu vakávele Vayahudi. ⁵ Vasalimile na vanu vankulupîla Yesu, vanu vakojâna nng'ande mwavo. Nsalimile nnyanjawagu Apaineto, munu ntandi kunkulupila Yesu Kilisto nchilambo cha ku Asiya.

⁶ Nsalimile na Maliya, munu atumbême namene kukola madengo kwajili yenu. ⁷ Nsalimile na Andiloniko nawi Yuniya Vayahudi avangu vanahungwije nnilungu pamo na nangu. Vanang'o vânalombolewa namene ching'ati mitume, vanu anevo vâningulongolela nangu kunkulupila Yesu Kilisto, kabla nangu nikânambi.

⁸ Nsalimile na Ampiliato, nnyanjawangu unintamwa namene muilundani yetu na Nang'olo. ⁹ Nsalimile na Alubano, mmadengo nnyangu mmadengo la Kilisto, na nsalimile nnyanjawangu Sitakisi. ¹⁰ Nsalimile na Apele munu alangujîje ikulupiki yake kwa Kilisto. Vasalimile na vanu vammalele vaikâla muing'ande yanga Alistobulo. ¹¹ Nsalimile na Helodioni Nnyahudi nnyangu, pamo na vanu vammalele vankulupîla Nang'olo, vanu va nng'ande mwanga Nalikiso.

¹² Nsalimile na Tilifaina nawi Tilifosa vamahe vatumbâma namene kuntumikila Nang'olo. Nsalimile na nnyanjawangu Pelisi, mmahe akodîle madengo lohe kwajili yanga Nang'olo. ¹³ Nsalimile na Lufo, munu atandolwejîje na Nang'olo, nsalimile na anyokwe Lufo unimmelangila nangu kuva, nanani nnyuvangu. ¹⁴ Nsalimile na Asinkilito nawi Flegoni nawi Helime nawi Patiloba nawi Helima, pamo na vakúkulupila vammalele vavêle pamo na vanang'o. ¹⁵ Nsalimile Filologo nawi Yulia nawi Neleya na nnumbuwe Neleya nawi Olimpa, pamo na vakúkulupila avao vammalele vavêle pamo na vanang'o.

¹⁶ Salimilana mmene kwa mmene kwa itamwi yanga Kilisto. Makuwa lammalele la vanu vakulupîla lânsalimila.

¹⁷ Mmakukulupila avangu, nangu nînyuwa mulyongolelange na avala vanu vatandilîha mahapukano na kuvahocheja vanu vanji kwa kulatahuka mahundo lamulihundile. Linyemyange kulehu na anevo vanu. ¹⁸ Kwa kuva, vanu malinga anevo nanga pavantumikila Kilisto Nang'olo wetu, henga anevo vâlatumikila chihi matumbo lavo vene. Tena kwa malove lavo la kuutila na la kukumba, vâvalambila vanu vakâmaite. ¹⁹ Vanu vammalele vânimala namuna chimumpilikana Nang'olo, bahi ing'anya ya anelyo nangu nahangalala kwajili yenu. Nangu nalembela namene mwenu mumale kutenda lambone, henga mulinyemye na

mambo lahakalenge. ²⁰ Nnungu wa amani akambetima kunkadambanga Nanchindenga pahi madodo lenu.

Inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na mwenu.

²¹ Timoseo, mmadengo nnyangu ànansalimila. Lukio na Yasoni nawi Sosipatilo Vayahudi avangu navanang'o v`ansalimilanga.

²² Nangu Telitiyo ngulemb`ile baluwa aino, nk`ukulupila nnyenu kwa kulundana na Nang'olo, nansalimilanga.

²³ Mwenedi wangu Gayo angukalibis`ije nangu nng'ande mwake, na avakalib`isa vak`ukulupila vammalele kukojana kwave, nanang'e `ansalimila. Nk`ukulupila nnyetu Kwalito pamo na Elasto ayula ak`ondya dimali dya imanga aino, navanang'o v`ansalimila. ²⁴ [Inema yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na mwenu mmammalele. Amina.]†

²⁵ Nnungu alombolewe! Nang'e `nahulula kuntendanga mwenu muhwinge muing'ulupa kwa kupitila Malove Lambone languyanaja. Na ujumbe auno umw`amba Yesu Kilisto, `nihunukula makudungilo la Nnungu kwenu mwenu mmanu muk`avele Mmayahudi. Makudungilo anelo l`anipihika kutandikila anepo patandi, <sup>26</sup> henga vino l`anipihuliwa malinga chivanalaujije manabii na kupapatana na amuli yanga Nnungu ak`avele na ntululilo. Makudungilo anelo l`anipihuliwa uchinga vanu vak`avele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Nnungu.

²⁷ Bahi Nnungu weka av`ele na l`unda, atumbyangwe kwa kupitila Yesu Kilisto vyaka na vyaka! Amina.

---

† 16:24 Nsitali auno ukapali Mmalemba lanji la kala.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vakolinso Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vakolinso

Baluwa inandi ya Vakolinso ilembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 55 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilsto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa inandi n'dibaluwa dimbili dilembwije na Paolo kwa vakukulupila va imanga ya ku Kolinso. Yonekana kuva, Paolo alembile baluwa aino mmahiku lachiikala ku Efeso. Kwa kuva, m'baluwa aino ahawile kuva, ambeikala pa Efeso mpaka paimbehwika sikukuu ya Pentekoste koka avangele Vakolinso, bada ya kupitila chilambo cha Makedoniya (sula ya 16:5-9).

Baluwa aino nni majibu la Paolo kupapatana na ujumbe wanaupwechedile kuhaloka kwa vakukulupila fulani kwamba mambo lakafala lachitendeka nnikuwa lyavo, mambo anelo nni pamo na mahapukano na umalaya. Imanga ya ku Kolinso inimaikana namene kwa vitendo vya umalaya utolomedile, bahi nanga paikanganwa kwona kuva likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya anepo uliva na tabiya malinga anedyo. Uchocho, baluwa inandi ya Vakolinso ivele na sula imaikana namene ilonjelêla itamwi (sula ya 13).

Uinjipihwa wa baluwa inandi ya Vakolinso

1. Sula ya 1:1-9, Paolo avasalimila Vakolinso na kunshukulu Nnangu kwajili yavo.
2. Sula ya 1:10-4:21, Paolo asugulikila ujumbe waupwechedile wamba mahapukano nnikuwa anelyo la vanu vankulupila Yesu va ku Kolinso.
3. Sula ya 5-6, Paolo asugulikila swala lya mahapukano na vitendo vivatendelanila vya kusitakilana vene kwa vene.
4. Sula ya 7-15, Paolo ahumya maelekeso layamba ulombi na kudihumija sadaka disanamu na namuna ya kutenda ibada pamakojano na dinujo dya Umumu Wanaswe na mambo layamba kufufuliwa.
5. Sula ya 16, Paolo amalilila kwa kuhumya maeleso kwamba mambo fulani lavalembelewa vatende, na mambo lannyamba chihi mwene.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa nkukulupila nnyetu Sositene. Nangu ñnitandolwa kuva ntume wanga Yesu

Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. ² Ninnembilanga mwenu, mmanu mma Nnungu munkulupîla Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso, mmanu muhahuliwîje kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto, na mutandolwejîje na Nnungu kuva mmanu vake. Uchocho, baluwa aino nni kwajili ya vanu vammalele va kila pachinu vayûwa kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Nang'olo wa tuvammalele.

³ Ninyuwilanga inema na amani kuhaloka kwa Atata wetu Nnungu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto diîve pamo na mwenu.

Sukulani

⁴ Nîshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu ing'anya ya inema yake yampele mwenu kwa indila ya Yesu Kilisto. ⁵ Kwa kuva, kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto mwenu mûnijaliwa kwa kila namuna, asa kila namuna ya itangodi na kila namuna ya imadi. ⁶ Anelyo limaiha kuva, achila chitunnyauidile mwenu kumwamba Kilisto nni muhiu. ⁷ Bahi uhiku auno umuhwenaha kulindilila kwa hamu ing'ulu kwonekana kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, nanga pamusikikila inujo yoheyo ya chinnungu. ⁸ Nang'e njo ambentênda mwenu muhwinge mpaka kuntululilo uchinga munaonekane na likosa lyohelyo nniduva anelyo lyambekwida Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ⁹ Nnungu achiatende uchocho kwa kuva, nang'e ànakulupika, na njo anchemîle mwenu uchinga mukumilane na Mwanawe Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

Kuyavanyika kwa vanu vankulupîla Yesu

¹⁰ Mmakukulupila avangu, chonde mbènkunnyuwanga kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, mupilikanane uchinga lanapwawe mahapukano kwenu mwenu. Mûûve chinu chimo na kukudungila ulamo. ¹¹ Kwa kuva, nangu ñnipilikana habali dyenu kuhaloka kwa vanu vanji va nng'ande mwanga Koloe, kuva mmakukulupila avangu, munalumbana. ¹² Nangu ngûtangola uchocho kwa kuva, kila munu mmwenu àhaua chihi chakameke mwene. Yunji àhaua kuva, “Nangu wanga Paolo,” na yunji àhaua kuva, “Nangu wanga Apolo,” na yunji àhaua kuva, “Nangu wanga Petulo,” na yunji àhaua kuva, “Nangu wanga Yesu Kilisto.” ¹³ Dachi, mûtenda kuva Kilisto àniyavanyika? Dachi, Paolo njo avambwîje munsalaba kwajili yenu? Dachi, múbatiswije kwa lina lyanga Paolo? ¹⁴ Nangu nanshukulu Nnungu kwa kuva nikánam'batisije kananga munu yumo mmwenu ikànavé chihi Kilispo na Gayo. ¹⁵ Bahi nanga munu woheyo ambehulûla kuhaula kuva mwenu múbatiswije kwa lina lyangu. ¹⁶ Nni muhiu kuva, nangu nívabatisije vanu va nng'ande mwanga Stefana,

henga upunda anepo nikámala kuva pàvele munu yunji ungum'batisije. ¹⁷ Kwa kuva, Kilisto akángutumile unabatisa, henga àngutumile unayanjaja Malove Lambone bila kutumila malove la kukumba la lúnda lwa vanu, uchinga ujumbe wâmba kuhwa kwanga Yesu Kilisto munsalaba unakohe dimongo dyake.

Kilisto nni Lúnda na dimongo ya Nnungu

¹⁸ Kwa kuva, ujumbe uyâmba kuhwa kwanga Yesu munsalaba, kwa avala vahochêla ùvalangiwa chihi kuva uvelu, henga kwetu hwetu tupôhwa nni dimongo dya Nnungu. ¹⁹ Kwa kuva, inilembwa Mmalemba Lanaswe kuva, “Nimbekwondonganga lúnda lwa vanu vavêle na lúnda, na kudiyahila kulehu ding'ano dya vanu vavêle na ding'ano.” ²⁰ Àvele kwachi nano munu avêle na lúnda? Àvele kwachi nano nkúhunda Sheliya ya Musa? Àvele kwachi ayula amaîte namene matahukano mmahiku alano? Nnungu ànilanguja lúnda lwa chilambo achino kuva nni uvelu chihi!

²¹ Kwa kuva, kupapatana na ukulu wa lúnda lwa Nnungu, vanu nanga pavanahulwile kummala Nnungu kwa indila ya lúnda lwavo vene. Henga Nnungu ànikatapaliwa kuvapoha avala vankulupîla kupitila ujumbe utuyanjaja, ujumbe wonekâna kwa vanu vavêle na lúnda kuva nni chinu cha chivele. ²² Ing'anya Vayahudi vâlembela valangujwe vimaiho vya masaibu na Vagiliki vâtaha lúnda, ²³ henga hwetu tûhubili kuva, Yesu Kilisto ànivambwa munsalaba. Ujumbe anewo kwa Vayahudi wonekana kuva chinu cha kusunaja na kwa vanu vakávele Vayahudi vóna chihi uvelu. ²⁴ Henga kwa avala vachemwîje na Nnungu, ikàva Vayahudi au Vagiliki, Kilisto nni dimongo na lúnda lwa Nnungu. ²⁵ Kwa kuva, chinu chivalangîwa kuva uvelu wa Nnungu, chivele na lúnda kupunda lúnda lwa vanu, na chinu chionekâna kuva nni ididimangi ya Nnungu, chivele na dimongo kupunda dimongo dya vanu.

²⁶ Mmakukulupila avangu, himukilanga chimunavele apala patandi pamunachemwije na Nnungu. Ukàpima kwa chipimo cha chimunu, akee vanu vohe mmwenu vanavele na lúnda, na akee vanu vohe mmwenu vânavele na dimongo, na akee vanu vohe mmwenu vânavele na vyeo. ²⁷ Henga Nnungu àvatondwele vanu va chilambo achino vaonekâna kuva mavelu uchinga avataye dihoni avala vavêle na lúnda. Na àvatondwele vanu va chilambo achino vaonekâna kwa vanang'o kuva vakávele na dimongo dya kutawala, uchinga avataye dihoni vanu vavêle na dimongo dya kutawala. ²⁸ Nnungu àvatondwele vanu vaonekâna pameho pavanu kuva vakee vanu va hali-hali, vanu va kusalauliwa, vanu vakee

vamana, uchinga ávasulupuhe vanu vaonekâna kuva vama-
 29 Átendile uchocho uchinga munu woheyo analilombolele
 muyo mwa Nnungu. 30 Nnungu mwene njo ánnundanije
 mwenu na Yesu Kilisto, nanang'e ántendile Yesu Kilisto kuva
 lúnda lwetu. Kwa kupitila kwanga Yesu Kilisto, Nnungu
 átuvalangidile hwetu kuva tuvambone pameho pake, na
 kututenda kuva tuvanaswe na kutukombola mmasambi.
 31 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
 “Munu alembêla kulyona,
 bahi alyonele Nang'olo.”

2

Lúnda lwa Nnungu

1 Mmakukulupila avangu, nangu pannaidile kwenu
 mwenu unannyubilila habali ya ujumbe wa Nnungu upihîke,
 nangu nanga pannatumidile malove la kukamajanga wala
 lúnda lwa vanu. 2 Kwa kuva, pannavele pamo na mwenu
 ngwámwile ngulekane na lammalele langulamaite, nkuhubili
 chihi habali dya Yesu Kilisto avambwîje munsalaba.
 3 Nangu ngúvele pamo na mwenu akuno nguvèlè nimpole,
 ungunnyopa Nnungu na kutetemela. 4 Mahubili langu na
 ujumbe wangu nanga pavinavele na lúnda lwa chimunu
 wala malove la kuvakumba vanu, henga vímaihwa kwa
 dimongo dya Umumu Wanaswe. 5 Ngútendile uchocho
 uchinga ing'ulupa yenu ilisingilè dimongo dya Nnungu,
 na akee lúnda lwa chimunu.

6 Pamo na anelo, hwetu tütumila malove la lúnda kwa
 vanu avala vahwingîle muing'ulupa, henga lúnda anelwo
 akee lwa chilambo achino, na wala akee lúnda lwa vatawâla
 va chilambo achino vambekwondôngwa. 7 Hwetu tuyanajaja
 lúnda lwa Nnungu, lúnda lupihîke pameho pa vanu, lúnda
 lwanakudungidile Nnungu kwajili ya ukulu wetu kabla chil-
 ambo chikanaumbwa. 8 Wala nanga nkulu yumo muvakulu
 va chilambo achino anakameke lúnda anelwo. Kwa kuva,
 kuikave uvakameka lúnda anelwo vakanammambe munsal-
 aba Nang'olo wa ukulu. 9 Malinga chivalembile Mmalemba
 Lanaswe kuva,
 “Wala nanga munu awahîte kuvyona,
 wala kuvipilikana,
 kananga kuvihimukila muntima mwake,
 vitukutuku avila Nnungu vyavavikidile avala vantâmwa.”

10 Henga Nnungu ánitupihulila mambo anelo kupitila
 Umumu wake Wanaswe. Kwa kuva, Umumu Wanaswe
 ànaloleha kila chinu, ata makudungilo la Nnungu lapihîke
 mwalehu. 11 Nnani ahulûla kumala mawaso la munu yunji
 ikânavé chihi isungu ivêle nkati mwake? Uchocho, nanga

munu amâla mawaso la Nnungu ikânave chihi Umumu wa Nnungu. ¹² Umumu Wanaswe utumpwechedile akâhaloka nchilambo achino, ila àhaloka kwanga Nnungu uchinga atuhululihe kumala àlalá látwing'ile Nnungu.

¹³ Bahi patunnyaulila mwenu mambo anelo, nanga patutumila malove la lúnda lwa vanu. Henga tûtumila malove latuhundwije na Umumu Wanaswe, utuhaulisa uhiu wa mambo la chinnungu kwa malove la chinnungu. ¹⁴ Bahi munu atawalíwa na mambo la pachilambo achino akâhulula kulakubali mambo lahalôka kwa Umumu wa Nnungu kwa kuva, àlona kuva lachivelu. Munu aneyo akâhulula kulamala mambo anelo ing'anya làkamekeka chihi chinnungu. ¹⁵ Munu wa chinnungu ànahulula kulaloleha mambo lammalele, henga nang'e nanga pahukumiwa na munu woheyo. ¹⁶ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Nnani aumaîte ntima wa Nang'olo? Nnani ahulúla kunnyunda?” Henga hwetu tûnivanawo ntima wanga Yesu Kilisto.

3

Kuyavanyika kwa vanu vankulupíla Yesu

¹ Mmakukulupila avangu, pannavele pamo na mwenu, nangu nikanahulwile kutangola na mwenu muchi mmanu mma chinnungu. Henga ngúlebelewa ngutangole na mwenu muchi vanu vatawalíwa na mambo la pachilambo au malinga mmakanunu mmahundo langa Kilisto. ² Nínkumbijije mavele, na akee chakulya chikamile, kwa kuva, múvele mukânambichihulula anecho chakulya chikamile. Na ata vino mukáchihulula, ³ ing'anya bado ñmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo. Kwa kuva, wiu na ing'ondo vivele chihi nkupwawa mmwenu. Dachí, mambo anelo lakálanguja kuva mwenu ñmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo, na muikalanga muchi vanu vatawalíwa na mambo la pachilambo? ⁴ Kwa kuva, kila munu mmwenu àtangola chihi lyake, yunji àhaua kuva, “Nangu wanga Paolo,” na yunji àhaua kuva, “Nangu wanga Apolo.” Dachí, chinu anecho chikálanguja kuva mwenu ñmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo achino?

⁵ Dachí, Apolo nnani? Na Paolo nnani? Hwetu nni tuvatumishi chihi tuva Nnungu, tuntendíle mwenu mpate kukulupila Yesu. Kila munu muhwetu àkodile chihi madengo lapewije na Nang'olo. ⁶ Nangu napandile dimbeyu, na Apolo nkumwadilangila medi, henga Nnungu nni aditendíle dimele na kukulumuka. ⁷ Bahi apânda dimbeyu na ayula amwadilíla medi, vammalele vakávele mana, wamana nni Nnungu ahululíha dimbeyu dimele na kukulumuka.

⁸ Ayula apânda dimbeyu na ayula amwadilîla medi vam-malele nni chinu chimo, na Nnungu àmbemwing'a kila munu inudyoyake kupapatana na madengo lakodile. ⁹ Kwa kuva, nangu na Apolo nni amadengo tûvá Nnungu, na mwenu mùlandanywa na welu wa Nnungu na ing'ande yake.

¹⁰ Kwa inema yaning'ile Nnungu, nangu ngùvele muchi nkùdenga kwenu mwenu. Ngùdengile nsingi malinga nkùdenga avêle na lúnda, akameke kudenga saana. Na hambu munu yunji àdenga muha mwa nsingi anewo, henga kila munu àlembelewa arolehe saana namuna chadenga. ¹¹ Kwa kuva, nanga munu ahulûla kudenga nsingi wohewo ikànavé chihhi aula udengwîje, na anewo nsingi nni Yesu Kilisto. ¹² Munu woheyo ànahulula kudenga muha nsingi anewo kwa kutumila sahabu au madini la dihela au mayanga lagalika au milandi au mahamba au wahi. ¹³ Henga liduva lya hukumu nni limbetênda uwonekane uwambone wa madengo la kila munu. Kwa kuva, liduva anelyo pambehumila moto, na anewo moto njo umbeipîma na kulanguja uwambone wa madengo la kila munu. ¹⁴ Ikàva anecho chadengile munu munsingi anewo chikambekupya moto, bahi munu aneyo àmbepwechela inujo. ¹⁵ Henga ikàva achila chadengile munu chîmbekupya, bahi munu aneyo àmbepata asala, henga mwene àmbepohwa muchi munu apôhwa mmoto.

¹⁶ Dachi, nkâmaite kuva mwenu nni Ing'ande ya Nnungu, na kuva Umumu wa Nnungu àikala nkati mwenu? ¹⁷ Bahi munu akâyondonganga Ing'ande ya Nnungu, Nnungu nanang'e àmbemwondonganga munu aneyo, kwa kuva, Ing'ande ya Nnungu nni yanaswe, na ing'ande aneyo nni mwenu mmene.

¹⁸ Munalilambilange mmene, ikàva munu woheyo mmwenu àlyona kuva àvele na lúnda lwa chilambo achino, àlembelewa alitende kuva muchi livelu uchinga apate kuva na lúnda luhuu. ¹⁹ Kwa kuva, lúnda lwa chilambo achino nni uvelu chihhi pameho pa Nnungu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Nnungu àtumila ulamba wa vanu valyôna kuva vâvele na lúnda kuva muchi lutambo lwa kuvatanjiha vene.” ²⁰ Malemba Lanaswe làhaua kavila kuva, “Nang'olo ànimala kuva, mawaso la vanu vavêle na lúnda, lakemana.” ²¹ Bahi munu woheyo analyone ing'anya ya kuva nang'e nni wa munu fulani! Kwa kuva, vitukutuku vyammalele nni vyenu, ²² ikàva Paolo au Apolo au Petulo* au chilambo au umi au kuhwa au vitukutuku vipawîje hambu na viida, vyammalele nni vyenu. ²³ Na mwenu mma Yesu Kilisto, na Yesu Kilisto nni wa Nnungu.

* 3:22 Apano pàlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

4

Utumishi wa Mitume

¹ Bahi vanu vatuvalangile hwetu kuva tuvatumishi tùva Yesu Kilisto, tukamujijwe disili dyanga Nnungu. ² Pamo na anelo, chilembelêwa kwa kila munu akamujijwe madengo anelo nni kukulupika. ³ Henga kwang'une, nkânguhukumu mwenu au vanu vanji anecho chikee chinu, na ata nangu nimwene nikálíhukumu nimwene. ⁴ Muntima mwangu nanga chinu chohecho chinguhukûmu, henga alino likámaiha kuva nangu nni wambone pameho pa Nnungu. Henga Nang'olo nni anguhukûmu nangu. ⁵ Bahi munáhukumu kabla uhiku ukànambikamola, lindilila mpaka Nang'olo pambeida. Nang'e àmbepisulanga lammalele lapihijwe nnupi na kulavika palangele makudungilo la mitima ya vanu. Anepo njo kila munu pambepwechelela imbili yalembelewa kuhaloka kwa Nnungu.

⁶ Mmakukulupila avangu, ngùtangwele malove anelo kwa kutwalila nfano wa Apolo na nangu nimwene, uchinga lààve mahundo kwenu mwenu. Bahi kupapatana na nfano anewo nangu ngùlembela mulihunde mana la malove alano kuva, “Lapapate chihi àlálá lalembwîje.” Mukâtenda uchocho mukambelyonela munu fulani na kunhebula yunji. ⁷ Nnani akupêle wako haki ya kuvahukumu vanu vanji? Dachi, akee Nnungu akupêle vitukutuku vyammalele vyuvenavyo? Ikáva uchocho, mwadachi unalyôna nkuva muchi ukápewije?

⁸ Hambi mwenu mùlyona kuva tayali mûnipata vyammalele vimulembela! Mwenu mùlyona kuva tayali mùjukile mmakupata! Mwenu mùlyona kuva tayali mùjukile mmafalume, ikàna hwetu tukee tuvafalume! Wasa kuikave muhiu umuva mmakulu uchinga na hwetu uchocho tupate kutawala pamo na mwenu! ⁹ Kwa kuva, nangu ngwòna kuva Nnungu àtutendile hwetu mitume kuva tuvanu tuvantululilo mwalehu, muchi vanu vahukumîwa kuhwa muyo mwa vanu. Tùvikwije muchi chinu cha kukanganwa, chilôlwa na vanu vammalele va pachilambo pamo na malaika. ¹⁰ Vanu vâtwona hwetu kuva muchi mavelu ing'anya yanga Kilisto, henga mwenu nni mmanu muvêle na lúnda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto! Hwetu nni tuvanu tûvá kudabadanga, henga mwenu nni mmanu muvêle na dimongo. Mwenu nni mmanu mmakweshimika, henga hwetu nni tuvanu tûvá kuhebuliwa! ¹¹ Mpaka vino, tûvenkubanika na indala na inyota, tûvele na uhou, tûnapanywa na nanga patuvele na pachinu pakuikala. ¹² Tùkola madengo kwa bidi kwa makono letu tuvene. Pavatutangoleta malove lahakalenge, hwetu tûnavabaliki na patubanihwa tûnapililila,

¹³ na pavatulambilila tùyang'ula chihi kwa upole. Mpaka hambu tùvalangiwá chihi muchi miswani ya pachilambo na kila munu àtulola muchi uchafu.

¹⁴ Nangu nikánnembila mwenu malove alano uchinga nintayange dihoni, henga nin'dumange muchi mmanavangu unintamwanga. ¹⁵ Ikánava mùvele na vakunnela alufu kumi mmaisha lenu la Chikilisto, henga mùvele chihi na atata yumo. Kwa kuva, mmaisha lenu la kuva pamo na Yesu Kilisto nangu nni nimmalêke mwenu kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone.

¹⁶ Chonde, mbènkunyuwanga, munguyejange nangu. ¹⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nintuma Timoseo kwenu mwenu. Nang'e nni mwanangu unintamwa na ànakulupika pameho panga Nang'olo. Nang'e achiankumbusange namuna chinimpapata Yesu Kilisto, malinga chinguvahunda vanu vankulupila Yesu va kila pachinu panguhwena.

¹⁸ Vanu vanji mmwenu vånalyona, uvatenda kuva nikámbemwongela kavila mwenu. ¹⁹ Henga Nang'olo akátamwa, nikambetima kwida kwenu mwenu, na anepo nni panimbelyonela nimwene, akee chihi achila chivatangola anevo vanu valyóna, henga pamo na kumala dimongo dyavo. ²⁰ Kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ukálangujwa chihi kwa malove weka, ila kwa dimongo dya Nnungu. ²¹ Hambu mwenu mùlembela chani? Dach, nguide kwenu na chiboko au nguide na ntima wa itamwi na upole?

5

Linyemyange na umalaya

¹ Nangu nakangana kupilikana kuva, kwenu mwenu kùvele umalaya wa kuyoha, na umalaya anewo kananga vanu vakámmaite Nnungu vakánambitenda. Vànghaulidile kuva, munu yumo mmwenu àonga na mmahe wa atatake! ² Mwenu mùhulula dachi kulyona? Mwenu mùlembelwa mulikutangile, na mummuse mmwenu munu aneyo atendîle chitendo anecho. ³ Ikánava kwa mmili ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu yangu ìvele pamo na mwenu. Bahi mumale kuva, ñninnyukumu munu aneyo atendîle chitendo anecho cha dihoni muchi ngùvele pamo na mwenu. ⁴ Bahi pamumbekojana pamo kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu, nanani nimbekuva pamo na mwenu kwa isungu, na dimongo dya Nang'olo wetu Yesu dimbekuva pamo na mwenu. ⁵ Bahi pamumbekojana, mùlembelwa munkamudye munu aneyo kwanga Nanchindenga kwa kummusa nnikuwa lya vanu vankulupila Yesu, uchinga asili yake ya chimmili itawalíwa

na sambi iondongwe, na isungu yake ipohwe, nniduva alila lyambeida Nang'olo Yesu Kilisto.

⁶ Kulyona kwenu kukee chinu chambone! Dachì, mukámaite nfano uhaûla kuva, hamila kadiki ìumuha lidonji lyammalele lya uhu wa ngano? ⁷ Bahi lihahulange kwa kuiusa hamila ya machedo ya sambi uchinga mupate kuva muchi lidonji lyahambi likátaijwe hamila, malinga chimulebelewa mùùve. Tendanga uchocho kwa kuva, Kilisto tayali ànihumywa kuva sadaka kwajili yetu malinga ungandolo wa Sikukuu ya Pasaka. ⁸ Bahi tuihangalalile ing'ole aneyo bila kutumila mikate ivatadile hamila, yani hamila ya sambi na vitendo vihakalenge malinga chivachihangalalila ing'ole aneyo kwa kulya mikate ikátaijwe hamila, yani kuva na ntima wambone na uhiu.

⁹ M'baluwa yangu nínnebidilenge mwenu kuva, munakundanyike na amalaya. ¹⁰ Nikámba kuva munakundanyike mwalehu na amalaya vammalele va pachilambo, wala vanu vakúng'unuka, wala vakúpakanyola, wala vakúyuwa disanamu. Kwa kuva, ikáchiva uchocho, mwenu mùlebelewa muuke nchilambo achino! ¹¹ Henga vino nínnebila kuva, munakundanyike na munu woheyo alichêma kuva nkúkulupila, akáva mmalaya au akáva nkúng'unuka au nkúyuwa disanamu au munu avatongolêla avake malove lahakalenge au munu akalewa, na munu wa kupakanyola. Munu wa uchocho, ata kulya munalye nawe.

¹² Akee madengo langu kuvahukumu vanu vakávele nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Nnungu njo ambevahukûmu vanu anevo. Henga mwenu mùlebelewa muvahukumu vanu vavêle nnikuwa lyenu. ¹³ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Mmuse mmwenu munu ayula atênda lahakalenge."

6

Kusitakilana kwa vanu vankulupîla Yesu

¹ Ikáva munu woheyo mmwenu àpwatene na nkúkulupila nnyake, ìvadachi akansitaki kwa vanu vakámmaite Nnungu badala ya kuhwena kwa vanu vankulupîla Yesu vakalamalile? ² Dachì, mwenu mukákameke kuva vanu vankulupîla Yesu njo vambevahukûmu vanu va chilambo achino? Na ikáva mwenu mùmbechihukumu chilambo, dachì, mukálebelewa kulamalila mambo anelo majoko? ³ Dachì, mwenu mukákameke kuva tùmbevahukumu malaika? Bahi mwenu mùnahulula chihi namene kulamalila mambo la kawaida la mmaisha alano. ⁴ Bahi ikáva pàvele na ipwatani mmwenu ing'anya ya mambo la namuna aneyo, mwadachi nano mùlapelekeja masitaka lenu kwa vanu vakávele na

mamulaka nnikuwa Iya vanu vankulupîla Yesu uchinga vakalamalile? ⁵ Ngùlatangola anelo uchinga ngupate kuntayanga dihoni. Dachì, nanga munu kananga yumo mmwenu avêle na lúnda Iwa kuhulula kulamalila malove la vakúkulupila avake? ⁶ Henga badala yake nkúkulupila ànsitaki nnyake, tena Iyene alino lítendeka muyo mwa vanu vakákulupila!

⁷ Uhiu ni kuva, aneko kusitakilana kwa mmene kwa mmene kùmaiha kuva mùnilemwa mwalehu! Wasa mùtendewe lahakalenge kuliko anelo! Wasa mupakanyolwe dimali dyenu kuliko kutenda anelyo! ⁸ Henga mwenu mmene nni muvatendêla avenu mambo lahakalenge na kuvapakanyola dimali dyavo, na vanu umuvatendela uchocho nni vakúlupila avenu! ⁹ Dachì, au mukákameke kuva vanu vatênda lahakalenge vakambeulisi ufalume wa Nnungu? Munahochejwe! Vanu vatênda umalaya na vayûwa disanamu na valâla ugoni, na valume valihûmya vene kulombwa na valume avao na valume vavalômba valume avao, ¹⁰ na vakwîva, na vakúng'unuka, na vakukalewa, na vanu vavatongolêla vanu vanji lahakalenge, na vakúpakanyola, vanu anevo wala nanga pavambeulisi Ufalume wa Nnungu. ¹¹ Mmanji múvele uchocho, henga vino mùnihahulwa mwalehu na kutendwa kuva mma Nnungu na kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kulundanywa na Nang'olo Yesu Kilisto na Umumu wa Nnungu wetu.*

Miili ya vanu vankulupîla Yesu nni dimbandi dyanga Yesu Kilisto

¹² Munu ànahulula kuhaula kuchidoni, “Vitukutuku vyammalele kwang'une nni halali.” Elo, henga akee vitukutuku vyammalele vivêle na faida. Nangu nàkubali kuva, “Vitukutuku vyammalele kwang'une nni halali,” henga nikambetawaliwa na chinu chohecho. ¹³ Mwenu muhaua kuchidoni, “Chakulya chinipwawa kwajili ya litumbo na litumbo linipwawa kwajili ya chakulya.” Elo, henga Nnungu àmbevyondonganga vyammalele vivili. Mmili wanga munu ukávele kwajili ya umalaya, ila ni kwajili ya kuntumikila Nang'olo, na Nang'olo njo aichûnga miili yetu. ¹⁴ Nnungu ánfufwile Nang'olo Yesu, uchocho achiatufufule na hwetu kwa dimongo dyake.

¹⁵ Dachì, mwenu mukákameke kuva miili yenu nni dimbandi dya mmili wa Yesu Kilisto? Dachì, mùtenda nahulula kutwala dimbandi dya mmili wanga Kilisto nkudilundanya na kahaba? Mwiko ikáhululika! ¹⁶ Dachì, mwenu mukákameke kuva ayula alundâna na kahaba ààva mmili umo

* **6:11** Apano Paolo àlemBILE “mulina Iya Nang'olo Yesu Kilisto.” Na maeleso layâmba lina, lola 1:12.

na nang'e? Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Na anevo vavili vambekuva mmili umo.” ¹⁷ Henga ayula alundanîjwe na Nang'olo ààva isungu imo na nang'e. ¹⁸ Vitukute vitendo vya chimalaya! Masambi lanji lammalele lalatenda munu lakáukosela mmili wake, henga ayula atênda umalaya, àukosela mmili wake mwene. ¹⁹ Dachi, mukákameke kuva miili yenu nni ing'ande ya Umumu Wanaswe aikála nkati mwenu umumpwechedile kuhaloka kwa Nnungu? Bahi mwenu mukee mali yenu mmene. ²⁰ Kwa kuva, mùkombolewije kwa galama ing'ulungwa namene. Bahi vino, itumile miili yenu kwa kuntumbyanga Nnungu.

7

Mambo layamba ulombi

¹ Bahi kwamba mambo àlalá lamulembile, wasa nnume analombe.* ² Henga kwajili ya kulinyemya na umalaya, bahi wasa kila nnume ààve na mmahe wake mwene, na kila mmahe ààve na ntwave. ³ Nnume amwing'e n'jawe ulombi, na mmahe nanang'e amwing'e ntwave ulombi. ⁴ Mmili wa mmahe ukávele wake weka, henga chalumo na ntwave, na mmili wa nnume naunang'o ukávele wake weka, henga chalumo na n'jawe. ⁵ Munaimane miili yenu mmene kwa mmene, ikà nave chihi mùnipatana kutenda uchocho kwa mahiku kadiki uchinga mupate wasa wa kulihumya, kwa kufunga na kuyuwa. Anepo munatime kuhimana kavila uyopa Nanchindenga ànapata wasa wa kunninganga ing'anya ya kudidimanga kwenu. ⁶ Malove laninnyaulilanga vino nni ushauhi chihi akee amuli. ⁷ Nangu nikanitamwa namene vanu vammalele vaikale chihi bila kulomba, vààve chihi muchi chinguvele nangu. Henga kila munu àpwechedile inujo yake mwene kuhaloka kwa Nnungu, yumo inujo ya namuna ai na yunji inujo ya namuna inji.

⁸ Bahi avala vakánambilomba na vanannidi nìvahaulila kuva, wasa vaikale muchi chinguikala nangu. ⁹ Henga vakànahulule kulichunga vene, bahi valombe, kwa kuva nni wasa munu kulomba kuliko kuukuta tama muntima mwake.

¹⁰ Kwa avala valombene, nìveng'a amuli ihalôka kwa Nang'olo akee kwang'une kuva, mmahe anahapukane na ntwave. ¹¹ Henga akàhapukana nawe, analombwe kavila, na ikà nave uchocho, bahi apatane kavila na ntwave. Uchocho, nnume nanang'e ananneke n'jawe.

¹² Henga vanu vanji nìvahaulila nangu akee Nang'olo kuva, ikàva nnume akulupîla àvele na n'jawe akákulupila,

* 7:1 Nsitali auno kwa chigiliki ùlembwijé kuva, “Wasa nnume anan'guse mmahe.”

na aneyo mmahe akàkubali kuikalana nawe, bahi ananeneke mmahe aneyo. ¹³ Uchocho, ikàva mmahe akulupîla àvele na ntwave akàkulupila, na aneyo nnume akàkubali kuikalana nawe, bahi aneyo mmahe anahapukane na aneyo nnume. ¹⁴ Kwa kuva, aneyo nnume akàkulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kwa kupitila kwa n'jawe akulupîla. Na aneyo mmahe akàkulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kupitila ntwave akulupîla. Kuikave ikààva uchocho, vavana vao vâkavalangwije kuva najisi pameho pa Nnungu, henga hambu Nnungu àvavalangila kuva vânihahulwa. ¹⁵ Bahi ikàva ayula akàkulupila àlembela kunneka nnyake akulupîla, bahi anneke chihi. Anepo aneyo mmahe au nnume akulupîla nanga pambehungwa. Kwa kuva, Nnungu ànchemile mwenu uchinga muikale kwa amani. ¹⁶ Wako mmahe unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika wako kumpoha ntwalo? Na wako nnume unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika wako kumpoha n'jalo?

Kuikala malinga chimuchemwije nawi Nang'olo

¹⁷ Henga kila munu àlembelwa aikale kupapatana na chapangiwije na Nang'olo, na aikale uchila malinga chanavele pachemwije na Nnungu. Na aneyo njo lilaijo lyangu kwa makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu. ¹⁸ Ikàva nnume àchemwije akuno ayalwikè uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi, bahi analilambilile kuva nanga payalwike. Na ikàva àchemwije akuno akànambiyaluka, bahi anayaluke uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi. ¹⁹ Kwa kuva, kuyaluka au kutoyaluka anecho chikee chinu, ila chilembelêwa nni kudikamula amuli dya Nnungu. ²⁰ Bahi kila munu aisalile chihi uchila muchi chanavele pachemwije na Nnungu. ²¹ Dachi, wako pauchemwije wavele ntumwa? Bahi unayuvale, henga ukàpata wasa wa kuva hulu, utumile. ²² Kwa kuva, munu woheyo achemwîje na Nang'olo Yesu akuno avèlè ntumwa, aneyo munu ààva hulu kwa Nang'olo Yesu. Na munu woheyo anachemwije akuno avèlè hulu, aneyo munu ààva ntumwa kwa Yesu Kilisto. ²³ Mwenu mùkombolewije na Nnungu kwa galama ing'ulungwa namene, bahi munave mmatumwa mma vanu. ²⁴ Mmakukulupila avangu, kila munu aisalile na Nnungu malinga chanavele apala panachemwije na Nnungu.

Vakàlombile na vakàlombwije

²⁵ Hambu, kwamba vanu vakànambiwahi kulomba wala kulombwa, nangu nikávele na amuli ihalôka kwa Nang'olo ila ngùhumya chihi ushauri malinga nimunu ngulembelêwa kukulupilwa kupapatana na chididi chaning'ile Nang'olo.

²⁶ Bahi kupapatana na kulaga kupwawije maduva alano, nangu ngwòna kuva ìnikatapala munu aisalile chihi umwomwo mwavelelee. ²⁷ Ikàva ùnilomba, bahi unalekane na n'jalo. Na ikàva nanga pulombile, bahi unantahe mmahe. ²⁸ Henga ukàlomba wala nanga paumbetenda sambì, na mwali akàlombwa wala nanga pambetenda sambì. Na anevo valombâna vâmbekojana na ibaniki nchilambo achino, na nangu ngùlebela nin'dumange uchinga mulinyemye na ibaniki aneyo.

²⁹ Henga mmakukulupila avangu, nangu ngùhaua uvila, uhiku uisalidile ukee wohe. Bahi kutandikila vino vanu valombile vâlembelewa vantumikile Nnungu malinga chivantumikila vanu vakàlombile. ³⁰ Na vanu vakûta vâave muchi vakákuta, na vanu vahangalâla vâave muchi vakâhangalala, na vanu vasûma vâave muchi vakâisaliwije na chinu. ³¹ Na vanu vatumîla dimali dya nchilambo achino, vanatawaliwe na dimali anedyo. Kwa kuva, mambo la chilambo achino lânapita.

³² Nangu ngùlebela mwenu muikale bila kulikambyakambya na mambo la nchilambo achino. Munu akàlombile àlikambyakambya na mambo la Nang'olo Nnungu wataha namuna chambenkatapalila. ³³ Henga nnume alombîle àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino wataha namuna chambenkatapalila n'jawe, ³⁴ bahi munu aneyo àlikambyakambya na mambo mavili. Na mmahe akàlombwije au akánambiwahi kulombwa ànahulula chihi kulikambyakambya na mambo la Nang'olo uchinga apate kulihumya mwalehu kuva wanga Nang'olo, kwa mmili wake na isungu yake. Henga mmahe alombwîje, àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino, wataha namuna chambenkatapalila ntwave.

³⁵ Ngùtangola malove anelo kwa faida yenu, na akee kwa kulembela nin'divilange. Nangu ngùlebela ninnangujange namuna ya kuikala malinga chiilembelewa uchinga mupate kuntumikila Nang'olo bila utangwa na mambo lanji.

³⁶ Ikàva nnume àona kuva nanga pantendela saana mmahe wake wamposa kwa kunnambela namene alale nawe, na akàona kuva ìnakamajanga kwanga nang'e kulipililila bila kulalana nawe, bahi apitise chihi ulombi na wala nanga pambekwonekana kuva àtendile sambì. ³⁷ Henga ikàva nnume àniamula muntima mwake bila kukolokohwa na munu woheyo kuva akambelomba, na ikàva ànahulula kuditawala tama dyake, bahi àtenda saana akanalombe. ³⁸ Bahi valume vaamûla kulomba vâtenda saana, henga valume avala vaamûla vanalombe vâtenda saana namene.

³⁹ Mmahe alombwîje ànahungwa na ntwave kwa mahiku lammalele la umi wa ntwave. Henga ntwave akàhwa, mmahe aneyo akàhungwa, na akàlumbela ànahulula chihi kulombwa na munu woheyo, nnadi ààve chihi munu ankulupîla Nang'olo Yesu. ⁴⁰ Henga nangu ngwòna kuva, wasa kwanga nang'e kuikala chihi bila kulombwa. Anecho njo chingwona nangu, nanangu ngwòna kuva ngùvele na Umumu wa Nnungu.

8

Chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu

¹ Na vino kwamba habali ya chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu, tùnimala kuva, hwetu tuvammalele tùvele na elimu, henga elimu aneyo ìvatenda vanu valyone, ila itamwi ìvatenda vanu vavahwingihe vanu vanji muing'ulupa. ² Munu alyôna kuva ànimala chinu, muhiu munu aneyo nanga pakameke chinu chohecho malinga chalembelewa amale. ³ Henga munu akàntamwa Nnungu, aneyo ànimaikana na Nnungu.

⁴ Bahi kuyamba chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu, tùnimala kuva disanamu akee chinu apano pachilambo, na nanga Nnungu yunji ila yumo weka bahi. ⁵ Ikànavava vànipwawa vachêmwa milungu pachilambo au kulihunde, na ikànavava vanu vanji vâona kuva milungu nni yohe na anang'olo ni vohe, ⁶ henga hwetu tùnimala kuva Nnungu àvele chihi yumo bahi, nanang'e njo Atata, aviumbîle vyammalele, na hwetu tùvele na umi kupitila nang'e. Na pàvele chihi na Nang'olo yumo bahi, nanang'e nni Yesu Kilisto, na kupitila nang'e vyammalele vîniumbwa, na hwetu tùvele na umi kupitila nang'e.

⁷ Henga, akee vanu vammalele vamaîte elimu aino. Kwa kuva, vanu vanji vànijevelela kutenda kuva, disanamu nni chinu muhiu. Bahi pavalya chakulya malinga anecho, vâtenda kuva vâdiabudu disanamu anedyo, na kwa kuva vânahukumiwa mmitima yavo ididimânga, vâlyona kuva vâlitya unajisi kwa kulya chakulya anecho. ⁸ Henga chakulya nanga pachimbetutenda tùùve pamo na Nnungu, na tukanalye wala nanga patupwelelewa na chinu chohecho, na tukàlya wala nanga patuyenjejwa chinu chohecho.

⁹ Henga lyongolelange saana namuna chimuutumila uhulu wenu uyopa munavakoheja avala vadidimânga muing'ulupa. ¹⁰ Kwa kuva, ikàva munu adidimânga muing'ulupa akàkwona wako uvêle na elimu uùlya chakulya muing'ande ya disanamu, dachi, ntima wake ukambentenda alye vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu? ¹¹ Bahi ing'anya ya elimu yako, aneyo munu adidimânga muing'ulupa àmbeyahika, na

Kilisto ánihila kwajili yanga nang'e. ¹² Pamuvakosela uchocho avenu vankulupîla Yesu kwa kuiondonganga mitima yavo ididimânga, anepo mûnkosela Kilisto mwene. ¹³ Bahi ikàva achila chingulya nangu chînkohēja nkúkulupila nnyangu, bahi nangu nikambetang'una kavila inyama, uyopa nankoheja nkúkulupila nnyangu.

9

Madengo la mitume na mamulaka lavo

¹ Dachì, nangu nìkee nìmunu nguvêle hulu? Dachì, nangu nìkee nintume? Dachì, nangu nìkámwene Yesu Nang'olo wetu? Dachì, mwenu mukée vihepo vyangu mmadengo langu kwanga Nang'olo? ² Ikánava vanu vanji vâhauila kuva nangu nìkee nintume, henga nìkee na lipamba kuva mwenu mûnakubali kuva nangu nni ntume. Na kulundanywa kwenu na Yesu kumaiha kuva nangu nintume wanga Nang'olo Yesu.

³ Aino njo iyang'udi yangu kwa avala vatahûka mamulaka langu. ⁴ Dachì, hwetu tukee na haki ya kupwechela chakulya na kukumbila ing'anya ya madengo letu latukola? ⁵ Dachì, tukee na haki ya kunnomba mmahe ankulupîla Yesu na kupapatana nawe malinga chivatenda mitume vanji pamo na anung'unuvake Nang'olo Yesu na Petulo? ⁶ Au nangu na Banaba bahi njo tulembelêwa kukola madengo kwa makono letu uchinga tupate vitukutuku vitusikikila? ⁷ Dachì, litiyala ntwani ahwêna kuing'ondo kwa kulilipila mwene? Na nkúlima ntwani akálya vihepo vya welu wake wa misabibu? Na nchungu ntwani akákumbila mavele la anyama vake?

⁸ Dachì, ngùtangola malove alano malinga chivatangola chihi vanu? Dachì, Sheliya yanga Musa nainang'o ikáhauila uchocho? ⁹ Kwa kuva, inilembwa mu Sheliya yanga Musa kuva, "Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kupulula vyakulya." Dachì, anepo Nnungu ànyamba chihi ung'ombe weka? ¹⁰ Dachì, akátangwele malove anelo kwa kutuyamba hwetu namene? Muhiu alano malove lànilembwa ing'anya yetuhwe. Kwa kuva, munu alîma na avâya, vammalele vavili vâvele na haki ya kulolela kupata chivechavo kuhaloka mmafuno anelo. ¹¹ Kwa kuva, hwetu tûmpele mwenu mambo la chinnungu, dachì mwenu mwòna kuva chinu chikulungwa namene hwetu kupata vitukutuku vya pachilambo kuhaloka kwenu mwenu? ¹² Ikàva vanji vâvele na haki ya kupata vitukutuku kuhaloka kwenu mwenu, dachì, hwetu tukee na haki aneyo na kupunda vanang'o?

* 9:5 Munsitali auno ùlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

Henga hwetu nanga patuchilisingila haki aneyo. Badala yake, hwetu tûnapililila lammalele uyopa tûnativila Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lànahwike kwa vanu. ¹³ Dachi, nkákameke kuva avala vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu vâpata chakulya chavo mu Ing'ande ya Nnungu, na makuhani vatumîka pachitala cha Nnungu kuhumya sadaka vâava na lifungu lyavo lya vitukutuku vya pachitala? ¹⁴ Uchocho, Nang'olo ànilaija kuva avala vahubîli Malove Lambone vâlembelewa vapate mahitaji lavo kupitila kutanga kwa Malove Lambone.

¹⁵ Henga nangu wala nanga pangutumidile haki yoheyo, na nanga pangulemba baluwa aino uchinga nidipate haki anedyo. Kwa kuva, kwang'une nni wasa kuhwa kuliko kudivilwa na munu woheyo kuyamba kulilombolela kwangu kuva, nguhubili bila malipo. ¹⁶ Ikâva ngùlahubili Malove Lambone, anecho chikee chinu cha kulilombolela, kwa kuva, nni lijukumu lyaning'ile Nnungu. Na ole wangu nikánalahubili Malove Lambone! ¹⁷ Kwa kuva, kuikave ungukola madengo alano kwa kutamwa kwangu nimwene, nikanilolela kupata inujo. Henga kwa kuva nni madengo laning'ile Nnungu, bahi ngùlembelewa chihi ngulatende. ¹⁸ Bahi inujo yang'une nni chamani? Inujo yang'une nni aino, kulahubili Malove Lambone bila malipo, yani kulahubili bila kudai haki dyangu dilembelêwa kwa kuhubili Malove Lambone.

¹⁹ Kwa kuva, nangu nikee nintumwa wa munu woheyo, henga ngùlitenda kuva muchi nintumwa wa kila munu uchinga nivatende vanu vohe vankulupile Kilisto. ²⁰ Kwa Vayahudi, ngúvele muchi Nnyahudi, uchinga nivatende Vayahudi vankulupile Kilisto. Yani kwa avala valôjwa na Sheliya yanga Musa, ngùlitendile muchi ngùlojwa na Sheliya ya Musa uchinga nivapate avala valôjwa na Sheliya ya Musa. Henga nangu nimwene nikálojwa na Sheliya ya Musa. ²¹ Kwa avala vakálojwa na Sheliya, ngùlitendile muchi nikálojwa na Sheliya, uchinga nivatende anevo vakálojwa na Sheliya vankulupile Kilisto. Ikee na mana kuva nangu nikákamula Sheliya ya Nnungu, kwa kuva, nangu ngùlojwa na Sheliya ya Kilisto. ²² Kwa avala vadidimânga muing'ulupa ngùlitendile muchi wakudidimanga uchinga nivatende avala vadidimânga vankulupile Kilisto. Ngùlitendile munu wa kila namuna kwa vanu vammalele uchinga kwa indila yoheyo ngupate kuvapoha vanu.

²³ Ngûtenda alano lammalele ing'anya ya Malove Lambone uchinga ngupate kulakumila pamo na vanji. ²⁴ Dachi, mwenu mukákameke kuva mmasindano la kutukuta, vakútukuta vammalele vânatukuta, henga apâta inujo nni munu yumo tu bahi? Bahi tukutanga uchocho uchinga mupate inujo.

²⁵ Na kila munu apwâwa mmasindano àtenda masowesi laka-majanga, vâtendanga uchocho uchinga vapate litaji lyondongeka! Henga hwetu tûtenda uchocho uchinga tupate litaji likáondongeka. ²⁶ Bahi na nangu ngûtukuta uchocho, akee muchi munu atukûta bila likudungilo. Nangu nikee muchi nkúpanyana apânya ing'ondi pachinu pakee chinu. ²⁷ Nangu ngûulagiha mmili wangu na kuutumikisa. Ngûtenda uchocho uchinga bada ya kuvahubilila vanu vanji, nangu nimwene n nave nimunu nikálembelewa kupata inujo.

10

Kudumwa kwa Vaisilaeli ing'anya ya kudiabudu disanamu

¹ Mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa muluvalile kuyamba àlálá lanavahumidile anakuluvetu machedo aneko kulilanga. Vammalele vâchungwa na alila lihunde lichivalongolelela, na vammalele vâyombweke Bahali ya Shamu kwa madodo. ² Chitendo cha kulojwa na lihunde na kuyomboka bahali chívele muchi kubatiswa uchinga vâàve vanu vanga Musa. ³ Vanu vammalele vânyilanga chakulya uchimo cha chinnungu, ⁴ na kukumbila chikumbilo uchimo cha chinnungu. Kwa kuva, vâkumbidile medi lanalatendile Nnungu lahume nniyanga alila likulu lya chinnungu lichivapapata, na liyanga anelyo lívele Yesu Kilisto mwene. ⁵ Henga vanu vohe nnikuwa lyavo, Nnungu nanga panakatapaliwije navo, bahi nkuvawalala, na miili yavo nkuyanjala chihi nnilanga.

⁶ Bahi anelo lammalele ni nfano kwetu hwetu, làtuduma hwetu tunalatamwe lahakalenge muchi muvanatendeledile vanang'o. ⁷ Munadiyuwe disanamu muchi chivanatendile vanu vanji nnikuwa lyavo, malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Vanu vâniikalanga pahi, nkulya na kukumbila, nkuimila na kudivinila disanamu anedyo.” ⁸ Wala tunatende umalaya muchi chivanatendile vanu vanji muvanang'o, nniduva limo nkuhwanga vanu alufu ishilini na tatu. ⁹ Tunanninge Nang'olo muchi chivatendile vanu vanji muvanang'o, nkuhwanga kwa kulumwa na mihongo. ¹⁰ Wala munahinginike muchi chivanahinginike vanu vanji muvanang'o, nkuwalalwa na malaika nkúwalala!

¹¹ Anelo mambo lammalele lávapete vanang'o uchinga lààve nfano kwetuhwe, na anelo lánilembwa uchinga latudume hwetu tuvêle kuntululilo wa mahiku. ¹² Bahi munu woheyo alyôna kuva àniimila saana, alyongolele uchinga anamotoke. ¹³ Kulingwa kumulingwa, njo kuvakojije vanu vanji vammalele. Henga Nnungu nni wakukulupika, nang'e nanga pambeleka mulingwe kupunda dimongo dyenu. Pamo na

kulingwa, nang'e àmbemwing'anga mwenu indila ya kuhumila uchinga muhulule kupilila.

Mesa ya Nang'olo na chakulya chihumywa sadaka kwa disanamu

¹⁴ Bahi mmayanjavangu unintamwanga, linyemyange kudiyuwa disanamu. ¹⁵ Ngùtangola na mwenu mmanu muvêle na ding'ano. Amulanga mwenu mmene kwamba alano languhaua. ¹⁶ Hwetu tùnanshukulu Nnungu kwajili ya chikombe chituchitumila patulya Chakulya cha Nang'olo. Patuchitumila chikombe anecho cha inema, dachi, tukálundanywa na myadi yanga Kilisto? Na patuumeya nkate, dachi, tukálundanywa na mmili wanga Kilisto? ¹⁷ Kwa kuva, nkate nni umo na hwetu tuvammalele tùnakumila anevo nkate umo, bahi hwetu tùvele muchi mmili umo, ikàna hwetu tùvele tuvohe. ¹⁸ Lolanga nfano wa Vaisilaeli vene. Dachi, anevo vanu pavachilya sabihu, vakáchikumilana na chitala? ¹⁹ Ngùchidachi nano? Dachi, kwamba achila chihumijwe sadaka kudisanamu ni chinu chivêle na mana yoheyo? Na kwamba anedyo disanamu, dachi, nni chinu cha mana? ²⁰ Wala kadiki! Chinguhaua nni kuva, vitukutuku vivavihumya sadaka vanu vakánkameke Nnungu vavahumija anamindenga, akee Nnungu. Nanani nikátamwa mwenu mukumilane na anamindenga. ²¹ Nanga pamuhulula kukumbila chikombe cha Nang'olo pamo na chikombe cha anamindenga, na nanga pamuhulula kukumila mesa ya Nang'olo na mesa ya anamindenga. ²² Au tùlembela tuntende Nang'olo ààve na wiu? Mùtenda tùvele na dimongo namene kumpunda nang'e?

Tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu

²³ Panjika pàvele munu ambehaûla kuva, “Vitukutuku vyammalele nni halali,” henga akee vyammalele vifâla. Nni muhiu kuva vitukutuku vyammalele halali, henga akee vyammalele vidênga ing'ulupa. ²⁴ Bahi munu anatahe faida yake mwene, ila faida ya nnyake.

²⁵ Kila chinu chivasumisa kusakoni mwenu ilya bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu. ²⁶ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuchidoni, “Chilambo na vyammalele vivêle nkati mwake nni mali yanga Nang'olo.” ²⁷ Ikàva munu akákulupila àninkumbulanga mwenu, na mwenu nkukubali kuhwena, bahi ilyanga kila chinu chivambemwing'a bila kuujauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu. ²⁸ Henga munu akànyaulila kuchidoni, “Chakulya achino chihumijwe sadaka kudisanamu,” bahi munalye ing'anya ya aneyo annyaulidile uchocho, na ing'anya ya kuhukumika muntima. ²⁹ Nangu nikáhaua

kuyamba kuhukumika kwa mitima yenu, henga ngùyamba kuhukumika kwa ntima wa aneyo munu annyaulidîle.

Panjika pàvele munu ambeûja kuva, “Ing'anya ntwani ngu-divilwe kutenda vitukutuku kupapatana na uhulu wangu ing'anya ya kuhukumika kwa ntima wanga munu yunji? ³⁰ Ikàva nangu ngùlya chakulya anecho akuno ungunshukulu Nnungu, ing'anya ntwani ngwambike kwa chakulya chingunshukulite Nnungu?”

³¹ Bahi chinu chohecho chimutenda, ikàva kulya au kukimbila, tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu.

³² Munavakoheje Vayahudi wala Vagiliki wala vanu va Nnungu vankulupîla Yesu. ³³ Mùùve muchi nangu ngulînga kuvakatapalila vanu vammalele kwa kila namuna, bila kutaha faida yangu nimwene ila faida ya vammalele, uchinga vapate kupohwa.

11

1 Nguyejange nangu muchi nangu chingunnyeja Kilisto.

Kuhunika muti

² Nangu ninnombolelanga mwenu ing'anya m̀unanguhimukila na kulakamuliha mahundo langu malinga chininnyundile.

³ Henga ngùlebela mumale kuva, Kilisto àvele na mamulaka kwa valume vammalele, na nnume àvele na mamulaka kwa nkongwe wake, na Nnungu àvele na mamulaka kwanga Kilisto. ⁴ Bahi nnume woheyo ahunika muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka kwanga nang'e, yani Kilisto.

⁵ Na mmahe woheyo akanahunike muti wake pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka kwanga nang'e, yani ntwave. Na chitendo anecho chivalangiwa kuva muchi àmowite ulindo. ⁶ Kwa kuva, ikàva nkongwe akáahunika muti wake, àlembelewa amowe ulindo wake. Henga ikàva mwòna dihoni nkongwe kuhengula ulindo wake au kumowa, bahi àlembelewa ahunike muti wake.

⁷ Nnume akálembelewa kuahunika muti wake kwa kuva, nang'e nni nfano wa Nnungu na ukulu wa Nnungu, henga nkongwe nni ukulu wanga nnume. ⁸ Kwa kuva, nnume akáumbwije kuhaloka mwa mmahe, henga mmahe nni aumbwije kuhaloka mwa nnume.

⁹ Pamo na anelo, nnume nanga paumbwije kwajili yanga mmahe, henga mmahe àumbwija kwajili yanga nnume. ¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, na kwa kuva malaika v̀analola, bahi mmahe àlembelewa ahunike muti wake kulanguja mamulaka lavêle muha mwake.

¹¹ Bahi kwa kulundanywa kwetu na Nang'olo, mmahe akálihululila bila nnume na nnume akálihululila bila mmahe. ¹² Kwa kuva, malinga mmahe chaumbwije kuhaloka

mwa nnume, uchocho njo nnume chavelekwa kuhaloka mwa nkongwe. Henga vitukutuku vyammalele vihaloka kwanga Nnungu. ¹³ Bahi amulanga mwenu mmene lya kutenda, dachi ñakatapala mmahe annyuwe Nnungu akuno akahunikè muti wake? ¹⁴ Ata maumbile lene la nnume lalanguja mwalehu kuva nni dihoni kwa nnume kuva na ulindo nnehu, ¹⁵ henga nni eshima kwa mmahe kuva na ulindo nnehu. Kwa kuva, mmahe àpewije ulindo nnehu uchinga ahunike muti wake. ¹⁶ Henga ikàva munu àmbetahuka malove anelo, bahi amale kuva, hwetu wala makuwa la vanu vankulupîla Yesu nanga patuvele na mihambo inji.

Ukumbuso wa chakulya cha Nang'olo

(Matayo 26:26-29, Mako 14:22-25, Luka 22:14-20)

¹⁷ Henga mmalaijo alano laninwing'anga mwenu, nikambennombolela, kwa kuva, pamukojana nanga pamuvatendela vanu vanji lambone, henga mùvatendela chihi lahakalenge. ¹⁸ Kwansa ngùpilikana kuva pamukojana mmanu munkulupîla Yesu, mùnayavanyika. Nanani nakulupila kuva malove lanji muhiu, ¹⁹ kwa kuva, kutindana lasima kupwawe, uchinga vamaikane avala vakubaliwîje na Nnungu. ²⁰ Bahi pamukojana, anecho chakulya chimulya chikee Chakulya cha Nang'olo. ²¹ Kwa kuva, pamulya, kila munu mmwenu àlya chihi chakulya chake bila kualindilila vanji, nkutenda vanu vanji mmwenu kuva na indala na vanji kukalewa. ²² Dachi, mukáhulula kulya na kukumbila mmakande lenu? Au mùvahebula vanu va Nnungu vankulupîla Yesu na kuvataya dihoni avala vakee na chinu? Dachi, mùlembela ninnyaulilange chani? Dachi, mùlembela ninnombolelange? Wala nikambennombolelanga ing'anya ya anelo.

²³ Kwa kuva, nangu ngùpwechedile kuhaloka kwa Nang'olo àlalá malaijo laninnekeledile mwenu kuva, chilo achila Nang'olo Yesu patengelekwije, átwete nkate, ²⁴ nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuchidoni, “Auno njo mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.” ²⁵ Uchocho, pavamalidile kulya, nkutwala chikombe chivêle divayi, nkuchidoni, “Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, li-maîhwa kwa myadi yangu. Bahi tendanga uvila kila pamukumbila kwa kunguhimukila nangu.” ²⁶ Kwa kuva, kila pamulya nkate auno na kukumbila nchikombe achino, mùtangasa kuhwa kwanga Nang'olo mpaka pambeida.

²⁷ Bahi kila munu aûlya nkate auno au kukumbila nchikombe changa Nang'olo kwa namuna intâya Nang'olo dihoni, munu aneyo àmbevalangiwa kuva àvele na sambu kwa

kuukosela mmili na myadi yanga Nang'olo. ²⁸ Henga kila munu na alyuje mwene hoti, koka aulye nkate auno na kukumbila nchikombe achino. ²⁹ Kwa kuva, munu aũlya nkate na kukumbila nchikombe bila kueshimu mana la mmili wanga Nang'olo, munu aneyo àlipelekejija mwene hukumu ya asabu kwa kulya na kukumbila. ³⁰ Na anecho njo chivatênda vanu vohe mmwenu vadabadange na vanji kuuula na vanji kuhwa. ³¹ Henga kuikave utuliuja tuvene hoti, wala Nnungu akánatuhukumu asabu. ³² Henga ikàva Nang'olo àtuhukumu asabu, anepo tũnadumwa uchinga tunahukumiwe asabu pamo na vanu va chilambo achino. ³³ Bahi mmakukulupila avangu, pamukojana uchinga mulye, mùlembelewa mulindane. ³⁴ Na ikàva muhiu mùvele na indala, bahi ilyanga kukaya kwenu uchinga pamukojana munakojane kwa kulipelekejija hukumu ya Nnungu. Henga kwamba malove lanji laisalidĩle nguchininnyaulilange panimbeida.

12

Dinujo dya Umumu Wanaswe

¹ Bahi mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa munamale kuyamba uhiu wa dinujo dya Umumu Wanaswe. ² Mwenu múnimala kuva pamunavele bado kummala Nnungu, múnikumbika na kuhochejwa kwa kudyabudu disanamu dikátangola. ³ Bahi ing'anya ya anelyo, ngùlebela mumale kuva, nanga munu alôjwa na Umumu Wanaswe ahulûla kuhaula kuva, “Yesu alaniwe,” na nanga munu ahulûla kuhaula kuva, “Yesu nni Nang'olo,” akànalojwe na Umumu Wanaswe.

⁴ Pàvele dinujo dya namuna dyohe, henga Umumu wa Nnungu adihũmya dyammalele nni uyumo. ⁵ Pàvele na namuna dyohe dya kutumika, henga Nang'olo atumikíwa nni uyumo. ⁶ Pàvele madengo la namuna dyohe, henga Nnungu avahululíha vanu kulatenda nni uyumo. ⁷ Henga kila munu àpewa inujo imaiha kupwawa kwa Umumu Wanaswe, kwa faida ya vanu vammalele. ⁸ Kwa kuva, Umumu uyula Wanaswe nni amwĩng'a munu yumo dimongo dya kuhunda malove la lúnda na munu yunji dimongo dya kuhunda malove la elimu. ⁹ Umumu uyoyo yumo, munu yunji àmwĩng'a inujo ya ing'ulupa na yunji àmwĩng'a inujo ya kuvalamya vagonjo. ¹⁰ Munu yunji àmwĩng'a dimongo dya kutenda masaibu, na yunji àmwĩng'a dimongo dya kuhumya unabii na munu yunji àmwĩng'a dimongo dya kupembula mambo, ikàva àlatenda Umumu Wanaswe au nanga. Munu yunji àmwĩng'a dimongo dya kutangola luga dya kukanganya na

yunji àmwing'a dimongo dya kutana luga anedyo. ¹¹ Mambo alano lammalele àlatenda Umumu uyoyo yumo, àmwing'a kila munu inuju malinga chatamwa mwene Umumu.

Mmili umo, henga ùùva na dimbande dyohe

¹² Kwa kuva, Kilisto àvela muchi mmili umo uvêle na dimbande dyohe. Ikànavá mmili ùvele na dimbande dyohe, henga ùùva chihi mmili umo. ¹³ Na hwetu tuvammalele uchocho, tukàva tuvayahudi au tuvanu tukee tuvayahudi, tukàva tuvatumwa au tuvanu tukee tuvatumwa, henga tuvammalele túbatisijwe kwa Umumu yumo uchinga tùùve mmili umo na hwetu tuvammalele tùpewije Umumu yumo.

¹⁴ Kwa kuva, mmili ukee chihi na imbande imo, henga ùvele na dimbande dyohe. ¹⁵ Ikàchiva likumbatu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu nikee liyanda, bahi nangu nikee wanga mmili,” henga pamo na anelo, likumbatu likánaleke kuva imbande ya mmili. ¹⁶ Na ikàchiva likutu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu nikee liso, bahi nangu nikee wanga mmili,” henga pamo na anelo, likutu likánaleke kuva imbande ya mmili. ¹⁷ Ikàchiva mmili wammalele ùùva liso, úmbepilikana dachi? Na ikàchiva mmili wammalele ùùva likutu, úmbenung'ija dachi? ¹⁸ Henga Nnungu àdivikile dimbande mummili na kila imbande àivikile malinga chatamwije. ¹⁹ Henga dimbande dyammalele dikàchiva imbande imo, mmili ukanapwawe! ²⁰ Henga ìvele uvila, dimbande òvele dyohe, henga mmili ùvele umo.

²¹ Bahi liso likáhulula kulihaulila liyanda kuva, “Wako nikákutamwa!” Wala muti ukáhulula kulahaulila makumbatu kuva, “Mwenu nikántamwanga!” ²² Pamo na anelo, adila dimbande dya mmili dyonekâna kuva dya kudabadanga nni udyodyo divêle na mana. ²³ Na dimbande dya mmili ditudyona kuva dikee dya kutumbyangika njo udyodyo dituditumbyanga namene. Na dimbande ditulembela dinaonekane, njo ditudyongolela namene. ²⁴ Henga adila dimbande dyonekâna kuva dya kutumbyangika, anedyo njo dikálemelewa kwongolewa namene. Henga Nnungu mwene àniulundanya mmili, na kuditumbyanga namene adila dimbande dikátumbyangwa, ²⁵ uchinga panàave na kubagulana n'dimbande dya mmili, ila dimbande dyammalele dichungane kila imbande na iyake. ²⁶ Ikàva imbande imo ìniliwalala, bahi dimbande dyammalele diuula pamo na inang'o. Imbande imo ikàlombolewa bahi dimbande dyammalele dihangalala pamo na inang'o.

²⁷ Bahi mwenu nni mmili wanga Kilisto na kila munu yumo mmwenu nni imbande ya mmili anewo. ²⁸ Na nnikuwa lya

vanu vankulupîla Yesu, Nnungu àvavikile vanu, vatandi mitume na vapili manabii, na vatatu nni vakúhunda, koka vanu vavêle na dimongo dya kutenda masaibu na vanji vâvele na inujo ya kulamyâ na vanji kuvayangata vanu vanji, na vanji kulodya na vanji kutangola luga dya kukanganya. ²⁹ Dachî, vammalele nni mitume? Dachî, vammalele nni manabii? Dachî, vammalele nni vakúhunda? Dachî, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutenda masaibu? ³⁰ Dachî, vammalele nni vavêle na inujo ya kulamyâ? Dachî, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutongola luga dya kukanganya? Dachî, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutana luga? ³¹ Bahi lambela namene kupata dinujo dya mana namene. Na vino nimbennanguja indila yambone namene kupunda dyammalele.

13

Kutamwa

¹ Ata kunguhulula kutangola luga dya vanu na dya malaika, henga nikànavatamwe vanu, ngûvele chihi muchi kengele iûma au likungwa litâya lwasu. ² Nikâva na inujo ya unabii na kudimala disili dyammalele na kuimala elimu yammalele, na nikâva na ing'ulupa ing'ulu ihulûla kulausa machinga, henga nikànavatamwe vanu, nangu nikee chinu. ³ Uchocho, nikâhumya dimali dyangu dyammalele nkuveng'a amahuvani, na kuuhumya mmili wangu uyochwe moto, henga nikànavatamwe vanu, nangu nanga chinu chîngupâtà.

⁴ Kutamwa kùntenda munu avapililile vanu vanji, na kutamwa kùntenda munu avatendele vanu vanji lambone. Kutamwa kukántenda munu avaonele vanu vanji wiu, na kutamwa kukántenda munu alitumbyange kwa vanu vanji na kutamwa kukántenda munu alyone. ⁵ Kutamwa kukántenda munu avatendele vanu vanji vitukutuku vya dihoni na kutamwa kukántenda munu alikwete na kutamwa kukántenda munu apiyanye kusunala na kutamwa kukántenda munu alavalange lahakalenge latendewije na munu, ⁶ na kutamwa kukántenda munu ahangalalile lahakalenge, îla kùhangalalila vitukutuku vya uhiu. ⁷ Kutamwa kutuhululiha hwetu kuhweneha kupililila munamuna yoheyo, na kutamwa kutuhululiha kuhweneha kukulupila munamuna yoheyo, na kutamwa kutuhululiha kuhweneha kulolela munamuna yoheyo, na kutamwa kutuhululiha kuhweneha kulichikulila munamuna yoheyo. ⁸ Kuvatamwa vanu vanji kukee na ntululilo. Henga unabii ùmbekuva na ntululilo, na kutangola luga ya kukanganya kùmbekuva na ntululilo, na kumala elimu na kunang'o kùmbekuva na ntululilo. ⁹ Kwa kuva, imadi yetu na dimongo dyetu dya kuhumya unabii, vikâkamilike. ¹⁰ Henga

paumbehwika uhiku wa mambo lammalele kukamilika, àlalá lakáamilike làmbepita.

¹¹ Nangu pannavele nimwana n'joko ngútangola muchi nimwana n'joko, ng'ámeke muchi nimwana n'joko, na ngúliuja muchi nimwana n'joko. Henga pangukulumwike, ñnilaleka mambo la chijokojoko. ¹² Namuna ítulòlà hambí, ìvele muchi tùlola nchilolo chidiyêle, henga anepo païda, tùmbelola chihi mwandu. Vino ngùlamaite chihi mambo kadiki, henga anepo païda, ñìmbelamala saana mambo lammalele, malinga Nnungu changumala nangu. ¹³ Bahi vino, ing'ulupa na lilolelo na itamwi, anevyo vivele chihi nkupwawa, henga likulungwa kupunda lammalele nni itamwi.

14

Ibada itendeke muchi chiilembelewa na kwa mpangilio

¹ Tumbama namene kutamwana. Uchocho, lembela namene kupata dinujo dya Umumu Wanaswe na asa-asa inujo ya unabii. ² Munu atangôla luga ya kukanganya nanga patangola na vanu ila àtangola na Nnungu, kwa kuva, nanga amâla chatangola. Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nang'e àtangola mambo la sili. ³ Henga munu avêle na inujo ya unabii, nang'e àtangola na vanu kwajili ya kuvadenga muing'ulupa na kuvakamya mitima na kuvatuja mitima. ⁴ Munu atangôla luga ya kukanganya àlidenga mwene muing'ulupa. Henga munu ahûmya unabii, aneyo àvadenga muing'ulupa vanu vammalele vankulupîla Yesu.

⁵ Bahi ngùlebela mwenu mmammalele mutangole luga ya kukanganya, henga nikanitamwa namene mùùve na inujo ya unabii. Kwa kuva, munu avêle na inujo ya unabii nni wamana namene kupunda ayula atangôla luga ya kukanganya, henga vammalele vâmbelinganana akâpwawa munu ahulûla kutana anelo malove latangôla, uchinga vanu vankulupîla Yesu vapate kudengwa muing'ulupa. ⁶ Bahi mmakukulupîla avangu, nikàida kwenu mwenu na kutangola luga ya kukanganya, ìmbenfala chamani? Wala nanga faida inimbemwing'a, henga ñìmbemwing'anga faida nikâtana kuyamba uhunulo wanga Nnungu au elimu au unabii au mahundo fulani. ⁷ Tulole nfano wa vyombo vya musiki, malinga chichivele chimbeta au ching'wenyang'wenya. Ikàva iumani ya vyombo anevyo ikátindana, dachi, munu àmbemala dachi luhimu luwombwa? ⁸ Lipenga likànaombwe kwa iumi ya kukumbula, dachi, nnani ambelipanganîha kwa ing'ondo? ⁹ Uvila nni chiivele kwenu mwenu. Mukàtangola malove lakámaika, nnani ambemâla chinu chimutangola? Malove lenu làmbehwena chihi na lipungo. ¹⁰ Pachilambo pàvele

luga dyohe dya tafauti, na wala nanga luga ikee na mana. ¹¹ Bahi ikàva nanga pangumala mana ya luga yatangola munu fulani, nangu nimbekuva nimmidi kwanga nang'e nanang'e àmbekuva mmidi kwang'une. ¹² Nni uchocho chiivele kwenu mwenu. Kwa kuva, mùnalembela namene kupata dinujo dya Umumu Wanaswe, bahi tumbama namene kupata dinujo diyangâta kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu. ¹³ Bahi munu atangôla luga ya kukanganya annyuwe Nnungu uchinga apate dimongo dya kutana malove latangwele. ¹⁴ Kwa kuva, nikàyuwa kwa luga ya kukanganya isungu yangu njo iyûwa, henga ding'ano dyangu nanga paditumika. ¹⁵ Ngutende dachi bahi? Nimbeyuwa kwa isungu yangu, henga nimbeyuwa kwa ding'ano dyangu mwalehu. Nimbekwimba kwa isungu yangu, henga nimbekwimba kwa ding'ano dyangu mwalehu. ¹⁶ Ikàva ùnnyuwa chihi Nnungu kwa isungu yako, na anepo pankojano pàvele munu akákameke chutangwele mmaombi lako la kushukulu, àmbehulula dachi kuyambukila "Amina" akuno akákameke luyuwite? ¹⁷ Nni muhiu kuva, maombi lako la kushukulu nni lambone, henga nanga palan'denga munu yunji muing'ulupa.

¹⁸ Nangu nìnshukulu Nnungu kwa kuva ngùtangola kwa luga ya kukanganya kupunda mwenu mmammalele. ¹⁹ Henga palikuwa lya vanu vankulupîla Yesu nikanitamwa namene kutangola malove kananga nnyano la kweleweka uchinga nivahunde vanji, kuliko kutangola malove alufu kumi la luga ya kukanganya. ²⁰ Mmakukulupila avangu, munave na mawaso muchi mmana mmajoko. Henga mawaso lenu làlembelwa latandeki malinga mmanu mmakulungwa. Na kuyamba kutenda masambi, mwenu mùlembelwa mùùve muchi mmana mmajoko. ²¹ Mmalemba Lanaswe Nang'olo àhawile kuchidoni,

"Nimbetangola na vanu vangu,

kupitila vamidi, vanu vakávele va luga yavo,

henga pamo na anelo nanga pavambengupilikana."

²² Bahi kutangola kwa luga ya kukanganya nni chimaiho cha dimongo dya Nnungu kwajili ya vanu vakánkulupila Yesu, henga akee kwajili ya vanu vankulupîla Yesu. Na kuhumya unabii nni chimaiho kwajili ya vanu vankulupîla Yesu, henga akee kwajili ya vanu vakánkulupila Yesu.

²³ Bahi ikàva vanu vammalele vankulupîla Yesu vànikojana pamo, na vanu vammalele nkutandilika kutangola luga dya kukanganya, koka nkwida vanu vakákameke chimutangola au vanu vakánkulupila Yesu, dachi, vakambehaula kuva mwenu mùvele na ding'apedi? ²⁴ Henga vanu vammalele vakàva uvahumya unabii, koka nkwida munu akákameke

au munu akánkukulupila Yesu, àmbekulupihwa na vammalele kuva nang'e nni munu avêle na sambu. Na lammalele lambelapilikana làmbennyukumu, ²⁵ na disili dya muntima mwake òmbepihuliwa, nanang'e àmbetindivala malundi na kumwabudu Nnungu wachidoni, “Muhiu Nnungu àvele pamo na mwenu.”

²⁶ Bahi mmakukulupila avangu, tuhaule chamani nano? Pamukojana pamo kumwabudu Nnungu, yumo aimbe luhimu na yunji ahunde na yunji ahumye uhunulo uhalôka kwa Nnungu na yunji atangole kwa luga ya kukanganya na yunji atane àlalá latangolewa. Lammalele latendeke kwajili ya kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu. ²⁷ Vakâpwawa vanu vatangôla luga ya kukanganya, bahi vatangole vavili au vatatu na wala vanapunde, na tena atangole yumo-yumo, na apwawe na munu yunji wa kutana latangolewa. ²⁸ Henga akanapwawe munu wa kutana, bahi anevo vanu vatangôla luga ya kukanganya vanyalale pankojano wa vanu vankulupîla Yesu, na vatangole chihi chimundamunda uvatangola na Nnungu. ²⁹ Na manabii vatangole chihi vavili au vatatu na vanu vanji valapime anelo malove latangolêwa. ³⁰ Henga ikàva pàvele munu ahumya unabii, na munu yunji nkuhunukuliwa lilove lya Nnungu, bahi ayula ahumya unabii, anyalale. ³¹ Kwa kuva, mwenu mmammalele mùnahulula yumo-yumo kuhumya unabii, uchinga vammalele vapate kuhundwa na kukamywa mitima. ³² Manabii vâlembelewa vaitawale inujo ya unabii ivapewije. ³³ Kwa kuva, Nnungu akee Nnungu wa timbwili, ila nni Nnungu wa amani. Malinga chuvele nnyambo mmakuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu, ³⁴ vakongwe vâlembelewa vanyalale chihi nduu mmakojano la vanu vankulupîla Yesu. Vakâluhusiwa kutangola, ila vâlembelewa valivike pahi mamulaka, malinga chiihaua Sheliya. ³⁵ Ikàva vâvele na chinu cha kuuja, bahi vavauje valume vao kukaya, kwa kuva, nni dihoni kwanga mmahe kutangola pankojano wa vanu vankulupîla Yesu.

³⁶ Dachì, mùtenda lilove lya Nnungu litandikidile kwenu mwenu au limwidilidile chihi mwenu weka? ³⁷ Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni nabii au nni munu wa chinnungu, bahi amale kuva alano laninnembidile mwenu nni malaijo langa Nang'olo. ³⁸ Henga munu akanalapilikane malove alano, bahi nanang'e anapilikanwe.

³⁹ Bahi mmakukulupila avangu, lembela namene kuhumya unabii, na munavalimbije vanu kutangola luga dya kukanganya. ⁴⁰ Henga lammalele làtendeke muchi chiilembelewa na kwa kupangilila.

15

Kufufuka kwanga Kilisto

¹ Hambi mmakukulupila avangu, ngùlumbela ninkumbusange àlalá Malove Lambone laninnyubilidile, na mwenu nkulapwechela na kulakulupila mwalehu. ² Na kwa kupitila Malove anelo Lambone mwenu mùnapohwa ikàva mùnahweneha kulakamuliha. Henga ikà nave uchocho, bahi múkulupidile chihi bule.

³ Kwa kuva, nangu nímwing'ile mwenu mahundo la muhimu kupunda lammalele, lannapwechedile nimwene kuhaloka kwa vanu vanji kuva, Kilisto ánihwa kwajili ya disambi dyetu malinga chilahaula Malemba Lanaswe, ⁴ na kuva, ánisikwa, na nniduva lya tatu nkufufuliwa, malinga chilahaula Malemba Lanaswe, ⁵ na kuva, ánililanguja kwa Petulo, koka nkunalilanguja kwa avala vakuhundwa kumi na mbili. ⁶ Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa vakúkulupila avetu vanapundile myatano kwa mwanda umo. Na vanu vohe muanevo vàvele chihi nkulama, henga vanji kadiki vànihwa. ⁷ Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa Yakobo, koka nkunalilanguja kwa mitume vammalele. ⁸ Pamalidile kulilanguja kwa vanu anevo, nkunalilanguja kwang'une, nangu ñnavele muchi mwana avelekwejije kabla myedi yake ikànambihwika.

⁹ Kwa kuva, mitume vammalele nni va muhimu namene kupunda nangu, na wala níkálembelewa kuchemwa ntume, ing'anya ñnivalagiha vanu va Nnungu vankulupîla Yesu. ¹⁰ Henga kwa inema yanga Nnungu, nangu nni ntume vino, na inema yake kwang'une ikà navele chihi chinu chikee na mana. Nangu ngùkodile madengo kupunda vammalele, na wala níkee nangu, ila nni inema yanga Nnungu ikòla madengo pamo na nangu. ¹¹ Bahi ikàva ngùhubili nangu au vanang'o, tuvammalele tùhubili chihi ujumbe uumo, na mwenu mùniukulupila.

Kufufuliwa kwa vanu vahwîle

¹² Hambi ikàva tùhubili kuva, Kilisto ánífufuliwa kuhaloka kwa vanu vahwîle, ing'anya ntwani vanu vanji mmwenu vàhaua kuva, nanga ufufulo wa vanu vahwîle? ¹³ Bahi ikàva nanga ufufulo wa vanu vahwîle, bahi ata Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije, ¹⁴ na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi mahubili letu lakàvele na mana na ing'ulupa yetu ikee mana. ¹⁵ Pamo na anelo, hwetu twònekana kuva tumasaidi tuvakulambila kumwamba Nnungu, kwa kuva tùnashuhudila kuva Nnungu ánínfufula Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Henga ikàva muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa, bahi muhiu kuva Nnungu nanga pananfufwile Kilisto. ¹⁶ Kwa

kuva, ikàchiva muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa, bahi Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije. ¹⁷ Na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi ing'ulupa yenu ikee na mana, na mpaka hambu bado ìmechinkuva na masambi. ¹⁸ Bahi ikàva uchocho, vanu vammalele vahwîle akuno uvankulupila Kilisto, vàniahika mwalehu. ¹⁹ Na ikàva tùnnolela Kilisto kwa maisha alano la vino weka, bahi hwetu nni tuvanu tuvakuvikiwa chididi kupunda vanu vammalele va pachilambo.

²⁰ Henga nni muhiu kuva, Kilisto ánifufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle, na alino ìmaiha kuva, avala vahwîle nanang'o vàmbeufufuliwa. ²¹ Malinga kuhwa kuchinaidile kupitila munu yumo, uchocho ufufulo wa vanu vahwîle ùniida kupitila munu yumo. ²² Kwa kuva, malinga chiivele kuva, kupitila Adamu vanu vammalele vànahwa, uchocho kupitila Kilisto vanu vammalele vàmbekuva na umi. ²³ Henga kufufuka aneko kùvele na mpango wake. Kilisto nni ntandi kufufuliwa koka vapapate vanu vake, anepo pambeida. ²⁴ Na bada ya anelo, ntululilo wa vitukutuku vyammalele ùmbewika. Anepo njo Kilisto pambewondonga utawala wammalele, na mamulaka na dimongo dyammalele, koka amwing'e Nnungu Atata Ufalume. ²⁵ Kwa kuva, Kilisto àlembelewa atawale mpaka Nnungu pambevalema amongo vake vammalele na kuvavika pahi madodo la Kilisto. ²⁶ Na mmongo wa ntululilo àmbeondonga nni kuhwa. ²⁷ Kwa kuva, Malemba Lanawe làhaua kuva, “Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.” Henga Malemba Lanawe palahaua kuva, “Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele,” malove alano làlanguja kuva Nnungu akávalangiwa mmitukutuku anevyo, kwa kuva nang'e njo amwingîle Yesu mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele. ²⁸ Bahi vitukutuku vyammalele pavimbevika pahi mamulaka la Kilisto, anepo njo Mwana pambelivika pahi mamulaka la Nnungu amwingîle mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele uchinga Nnungu avitawale vitukutuku vyammalele.

²⁹ Ikàva vanu vahwîle vakáfufuliwa, dachi vanu avala vabatîswa kwajili ya vanu vahwîle vâlolela kupata chinu ntwani? Na ikàva vanu vahwîle nanga pavafufuliwa, ing'anya ntwani vanu vànabatiswa kwajili yavo? ³⁰ Na hwetu tuvene, ing'anya ntwani tùlivika muhatali kila lisaa? ³¹ Mmakukulupila avangu, nni muhiu kuva kila liduva nangu ngùpatwa na hatali ya kuhwa! Na ngùmaiha kuva chinu anecho nni muhiu malinga chingumaiha kuva nalinowela kwajili yenu mwenu kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto Nang'olo wetu. ³² Ngùpanyene na anyama vakúyoha, yani

vanu va apano pa Efeso. Ikàva ngùpanyene kwa makudungilo la chimunu, dachi ngùpete faida ntwani? Na ikàva vanu vahwîle vakáfufuka, bahi, “Leka tulye na kukimbila, kwa kuva nundu tùmbehila.”

³³ Munakumbike, “Kuvika chinemba na vanu vabaya, kùtimbanganga tabia yambone.” ³⁴ Hihimukanga muchi chimulembelewa, na lekanga kutenda sambi, kwa kuva vanu vanji mmwenu nanga pavammaite Nnungu kananga kadiki. Ngùtongola uchocho uchinga nintayange dihoni.

Kufufuka kwa mmili

³⁵ Panjika munu yunji ànahulula kuuja kuva, “Vanu vahwîle vàmbeufuliwa dachi? Vàmbekuva na mmili uvêle dachi?” ³⁶ Aneyo nni iuji ya chivelu! Paupanda imbeyu pahi, aila imbeyu ikáhululika kumela ikànahwe hoti. ³⁷ Achila chiupanda pahi nni imbeyu weka, panjika imbeyu ya ngano au imbeyu chihi inji, na akee ntipu umbelumîla lukoto. ³⁸ Henga Nnungu àng'a aneyo mitipu miili yalembela mwene, na kila aina ya imbeyu àhumija ntipu uvêle na mmili wa weka.

³⁹ Miili ya viumbe vyammalele nanga pailandana. Vanu vavele na miili yavo ya weka, na anyama vavele na miili yavo ya weka, na vyuni vavele na miili yavo ya weka, na ahomba na vanang'o vavele na miili yavo ya weka. ⁴⁰ Uchocho, pavele na miili ya kulihunde na miili ya pachilambo, na ikatapadi ya miili ya kulihunde ikálandana na ikatapadi ya miili ya pachilambo. ⁴¹ Ikatapadi ya liduva ikálandana na ikatapadi ya mwedi au ikatapadi ya dinondwa, na ata ikatapadi ya dinondwa nainang'o inatindana.

⁴² Uvila njo chiimbekuva pavambefufuliwa vanu vahwîle. Malinga chiivele imbeyu, mmili ùsikwa muulongo akuno uvèlè na hali ya kukandika, henga paufufuliwa ùùva na hali ikákandika. ⁴³ Mmili ùnasikwa akuno uvèlè muhali ikákatapele, na ùfufuliwa akuno uvèlè muhali ya kukatapala, ùsikwa akuno uvèlè muhali ya kudidimanga, na ùfufuliwa akuno uvèlè muhali ya dimongo. ⁴⁴ Ùsikwa mmili wa chimunu, henga paufufuliwa ùùva mmili wa chinnungu. Ikàva pavele mmili wa chimunu, bahi pavele na mmili wa chinnungu. ⁴⁵ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Munu ntandi, Adamu, nku-tendeka kuva chiumbe chivêle na umi,” henga Yesu, Adamu wa ntululilo, nni imumu ivêng'a vanu umi. ⁴⁶ Henga mmili ulongoledîle kwida akee aula wa chinnungu ila nni aula wa chimunu, koka nkwidana aula wa chinnungu. ⁴⁷ Munu ntandi Adamu, áumbwije kwa ulongo wa chilambo achino, henga Yesu, Adamu wavili, nang'e àhaleke kulihunde. ⁴⁸ Vanu vammalele va chilambo achino valandana na ayula aumbwije kwa ulongo, na vanu va kulihunde valandana na ayula ahalêke

kulihunde.* ⁴⁹ Malinga chitulandene na ayula aumbwîje kwa ulongo, nni uchocho chitumbelandana na mmili wa ayula ahalêke kulihunde.

⁵⁰ Mmakukulupila avangu, chinu chingulambèlà kutangola nni achino, miili yetu iumbwîje kwa inyama na myadi ikáhulula kutwala mapala la Ufalume wa Nnungu muhali aneyo, yani miili yetu ya kukandika ikáhulula kutwala mapala la Ufalume ukee na ntululilo.

⁵¹ Hambi pilikananga, nangu nînyaulilanga mwenu sili kuva, pambeida Yesu hwetu tunkulupîla Yesu, akee tuvammalele tumbekûhwa, henga tuvammalele tumbepindikulanywa.

⁵² Kupindikulanywa aneko kumbetendeka kwa kupiyanya, malinga chilakapila meho, muuhiku aula ulimbeumana lipenga lya ntululilo. Kwa kuva, lipenga palimbeumana, vanu vahwîle vâmbefufuliwa na kuva na hali ikáhululika kuhwa kavila, na hwetu tuvammalele tumbepindikulanywa. ⁵³ Kwa kuva, lasima mmili wa kukandika upindikulanywe kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa lasima upindikulanywe kuva mmili ukáhwa. ⁵⁴ Bahi mmili auno ukandika paumbepindikulanywa kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa paumbepindikulanywa kuva mmili ukáhwa, anepo njo palimbetimila alila lilembwîje Mmalemba Lanaswe kuva, “Kuhwa kunilemwa na ushindi.”

⁵⁵ “Wako kuhwa, ushindi wako ùvele kwachi?

Wako kuhwa, dimongo dyako dya kuwalala ðivele kwachi?”

⁵⁶ Kuhwa kùpata dimongo dya kuwalala ing'anya ya kupwawa kwa sambu, na sambu ipata dimongo dyake ing'anya ya kupwawa kwa Sheliya ya Musa. ⁵⁷ Henga ashukuliwe Nnungu atwîng'a ushindi kwa indila yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto!

⁵⁸ Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, hwinganga wala munatikinyike. Hweneha kuntumikila Nang'olo maduva lammalele akuno umumala kuva madengo la kukamajanga lamukola kwajili ya Nang'olo lakambekuwa muchi chinu chikee mana.

16

Nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu

¹ Hambi kuyamba aula nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va imanga ya ku Yelusalemu, na mwenu tendanga uchocho malinga chinilalajije makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya. ² Kila liduva lya Jumapili, kila munu mmwenu àlemelewa ahapule dihela kadiki kupapatana na chapata koka akondye, uchinga

* 15:48 Paolo pahaula vanu va kulihunde, àvayambá vanu vánkulupîla Yesu.

munalembewe kutenda nchango kwa mwanda umo uhiku aula unimbekwa nangu ng'amwèlè. ³ Na nangu panimbeida, nìmbeveng'a baluwa dya kuvamaiha vanu vamumbevatandola mmwenu, uchinga vapelekeje dinujo dyenu ku Yelusalemu. ⁴ Na ikàlembelewa na nangu nguhwene, bahi, vànapatana na nangu.

Makudungilo la Paolo

⁵ Nguchinguide unannolanga mwenu bada ya kupitila chilambo cha ku Makedoniya, kwa kuva ngùkudungila kupitila ku Makedoniya. ⁶ Panjika nìmbeikala pamo na mwenu kadiki, na ikàhululika nìmbeikala na mwenu mpaka kumalilika mahiku la chipwepwe, uchinga mupate kunguyangata kuhwenaha na mwanda wangu kwoheko kunimbehwena. ⁷ Kwa kuva, nikátamwa kwonana na mwenu kwa kupita chihi, henga Nang'olo akátamwa, ngùlolela kuikala na mwenu kadiki.

⁸ Henga nìmbeikala apano pa Efeso mpaka palimbehwika liduva lya sikukuu ya lichela, ivachema Pentekoste. ⁹ Kwa kuva, apano ngùpete wasa nkulu wa kukola madengo lavèle na mana, ikànava vanu vangutahûka vavele vohe.

¹⁰ Henga Timoseo akàida kwenu, mpwechelange saana uchinga anayope mmwenu, kwa kuva nang'e àkola madengo la Nang'olo muchi nangu nimwene. ¹¹ Bahi anapwawe munu wa kunhebula, henga nnyangatange ahwenehe na mwanda wake kwa amani, uchinga ahulule kuuila kavila kwang'une, kwa kuva mbèn-kunnindilila, nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji.

¹² Na kunnyamba nkùkulupila nnyetu Apolo, nangu ñninnyuwa namene aide kwenu mwenu, nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji, henga akanatamwije kwida vino, ila àmbeida pambepata wasa.

Malove la ntululilo

¹³ Mùùve meho, na imilanga dedede muing'ulupa, mulikamyange na mulihwingihe. ¹⁴ Tendanga mambo lamalele kwa kutamwana.

¹⁵ Mmakukulupila avangu, mwenu mùnimmala Stefana pamo na vanu va nng'ande mwake, vanang'o nni vanu vatandi kukulupila Yesu nchilambo cha Akaya, anevo vànilihuma kuvatumikila vanu vankulupîla Yesu. Bahi nanyuwanga namene, ¹⁶ vapilikanile vanu malinga anevo, na vammalele vatumîka mmadengo alano kwa kutumbama.

¹⁷ Nanani nahangalala kwa kupwawa kwa Stefana na Folitunato na Akaiko apano, kwa kuva kupwawa kwavo kùvele muchi kupwawa kwenu. ¹⁸ Vànihangalaja ntima wangu na mitima yenu mwalehu. Bahi vëshimu vanu malinga anevo.

¹⁹ Makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Asiya lànansalimila. Akila na Pilisila pamo na vanu vankulupîla Yesu vakojâna nng'ande mwavo, vâansalimila namene, ing'anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Nang'olo. ²⁰ Vakúkulupila avetu vammalele va apano, vâansalimilanga. Na mwenu uchocho, pamusalimiana langujanga kutamwana chinnungu.

²¹ Aino nni salamu inguilemba kwa nkono wangu nimwene, nangu Paolo. ²² Ikàva munu woheyo akántamwa Nang'olo, alanike! Nang'olo wetu, ida! ²³ Inema yanga Yesu Nang'olo ìve pamo na mwenu. ²⁴ Nantamwanga mwenu mmammalele, ing'anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Yesu Kilisto.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vakolinso Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vakolinso

Baluwa yavili ya Vakolinso ílembwije na Ntume Paolo mmwaka wa 55 au 56, kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa yavili n'dibaluwa dituvenadyo dilembwije na Paolo kwa likuwa lya vakúkulupila va ku Kolinso. Vatalamu va Bibiliya vákulupila kuva, pàvele na baluwa inji ikáonekana kwa kuva Paolo ànilonjelela m'baluwa aino musula ya 2:3-4. Yònekana kuva, baluwa aneyo ítumwije ching'ati baluwa inandi ya Vakolinso na baluwa aino yavili ya Vakolinso. Baluwa aneyo yònekana kuva yavele na malove la kukalipa namene, henga nanga patuvele na kumbukumbu yoheyo ya baluwa aneyo yaitambulenge Ntume Paolo musula ya 2:3-4. Baluwa aino yavili ya Vakolinso ìnahululika kuva áilembile panavele ku Makedoniya (sula ya 2:13).

Baluwa yavili ya Vakolinso nni baluwa ya namuna ya weka kabisa kwa kuva ìtanga namene kwamba mambo lohe lamwâmba Paolo mwene na namuna chalapwechedile mambo anelo. Paolo àtanga kwamba ihangaladi yake ihalokene na habali dyambone dyadipwechedile kuhaloka kwa Tito, habali divayamba vakúkulupila va ku Kolinso. M'baluwa aino tûpata mahundo la nkati namene kwamba swala lya kuhumya malinga chiinkatapalila Nnungu. Musula ya 8 na 9 Paolo àhumya malaijo la kutendeka kwa michango ya dihela uchinga divayangate vakúkulupila vavêle ku Yelusalemu. Yònekana kuva mitume fulani vakulambîla vakanavele va nnikuwa anelyo lya vakúkulupila vátumidile chuki ivanapandikijije nnikuwa lya vakúkulupila uchinga Paolo anakulupilike. Anevo vanu vátendile uchocho uchinga vapate wasa wa kukubalika kwa Vakolinso. Vánilinga kuvatenda vanu kuva na lipamba na mamulaka lachitume langa Paolo, na chinu anecho njo chinantendile Paolo atangole malove lavele na dimongo kuntululilo wa baluwa aino kumaiha mamulaka lake kuva, nang'e nni ntume wanga Yesu Kilisto.

Uinjipihwa wa chitabu chavili cha Vakolinso

1. Sula ya 1:1-7, Paolo àtandilika kulemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila.
2. Sula ya 1:8-7:16, Paolo àlonjelela kwamba mabadiliko la mwanda wake, na kwamba habali dyadipwechedile

kwamba Vakolinso, na kwamba namuna Vakolinso chivaipwechedile baluwa aila ya ching'ati.

3. Sula ya 8:1-9:15, Paolo àhumya malaijo kwamba nchango wa dihela dya kuvayangata vakúkulupila vavêle ku Yelusalemu.
4. Sula ya 10:1-13:10, Paolo àtetela utume wake, na kuvaduma Vakolinso kwamba mwanda wake unavele pepi.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Nangu Paolo ngujukile kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, ninnembila mwenu mmanu munkulupila Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso pamo na vakúkulupila vammalele vavêle chilambo chammalele cha ku Akaya. ² Nangu ninyuwila mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Yesu Kilisto Nang'olo wetu, diive pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu

³ Alombolewe Nnungu, Atata wanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na chididi. Nang'e nni Nnungu wa kila namuna ya itujwi ya ntima. ⁴ Hwetu patulaga, nang'e ànatutuja mitima yetu, uchinga na hwetu tupate kuvatuja mitima vanu vanji pavalaga, kwa itujwi uila itupwechedile kuhaloka kwa Nnungu. ⁵ Kwa kuva, malinga chitukumila mmaisha letu ibaniki yanabanike Kilisto, njo uchocho Nnungu chahalija kuituja mitima yetu kupitila kwa Yesu Kilisto. ⁶ Ikàva hwetu tûnalaga, bahi nni kwajili ya kutujwa na kupohwa kwenu. Na ikàva tûnatujwa, nni kwajili ya kutujwa kwenu, uchinga mupate dimongo dya kupililila kulaga ukula kutulaga hwetu. ⁷ Hwetu tûnimala kuva lilolelo lituvenalyo kwenu mwenu nni lya uhiu, kwa kuva, tûnimala kuva, malinga chimulagihwa muchi chitulagihwa hwetu njo uchocho chimumbetujwa mitima muchi hwetu chitutujwa mitima na Nnungu.

⁸ Mmakukulupila avangu, hwetu tûlembela muimale ibaniki itunabanike kuchilambo cha ku Asiya. Ibaniki aneyo ãnitupunda changa, mpaka ukata tama ya kulama. ⁹ Nni muhiu kuva, hwetu tuvene túlyona kuva tûhwena unahwa. Bahi aneyo nkututenda hwetu tunalisingile tuvene, ila tulisingile chihi Nnungu ávafufula vanu vahwile. ¹⁰ Nnungu ánitupoha muhatali aneyo ing'ulu ya kuhwa, na achiatupohe kavila. Na hwetu tûnannolela kuva achiatupohe kavila, ¹¹ akuno mwenu umutuyangata kwa kutuyuwila. Bahi inema itumbepata kupapatana na kuyuwa kwa vanu vohe ãmbekuva ing'anya ya vanu vohe kunshukulu Nnungu kwajili yetu.

Paolo àhumya ing'anya ya kuyeweja mwanda wake

¹² Chinu chituhulula kulilombolela nni kuva, hukumu ya mmitima yetu ìnatumaiha kuva tùniikala pachilambo kwa kukulupika na kwa uhiu utujaliwije na Nnungu. Hwetu nanga patunalojijwe na lúnda lwa chimunu, henga kwa inema yanga Nnungu, na tùlatendile anelo lammalele asa kwenu mwenu. ¹³ Bahi n'dibaluwa dyetu tùnnembila mwenu vitukutuku vimumbehulula kuvisoma na kuvyelewa. Nanani ngùlolela kuva muchimutwelewe mwalehu, ¹⁴ ikànavá kwa vino mùtwelewa chihi kadiki. Bahi nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu muchimulyone kwajili yetu malinga hwetu chitumbelyona kwajili yenu.

¹⁵ Kwa kuva, ñnimala kuva mwenu mùlinowela hwetu, bahi ngúkudungidile kwida kwenu mwenu hoti uchinga mupate faida myanda mivili. ¹⁶ Ngúkudungidile ngùpitile kwenu mwenu mmwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Makedoniya, na panimbekuwa unguuya nimpitile kavila, uchinga munguyangate kwajili ya mwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Yudeya. ¹⁷ Dachì, pannayewejije mwanda wangu ngwónékene muchi nimunu wa kudumbadumba? Dachì, pangupanga mipango yangu mùtenda kuva nangu ngùlojwa na òng'ano dya chimunu mpaka nguhaule “Elo” na “Nanga” kwa mwanda uwowo umo? ¹⁸ Henga malinga Nnungu chakulupika, bahi, àlalá latunnyaaulilanga mwenu nni lakukulupika, akee malove lakuhaulá “Elo” na “Nanga” kwa mwanda uwowo umo. ¹⁹ Kwa kuva, Yesu Kilisto, Mwana wanga Nnungu, anahubiliwije kwenu mwenu kwa indila yang'une na Sila* na Timoseo, nang'e akanavele munu wa “Elo” na “Nanga,” ìla nang'e maduva lammalele ávele chihi munu wa “Elo” ìhalòka kwa Nnungu. ²⁰ Kwa kuva, nang'e njo atimísa ahadi dyammalele dya Nnungu. Uchocho, patuyambukila “Amina,” amina yetu ìnahwika kwa Nnungu kupitila Yesu Kilisto uchinga Nnungu atumbyangwe. ²¹ Bahi mwene Nnungu àtutenda tuhwinge pamo na mwenu kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, nanang'e mwene njo atutondwéle. ²² Na àvikile chimaiho kwetuhwe chimaíha kuva hwetu nni tuvanu vake kwa kummika Umumu Wanaswe mmitima yetu kuva malinga chivikilo.

²³ Nnungu njo shahidi wangu, nang'e àniumala ntima wangu! Bahi ing'anya ya kummikilanga chididi, nangu ngúkudungidile nnauyile kavila ku Kolinso uyopa nankalipilanga namene. ²⁴ Hwetu tukátamwa tutumile dimongo kwamba ing'ulupa yenu, kwa kuva mùnihwinga muing'ulupa. Henga tùlebela tutumike pamo na mwenu uchinga mupate

* **1:19** Nsitali auno ùlembwijé Silwano, kwamba lina linji Iya Sila

kuhangalala.

2

¹ Bahi ngúkudungidile nnapanganike kavila mwanda unji umbentênda mwenu muyuvale. ² Kwa kuva, ikàva nangu nimbennyuvaja mwenu, hambi nnani ambenguhangalâja kavila nangu, ikà nave chihi mwenu uninnyundahije? ³ Njo mana nín nembidile baluwa aila kwa kuva nikanatamwije kwida kavila kwenu mwenu koka nguyuvajwe na vanu vachilembelewa vanguhangalaje. Nangu ñnimala kuva panguhangalala, na mwenu mmammalele mûnahangalala. ⁴ Kwa kuva, nín nembidile akuno isungu yangu uipwateka na kuhinginika muntima wangu akuno ungukuta mihodi. Nangu nanga pannakudungidile ninnyuvaje, henga ngúlebela mupate kumala namuna chinintamwanga.

Kusamehe

⁵ Pàvele munu atendîle mambo la kuyuvaja, henga aneyo munu nanga panguyundahije nangu namene kupunda chan-nyundahije mwenu mmammalele, na nangu nikátamwa ngukalipe namene. ⁶ Asabu yapete munu aneyo kuhaloka kwa vanu vohe mmwenu, ñnantosa. ⁷ Bahi vino, wasa kusamehe na kuntuja ntima uchinga anakate tama mwalehu ing'anya ya kuyuvale namene. ⁸ Bahi nannyuwanga namene munnanguje aneyo munu itamwi yenu. ⁹ Makudungilo langu la kunnembila baluwa aila ngúlebela ninninge uchinga ngupate kumala ikàva mùvele tayali ungupilikana kwa kila chinu. ¹⁰ Mukànsamehe munu kwa chinu chohecho, nanani uchocho ñninsamehe munu aneyo. Kwa kuva, ikàva pàvele chinu chohecho cha kusamehe, nasamehe muyo mwanga Kilisto kwa faida yenu, ¹¹ uchinga Nanchindenga anapate indila ya kutukumba. Kwa kuva, tûnimala makudungilo lake.

Vatumishi va lilailano lyahambi

¹² Bahi pangukamwele kuimanga ya ku Tolowa unahubili Malove Lambone langa Kilisto, Nang'olo áning'ile wasa ukatapele wa kutumika aneko. ¹³ Henga pamo na anelyo, ñniyuvala namene ing'anya nanga pannankojije nkúkulupila nnyangu Tito. Bahi aneko nkulailana chihi na vanu va imanga aneyo, nangu nkuhwena chilambo cha ku Make-doniya.

¹⁴ Henga Nnungu ashukuliwe, kwa kuva kwa kulundanywa kwetu na Kilisto nang'e àtutendile hwetu kuva matwala vake na kutulongolelela mmaduva lammalele mmaan-damano la ushindi wa Kilisto. Na nang'e àtutumila hwetu kuyanajaja habali dya kummala Kilisto kila pachinu, na habali anedyo ðivele muchi liumba lya mahuta la kunung'ila. ¹⁵ Kwa

kuva, Nnungu àtwona hwetu kuva muchi liumba lya mahuta la kunung'ila livatênda vanu vammale Kilisto. Henga vanu vapôhwa na vanu vayahîka, vâpilikana chààke liumba anelyo. ¹⁶ Kwa vanu vayahîka hwetu tùvele muchi liumba lya kuhwa liîda na kuhwa, henga kwa vanu avala vapôhwa hwetu tùvele muchi liumba lya umi liîda na umi. Bahi nanga munu ahulûla kutimisa madengo la namuna aneyo kwa dimongo dyake mwene. ¹⁷ Bahi hwetu tukee muchi vanu vanji valisumîsa lilove lyanga Nnungu kwa ulamba kwajili ya faida yao. Henga kwa kuva Nnungu nni atutumîle, hwetu tûhubili chihi lilove lya Nnungu kwa ntima wambone na kwa mamulaka la Yesu Kilisto, akuno Nnungu watwona.

3

¹ Panjika mwenu mùtenda kuva hwetu tûlilombolela kavila kwenu mwenu, henga akee uchocho. Vanu vanji pavambeida kwenu mwenu vâlembelewa vâàve na baluwa ya kulombolewa au kupata baluwa ya kulombolewa kwa vanu vanji kuhaloka kwenu mwenu, henga hwetu tukâlembelewa kuanadyo. ² Mwenu mmene mùvele muchi baluwa yetu ya kulilombolela, ilembwîje mmitima yetu imaikâna na kusomwa na vanu vammalele. ³ Ìmaikana mwalehu kuva mwenu nni baluwa ilembwîje na Kilisto, kupapatana na utumishi wetu. Baluwa aino ikâlembwije kwa wino, henga ilembwije kwa Umumu wanga Nnungu avêle na umi. Na baluwa aneyo nanga pailembwije mmibao vya mayanga, henga ilembwije mmitima ya vanu.

⁴ Tûtangola malove anelo ing'anya ya lilolelo lituvenalyo kwa Nnungu kwa indila ya Kilisto. ⁵ Na tukâhaua kuva hwetu tûnalihululila tuvene kutenda chinu chohecho, henga dimongo dya kuhulula kwetu dîhaloka kwa Nnungu. ⁶ Nang'e njo atuhululîha hwetu kuva tuvatumishi tûvá lilailano lya-hambi. Lilailano anelyo likee lya Sheliya ilembwîje, ila nni lilailano lya Umumu Wanaswe. Kwa kuva, Sheliya ilembwîje îida na kuhwa, henga Umumu Wanaswe àida na umi.

⁷ Sheliya ya Musa îlembwije mmibao vya mayanga. Ikânavana ntululilo wake wâtendihije kuhwa, henga îhwikile kwa Vaisilaeli ivèlè na ukulu nkulu namene. Kwa kuva, Musa páidile na Sheliya kwa Vaisilaeli, Vaisilaeli nanga pavanahulwile kulola kumeho kwa Musa ing'anya kumeho kwake kûnang'anyima. Na ing'anyimi aneyo yavele chihi ya uhiku kadiki. Bahi ikâva utumishi wa achila chinatendihije kuhwa kutendeke kwa ukulu nkulu namuna aneyo, ⁸ bahi, utumishi wa Umumu Wanaswe ùmbepunda kuva na ukulu nkulu namene. ⁹ Bahi ikâva utumishi uvapelekejîja vanu hukumumu ya asabu úvele na

ukulu, dachi utumishi uvatênda vanu vavalangiwe kuva vam-bone pameho panga Nnungu ukambepunda kuva na ukulu nkulu namene? ¹⁰ Ni muhiu kuva, aula ukulu ûnang'anyime machedo ukâhulula kulingananywa na ukulu wa vino ûva nkulu namene. ¹¹ Bahi ikàva Sheliya ínavele chihi ya uhiku kadiki ípete ukulu, bahi àlalá lakávele na ntululilo làvele na ukulu nkulu namene.

¹² Bahi kwa kuva tùvele na lilolelo anelyo, hwetu tùtangola bila kuyopa. ¹³ Hwetu tukátenda muchi Musa chachihunika kumeho kwake kwa chitambala uchinga Vaisilaeli vanayone idiyali na imaliliki ya aila ing'anyimi. ¹⁴ Henga ding'ano dyavo díniiidopywa kumala. Kwa kuva, mpaka nelu Vaisilaeli pavavisoma vitabu vya Lilailano Iya Kala, ding'ano dyavo dihweneha chihi kuva muchi dihinikwije na chitambala uchila. Na chitambala anecho chímbeuswa chihi kwa munu alundánywa na Kilisto. ¹⁵ Na mpaka nelu, kila pavasoma mmitabu vya Sheliya ya Musa, mitima yavo îiva muchi ìnihinikwa na chitambala. ¹⁶ Henga munu pampindikukila Nang'olo, chitambala anecho chìnauuswa. ¹⁷ Bahi "Nang'olo" njo Umumu Wanaswe, na pachinu pávèlè Umumu wanga Nang'olo, anepo njo pavéle na uhulu.

¹⁸ Bahi hwetu tuvammalele tuhunukuliwîje kumeho, tùlanguja ukulu wa Nnungu muchi chilolo chíchilanguja chimbwehedi changa munu mwene. Bahi Nang'olo, yani Umumu Wanaswe ànatupindikulanya hwetu uchinga tulandane nawe, na kutupitisha kuuka muukulu umo mpaka ukulu unji ûva nkulu namene.

4

Hasina ya kulihunde muvyombo vya ulongo

¹ Bahi Nnungu, kwa chididi chake, àtwing'ile utumishi auno, na ing'anya ya anelyo hwetu tukákata tama. ² Tùnilahita mambo la sili la dihoni, na wala nanga patuikala kwa ulamba, wala kulichenjeuha lilove lyanga Nnungu. Ila kwa kùumaiha uhiu palangele, hwetu tùlombolewa muntima mwa kila munu, akuno Nnungu watwona. ³ Henga ikàva Malove Lambone latuyanajaja lànihinikwa, làhinikwije chihi kwa avala vahochêla. ⁴ Nanchindenga, nnungu wa chilambo achino ànidiputaja ding'ano dya vanu vakánkulupila Yesu, uchinga vanapate kuwona nng'anje nkulu wa Malove Lambone, yani ujumbe uyamba ukulu wanga Kilisto. Na Kilisto njo nfano uhiu wanga Nnungu. ⁵ Kwa kuva, nanga patuyanajaja habali dyetu hwetu tuvene, ila tùyanajaja kuva, Yesu Kilisto njo Nang'olo, na hwetu tuvene nni tuvatumishi venu kwa-jili yanga Yesu. ⁶ Kwa kuva, Nnungu anatangwele kuva,

“Nng'anje ulangaje nnupi,” nang'e njo alangajije mmitima yetu uchinga tuumale ukulu wa Nnungu wonekana kumeho kwanga Yesu Kilisto.

⁷ Hwetu tûvele chihi muchi vyombo vya ulongo, vyombo vitaïjwe nng'anje anewo nkulu, uchinga imaike kuva dimongo anedyo ding'ulu dihaloka kwa Nnungu na wala akee kwetu hwetu tuvene. ⁸ Hwetu tûnapambikijwa kwa kila namuna, henga nanga patubobana, na ikànavá tukámala lya kutenda, henga tukákata tama, ⁹ tûnalumbatwa, henga Nnungu akátuleka weka, tûnamatohijwa pahi, henga tukáondongeka. ¹⁰ Kupitila kubanika kwetu, kila uhiku miili yetu ihwenaha chihi kukumila kuhwa kwanga Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wanga Yesu kupitila miili yetu. ¹¹ Kwa kuva, kila uhiku hwetu tuvêle na umi wa Yesu, tûûva muhatali ya kuhwa kwajili ya Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wake kupitila miili yetu ya kuhwa. ¹² Aino ìvele na mana kuva, hwetu tûvele tayali kuhwa uchinga mwenu mupate kuva na umi.

¹³ Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Ñnikulupila, njo mana ñnitangola.” Na hwetu uchocho, tûûva na ing'ulupa uila, njo mana tûnatangola. ¹⁴ Tûnimála kuva ayula anfuwîle Nang'olo Yesu, àmbetufufula na hwetu uchinga tûûve pamo na Yesu na kutuvika muyo mwake pamo na mwenu. ¹⁵ Anelo lammalele latendêka nni kwajili ya faida yenu. Lànatendeka uchinga inema yanga Nnungu ihalije kuvahwikila namene vanu vohe. Na vanu vàmbenshukulu namene Nnungu, na Nnungu àmbehalija kutumbyangwa namene.

¹⁶ Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tukákata tama. Ikànavá miili yetu ìnaondongeka, henga disungu dyetu ditendwa kuva dyahambi kila liduva. ¹⁷ Hwetu twòna kuva kubanika kutubanika nni kujoko chihi na nni kwa maduva chihi kadiki, ing'anya kubanika anekwo kùmbetwing'a ukulu upîta lammalele látulolêla, ukulu ukávele na ntululilo. ¹⁸ Ing'anya hwetu tukávilolela avila vyonekâna, ìla tûvilolela avila vikáonekana. Kwa kuva, vyonekâna nni vya maduva chihi kadiki, henga avila vikáonekana nni vya vyaka na vyaka.

5

¹ Kwa kuva, miili yetu ìlandanywa na migongwe ituikala apano pachilambo kwa uhiku kadiki. Henga migongwe aino paimbekwondongwa, tûnimála kuva, Nnungu achiatwing'e ding'ande dya kuikala aneko kulihunde, yani miili yahambi. Ding'ande anedyo òdèngwa na Nnungu mwene, akee vanu. Na ding'ande anedyo nni dya vyaka na vyaka. ² Na hambi kwa kuva tûikala mmigongwe aino, tûyaha mitima akuno utulindilila kwa hamu ing'ulu kuikajwa n'ding'ande

dyetu dya kulihunde. ³ Kwa kuva, tukàuwala mmili anewo wa kulihunde, tukambekwonekana kuva muchi disungu dikávele na mmili. ⁴ Nni muhiu kuva, kwa uhiku auno utuikala mun'gongwe auno wa pachilambo, tùyaha mitima kwa kutemwa. Hwetu tùyaha mitima, akee chihi ing'anya ya kuva tùlebela miili yetu ya pachilambo iuswe, henga tùlebela tuwale miili ya kulihunde, uchinga miili yetu ya kuhwa imilwe na umi ukee na ntululilo. ⁵ Nnungu mwene njo atutayalishije kwa mapindikulanyo anelo, na kummika Umumu Wanaswe nkati mwetu ààve chivikilo cha àlálá látuungulidilé.

⁶ Bahi maduva lammalele hwetu nanga patutikinyika. Tùnimala kuva patuikala mummili auno, nanga patuikala nkaya yanga Nang'olo. ⁷ Na lammalele látutèndà tùlatenda chihi kwa ing'ulupa akee kwa kulona. ⁸ Hwetu tukátikinyika, na tukanitamwa namene kuuleka mmili auno na kuhwena unaikala nkaya yanga Nang'olo. ⁹ Henga makudungilo letu ni kunkatapalila Nang'olo, ikàva tùikala mummili wa pachilambo apano au kulihunde. ¹⁰ Kwa kuva, hwetu tuvammalele lasima tuimile muyo mwa chiteng'u cha hukumu changa Kilisto, uchinga kila munu apwechele malipo kupapatana na matendo lake lambone au lahakalenge lalatendile panavele mummili wake.

Kupataniswa na Nnungu kwa indila yanga Kilisto

¹¹ Hwetu tùnimala kuva ni lasima kunnyopa Nang'olo, njo mana tùnatumabama kuvautanga vanu vanji. Nnungu ànitumala mwalehu, nanani ngùlolela kuva na mwenu mmene munitumala mwalehu. ¹² Hwetu tukálilombolela kavila kwenu mwenu, ila tùlebela tumwing'ange mwenu ing'anya ya kulyona kwajili yetu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kupata malove la kuvayang'ula avala valyôna ing'anya ya mambo laonekâna, na wala akee ing'anya ya àlálá lavêle mmitima yavo. ¹³ Ikàva twònekana kuva tùvele na ding'apedi, nni kwajili yanga Nnungu, na ikàva tùvele na ding'ano, bahi nni kwa faida yenu mwenu. ¹⁴ Kwa kuva, itamwi yanga Kilisto ituloja hwetu tukubâli kuva, munu yumo bahi nni anahwile kwajili ya vanu vammalele, na anelyo lîvele na mana kuva vammalele vâkumila kuhwa kwake. ¹⁵ Nang'e ànihwa kwajili ya vanu vammalele, uchinga avala vâva na umi, vanààve na umi kwajili yavo vene, henga kwajili ya ayula ahwîle na kufufuka kwajili yavo.

¹⁶ Bahi kutandikila vino, hwetu nanga patunnoleha kavila munu woheyo kupapatana na ding'ano dyetu dya chimunu. Na ikànava tûnnoleha Kilisto kupapatana na ding'ano dyetu

dya chimunu, henga kwa vino tukánnoleha kavila kupapatana na hali aneyo. ¹⁷ Munu woheyo akàlundanywa na Kilisto ààva chiumbe cha hambu. Mambo la kala lànipita, lola vino làidile lahambu! ¹⁸ Anelo lammalele àlatendile Nnungu atupatanisije hwetu na mwene kwa indila yanga Kilisto, na kutwing'a utumishi wa kuvapatanisa vanu na mwene. ¹⁹ Chitwamba apano nni kuva, Nnungu nni achivapatanisa vanu va pachilambo na mwene kupitila Kilisto, akuno waleka kuvavalangila masambu lavo. Nang'e àtupele ujumbe uyâmba kuvapatanisa vanu na mwene Nnungu.

²⁰ Bahi hwetu nni mabalosi vanga Kilisto, na Nnungu mwene ànchemanga mwenu kupitila hwetu. Hwetu tùtangola badala ya Kilisto akuno utunnyuwanga namene mwenu mupataniswe na Nnungu. ²¹ Kwa kuva, Kilisto nanga pánavele na sambu, henga Nnungu ányakujije nsigo wa masambu letu, uchinga kwa indila yake tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

6

¹ Bahi hwetu tukôla madengo pamo na Nnungu, tùnyuwanga múnakubàli kuileka inema imupwechedile kuhaloka kwanga Nnungu uiyahika chihi bule. ² Kwa kuva, Nnungu àtangola uvila Mmalemba Lanawe, “Nangu naniyang'ula maombu lako muuhiku aula unavaikidile.

Na nniduva alila lya kupohwa, nangu nanikuyangata.” Bahi auno njo uhiku uvaikidile, na nelo njo liduva lya kupohwa!

³ Hwetu tukátamwa kunkoheja munu woheyo kwa chinu chohecho uchinga utumishi wetu unaambike. ⁴ Na badala yake, hwetu tùlimaiha kuva tuvatumishi tuvahiu tùvá Nnungu kwa lammalele látupitilà na kulatenda. Tùnipililila namene muuhiku wa kubanika na kusikika na kulaga. ⁵ Tùnipanywa na kutaywa nnilungu na kutendewa timbwili na kukola madengo lakamajânga na kupimijwa luwono na kudoba indala. ⁶ Tùnilanguja kuva tùvele na mitima ihahwike na elimu ihalôka kwa Nnungu na tùnapililila, na tùvele na unu wambone na Umumu Wanaswe na itamwi ya uhiu. ⁷ Tùnihubili ujumbe wa uhiu na kulanguja dimongo dya Nnungu. Na mambo la haki nni latulatumila hwetu kuva muchi viko-manilo vya kupanyanila na kulichingila. ⁸ Tùnatumbyangwa na kuhebuliwa, tùtangolewa malove lahakalenge na kulombolewa. Tùvalangiwa kuva muchi vanu tulambîla, ikànavu hwetu tùtangola uhiu, ⁹ muchi tuvanu tukámaikana, ikànavu tùnamaikana namene. Tùuva muhatali ya kuhwa, henga tuvumi, tùnapanywa henga tukánakuhwa. ¹⁰ Tùnayuvajwa henga

tùnahangalala maduva lammalele. Twònekana kuva muchi amahuvani, henga tùvatajilisa vanu vohe, twònekana kuva muchi tukávele na chinu, henga tùvele na vitukutuku vyam-malele.

¹¹ Mwenu Mmakolinso, hwetu tùtangwele na mwenu bila kumpihanga, na mitima yetu ìvele chihi mwandu kwenu mwenu. ¹² Hwetu nanga patulidivila kuntamwanga mwenu, henga mwenu njo mulidivîla kututamwa hwetu. ¹³ Hambi ngùtangola na mwenu malinga anavangu, tutamwange malinga hwetu chituntamwanga mwenu.

Kulihapula mulahakalenge

¹⁴ Munalihungananye likongwa pamo na vanu vakákulupila. Dachì mambo la haki làmbekumilana dachì na mambo lahakalenge? Dachì, nng'anje ùmbekumilana dachì na lupi? ¹⁵ Dachì, pàvele na mapatano ntwani kati ya Kilisto na Nanchindenga?* Au munu akulupîla àmbepatana dachì na munu akákulupila? ¹⁶ Dachì, pàvele na mapatano ntwani kati ya Ing'ande ya Nnungu na disanamu? Kwa kuva, hwetu nni Ing'ande ya Nnungu avêle na umi, malinga Nnungu mwene chahawile kuva,

“Nìmbekala pamo navanang'o,
na kwonga pamo navanang'o.

Nìmbekuva Nnungu wavo,

navanang'o vàmbekuva vanu vangu.”†

¹⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, Nang'olo àhaua kuchidoni,

“Ukananga nnikuwa lya vanu anevo,
mulinyemye navo.

Munakamule chinu chohecho chivalangiwa kuva najisi,
na nangu nguchinimpwechelange.”

¹⁸ Nang'olo Avêle na Dimongo Dyammalele, àhaua kuchidoni,

“Nangu nìmbekuva Atata wenu,

na mwenu mùmbekuva mmanavangu, mmachilume na
mmachimahe.”

7

¹ Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva tùpewije ahadi adino dyammalele, bahi tulihahule uhakwa wammalele uhakajânga miili na disungu dyetu, na tutumbame kuva tuvanaswe mwalehu kwa kuikala kwa kunyopa Nnungu.

Ihangaladi ya Paolo

* **6:15** Nsitali auno ùlembwije Beliali, lina anelyo kwa Chieblaniya mana lake “lahakalenge,” na lítumika kumwamba Nanchindenga. † **6:16** Valawi 26:12, Ezekieli 37:27

² Hwetu tũnyuwanga mwenu mutukusumbulile mitima yenu! Kwa kuva, hwetu nanga patunkosedile munu woheyo wala kuntimbanga munu woheyo na wala kunkumba munu woheyo. ³ Nangu nikátangola malove alano kwa kunyukumu mwenu. Kwa kuva, ñnilongolela kutangola kuva, mwenu nni mmanu utuntamwanga namene. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tũvele tayali kuikala pamo na mwenu na ata kuhwa pamo na mwenu. ⁴ Nangu nankulupilanga namene mwenu, na nalyona kwajili yenu. Muibaniki yetu yam-malele, natujwa namene ntima na kuumbajwa ihangaladi.

⁵ Kwa kuva, ata patukamwele ku Makedoniya nanga patu-napumulidile wala kadiki. Tũnibanika kwa kila namuna, kwa pawelu tũtahukana na vanu vanji, na mmitima yetu, tũnayopa. ⁶ Henga Nnungu, avatũja mitima vanu vayundũla, nang'e ánitutuja mitima yetu kwa kukamola kwake Tito. ⁷ Na hwetu tukátujijwe chihi mitima yetu kwa kukamola kwake, henga pamo na namuna chimuntujije ntima. Nang'e ánituhaulila namuna chimuvele na hamu ing'ulu ya kungwona, na namuna chimuyovala, na namuna chimulihumya kwajili yangu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalala namene.

⁸ Bahi ikànavá ñninnyuvajanga kwa baluwa yangu, nangu nanga pangulyamba vino. Henga ngũlyambile chihi apala pannamaite kuva baluwa aila ñninnyuvajanga ikànavá kwa uhiku chihi kadiki. ⁹ Hambi nangu nahangalala, akee ing'anya ya kuva múvele nnihindambi, henga nahangalala ing'anya lihindambi alila lintendile muleke masambi. Kwa kuva, múniyuvajwa kupapatana na makudungilo la Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patunantendeledile mwenu chinu chohecho chihakalenge. ¹⁰ Kwa kuva, lihindambi lihalokàna na makudungilo la Nnungu linnyululiha munu kuleka masambi lake. Kuleka masambi kuntenda munu apohwe, na aneko kupohwa kukántenda munu alyambe. Henga lihindambi lihalokàna na chilambo lintenda munu ahwe. ¹¹ Bahi lolanga ntululilo wa lihindambi lihalokàna na makudungilo la Nnungu! Lihindambi anelyo lintendile mwenu mùve mmanu mma kutumbama, na mùve mmanu mma kulitetela na mùve mmanu mma kuisunalila sambi na mùve mmanu mma kupilikana, na kuva mmanu muvèle na hamu ing'ulu ya kungwona, na mùve mmanu mma kulihumya kwajili yangu, na mùve mmanu mma kulembela namene kuuhukumu ubaya. Na mwenu mùnilanguja kwa kila namuna kuva nanga pamunavele na likosa kumwamba munu ayula atendile likosa.

¹² Bahi ikànavá ñnilemba aila baluwa, henga akee kwajili ya ayula atendile likosa au ayula wankosedile. Henga

makudungilo langu lávele mupate kumala itumbami imuve-nayo pameho panga Nnungu kwajili yetu. ¹³ Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tunitujwa namene mitima.

Henga akee chihi kutujwa mitima yetu bahi, ila Tito nanang'e ànituhangalaja kwa ihangaladi yavenayo kupapatana na namuna mwenu mmammalele chimuntujije ntima. ¹⁴ Nangu íninnombolelanga namene pameho panga Tito, na mwenu nanga pamungumatohije. Na kila chinu chitunan-nyaulidile mwenu chívele chihi cha uhiu, na akula kun-nombolelanga kwetu pameho panga Tito kùnimaihwa kuva kuhiu. ¹⁵ Bahi Tito ànantamwanga namene mwenu mmam-malele, asa apala pakumbukila namuna chimunavele tayali kumpilikana na chimumpwechedile kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela. ¹⁶ Nangu nahangalala namene ing'anya nankulupilanga kwa kila chinu.

8

Kuhumya sadaka kwa ntima wambone

¹ Mmakukulupila avangu, hwetu tūnatamwa namene mumale namuna Nnungu chalajalidile inema makuwa la vanu vankulupila Yesu la aneko ku Makedoniya. ² Vakúkulupila va aneko vánilingwa namene kupitila kubanika kwa namene. Henga vániumbalwa namene na ihangaladi, ikànavá vévele amahuvani namene, henga vávele na ntima wa kuhumya. ³ Nàshuhudila kuva, kwa kutamwa kwavo vene, vánihumya kupapatana na chivachilihululila, na ata kupunda chivachilihululila. ⁴ Vánituyuwa namene tuveng'e wasa wa kukumilana na hwetu muutumishi wa kuvayangata vakúkulupila va ku Yelusalemu. ⁵ Anecho chívele chinu chitukachilolela! Vátandilike ulihumya vene kwajili ya Nang'olo, na nkulihumya kwajili yetu hwetu, kupapatana na chalembela mwene Nnungu. ⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, tūninnyuwa namene Tito amalilile utumishi anewo wa kunnoja mwenu mùùve na ntima wa kuhumya malinga chatandilihije. ⁷ Mwenu mùniombalwa kila chinu, ing'ulupa na uweso wa kutangola na uweso wa kumala, na kila namuna ya kutumbama, na itamwi aila itunannyundile mwenu. Bahi kupapatana na anelo, uchocho tūlembela muumbajwe namene inema aino ya kuhumya.

⁸ Nangu nikátongola uvila kwa kumwamulu, henga ngùlembela ninningange mwenu kwa indila ya kulingananya itumbami yenu na ya vanu vanji, uchinga itamwi yenu ipate kumaikana kama nni ya uhiu. ⁹ Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chiinavele inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ikànavá ávele na utajili, henga álitendile kuva mmahuvani

kwajili yenu uchinga mupate utajili wa chinnungu kupitila umahuvani wake. ¹⁰ Bahi kupapatana na anelyo, nangu nìmwing'anga ushauili umbenfâla namene mwenu. Mwaka upitile mwenu mwávele mmatandi, akee chihi kuhumya weka, ila pamo na makudungilo la kutenda uchocho. ¹¹ Bahi vino, muhwenehe kuhumya na kumalilila. Kupapatana na chimunavele na ntima wambone wa kukudungila kuhumya, bahi mùùve na ntima wambone wa kumalilila kuhumya kupapatana na uweso wa dimali dimuvenadyo. ¹² Kwa kuva, ikàva munu àvele na ntima wa kuhumya, Nnungu ànapwechelela achila chahumya kupapatana na achila chavenacho, akee kupapatana na achila chakavenacho. ¹³ Nangu nikee na mana kuva, mwenu mùlebelewa mubanike kwajili ya kuvayangata vanu vanji, henga chingwamba nangu nni kuva, papwawe na kulinganana. ¹⁴ Bahi kwa kuva mwenu vino mùvele na dimali dipundìle, mùnahulula chihi kuvayangata avala vakávele na chinu, uchinga navanang'o pavambekuva na dimali dipundìle vapate kunnyangatanga mwenu mukàsikika. Na kutenda uchocho, kùmbekuva na kulinganana, ¹⁵ malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
 “Ayula alopwêle vyohe namene nanga panaisaliwije vituku-
 tuku vyohe namene,
 na ayula alopwêle kadiki nanga panapwelewejije.”

Tito na vakúkulupila avake

¹⁶ Nangu nìnshukulu Nnungu ampêle Tito ntima wa kutumbama kunnyangatanga mwenu, malinga chitovenawo hwetu. ¹⁷ Patunnyuwite Tito, nang'e ánikubali kumwongelanga mwenu kavila, na ávele na hamu ing'ulu ya kuída unamwongelanga. ¹⁸ Pamo na Tito, tùntuma na nkúkulupila nnyetu, munu alombolêwa namene na makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu, ing'anya ya utumishi wake kwajili ya Malove Lambone. ¹⁹ Uchocho, munu aneyo ànitandolwa na makuwa la vanu vankulupîla Yesu, uchinga apapatane na hwetu mmwanda wetu wa kupelekeja dinujo dyetu ku Yelusalemu, utumishi utuutenda kwajili ya ukulu wanga Nang'olo na ulangûja hamu yetu ya kuvayangata vanu vanji va aneko.

²⁰ Tùnapapatana uchinga tulinyemye na masitaka la vanu vanji kuyamba dimali adino dyohe dítuchùngà. ²¹ Kwa kuva, hwetu tùnatumbama namene kutenda lambone, akee chihi pameho panga Nang'olo, henga na pameho pavanu.

²² Hwetu tùntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu yunji chalumo na alumi Tito. Nkúkulupila aneyo, hwetu tùinninga myanda yohe, na maduva lammalele ànilanguja

kuva ànatumbama namene. Na hambi nang'e nni munu wa kutumbama namene kwa kuva ànankulupilanga namene mwenu. ²³ Na kwa habali ya Tito, nang'e nni nnyangu ungukola nawe madengo kwajili yenu. Na kuyamba avala vakúkulupila avetu vanji vaída pamo nanang'e, anevo nni vajumbe va makuwa la vanu vankulupîla Yesu, vatumîka kwajili ya ukulu wanga Kilisto. ²⁴ Bahi muvamaihe itamwi yenu ava vajumbe pamo na Tito, uchinga makuwa la vanu vankulupîla Yesu vapate kuimala itamwi yenu, na ing'anya ya hwetu kunnombolelanga mwenu.

9

Nsada kwa vakúkulupila va ku Yelusalemu

¹ Akee lasima nangu ninnembile kuyamba nsada up-elekêjwa kwajili ya vakúkulupila vaikâla ku Yelusalemu. ² Nangu ñnimala namuna chimuvele na hamu ya kuyangata, na nalyona kwajili yenu muyo mwa vanu va Makedoniya. Ñnivahaulila kuva, mwenu mmakukulupila avetu mma chilambo cha ku Akaya mwávele tayali kuyangata kutandikila mwaka upitîle. Bahi kwa kupitila itumbami yenu ya kuyangata, uchocho mùvatendile vanu vohe navanang'o vahumye. ³ Bahi hambi ñivatuma anevo vakúkulupila avetu uchinga kunnombolelanga kwetu kunàave kwa bule. Na nangu ngùlembela mùùve tayali malinga chininnyaulidile. ⁴ Kwa kuva, ikàva vanu va ku Makedoniya vaida pamo na nangu na tukànanankojange mùvele tayali, hwetu tùmbezata dihoni namene kupapatana na chininkulupilanga, na nangu nikátangola chinu kuyamba dihoni dimumbepata. ⁵ Bahi ngwónite kuva inakatapala kuvayuwa vakúkulupila avetu ava valongolele kuida aneko uchinga vapanganye vitukutuku avila vimulaidile kuhumya kwa kutamwa kwenu. Na kwa kutenda uchocho vimbekuwa vivèlè tayali, na ìmbelanguja kuva mùvihumije kwa ntima wa kutamwa akee kwa kukolokohwa. ⁶ Bahi kumbukilanga malove lahaûla kuva, “Ayula apânda kadiki àmbefuna kadiki, na ayula apânda vyohe àmbefuna vyohe.” ⁷ Bahi kila munu ahumye muchi chakudungidile, akee kwa kuhinginika wala akee kwa kukolokohwa. Kwa kuva, Nnungu ànantamwa namene munu ahûmya kwa kuhangalala. ⁸ Na Nnungu ànahulula kumwombajanga mwenu balaka na kupundiha, uchinga munasikikile chinu chohecho maduva lammalele, na muhalije kuyangata kila namuna ya madengo lambone. ⁹ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Àhumije vyohe, na kuveng'a amahuvani, Na uwambone wake ukee na ntululilo.”

¹⁰ Nnungu njo amwîng'a nkúpanda dimbeyu na nkate wa kulya. Uchocho, nang'e achiamwing'ange mwenu na kuyenjeja achila chimuvenacho uchinga mùùve na ntima wambone wa kuhalija kuhumya. ¹¹ Nang'e àmbentendanga mwenu kuva mmakupata mma kila namuna uchinga maduva lammalele mulanguje mitima ya kuhumya, na vanu vânsbukùlù Nnungu kwajili ya nsada utuvapelekejija, kuhaloka kwenu mwenu. ¹² Kwa kuva, utumishi auno wa kuhumya nsada ukáfala chihi kwa kuvayangata vakúkulupila uchinga vapate vitukutuku vivasikikidile, henga na kwa indila aneyo vanu vohe vânsbukulu Nnungu. ¹³ Bahi kupapatana na namuna imumbelimaiha mmene kupitila utumishi auno, ichiintumbyange Nnungu. Kwa kuva, mwenu múnikulupila Malove Lambone lannyâmba Kilisto, na muchimulakamule kwa kukumilanila dimali dyenu pamo na vanang'o na vanu vammalele. ¹⁴ Bahi vachivannyuwilange namene mwenu ing'anya ya inema ing'ulu imujaliwije na Nnungu. ¹⁵ Ashukuliwe Nnungu kwajili ya inujo yake itukahulula kuihaulisa saana!

10

Paolo àtetela utumishi wake

¹ Bahi nangu Paolo nînyuwanga mwenu kwa upole na kwa uwambone malinga aula wanga Kilisto. Nangu nni ayula uvanguhula vanu kuva ni mpole panguva pamo na mwenu, henga nakalipa panguva kulehu na mwenu. ² Nangu nînyuwanga mwenu kuva, panimbekamola kwenu mwenu, munangutende ngukalipe. Kwa kuva, nni muhiu kuva, nîmbevakalipila vanu avala vammalele vatênda kuva hwetu tûikala kwa kuupapata mmili. ³ Kwa kuva, ikâna tûikalanga pachilambo, henga tukápanyana ing'ondo kwa namuna ya chimmili. ⁴ Na vikomanilo vitutumila muing'ondo vikee vya chimmili, ila vikomanilo vyetu nni dimongo dya Nnungu dihulûla kwondonganga mángongo, ⁵ yani twòndonganga mawaso lammalele la kulambila na kubamola vidivilo vyammalele vivalinowela vanu, vivadivîla kummala Nnungu. Tûlatwala litwala mawaso lammalele la vanu la kuntahuka Nnungu na kuvahunda vampilikane Kilisto. ⁶ Hwetu tûvele tayali kuchihukumu asabu kila chitendo cha kutahuka, apala pamumbelanguja kuva mùnapilikana mwalehu.

⁷ Mwenu mùlola chihi vitukutuku kwa pannima. Munu woheyo alikulupîla mwene kuva nang'e nni wa Kilisto, àlembelewa amale kuva na hwetu uchocho nni tuvanu tûvâ Kilisto. ⁸ Bahi ikâna nangu ñnipundiha kulyona ing'anya ya mamulaka latwing'ile Nang'olo, nangu nanga pangwona dihoni, kwa kuva mamulaka anelo nni kwajili ya kundenganga

mwenu muing'ulupa na akee kum'bamolanga. ⁹ Nangu nikátamwa ngwonekane kuva nannyopehanga kwa baluwa dyangu. ¹⁰ Kwa kuva, vanu vanji vâhaua kuva, “Baluwa dyanga Paolo dinayoha na ðivele na malove lavêle na dimongo. Henga pávâ pamo na hwetu, àonekana chihi kuva munu wa kudabadanga na itangodi yake ìiva chihi ya kuhebuliwa.” ¹¹ Munu atangôla malove malinga anelo, àlembelewa amale saana kuva, malove latulemba n'dibaluwa dyetu patuva kulehu na mwenu nanga palatindana na matendo latutenda patuva pamo na mwenu.

¹² Nni muhiu kuva, hwetu tukálinga kulilandanya au kulilingananya na vanu valilombolêla vene. Vanu anevo nni mavelu. Vâlipimanga vene kupapatana na chipimo chavo vene na kulilingananya na vene. ¹³ Hwetu tukambelyona kupunda chitulembelewa, henga tûlembela tulyone kwajili ya àlalá lahumidîle mmadengo àlalá latwing'île Nnungu, na látutendìlè hwetu kuhwika mpaka kwenu mwenu. ¹⁴ Hwetu twaniida kwenu mwenu unannyanjajija Malove Lambone lamwâmba Kilisto, tena twavele tuvatandi kutenda uchocho. Bahi patulyona kwajili ya mamulaka letu kwenu mwenu, nanga patuyomboka mikuka yetu. ¹⁵ Uchocho, hwetu nanga patulyona ing'anya ya madengo la vanu vanji. Henga tûlolela kuva, ing'ulupa yenu paimbekuva uiyenjejeka, tunahulula kukola madengo makulungwa namene kwenu mwenu kupapatana na chipimo cha madengo latwing'île Nnungu. ¹⁶ Anepo nni patumbehulula kuhubili Malove Lambone mmilambo vya kulehu namene, kupulung'anya kwenu mwenu. Kwa kuva, hwetu tukátamwa chihi kulilombolela ing'anya ya madengo lavakodile vanu vanji.

¹⁷ Henga Malemba Lanaswe lâhaua kuchidoni, “Munu alembêla kulyona, bahi alyonele Nang'olo.” ¹⁸ Kwa kuva, munu akubalíwa, akee ayula alilombolêla mwene, henga nni ayula alombolêwa na Nang'olo.

11

Paolo na mitume va kulambila

¹ Bahi ikaniva saana mungupililile kadiki matangodi langu la chivelu! Chonde nînyuwanga mungupililile. ² Nangu nîmmikila mwenu wiu malinga Nnungu chammikila mwenu wiu. Kwa kuva, mwenu mùvele muchi bikila ahahwîke ungumposejije nnume yumo, yani Kilisto. ³ Henga nangu nayopa kuva, malinga ayula nnyongo chanannambidile Hawa kwa ulamba wake, ding'ano dyenu nadinang'o ðinahululika kuhochejwa, nkuleka kukulupika kwenu na ukamilifu wenu kwanga Kilisto. ⁴ Mwenu mùnapililila lammalele lavannyaulila vanu vanji, ikánava

vànyyubilila habali dya Yesu yunji utukannyubilate hwetu, au kunnyubilila habali dya Umumu Wanaswe yunji tafauti na ayula umunampwechedile au kunnyubilila Malove Lambone tafauti na àlálá lamunayambukidile.

⁵ Nangu ngwòna kuva avala vavalangíwa kuva muchi mitume vakulu namene, anevo vakángupunda nangu.

⁶ Ìnahululika kuva nangu nikee nimunu ngumaíte kutangola saana, henga kuyamba elimu, nangu ñnivanayo namene. Na chinu anecho, hwetu tùnichilanguja kila pachinu na kila uhiku.

⁷ Nangu ñnilisulupuha kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone langa Nnungu bila kudai nshahala uchinga mwenu mupate kutumbyangwa. Dachì, nangu natendile likosa kutenda uchocho? ⁸ Panichikola madengo kwenu mwenu, makuwa lanjì la vanu vankulupíla Yesu nni vachinguhudumila. Yavele muchi ngùpakanywele dimali dya vanu anevo na kuditumila kwa kunnyangatanga mwenu. ⁹ Pannavele kwenu mwenu, nangu nikanantemile munu woheyo kwa àlálá lannasikikidile, kwa kuva, vakúkulupila avetu vahaléke ku Makedoniya váníngupelekejija vitukutuku vyammalele vinnasikikidile. Nangu nanilinyemya uchinga nnanteme munu kwa namuna yoheyo na nguchinguhwenehe kutenda uchocho. ¹⁰ Kupapatana na uhiu ungutangola malinga Kilisto, nangu ngùhauila kuva nanga munu ambehulúla kungudivila kulyona kuyamba chinu anecho, nchilambo chammalele cha Akaya. ¹¹ Dachì, ing'anya ntwani níkántemanga mwenu? Dachì, ing'anya níkántamwanga mwenu? Nanga, Nnungu mwene ànimala kuva nantamwanga.

¹² Nìmbehweneha kutenda muchi chingutenda hambì, uchinga nivadivile avala valembéla kulyona kuva, vákola madengo muchi hwetu. ¹³ Vanu anevo nni mitume va kulambila, vákola madengo kwa ulamba, na kulilambilila kuva mitume vanga Kilisto. ¹⁴ Chinu anecho chikee cha kukanganya, kwa kuva ata Nanchindenga mwene ànalilambilila kuva muchi malaika wa nng'anje. ¹⁵ Bahi chikee chinu cha kukanganya ikáva vatumishi vake vànalilambilila kuva muchi vatumishi va haki. Na ntululilo wavo, vàmbelipwa kupapatana na matendo lavo.

Kulyona kwanga Paolo ing'anya ya kubanika kwake

¹⁶ Nangu ngùhauila kavila kuva, munu woheyo anangutende nangu kuva livelu. Henga mukànutenda kuva livelu, bahi mwechelange malinga livelu uchinga nanani ngupate kulyona kadiki. ¹⁷ Malove anelo lángutangòlà kuyamba kulyona kwangu lakápapatana na kutamwa kwanga Nang'olo, henga ngùtangola chihi muchi livelu. ¹⁸ Vanu

vohe vånalyona kwa namuna ya chimmili, bahi ing'anya ya anelyo, nanani nguchingulyone. ¹⁹ Mwenu mûlyona kuva mùvele na lúnda, njo mana mùnatamwa namene kuvapililila mavelu! ²⁰ Mwenu mùmpililila na munu antendânga mwenu kuva muchi mmatumwa au amwivîla dimali dyenu au ankumbânga au antawalânga kwa mabafu au ampanyânga kumeho! ²¹ Nangu ngwòna dihoni kuhaula kuva, hwetu twanidabadanga namene mmambo anelo, yani nanga patunahulwile kutenda muchi vanang'o!

Henga kwa chinu chohecho chivalînga kulyonela, nanani ngulyonela uchocho. Anepo nangu ngûtangola muchi livele. ²² Dachì, vanang'o nni Vaebhaniya? Nanani uchocho. Dachì, vanang'o nni Vaisilaeli? Nanani uchocho. Dachì, vanang'o nni vanu va nnukolo lwanga Iblahimu? Nanani uchocho. ²³ Na vino nîmbetangola muchi nin'ding'apedi kuva, ikàva vanang'o nni vatumishi vanga Kilisto, nanani nni ntumishi wake kupunda vanang'o. Kwa kuva, ngùkodile madengo lanonôpa namene kupunda vanang'o, ñnitaywa nnilungu myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ñnipanywa myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ngúvele muhatali ya kuhwa myanda yohe kupunda vanang'o. ²⁴ Kwa Vayahudi, nanisulubulwa myanda nnyano, mijeledi salasini na tisa. ²⁵ Nanipanywa dimbalavala myanda mitatu, na mwanda umo vånilinga kunguwalala kwa kungu-panya mayanga. Na myanda mitatu, ingalava innakwedile yanititimila ing'anya ya kulumukana. Na mwanda umo, ñniikala m'bahali liduva lyammalele. ²⁶ Mmyanda yangu yohe ngùkojene na hatali ya mavambwe la myuto, na hatali ya vakúpalaula, na hatali kuhaloka kwa Vayahudi avangu na hatali kuhaloka kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngúvele muhatali n'dimanga na mwilanga na m'bahali, na hatali kuhaloka kwa vanu valilambilîla kuva vakúkulupila. ²⁷ Ñniyakaduka na kukola madengo lanonôpa, na kucheja myanda yohe. Myanda yohe ñnibanika kwa indala na inyota, na myanda yohe ñnikolokohwa kuikala bila kulya. Ñnitetemela imepo kwa kukoha dinguwo dya kulivimba. ²⁸ Na ukàlekana na anelo lammalele, kila liduva nangu nîlayanda makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu. ²⁹ Vakúkulupila avangu vakàdidimanga, uchocho nanani nadidimanga. Na vakúkulupila avangu vakàkohejwa kutenda sambì, nangu natunuuka namene.

³⁰ Nangu nikàlembelewa nilyone, bahi nîmbelyona kwajili ya kudidimanga kwangu. ³¹ Nnungu, Atata wa Nang'olo Yesu, alombolêwa vyaka na vyaka, nang'e ànimala kuva nanga pangulambila. ³² Pannavele ku Dameski, nkulu wa imanga

aneyo, anavele pahina muutawala wanga Nfalume Aleta, nang'e ávavikile matiyala mmilango ya imanga aneyo uchinga vangukamule. ³³ Henga vakúkukupila avangu nkungutaya nnikalala likulungwa, nkungupeleha palidilisha lya lingongo lya imanga, nkungusulupuhija pahi, nanani nkùpata kupalanyoka mmakono lake.

12

Maono lamwâmba Paolo na idabadangi yake

¹ Bahi nangu nîmbehweneha kulilombolela ikànavá nanga faida. Henga vino nîmbetangola kuyamba maono na mahunulo langupete kuhaloka kwa Nang'olo. ² Nangu ñnimmala munu yumo alundêne na Kilisto. Vyaka kumi na ncheche vipitîle, munu aneyo ánitwaliwa mpaka lihunde lya tatu. Nangu nikámaite ikáva ányanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte. ³ Nangu ngùuyila kavila kutangola kuva, ngùmaite kuva, munu aneyo ányanyuliwa mpaka Paladiso. Na nikámaite ikáva munu aneyo ányanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte. ⁴ Aneko ku Paladiso, aneyo munu nkupilikana habali dya mambo lakátangoleka, lakáluhusiwa munu kulahaulisa. ⁵ Bahi nangu nîmbelilombolela kwajili ya munu malinga aneyo, henga nikámbelilombolela kwajili yangu nimwene. Nîmbelilombolela chihi ing'anya ya idabadangi yangu. ⁶ Ikàchiva ungulembela kulilombolela ing'anya ya maono anelo, nangu nikánave livelu, kwa kuva, nikátangwele chihi uhiu. Henga nangu ngùnyema kulilombolela, uyopa vanu vànangwona kuva ninkulu kupunda àlalá langulatenda na kulatangola.

⁷ Henga uchinga nnapunde kulilombolela namene ing'anya ya kupwechela anelo mahunulo, mummili mwangu ngùjaliwije hali ingusumbûla muchi mwiva. Hali aneyo ìvele muchi n'jumbe wanga Nanchindenga, ìnangubaniha na kungudivila kuchinga nnapundihe kulilombolela. ⁸ Bahi nangu naninnyuwa Nang'olo myanda mitatu uchinga anguusije hali aneyo. ⁹ Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, "Inema yangu ìnatosá kwakuwe, kwa kuva dimongo dyangu ìtimiswa kupitila idabadangi." Bahi nîmbelilombolela kwa kuhangalala kuyamba idabadangi yangu uchinga nguumbajwe dimongo dyanga Kilisto. ¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalalila idabadangi yangu, na kutongolwa malove lahakalenge, na kulagihwa na kubanihwa na kupatihwa siki kwajili ya Kilisto, kwa kuva pangudabadanga njo panguva na dimongo.

Paolo ávayanda Vakolinso

11 Ngùtangola muchi livelu, henga mwenu njo mungutendile nangu ngùve uvila. Mwenu njo muchilembelewa mungulombolele. Kwa kuva, nangu nikee pahi pavanu anevo vavalangîwa kuva muchi mitume vakulungwa, ikànavu nangu nikee chinu kwenu mwenu. 12 Matendo lamaîha kuva nangu nintume, lànitendeka mmwenu kwa ipilidi yohe, kwa kupitila vimaiho na lakukanganya na masaibu. 13 Dachì, mùpungukiwije na balaka ntwani kupunda makuwa lanji la vanu vankulupîla Yesu ikànavu chihi aila ya kutemwa na nangu kwa kupata nsada kuhaloka kwenu? Mungusamehe kwa likosa anelyo. 14 Vîno nangu ngùvele tayali kwida kwenu mwenu mwanda watatu, na nangu wala nikambentemanga. Kwa kuva, nikambelambela chinu chohecho kuhaloka kwenu, henga nimbennembela chihi mwenu. Kwa kuva, akee madengo la vavana kuvavikila vavavelêke akiba, henga nni madengo la vakuvelêka kuvavikila vavana akiba. 15 Nangu nimbhangalala kutumila vyammalele vinguvenavyo, na kulihumya nimwene kwajili yenu. Dachì, mwenu mùmbengutamwa nangu kadiki ati ing'anya ya kuva nangu nîntamwanga mwenu namene?

16 Bahi mwenu muchimuyambukile kuva, nangu nanga pannantemenge mwenu. Henga vanu vanji vâtenda kuva nangu ngùvele na ulamba na nîmpete mwenu kwa ulamba. 17 Dachì, nangu ñnimwivilanga kwa kupitila munu woheyo unantumile kwenu mwenu? 18 Nangu nînyuwite Tito aide kwenu mwenu, na nîntumile pamo na nkùkulupila nnyetu yunji. Dachì, mùmbehaula kuva Tito ánimwivilanga? Nangu na Tito tulojwa na Umumu Wanaswe uyumo na kwonganga umumo?

19 Dachì, mwenu mùtenda kuva mpaka hambì hwetu tûvechinkulitetela muyo mwenu? Nanga, henga hwetu tûtangola mambo anelo muyo mwanga Nnungu malinga tuvanu tulundanywîje na Yesu Kilisto. Mmakukulupila avangu, mambo anelo lammalele nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa. 20 Kwa kuva, nalipwalela kuva, panjika panimbeida kwenu mwenu nikambenkojanga muchi chingulembela, na mwenu nkambengwona muchi chimulembela. Nalipwalela panjika pâmbekuva na mapwatano, na wiu na kusunala na kutahuka na kulambililana na kulambana vikohi na kulyona na timbwili, mmwenu. 21 Nangu nalipwalela panjika panimbeida kavila kwenu mwenu, Nnungu wangu âmbengutenda kavila kuva na dihoni muyo mwenu. Na nangu nîmbekuta kwajili ya vanu vohe vatendile masambi, vanu vakánaleka kutenda lahakalenge na umalaya na kulavalava.

13

Idumi ya ntululilo na disalamu

1 Auno umanganika nni mwanda wangu watatu wa kwida kwenu mwenu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kila lisitaka lilembelewa limaihwe kwa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.”² Nangu nanin'dumanga mwanda wavili pannavele pamo na mwenu. Na hambi panikavele pamo na mwenu ngũuila kavila kun'dumanga kuva, panimbeida kavila kwenu mwenu nĩmbevahukumu asabu avala vatendĩle sambĩ machedo na vanji vammalele.³ Nĩmbetenda uchocho ing'anya mwenu mũlembela mumaihwe kuva Kilisto ànatangola kupitila nangu. Nanang'e akádabadanga kwenu mwenu muchi nangu, henga nang'e àlanguja dimongo dyake kwenu mwenu.⁴ Ikànavá Kilisto ávambwije munsalaba avèlè muhali ya chimmili, ya kudabadanga, henga vino àikala kwa dimongo dya Nnungu. Uchocho, nangu na avangu, kwa kulundanywa nawe tũũva tuvanu tũvá kudabadanga muchi chanavele Kilisto. Henga patumbensugulikilanga mwenu kwa kumwasibu, muchimumale kuva hwetu tuvumi kwa dimongo dya Nnungu malinga chavele nang'e.

5 Lilolehe mwenu mmene uchinga mupate kumala ikàva mũnihwĩnga mũing'ulupa. Lilingange mwenu mmene. Mwenu mũnimala kuva Yesu Kilisto àikala mmwenu, na ikànave uchocho, ing'ulupa yenu ikee ya uhiu.⁶ Henga ngũlolela kuva, mwenu muchimumale kuva, ing'ulupa yetu nni ya uhiu.⁷ Hwetu tukánnnyuwa Nnungu uchinga vanu vanji vaone kuva ing'ulupa yetu nni ya uhiu, henga tũnnnyuwa Nnungu uchinga munatende chinu chohecho chihakalenge na muhwenehe kutenda lambone ata kuyonekana kuva ing'ulupa yetu ikee ya uhiu.⁸ Kwa kuva, hwetu tukátamwa kutenda chinu chohecho chitahukàna na uhiu. Na chinu chituhulũla kuchitenda nni kuuhweneha uhiu.⁹ Mwenu pamuva na dimongo, hwetu tũnahangalala ikànavá tuvene twònekana kuva tũnadabadanga. Na hwetu tũnannnyuwilanga uchinga mukamilike.¹⁰ Aino njo ing'anya ingutènda nangu ninnembile mwenu malove alano nguvèlè kulehu na mwenu, uchinga panimbekuva pamo na mwenu nnakalipe kupapatana na mamulaka láníng'ìlè Nang'olo. Kwa kuva, mamulaka anelo nni kwajili ya kun'denganga mwenu mũing'ulupa, akee la kum'bamolanga.¹¹ Mmakukulupila avangu, nangu ngũmalilila baluwa aino kwa kutangola kuchidoni, hangalalanga. Tumbama namene kuva mmakamilifu na mutujane mitima mmene kwa mmene. Mukudungile ulamo na kuikalanga kwa amani, na Nnungu wa itamwi achieve pamo na mwenu.

¹² Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Vakúkulupila vammalele vànansalimilanga.

¹³⁻¹⁴ Hwetu tùnnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo Yesu Kilsto, na itamwi ya Nnungu na ilundanywi yenu na Umumu Wanaswe, viìve pamo na mwenu.*

---

* **13:13-14** Tafasili dinji malove alano lahaûla kuva, “Vanu vammalele va Nnungu vànansalimilanga,” làlembwije munsitali wa 13. Na malove la nsitali wa 13 làlembwije munsitali wa 14. Henga tafasili dinji vâtendile muchi chitutendile hwetu.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vagalatiya Ulongoledi wa baluwa ya Vagalatiya

Baluwa ya Vagalatiya ñembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo áilembile baluwa aino mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 48 mpaka wa 57 kutandikila mwaka wavelek-
wejije Yesu Kilisto. Na ávalembidile vakúkukupila va chilambo cha Galatiya, sehemu ing'ulungwa ichitawaliwa na Valoma. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite pachinu pachilembila Paolo baluwa aino, henga vohe vátenda kuva ñembwije muimanga ya Efeso au ku Kolinso.

Paolo áilembile baluwa aino wavalonda vakúkukupila vammalele va ku Galatiya, yani Vayahudi pamo na vakávele Vayahudi. Áñilemba uchinga avatahuke Vakilisto va Chiyahudi vachihunda mahundo la kulambila lachihaula kuva, nni lasima vakúkukupila vadikamule Sheliya dya Chiyahudi divêle Nnilailano Iya Kala, asa-asa sheliya ichivalembela vanu va Nnungu vammalele vayaluke. Vanu anevo vávánamatija vakúkukupila vakávele Vayahudi vayaluke uchinga vâáve Vakilisto. Uchocho, vanu anevo vátahuka utume wanga Paolo. Njo mana Paolo ániutetela utume wake kwa kulonjelela namuna chanavele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na namuna chajukile kuva ntume (sula ya 1:11-2:14). Na Paolo ánilatetela Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa kueleza kuva, upohi upatikana chihi kwa kunkukupila Yesu Kilisto bahi, akee kwa kuikamula chihi Sheliya (sula ya 2:16). Upohi ùhalokana chihi na uwambone wa Nnungu, na wala ukálingila matendo la vanu.

Uinjipihwa wa baluwa ya Vagalatiya

1. Sula ya 1:1-5, Paolo átandaika baluwa yake kwa kulasalimila makuwa la vanu vankukupila Yesu la chilambo cha ku Galatiya.
2. Sula ya 1:6-2:21, Apano Paolo anamaiha kuva vanu nanga pavapohwa kwa kuikamula Sheliya. Ánamaiha kwa áтана kuva, nang'e ávele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na ánitumbama namene kudikamula Sheliya dya Chiyahudi, henga nanga padinantendile atendwe kuva wambone pameho panga Nnungu. Na mitume vanji vánikubaliana nawe kwamba chinu anecho.
3. Sula ya 3-4, Paolo áeleza namene kwamba nafasi ya Sheliya na inema muupohi.

4. Sula ya 5-6:10, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha lambone la Chikilisto.
5. Sula ya 6:11-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila na kuvakumbusa kuva kupindikulanywa na kujuhwa kuva chiumbe chahambi nni chinu cha mana namene kuliko kudikamula Sheliya, malinga aila ya kuyalulwa.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹⁻² Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa vakúkulupila avetu vammalele vavêle pamo na nangu. Nangu Paolo ngùchemwije kuva ntume, akee kwa kutandolwa na vanu na wala akee kwa kupitila mamulaka la munu fulani. Henga nangu ngùchemwije na Yesu Kilisto na Nnungu Atata anfuwîle Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Hwetu tuvammalele túnnebilanga baluwa aino mwenu makuwa la vanu vankulupila Yesu la chilambo cha ku Galatiya. ³ Hwetu túnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vîive pamo na mwenu.

⁴ Kilisto álihumije mwene kwajili ya masambi letu muchi chanalembidile Nnungu Atata wetu, uchinga atupohe kuhaloka nchilambo achino chihakapwêle mambo lahakalenge. ⁵ Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka. Amina.

Malove Lambone la uhiu

⁶ Nangu nakangana, kumwonanga mwenu namuna chimupiyanyije kunneka Nnungu anchemênge mwenu kwa kupitila inema yanga Yesu Kilisto, na kupapata indila inji ililambilila kuva nni Malove Lambone. ⁷ Nni muhiu kuva, nanga Malove lanji Lambone, henga pàvele vanu vantimbânga mwenu na valembêla kulapindikulanya Malove Lambone langa Kilisto. ⁸ Henga ata kuiva hwetu tuvene au malaika akânnyubilila mwenu Malove Lambone latindâna na àlalá latunnyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu. ⁹ Hwetu twaninnyaulilanga mwenu, na túnnyaulilanga kavila kuva, munu woheyo ambennyubilila Malove Lambone latindâna na àlalá latunnyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu.

¹⁰ Dachí, nangu ngùtaha kukubaliwa na vanu au Nnungu? Au nangu ngùtaha kuvakatapalila vanu? Ikàchiva ungutàhà kuvakatapalila vanu, nangu nikánave ntumishi wanga Yesu Kilisto.

Paolo chachemwije na Nnungu

¹¹ Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, Malove Lambone laninnyubilidile mwenu lakávele

la chimunu. ¹² Nanangu nikánalapwechedile kuhaloka kwa munu woheyo, na wala nikánahundwije na munu, henga Yesu Kilisto njo alahunukwîle kwang'une.

¹³ Mwenu múnipilikana namuna chinichiikala anepo machedo, panichiipapata dini yangu ya Chiyahudi. Mùnimala namuna chinnavalagihije namene vanu vankulupîla Yesu, na kulembela nivamalile mwalehu. ¹⁴ Nangu únivalongolelela Vayahudi avangu vohe va changa changu kwa kuipapata dini ya Chiyahudi, kwa kuva, únitumbama namene kulakamula mahundo la anyakala vetu.

¹⁵ Henga Nnungu ángutandwele nangu kabla nikánambivelekwa, nkunguchema kwa inema yake. Nang'e íninkatapolila, ¹⁶ kunnyunukula Mwanawe kwang'une uchinga nilahubili Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi. Anepo nangu nikanaujene na munu woheyo, ¹⁷ na wala nikanapite ku Yelusalemu kwa avala mitume vangulongoledîle kuva mitume, henga ngútandilike kuhwena kuchilambo cha ku Alabiya hoti, koka nkuuya kavila ku Dameski. ¹⁸ Paipitile myaka mitatu, nangu nkuhwena ku Yelusalemu unamwona Petulo,* nkuikala aneko maduva kumi na nnyano. ¹⁹ Henga wala nanga ntume yunji unnamwonite, ila Yakobo nnung'une Nang'olo weka. ²⁰ Nangu nimmahija mwenu pameho panga Nnungu kuva, mmalove alano langunnembila mwenu, nangu nanga pangulambila.

²¹ Lukoto, nangu nkuhwena chilambo cha ku Siliya na chilambo cha ku Kilikiya. ²² Mmaduva anelo makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Yudeya vávele vakánambingwona, ²³ henga vápilikana chihi kuva, “Ayula achitubaniha anepo patandi, nelo àihubili ing'ulupa uila yachitimbanga anepo patandi.” ²⁴ Bahi vanu anevo nkuntumbyanga Nnungu ing'anya yang'une.

2

Paolo na mitume vanji

¹ Paipitile myaka kumi na ncheche, nangu nkuhwena kavila ku Yelusalemu chalumo na Banaba, nkupapatana na Tito. ² Ngúpite aneko ing'anya Nnungu áninguhunukulila nguhwene. Aneko nkunakojana na vakúlodya paweka, nkuvahaulila Malove Lambone languhubili kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngútendile uchocho uchinga madengo langu langukodile na langukola, lanààve chihi la bule. ³ Henga Tito, ayula anapapatene na nangu nanga pananamatiuwe kuyaluka ikánava

* **1:18** Mmalemba matandi, nsitali auno ùlembwijé Kefa, yani lina linji lya Petulo.

nanga panavele Nnyahudi. ⁴ Henga vakúkulupila vanji va kulambila vanalundene na hwetu kwa sili, vanang'o válembela vannyalule. Vanu anevo váinjidile kwa ulamba nnikuwa lyetu uchinga vaulolehe uhulu utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, koka vatutende kavila kuva tuvatumwa tùvá sheliya dya Chiyahudi. ⁵ Henga, uchinga uhiu wa Malove Lambone uhwenehe chihi kukondwa kwenu mwenu, hwetu nanga patunavakubalidile wala kadiki.

⁶ Henga kuyamba avala vamaikâna kuva vakúlodya, vanang'o nanga pavanavele na chinu cha kuyenjeja mualala lanichihubili. Na kumaikana kwavo kuva vakúlodya vakulu, chikánavele chinu kwang'une, kwa kuva, Nnungu akálola cheo cha munu. ⁷ Henga vanang'o vánípata kukameka kuva, Nnungu àngupele madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vakáyaluka, yani vanu vakávele Vayahudi, malinga Petulo chapewije madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vayalûka, yani Vayahudi. ⁸ Kwa kuva, ayula annyululihîje Petulo kuva ntume kwa Vayahudi, njo uyoyo anguhululihîje nangu kuva ntume kwa vanu vakávele Vayahudi. ⁹ Bahi Yakobo na Petulo na Yohana vamaikâna kuva vakúlodya vakulu, pavapete kuikameka inema aila yaning'ile Nnungu, vanang'o nkutukamula nkono nangu nawi Banaba, kulanguja kuva hwetu na vanang'o nni utuvamo. Bahi twanipatana kuva, hwetu tuhwene tukahubili kwa vanu vakávele Vayahudi na vanang'o vahwene vakahubili kwa Vayahudi. ¹⁰ Henga chinu chimo chivatuyuwite nni kuva, tuvakumbukile amahuvani vavêle mmakuwa lavo la vanu vankulupîla Yesu, na chinu anecho nni chingutumbama kuchitenda.

Paolo ànkaliyila Petulo aneko ku Antiyokiya

¹¹ Henga Petulo páidîle ku Antiyokiya, ñnintahuka muyo mwa vanu, kwa kuva, ánikosela. ¹² Petulo álya chakulya pamo na vanu vakávele Vayahudi. Henga pavakamwele vanu vanatumwije na Yakobo kuhaloka ku Yelusalemu, Petulo nkuleka mwalehu kulya pamo na vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuvayopa avala Vayahudi vankulupîla Yesu vavanamatîja vanu vayaluke. ¹³ Na Vayahudi vanji vankulupîla Yesu, navanang'o nkutandilika kulilambilila muchi Petulo, ata Banaba nanang'e nkulundana navo kwa kulilambilila.

¹⁴ Panivawene kuva vakáupapata uhiu wa Malove Lambone, nangu nkunnyaulila Petulo muyo mwa vanu vammalele kuva, "Ikáva wako Nnyahudi úpapata mihambo ya vanu vakávele Vayahudi, ùmbehulula dachi kuvanamatiya vanu vakávele Vayahudi vaipapate mihambo ya Chiyahudi?" ¹⁵ Hwetu nni tuvayahudi tùvá kuvelekwa, akee tuvanu tuvêle

na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi! ¹⁶ Henga tûnimala kuva, munu akátendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa, ila kwa kunkulupila Yesu Kilisto. Na hwetu uchocho tûnkulupidile Yesu uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kunkulupila nang'e, akee kwa indila ya kukamula Sheliya ya Musa. Ìvele uchocho kwa kuva, nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa. ¹⁷ Bahi patutaha kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila kunkulupila Kilisto, vanu vanji vâtwona kuva na hwetu nni tuvanu tuvêle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuileka Sheliya. Dachi, chinu achino chîlanguja kuva Kilisto nni atutênda hwetu tutende masambi? Nanga, wala kadiki! ¹⁸ Henga nikâlinga kuuuyila kavila ntindo unnaubamwele wa kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, anepo nangu nimbililanguja chihi kuva nangu nni munu nguvêle na masambi. ¹⁹ Kwa kuva, panalingile kuikamula Sheliya ya Musa, inguhukumite chihi kuhwa. Bahi kuyamba Sheliya ya Musa nangu ngùvele muchi ñnihwa, yani Sheliya ikee na dimongo dya kungutawala kavila. Na Sheliya aneyo njo íngutendíle nangu ngùvele uchocho uchinga ngupate kulama kwajili ya Nnungu. ²⁰ Nangu ñnihwa pamo na Kilisto munsalaba, na hambu akee nangu ngulâma, ila nni Kilisto aikâla nkati mwangu. Nangu ngùikala chihi kwa kunkulupila Mwana wanga Nnungu angutamwîje na kuuhumya umi wake kwajili yangu. ²¹ Nangu nikâitenda inema ya Nnungu kuva ikemana kwa kulinga kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya. Kwa kuva, ikâva vanu vâtendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, bahi Kilisto áhwíle chihi bule.”

3

Ing'ulupa na Sheliya

¹ Mwenu Mmagalatiya mukávele na lúnda, nnani annowîte? Habali ya kuvambwa kwanga Yesu Kilisto yavele chihi palengele muyo mwenu. ² Nangu ngùlembela ngumale chinu chimo kuhaloka kwenu mwenu. Dachi, mwenu múmpwecheledile Umumu Wanaswe kwa kuikamula Sheliya yanga Musa au kwa kupilikana Malove Lambone na kulakulupila? ³ Ìvele dachi mpaka mùvele mmanu mukávele na lúnda namuna aneyo? Mwenu mwatandilike kunnondola Kilisto kwa dimongo dya Umumu Wanaswe. Dachi, hambu mùlembela mumalilile kwa dimongo dyenu mmene? ⁴ Dachi, kubanika

kwammalele kumubanike, kwávele chihi kwa bule? Wala, kukánavele kwa bule! ⁵ Dachi, Nnungu ámwing'ile mwenu Umumu Wanaswe na kutenda masaibu mmwenu ing'anya ya kukamula Sheliya yanga Musa au ing'anya ya kupilikana Malove Lambone na kulakulupila?

⁶ Lolanga nfano wa Iblahimu. Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.” ⁷ Bahi mumale kuva vanu avala vammalele vankulupîla Nnungu, anevo njo vana va uhiu va Iblahimu. ⁸ Uchocho, Malemba Lanaswe lánitangola kutandikila machedo kuva, vanu vakávele Vayahudi vàmbevalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu ing'anya ya ing'ulupa yavo. Kwa kuva, Nnungu ánilongolela kutangola Malove Lambone kwanga Iblahimu kuva, “Kupitila wako, vanu va vilambo vyammalele vàmbebalikiwá.” ⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vammalele vankulupîla Yesu vàmbebalikiwa na Nnungu muchi chanabalikiwije Iblahimu, munu ánavele na ing'ulupa.

¹⁰ Kwa kuva, vanu vammalele valisingîla chihi kulakamula àlalá lalembelêwa na Sheliya ya Musa, anevo vànilaniwa. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Ànilaniwa munu ayula alêmwá kukamula kila chinu chilembwîje nchitabu cha Sheliya ya Musa.” ¹¹ Nni muhiu kuva, nanga munu avalangîwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya, kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Munu wambone pameho panga Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.” ¹² Henga kuyamba Sheliya, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Munu atênda lammalele lalembelêwa na Sheliya, àlisingila kuva àmbepata umi kupitila Sheliya aneyo.” Kwa kuva, Sheliya ikálingila ing'ulupa.

¹³ Kilisto ánitukombola kuhaloka mulaana itendihîjwe na Sheliya. Ánitukombola kwa kulitika laana aneyo kwajili yetu, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Ànilaniwa munu woheyo avambwîje munnandi.” ¹⁴ Yesu Kilisto álitikile laana aneyo uchinga vanu vakávele Vayahudi vabalikiwe kwa balaka uila yanabalikiwije Iblahimu nawi Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, na hwetu kupitila ing'ulupa tûpata kumpwechelela Umumu Wanaswe wanamwahidite Nnungu.

Sheliya na ahadi ya Nnungu

¹⁵ Mmakukulupila avangu, nangu nîmbemwing'anga mwenu nfano kupapatana na maisha letu la kila liduva kuva, vanu vakátenda lilailano nanga munu ahulûla kulitahuka au kuyenjeja lilove mulilailano anelyo. ¹⁶ Bahi Nnungu áhumije

ahadi kwa Iblahimu na kwa n'dukuluwe. Malemba Lanaswe nanga palahaula kuva, “na kwa vadukulu vako,” kulanguja vanu vohe. Henga làhauila kuva, “kwa n'dukululo,” kulanguja munu yumo, yani Kilisto. ¹⁷ Chingulonjela apano nni achino, Nnungu átendile lilailano lyake na Iblahimu myaka myanne na salasini, kabla ikànambikamola Sheliya ya Musa. Na aneyo Sheliya ikáhulula kutengula lilailano lya Nnungu uchinga itimbanyike ahadi yake. ¹⁸ Kwa kuva, ikàchiva mapala la Nnungu ulalisingila Sheliya yanga Musa, bahi lakánahulule kavila kulisingila ahadi ya Nnungu. Henga Nnungu kwa inema yake ámwing'ile Iblahimu mapala ing'anya ániahidi.

Makudungilo la Sheliya

¹⁹ Dachì, Sheliya ìvele na madengo ntwani? Sheliya ìniida uchinga imaihe makosa, na ìlembelewa ihwenehe chihi kupwawa mpaka pámbèidà n'dukuluwe Iblahimu, ayula wanamwahidite Nnungu. Na kwa kupitila malaika, Nnungu ámpèle Musa Sheliya yake, na aneyo Musa ávele mpatanishi kati ya Nnungu na vanu vake. ²⁰ Henga mpatanissi nanga palembelewa ikàva aahìdi nni munu yumo weka, na Nnungu nni yumo, nanang'e njo anamwahidite Iblahimu.

²¹ Dachì, makudungilo la Sheliya lanalatahuka makudungilo la ahadi dya Nnungu? Nanga! Kwa kuva, ikàchiva Sheliya uihulula kutwing'a umi, tukanihulula kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya aneyo. ²² Henga Malemba Lanaswe làhauila kuva, vanu vammalele vavele muutawala wa masambi uchinga ahadi yaahidite Nnungu ihumywe kwa avala vankulupila kwa kupitila kunkulupila Yesu Kilisto.

²³ Henga kabla ukànambikamola uhiku wa ing'ulupa, hwetu túchungwa na Sheliya muchi tuvafungwa, akuno utulindilila ing'ulupa ihunukuliwe. ²⁴ Bahi Sheliya yavele muchi yaya kwetuhwe, ìnitulela mpaka páidilè Kilisto, uchinga kwa ìndila ya ing'ulupa tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu. ²⁵ Henga hambi kwa kuva aila ing'ulupa ìniida, bahi tukálelewa kavila na Sheliya.

Vavana vanga Nnungu

²⁶ Kwa kuva, kwa kupitila ing'ulupa, mwenu mmammalele mùjukile kuva mmana mma Nnungu kwa kunkulupila Yesu Kilisto. ²⁷ Na mwenu mulundanyîjwe na Kilisto kwa kubatiswa, mùvele muchi mùmmwete Kilisto mwene. ²⁸ Bahi anepo nanga kubagulana kavila kati ya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, kati ya vatumwa na vanu vakávele vatumwa, kati ya nnume na mmahe, kwa kuva, mwenu mmammalele nni ummamo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto Yesu. ²⁹ Ikàva mwenu nni mmanu vake Kilisto, bahi

nni mmadukulu vake Iblahimu, na mwenu mùmbepewechela achila chaahidite Nnungu.

4

¹ Bahi nangu ngùhaua uvila, nkútuala mapala pávâ n'joko, akálekanila na ntumwa ata kuiva dimali dyammalele nni dyake. ² Maduva anelo lammalele àtawaliwa na vanu vannêla na avala vachûnga dimali dyake mpaka palambekamola maduva àlalá lakudungiwîje na atatake. ³ Yesu kabla akànambikamola, na hwetu twavele uchocho. Twavele muchi tuvana tuvajoko, túvele tuvatumwa tùvá mihambo na di-mongo dya nchilambo achino. ⁴ Henga paukamwele uhiku ukudungiwîje, Nnungu nkuntuma Mwanawe, nkuvelekwa na mmahe, nanang'e nkuikala kwa kulojwa na Sheliya, ⁵ uchinga avapohe avala valôjwa na Sheliya. Na átendile uchocho uchinga hwetu tutendwe kuva tuvana tùvá Nnungu.

⁶ Bahi Nnungu ántumile Umumu wa Mwanawe mmitima yetu kumaiha kuva, mwenu nni mmana vake. Umumu ánatuyuwila kwa Nnungu, akuno wanchema Nnungu, "Aba" yani "Atata." ⁷ Bahi wako ukee ntumwa kavila, henga nni umwana, na kwa kuva wako nni mwanawe, bahi Nnungu achiakwing'e mapala lavaahidite vana vake.

Lipamba lya Paolo kwa Vagalatiya

⁸ Anepo patandi pamunavele bado kummala Nnungu, mwávele mmatumwa mma milungu ikávele ya uhiu. ⁹ Henga hambu múnimmala Nnungu, au tuhaule kuva múnimaikana na Nnungu. Dachì, mùivangulidile dachì mihambo na di-mongo dya nchilambo achino, didabadânga na dikee na mana? Dachì, mùlembela dintendange kavila kuva mmatumwa? ¹⁰ Mwenu mùlinga kunkatapalila Nnungu kwa kultatumbyanganga maduva fulani na myedi na mahiku na myaka. ¹¹ Nangu nalipwelela kuva, ìnahululika kuva madengo langukodile kwenu mwenu kuva chihi la bule.

¹² Mmakukulupila avangu, nangu nìnyuwanga mùùve muchi nangu, kwa kuva ata nangu ngùikala muchi mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, yani níkáhungwa na Sheliya. Panguidile kwenu mwenu, mwenu nanga pamunangutendeledile chinu chohecho chihakalenge. ¹³ Henga múnimala kuva, ugonjo nni unangutendile nangu ninnyubilile Malove Lambone kwa mwanda ntandi. ¹⁴ Mwenu múnilingwa ìng'anya ya ugonjo wangu. Henga pamo na anelo, mwenu nanga pamunanguhebwire wala kunguhita. Múningupwechela muchi malaika au Yesu Kilisto mwene. ¹⁵ Mwenu múnahangalala. Hambu chìnkojije chinu ntwani? Nangu nimwene nahulula kuhaua kuva, maduva àlalá

mukanihulula ata kudabola meho lenu na kuning'a nangu. ¹⁶ Dachì, hambì nangu ñnipindikuka kuva mmongo wenu ing'anya ya kunnyaulila mambo la uhiu? ¹⁷ Vanu anevo vanji vânanng'unukila namene mwenu, henga makudungilo lavo lakávele lambone. Vâlembela nangu na mwenu tuhapukane, uchinga mwenu muvang'unukile vanang'o. ¹⁸ Nni muhiu kuva, ñakatapala kung'unukila mambo lambone mahiku lam-malele, na akee chihi uhiku aula unguva pamo na mwenu. ¹⁹ Mmanavangu unintamwanga namene, malinga mmahe chapata uchungu wa kuvaleka, nanani uchocho, ngùvele na uchungu kavila kwajili yenu mpaka pamumbekuva na hali ivêle muchi yanga Kilisto mmitima yenu. ²⁰ Natamwa namene ngùùve pamo na mwenu hambì. Na ikàchiva nguvèlè pamo na mwenu, nikanipindikulanya itangodi yangu, kwa kuva ngùvele na lipamba na mwenu.

Nfano wanga Hajili na Sala

²¹ Hambì nguhaulile, mwenu Mmagalatiya mulembêla kutawaliwa na Sheliya yanga Musa, dachì mûnipilikana chihaula Sheliya? ²² Ìnilembwa mmitabu vya Sheliya kuva, Iblahimu ávele na vana vavili. Mwana yumo ávelekwejije kwanga Hajili, mmahe ntumwa, na mwana yunji ávelekwejije kwanga Sala, mmahe akávele ntumwa. ²³ Ishimaeli, mwana wanga mmahe ntumwa, nang'e ávelekwejije kupapatana na makudungilo la vanu, henga Isaka, ayula mwana wa mmahe akávele ntumwa, nang'e ávelekwejije kupapatana na ahadi yanga Nnungu. ²⁴⁻²⁵ Mambo anelo làvele muchi nfano, kwa kuva vamahe anevo vavili vâlanguja malailano mavili. Mmahe ntandi, yani Hajili, nang'e àlandanywa na lichinga lya Sinayi, kulinatendeke lilailano alila lya Sheliya ya Musa. Aneko vanu vâpwechedile Sheliya ivatendîle kuva muhali ya utumwa. Na vino Yelusalemu ìlandanywa na lichinga lya Sinayi livêle ku Alabiya, ing'anya Yelusalemu yene ìvele muhali ya utumwa wa Sheliya pamo na vana vake. ²⁶ Henga Yelusalemu ya muha, yani kulihunde kukávele muhali ya utumwa. Na hwetu tukávele muhali ya utumwa wa Sheliya, ing'anya kulihunde nni kutuveleke hwetu. ²⁷ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva,
“Hangalala wako ntonga, ukáveleka.

Nonoha lidi kwa kuhangalala, wako ukànambiwona uchungu wa kuveleka!

Kwa kuva, vavana vanga mmahe alekwîje na nng'andomwe nni vohe,

kupunda va mmahe ayula avêle na nnume.”

28 Hambi mmakukulupila avangu, mwenu mùjukile kuva mmana mma Nnungu kupapatana na ahadi, muchi chavelekwejije Isaka. 29 Henga malinga chilanavele maduva àlalá, mwana ayula anavelekwejije kwa makudungilo la vanu chanam'banihije ayula anavelekwejije kwa dimongo dya Umumu Wanaswe, nni uchocho chiivele maduva alano. 30 Henga Malemba Lanaswe làhaua dachi? Làhaua uvila, “Mmingange mmahe ntumwa pamo na mwanawe, kwa kuva mwana wa ntumwa akambetwala mapala pamo na mwana wanga mmahe akávele ntumwa.” 31 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukávele tuvana tùvá mmahe ntumwa, henga nni tuvana tùvá mmahe ayula akávele ntumwa.

5

Uchungange uhulu wenu

1 Kilisto ánitukombola kuhaloka muutumwa wa Sheliya uchinga tùùve hulu mwalehu. Bahi likamyange, wala munákubali kavila kulitaya mmihungo vya utumwa wa Sheliya. 2 Pilikanila! Nangu Paolo nìnyaulilanga kuva, mukákubali kuyalulwa, Kilisto akambenfala chinu chohecho mwenu. 3 Nangu níkámpihanga, nìnyaulilanga kavila kuva, kila munu alínga kunkatapalila Nnungu kwa kuyalulwa, aneyo àlemelewa akamule Sheliya yammalele ya Musa. 4 Mwenu mulínga kutendwa kuva mmambone pameho pa Nnungu kwa kukamula Sheliya, mùnihapulanywa na Kilisto, na mùnipalanyoka muinema yanga Nnungu. 5 Hwetu tuikála kwa kulisingila Umumu Wanaswe, tùlolele kwa hamu kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa. 6 Kwa kuva, kwa avala valundánywa na Yesu Kilisto, kuyalulwa au kutoyalulwa chikee chinu chamana, henga chinu chamana nni ing'ulupa yetu itutênda hwetu tuvatanwe vanu vanji.

7 Mwenu mwannondola saana Yesu! Nnani anhochejije mwenu munaukamule uhiu wa Malove Lambone? 8 Kukumba aneko kukáhaleke kwanga Nnungu anchemânga mwenu kuva mmanu vake. 9 Malinga chiluhaua lulili aluno kuva, “Hamila kadiki ìumuja lidonji lyammalele lya uhu wa ngano!” 10 Nangu ngùvele na lilolelo kuhaloka kwa Nang'olo kuva, mukambekuva na makudungilo latindâna na nangu. Henga munu ayula antimbânga mwenu lasima ahukumiwe asabu ata akávele nnani.

11 Mmakukulupila avangu, ikáva nangu mbèchinkuhubili kuyamba kuyalulwa, ing'anya ntwani mbèchinkubanihwa? Níkàchitenda uchocho, vanu vakánachimwe na mahubili langu

layâmba nsalaba wanga Kilisto. ¹² Wasa vanu anevo van-timbânga mwenu valichekete mwalehu vivelekelo vyao!

¹³ Mmakukulupila avangu, mwenu mùnichemwa na Nnungu uchinga mùùve hulu. Bahi munatumile uhulu anewo kuva ing'anya ya kuntenda mutawaliwe na hali dyenu dya chimmili, henga mùlemelewa mutumikilane mmene kwa mmene kwa itamwi. ¹⁴ Kwa kuva, Sheliya yammalele itimiswa kwa kukamula amuli aino imo, "Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene." ¹⁵ Henga mukàlumana na kutang'unana muchi anyama va mwilanga, lyongolelange uyopa mùnawalalana.

Kuikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe

¹⁶ Bahi nangu ngùhaua kuva, muikalange kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, wala munaditimise ditama dyenu dya chimmili. ¹⁷ Kwa kuva, ditama dya chimmili ditahukana na àlálá lalalembela Umumu Wanaswe. Na àlálá lalalembela Umumu Wanaswe làtahukana na ditama dya chimmili. Umumu Wanaswe na ditama dya chimmili vìnatahukana. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu mukávele hulu kutenda àlálá lamulembela mmene. ¹⁸ Bahi kwa kuva mwenu mùikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, mukátawaliwa na Sheliya.

¹⁹ Bahi matendo lahalokâna na hali ya chimmili nni alano, umalaya na uhakwa na kulavalava, ²⁰ kudiyuwa disanamu, na uhavi na umongo na kupwatana na wiu na kuvisa na fitina na kutahukana na kuhapukana, ²¹ na kung'unukila na kukalewa na kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge na mambo lanji lalandâna na anelo. Nangu nìn'dumanga kavila malinga chingulongoledile kun'dumanga kuva, vanu vatendânga mambo malinga anelo vakambeupata Ufalume wa Nnungu.

²² Henga Umumu Wanaswe àvatenda vanu valôjwa nanang'e vâàve vanu va kuvatamwa vanu vanji na vâàve vanu va khangalala na vâàve vanu vavêle na amani na vâàve vanu va kupililila na vâàve vanu vavêle na uwambone na vâàve vanu va kuhumya na vâàve vanu va kukulupika, ²³ na vâàve vanu vapole na vâàve vanu vahulûla kulikamulanga. Wala nanga Sheliya ilimbîja mambo malinga anelo. ²⁴ Na vanu vanga Yesu Kilisto vânidivalala hali dyavo dya chimmili pamo na malembelo lake na ditama dyammalele dibaya. ²⁵ Bahi kwa kuva tùikala kwa kulisingila Umumu Wanaswe, bahi tulojwe nanang'e. ²⁶ Bahi tunalyone kwa kuva na chihongahonga na wiu.

6

Kuyangatana kuinyakula misigo

¹ Mmakukulupila avangu, nkúkulupila nnyenu akàkosela, mwenu mulôjwa na Umumu Wanaswe, n'dumange munu aneyo kwa upole. Henga lyongolelange uyopa mùnalingwa mwenu mmene. ² Muyangatane kunyakulanila misigo yenu, na kwa kutenda uchocho muchimutimise sheliya yanga Kilisto. ³ Kwa kuva, munu akályona kuva nang'e nni wamana, akuno akávele wamana, aneyo àlilambila chihi mwene. ⁴ Henga kila munu alilolehe mwene chaikala. Ikàva àvele na ing'anya ya kulyona, bahi alyone kupapatana na chaikala mwene, na atende uchocho bila kulilingananya na munu yunji. ⁵ Kwa kuva, kila munu àmbenyakula nsigo wake mwene.

⁶ Kila munu ahúndwa lilove Iya Nnungu àlembelewa annyavile nkúhunda wake àlálá lambone.

⁷ Munalilambile mmene, Nnungu akátendewa mang'wanyu. Kwa kuva, chinu chohecho chapanda munu njo uchocho chambefuna. ⁸ Kwa kuva, munu aikála kwa kutenda chiilembela hali yake ya chimmili, àmbefuna kwondongeka. Henga munu aikála kwa kutenda lalalembela Umumu Wanaswe, àmbefuna umi ukee na ntululilo. ⁹ Bahi tunahopele kutenda lambone, kwa kuva tukanahopele tuchitufune, mafuno la balaka kwa mahiku lakúdungiwije. ¹⁰ Bahi kupapatana na chitupata wasa, tutende lambone kwa vanu vammalele, asa kwa vakúkulupila avetu.

Chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi

¹¹ Lolanga malemba alano makulu langutumila kulemba malove alano la ntululilo wa baluwa aino kwa nkono wangu nimwene. ¹² Vanu avala valembêla vaonekane kuva vambone kwa pawelu, anevo njo valembêla kunnamatija mwenu muyalulwe. Henga vátenda uchocho uchinga vanabanihwe kwajili ya kuhubili habali diyamba nsalaba wanga Kilisto. ¹³ Kwa kuva, vanu anevo valisingíla kuyalulwa, nanga pavaikamula Sheliya yanga Musa, henga valembele muyalulwe uchinga vapate kulyona kwajili ya chinu anecho chitendeke mmiili yenu. ¹⁴ Henga nangu níkatamwa nilyone kwajili ya chinu chinji, ikànave chihi nsalaba wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, ing'anya ya nsalaba anewo, nangu ngùvalangila kuva chilambo chivele muchi chìnihwa, na pameho pa chilambo nangu ngùvalangiwa kuva muchi ñnihwa. ¹⁵ Kwa kuva, kuyalulwa au kutoyalulwa anecho chikee chinu chamana, chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi. ¹⁶ Nangu nívayuwila amani na chididi vanu vammalele vaikála kwa kulojwa na mambo anelo, pamo na vanu vammalele va Nnungu, vavalangiwa kuva Vaisilaeli vahiu.

¹⁷ Na kutandikila vino, munu woheyo anangukambyekambye kavila, kwa kuva ngùvele na makwanda mummili wangu langulapete kwajili ya Yesu.

¹⁸ Mmakukulupila avangu, nangu nìnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ìve pamo na mwenu. Amina.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vaefeso Ulongoledi wa baluwa ya Vaefeso

Baluwa ya Vaefeso ilembwije muuhiku uumo na baluwa ya Vakolosayi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na alembile baluwa aino anilitambulanga kuva nni Ntume Paolo (sula ya 1:1). Vatalamu va Bibiliya vanakubali kuva Paolo njo alembile baluwa ya Vaefeso, ikanava baluwa yene nanga paivele na disalamu dyake mwene malinga chiivele baluwa yavalembidile Vakolosayi. Bahi ing'anya ya anelyo, inahululika kuva, baluwa aino ikudungiwije ipelekejwe mmakuwa fulani la vanu vankulupila Yesu lavêle nchilambo anecho uchinga chikasomwe. Uchocho, Paolo ahaula kuva mmaduva lachilemba baluwa aino avele nnilungu (sula ya 3:1, 4:1, na 6:20). Paolo antumile Tikiko uchinga avangele vakukulupila va ku Efeso na kuvapelekejwa baluwa aino (sula ya 6:21-22).

Imanga ya Efeso ivele imanga ing'ulungwa namene na njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Asiya Inyoko. Imanga aneyo ya Efeso yanimaikana namene ing'anya ya ing'ande ya nnungu mmahe wa Chigiliki uvanchema Atemi, inavele muimanga aneyo (Matendo 19:23-31). Likuwa lya vanu vankulupila Yesu lya pa Efeso litandilike na dimongo, henga lukoto nkulilualila (Uhunulo 2:1-7).

Sehemu inandi ya baluwa aino Paolo atanga namuna Nnungu chavatandwele vanu kuva vake na kuvapoha kuhaloka mmasambi lavo kwa indila ya Yesu Kilisto. Paolo avalandanya vanu vammalele vankulupila Yesu kuva nni mmili umo, na Yesu Kilisto njo muti wa mmili anewo. Uchocho, avalandanya vanu vankulupila Yesu Kilisto na ing'ande, na Yesu Kilisto njo liyanga likulu lya paindumba lya ing'ande aneyo. Sehemu yavili ya baluwa aino ahumya maeleso layamba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihwa wa baluwa ya Vaefeso

1. Sula ya 1:1-2, Paolo analitambulanga na kuvasalimila vakukulupila va ku Efeso.
2. Sula ya 1:3-3:21, Paolo alonjelela kwamba ulongo upwawije kati ya vanu vammalele vankulupila Yesu na Yesu Kilisto mwene.
3. Sula ya 4:1-6:20, Paolo avaelesa Vaefeso namuna chivalembelwa kwikala Vakilisto.

4. Sula ya 6:21-24, Paolo àtangola malove la kumalilila baluwa.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ngutandolwejiye kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Ninnembila mwenu mmanu mma Nnungu muikâla muimanga ya ku Efeso,* mmanu munkulupîla namene Yesu Kilisto. ² Nangu ninnyuwilanga inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viive pamo na mwenu.

Nnungu ànatubaliki kupitila Yesu Kilisto

³ Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ànitubaliki kwa kutwing'a dinujo dya chinnungu dya kila namuna nchilambo chikáonekana. ⁴ Kabla chilambo chikànambiumbwa, Nnungu ánitutandola hwetu tùve tuvanu vake kwa kulundanywa na Kilisto, uchinga tùve tuvaswe na tuvanu tukávele na chilema pameho pake. Bahi ing'anya ya itamwi yake, ⁵ Nnungu ániamula kutandikila anepo patandi kutujuha kuva tuvana vake kwa kupitila Yesu Kilisto. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene mmakudungilo lake. ⁶ Bahi tunnombotele Nnungu kwajili ya inema yake ing'ulungwa yatukung'unidile kwa kupitila Mwanawe wantamwije!

⁷ Kwa kuva, kupitila Yesu Kilisto, hwetu tùnikombolewa kwa myadi yake, yani masambi letu lànisamehewa, kupapatana na ukulu wa inema yake. ⁸ Nnungu ánitukung'unila inema yake kwa kutwing'a kila namuna ya lúnda na ding'ano. ⁹ Nnungu ánitumaiha makudungilo lake la sili. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene kutandikila anepo patandi. Na makudungilo anelo ákudungidile alatimise kupitila Kilisto, ¹⁰ uchinga latimile kwa uhiku ukudungiwije, yani kuvikundanya pamo viumbe vyammalele vivêle nchilambo chikáonekana na pachilambo apano, kwa kuvivika pahi utawala wanga Kilisto.

¹¹ Kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ánitutandola hwetu kuva tuvanu vake kupapatana na àlalá lanakudungidile anepo patandi, na àkola madengo mmambo lammalele kupapatana na chatamwa mwene mmakudungilo lake. ¹² Nnungu átendile uchocho uchinga hwetu Tuvayahudi tulongoledile kulisingila Kilisto, tùve ing'anya ya kutumbyangwa kwa ukulu wanga Nnungu.

* 1:1 Mmalemba lanji matandi lilove Efeso likapali.

¹³ Uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, pamunapilikene ujumbe uhiu wa Malove Lambone lantendênge mwenu mupohwe, mwenu múnilandanywa na Kilisto kwa kupitila kunkulupila nang'e. Nnungu nanang'e nkumwing'anga mwenu Umumu Wanaswe wanamwahidite. Na kupwawa kwa Umumu Wanaswe kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu vake mwalehu. ¹⁴ Na Nnungu ànituungulila mapala tuvanu vake. Na Umumu Wanaswe njo chivikilo chimaîha kuva, Nnungu achiatukombole mwalehu hwetu tuvanu vake na kutwing'a mapala anelo. Àmbetenda anelo kwajili ya kutumbyangwa kwa ukulu wake.

Kuyuwa kwanga Paolo

¹⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, kutandikila pangupilikene namuna chimunkulupila Nang'olo Yesu na namuna chimuvatamwa vanu vammalele va Nnungu, ¹⁶ nangu nikánaleka kunshukulu Nnungu kwajili yenu. Nangu nankumbukilanga kila paninnyuwa Nnungu. ¹⁷ Nangu nînyuwa Nnungu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na ukulu, amwing'ange mwenu Umumu wake Wanaswe ili mùùve na lúnda na uhunulo uchinga mupate kummala Nnungu. ¹⁸ Uchocho, nangu nînyuwa Nnungu ailangaje mitima yenu uchinga mupate kulimala alila lilolelo lyanchemedile Nnungu na kumala namuna mapala lake chilavele makulu namene kwa vanu vake, ¹⁹ na kumala namuna dimongo dyake chidivele ding'ulu namene kwetuhwe tunkulupîla Yesu. Dimongo anedyo dikôla madengo nkati mwetu nni dimongo udila ding'ulu, ²⁰ dyananfufulidile Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle na kumwikaja m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu, nchilambo chikáonekana. ²¹ Aneko Kilisto àvele muha mwa mambo lammalele lavêle pachilambo achino na chiîda. Àvatawala vakulu vammalele, na vammalele vavêle na mamulaka, na vammalele vavêle na dimongo, na vanang'olo vammalele, na àvele muha mwa vyeo vyammalele. ²² Nnungu àvikile vitukutuku vyammalele pahi utawala wanga Yesu Kilisto, na kun'juha kuva muti wa vanu vammalele vankulupîla Yesu. ²³ Na vanu vankulupîla Yesu nni mmili wanga Yesu, na vanang'o njo vantênda nang'e atimilike, nanang'e njo avitimilîsa vitukutuku vyammalele.

2

Kuhuma kukuhwa na kuinjila muumi

¹ Anepo patandi mwenu mwávele muchi m̀nìnhwa ing'anya ya makosa na masambi lenu. ² Múikalanga kwa kupapata mihambo mibaya ya chilambo achino, akuno unumpilikanila Nanchindenga, nkulu wa dimongo dikáonekana, avatawâla vanu vakámpilikanana Nnungu. ³ Uchocho, anepo patandi na hwetu tuvammalele túikala muchi vanang'o, twapapata tama dya asili yetu ya chimmili na kutenda chiilembela miili na disungu dyetu. Bahi kupapatana na asili yetu ya chimmili, hwetu túvele muchi vanang'o, twanilembelewa kupata gasabu ya Nnungu.

⁴ Henga Nnungu ávele na utajili wa chididi. Bahi ing'anya ya itamwi yake ing'ulu kwetuhwe, ⁵ ikànavá twávele muchi t̀nìnhwa ing'anya ya masambi letu, nang'e ánitufufula pamo na Kilisto. Mwenu m̀nipohwa kwa inema yanga Nnungu. ⁶ Bahi kwa kuva t̀nìlundanywa na Yesu Kilisto, Nnungu ánitufufula pamo na Yesu na kutuikaja pamo na nang'e nchilambo chikáonekana. ⁷ Átendile uchocho uchinga mmahiku laída apate kulanguja utajili wa inema yake ikápimika yaimaihije kwa uwambone wake kwetuhwe kwa kupitila Yesu Kilisto. ⁸ Kwa kuva, m̀nipohwa kwa inema yanga Nnungu, kwa indila ya ing'ulupa. Chinu anecho chikáhalokana na kutumbama kwenu, henga nni inujo ya Nnungu, ⁹ wala akee kwa matendo lenu, uchinga munu anapate kulyona. ¹⁰ Hwetu nni madengo latendw̄je na makono langa Nnungu, na kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, Nnungu ánituumba kwa namuna yahambi uchinga tupate kutenda lambone lanatutayalishijije Nnungu uchinga tulatende.

Ntima umo nkati mwanga Kilisto

¹¹ Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kumbukilanga kuva, anepo patandi mwenu mwávele mmamidi. Vayahudi vanji vankulupíla Yesu vànchemá mwenu kuva mmanu nkáyalwike, henga vanang'o vâlichema kuva vanu vayalwíke ing'anya chihi ya àlalá lavalatendanga mmiili yavo kwa makono la vanu. ¹² Bahi kumbukilanga kuva, mmahiku anelo mwenu nanga pamunavele pamo na Kilisto. Na mwávele mmamidi muvanu va Nnungu, yani Vaisilaeli. Na mukánavele na chinu chohecho mualala malailano la ahadi dyanahumije Nnungu kwa vanu vake. Múikalanga chihi pachilambo bila kuva na lilolelo lyohelyo na nanga pamunankameke Nnungu. ¹³ Henga kwa kuva m̀nìlundanywa na Yesu Kilisto, mwenu mmanu munavêle kulehu na Nnungu, hambì m̀hengelekejijwe pepi na nang'e kwa indila ya myadi ya Yesu Kilisto. ¹⁴ Kwa kuva, Kilisto mwene nni atupelekejij̄je amani kwa kuvatenda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva uvamo. Kwa indila ya kuhwa kwake ìvele muchi Yesu

àñibamolanga lingongo lya mu Ing'ande ya Nnungu livahapulânya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi. ¹⁵ Yesu àusije Sheliya ya Chiyahudi pamo na amuli dyake na malaijo lake uchinga kwa kulundanywa nawe avaumbe Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kwa namuna yahambi kuva muchi munu yumo. Bahi Yesu nkuida na amani muvanang'o. ¹⁶ Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vájuhijwe kuva mmili umo, Yesu áñivapatanisa na Nnungu kwa indila ya kuhwa kwake munsalaba, na áñiuusa umongo wammalele.

¹⁷ Bahi Yesu áñiida nkuhubili amani kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, múnavele kulehu na Nnungu, na kwa Vayahudi vanavêle pepi na Nnungu. ¹⁸ Kwa kuva, kwa kupitila Yesu, hwetu tuvammalele, tuvayahudi na vanu vakávele Vayahudi, túnichimuliwa indila ya kuhwika kwa Atata kwa Umumu Wanaswe uyoyo yumo.

¹⁹ Bahi hambi, mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu mukávele mmayeni kavila na wala mukávele mmamidi kwanga Nnungu. Henga hambi mwenu nni laiya pamo na vanu va Nnungu, na mùjukile mmalangavake Nnungu. ²⁰ Uchocho mwenu mùvele muchi ing'ande idengwîjwe musingi udengwîjwe na mitume na manabii. Na Yesu Kilisto mwene nni liyanga likulu lya paindumba ya ing'ande aneyo. ²¹ Kwa kulundanywa kwetu na Yesu, ing'ande yammalele ñalundanywa saana na kuyenjejeka mpaka kuhwikila kuva Ing'ande yanaswe yanga Nnungu, kwajili ya Nang'olo. ²² Kwa kulundanywa na Kilisto, uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, múnalundanywa na vakulupîla vammalele kuva kaya yaikala Nnungu kwa indila ya Umumu Wanaswe.

3

Madengo langa Paolo kwa vanu vakávele Vayahudi

¹ Bahi ing'anya ya anelo, nangu Paolo, ngùjukile ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto kwajili yenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. ² Nangu ñnimala kuva, mwenu mmene mùnipilikana namuna Nnungu changujalidile inema kwa kuning'a madengo lake nilakole kwajili yenu. ³ Nnungu àningumaiha kupitila uhunulo kuyamba makudungilo lake lanapihike. Na nangu ñninnembilanga mwenu kwa kuinjipiha kuyamba chinu anecho. ⁴ Na mwenu mukàlasoma malove langu muchimumale namuna chinilakameke saana makudungilo la Nnungu lanapihike lamwâmba Kilisto. ⁵ Mmivelekwa vipitile Nnungu nanga pánavamaihije vanu kuyamba makudungilo anelo malinga chavamaihije hambi mitume na manabii vake vanaswe kwa

kupitila Umumu Wanaswe. ⁶ Na makudungilo anelo lanapihike nni alano, vanu vakávele Vayahudi vâpwechele pamo na Vayahudi mapala kuhaloka kwanga Nnungu kupitila Malove Lambone. Avano vavili vammalele nni dimbande dya mmili umo na vâkumila ahadi uila ya Nnungu ing'anya ya kulundanywa na Yesu Kilisto.

⁷ Kupapatana na inujo ya inema yaning'ile Nnungu kwa dimongo dyake, nangu ngùjuhijwe kuva ntumishi wa Malove Lambone. ⁸ Nangu njo nin'joko kupunda vanu vammalele va Nnungu, henga Nnungu àningujalila inema ya kutanga Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi, kuyamba balaka dyanga Kilisto, balaka dikáhululika kuvalangwa. ⁹ Na Nnungu àningujalila inema ya kumaiha namuna chilatimidile makudungilo anelo lanalapihite Nnungu kutandikila anepo patandi, Nnungu aumbîle vitukutuku vyammalele. ¹⁰ Na makudungilo la Nnungu kuyamba anelo lammalele nni kuva, vatawâla na vammalele vavêle na dimongo va nchilambo chikáonekana, vapate kumala lúnda lwa Nnungu lwa namuna dyohe kupitila likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu. ¹¹ Nnungu àtendile uchocho kupapatana na makudungilo lake la maduva lammalele. Àtendile uchocho kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu. ¹² Bahi kwa kuva tûlundanyijwe na Kilisto na ing'anya ya kunkulupila nang'e, hwetu tukálipwelela, tûvele na indila ya kuhwika kwa Atata bila lipamba. ¹³ Bahi nînyuwa munatenguke mitima ing'anya ya kubanika kungubanika, kwa kuva kubanika akuno nni kwajili yenu, mulyone kuva mûnitumbyangwa.

Kuyuwa kwanga Paolo kwajili ya Vaefeso

¹⁴ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ngûtindivala malundi muyo mwa Atata Nnungu na kunnyuwa. ¹⁵ Nang'e njo chitandikilo cha viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo. ¹⁶ Nangu nînyuwa Nnungu amwing'ange dimongo dya kuhwika n'disungu dyenu kwa indila ya Umumu Wanaswe, kupapatana na utajili wa ukulu wake. ¹⁷ Anepo njo Kilisto pambeikala mmitima yenu kwa indila ya ing'ulupa akuno muvèlè na nsingi wa itamwi na dinyiya muitamwi, ¹⁸ uchinga mwenu pamo na vanu vammalele va Nnungu muhulule kumala namuna itamwi yanga Kilisto chiivele ing'ulu, yani chiidalambwike na chiilepile na changa chake na iyendehe yake. ¹⁹ Muchimuimale itamwi yanga Kilisto ipûnda imadi yammalele ya vanu uchinga muumbajwe itimiliki yammalele ya Nnungu.

²⁰ Bahi Nnungu atumbyangwe! Kupapatana na dimongo dikôla madengo nkati mwetu, nang'e ànahulula kutenda vitukutuku vikulu namene kupunda avila vituyuwa au ku-

vikumbukila. ²¹ Yesu Kilisto na vanu vankulupîla Yesu vâàve ing'anya ya kutumbyangwa kwa Nnungu, vanu va vivelêkwa vyammalele, vyaka na vyaka. Amina.

4

Mmili umo

¹ Bahi nangu ngujukîle ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Nang'olo, ngûmpembejanga mwenu muikalange malinga chimuchemwije na Nnungu. ² Lisulupusange na kuva mmapole na kuva mmanu mma kupililila, akuno umupililanila mmene kwa mmene kwa itamwi. ³ Mutumbame namene kuchunga umoja kwa amani innundânya mwenu, umoja aula waidanawo Umumu Wanaswe. ⁴ Hwetu tuvammalele nni mmili umo, na Umumu Wanaswe nni yumo malinga chimuchemwije mùùve na lilolelo limo, apala pamunachemwije na Nnungu. ⁵ Pàvele chihi Nang'olo yumo na ing'ulupa imo na ubatiso umo. ⁶ Na pàvele chihi Nnungu yumo nanang'e njo Atata wa vanu vammalele, àtutawala hwetu tuvammalele na àkola madengo kupitila hwetu tuvammalele na àikala nkati mwetuhwe tuvammalele.

⁷ Henga kila munu muhwetu àpewije dimongo kupapatana na chajaliwije na Kilisto kuva na inujo ya inema. ⁸ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Pakwedile muha kulihunde, àpapatene na vanu vâvatwètè litwala, nkuveng'a vanu vake dinujo."

⁹ Dachi, lilove alino, "Pakwedile muha kulihunde," mana yake chamani? Mana yake nni kuhaula kuva, Kilisto àtandilike hoti kusulupuka pahi chilambo, kwa vanu vahwîle.

¹⁰ Ayula anasulupwike pahi chilambo, nang'e njo akwedîle muha namene kupunda kumahunde kwammalele uchinga aombaje mwammalele. ¹¹ Kilisto njo avapêle vanu dinujo. Vanji àvajuhiye kuva mitume na vanji kuva manabii na vanji kuva akutânga Malove Lambone na vanji kuva vachungaji na vanji kuva vakúhunda va Lilove Iya Nnungu.

¹² Àtendile uchocho uchinga avatayalise vanu va Nnungu kwa madengo la utumishi ili hwetu tuvanu vake tupate kudengwa, yani hwetu tujukîle kuva mmili wake Kilisto.

¹³ Anelo lachilahwenehe mpaka tuvammalele patumbeuh-wikila umoja wa ing'ulupa yetu na kummala namene Mwana wanga Nnungu, uchinga tutandeke na kuhwikila chipimo cha utimilifu wanga Kilisto. ¹⁴ Bahi tukambekuwa kavila muchi tuvakanunu, utuyahwa kila m'bali na kupepeluhwa na mpapa wa kila namuna wa mahundo lávahùndâ vanu akuno uvalambila vanu vanji na kuvatindinganya kwa

ulamba wavo. ¹⁵ Henga tukàhauanila uhiu kwa ntima wa itamwi, tuchitutandeke mmambo lammalele na kuhwikila kuva muchi Kilisto, ajukîle kuva muti wa mmili wake, yani vanu vankulupîla. ¹⁶ Nang'e àditenda dimbande dyammalele dya mmili dilundanywe pamo na kuva mmili umo. Na kila imbandi ikàkola madengo lake, ìchikula dimbande dinji na kuuhululiha mmili kukulumuka na kulidenga wene kwa indila ya itamwi.

Kulundana na Kilisto kuntenda munu kuva wahambi

¹⁷ Bahi kwa mamulaka langa Nang'olo, nangu nînyuwanga namene kuva, munaikalange kavila malinga chivaikalanga vanu vakámmaite Nnungu, vanu vapapâta mawaso lavo lake-mana, ¹⁸ ing'anya ding'ano dyavo ðivele nnupi. Vanu anevo vâvelenge kulehu na umi wanga Nnungu ing'anya ya uvelu wavo na kukamajanga kwa mitima yavo. ¹⁹ Vanu anevo vakóna dihoni kananga kadiki na vânilihumya mwalehu kùtenda chidilembela ditama dyavo, akuno uvatenda kwa hamu kila namuna ya vitukutuku vihakalenge.

²⁰ Henga mwenu nanga pamulihundile anelo kunnyamba Kilisto. ²¹ Nni muhiu kuva mwenu mùnipilikana habali dyake na kuhundwa uhiu upatikâna kwanga Yesu. ²² Mùnihundwa kuukudumbulanga unu wenu wa machedo, yani kuleka kuikalanga muchi chimuchiikalanga anepo patandi. Unu anewo ùnaondongeka ing'anya ya kupapata tama dyake dikumbya. ²³ Na mùnihundwa kuva, disungu dyenu na ding'ano dyenu ðilembelewa ditendwe kavila kuva dyahambi. ²⁴ Na mùnihundwa kuva, mùlembelewa muliwajange unu wahambi wauumbile Nnungu kuva muchi mwene Nnungu, yani kuva na uwambone wa uhiu na uwanaswe wa uhiu.

²⁵ Bahi lekanga kulambila. Kila munu annyaulile nkúkulupîla nnyake uhiu kwa kuva tuvammalele nni dimbandi mummili wanga Kilisto. ²⁶ Mukàsunalà, munaleke isunadi yenu uintenda mutende masambi, na munahwenehe kusunala mpaka kuswa liduva. ²⁷ Na wala munanchimulile Ibilisi nnango. ²⁸ Munu woheyo aîva, anaive kavila, henga àlembelewa atumbame kukola madengo uchinga ààve na chinu cha kuvayavila amahuvani. ²⁹ Munatangole malove lávaondongàngà vanu, henga mùlembelewa mutangole chihi malove lafâla kuvadenga vanu vanji kupapatana na muvavelelee vanu vene uchinga malove anelo laveng'e inema anevo vanu valapilikâna. ³⁰ Munannyuvaje Umumu Wanaswe wa Nnungu, kwa kuva aneyo nni chimaiho chivikwîje kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu mma Nnungu na kuva àmbempohanga mwenu nniduva lya kukombolewa. ³¹ Bahi yahililanga kulehu

umongo na kusunala na kutunuuka na timbwili na kulambililana pamo na kila namuna ya lahakalenge.³² Henga tendelanila lambone na kuvikilanila chididi. Kila munu mmwenu ansamehe nnyake makosa lake malinga Nnungu chansamehite mwenu kupitila kwanga Kilisto.

5

Kuikala munng'anje

¹ Bahi nnyejange Nnungu, kwa kuva mwenu nni mmana vake wantamwanga. ² Bahi muikalange kwa kutamwana malinga Kilisto chatutamwije hwetu na kuuhumya umi wake kwajili yetu kuva muchi sadaka ya kupija, inung'ila na inkatapalila Nnungu.

³ Kwa kuva, mwenu nni mmana mma Nnungu, bahi umalaya na kila namuna ya uhakwa na kung'unuka vinapwawe kwenu mwenu. ⁴ Uchocho, lanapilikanike malove la dihoni wala la uvelu wala la mang'wanyu lakáfala, kwa kuva anelo lakálembelwa lapwawe kwenu mwenu. Chilembelêwa kwenu mwenu nni kunnombolela Nnungu. ⁵ Bahi mumale mwalehu kuva, nanga mmalaya woheyo wala munu atênda lahakalenge wala ang'unûka ambekûva na mapala mu Ufalume wanga Kilisto na Nnungu. Kwa kuva, munu ang'unûka àlandana na munu ayûwa disanamu.

⁶ Munu woheyo anankumbange kwa malove lake lakemana. Kwa kuva, kwa makosa malinga anelo, gasabu yanga Nnungu ìmbevoidilila vanu vammalele vakámpilikana. ⁷ Bahi munakumilane na vanu malinga anevo. ⁸ Anepo patandi mwenu múikalanga nnupi, henga hambi kwa kulundanywa na Nang'olo mùikalanga munng'anje. Bahi ikalanga malinga vana va munng'anje, ⁹ kwa kuva, vihepo vya munng'anje nni kuva na uwambone wa kila namuna na kutenda lalalembela Nnungu na kuva munu wa uhiu. ¹⁰ Tumbama namene kumala vitukutuku vinkatapalila Nang'olo. ¹¹ Munakumile matendo la nnupi lakemana, henga mùlembelwa mulapisulange. ¹² Kwa kuva, nni dihoni kulatambulanga mambo àlalá latendeka kwa sili na vanu vakámpilikana Nnungu. ¹³ Henga matendo lammalele palapihuliwa na nng'anje, lànaonekana. ¹⁴ Kwa kuva, nng'anje nni utênda kila chinu chonekane. Njo mana tûhaua kuva, "Imuka wako ulêle, ufufuke kuhaloka kwa vanu vahwîle, na Kilisto achiakulangajije."

¹⁵ Bahi lyongolelange namuna chimuikalanga. Munaikalange muchi mavelu ila muikalange muchi mmanu mmêle na lúnda. ¹⁶ Utumile saana uhiku auno umuvenawo,

kwa kuva, alano nni maduva la mambo la kuhakalanga. ¹⁷ Bahi munààve mavelu, henga mulamale àlálá lalalembela Nang'olo Nnungu. ¹⁸ Lekanga kukalewa divayi, kwa kuva, kukalewa kutendiha vanu vanahulule kulidivila, ila mwenu mùlembelewa muumbajwe Umumu Wanaswe, ¹⁹ akuno umutangojana kwa malove la Sabuli na dihimu dya kunnombolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu. Mumwimbile Nang'olo na kunhangalalila mmitima yenu yammalele, ²⁰ na kunshukulu Nnungu Atata maduva lammalele kwa kila chinu, kwa lina lyanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

²¹ Mupilikanane mmene kwa mmene kwa kumweshimu Kilisto.

²² Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chimupilikana Nang'olo wetu. ²³ Kwa kuva, nnume àvele na mamulaka kwa n'jawe, malinga Kilisto chavele na mamulaka kwa vanu vankulupîla. Kilisto mwene nni Mpohi wa mmili wake, yani vanu vankulupîla. ²⁴ Bahi malinga vanu vankulupîla Yesu Kilisto chivampilikana nang'e, uchocho vakongwe navanang'o vâlembelewa vavapilikane valume vao kwa kila chinu.

²⁵ Na mwenu mmalume vatamwange ajavenu malinga Kilisto chanavatamwije vanu vankulupîla, nkuuhumya umi wake kwajili yavo. ²⁶ Átendile uchocho uchinga avatende kuva va Nnungu kwa kuvahahula kwa medi na kwa lilove lyake. ²⁷ Ánivahahula uchinga aling'e mwene vanu vankulupîla, akuno vavèlè muhali ya ukulu, yani bila kuva na madolidoli nnimbende wala likwinyansi nnimbende, au vitukutuku vinji vivêle malinga anevyo. Na badala yake vanu vankulupîla, vâàva vanaswe na bila kuva na chilema chohecho. ²⁸ Uchocho, valume vâlembelewa vavatamwe ajavao malinga chivaitamwa miili yavo vene. Kwa kuva, ayula antâmwa n'jawe, àlitamwa mwene. ²⁹ Kwa kuva, nanga munu auvénga mmili wake mwene, henga ànaulisa na kuuchunga malinga Kilisto chavachunga vanu vankulupîla. ³⁰ Kwa kuva, hwetu nni dimbandi dya mmili wake. ³¹ Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, "Ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vâmbekuva mmili umo." ³² Ìnikamajanga namene kukameka sili aneyo, henga nangu ngùtangola mambo lannyâmba Kilisto na vanu vankulupîla nang'e. ³³ Pamo na anelo, kila nnume àlembelewa antamwe n'jawe malinga chalitamwa mwene, na kila nkongwe àlembelewa àmweshìmù nng'andomwe.

6

Vavana na vavavelêke

¹ Mwenu mmavana, vapilikane vammelekenge, ing'anya mwenu ni mmanu vake Nang'olo, kwa kuva uvila nni chilembelewa kutenda. ² “Mweshimu atatako na anyoko.” Aino njo amuli inandi ivêle na ahadi, ³ “Mweshimu atatako na anyoko uchinga upate wasa na ùùve na vyaka vyohe pachilambo.”

⁴ Na mwenu anga atata, munavasunaje anavenu, ila mùlembelewa muvalele kwa kuvaduma na kuvahunda mahundo langa Nang'olo.

Vatumwa na anang'olo vao

⁵ Mwenu mmatumwa, mùlembelewa muvapilikane anang'olo venu kwa eshima na kwa kuyopa. Tendanga uchocho kwa ntima wanaswe malinga chimumpilikana Kilisto. ⁶ Tendanga uchocho akee chihi pavannolanga umutaha kulipakaha kwa vanang'o, ila mùlembelewa mutumike malinga mmatumwa mma Kilisto akuno umulihumya kutenda àlálà lalalembela Nnungu kwa mitima yenu yammalele. ⁷ Lihumyange kukola madengo lenu la utumwa kwa ntima helele kuva muchi muntumikila Nang'olo, akee vanu. ⁸ Mukumbukile kuva, Nang'olo àmbennipa kila munu kupapatana na matendo lake lambone, akàva ntumwa au akànavè ntumwa.

⁹ Na mwenu anang'olo, vatendelange lambone vatumwa venu kwa ntima helele, muleke kuvayoha. Mumale kuva na mwenu mùvele muchi vanang'o, mmammalele mùvele chihi na Nang'olo yumo avêle kulihunde, nanang'e nanga pannola munu woheyo kumeho.

Vikomanilo vya chinnungu

¹⁰ Bahi kwa kumalilila, nangu nìnyuwanga mùùve na dimongo kwa kulundanywa na Nang'olo na kwa kuyan-gatwa na dimongo dyake ding'ulu. ¹¹ Walilanga viko-manilo vyamwing'anga Nnungu uchinga muimile na kulumbana na njama dyanga Ibilisi. ¹² Kwa kuva, hwetu tukápanyana ing'ondo na vanu va nchilambo achino, ila tùpanyana ing'ondo na matiyala la anamindenga vavêle nchilambo chikáonekana, yani vatawâla na vakulu na vavêle na dimongo, vavêle nchilambo cha lupi. ¹³ Bahi vino twalanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kunnema mmongo mwenu muuhiku aula ulambelumila lahakalenge. Na pamumbemalila kupanyana, mùmbekuva chihi mmechinkuhwina.

¹⁴ Bahi hwinganga kwa kulihunga uhiu wa Nnungu muchi nkaka mmikundu vyenu na kuwala uwambone wa Nnungu

muchi likakamba lya kulichingila mmihuva vyenu, ¹⁵ na hamu ya kuvahubilila vanu Malove Lambone la amani ìive muchi vilatu mmadodo lenu. ¹⁶ Maduva lammalele, ing'ulupa ìive muchi ngawo mmakono lenu, uchinga muhulule kuidimanga myumba ya moto yanga Nanchindenga. ¹⁷ Na upohi ùive muchi kofiya ya kulichingila, na lilove lya Nnungu ìive muchi upanga wamwing'anga Umumu Wanaswe. ¹⁸ Vilinganya kunnyuwa Nnungu kila uhiku akuno umulojwa na Umumu Wanaswe. Hwenehanga kunnyuwa Nnungu kwa kila namuna. Mùve meho bila kuhopela akuno umuvayuwila vanu vammalele va Nnungu. ¹⁹ Uchocho, nguyuwile na nangu, uchinga pangulonjela na vanu, Nnungu aning'e cha kulonjela, ngulonjele bila kuyopa uchinga vanu vamale sili ya Malove Lambone la Nnungu. ²⁰ Nangu ñnihungwa nnilungu ing'anya ya kuva balosi wa Malove Lambone. Bahi yuwanga uchinga ngutangole Malove Lambone la Nnungu chinamilume malinga chingulembelewa.

Disalamu dya ntululilo

²¹ Tikiko, nkúkukupila nnyetu utuntamwa namene, ntumishi akulupîka mmadengo la Nang'olo, achiannyaulile habali dyangu dyammalele, uchinga mupate kulamala langulatenda. ²² Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nintuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu.

²³ Mmakukulupila avangu, nangu ñnnyuwila mùve na amani. Uchocho, ñnnyuwila itamwi pamo na ing'ulupa ìhaloka kwanga Atata Nnungu na kwanga Nang'olo Yesu Kilisto, vîive pamo na mwenu. ²⁴ Nnnyuwa Nnungu aveng'e inema vanu vammalele vantâmwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto kwa itamwi ikávele na ntululilo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vafilipi Ulongoledi wa baluwa ya Vafilipi

Baluwa ya Vafilipi ilembwije na Ntume Paolo, na antambulanga na Timoseo ing'anya alembela vakukulupila va ku Filipi vampwechelele saana Timoseo malinga ntumishi wa Nnungu (sula ya 1:1, 2:19-24). Na yonekana kuva Paolo alembile baluwa avèle nnilungu (sula ya 1:13). Vatalamu va Bibiliya vátenda kuva baluwa aino Paolo alembile avèle nnilungu aneko ku Loma. Bahi ing'anya ya anelyo, vâona kuva baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Bahi tunahulula kulihunda mambo kadiki kwamba imanga ya ku Filipi kuhaloka nchitabu cha Matendo la Mitume. Imanga ya Filipi njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Makedoniya. Uchocho, likuwa lya vanu vankulupila Yesu litandi kutandilihwa nchilambo cha Makedoniya lîvele alino lya muimanga ya Filipi. Paolo na Sila vátandilihije chalumo likuwa anelyo, na kuhungwa nnilungu chilo chimo muimanga aneyo (Matendo sula ya 16).

Înahululika kuva Paolo ávele na makudungilo lohe la kuilemba baluwa aino. Ákudungidile avashukulu Vafilipi kwajili ya inudyo ivantumidile bada ya kupilikana kuva ànihungwa (sula ya 4:10-14). Uchocho, ákudungidile avamaihe Vafilipi namuna chaendelela aneko kulilungu, na ákudungidile avatambulihe anga Timoseo na Epafilodito kwa vakukulupila va ku Filipi (2:19-30) uchinga vavakalibishe na kuvaeshimu malinga vakulu vao.

Uinjipihî wa baluwa ya Vafilipi

1. Sula ya 1:1-11, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakukulupila va imanga ya Filipi na kunshukulu Nnungu kwajili vao na kuvayuwila.
2. Sula ya 1:12-30, Paolo àvakamya mitima Vafilipi kuva, ata swala lyanga nang'e kuhungwa nnilungu lijukile kuva faida mu Ufalume wa Nnungu. Bahi navanang'o vâlembelewa vapililile kwa kuva, ata kubanika kwavo kunahululika kuida na faida mu Ufalume wa Nnungu.
3. Sula ya 2:1-30, Paolo àlonjelela namuna chitulembelewa tûve muutumishi wa Nnungu.
4. Sula ya 3:1-4:9, Paolo àvaelesa Vafilipi namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto.

5. Sula ya 4:10-23, Paolo àmalilila kwa kuvashukulu vakúkulupila va Filipi kwa inudyo ivantumidile na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na Timoseo, hwetu tuvatumishi tùvá Yesu Kilisto. Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila mmammalele mulundanyîjwe na Yesu Kilisto, muikâla ku Filipi, pamo na vakulôdya va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na mashemasi va nnikuwa anelyo. ² Tùnnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viive pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

³ Nangu nîshukulu Nnungu wangu kwajili yenu kila paninkumbukilanga. ⁴ Kila pangunyuwilanga mwenu mmammalele, ngûyuwa kwa kuhangalala, ⁵ kupapatana na namuna chimukumilana na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone kutandikila patandi mpaka vino. ⁶ Nangu ngûvele na uhakika kuva, Nnungu atandîlihîje madengo lambone mmitima yenu, nang'e àmbelahweneha mpaka lamalilikè, nniduva alila lya kuuya kwanga Yesu Kilisto. ⁷ Uvila njo chingulembelewa kunkumbukilanga mwenu, ing'anya mwenu mmammalele mùvele muntima mwangu. Kwa kuva, vino panguvele nchihungo na ata muuhiku aula pannavele hulu kulatetela na kulamaiha Malove Lambone, mwenu mmammalele mùkumilana pamo na nangu inema aila yaning'ile Nnungu. ⁸ Nnungu njo shahidi wangu, ànimala kuva, nantamwanga namene mwenu mmammalele kwa ntima wa itamwi uila ing'ulu yanga Yesu Kilisto.

⁹ Na chinu chînguyùwà namene kwa Nnungu nni kuva, itamwi yenu ihalije kuyenjejeka namene pamo na kumala uhiu wammalele na kuva na lúnda lwa kila namuna, ¹⁰ uchinga mupate kutandola achila chivêle na mana namene. Na kwa kutenda uchocho, muchimuhahuke na bila kuva na likosa nniduva alila lyambeuya Kilisto. ¹¹ Muikalange kwa iikadi iumbajîjwe matendo lalalembela Nnungu, lan'jalilânga Yesu Kilisto, kwajili ya ukulu na kutumbyangwa kwa Nnungu.

Kuikala kwajili yanga Kilisto

¹² Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, mambo lammalele langukojîje laniyangata namene kulayanjaja Malove Lambone. ¹³ Kupapatana na anelo, matiyala vammalele va ing'ande yanga Nfalume wa Loma,

pamo na vanu vanji vammalele, vàmimala kuva ngùvele nchi-hungo ing'anya ya kuntumikila Kilisto. ¹⁴ Na kuhungwa kwangu, kùvatendile vakùkukupila avetu vohe vààve na dimongo dya kuyanajaja Lilove Iya Nnungu bila kuyopa. ¹⁵ Nni muhiu kuva, vanu vanji muanevo vàyanjaja habali dyanga Yesu Kilisto kwa wiu na kulambela kutahukana, henga vanji vàyanjaja habali dyanga Kilisto kwa makudungilo lambone. ¹⁶ Vanu anevo vayanjâja kwa makudungilo lambone, vâhubilî chihi kwa itamwi, kwa kuva vàmimala kuva, ngùvele nchi-hungo ing'anya ya kulatetela Malove Lambone. ¹⁷ Na vanu avala vayanjâja kwa wiu, vàyanjaja habali dyanga Kilisto kwa kulikweta, na makudungilo lavo lakee lambone, vâtenda kuva vâmbenguyenjejija kubanika nchihungo.

¹⁸ Bahi anecho chikee chinu! Ikàva habali dyanga Kilisto dînananjajwa kwa namuna yoheyo, yani kwa makudungilo mabaya au lambone, nangu nahangalala, na nguchinguh-wenehe kuhangalala. ¹⁹ Kwa kuva, ñnimala kuva, ing'anya ya kuyuwa kwenu, na kwa kuyangatwa na Umumu wa Yesu Kilisto, nguchinguhunguliwe. ²⁰ Kwa kuva, hamu yangu ing'ulu na lilolelo lyangu nni kuva, kwa namuna yoheyo nikambepata dihoni kwa kulemwa kulatenda àlalá langulembelewa kulatenda. Henga nimbetangola bila kuyopa malinga chinichitenda maduva lammalele. Na Kilisto achiatumbyangwe kupitila nangu, ikàva nîmbekuva nimumi au nîmbekuhwa. ²¹ Kwa kuva, kwang'une, kulama nni kwajili ya kuntumikila Kilisto, na kwang'une, kuhwa nni faida. ²² Henga ikàva nîmbehweneha kuva nimumi, nni kwajili ya kukola madengo lavêle na faida ing'ulu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nikámala ngutandole lilida, ²³ kwa kuva, ngùutangwa na mambo mavili. Nalembela namene nguuke nikaikale pamo na Kilisto, kwa kuva achino nni chinu chambone namene. ²⁴ Henga chinu cha lasima namene kwajili yenu, nni nangu kuhweneha kuva nimumi. ²⁵ Kwa kuva, ngùvele na lilolelo anelyo, bahi ñnimala kuva, nîmbehweneha kuva nimumi na kuikala pamo na mwenu mmammalele uchinga mupate kukulumuka na kuva na ihangaladi muing'ulupa. ²⁶ Na panimbeida kavila kwenu mwenu, muchimuve na ing'anya ya kulyonela Yesu Kilisto kwa kupwawa kwangu.

²⁷ Henga kwa namuna chilalembela Malove Lambone lamwâmba Kilisto, mwenu mùlembelewa muikalange saana. Na kwa kutenda uchocho, ata nikàida unamwonanga au nikanaide, ngupate kananga kupilikana kuva, mmechinkuimila saana akuno muvèlè na likudungilo ulimo, na kuva, mmammalele kwa pamo mmechinkupanyana

ing'ondo kwajili ya ing'ulupa ihalokâna na Malove Lambone. ²⁸ Munavayope amongo venu wala kadiki. Na anecho chimbekuva chimaiho kwavo, kuva, vanang'o vâmbekwondonga, na mwenu mûmbepohwa, kwa kuva, Nnungu mwene nni ampohânga mwenu. ²⁹ Kwa kuva, Nnungu âmwing'enge mwenu inema ya kuntumikila Kilisto, na akee chihi kwa kunkulupila bahi, henga pamo na kubanihwa kwajili yake. ³⁰ Na kwa kubanihwa kwenu, mwenu mûkumilana pamo na nangu kupanyana ing'ondo. Mwenu mwaningwona ungupanyana ing'ondo aila, na mêmekupilikana kuva, mbêmekupanyana ing'ondo uila mpaka vino.

2

Kulisulupuha, na ukulu wanga Kilisto

¹ Dachì, kulundanywa kwenu na Kilisto tenda kùnkamyanga mitima? Dachì, itamwi yake tenda ìntujanga mitima? Dachì, tenda mùikalanga kwa kukumilana na Umumu Wanaswe? Dachì, tenda mùvele na ntima wambone na wachididi? ² Bahi nguumbajange ihangaladi muntima mwangu kwa kuva na likudungilo ulimo na itamwi uimo na isungu uimo na mawaso ulamo. ³ Munatende chinu chohecho kwa kulikweta au kwa kulyona, henga kila munu alisulupuhe kwa nnyake, akuno kila munu wamwona nnyake kuva wa mana kupunda nang'e. ⁴ Kila munu anatahe chihi faida yake mwene, henga atahe na faida ya vanu vanji. ⁵ Mùùve na isungu malinga aila yanavenayo Yesu Kilisto.

⁶ Kutandikila anepo patandi nang'e àvele mwavelelee Nnungu,

henga nang'e kuva mwavelelee Nnungu nanga panawene kuva

chinu cha kulikongonekela.

⁷ Henga kwa kutamwa kwake mwene, ánivileka anevyo vyammalele,

nkulijuha mwavelelee ntumwa,

nkua mwavelelee munu.

⁸ Na páonekènè avèlè muchi mwavelelee munu,

ánìlisulupuha kwa kumpilikana Nnungu mpaka kukubali kuhwa,

ata kuhwa munsalaba.

⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu áníntumbyanga namene kupunda vammalele,

nkumwing'a lina likulu kupunda malina lammalele,

¹⁰ uchinga viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo na vya kuchilambo cha vanu vahwíle,

vitindivale malundi kwa kulieshimu lina anelyo lyahambi,

11 na kila chiumbe chiyambukile kuva, Yesu Kilisto njo
 NANG'OLO,*
 na Nnungu Atata achiatumbyangwe kwa namuna aneyo.

Langajanga muchi nng'anje wa pachilambo

12 Bahi mmakukulupila avangu, nangu pannavele kwenu mwenu, maduva lammalele mwenu múnangupilikana, na vino chikavele chinu chambone namene muhwenehe kutenda uchocho ata mmaduvano languvele kulehu na mwenu. Bahi ikalanga muchi upohi wenu chunnembelanga muikalange kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela, ¹³ kwa kuva, Nnungu njo akôla madengo nkati mwenu na kumwing'anga isungu ya kulambela na kutenda àlalá lankatapalíla mwene.

¹⁴ Tendanga kila chinu bila kuhinginika wala kutahukana, ¹⁵ uchinga mùùve mmanu mukávele na likosa na mukávele na uhakwa. Na kwa namuna aneyo, muchimuve mmana mma Nnungu mukávele na likosa ching'ati vanu va chilambo achino, vatendânga lahakalenge na vahochedíle. Mùlembelewa mulangaje malinga dinondwa chidilangaja kumahunde, ¹⁶ akuno umulakamula malove laída na umi. Na anepo nni panimbepata ing'anya ya kulyona nniduva alila lyambeuya Kilisto, kwa kuva chimbekuva chimaiho chimbemaiha kuva kutumbama kwangu na madengo langu vikanayahike chihi bule.

¹⁷ Kuhweneha kwenu kunkulupila Nnungu na utumishi umuutenda kwa Nnungu ùvele muchi sadaka. Na ata umi wangu kuuhumywa kuva muchi sadaka ya chikimbilo chalumo na ing'ulupa yenu, henga nimbekuva chihi nkuhangalala, na nangu ngùlambela na mwenu mmammalele mukumile ihangaladi aneyo. ¹⁸ Bahi hangalalanga, na nangu nguchingukumile ihangaladi yenu.

Paolo ànnombolela Timoseo

¹⁹ Bahi Nang'olo Yesu akàtamwa, ngùlolela nintume Timoseo kwenu mwenu, maduva kadiki laída, uchinga pambeuya ngupate kutujwa ntima kwa habali dinimbepilikana kuhaloka kwenu mwenu. ²⁰ Nangu nikee na munu yunji avéle na isungu muchi yang'une, nang'e nni munu ambenkambikambíla mwenu kwa uhiu. ²¹ Vanu vanji vammalele vâkambikambila chihi mambo lavo vene, akee langa Yesu Kilisto. ²² Mwenu mmene mùnimála namuna Timoseo chalilangujije kuva ànafala, kwa kuva ánitumika namene

* 2:11 Nnilailano Iya Kala vátúmílá lina "NANG'OLO" badala ya YAHWE, yani lina lyanalitambujije Nnungu kwanga Musa. Vayahudi vanji pavachisoma Malemba Lanaswe pachinu panalembwije YAHWE vakáchisoma uchocho ila vâsómá ADONAYI, ing'anya ya kulieshimu lina anelyo YAHWE. ADONAYI mana lake NANG'OLO. Bahi munsitali auno Nnungu àmwing'á Yesu lina lyake mwene Nnungu, yani YAHWE.

mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone pamo na nangu, malinga mwana chakola madengo pamo na atatake. ²³ Bahi panimbemala mambo lambengukôja layâmba kuhungwa kwangu, ngûlolela nintume kwenu mwenu upehi. ²⁴ Na nangu nimwene ngûvele na lilolelo kwanga Nang'olo kuva, nikambetima kwida kwenu mwenu.

²⁵ Ngûwene kuva nni lasima nintume kwenu mwenu nkûkulupila nnyetu Epafilodito, akumilâna na nangu kukola madengo na muing'ondo ya Malove Lambone. Nang'e njo umuntumile anguyangate kupapatana na namuna chingusikike. ²⁶ Nang'e âvele na hamu namene ya kumwonanga mwenu mmammalele, na ntima wake ûnakambakamba kwa kuva, mwenu mwanipilikana kuva ânauula. ²⁷ Nni muhiu kuva, ânauula namene pepi na kuhwa, henga Nnungu nkumikila chididi, na akee chihi Epafilodito weka anavikiwi-jwe chididi, henga pamo na nangu, uchinga nangu nnâave na nnihindambi linji. ²⁸ Bahi nangu nguvenkutumbama kuntuma kwenu mwenu, uchinga pamumbemwona mupate kuhangalala kavila, na lipamba lyangu kumwamba mwenu lipate kupungula. ²⁹ Bahi mpwechelange kwa ihangaladi ing'ulu namene malinga nkûkulupila nnyenu, kwa kulundanywa kwenu na Nang'olo. Mûlebelewa muvatumbyange vanu malinga aneyo, ³⁰ ing'anya, nang'e âvele pepi na kuhwa kwajili ya madengo langa Kilisto. Nang'e âsumisije umi wake kwa kwida unanîng'a nsada aula umukanahulwile mwenu mmene kuning'a ing'anya mwâvelenge kulehu.

3

Tukâlingila mambo la chimmili

¹ Bahi ntululilo, mmakukulupila avangu, hangalala kwajili ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Nangu nikâhopela kunnembilanga kavila mambo ûlalâ laninnembidile patandi, kwa kuva lachilanchungange mwenu. ² Lichungange na anevo vanu najisi, vatendânga lahakalenge, vavanamatîja vanu vayalulwe uchinga vapohwe. ³ Hwetu tunkulupîla Yesu nni tuyalwîke chiuhiu, kwa kuva tûmwabudu Nnungu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, na kulyona kwajili ya Yesu Kilisto, akee kulisingila mambo la chimmili. ⁴ Ikâna nangu ngûvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, henga nanga pangulisingila mambo anelo. Ikâva pâvele munu àlyona kuva âvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, nangu ñnimpunda munu aneyo. ⁵ Kwa kuva, nangu ngûyalwike nguvêlê na changa cha maduva nane. Nangu nni Mwisilaeli wa litawa lwa Benjamini, na nni Mweblaniya muhiu. Na kuyamba mambo la kukamula Sheliya

ya Chiyahudi, nangu ngúvele Nfalisayo,* ⁶ na kuyamba kutumbama kwajili ya dini ya Chiyahudi, nangu ñnavabaniha namene vanu vankulupíla Yesu. Na kuyamba mambo la kuvalangiwa uwambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, nangu níkánavele na likosa lyohelyo. ⁷ Henga mambo anelo lammalele lánavele na faida kwang'une, vino nívalangila chihi kuva asala kwajili ya Kilisto. ⁸ Pamo na anelo, nangu ngúvalangila chihi vitukutuku vyammalele kuva vikee mana kwajili ya samani ing'ulu ya kummala Yesu Kilisto Nang'olo wangu. Kwajili yanga Yesu, nangu ñnikubali kupata asala ya vitukutuku vyammalele, unguvalangila kuva muchi mavi uchinga nimpate Kilisto, ⁹ na kulundanywa nawe mwalehu. Na hambi nangu níkáivalangila kavila kuva wambone pameho panga Nnungu kupapatana na matendo langulatendile, yani uwambone aula upatikána kwa kuikamula Sheliya. Henga vino ngúvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa indila ya kunkulupila Kilisto, yani uwambone aula uhalôka kwanga Nnungu kupitila ing'ulupa. ¹⁰ Chinu chingulembela nangu nni kummala Kilisto na dimongo dya kufufuka kwake na kukumilana pamo nanang'e muibaniki yake, na kuhwa kwangu kulandane na kuhwa kwake, ¹¹ uchinga ngúve na lilolelo lya kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

Kutumbama mpaka kuntululilo

¹² Níkátamwa kuhaula kuva ñnihwikila kupata anelo lammalele au kuva ñnikamilika tayali. Henga mbechinkuhweneha kutumbama uchinga ngupwechele inujo, na njo mana Yesu Kilisto àningukamula ngúve wake. ¹³ Mmakukulupila avangu, nangu níkáivalangila kuva ñnipata inujo aneyo, henga chinu chingutèndà nni kulaluvalila lammalele lapitíle, na kutumbamila àlalá lavêle muyo mwangu. ¹⁴ Bahi mbechinkutumbama kuhwena muyo mpaka kuntululilo uchinga ngupate inujo aila yatuchemeledile Nnungu aneko kulihunde kwa indila ya Yesu Kilisto. ¹⁵ Hwetu tuvammalele tutolomedíle muing'ulupa, tùlembelewa tùve na isungu aneyo. Henga ikàva vanu vanji mmwenu vavele na disungu dinji, bahi Nnungu achiannyunukulilange. ¹⁶ Henga pamo na anelo lammalele, tuhwenehe muyo kutandikila anepo patuhwikidile.

¹⁷ Mmakukulupila avangu, nguyejange nangu, na valolehange saana vanu avala vaikalânga malinga chimutuvene hwetu utuikala. ¹⁸ Kwa kuva, nangu naninnyaulilanga myanda yohe, na hambi ninnyaulilanga kavila, tena kwa

* **3:5** Mafalisayo, Vavele vanu va lisehebu fulani lya dini ya Chiyahudi na vánímaikana kuva vanu vaikamulíha namene Sheliya ya Musa.

mihodi kuva, pàvele vanu vohe vaikalânga kwa kwona kuva, kuhwa kwanga Kilisto munsalaba nni chinu chakuchimwa. ¹⁹ Na ntululilo wavo ni kwondongeka, kwa kuva, nnungu wavo nni kutenda chiilembela miili yavo, vânyalyona kuyamba mambo la dihoni lâvatèndà, na vâhimukila chihi mambo la chilambo achino. ²⁰ Henga hwetu ni laiya tûvá kulihunde, na tûnmolela Mpohi wetu, Nang'olo wetu Yesu Kilisto akamole kuhaloka kulihunde. ²¹ Nang'e âmbeupindikulanya auno mmili wetu wa kudabadanga na kuulandanya na mmili wake wa ukulu kwa dimongo dyake dinnyululîha kuvivika vitukutuku vyammalele pahi mamulaka lake.

4

Malaijo

¹ Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu ngùvele na hamu namene ya kumwonanga kavila. Mwenu nni mujûka ihangaladi yangu na litaji lya ushindi wangu. Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nînnnyuwanga muhwenehe kunkulupila Nang'olo.

² Nîkuyuwa namene wako Evodiya na wako Sintike, mùùve na isungu uimo ing'anya mwenu nni mmanu mma Nang'olo.

³ Na wako ntumishi nnyangu ukulupîka, * nakuyuwa uvayangate vamahe anevo, kwa kuva vânilikambyakambya namene pamo na nangu mmadengo la kuyanajaja Malove Lambone. Vamahe anevo vâvele pamo na Kelementi na vamadengo avangu vanji vammalele, na anevo vammalele malina lavo lànilembwa Nchitabu cha Umi.

⁴ Hangalalanga maduva lammalele ing'anya ya kulundanywa kwenu na Nang'olo. Na ngùhauka kavila kuva, hangalalanga! ⁵ Langujanga upole wenu kwa vanu vammalele, kwa kuva Nang'olo àvele pepi kuuya. ⁶ Munààve na lipamba kwamba chinu chohecho, henga kwa kila hali imuvenayo, nnyaulilange Nnungu àlâlâ lamusikikidile, kwa kunyuwa na kumpembeja pamo na kunshukulu. ⁷ Na amani ya Nnungu ipûnda ding'ano dyammalele dya vanu, ichiichunge mitima yenu na disungu dyenu, ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.

⁸ Na ntululilo, mmakukulupila avangu, lavikange muntima mambo lammalele la uhiu na la kweshimika na la haki na la-hahwîke na la kukatapala na àlâlâ lalembelêwa kulombolewa na la unu wambone na àlâlâ lalembelêwa kutumbyangwa. ⁹ Latendange àlâlâ lamulihundile na kulapwechela kuhaloka kwang'une, na kulapilikana na kulona kuhaloka kwang'une, na Nnungu wa amani achieve pamo na mwenu.

* **4:3** Nchigiliki îlembwijé “suzugos” mana lake ntumishi nnyangu, na înahululika kuva nni lina lya munu.

Paolo àvashukulu Vafilipi

¹⁰ Nang'olo àninguhangalaja namene kwa kuva, hambu mwenu mùningukumbukila kavila kunguyangata. Ñnimala kuva rúmechinkunguhimukila maduva lammalele, henga mukanapete chihi wasa wa kunguyangata. ¹¹ Nangu nikátangola uchocho ing'anya ya kuva ñnisikika, kwa kuva ñnilihunda kulisika na hali yoheyo imbenayo. ¹² Ñnimala kwikala muhali ya kusikika na ñnimala kwikala muhali ya kuva na vyohe. Nangu ñnikombelela namuna ya kulisika na kila hali, ikàva hali ya kusiba au ya indala, ikàva hali ya kuva na vitukutuku vyohe au kusikika. ¹³ Nadihulula hali dyammalele kwa kuva, Kilisto àngutaya dimongo. ¹⁴ Henga mwenu mwatendile saana kukumilana na nangu muilagi yangu.

¹⁵ Mwenu Mmafipili mùnimala saana chiinavele apala pan-natandilike kuyanajaja Malove Lambone nchilambo chenu cha Makedoniya. Panguukile nchilambo anecho, mwenu bahi njo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lichikumilana na nangu kwa kuning'a nsada. ¹⁶ Kwa kuva, ata mahiku lammalele lannavele ku Sesalonike, mwenu múningupelekejija nsada kwa àlalá lannasikikidile, na mwatendile uchocho akee chihi mwanda umo. ¹⁷ Nangu nikátangola malove anelo ing'anya ya kuva ngùlembela ngupate dinudyo kuhaloka kwenu mwenu. Ila chingulembela nangu nni kuva, mwenu mupwechele dinudyo kuhaloka kwa Nnungu kupapatana na uwambone wenu kwang'une. ¹⁸ Ngùvele na vitukutuku vyohe, na ñniombalwa, kwa kuva Epafilodito àningupelekejija dinudyo dyenu dyammalele. Dinudyo adino dìvele muchi sadaka inung'îla saana pameho panga Nnungu, sadaka iyambukîlwa na kunkatapalila Nnungu. ¹⁹ Bahi kwa indila ya Yesu Kilisto, Nnungu wangu achiamwing'ange vitukutuku vyammalele vimusikikidile, kupapatana na ukulu wa utajili wake. ²⁰ Atumbyangwe Nnungu Atata wetu, vyaka na vyaka. Amina.

Disalamu dya ntululilo

²¹ Vasalimile vanu vammalele vankulupîla Yesu Kilisto. Vakúkulupila avetu vapawije apano na nangu, vànansalimilanga. ²² Vakúkulupila vammalele vànansalimilanga, na asa avala vavêle muing'ande ya Nfalume wa Loma.†

²³ Nangu ñnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto ñvele pamo na mwenu.

† 4:22 Nsitali auno ùlembwijé Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vakolosayi Ulongoledi wa baluwa ya Vakolosayi

Baluwa aino ñembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Ælembile baluwa aino akuno avèlè nnilungu, panjika yavele muimanga ya Loma, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Baluwa ya Vakolosayi pamo na aila ya Vaefeso na Filimoni ðichemwa baluwa dya nchihungo ing'anya ádilembile avèlè nnilungu. Baluwa aino Paolo alilembidile likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya imanga ya ku Kolosayi. Paolo nanga panalitandili-hije nang'e likuwa anelyo, henga àlyona kuva àvele na wajibu kwa likuwa anelyo (sula ya 1:7 na 2:1). Sula ya 1:7 yònekana kuva likuwa anelyo lítandilijwe na Epafila, mwenedi wa ku Kolosayi.

Paolo ánisusuhwa na mahundo fulani la kulambila lanap-wawije nnikuwa anelyo lya Vakolosayi. Njo mana se-hemu ing'ulungwa ya baluwa aino ñlonjeledile swala anelyo. Ìnahululika kuva, nnikuwa anelyo múvele na likuwa lya Vakilisto vavêle na asili ya Chiyahudi vachilinga kuvanamatija Vakilisto vanji vadikamule Sheliya dya Chiyahudi dya Lilailano lya Kala, asa-asa swala lya kuyaluka. Paolo àhaua saana kuva, Vakilisto nanga pavavele na chinu chohecho cha kulisingila wala munu woheyo wakuvatenda vakubaliwe na Nnungu, ila Kilisto weka (sula ya 1:5-20), na kuva mahundo lahalokâna na mawaso la chimunu nanga palavele na mana (sula ya 2:8).

Uinjipihî wa baluwa ya Vakolosayi

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va ku Kolosayi.
2. Sula ya 1:3-3:4, Paolo àhaua kuva, Kilisto njo nkulu wa viumbe vyammalele, nanang'e njo lisingilo lyetu. Kwa kutangola malove anelo, Paolo ayang'ula mahundo la kulambila layanjele ku Kolosayi lachihaua kuva, pàvele vitukutuku vinji vya kulisingila na akee chihi Kilisto weka.
3. Sula ya 3:5-4:6, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto, malinga chatenda n'dibaluwa dyake dyohe.
4. Sula ya 4:7-18, Paolo àmalilila kwa kuhumya disalamu na maeleso kuva, baluwa aino isomwe mmakuwa lanji la vakúkulupila la ku Laodikiya.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, nangu ñnichemwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto. ² Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila avetu kupitila kulundanywa kwetu na Kilisto, mwenu mmanu mma Nnungu mukulupîka, muikâla imanga ya ku Kolosayi. Tùnnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu, ñve pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Vakolosayi na kuvayuwila

³ Tùnshukulu Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kila patunnyuwilanga mwenu, ⁴ kwa kuva, tùnipilikana namuna chimunkulupila Yesu Kilisto na namuna chimuvatamwa vanu va Nnungu. ⁵ Mwanda ntandi pamunahubiliwije ujumbe aula wa uhiu uyamba Malove Lambone, mwenu mwanipilikana kuyamba lilolelo liyamba àlalá lamuvikiwije kulihunde. Lilolelo anelyo njo nsingi wa ing'ulupa yenu na itamwi yenu. ⁶ Malove alano Lambone làvenkuhalija kuhunya vihepo na kuyanjala pachilambo chammalele malinga chiitendeke kwenu mwenu kutandikila liduva alila limupilikene na kumala mwalehu uhiu uyamba inema ya Nnungu. ⁷ Mùnilihunda uhiu anewo uyamba inema ya Nnungu kuhaloka kwa Epafila, ntumishi nnyetu. Nang'e nni ntumishi akulupîka wanga Kilisto, akôla madengo kwajili yenu, ⁸ na njo atuhaulidîle kuyamba itamwi yenu imujaliwije na Umumu Wanaswe. ⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patuhopela kunnyuwilanga mwenu, kutandikila liduva alila litupilikene habali dyenu. Tùnnnyuwa Nnungu annyululihe kumala mwalehu àlalá lalalembela, na kumwombajanga lúnda na ding'ano dya chinnungu. ¹⁰ Tùnnnyuwilanga anelo uchinga mupate kuikalanga kwa namuna intumbyânga Nang'olo, na kunkatapalila kwa mambo lammalele. Na kwa kuikala uchocho, muchimupe kila namuna ya vihepo vyambone na kuhalija kummala mwalehu Nnungu, ¹¹ na Nnungu achiantayange dimongo dya kila namuna kwa uweso wake nkulu, uchinga mupate kuva na ilindilidi na ipililidi. Na kwa kuhangalala, ¹² muchimunshukulu Nnungu Atata, annyululihîje mwenu kuva mmanu mulembelêwa kupwechela sehemu yenu ya mapala lavaungulidile vanu vake vaikalânga munng'anje wa Nnungu. ¹³ Kwa kuva, nang'e ànitupoha kuhaloka muutawala wa lupi nkutuingija mu Ufalume wanga Mwanawe wantamwije. ¹⁴ Na kwa kupitila kwa Mwanawe, hwetu tùnikombolewa kwa kusamehewa masambi letu.

Kilisto nni nkulu wa viumbe vyammalele

15 Kilisto nni nfano uhiu wa Nnungu akáonekana, nanang'e ánipwawa kabla viumbe vyammalele vikánambipwawa na nni nkulu wa viumbe vyammalele.*

16 Kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele víniumbwa, viumbe vya nchilambo achino na nchilambo chikáonekana, viumbe vyonekâna na vikáonekana, ikáva nni vafalume au vakulu au vatawâla au vavêle na mamulaka va nchilambo chikáonekana. Na Nnungu àniviumba viumbe vyammalele kwa kupitila nang'e na kwajili yake.

17 Nang'e ánipwawa kabla viumbe vyammalele vikánambipwawa, na kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele vîhweneha chihi kupwawa.

18 Nang'e njo muti wa mmili wake, yani vanu vankulupîla Yesu.

Na nni chitandikilo cha umi wa mmili anewo, kwa kuva, nang'e njo ntandi kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle, uchinga ààve nkulu wa viumbe vyammalele.

19 Kwa kuva, Nnungu mwene íninkatapolila ukamilifu wake wammalele wa chinnungu ùùve nkati mwa Kilisto,

20 na kuvipatanisa viumbe vyammalele na mwene kwa kupitila Kilisto.

Kwa kuva, kupitila myadi yanga Kilisto imwadilîke munsalaba,

Nnungu nkutenda pààve na amani, muviumbe vyammalele na mwene,

viumbe vya nchilambo achino na vya nchilambo chikáonekana.

21 Anepo patandi mwenu mwanihapukana na Nnungu, na múvele amongo vake ing'anya ya mawaso lenu na matendo lenu lahakalenge. 22 Henga vino, Nnungu ànimpatanisanga na mwene kwa mmili wanga Yesu, kwa indila ya kuhwa kwake, uchinga Nnungu amwonange kuva mmanu mmanaswe, mmanu mukávele na chilema wala lawama yoheyo pameho pake. 23 Henga mwenu mùlembelewa muhwenehe kuikalanga muing'ulupa, munatikinywe na kulileka alila lilolelo limupete mahiku lamupilikene Malove Lambone. Nangu Paolo ñnivikwa kuva ntumishi wa kuhubili Malove Lambone, àlalá layanjajîjwe kwa vanu vammalele va pachilambo.

* 1:15 Nchigiliki ìlèmbwîjé "chihungumikova" kwa kuva mwana ntandi kuvalekwa ààva nnongoledi na nkulu va vana vammalele.

Madengo langa Paolo nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu

²⁴ Hambi nangu nahangalalila ibaniki yangu kwajili yenu mwenu. Kwa kuva, kubanika kwangu chimmili kùhweneha itimilisi ya ibaniki ya Kilisto ilembelêwa kwajili ya mmili wake, yani vanu vammalele vankulupîla Yesu. ²⁵ Nangu ngùjukile kuva nintumishi wa vanu vankulupîla Yesu kupa-patana na madengo lángupèlè Nnungu kwajili yenu. Na madengo lene nni kuyanajaja Lilove lya Nnungu saana. ²⁶ Lilove anelyo nni àlalá makudungilo lanapihike kutandik-ila anepo kala, kwa vívelèkwà vyammalele, henga vino ànilahunukula kwa vanu vake. ²⁷ Kwa kuva, Nnungu álembedile vanu vake vamale kuva, ukulu nkulu wanga Kilisto nni chalumo na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Na makudungilo anelo lávele kuva, Kilisto aikale nkati mwenu, na anelyo limaiha kuva mwenu muchimukumile ukulu wa Nnungu. ²⁸ Bahi hwetu túnnyanjaja Kilisto kwa vanu vammalele. Tùnan'duma na kunnyunda kila munu kwa lúnda lwammalele, uchinga tuvayangate vanu vammalele vâhwikile kuva vakamilifu kwa kulundanywa kwavo na Kilisto. ²⁹ Bahi ing'anya ya anelyo, nalikambyakambya akuno ungutumbama kwa dimongo adila ding'ulu dya Kilisto dikôla madengo nkati mwangu.

2

¹ Ngùlembela mumale namuna chingutumbama kukola madengo kwajili yenu, na kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va imanga ya ku Laodikiya na kwajili ya vammalele vakánapata kungwona kwa meho. ² Ngùtenda uchocho uchinga vakamywe mitima na kulundanywa muitamwi. Henga namene vapate kuva na uhakika mwalehu uhalokâna na elimu ya chinnungu. Anepo nni pavambemala mwalehu makudungilo la Nnungu lanapihike, yani kummala Kilisto mwene. ³ Kwa kuva, nkati mwake dipihijwe hasina dyam-malele dya lúnda na elimu ya chinnungu.

⁴ Nínnyaulilanga mwenu malove alano uchinga munu woheyo anannambilange kwa malove la kuutila. ⁵ Ikánava nangu ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu yangu ìvele pamo na mwenu, na nangu nahangalala kupilikana namuna chimuikalanga saana na kuhwinga muing'ulupa yenu kwanga Kilisto.

Ikalanga kwa kumpapata Kilisto mwene akee mahundo la vanu

⁶ Kwa kuva, mùnimpwechela Yesu Kilisto kuva Nang'olo wenu, bahi ikalanga kwa kumpapata nang'e. ⁷ Mumelelee dinyiya nkati mwake, mulidenge nkati mwake na kuhwinga

muung'ulupa, malinga chimuhundwije, na mùùve mmanu muumbêlwe na shukulani.

⁸ Lyongolelange, munu anannyocheje kwa lúnda lwa mahundo la vanu, lwa kulambila lulisingîla mihambo ya vanu na dimongo dikáonekana dya nchilambo achino, henga lukálingila Kilisto mwene. ⁹ Kwa kuva, mummili wanga Kilisto mùvele ukamilifu wammalele wa Nnungu. ¹⁰ Na kwa kulundanywa na Kilisto, mwenu mùnikamilika. Nang'e nni avatawâla vatawâla vammalele na vavêle na mamulaka vamalele.

¹¹ Na kwa kupitila kulundanywa nawe, mwenu múnyalulwa, akee kwa makono la vanu, henga mùyalwilwe na mwene Kilisto, yani kuiusa asili yenu itawaliwa na sambi. ¹² Kwa kuva, músikwije pamo na Kilisto kwa indila ya ubatiso wenu, na múnifufulwa pamo nanang'e ing'anya ya kukulupila dimongo dya Nnungu ánfufwile kuhaloka kwa vanu vahwîle. ¹³ Anepo patandi mwenu mwávele muchi múnihwa ing'anya ya masambi lenu na kutouswa asili yenu itawaliwa na sambi. Henga vino, Nnungu ànfufwile mwenu pamo na Kilisto, akuno watusamehe masambi letu lammalele, ¹⁴ na kupukutanga baluwa ya madeni letu na masitaka lachitusitaki. Ánilapukutanga mwalehu kwa kulakomelela munsalaba wa Kilisto, ¹⁵ akuno wavapakanyola dimongo vatawâla na vavêle na mamulaka va nchilambo chikáonekana, wavataya dihoni palangele kwa kuvalema kwa indila ya nsalaba.

¹⁶ Bahi munu woheyo anánnnyukumu mwenu kuyamba vyakulya au vikumbilo, au kuyamba sikukulu fulani, ikàva sikukulu ya mwedi wahambi au ya Liduva lya Kuyewelega. ¹⁷ Mambo anelo lammalele làvele muchi chimbwehedi cha mambo àlálá lachiida, henga uhiu wa lammalele nni Kilisto mwene. ¹⁸ Munákubali kuhukumiwa kuva mukáfala na munu chihi alilangûja kwa pawelu kuva nang'e nni munu wa kulisulupuha kwa kuubaniha mmili, na munu avabûdu malaika. Munu wa namuna aneyo àlona maono lake kuva la mana, na kulitapa chihi bule kuyamba ding'ano dyake dya chimunu. ¹⁹ Munu aneyo nanga pakamulana na Kilisto ajukîle kuva muti wa mmili, yani vanu vankulupîla nang'e. Kwa kuva, kwa kulundanywa na Kilisto, mmili wammalele ùnaliswa saana na kulundanywa pamo kwa vihundo vyake na minanga yake, uchinga upate kukulumuka kupapatana na namuna Nnungu chauhululiha kukulumuka.

²⁰ Mwenu múnihwa pamo na Kilisto na kukombolewa kuhaloka n'dimongo dikáonekana dya nchilambo achino. Mwadachi mùikalanga kavila muchi vanu va chilambo achino kwa kunamatijwa kukamula amuli malinga adino,

21 “Munakamule achino!” “Munayeje anecho!” “Munaguse achino!”? 22 Amuli anedyo dyammalele diyamba vitukutuku vyondongêka, upala pavitumiwa. Na anedyo dyammalele nni malaijo chihi na mahundo la vanu. 23 Na amuli anedyo dyònekana kuva muchi divele na lúnda kupapatana na namuna ya ibada ivalitungidile vene na namuna yavo ya kulisulupuha kwa kuubaniha mmili. Henga amuli anedyo nanga padifala kudidivila tama dya mmili.

3

Umi wa kala na umi wahambi

1 Bahi kwa kuva mùnifufulwa pamo na Kilisto, bahi tahanga mambo lavêle muha, pachinu páikâla Kilisto, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu. 2 Disungu dyenu diive mmambo lavêle muha, na wala akee mmambo la pachilambo. 3 Kwa kuva, mwenu mwanihwa, na umi wenu uhiu ùnikondwa pamo na Kilisto nkati mwanga Nnungu. 4 Kilisto nni umi wenu uhiu, na pámbehunukulíwa kavila, bahi na mwenu muchimuhunukuliwe pamo na nang'e muukulu wake.

5 Bahi layahilangile kulehu mambo lammalele la pachilambo lavêle nkati mwenu, yani umalaya na uhakwa na lukou na ditama na mawaso lahakalenge. Na munang'unukile, kwa kuva kung'unukila kulinganana na kudyabudu dis-anamu. 6 Bahi ing'anya ya makosa anelo, asila ya Nnungu ìvenkwida kwa vanu anevo. 7 Anepo patandi na mwenu uchocho múikalanga kwa namuna uyoyo pamuchitawaliwa na mambo anelo la masambi. 8 Henga vino yahilangila kulehu mambo alano lammalele, kutunduwila na kusunala na lahakalenge na kulambililana na kutangola malove lahakalenge. 9 Munalambilane mmene kwa mmene, kwa kuva mùniukudumbula mwalehu unu wenu wa kala pamo na matendo lake, 10 na kuuwala aula unu wa hambu uhwenêha kutendwa kuva wahambi kila uhiku kupapatana na nfano wa Nnungu, Nkúumba wake, uchinga mupate kum-mala mwalehu. 11 Bahi anepo nanga cha Nnyahudi wala munu akávele Nnyahudi, nanga cha munu ayalwíke wala munu akáyalwike, nanga cha munu akávele N'giliki wala mwenedi wa ku Sikita,* nanga cha ntumwa wala munu akávele ntumwa. Henga Kilisto njo kila chinu na àikala nkati mwetu hwetu tuvammalele.

12 Mwenu nni mmanu mma Nnungu, nang'e ànintamwanga na kuntandolanga kwajili yake mwene. Bahi mùùve na ntima wa chididi na uwambone na kulisulupuha na upole

* 3:11 Vanu va ku Sikita váháu lík á kuva nni vapagani, vanu váikâla uwamba.

na kupililila. ¹³ Mupililane na kusameheana mmene kwa mmene muuhiku wohewo munu pávâ na lilove lya kunsitaki munu yunji. Sameheana, malinga Nang'olo chansamehite mwenu. ¹⁴ Pamo na anelo lammalele, ikamulihange itamwi, kwa kuva itamwi njo ikamilîsa anelo lammalele. ¹⁵ Amani ya Kilisto itawale mmitima yenu, kwa kuva mwenu mùnichemwa kuva mmili umo uchinga muikalange kwa amani. Na mùùve mmanu mma kushukulu. ¹⁶ Bahi mitima yenu ùumbajwe namene ujumbe umwâmba Kilisto, kwa kuhundana na kudu-mana na kwa kumwimbila Nnungu malove la Sabuli na dihimu dya kunnombolela Nnungu na dihimu dinji dya chin-ningu, akuno umuimba na kunshukulu Nnungu mmitima yenu. ¹⁷ Kila chinu chimutenda au kutangola, chitendange akuno umumala kuva mùchitenda kwa niaba ya Nang'olo Yesu, na munshukulu Nnungu Atata kupitila nang'e.†

Malaijo la n'ding'ande dya vakúkulupila

¹⁸ Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chitulembelewa kutenda tuvanu tùvá Nang'olo. ¹⁹ Na mwenu mmalume, vatamwange ajavenu, na wala munavavenge.

²⁰ Mwenu mmavana, vapilikane vammalêke kwa mambo lammalele, kwa kuva kutenda uchocho kunankatapalila namene Nang'olo.

²¹ Na mwenu anga atata, munavasunaje vavana venu, uyopa vânakata tama.

²² Mwenu mmatumwa, vapilikane vanang'olo venu va apano pachilambo kwa mambo lammalele. Tendanga uchocho kwa ntima helele ing'anya ya kunnyopa Nnungu, na akee kwa kulipakaha kwa vanang'o apala pavamwonanga. ²³ Na kila chinu chimutenda, muchitende kwa ntima wenu wammalele, malinga mùntumikila Nang'olo Yesu na akee munu. ²⁴ Mukumbukile kuva, Nang'olo achiamwing'ange mwenu mapala àlalá lavavikidile vanu vake. Kwa kuva, Kilisto nni Nang'olo wauhiu umuntumikila. ²⁵ Henga ayula atênda lahakalenge, àmbelipwa kupapatana na lahakalenge latendile, kwa kuva Nnungu nanga palola kumeho kwanga munu.

4

¹ Mwenu anang'olo, vatendele vatumwa venu la haki na àlalá lalembelêwa vatendewe, akuno umumala kuva na mwenu uchocho mùvele na Nang'olo wenu kulihunde.

† 3:17 Apano Paolo àlèmbile “tendanga lammalele mulina lya Nang'olo Yesu.” Mmahiku anelo kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nang'olo fulani, yavele na mana kuva àchitenda kwa niaba yake. Maeleso layâmba mulina, lola Yohana 1:12.

Malaijo lanji

² Lihumyange mwalehu kunnyuwanga Nnungu. Muhwenehe kuva meho kwa kunnyuwa Nnungu akuno umunshukulu. ³ Na mutuyuwile na hwetu uchinga Nnungu atwing'e wasa wa kuhubili Lilove lyake liyâmba makudungilo lake lanapihike kumwamba Kilisto. Na nangu vino ñnifungwa kwajili ya kulatendanya anelo. ⁴ Bahi nguyuwile uchinga ngupate kulapisulanga Malove Lambone, malinga chin-gulembelewa kutenda.

⁵ Mùùve na lúnda pamuikalanga na vanu vakákulupila, akuno umuutumila saana uhiku umuvenawo. ⁶ Malove lenu làlembelewa lààve lambone na la kuvautila vanu maduva lammalele, uchinga mumale namuna ya kunnyang'ula saana kila munu.

Disalamu dya ntululilo

⁷ Tikiko achiannyaulilange habali dyangu dyammalele. Nang'e nni nkúkulupila nnyetu akulupîka namene na nni ntumishi nnyangu mmadengo la Nang'olo. ⁸ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ñintuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu. ⁹ Ñintuma pamo na Onesimo, nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene. Nang'e nni munu akulupîka namene na nni yumo wa vanu va kwenu. Bahi vanu anevo vavili vachivannyaulilange mambo lammalele latendêka akuno.

¹⁰ Alistaliko nfungwa nnyangu ànansalimilanga. Uchocho na Mako nnyuvani mwave Banaba na nang'e ànansalimilanga. Mwenu mùnipata tayali malaijo lamwâmba Mako, bahi akàida kwenu mwenu mpwechelange saana. ¹¹ Na Yesu uvanchema Yusto, nanang'e ànansalimilanga. Avano weka njo Vayahudi vakulupidîle vatumîka pamo na nangu kwajili ya madengo layâmba Ufalume wa Nnungu, na vâningutuja namene ntima. ¹² Epafila yumo wa vanu va nnikuwa lyenu nanang'e ànansalimilanga. Nang'e nni ntumishi wa Yesu Kilisto, na nanga pahopela kumpanyanila mwenu kwa kunnyuwilanga uchinga muimile kwa kuhwanga akuno umutandeka chinnungu na kuva tayali kutenda mwalehu àlalá lalalembela Nnungu. ¹³ Nangu nahulula kushuhudila kuva, nang'e ànalikambyakambya namene kwajili yenu na kwajili ya vakúkulupila va ku Laodikiya na ku Hielapoli. ¹⁴ Luka, n'ganga wetu utuntamwa namene, pamo na Dema, na vanang'o vâansalimila.

¹⁵ Vasalimilange vakúkulupila avetu va ku Laodikiya, pamo na nnumbwetu Nimfa chalumo na likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu, likojâna nng'ande mwake. ¹⁶ Baluwa aino paimbesomwa kwenu mwenu, tenda kila lihululîka

ikasomwe na kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Laodikiya. Na mwenu uchocho muisome baluwa iniitumile kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Laodikiya. ¹⁷ Nnyaulilange Alikipo kuva, atende kila lihululîka atimise madengo àlalá lapewije na Nang'olo. ¹⁸ Nangu Paolo ngùlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na kumbukilanga kuva ngùvele nchihungo. Nangu nìnyuwilanga inema ihalôka kwanga Nnungu ìive pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vasesalonike

Baluwa inandi ya Vasesalonike ilembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1) mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Inahululika kuva Paolo ailembile baluwa aino mmahiku alala lanaikele namene aneko ku Kolinso, kwa myedi kumi na nane (Matendo 18:1-18). Likuwa lya vakukulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kumachiyanjaja Malove Lambone lamwamba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo inilembwa kuva likuwa lya vakukulupila lya ku Sesalonike litandilike na Vayahudi kadiki na Vagiliki njo vanavele vohe.

Kwa kuva Paolo nanga panahulwile kuisalila aneko ku Sesalonike kwa maduva lohe bada ya kutandiliha likuwa anelyo lya vakukulupila, bahi, nkuituma baluwa aino uchinga avakamye mitima na kuvahunda vakukulupila va aneko. Baluwa aino ilonjelela mambo lohe, na ivele na mahundo lohe layamba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto. Uchocho, Paolo alonjelela kwamba kuuya kwanga Kilisto, kwa kuva, yonekana kuva vakukulupila va ku Sesalonike vanabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo (sula ya 1:6, 2:14-16). Paolo atumidile habali aneyo ya kuuya kwa Yesu Kilisto malinga indila ya kuvakamya mitima uchinga vahwinge muing'ulupa, na kuvahimya vaikale kwa kunkat-apalila Nnungu (sula ya 5:6-8).

Uinjipihwa wa baluwa ya Vasesalonike

1. Sula ya 1, Paolo atandilika baluwa aino kwa kuvasalimila Vasesalonike na anshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 2-3, Paolo aeleza ing'anya inantendile atime unavalola kavila na namuna chakatapaliwije na habali dyavo dyapewije na Timoseo kuva vavenkuhweneha kuikamuliha ing'ulupa yavo mpaka vino. Uchocho, Paolo avahaulila Vasesalonike kuva Nnungu akavachimulila indila ya kwida achiaide unavalola.
3. Sula ya 4:1-5:15, Paolo aeleza namuna chivalembelewa vaikale Vakilisto kupapatana na lilolelo lyao lya kuuya kwa Kilisto.
4. Sula ya 5:16-28, Paolo amalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila vakukulupila, akuno wavaamulisa vaisome baluwa aino muyo mwa vakukulupila vammalele.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupîla Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Atata Nnungu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Hwetu tùnyuwilanga mwenu inema na amani, viive pamo na mwenu.

Iikadi na ing'ulupa ya Vasesalonike

² Tùnanshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmammalele, akuno utunkumbukilanga kwa kunnyuwilanga bila kuhopela. ³ Patunshukulu Nnungu Atata wetu, hwetu tùnankumbukilanga mwenu pameho pake namuna chimulanguja ing'ulupa yenu kwa kuntumikila Nnungu, na namuna chimutumbama kukola madengo ing'anya ya itamwi yenu na namuna lilolelo lyenu kwanga Yesu Kilisto chilihwingile. ⁴ Mmakukulupila avangu mutâmwa na Nnungu, hwetu tùnimala kuva Nnungu ànantandolanga kuva mmanu vake. ⁵ Kwa kuva, Malove Lambone lamwâmba Yesu nanga palanaidile kwenu mwenu kwa malove weka. Henga patunaidile unannyubililanga mwenu, túidile na dimongo dya Nnungu na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe, akuno utumala kuva achila chitutangola nni cha uhiu. Mwenu mùnimala namuna chituchiikalanga pamo na mwenu uchinga mupate faida. ⁶ Mwenu múpapete nfano wetu na nfano wa Nang'olo. Ikánava mùnibanihwa namene, henga múpwecheledile lilove lyanga Nnungu kwa ihangaladi ihalôka kwa Umumu Wanaswe. ⁷ Bahi kwa indila aino, mùlangujije nfano ukatapele kwa vakúkulupila vammalele va chilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya. ⁸ Kwa kuva, kupapatana na itumbami yenu, kutandikila kwenu mwenu lilove lya Nang'olo línianjajika, na akee chihi nchilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya bahi, henga habali dya ing'ulupa yenu kwa Nnungu dínianjala kila pachinu, ata hwetu nanga patunavele na haja ya kutangola lilove lyohelyo kwamba Malove Lambone. ⁹ Vanu anevo vànahaula namuna chimunatupwecheledile patunahwikile kwenu mwenu na namuna chimulekile kudyabudu disanamu, nkuntumikila Nnungu avêle na umi, yani Nnungu wa uhiu. ¹⁰ Na vànahaula namuna chimunnindilila Yesu, Mwanawe Nnungu asulupuke kuhaloka kulihunde. Aneyo Nnungu njo ananfufwile Yesu kuhaloka kwa vanu vahwîle, na Yesu njo atupôha kuhaloka mugasabu ya Nnungu îda.

* 1:1 Nsitali auno ùlembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila

2

Utumishi wanga Paolo aneko ku Sesalonike

¹ Mmakukulupila avangu, mwenu mmene m̀nimala kuva, mwanda wetu kwenu mwenu ukánavele wa bule. ² Malinga chimumaite kuva, kabla tukànambihwika kwenu mwenu, t̀tandilike kubanihwa na kutangolwa malove lahakalenge muimanga ya ku Filipi. Henga pamo na mambo anelo, Nnungu átutendile tunnyubilile mwenu Malove lake Lambone bila kuyopa. ³ Mahundo letu nanga palanavele la kulambila wala nanga palanakudungidile mambo lahakalenge na wala nanga palachinkumba munu. ⁴ Henga maduva lammalele t̀tangola chihi chalambela Nnungu, kwa kuva nang'e átuwene kuva t̀nafala kwa madengo la kuhubili Malove Lambone. Hwetu tukátaha kuvakatapalila vanu, henga t̀lembela tunkatapalile Nnungu alolêha mmitima yetu. ⁵ Malinga mwenu chimumaite kuva, wala nanga liduva kananga limo litunatangwele malove la kulipakaha kwa vanu wala nanga patunalembedile kupata dimali kwa sili, Nnungu njo shahidi wetu. ⁶ Wala nanga patunalembedile kupata imbili kuhaloka kwa vanu, wala kwenu mwenu, wala kwa vanu vanji. ⁷ Kwa kuva, hwetu nni mitume t̀vá Kilisto, bahi t̀nahulula chihi kulonga vitukutuku fulani kwenu mwenu. Henga hwetu t̀vele tuvapole kwenu mwenu muchi mama chavakambikambila vana vake. ⁸ Hwetu twanantamwanga namene mwenu, mpaka twávele tayali akee kunnyubilila chihi Malove Lambone, henga pamo na kutenda lammalele latuhulwile uchinga tunnyangatange mwenu.

⁹ Mmakukulupila avangu, mwenu m̀nakumbukila namuna chituchibanika kwa kukola madengo lakamajanga. Patuchinnyubilila Malove Lambone la Nnungu, t̀kola madengo chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheyo wa kwenu. ¹⁰ Mwenu mmene nni mmashahidi vetu, na Nnungu uchocho ànashuhudila kuva, patuchiikala kwenu mwenu mmakukulupila, t̀ikala kwa uwanaswe na kutenda lalalembela Nnungu na bila kuva na likosa lyohevyo kwenu mwenu. ¹¹ M̀nimala saana kuva, twantendeledile kila munu muchi atata chavatendela vana vake mwene. ¹² Hwetu twaninkamyanga na kuntujanga mitima na kunnyuwanga namene muikalange muchi chalembela Nnungu ankumbulánga mwenu uchinga muinjile mu Ufalume wake na ukulu wake.

¹³ Kavila, t̀lemelewa t̀nshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili ya chinu achino, pamunapilikene lilove lya Nnungu kuhaloka kwetu hwetu, nanga pamunalipwechedile muchi lilove lyanga munu, henga múlipwechedile muchi lilove lya Nnungu, na nni muhiu kuva

njo chiivele. Lilove anelyo njo likôla madengo mmitima yenu mwenu mmakukulupila. ¹⁴ Mmakukulupila avangu, mambo ulâla lanahumidile nchilambo cha ku Yudeya mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupîla Yesu Kilisto, nni ulolo lankojîje na mwenu. Kwa kuva, mwenu múbanihwije na avenu vakávele Vayahudi, malinga Vayudeya chivanabanihwije na Vayahudi avavo. ¹⁵ Vanang'o nni vanammwalele Nang'olo Yesu pamo na manabii na kutubaniha na hwetu. Vanang'o nanga pavankatapolila Nnungu, na nni amongo va vanu vammalele! ¹⁶ Vanatumbama kutudivila tunavahubilile Malove Lambone vanu vakávele Vayahudi uchinga vanapohwe. Uvila nni chivahwikila ntululilo wa masambi látatendilè maduva lammalele. Henga ntululilo wake gasabu yanga Nnungu ñivamatokela.

Paolo àlembela avone Vasesalonike

¹⁷ Mmakukulupila avangu, hwetu túhapulanyijwe na mwenu chimmili kwa chipindi chihi chijoko, henga tukanahapulanyijwe na mwenu chinnungu. Bahi ing'anya ya kuva na hamu namene ya kumwonanga, twanitumbama namene uchinga tumwonange kavila! ¹⁸ Hwetu twanikudungila kwida kwenu mwenu, asa nangu Paolo. Myanda yohe nangu nanilinga kupanganika, henga Nanchindenga ánitudivila.

¹⁹ Kwa kuva, mwenu weka njo lilolelo lyetu na ihangaladi yetu na litaji lyetu lya ushindi itumbelinowela muyo mwa Nang'olo wetu Yesu, pambeuya. ²⁰ Nni muhiu kuva, ing'anya yenu mwenu, hwetu tûnalyona na kuhangalala.

3

¹ Na ntululilo wake, hwetu nanga patunahulwile kupililila kavila. Bahi nkwona wasa tuisalile weka ku Asene, ² na kuntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu Timoseo, munu antumikîla Nnungu pamo na hwetu kwa kuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Túntumile kwenu mwenu uchinga apate kunhwingiha na kunkamyanga mwenu mitima yenu muing'ulupa yenu, ³ uchinga munu woheyo mmwenu anatikinywe ing'anya ya kulaga kwapata. Mwenu mmene mùnimala saana kuva, kulaga malinga aneko kùñilembelewa kutukoje. ⁴ Kwa kuva, patunavele pamo na mwenu, twaninnyaulila kuva, tuvammalele tumbelagihwa, na njo uchocho chiihumidile malinga chimumaite. ⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panguwene kuva nikáhulula kuhwenaha kulindilila, bahi nkuntuma Timoseo uchinga ngupate kumala habali dya ing'ulupa yenu. Nangu ngúlipwelela chihi kuva, panjika ayula Nanchindenga,

nkúkumba ànilinga kummatohanga mwenu, na madengo lammalele latukodile kwenu mwenu làyahike chihi bule.

⁶ Henga vino Timoseo ànikamola kwetu hwetu kuhaloka kwenu mwenu. Àidile na habali dyambone kuyamba ing'ulupa yenu na itamwi yenu. Ànituhaulila kuva, maduva lammalele mùnatuhimukila kwa khangalala, na kuva mùvele na hamu namene ya kutwona, malinga na hwetu chituvele na hamu ya kumwonanga mwenu. ⁷ Bahi mmakukulupila avangu, kubanika na kulaga kwammalele kútupàtà, tùnikamywa mitima na mwenu kwa kupilikana habali dya ing'ulupa yenu. ⁸ Kwa kuva, vino tùnahulula kutula chimbweha kwa kumwona mwenu chimuhweneha kunkulupila Nang'olo. ⁹ Nangu nikámala namuna ya kunshukulu Nnungu kwajili yenu mwenu ing'anya ya khangalala kwammalele kutuvenakwo muyo mwanga Nnungu kwajili yenu. ¹⁰ Chilo na muhi tùnatumwama kunnyuwa Nnungu uchinga tupate indila ya kumwonanga mwenu kavila na kunnyenjejija achila chimupungukiwije muing'ulupa yenu.

¹¹ Bahi tùnnyuwa Atata wetu, yani Nnungu mwene, na Nang'olo wetu Yesu, vatuchimulile indila uchinga tupate kwida kwenu mwenu. ¹² Na Nang'olo antende mukulumuke na kuyenjejeka muitamwi imuvenayo mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele, malinga na hwetu chitungamwanga mwenu. ¹³ Uchocho, tùnnyuwa Nnungu ahwingihe mitima yenu uchinga mupate kuva mmanaswe na bila likosa muyo mwanga Nnungu Atata wetu, nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu, pamo na vanu vake vammalele.

4

Kuikala kwa kunkatapalila Nnungu

¹ Bahi mmakukulupila avangu, hwetu twaninnyunda namuna chimulembelewa kuikalanga uchinga mupate kunkatapalila Nnungu, malinga chimuikalanga vino. Na vino tùnnyuwanga namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu, muhalije namene kunkatapalila Nnungu. ² Kwa kuva, mùnimala nni malaijo ntwani latumwing'enge mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu. ³ Chitukutuku chalembela Nnungu nni kuva, mwenu mùùve mmanaswe. Bahi linyemyange na umalaya. ⁴ Kila munu mmwenu àlembelewa amale namuna ya kuuhulula mmili wake kwa hali ya uwanaswe na ya eshima, ⁵ na akee kwa kulilekelela kutawaliwa na tama dya mmili, malinga vanu vakánkameke Nnungu chivatenda. ⁶ Bahi kuyamba malove anelo, munu woheyo mmwenu àlembelewa anankosele nkúkukulupila nnyake

wala kunkumba. Hwetu twaninnyaulilanga kwamba mambo anelo na kun'dumanga kuva, Nang'olo àmbevahukumu asabu vanu vatendânga mambo malinga anelo. ⁷ Kwa kuva, Nnungu nanga patuchemile uchinga tuikalange kwa uhakwa, ila tuikalange kwa uwanaswe. ⁸ Bahi munu woheyo alahîta mahundo anelo, akánnyita munu, ila ànnyita Nnungu amwing'ânga mwenu Umumu wake Wanaswe.

⁹ Na kuyamba kuvatamwa vakúkulupila avenu, akee lasima kunnembilanga lilove lyohelyo, kwa kuva mwene Nnungu àninnyundanga mwenu kutamwana. ¹⁰ Nni muhiu kuva, mwenu mùnavatamwa namene vakúkulupila avenu vammalele va chilambo cha ku Makedoniya. Henga hambu tûnnyuwanga mwenu mmakukulupila avetu, muhalije namene kuvatamwa. ¹¹ Tumbama namene kuikalanga kwa amani. Kila munu alole mambo lake mwene na kukola madengo kwa makono lake mwene malinga chitunnaijenge. ¹² Kwa kutenda uchocho, muchimulombolewe na vanu vakánkulupila Yesu, na wala nanga pamumbelambela kuyangatwa na vanu vanji kwa àlalá lamumbesikikila.

Kuuya kwanga Nang'olo Yesu

¹³ Mmakukulupila avetu, hwetu tukátamwa munamale habali dya avala vahidîle, uchinga munave na lihindambi muchi vanu vanji vakávele na lilolelo. ¹⁴ Kwa kuva, hwetu tûnakulupila kuva, Yesu ánihila na kufufuka, uchocho tûnakulupila kuva, Yesu pambeuya, Nnungu àmbevafula vanu avala vanahidile akuno uvankulupila Yesu na kuvatenda vaide kwake chalumo na Yesu.

¹⁵ Kwa kuva, kupapatana na mahundo la Nang'olo, tûnnyaulilanga uvila, uhiku wambeuya Nang'olo, hwetu tumbekôjwa tuvèlè tuvumi, tukambevalongolelela avala vahwîle. ¹⁶ Kwa kuva, amuli ya Nnungu paimbehuma, na lidi lya malaika nkulu palimbepilikanika, na lipenga lya Nnungu palimbeuma, Nang'olo mwene àmbesulupuka kuhaloka kulihunde. Koka avala vahidîle akuno uvankulupila Kilisto, vâmbefufuliwa hoti. ¹⁷ Anepo hwetu tuisalidîle, tumbekôjwa tuvèlè tuvumi uhiku anewo, tûmbetwaliwa pamo na vanang'o mmahunde, uchinga tukanchingamile Nang'olo kumahunde. Bahi tûmbeikala pamo na Nang'olo maduva lammalele. ¹⁸ Bahi mwenu kamyana mitima kwa malove alano.

5

¹ Mmakukulupila avangu, akee lasima nangu ninnembilangile mwenu kuyamba habali ya lisaa na uhiku umbelumîla mambo anelo. ² Kwa kuva, mwenu mmene mùnimala kuva, liduva lyambeuya Nang'olo

limbekamola nniduva limukalolela, malinga nkwiva chaida nachilo. ³ Vanu pavambekuva uvahaula kuva, “Pàvele na amani na usalama,” anewo nni uhiku uvambekumbwa na iyondongeki kwa gafula malinga uchungu chunkoja mmahe avêle na chitumbo, na wala nanga pavambehulula kupalanyoka. ⁴ Henga mwenu mmakukulupila avetu, mwenu nanga pamuvele nnupi, bahi ing'anya ya anelyo, liduva anelyo nanga palimbenkojanga kwa gafula muchi nkwiva. ⁵ Kwa kuva, mwenu mmammalele nni mmanu muikâla munng'anje, yani ni mmanu mma muhi. Hwetu tukee tuvanu tùvá chilo wala tùvá nnupi. ⁶ Bahi tunalale luwono muchi vanu vanji, henga tùùve meho na tulikamulange. ⁷ Kwa kuva, avala valâla luwono valâlâ chilo, na avala vakalêwa vâkalewa chilo. ⁸ Henga hwetu nni tuvanu tùvá muhi, tùlembelwa tùùve tuvanu tùvá kulikamulanga. Na tùlembelwa tuwale ing'ulupa na itamwi, muchi likakamba lya kulichingila mmihuva, na lilolelo lyetu lya upohi lîive muchi kofiya ya kutuchunga. ⁹ Kwa kuva, Nnungu nanga panatuchemile uchinga tupate gasabu yake, ila tupate kupohwa kwa indila ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ¹⁰ Nang'e ánihila kwajili yetu hwetu, uchinga pambeuya tupate kuikala pamo na nang'e ikâva tùmbekuva tuvèlè tuvumi au tuhwilè. ¹¹ Bahi kamyana mitima na kudengana muing'ulupa, malinga chimutenda vino.

Malaijo na disalamu dya ntululilo

¹² Hambi mmakukulupila avetu, tùnnyuwanga muvaeshimu avala vatumbâma kukola madengo la Nang'olo mmwenu, avala vannodyânga na kunnyundanga namuna ya kuikala Chikilisto. ¹³ Veng'e eshima ing'ulungwa na kuvatamwa, ing'anya ya madengo lavo lavakola. Na muikalange kwa amani mmene kwa mmene.

¹⁴ Mmakukulupila avetu, hwetu tùnannyuwanga namene muvadumange valêmwa na kuvakamya avala vadidimênge mitima na kuvayangata avala vadabadânga muing'ulupa, na mùùve mmanu mma kuvapililila vanu vammalele. ¹⁵ Kaleha, munu woheyo anampindikule nnyake lahakalenge kwa lahakalenge, ila maduva lammalele tahanga kutendelanila lambone mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele.

¹⁶ Hangalala maduva lammalele, ¹⁷ na yuwanga bila kuhopela. ¹⁸ Munshukulu Nnungu kwa kila namuna. Kwa kuva, anelo nni mambo lalalembela Nnungu mulatende ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.

¹⁹ Munaladivile madengo la Umumu Wanaswe. ²⁰ Na wala munauhebule unabii. ²¹ Henga mulolehe saana kila chinu na

kuchikamula achila chambone. ²²Linyemyange na ubaya wa kila namuna.

²³Mwene Nnungu wa amani, anahulange mwalehu na kudichunga disungu dyenu na mitima yenu na miili yenu uchinga vinakojwe na likosa muuhiku aula wambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ²⁴Nnungu anchemânga mwenu achialatende anelo, kwa kuva nang'e nni wa kukulupika.

²⁵Mmakukulupila avetu, tuyuwilange na hwetu.

²⁶Vasalimilange vakúkulupila vammalele kwa itamwi ya Chikilisto.

²⁷Nangu nîmwamulisa mwenu muyo mwanga Nang'olo, muisome baluwa aino kwa vakúkulupila vammalele.

²⁸Hwetu tûnnyuwilanga inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

Baluwa yavili ya Vasesalonike ilembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Baluwa aino ilembwije bada ya kupita maduva kadiki kutandikila pailembile aila inandi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekejijje Yesu Kilisto. Paolo pailembile baluwa aino yavili ya Vasesalonike bado ávele chihi nkuikala muimanga ya ku Kolinso. Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo inilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike litandilike na Vayahudi kadiki, na Vagiliki njo vanavele vohe.

Yònekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vânanabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo. Njo mana Paolo àlonjelela namene swala lya kuuya kwanga Yesu m'baluwa aino uchinga avakamye mitima Vasesalonike kuva, avala vavabaniha vachivapate asabu yavo, malinga chahaula nchitabu achino kuva, “Nnungu ávele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu” (sula ya 1:6-7). Uchocho, yònekana kuva vanu vanji váhunda mahundo la kulambila kwamba kuuya kwanga Yesu (sula ya 2:1-2). Malinga nusu ya baluwa aino ilonjelela namene habali dya kuuya kwanga Yesu. Uchocho, Paolo àduma kwamba ulemwa. Kila munu lasima akole madengo uchinga apate chakulya (sula ya 3:6-10).

Uinjipihî wa baluwa yavili ya Vasesalonike

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kulitambuliha nang'e mwene na vavake.
2. Sula ya 1:3-12, Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya vakúkulupila va ku Sesalonike na kuvayuwila.
3. Sula ya 2:1-12, Paolo àlonjelela habali ya kuuya kwanga Yesu.
4. Sula ya 2:13-3:5, Paolo àvahimya Vasesalonike vahwenehe kuhwînga muing'ulupa.
5. Sula ya 3:6-15, Paolo àvaduma vanu valeke ulemwa na kuvahimya vakole madengo.
6. Sula ya 3:16-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila Vasesalonike.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa Timoseo. Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupîla Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Nnungu Atata wetu na Nang'olo Yesu Kilisto.

² Tùnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata na kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto viive pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

³ Mmakukulupila avangu, hwetu tûlembelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu. Tûlembelewa tutende uchocho kwa kuva, ing'ulupa yenu na itamwani yenu ÷enkuyenjejeka namene. ⁴ Kupapatana na anelo, hwetu tûnalyona kwa kunnombolelanga mwenu mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupîla Yesu ing'anya ya ipililidi yenu na ing'ulupa imuvenayo pamubanihwa na kulagihwa.

⁵ Kubanihwa kwenu na kupililila kwenu kûmaiha kuva, hukumu yanga Nnungu nni ya haki, na kùntendanga mwenu mufale kupwawa mu Ufalume wake, Ufalume umubanihwa kwajili yake. ⁶ Kwa kuva, Nnungu àvele na haki ya kuva-pindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu, ⁷ na kunyewejeleja mwenu pamo na hwetu muuhiku aula wambehunukuliwa Nang'olo Yesu kuhaloka kulihunde pamo na malaika vake vavêle na dimongo. ⁸ Nang'e àmbevaasibu kwa moto vanu avala vahîta kummala Nnungu na avala vatahûka Malove Lambone lamwâmba Nang'olo wetu Yesu. ⁹ Na Nnungu àmbevaasibu kwa kuvaondonganga mwalehu vyaka na vyaka na àmbevahapulanya na Nang'olo Yesu na ukulu wa dimongo dyake. ¹⁰ Àmbetenda uchocho nniduva alila lyambeida Nang'olo unatumbyangwa na kukanganwa na vanu vake vammalele vankulupîla. Na mwenu uchocho mùmbekuwa pamo na anevo vanu kwa kuva mùnikulupila ushahidi wetu umwâmba Yesu.

¹¹ Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tûnannyuwilanga maduva lammalele uchinga Nnungu wetu annyululihe mwenu kuikala kwa namuna ya iikadi yanchemeledile. Hwetu tûnyuwa Nnungu uchinga kwa dimongo dyake atimise makudungilo lenu lammalele lambone na kumalila madengo lenu lahalokâna na ing'ulupa. ¹² Tûyuwa uchocho uchinga lina lyanga Nang'olo wetu Yesu lipate kutumbyangwa kwa namuna ya iikadi imuikala, na mwenu muchimupate kutumbyangwa kupitila nang'e kwa inema ya Nnungu wetu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

* 1:1 Nsitali auno ùlembwije Silwano, kwamba lina linji lyanga Sila.

2

¹ Hambi tûnnembilanga mwenu kwamba mambo layâmba kuuya kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto na namuna hwetu chitumbekojanihwa muyo mwake. Mmakukulupila avetu, hwetu tûnannyuwanga namene, ² munapiyanywe kutikinywa mmitima yenu na wala munayope kuva, liduva lya kuuya kwake Nang'olo linikamola. Munalakulupile mambo anelo ikânava mùnilapilikana kwa indila ya unabii au mahubili au baluwa ihaulika kuva ihaleke kwetuhwe. ³ Munákubali kulambilwa na munu woheyo kwa namuna yoheyo. Kwa kuva, Liduva anelyo likambekamola mpaka aila itahuki ing'ulu ihumilè hoti na ayula munu nkútenda lahakalenge aonekane, yani ayula alôja kukwondongwa. ⁴ Nang'e àmbetahuka na kulikweja muha mwa kila chinu chichêmwa kuva Nnungu au chivachiabudu vanu, mpaka únainjila mu Ing'ande ya Nnungu na kuikala anemwo na kulichema mwene kuva Nnungu.

⁵ Dachi, mukákumbukila kuva naninnyaulilanga mambo anelo pannavele pamo na mwenu? ⁶ Henga mwenu mùnimala chinu chidivîla mambo anelo lanahumîile. Bahi aneyo nkútenda lahakalenge àmbehumila muuhiku wake ukudungiwîje. ⁷ Kwa kuva, dimongo dya ayula nkútenda lahakalenge dimbehwenaha chihi kuva dya sili mpaka apala pambeuswa ayula an'divîla. ⁸ Anepo nni pambehumila ayula nkútenda lahakalenge, henga Nang'olo Yesu pambehumila àmbemmwalala kwa dimumu dya nkanya mwake na kumwondonganga mwalehu kwa ihumidi ya kwida kwake. ⁹ Aneyo nkútenda lahakalenge pambehumila, àmbetenda madengo langa Nanchindenga kwa kutenda kila namuna ya masaibu la kulambila na vimaiho vya kulambila na lakukanganya la kulambila. ¹⁰ Àmbetumila ilambidi ya kila namuna kuvahocheja avala vambeondôngwa ing'anya nanga pavanautamwije aula uhiu uhulûla kuvapoha. ¹¹ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu àvatendile vatawaliwe na dimongo dya kuhocheja uchinga vapate kukulupila mambo anelo la kulambila. ¹² Na ntululilo wavo, anevo vammalele nni kuhukumiwa asabu, ing'anya nanga pavanaukulupidile uhiu, ila vákatapaliwa chihi na mambo mabaya.

Kuhwinga muing'ulupa

¹³ Henga hwetu tûlembelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmakukulupila avetu mutâmwa na Nang'olo. Kwa kuva, Nnungu àntondwele mwenu kutandikila anepo patandi uchinga mupate kupohwa kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe na kwa kukulupila malove la uhiu. ¹⁴ Nnungu ánchedile mwenu upohi anewo

kwa indila ya Malove Lambone latunnyanjajijije uchinga mupate kukumila ukulu wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ¹⁵ Bahi mmakukulupila avetu, imilanga kwa kuhwinga na mulakamule muhundo letu latunnyundile, ikàva kwa kupitila mahubili au kwa baluwa dyetu.

¹⁶ Nang'olo wetu Yesu Kilisto mwene na Nnungu Atata wetu atutamwîje hwetu, na kwa inema yake nkutujalila kutujwa mitima yetu vyaka na vyaka, na kutwing'a lilolelo lyambone, ¹⁷ ankamyange mitima yenu na kunhwingiha muing'ulupa, uchinga muhulule kutenda na kutangola lambone maduva lammalele.

3

Mutuyuwile

¹ Ntululilo, mmakukulupila avetu, tùyuwa mutuyuwile uchinga ujumbe unnyâmba Nang'olo upiyanye kuyanjala na kutumbyangwa, muchi chiinavele kwenu mwenu. ² Uchocho, nnyuwange Nnungu uchinga atupohe mmakono mwa vanu vabaya na vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, akee vanu vammalele vakubâli kulakulupila Malove Lambone.

³ Henga Nang'olo ànakulupika, nang'e achiankamyange mitima na kunchunganga na lahakalenge. ⁴ Nang'olo àtwing'a lilolelo kwajili yenu kuva, mùnatenda na muchimuhwenehe kutenda àlalá latunnaijanga.

⁵ Nang'olo ailodye mitima yenu muitamwi ya Nnungu na ipililidi yatwing'a Kilisto.

Kuleka ulemwa

⁶ Mmakukulupila avetu, hwetu tùnnaija mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, mulinyemye na vakúkulupila avetu vammalele vavêle na ulemwa na vakákamula mahundo latunwing'enge mwenu. ⁷ Mwenu mmene mùnimala saana namuna chimulembelewa kupapata nfano wetu. Kwa kuva, hwetu patuchiikala kwenu mwenu nanga patunavele tuvalemwa. ⁸ Hwetu nanga patunalile chakulya cha munu bule, henga badala yake twanitungbama kukola madengo la kuhopeja, chilo na muhi uchinga tunanteme munu woheyo mmwenu. ⁹ Tútendile uchocho, akee ing'anya nanga patunavele na haki ya kupwechelela nsada wenu, henga túlembedile tùùve nfano wa kuyejwa. ¹⁰ Kwa kuva, patunavele kwenu twaninnaijanga kuva, munu woheyo akànatamwe kukola madengo, bahi analye.

¹¹ Tùtangola uchocho ing'anya tùnipilikana kuva, vanu vanji mmwenu vâvele na ulemwa, vakátamwa kukola madengo, ila vâlîinjija chihi mmambo la vanu vanji. ¹² Hwetu tùvalaija vanu

anevo na kuvayuwa namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, vatungamane na kukola madengo uchinga vapate àlalá lavasikikidile.

¹³ Henga mwenu mmakukulupila avetu, munahopele kutenda lambone. ¹⁴ Na ikàva munu akátamwa kulakamula malaijo latunnaijanga m'baluwa aino, mpihulange munu aneyo na munakumilane nawe uchinga apate dihoni. ¹⁵ Henga munammalangile kuva muchi mmongo wenu, ila n'dume muchi nkúkukulupila nnyenu.

Disalamu dya ntululilo

¹⁶ Nang'olo wa amani mwene amwing'ange amani maduva lammalele na kwa namuna dyammalele. Nang'olo ààve pamo na mwenu mmammalele.

¹⁷ Nangu Paolo ngùlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na ngùtenda uchocho n'dibaluwa dyangu dyammalele kumaiha kuva dihaloka kwang'une.

¹⁸ Tùnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Yesu Kilisto, ììve pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yannembidile Timoseo Ulongoledi wa baluwa inandi ya Timoseo

Baluwa inandi ya Timoseo ilembwije na Ntume Paolo kunembila Timoseo nkuhundwa wake. Inahululika baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 62 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake. Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Baluwa inandi ya Timoseo ivele na maeleso lohe layâmba namuna ya kutenda ibada (sula ya 2:1-15), na namuna chivalembelewa vâave vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu (sula ya 3:1-13), na maeleso layâmba namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila (sula ya 1:3-11, 4:1-15, 6:3-5). Baluwa aino ilanguja namuna Paolo chachinnyunda Timoseo namuna ya kuva nkúlodya mmakuwa la vanu vankulupîla Yesu. Bahi ivele na mahundo lohe namene la hulûla kuvayangata vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu namuna ya kutenda utumishi wavo mmakuwa lavo.

Uinjipihwa wa baluwa inandi ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo.
2. Sula ya 1:3-11, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila.
3. Sula ya 1:12-20, Paolo àlesana namuna chanshukulu Nnungu kwajili ya Yesu Kilisto.
4. Sula ya 2-3, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna chiilembelewa iive paibada na kwamba chivalembelewa vâave vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu.
5. Sula ya 4-6, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo fulani la ntululilo.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, nguchemwîje kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa amuli ya Nnungu Mpohi wetu

na ya Yesu Kilisto, lilolelo lyetu. ² Nìkulembila wako Timoseo mwanangu wa uhiu muing'ulupa. Nìkuyuwila inema na chididi na amani ihalôka kwanga Atata wetu Nnungu na kwanga Yesu Kilisto Nang'olo wetu, diive pamo na wako.

Kulatahuka mahundo la kulambila

³ Bahi nìkuyuwa uikale anepo pa Efeso, malinga chinakuyuwite panichihwena chilambo cha ku Makedoniya, uchinga uvalimbije vanu vanahwenehe kuhunda mahundo la kulambila. ⁴ Vahaulile valekane na anedyo dinano dya kulambila na malonjedi layâmba midododo ya malina la ding'olo dya anyakala dikee na ntululilo. Kwa kuva, anelo lammalele làtandiliha matahukano lakee mana, na wala lakávayangata vanu kulatumikila makudungilo la Nnungu lamaikâna kwa ing'ulupa. ⁵ Makudungilo la malaijo anelo nni kuva, papwawe na itamwi ihalokâna na ntima helele na ntima ukáhukumika, na ing'ulupa ihu. ⁶ Henga vanu vanji vânilaleka anelo lammalele nkuipindikukila chihi myaha ikee na mana. ⁷ Vânalembela namene kuva vakúhunda va Sheliya ya Musa, henga vene nanga pavalamaite malove lavatangola ikâna va latangola kwa kuhimya.

⁸ Tùnimala kuva, Sheliya nni yambone namene ikâtumiwa chiilebelewa. ⁹ Na tùnimala kuva, Sheliya ikávikwije kwajili ya vanu vatênda lalalembela Nnungu, henga inivikwa kwajili ya vanu vatênda lahakalenge na vatahûka, na vanu vakâmweshimu Nnungu na vakútenda masambi, na vanu vakávele vanaswe na vanu vakufûlu, na vanu vavawalâla atata vao na ayuvao, na akúwalala vammalele. ¹⁰ Na inivikwa kwajili ya amalaya, na valume valalâna vene kwa vene, na akúchuusa vatumwa, na akúlambila, na vaapîla kwa kulambila pamo na vammalele vatênda vitendo vitindâna na mahundo la uhiu. ¹¹ Na mahundo anelo la uhiu làodana na Malove Lambone la ukulu wa Nnungu atumbyângwa, langukamuji-jwe nangu uchinga nguvayanjajije vanu.

Paolo ànshukulu Nang'olo Yesu ing'anya ya chididi chake

¹² Nangu nanshukulu Nang'olo wetu Yesu Kilisto angupêle dimongo dya kukola madengo, kwa kuva, ànguwene kuva nakulupika, nkungutandola uchinga nintumikile. ¹³ Ikâna anepo patandi ngúvele nimunu wa kunkufulu Kilisto na kuvabaniha vanu vake na kuvatendela jeuli, henga Nnungu ánguvikidile chididi kwa kuva, anelo lammalele ngúlatendile bila kumala na nikáchinkulupila Kilisto. ¹⁴ Henga Nang'olo wetu Yesu Kilisto áningujalila inema yake yohe namene, nkuning'a ing'ulupa na itamwi kwa kulundanywa kwetu na nang'e. ¹⁵ Itangodi aino nni ihu, tena inakatapala kuyambukilwa mwalehu kuva, "Yesu Kilisto áidile apano pachilambo

uchinga avapohe vanu vavêle na masambi.” Na muanevo vanu, nangu njo nim'baya kupunda vammalele. ¹⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu nkunguvikila chididi uchinga kupitila kwang'une nim'baya namene kupunda vammalele, Yesu Kilisto apate kulanguja ipililidi yake ya namene, na nangu ngùve nfano kwa vanu vammalele vambenkulupîla na kupwechelela umi ukee na ntululilo. ¹⁷ Bahi eshima na ukulu vîve kwanga Nnungu, Nfalume wanavyaka, Nnungu akávele na ntululilo, Nnungu akáonekana, Nnungu waweka, vyaka na vyaka! Amina.

¹⁸ Timoseo mwanangu, nangu nîkwing'a alano malaijo kupapatana na malove la unabii lanatongolewije machedo kukwamba wako. Malaijo anelo njo lambekuhululîha wako kupanyana saana ing'ondo, ¹⁹ akuno uichunga saana ing'ulupa yako na kuva na ntima ukáhukumika. Vanu vanji vânihita mwalehu kuipilikanila hukumu ya mmitima yavo, bahi kwa kutenda uchocho nkudyondonganga ding'ulupa dyavo. ²⁰ Nnikuwa lya vanu anevo vaondongênge ding'ulupa dyavo nni Imenayo na Isikanda, vanu anevo nîvakamujije kwanga Nanchindenga uchinga valihunde, vanankufulû Nnungu kavila.

2

Malaijo layâmba ibada

¹ Bahi kabla ya mambo lammalele, nannyuwanga namene mwenu muvayuwile vanu vammalele. Nnyuwange Nnungu avayangate na kuvabaliki, na munshukulu Nnungu kwajili yavo. ² Vayuwile vafalume na vanu vavêle na mamulaka uchinga tupate kuikalanga kwa itungamani na amani na kuva tuvanu tuikâla kwa namuna yalembela Nnungu na kuvatendela vanu vanji lalembelêwa kuvatendela. ³ Nnyambo auno nni wambone na ùnankatapalila Nnungu Mpohi wetu, ⁴ alambêla vanu vammalele vapohwe na vapate kuumala uhiu. ⁵ Kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo, na pàvele chihi munu yumo avapatanîsa vanu na Nnungu, na munu aneyo nni Yesu Kilisto, ⁶ analihumije mwene uchinga avapohe vanu vammalele. Na anewo wávele ushahidi wanauhumiye Nnungu kwa vanu va pachilambo muuhiku unakudungiwiye. ⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ñnitandolwa kuva nkúhubili na ntume wa Malove Lambone. Nangu nângola chihi uhiu wala nikálambila. Nnungu àningutuma nangu unavahunda vanu vakávele Vayahudi kuyamba ing'ulupa na uhiu.

⁸ Bahi kila pachinu pamukojana kunnyuwa Nnungu, ngùlembela valume vayuwe akuno vanyolojijè makono lavo lahahwîke, yani bila kuva na itunuuki wala matahukano.

⁹ Pamo na anelo, ngùlumbela vamahe vawale kwa namuna ilembelêwa. Vawale kwa adabu, na wala vanapundihe namene kuwalila sahabu na lulu na dinguvo digalika namene au kutiva ulindo. ¹⁰ Henga vâlembelewa vawalile matendo lambone lalembelêwa kutendwa na vamahe valihumîje kwa Nnungu. ¹¹ Vamahe vâlembelewa valihunde mahundo kwa kutungamana na kwa kupilikana. ¹² Nangu nikámwing'a mmahe luhusa lwa kuhunda, wala lwa kuntawala nnume, henga mmahe âlembelewa atungamane. ¹³ Kwa kuva, Adamu njo anavele ntandi kuumbwa, nkuida Hawa. ¹⁴ Na wala akee Adamu ánakumbike, henga mmahe njo ánakumbike, nkutenda sambi. ¹⁵ Henga ikànavá ìvele uchocho, mmahe akàhweneha kuikamulila ing'ulupa na itamwi na uwanaswe na kuva na ntima ukápundiha, bahi achiapohwe kwa kuvaleka kwake.

3

Chivalebelewa vâave vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu

¹ Itangodi aino nni ihu kuva, “Munu alembêla kuva nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu, aneyo âlumbela madengo lambone.” ² Bahi nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu âlembelewa âave munu akáambika kwa chinu chohecho. Alembelewa âave chihi na mmahe yumo, na âave munu avêle na ntima ukápundiha na âave munu alihulûla mwene, na âave munu wakweshimika na âave munu apwechelêla vayeni na âave munu ahulûla kuhunda. ³ Alembelewa anâave munu wa kukalewa wala nkúkalipa, henga âlembelewa âave mpole na munu wa kutamwa namene amani, na âlembelewa anâave munu wa kutamwa namene dihela. ⁴ Alembelewa âave munu ahulûla kuvaimilila saana vanu va nng'ande mwake na âave munu ahulûla kuvaduma vana vake uchinga vâave vana va kupilikana na vavêle na eshima mwalehu. ⁵ Kwa kuva, ikáva munu nanga pahulula kuvaimilila vanu va nng'ande mwake, âmbehulula dachi kulichunga likuwa lya vanu va Nnungu vankulupîla Yesu? ⁶ Akâlembelewa âave munu ankulupidîle Yesu chihambihambi, uyopa ânalyona dahu, nkumatoka muchi chanamatweke Ibilisi na kuhukumiswa. ⁷ Uchocho, âlembelewa alombolewe kwa mambo lambone na vanu vavêle panda, uchinga anahebuliwe na kukamuka nnutambo lwa Ibilisi.

Chivalebelewa vâave mashemasi

⁸ Uchocho, na vanu vatondôlwa kuva mashemasi nanang'o vâlembelewa vâave vanu vaeshimika, vanâave vanu vavêle na makudungilo mavili, wala vanâave vanu va kukalewa, wala vanâave vanu vavêle na tama ya dimali. ⁹ Vâlembelewa vaikamule kwa ntima ukáhukumika sili ya

ing'ulupa ihunukuliwije. ¹⁰ Vàmbelewa valingwe hoti, koka vakàonekana kuva vakáyambika, bahi vànafala kuva mashe-masi. ¹¹ Ajavao na vanang'o vàmbelewa vààve vanu vaeshimika, vanààve vanu va kulambilila, henga vàmbelewa vààve vanu vavêle na ntima ukápundiha na vakulupîka kwa vitukutuku vyammalele. ¹² Mashemasi vàmbelewa vààve na mmahe yumo bahi, na vàmbelewa vààve vanu vavachûnga saana vana vao pamo na vanu va n'ding'ande dyavo. ¹³ Kwa kuva, avala vakôla madengo lavo saana, vâling'a eshima, na vànahulula kuyanajaja bila kuyopa habali dya ing'ulupa ivavenayo kwa Yesu Kilisto.

¹⁴ Nîkulembila baluwa aino, ikànavu ngùlolela kwida maduva ulola unakulola. ¹⁵ Henga ikàva nîmbetima kuhwika, ilembelewa umale namuna ya iikadi ilembelêwa muing'ande ya Nnungu, yani nnikuwa lyammalele lya vanu va Nnungu avêle na umi. Vanu va Nnungu vankulupîla Yesu vâvele muchi chipanda na nsingi wa uhiu. ¹⁶ Nanga lipamba lyohelyo kuva, alano njo makudungilo lanapihike la ukulu wa ing'ulupa yetu kuva,

Kilisto áhumidile kwa nfano wa munu,
na kumaihwa na Umumu Wanaswe kuva nang'e njo
wambone pameho panga Nnungu.

Nkwonwa na malaika,
na kuyanajjwa mmilambo vyammalele.
Nkukulupilwa pachilambo chammalele,
na kutwaliwa kuhwena kulihunde unàvâ muhali ya ukulu.

4

Vakúhunda va kulambila

¹ Umumu Wanaswe átangola chihi mwandu kuva, mmahiku la ntululilo, vanu vanji vàmbehapukana na ding'ulupa dyavo na kuvapilikanila anamindenga akúlambila chalumo na mahundo lavo. ² Mahundo malinga anelo làyanajjwa na vanu valambîla, yani vanu valilambilîla, akuno vavêlê na mitima ikápilikana hukumu ya mitima yavo, mitima yondongêke mwalehu malinga îpîjijwe moto. ³ Vanu anevo vâvalimbija vanu kulomba na kulya vyakulya fulani. Henga Nnungu áumbile vyakulya anevyo uchinga avala vankulupidîle na kuumala uhiu, vapate kuvitumila kwa shukulani. ⁴ Kwa kuva, kila chinu chachiumbile Nnungu nni chambone, wala nanga chinu chilembelewa kuhitwa, henga vilembelewa vipwechelewe kwa shukulani. ⁵ Kwa kuva, kwa lilove lya Nnungu na kwa kuyuwa, Nnungu áchitenda chakulya anecho chihahuke.

Ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto

⁶ Wako Timoseo, ukàvahaulila vakúkulupila vammalele malove anelo, uchiuve ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto, akuno uhwenaha kukulumuka chinnungu kwa malove la ing'ulupa na mahundo la uhiu lulakamwile. ⁷ Henga lekana na dinano dikee dya chinnungu, dikávele na mana, na badala yake lijeveleje kuikala kwa namuna yalembela Nnungu. ⁸ “Kwa kuva, kuujeveleje mmili kuhwinga kùvele na faida kadiki, henga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu kùvele na faida mmambo lammalele, yani kùtwing'a ahadi ya kuva na umi wa vino na uîda.” ⁹ Itangodi aneyo nni yakukulupika, na ìnalembelwa kuyambukilwa mwalehu. ¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tûnalikambyakambya na kutumbama kukola madengo, kwa kuva, tûnnolela Nnungu avêle na umi, Mpohi wa vanu vammalele, na asa Mpohi wa vanu vankulupîla.

¹¹ Anelo njo malove lulembelewa kulalaija na kulahunda. ¹² Unakubàli munu woheyo akuhebule ing'anya ya kuva wako kijana. Henga wako ùlembelewa ùùve nfano kwa akúkulupila, kwa itangodi yako na namuna chuwikala na kwa itamwi yako kwa ing'ulupa yako na kwa maisha la-kee na uhakwa. ¹³ Tumbama kuvasomela vanu Malemba Lanaswe na kuvahubilila na kuvahunda, mpaka panimbekwida. ¹⁴ Unaleke kuitumila inudyo ya chinnungu ivêle nkati mwako, aila yupwechedile kuhalokana na unabii muuhiku aula vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavanaku-vididile makono. ¹⁵ Bahi lavike mwisungu mambo anelo na ulihumye mwalehu kulatenda anelo lammalele uchinga vanu vammalele valole namuna chuukulumuka chinnungu. ¹⁶ Lichunge namene wako umwene pamo na mahundo lako. Hwenaha kulakamula mahundo la uhiu, kwa kuva, ukâtenda uchocho, ùmbelipoha umwene chalumo na anevo vakupilikanîla.

5

Chivalembelewa kutendewa vakúkulupila avetu

¹ Nnume akupundîle changa unankalipile namene, henga n'dume malinga atatako. Na vijana avako vatendele malinga anung'unuvako, ² na vamahe vakupundîle changa vatendele malinga ayuvako, na vali vatendele malinga alumbuvako, akuno uikala bila uhakwa.

³ Vachunge vamahe vanannidi vakávele na chinu chohecho cha kulisingila. ⁴ Henga ikàva nannidi àvele na vana au udukulu, bahi anevo vâlembelewa valihunde hoti kulihumya mwalehu kuvahudumila alangavao na kuvauhija vâvavelèkè na anakuluvao lambone lavatendedile, kwa kuva, chinu anecho chînankatapolila Nnungu. ⁵ Nannidi wa uhiu mwalehu, akávele na munu woheyo wa kunnyangata, aneyo àvikile

lisingilo lyake kwa Nnungu, na kuhweneha kuyuwa chilo na muhi wannyuwa Nnungu uchinga annyangate. ⁶ Henga nannidi aikâla mmaisha la tama, aneyo ànihila, ikànavà àonekana kuva mumi. ⁷ Malaijo alano veng'e na vanu vanji uchinga anapwawe wa kwambika. ⁸ Ikàva munu nanga pavachunga alangavake mwene, na asa avala va nng'ande mwake, aneyo munu àniikana ing'ulupa yake, na nni m'baya kupunda munu akànkulupila Yesu.

⁹ Nannidi alembelêwa kuva nnikuwa lya anannidi vayangâtwà, àlembelewa ààve nannidi akamojîje myaka sitini. Na ààve mmahe achikulupika muulombi wake, ¹⁰ na ààve munu alombolêwa kwa kutenda lambone. Na àlembelewa ààve munu avaledîle saana vana vake na avakalibîsa vayeni na avatumikîla vakúkulupila kwa kulisulupuha, na avayangête vanu valâga na alihûmya kutenda lambone la kila namuna. ¹¹ Henga anannidi vali unavavalangile nnikuwa lya anannidi vayangâtwà, kwa kuva, pavakojwa na tama dya kulembela kulombwa, vànaleka kuntumikila Kilisto. ¹² Anannidi anevo vàmbepeata asabu ing'anya vàniileka ahadi yavo inandi ya kuntumikila chihi Kilisto. ¹³ Anannidi malinga anevo, vâàva valemwa na vâàva na nnyambo wa kwonganyaonganya ing'ande kwa ing'ande. Na akee chihi anelyo weka, ila vâàva vanu va kuvalamba vanji vikohi, na vâliinjija mmalove la vanu vanji, na kutangolanga mambo lavakalembelewa kulatangola. ¹⁴ Bahi ing'anya ya anelo, ngwònite kuva anannidi vali, valombwe, na vâveleke vana na kuchunga makande lavo, uchinga mmongo anapate wasa wa kututongolela lahakalenge. ¹⁵ Kwa kuva, pàvele anannidi vanji vânihochela na kumpapata Nanchindenga. ¹⁶ Henga ikàva pàvele nkúkulupila woheyo wa chimahe avêle na alangavake anannidi, àlembelewa avayangate wala anavaleke uvalitema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Na kwa kutenda uchocho, vanu vankulupîla Yesu vachivaave na wasa wa kuvayangata anannidi vanji vakávele na lisingilo lyohevyo.

¹⁷ Vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu vavachûnga saana vanu vankulupîla Yesu, vànalembelewa kupwechela ata myanda mivili ya nshahala wavo, na asa avala vatumbâma namene kuhubili na kuhunda. ¹⁸ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kukola madengo la kuhula ngano,”* na kavila làhaua kuva, “Mmádengo àlembelewa apate nshahala wake.”†
¹⁹ Unakubàli kupwechelela masitaka lamwâmba nsele wa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu ikànave chihi kwa ushahidi

* 5:18 Makumbuso 25:4. † 5:18 Luka 10:7

wa vanu vavili au vatatu. ²⁰ Avala vakátamwa kuleka kutenda masambi, vadume pameho pavanu vammalele, uchinga vanji vapate kuyopa. ²¹ Nikuamulisa muyo mwa Nnungu na muyo mwa Yesu Kilisto na muyo mwa malaika vanaswe, ulakamule malaijo anelo bila kuvabagula vanu vanji wala kulola kumeho kwa munu.

²² Unapiyanye kummikila makono munu woheyo uchinga antumikile Nang'olo, wala unakumile masambi la vanu vanji. Lichunge wako umwene kwa kuikala bila uhakwa.

²³ Bahi kwajili ya litumbo lyako lipwatêka na kuhuvangahuvanga kwa mmili wako, kutandikila vino unakumbile chihi medi weka, ila kumbila na divayi kadiki.

²⁴ Masambi la vanu vanji làonekana chihi palengele ata kabla vakànambihukumwiwa. Henga masambi la vanu vanji làonekana chihi lukoto. ²⁵ Uchocho, matendo lambone làonekana chihi palengele na ata àlalá lakáonekana palengele, lakáhululika kupihika.

6

¹ Vanu vammalele vavêle muutumwa vâlembelewa vavaeshimu anang'olo vao, uchinga vanu vanankufulu Nnungu na kuhebula mahundo letu. ² Vatumwa vavêle na anang'olo vankulupîla Yesu, vâlembelewa vanapunguse kuvaeshimu anang'olo vao, ing'anya ya kuva anevo anang'olo nni vakúkulupila avao. Na badala yake vâlembelewa vahaliye kuvatumikila saana, kwa kuva, vanu vapâta faida kuhalokana na madengo lavo la chitumwa nni vakúkulupila avao, kwa kuva, mwenu nni ummamo muing'ulupa na itamwi. Mambo anelo ùlembelewa ulahunde na kulahinya.

Mahundo la kulambila na tama ya mali

³ Munu woheyo akàhunda mahundo latindâna na anelo, na akálakubali malove la uhiu la Nang'olo wetu Yesu Kilisto wala mahundo lannyululîha munu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu, ⁴ munu aneyo àumbele kulyona na wala nanga pamaite chinu chohecho. Aneyo àvele na chilema cha kutahukana na kupwatana kwamba mana la malove. Na anelo làida na wiu, na kuyavanyika na kutangolanila lahakalenge na kuvikilanila lipamba, ⁵ na matahukano lakee na ntululilo la vanu vavêle na ding'ano ditimbanyike. Vanu malinga aneyo, vâniuleka mwalehu uhiu. Na vanu anevo njo avala vatênda kuva, kulilanguja kuva ùmweshimu Nnungu nni indila ya kupatila utajili.

⁶ Henga kumweshimu Nnungu kùvele na faida ing'ulu, ikàva munu ànatolejwa na achila chavenacho. ⁷ Kwa kuva, nanga patunaidile na chinu chohecho apano pachilambo, na wala nanga patuhulula kuuka na chinu chohecho.

⁸ Bahi ikàva tùvele na chakulya na dinguwo, tutolejwe na anevyo vituvenavyo. ⁹ Henga avala valembêla kuva matajili, vânalngwa na kutanjika n'dinambo dya ditama dyohe dya chivelu na dya kuvenga, divautangîla kukuyahika na kukuondongwa mwalehu. ¹⁰ Kwa kuva, kuditamwa namene dihela nni chitandikilo cha mabaya la kila namuna. Bahi ing'anya ya kuditamwa namene dihela, vanu vanji vânidileka ding'ulupa dyavo na kulitaya namene uchungu mmitima yavo.

Ing'ondo yambone ya ing'ulupa

¹¹ Henga wako umunu wa Nnungu, latukute anelo lahakalenge lammalele. Tumbama namene kutenda lalalembela Nnungu na kulihumya mwalehu kwa Nnungu, na kuva na ing'ulupa na itamwi na ipililidi na upole. ¹² Panyana ing'ondo yambone kwa kuichunga ing'ulupa yako, uchinga upate kulitwalila umi ukee na ntululilo, umi aula wakuchemeledile Nnungu muuhiku aula unaiyambukidile ing'ulupa yako muyo mwa mashahidi vohe. ¹³ Muyo mwa Nnungu avêng'a viumbe vyammalele umi, na muyo mwanga Yesu Kilisto ahumîje ushahidi uhiu muyo mwa Pontio Pilato, nîkuamulisa, ¹⁴ ulikamule lilaijo lyulaijijwe kwa ikulupiki, na bila kuva na likosa lyohelyo, mpaka nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ¹⁵ Kuhumila kwanga Yesu kûmbetendwa na Nnungu muuhiku waukudungidile. Nang'e njo Nnungu alembelêwa kutumbyangwa, na nni nkûtawala wa weka, na njo Nfalume wa vafalume, na Nang'olo wa anang'olo. ¹⁶ Nang'e weka njo akâhwa, na njo aikâla munng'anje wakahulula munu kuuhengelekela. Nanga munu amwonîte, na wala nanga munu ahulûla kumwona. Nang'e nni mwene kweshimika na mwene dimongo dikâvele na ntululilo! Amina.

¹⁷ Valaije matajili va pachilambo achino cha vino, vana-lyone, na vanavike lilolelo lyavo n'dimali dyondongêka. Na badala yake vâlembelewa vannolele Nnungu atwîng'a vitukutuku vyammalele uchinga tuvihangalalile. ¹⁸ Valaije vate-nde lambone, na vâave matajili va matendo lambone, na vâave tayali kuhumya dimali dyavo, na vakumilane na vanu vanji kwa ntima helele. ¹⁹ Na kwa kutenda uchocho, vachivalivikile nsingi wambone kwa maduva laîda uchinga vapate umi uhiu.

²⁰ Wako Timoseo, lakamulihe saana lammalele lukamuji-jwe. Linyemye na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana na matahukano la chivelu layâmba achila chivachema vanu vanji kuva elimu, kumbe nni kulambila chihi. ²¹ Na kwa kuipapata elimu aneyo vanu vanji vâniileka ing'ulupa yao.

Nangu nìnyuwilanga inema ya Nnungu ììve pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yannembidile Timoseo Ulongoledi wa baluwa yavili ya Timoseo

Baluwa yavili ya Timoseo ílembwije na Ntume Paolo kunembila Timoseo nkuhundwa wake. Ínahululika baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 64 mpaka wa 67 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake panahungwije nnilingu aneko Loma (sula ya 1:16). Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Mahiku lachiilemba Paolo baluwa aino Valoma vávaona Vakilisto kuva vakáfala, bahi vanavalondola na kuvabaniha. Bahi ínahululika kuva, aneyo njo inavele ing'anya ya Paolo kuhungwa nnilungu, njo mana ànhimya Timoseo ahwenehe kupililila ibaniki. Malinga chiinavele m'baluwa inandi ya Timoseo, Paolo àn'duma Timoseo kuva, vakúhunda va kulambila vachivapwawe (sula ya 3:1-9). Uchocho, ànnyaulila Timoseo kuva, mmahiku laída kumbekuwa na mahiku la kuyoha namene na la hatali (sula ya 3:1).

Uinjipihwa wa baluwa yavili ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, 3-18, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo na kunkamya ntima.
2. Sula ya 2:1-13, Paolo ànhimya Timoseo ahwenehe kupililila ibaniki.
3. Sula ya 2:14-4:8, Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda va kulambila na namuna ya kupambana navo kwa kulikamuliha Lilove lya Nnungu na kuhunda kwa uhiu Lilove anelyo.
4. Sula ya 4:9-24, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo lanji na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino íhaloka kwangu nangu Paolo, nguchemwíje kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene

Nnungu. Nnichemwa uchinga ngùhubili ahadi ya umi utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto. ² Nìkulembila wako Timoseo mwanangu unikutamwa. Nìkuyuwila inema na chididi na amani kuhaloka kwa Nnungu Atata na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto vùve pamo na wako.

Kuduma na kushukulu

³ Nìnshukulu Nnungu unintumikila kwa ntima ukáhukumika, malinga chivanatendile anyakala. Nìnshukulu Nnungu kila panikuhimukila maduva lammalele panguyuwa chilo na muhi. ⁴ Nìkàhimukila namuna chunakutile mihodi, ngùva na hamu ing'ulu ya kukwona uchinga nguumbajwe ihangaladi. ⁵ Nangu mbèchinkuihimukila ing'ulupa yako ihu, ing'ulupa yanavenayo aviviyo Loisi na anyoko Euniki. Nangu nìnimala mwalehu kuva, ing'ulupa aneyo na wako ùnivanayo. ⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, nìkukumbusa uikonyele namene inudyo ya Nnungu yuipwechedile pannakuvikidile makono langu. ⁷ Kwa kuva, Umumu Wanaswe watwing'ile Nnungu akee wa kututenda tuyope, ila nni Umumu atwìng'a dimongo na itamwi na ntima ukápundiha.

⁸ Bahi unaone dihoni kuhumya ushahidi kwajili ya Nang'olo wetu, na wala unaone dihoni kwajili yang'une ngujukile kuva ninfungwa ing'anya yanga nang'e. Henga kumilana pamo na nangu muibaniki kwajili ya Malove Lambone, kupapatana na dimongo dyakwing'a Nnungu. ⁹ Nang'e ánitupoha na kutuchema kuva tuvanu vake. Ánitupoha na kutuchema akee kwa kupapatana na matendo letu lambone, ila ing'anya yavele makudungilo lake mwene kabla chilambo chikànambiumbwa kutulanguja inema yake kupitila Yesu Kilisto. ¹⁰ Na anelo lammalele vino lànimaihwa kwetuhwe kwa kuida kwake Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'e ànidilema dimongo dya kuhwa, na kwa indila ya Malove Lambone nkulanguja indila ya kuva na umi na kutokuhwa. ¹¹ Nangu nìnitandolwa kuva nkùhubili na ntume na nkùhunda wa Malove anelo Lambone. ¹² Bahi ing'anya ya anelyo, nangu mbènkubanika, henga nìkáona dihoni kwa kuva nìnimala ayula uninkulupidile. Na ngùvele na uhakika kuva, ànahulula kuchichunga achila changukamujije* mpaka liduva alila lyambeuya. ¹³ Lakamulihe namene mahundo la uhiu lanikuhundile nangu, uchinga lààve nfano kwakuwe. Uikamulihe ing'ulupa na itamwi yuvenayo, ing'ulupa na itamwi yuipete kupitila kulundanywa kwako na Yesu Kilisto. ¹⁴ Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe aikâla mmitima yetu, nìkuyuwa uuchunge aula uhiu úkamujijwè.

* **1:12** Kwa malove la Chigiliki lanahululika kuva na mana malinga chitulembile apano au kuva na mana kuva “achila chininkamujije.”

¹⁵ Wako umwene ùnimala kuva, vanu vammalele va chilambo cha ku Asiya váníngunyema, na muanevo vanu mùvele Figelo nawi Helimogene. ¹⁶ Nang'olo àvavikile chididi vanu va nng'ande mwanga Onesifolo, kwa kuva, nang'e àniida myanda yohe unangutuja ntima, wala nanga pawene dihoni kwa kungwona nguhungwìjè nnishelu. ¹⁷ Henga pahwikile ku Loma ànitumbama namene kungutaha mpaka panguwene. ¹⁸ Nang'olo an'jalile kupata chididi nniduva alila lyambeuya! Na wako ùnimala saana namuna changuyangete namene anepo pa Efeso.

2

Litiyala likulupíka wanga Yesu Kilisto

¹ Bahi mwanangu Timoseo, hwinga namene kwa indila ya inema ipatikâna kupitila kulundanywa na Yesu Kilisto. ² Wako ùnilapilikana mahundo languhundiile muyo mwa mashahidi vohe. Vino na wako ulahunde kwa vanu vakulupíka vambehulúla kuvahunda na vanu vanji. ³ Kumila ibaniki pamo na nangu malinga litiyala akulupíka wanga Yesu Kilisto. ⁴ Litiyala pávâ muing'ondo, akálembelwa alikambyekambye na mambo lanji la kawaida, uchinga ankatapalile nkulu wa likuwa lyake. ⁵ Uchocho, munu woheyo akáva mmasindano, akànasindane kwa kupapata sheliya ya nnyambo, akambepata inudyoye ya ushindi. ⁶ Nkúluma atumbâma kukola madengo nni alembelêwa kuva ntandi kupata litunji lya mafuno. ⁷ Lahimukile saana anelo langutan-gola, na Nang'olo achiakuhululihe kumala mana la anelo lammalele.

⁸ Nnyimukilange Yesu Kilisto ánavele wa nnukolo lwa Nfalume Daudi, na ánafufwike malinga chilahaula Malove Lambone languhubili. ⁹ Nangu nabanihwa na kuhungwa malinga munu atênda lahakalenge, ing'anya ya kuhubili Malove alano Lambone. Henga lilove lya Nnungu likáhungwa. ¹⁰ Bahi nangu napililila mambo lammalele kwajili ya vanu válitandoledíle mwene Nnungu, uchinga navanang'o vapate upohi na ukulu ukee na ntululilo upatikâna kupitila Yesu Kilisto. ¹¹ Itangodi aino nni ya kukulupika kuva,

“Ikáva túhwile chalumo na nang'e,
bahi tuchitulame chalumo na nang'e.

¹² Tukàhweneha kupililila,
tuchitutawale chalumo na nang'e.

Na tukànkana,
na nang'e uchocho achiatukane.

¹³ Na ikáva hwetu nanga patukulupika,
nang'e àisalila chihi kuva wa kukulupika,

Kwa kuva, nang'e nanga pahulula kulikana mwene.”

Ntumishi wambone

¹⁴ Uvakumbuse vanu malove anelo lammalele na kuvaduma muyo mwanga Nnungu uchinga valeke kutahukana kuyamba mana la malove. Kwa kuva, matahukano lakávele na faida, ila làvaondonganga chihi avala valapilikâna. ¹⁵ Bahi tumbama uchinga Nnungu akuvalangile muyo mwake kuva umunu unkatapalila, akuno uvèlè ntumishi akáona dihoni kuyamba madengo lake, uhûnda kwa uhiu ujumbe uhiu wa Nnungu. ¹⁶ Linyemye na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana, kwa kuva, avala vailandôla vâhalija chihi namene kutenda lahakalenge. ¹⁷ Myaha yavo inaambukisa muchi kansa chiiyanjala mummili wammalele. Na muanevo vanu mùvele Imenayo nawi Fileto. ¹⁸ Vanu anevo vâyahikidile kulehu na uhiu, na vâhochejje ding'ulupa dya vanu vohe, akuno uvahaula kuva, ufufulo wa vanu vahwîle tayali ûnikamola. ¹⁹ Henga nsingi udengwîjwe na Nnungu wimidile kwa kuhwînga. Na malove alano lànilembwa musingi anewo, “Nang'olo ànivamala vanu vake,” na “Kila munu ahaûla kuva nang'e nni wa Nang'olo, àlembelewa alinyemye na lahakalenge.”*

²⁰ Bahi muing'ande ya chitajili mukávele chihi vyombo vikatapajîjwe kwa sahabu na madini la dihela bahi, henga mùvele na vyombo vikatapajîjwe kwa milandi na ulongo. Vyombo vinji muanevyo nni kwajili ya matumisi la eshima na vinji nni kwajili ya matumisi chihi la kawaida. ²¹ Bahi ikàva munu àmbelihahula kwa kulinyemya na anelo lahakalenge lammalele, àmbekuva muchi chombo cha matumisi la eshima, yani àjuhijwe kuva wa Nnungu na ànanfala Nang'olo wake, na àvikwije tayali kwa kila madengo lambone. ²² Ditukute ditama dya ujana, na tumbama namene kutenda lalalembela Nnungu na kuva na ing'ulupa na itamwi na amani. Tènda uchocho chalumo na vanu vammalele vamwabûdu Nang'olo kwa ntima uhahwîke. ²³ Linyemye na matahukano la chivelu na lakee mana, kwa kuva, wako umwene ûnimala kuva matahukano làtandiliha mapwatano. ²⁴ Bahi ntumishi wanga Nang'olo akálembelewa ààve munu nkúpwatana. Àlembelewa ààve mpole kwa vanu vammalele, amaîte kuhunda na ààve munu wa kupililila. ²⁵ Àlembelewa avadume kwa upole vanu avala vautahûka uhiu, panjika Nnungu achiavajalile kulaleka masambi lavo na kumala uhiu. ²⁶ Anepo njo ding'ano dyavo padimbevauyila kavila na

* **2:19** Munsitali auno Paolo àlèmbile “alitambulânga lina lya Nang'olo.” Mmahiku anelo, aneyo yavele chihi itangodi ya kawaida kwa Vakilisto, inavele na mana kuva, munu alitambulânga lina lya Nang'olo nni munu wa Nang'olo.

kupalanyoka n'dinambo dya Ibilisi, avatwête litwala uchinga vapate kulatenda lalalembela nang'e.

3

Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda vakúlambila

¹ Henga umale kuva, mmaduva la ntululilo kùmbekuva na mahiku la kuyoha namene. ² Kwa kuva, vanu vàmbekuva vanu va kulitamwa chihi vene, vanu vatâmwa namene di-hela, vanu va kulitubyanga na vavêle na chibuli, vanu va kunkufulu Nnungu, vanu vakávapilikana vavavelêke, vanu vakámaite kushukulu na vatênda lahakalenge. ³ Vàmbekuva vanu vakávatomwa avao na vanu vakátamwa kupataniswa na avao na vanu va kulambililana, vanu vakáhulula kulikamulanga, vanu va kukalipa, vanu vakálatamwa mambo lambone. ⁴ Vàmbekuva vanu va kutengelekana, vanu va kutahuka, vanu va kulyona, vanu vaditâmwa namene ditama dya pachilambo kuliko kuntamwa Nnungu. ⁵ Kwa pawelu vàmbekwonekana muchi vanu vaikála kwa namuna yalembela Nnungu, kumbe akuno uvadihita dimongo dyake dinavapindikulanye. Bahi linyemye na vanu malinga anevo. ⁶ Kwa kuva, muanevo, mùvele vanu valiinjija n'ding'ande dya vanu na kuvakumba vakongwe mavelu uchinga valakubali mahundo la kulambila. Vakongwe anevo vånitemwa na misigo ya masambi na kulojwa na ditama dya kila namuna. ⁷ Vakongwe anevo vånahundwa maduva lammalele, henga nanga pavahwikila kuumala uhiu. ⁸ Malinga Yane na Yambule chivanatahukene na Musa, nni uchocho vakúhunda anevo va kulambila vavêle na ding'ano ditimbanyîke na ing'ulupa ya kulambila, chivatahukana na uhiu. ⁹ Henga vakúhunda anevo nanga pavambeweneha kulehu namene, ing'anya uvelu wavo ùmbekwonekana palangele muyo mwa vanu vammalele, malinga chiinavele kwa Yane na Yambule.

Malaijo la ntululilo

¹⁰ Henga wako ùnilamala mwalehu mahundo langu, namuna chinguikele, makudungilo langu na ing'ulupa yangu na ilindilidi yangu na itamwi yangu na ipililidi yangu, ¹¹ na kubanihwa kwangu na kulaga kwangu. Wako ùnilamala lammalele lananguhumidile akula ku Antiyokiya na ku Ikoniyo na ku Lista. Nangu nanipililila ibanihwi aneyo, na Nang'olo nkungupoha mmambo anelo lammalele. ¹² Na munu woheyo alembêla kuikala mùuloóngò na Yesu Kilisto kwa namuna ya kumweshimu Nnungu, achiabanihwe. ¹³ Henga vanu vatênda lahakalenge na valilambilila, vàmbehalija kutenda lahakalenge, uvalambila vanu vanji akuno na vene uvalambilika. ¹⁴ Henga wako lakamulihe àlálá luhundwije na

kulakulupila mwalehu, kwa kuva, wako ùnivamala avala vakuhundîle. ¹⁵ Na kutandikila ujoko wako, wako ùnilamala Malemba Lanaswe lakwîng'a lúnda luída na upohi kwa indila ya kunkulupila Yesu Kilisto. ¹⁶ Malemba lammalele Lanaswe lánilembwa kwa kulojwa na Nnungu, na lánafala kuhundila na kuvadumila vanu makosa lavo na kuvalodidya vanu muuhiu na kuvahundila vanu vatende lalalembela Nnungu, ¹⁷ uchinga munu wanga Nnungu apate kukamilika na kuva munu apanganihîjwe saana kwa kukola kila madengo lambone.

4

¹ Bahi ing'anya Yesu Kilisto àmbeida, na ing'anya ya ufalume wake, nangu ñikuamulisa wako muyo mwa Nnungu na mwa Yesu Kilisto ambevahukûmu vanu vumi na vahwîle, ² ulihibili Lilove lya Nnungu. Ùùve tayali kuhubili muuhiku wohewo, uhiku ufâla na ukáfala. Ukaliipile na udume na kuvakamya vanu mitima. Tendanga anelo kwa namuna ya ilindilidi yammalele na kwa mahundo lakatapele. ³ Kwa kuva, mahiku lachilakamole, lavambehita vanu kulapilikanila mahundo la uhiu. Henga ing'anya ya ditama dyavo vene, vàmbelitahija vakúhunda vohe vambevahûnda mambo àlalá lavalembela kulapilikanila. ⁴ Vàmbehita kuupilikanila uhiu, na badala yake vàmbedipilikanila dinano dya kulambila. ⁵ Henga wako ùlembelewa ùùve meho mmambo lammalele, upililile ibaniki na ukole madengo lako la kuyanjaja Malove Lambone, na uutimilise mwalehu utumishi wako.

⁶ Kwa kuva, nangu vino ngùvele tayali kuhumywa muchi sadaka ya chikimbilo, na uhiku wa kuhwa kwangu ùnihwika. ⁷ Nangu ñnipanyana ing'ondo yambone, na masindano ñnilamalila na ing'ulupa ñniichunga. ⁸ Vino ñnikondejwa litaji lya ushindi, ing'anya ngùikele kwa kutenda àlalá lalalembela Nnungu. Nang'olo Yesu, Nkúhukumu wa haki, achianing'e litaji anelyo nniduva alila lya kuuya kwake. Na akambening'a chihi nangu weka, henga chalumo na avala vammalele valindilîla kwa inyota, kwonekana kwake pambehumila.

Malaijo lanji

⁹ Tumbama namene kwida kwang'une upehi. ¹⁰ Kwa kuva, Dema àninguleka nkuhwena ku Sesalonike, ing'anya ánilatamwa namene mambo la nchilambo achino. Na Kileske àpíte ku Galatiya, na Tito àpíte ku Dalumatiya. ¹¹ Luka weka ñni avêle apano chalumo na nangu. Bahi pumbeida nt-wale Mako, koka uide nawe, kwa kuva, nang'e achiangufale mmadengo langu. ¹² Nangu ñnintuma Tikiko ku Efeso. ¹³ Na

pumbeida ngunyakulile likoti lyangu lingulekile ku Tolowa kwanga Kalipo, na unjakulile na vitabu, asa avila vya limbende.

¹⁴ Ayula nkúhana uvanchema Isikanda àngutendedile mambo lohe la kuhakalanga. Nang'olo achiannipe kupapatana na àlalá latendile. ¹⁵ Na wako umomo lichunge na aneyo munu, ing'anya àniutahuka namene ujumbe wetu.

¹⁶ Pangulitetedile kwa mwanda ntandi, wala nanga munu kananga yumo ánavele m'bali wangu, vammalele vánínguleka. Nangu nínnyuwa Nnungu anavavalangile likosa anelyo. ¹⁷ Henga Nang'olo áimidile m'bali wangu, nkungutaya dimongo, uchinga ngupate kuyanaja Malove Lambone chiilembelewa uchinga vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kulapilikana. Na áningupoha kuhaloka muhukumu ya kuhwa. ¹⁸ Nang'olo achiangupohe kuhaloka mmabaya lammalele na kungupelekeja salama mu Ufalume wake wa kulihunde. Nang'olo atumbyangwe vyaka na vyaka. Amina.

Disalamu dya ntululilo

¹⁹ Nsalimile Pilisila na Akila chalumo na vanu va nng'ande mwanga Onesifolo. ²⁰ Elasto áisalidile ku Kolinso, na Tilofimo nínnekile ku Mileto, ing'anya ánaula.

²¹ Bahi tumbama uchinga ukamole akuno kabla lakànambihwika mahiku la chipwepwe. Ebulo na Pude na Lino na Kilaudiya chalumo na vakúkulupila vammalele, vánakusalimila.

²² Nang'olo ààve pamo na isungu yako. Nangu nínnyuwilanga inema ya Nnungu ìve pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Tito Ulongoledi wa baluwa ya Tito

Baluwa yanga Tito nni baluwa imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkukupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkukupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Filimoni. Baluwa aino Paolo ánnembidile Tito, henga áilembile muchi ìmbesomwa muyo mwa vanu vohe. Tùnahulula kulimala anelyo kwa kuva, Paolo àlonjelela mambo àlalá lamaíha utume wake, wakati Tito ánilamala mwalehu mambo anelo. Baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 63 mpaka wa 65, kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Paolo ánnaijije Tito kulaimilila makuwa la vanu vankulupíla Yesu lavêle nchisiwa cha ku Kilete. Na hambi ànnembidile Tito baluwa aino uchinga amwing'e maeleso layâmba kuvatandola vakúlodya va makuwa la vanu vankulupíla Yesu na namuna ya kuvahunda vakúlodya anevo. Paolo áhumije maeleso malinga anelo n'dibaluwa dyake dyannembidile Timoseo. Paolo áelesije namuna vakúlodya chivachilembelewa vaikale maisha la uwanaswe namene. Bahi makuwa la vanu vankulupíla Yesu la maduvano na vakúlodya va makuwa anelo vâlembelewa valyone swala anelyo lya uwanaswe kuva lya muhimu namene.

Uinjipihwa wa baluwa ya Tito

1. Sula ya 1:1-4, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulitambuliha na kunsalimila Tito.
2. Suala ya 1:5-16, Paolo àlonjelela kwamba madengo lannekedile Tito alakole nchisiwa cha Kilete. Tito álembelewa avatandole vakúlodya vaikála maisha la uwanaswe namene.
3. Sula ya 2:1-3:11, Paolo àmwelikesa Tito avahunde vanu namuna ya kuikala maisha lalangúja kuva vanang'o vâmweshimu Nnungu.
4. Sula ya 3:12-15, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Tito malaijo lanji na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ntumishi wa Nnungu na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu ñnilaijwa nivalodye vanu vavatondwêle Nnungu vapate kunkulupila

na kuumala uhiu uvahululîha vanu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu. ² Na kwa uhiu anewo vachivave na lilolelo lya umi ukee na ntululilo, umi wanatuahidite Nnungu akálambila, kabla chilambo chikànambiumbwa. ³ Na muuhiku waukudungidile mwene, nkuuhunukula ujumbe wake kwa indila ya mahubili lángukamujjè Nnungu, Mpohi wetu na kunguamulisa nilahubili.

⁴ Baluwa aino nîkulembila wako Tito, mwanangu wa uhiu muing'ulupa ituikumila pamo. Nikuyuwila inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata na kwa Yesu Kilisto Mpohi wetu, ìive pamo na wako.

Madengo la Tito aneko ku chisiwa cha ku Kilete

⁵ Nangu nîkulekile aneko ku Kilete uchinga umalilile madengo letu lanaisalidile na uvatandole vanu kuva vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, n'dimanga dyammalele dinikuhaulidile malinga chinikulaijije. ⁶ Nsele wa vanu vankulupîla Yesu àlembelwa ààve munu akáyambika. Ààve chihi na mmahe yumo, na vana vake vâlembelwa vâàve vanu vankulupîla Yesu, na vakáyambika kuva vâikala uwamba au nni vanu vakútahuka. ⁷ Kwa kuva, nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu àlembelwa ààve munu akáyambika, kwa kuva, nang'e nni nkwîmilila madengo la Nnungu. Àlembelwa anààve munu wa chibuli wala wa kutunuuka wala nkúkalewa na wala anààve munu nkúkalipa na wala anààve munu avêle na tama ibaya ya kupata dimali. ⁸ Henga àlembelwa ààve munu apwechelêla vayeni, ààve munu atâmwa kutenda lambone na ààve munu aikâla kwa lúnda na ààve munu atênda lalalembela Nnungu, ààve wanaswe na ààve munu ahulûla kulikamulanga. ⁹ Àlembelwa aukamule ujumbe wa uhiu utuuhundile. Na kwa kutenda uchocho, achiahulule kuvakamya mitima vanu kupitila mahundo la uhiu, na kuvaduma avala vautahûka ujumbe anewo.

¹⁰ Kwa kuva, pâvele vakútahuka vohe vatangôla malove lakee mana, vavahochêja vanu vanji. Vanu anevo vatendânga uchocho, asa nni avala Vayahudi vankulupîla Yesu, vavanamatîja vanu vayaluke uchinga vapohwe. ¹¹ Vanu anevo lasima vanyalajwe kutangola, kwa kuva, vâvatimbanga vanu va kaya yammalele kwa kuvahunda vitukutuku vikâlembelwa kuhundwa. Vanu anevo vâtenda uchocho kwa tama ibaya ya kupata dimali. ¹² Ata nabii wavo yumo, Nkilete nnyavo, ánitangola kuva, “Vakilete vânalambila maduva lammalele, vâvele muchi anyama vakúyoha, na nni vanu akúlya uwamba na valêmwala!” ¹³ Ushahidi anewo nni wa uhiu. Bahi vakalipile namene, uchinga vahwinge muing'ulupa. ¹⁴ Vanahwenehe kukamulila dinano dya kulambila dya

Vayahudi na malaijo lahalôka kwa vanu vauhitîle uhiu. ¹⁵ Kila chinu chìnihahulwa kwa vanu vahahwîke mmitima, henga nanga chinu chihahwîke kwa vanu vakáhahwike mmitima na vakákulupila. Kwa kuva, ding'ano dyavo dikee dyambone na mitima yavo ikee yambone. ¹⁶ Vanu malinga anevo vâhauila kuva vânimimala Nnungu, henga kwa matendo lavo vânkana. Vanu anevo nni vanu vantunduwîja Nnungu na nni vanu vakâmpilikana Nnungu, na wala nanga pavafala kwa chinu chohecho chambone.

2

Mahundo lalembelêwa

¹ Henga wako Tito, ùlembelewa uhunde kupapatana na mahundo la uhiu. ² Vahaulile vasele vâàve vanu va kulikamulanga, na vâàve vanu vaeshimika na vâàve vanu vaikâla kwa lúnda, na vâlembelewa vahwinge muing'ulupa na muitamwi na muipilidi.

³ Uchocho, vahaulile amabinkubwa vaikalange malinga chivalembelêwa vaikale vanu vanaswe. Vakâlembelewa vâàve vanu va kulambilila au vakukalewa, henga vâlembelewa vahunde mambo lambone. ⁴ Na kwa kutenda uchocho, vachivahulule kuvahunda vali kuvatamwa alume vao na vana vao, ⁵ na kuva vanu vaikâla kwa lúnda, na vaikâla bila uhakwa, na kuva vanu va kuvachunga saana vanu va ding'ande dyavo, na kuva vanu vambone, na kuva vanu va kuvapilikana alume vao, uchinga ujumbe wa Nnungu unatangolewe malove lahakalenge.

⁶ Uchocho, vahimye vijana vachilume vâàve vanu vaikâla kwa lúnda. ⁷ Mmambo lammalele, wako ùlembelewa ùve nfano wa kutenda lambone, akuno uhunda kwa eshima na kwa makudungilo lambone, ⁸ na kwa malove la uhiu, uchinga avala vautahûka ujumbe wa uhiu vaone dihoni, kwa kuva vakee na lilove libaya lya kutangola kutuyamba hwetu.

⁹ Vahunde vatumwa kuvapilikana anang'olo vao mmambo lammalele na kuvakatapalila, na wala vanatahukane navo, ¹⁰ au kuvaivila vitukutuku vyavo. Henga valilanguje mwalehu kuva vânakulupika uchinga mahundo lannyâmba Nnungu Mpohi wetu lapate kuutula, kwa kupitila lammalele lávatendàngà.

¹¹ Kwa kuva, inema ya Nnungu ivapôha vanu vammalele ìnihunukuliwa mwalehu. ¹² Inema aneyo ìtuhunda kulaleka lahakalenge na tama dya pachilambo, na kuikala nchilambo achino cha vino kwa lúnda na kwa kutenda lalalembela Nnungu na kwa kumweshimu Nnungu, ¹³ akuno utulolela uhiku aula úmbehunukuliwà ukulu wa Nnungu Nkulu na Mpohi wetu Yesu Kilisto. ¹⁴ Nang'e ánilihumba mwene kwajili

yetu uchinga atukombole kuhaloka mmambo lammalele lahakalenge na kutuhahula uchinga tûûve tuvanu vake mwene mwalehu na tûûve tuvanu tûvâ kutumbama kutenda lambone.

¹⁵ Bahi anelo njo mambo lulembelewa ulahunde. Vadume na vakalipile kwa mamulaka lammalele luvenalo, na unanneke munu woheyo wakuhebula.

3

Kutenda lambone

¹ Vahimbuse vanu kulisulupusa na kuvapilikana vatawâla na vavêle na mamulaka na kuva tayali kwa kutenda kila lyambone. ² Vahaulile vanantongolele munu woheyo lahakalenge, henga vââve vanu va kutamwa amani na va kuvapililila vanu vanji na vââve vanu va kulanguja upole kwa kila munu. ³ Kwa kuva, anepo machedo na hwetu twavele mavelu, tuvanu tukâchimpilikana Nnungu. Twanihochejwa na kutawaliwa na kila namuna ya tama dibaya dya vitukutuku vichituutanga namene. Twaikalanga kwa kutenda lahakalenge na kuva na wiu, akuno utuchimwa na kuchimana tuvene kwa tuvene. ⁴ Henga Nnungu Mpohi wetu ânitulanguja uwambone wake na itamwi yake kwa kupitila Yesu. ⁵ Kwa kuva, ânitupoha akee ing'anya ya matendo letu la haki, henga ing'anya chihi ya chididi chake. Nang'e ânituhahula kupitila kuvele kwa kwetu kwa mwanda wavili na kututenda kuva tuvahambi kupitila Umumu Wanaswe. ⁶ Nnungu ânitukung'unila mwalehu Umumu Wanaswe kwa indila ya Yesu Kilisto, Mpohi wetu. ⁷ Âtendile uchocho uchinga tupate kuva amapala tuvêle na lilolelo lya umi ukee na ntululilo akuno atovalangidilè kuva tuvambone pameho pake kwa inema yake. ⁸ Malove anelo nni la kukulupika. Na nangu ngùlembela ulahimye uchinga vanu vankulupîla Nnungu valihumye mwalehu kutenda lambone. Chinu anecho nni chambone, na chivele na faida kwa kila munu.

⁹ Henga linyemyange na matahukano la chivelu layâmba midododo ya malina la ding'olo dya anyakala, chalumo na mapwatano na matahukano layâmba Sheliya ya Musa, kwa kuva mambo anelo lakee na faida yoheyo tena lakee mana. ¹⁰ Munu atandilîha kuyavanyika, n'dume myanda mivili, na akânakupilikane linyemye nawe. ¹¹ Kwa kuva, wako ûnimala kuva, munu malinga aneyo âniondongeka mwalehu, na masambi lake lâmaiha kuva ânikosela pameho panga Nnungu.

Malove la ntululilo

¹² Panimbentuma Alitema au Tikiko kwakuwe, utumbame namene ukakojane na nangu akula ku Nikapoli, kwa kuva ngùkudungidile nguikale aneko mmahiku la chipwepwe.

¹³ Tumbama namene umpanganihe saana Sena mwanashe-liya chalumo na Apolo, uchinga vanasikikile chinu chohecho mmwanda wavo. ¹⁴ Vakúkulupila avetu valembelewa vali-hunde kulihumya mwalehu kutenda lambone kwa kuvayan-gata vanu vasikike namene uchinga maisha lavo lààve na faida kwa vanu vanji.

¹⁵ Vanu vammalele vavêle pamo na nangu vânakusalimila. Vasalimile vakúkulupila avetu, vatutâmwa.

Nangu nînyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nnungu, ìive pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Filimoni Ulongoledi wa baluwa ya Filimoni

Baluwa aino yananjipi namene ilembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo pachiilemba baluwa aino ahungwije nnilungu, na inahululika kuva ahungwije muimanga ya Loma. Na ikava muhiu kuva uhiku wachiilemba baluwa aino ahungwije aneko ku Loma, bahi baluwa aino ilembwije mmwaka fulani pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na uhiku anewo wanahungwije njo uwowo wanalembile baluwa ya Vakolosayi.

Baluwa aino Paolo annembidile munu yumo uvanchema Filimoni. Filimoni avele nkukulupila wa likuwa fulani lya vakukulupila na avele na vatumwa. Paolo annembidile baluwa aino Filimoni uchinga anamwasibu ntumwa wake uvanchema Onesimo, anantalweke anepo patandi. Kupapatana na sheliya dya Chiloma, Filimoni avele na haki ata ya kummwalala Onesimo. Paolo atumila malove la kuutila uchinga Filimoni ampwechelele Onesimo malinga nkukulupila nnyake, na kunnyaulila Filimoni kuva, akanitamwa namene Onesimo aisalile na Paolo uchinga annyangate madengo lake la kuntumikila Nnungu (sula ya 1:13-14).

Uinjipihwa wa baluwa ya Filimoni

1. Sula ya 1:1-3, Paolo ansalimila Filimoni chalumo na vakukulupila vammalele vakojana nng'ande mwako.
2. Sula ya 1:4-21, Paolo annyauwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo malinga nkukulupila nnyake.
3. Sula ya 1:22-25, Paolo amalilila baluwa yake kwa kunnyaulila Filimoni kuva achiahwene unavaongela na ahumya na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Paolo, ngufungwije kwajili ya kuntumikila Yesu Kilisto, pamo na nkukulupila nnyetu Timoseo. Tükulembila wako Filimoni, nnyanjawetu na mmádengo nnyetu, ² chalumo na nnumbwetu Afiya na mwing'ondo nnyetu Akilipo na vakukulupila vammalele vakojana nng'ande mwako.

³ Hwetu tunnyuwilanga inema na amani ihaloka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, viive pamo na mwenu.

Paolo anshukulu Nnungu kwajili ya Filimoni

4 Maduva lammalele nangu nanshukulu Nnungu kwajili yako wako Filimoni akuno unikukumbukila kwa kukuyuwila kwanga Nnungu, 5 kwa kuva, napilikana namuna chiunkulupila Nang'olo Yesu na chiuvatamwa vakúkulupila vammalele. 6 Nangu ngúnyuwa Nnungu uchinga ing'ulupa aneyo yuikumila pamo na hwetu ikuhululihe kumala mwalehu kila chinu chambone chitovenacho, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto. 7 Nkúkulupila nnyangu, itamwi yako ìninguhangalaja namene na kungutuja ntima, kwa kuva ùniihangalaja mitima ya vakúkulupila vohe.

Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo

8 Bahi ing'anya ya anelyo, ikàna ngùvele na mamulaka lánìng'ìlè Kilisto kukulaija àlálà lulembelewa kula-tenda, 9 henga kwajili ya itamwi yangu kwakuwe, ngwòna kuva nikuyuwe namene, nangu Paolo ngujukile kuva nin-sele, na vino ngujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Yesu Kilisto. 10 Nangu nakuyuwa namene kwajili ya mwanangu Onesimo, mwanangu wa muing'ulupa, uninkulupijije kwanga Kilisto akuno nguvèlè nchihungo. 11 Anepo machedo akáchikufala, henga hambì ànakufala wako chalumo na nangu mwalehu.

12 Na hambì nìmmuiha kavila kwakuwe, na nang'e vino àjukile kuva ntima wangu nimwene. 13 Nikanitamwa namene Onesimo aisalile pamo na nangu uchinga anguyangate madengo badala yako, muuhiku auno ungujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuyanajaja Malove Lambone. 14 Henga nikanatamwije kutenda chinu chohecho bila wako kukubali. Na nikanatamwije ukunamatija ungutendele lambone, henga ngùlembela ulatende kwa kutamwa kwako umwene.

15 Kapanji Onesimo áhapulanyijwe na wako kwa mahiku kadiki uchinga ùùve nawe kavila vyaka na vyaka. 16 Kwa kuva, nang'e vino akee chihi ntumwa kwakuwe, henga nni munu wambone kumpunda ntumwa, yani àjukile kuva nnung'unwetu utuntamwa. Kwang'une nni munu wa mana namene, henga kwakuwe àmbepunda kuva wa mana namene ing'anya ya kuva ntumwa wako na nnung'uno kupitila kulundanywa kwetu na Nang'olo.

17 Bahi ikàva ùnguvalangila nangu kuva ninnyako mmàdengo la Nang'olo, bahi nìkuyuwa umpwechelele muchi chuchichiungupwechelele nangu nimwene. 18 Ikàva ànikukosela au ikàva ùnannonga, bahi ngulonge nangu. 19 Nangu Paolo ngùlemba nimwene kwa nkono wangu malove alano kuva, Nangu Paolo nguchinikulipe, henga nikambekukumbusa kuva, nakulonga umi wako wa

navyaka, ing'anya ya kukukulupija kwanga Nang'olo!
²⁰ Elo nkúkulupila nnyangu, nakuyuwa namene unjangate
 kwa anelyo kwajili ya Nang'olo, uuhangalaje ntima wangu
 malinga nkúkulupila nnyangu kwa kulundanywa kwetu na
 Kilisto.

²¹ Níkulembila baluwa aino akuno nguvèlè na uhakika kuva,
 uchiumilikane na uchiupundihe kutenda, kupunda àlalá
 lanikuyuwa. ²² Pamo na anelo, ngùyuwa ungutayalishije
 na pachinu pakuikala, kwa kuva ngùvele na lilolelo kuva,
 Nnungu achiayang'ule àlalá lamuyuwa, na achiangujalile
 uchinga ngupate kwida kwenu mwenu kavila.

Disalamu dya ntululilo

²³ Epafila, ahungwîje chalumo na nangu ing'anya ya kuntu-
 mikila Yesu Kilisto, ànakusalimila. ²⁴ Uchocho, Mako na Alista-
 liko na Dema na Luka, amadengo avangu, v`anakusalimila.

²⁵ Nangu n`nnyuwilanga mwenu mmammalele inema
 ihalôka kwanga Nang'olo Yesu Kilisto ìive na mwenu
 mmammalele.

Baluwa ivavalembidile Vaebhaniya

Ulongoledi wa baluwa ya Vaebhaniya

Baluwa ya Vaebhaniya nni baluwa ikâmya namene ntima na nni baluwa ilangûja namuna Yesu chatimilisije malemba la unabii wa Lilailano lya Kala. Baluwa aino ya Vaebhaniya ñembwije muchi hutuba ya mahubili. Nkúlemba wa baluwa ya Vaebhaniya àtumidile mistali ya Nnilailano lya Kala malinga myanda 60 ilangûja namuna Yesu chatimilisije unabii na madengo la Kuhani Nkulu. Bahi ing'anya ya anelyo, baluwa aino ñkudungiwije ñve baluwa ya kuvakamya ntima Vakilisto va Chiyahudi. Baluwa aino ñlanguja namuna Yesu chaitimilisije Sheliya ya Musa uchinga vino makuhani vanave na ing'anya ya kuhumya sadaka. Yesu njo anajukile kuva sadaka ya kuvasija masambi lammalele vanu va mahiku lammalele. M'baluwa aino hwetu tuvanu tuvamaduvano tunahimywa kuhwenaha kunkulupila Yesu Kilisto na kumpapata nang'e, ata patubanihwa, kwa kuva, nang'e weka njo atandilihije na njo aikamilisa ing'ulupa yetu (sula ya 12:2).

Nanga munu ammaite munu ailembile baluwa aino ya Vaebhaniya, henga vatalamu vohe va Bibiliya vâtenda kuva ñembwije na munu yumo muavano vanu ncheche, yani Ntume Paolo na Luka na Banaba na Apolo. Na uhiku ulembwije baluwa aino nanga paumaikana, henga vatalamu vohe va Bibiliya vâkulupila kuva ñembwije kabla ya mwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Imanga ya Yelusalemu yóndongwije mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto, henga munu ailembile baluwa aino àlonjelela imanga ya Yelusalemu kuva muchi bado ikánambikwondongwa. Baluwa ya Vaebhaniya ñembwije muimanga ya Loma (13:24), na ñnahululika kuva ñninguhwa uchinga isomwe mmakuwa lammalele la vanu vankulupila Yesu.

Uinjipihwa wa baluwa ya Vaebhaniya

1. Sula ya 1:1-4:13, Nkúlemba ànonjelela Yesu Kilisto kuva nni nkulu kumpunda Musa na malaika.
2. Sula ya 4:14-7:28, Na àhwenaha kunnonjelela Yesu kuva nang'e nni nkulu kuvapunda makuhani vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu ya ku Yelusalemu.
3. Sula ya 8:1-10:31, Uchocho, nkúlemba àlanguja kuva utumishi wanga Yesu nni wambone na ñvele na ukulu kupunda aula wa makuhani va Lilailano lya Kala, na

njo mana ata Lilailano lyake nni lyambone namene kupunda Lilailano lya Kala.

4. Sula ya 10:32-13:17, Nkúlemba bada ya kulonjelela kuva Yesu nni wambone na nkulu kwa namuna dymmalele, hambí àhumya malaijo lalembelewa latendewe madengo kwa vitendo.
5. Sula ya 13:18-25, Nkúlemba àmalilila kulemba baluwa yake kwa kuvahaulila babali fulani na kuvasalimila.

Vino Nnungu àtangola na vanu kupitila Yesu Mwanawe

¹ Anepo kala Nnungu àtangwele na anyakala vetu kwa myanda yohe na kwa namuna dyohe kupitila manabii vake. ² Henga mmaduva alano la ntululilo àtangwele na hwetu kupitila Yesu Mwanawe, wantandwele ààve mwene mapala la vitukutuku vyammalele, na kwa kupitila nang'e, Nnungu àniviumba vitukutuku vya kumahunde na pachilambo chammalele. ³ Nang'e njo ing'anyimi ya ukulu wanga Nnungu, na njo nfano uhiu wanga Nnungu mwene. Kwa kuva, Mwana wanga Nnungu àvihululiha vitukutuku vyammalele vihwenhe kupwawa kwa dimongo dya lilove lyake. Ànivahahula vanu masambi lavo, na pamalidile nkuikala aneko kulihunde, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu Avêle na Ukulu.

Kilisto nni nkulu kupunda malaika

⁴ Anelo làlanguja kuva Mwana wanga Nnungu nni nkulu kupunda malaika malinga lina lyake lyapewije na Nnungu chilivele likulu kupunda malina lavo. ⁵ Kwa kuva, Nnungu nanga panawahite kananga mwanda umo kunnyaulila yumo wa malaika vake kuva,
“Wako njo Mwanangu,

nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.”*

Na wala nanga panatangwele malove alano kumwamba malaika woheyo kuva,

“Nangu nimbekuwa Atatake,

na nang'e àmbekuwa Mwanangu.”†

⁶ Tena, Nnungu pantumile pachilambo Mwanawe chihungu-mikova, àvahaulidile malaika vake vammalele vamwabudu Mwanawe.‡

⁷ Henga kuyamba malaika, Nnungu ànitangola kupitila ntumishi wake kuva,

“Nnungu àvatuma malaika vake kuva muchi mpapa,

* 1:5 Sabuli 2:7, Vitendii mitume 13:33, Vaebhaniya 5:5 † 1:5 2 Samwili 7:14, 1 Mahiku 17:13 ‡ 1:6 Munsitali auno làtumike malove la Makumbuso 32:43, lalembwije mutafasili yake ya Chigiliki kuhaloka mmalemba la ku Bahali ya Munyu.

na àvatumá kuva muchi dindimi dya moto.”§

⁸ Henga Nnungu ántangola kumwamba Mwanawe kuva,
“Ufalume wako Nnungu ukámbe kuva na ntululilo.

Na wako ùvatawala vanu vako kwa haki.

⁹ Wako ùkatapaliwa na haki na kulachima lahakalenge.

Njo mana Nnungu, Nnungu wako ànikutandola kuva nkulu wa
avako vammalele,

na kukukung'unila ihangaladi.”**

¹⁰ Uchocho, Nnungu átangwele kuva,

“Wako Nang'olo, anepo patandi waumbile chilambo cham-
malele,

na kwa makono lako waniumba kumahunde.

¹¹ Anevyo vyammalele vimbepita, henga wako ùmbekuwa chihi
nkupwawa.

Na vyammalele vimbekwondongeka muchi inguwo.

¹² Anevyo vyammalele ùmbevidinga muchi likoti,

na kuvibadili muchi dinguwu.

Henga wako ùùva chihi uchocho chuvele,

na umi wako ukambekuwa na ntululilo.”††

¹³ Nnungu nanga panannyaulidile kananga yumo wa
malaika vake kuva,

“Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u

vya kuvika makumbu lako.”‡‡

¹⁴ Dachì, malaika nni vanani? Anevo vammalele nni
viumbe vya chinnungu vintumikîla Nnungu na kutumwa
unavayangata vanu avala vambeupwechêla upohi.

2

Upohi nkulu

¹ Bahi ing'anya ya anelo, tûlembelewa tulakamulihe àlalá
latupilikene uchinga tunayahike. ² Sheliya ya Musa yaniida
kupitila malaika na yanimaihwa kuva nni ya uhiu. Na
kila mwanda munu pachiikosela au kuleka kuipilikana She-
liya, ánipata asabu malinga chachilembelewa. ³ Bahi ikàva
Nang'olo mwene njo ánavele ntandi kutanga habali dya upohi
auno na kuumaiha kwetuhwe kupitila avala vanampilikene,
dachì hwetu tûmbepalanyoka dachì muasabu tukànwidopye
upohi nkulu malinga auno? ⁴ Nnungu nanang'e ániুমাইহা
ushahidi wavo kwa indila ya vimaiho na la kukanganya
na masaibu la kila namuna, na kwa kupitila dinudyo dya
Umumu Wanaswe dyavapele vanu malinga chatamwije.

§ 1:7 Sabuli 104:4   ** 1:9 Sabuli 45:6,7   †† 1:12 Sabuli 102:25-27   ‡‡ 1:13
Sabuli 110:1, Matayo 22:43-44, Mako 12:36, Luka 20:42-43, Vitendî Mitume 2:34-35

Yesu átendwije mutuvelelee hwetu uchinga atupohe

⁵ Nnungu nanga panavavikile malaika kuva vakútawala va chilambo chiída, yani chilambo achila chitulonjelela. ⁶ Tena, malove anelo lánamaihwa Mmalemba lanji Lanaswe lahaúla kuva,

“Munu ni nnani mpaka unkumbukile?

Na mwana wa munu ni nnani mpaka un'jali?

⁷ Ûntendile chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika, ùmmwajije ukulu na eshima.

⁸ Ûmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.”* Malemba palahaula kuva, Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele, ìvele na mana kuva, nanga panalekile chinu chohecho. Henga kwa vino, nanga patumwona munu wavitawala vitukutuku anevyo. ⁹ Henga tùmwna chihi Yesu anatendwije chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika, uchinga kwa inema ya Nnungu, Yesu ayeje kuhwa kwajili ya vanu vammalele, vino àpete ukulu na eshima ing'anya ya kubanika na kuhwa kwake. ¹⁰ Nnungu aumbîle vitukutuku vyammalele kwajili yake mwene, ánitandola kwida na vavana vohe muukulu wake. Na íninkatapalila kuntenda Yesu kuva Mpohe nkamilifu mwalehu kwa indila ya ibaniki yake uchinga avalodye vavana anevo kuupohi.

¹¹ Yesu njo avahahúla vanu masambi lavo. Nang'e chalumo na avala vahahúla, vammalele nni vana va Atata yumo. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu akáona dihoni kuvachema vanu anevo anung'unuvake, ¹² wahaula kuva,

“Nìmbelitunganga lina lyako kwa anung'unuvangu, nìmbekulombolela mmakojano lavo kwa kuimba.”†

¹³ Kavila àhaua kuva, “Nìmbelisingila Nnungu.”‡

Na àhaua kavila kuva,

“Nangu ngùvele apano chalumo na vana va Nnungu vángupèlè.”§

¹⁴ Kwa kuva, vana anevo nni vanu vàvele na mmili na myadi, uchocho Yesu nanang'e nkùtwala hali ya chimunu. Átendile uchocho uchinga kwa indila ya kuhwa kwake, adimange dimongo dya ayula ánavele na dimongo dya kuhwa, yani Ibilisi. ¹⁵ Uchocho, ávahungwile na avala vammalele vachiikála muchi vatumwa mmaisha lavo lammalele ing'anya ya kuyopa kuhwa. ¹⁶ Kwa kuva, nang'e nanga panaidile unavayangata malaika, henga áidile unavayangata vadukulu va Iblahimu. ¹⁷ Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu

* 2:8 Sabuli 8:4-6 † 2:12 Sabuli 22:22 ‡ 2:13 Isaya 8:17 § 2:13 Isaya 8:18

nkulembelewa alilandanye na anung'unuvake kwa kila namuna, uchinga ààve Kuhani wavo Nkulu avêle na chididi na akulupîka kwa kuntumikila Nnungu, uchinga ahumye sadaka ya kuvausija vanu masambi. ¹⁸ Kwa kuva mwene ânibanihwa na kulingwa, bahi hambî ànahulula chihi kuvayan-gata avala valingwa.

3

Yesu nni nkulu kumpunda Musa

¹ Bahi mmakukulupila avangu, mmanu mma Nnungu mukumilâna na vammalele vachemwîje kulihunde, nkumbukilange Yesu utunnyambukila kuva Ntume na Kuhani Nkulu. ² Nang'e ânakulupika kwanga Nnungu, antandwêle kukola madengo lake, malinga Musa chachikulupika kuichunga ing'ande yammalele ya Nnungu, yani vanu va Nnungu. ³⁻⁴ Kwa kuva, kila ing'ande idengwa na munu, henga Nnungu njo adênga kila chinu. Adênga ing'ande ànalembelewa kupata eshima ing'ulu kupunda ing'ande yene. Uchocho, Yesu ànalembelewa kupata eshima ing'ulu namene kumpunda Musa. ⁵ Musa ávele chihi ntumishi muing'ande yammalele ya Nnungu na ânakulupika mwalehu. Na utumishi wake wávele nfano wa uhiu wambeuhunukula Nnungu lukoto. ⁶ Henga Kilisto ànakulupika, na njo Mwana aimilîla ing'ande yanga Nnungu. Na hwetu njo ing'ande aneyo, ikàva tukáyopa kuhweneha kuhwînga muing'ulupa na kuhweneha kulisingila lilolelo lituvenalyo.

Munanonopyange mitima yenu

⁷ Bahi malinga chatangola Umumu Wanaswe kuva, “Nelo mukàlipilikana lidi Iya Nnungu,
⁸ munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu, muuhiku aula uvachintahuka Nnungu,
 na kunninga akula kulilanga.
⁹ Aneko anyakala venu vâningupima na kungulinga uchinga vandole,
 Ikànavâ vânilona lammalele langunatendile muvyaka alubaini.
¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nanivavisija vanu va chívelèkwà achila, na kutangola kuchidoni,
 ‘Maduva lammalele mitima ya vanu anevo ìnahochela,
 na nanga pavadipapata dindila dyangu.’
¹¹ Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,
 ‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelega panivatayalishijje!’ ”*

* 3:11 Sabuli 95:7-11

¹² Bahi mmakukulupila avangu, lyongolelange uyopa ànapwawa munu avêle na ntima m'baya ukákulupila mmwenu, ntima ulihapulânya na Nnungu avêle na umi. ¹³ Henga mukamyane mitima kila liduva lichêmwa nelo, uchinga kunave na munu wa kunonopa ntima ing'anya ya kukumbika na sambi. ¹⁴ Kwa kuva, ikâva tûmbehweneha kukulupika mpaka kuntululilo akuno utunkulupila Nnungu malinga chitunkulupidile anepo patandi, bahi tûmbekuva tukumilènè pamo na Kilisto.

¹⁵ Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, “Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu, munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu muuhiku aula uvachintahuka Nnungu.”†

¹⁶ Dachì, vanani vapilikêne lidi lyanga Nnungu nkuntahuka? Dachì, vakávele avala vammalele vachilôjwa na Musa kuhaloka ku Misili? ¹⁷ Dachì, Nnungu ávavisijije vanani kwa vyaka alubaini? Dachì, akánavavisijije avala vammalele vanatendile sambi, na mituhi yavo nkutapakala kulilanga? ¹⁸ Dachì, nni vanu ntwani vanavaapilidile Nnungu kuva nanga pavambeingila pachinu pake pakuyewelega panavatayalishijije? Dachì, vakávele avala vanahitile kumpilikana? ¹⁹ Bahi twòna kuva nanga pavanainjidile pachinu anepo pakuyewelega ing'anya nanga pavanakulupidile.

4

Ahadi yanga Nnungu ya kuinjila pachinu pake pakuyewelega ìvele chihi nkupwawa

¹ Bahi kwa kuva ahadi ya Nnungu ya kwinjila pachinu pake pakuyewelega ìvele chihi nkupwawa, bahi tulyongolele uchinga anapwawe kananga munu yumo mmwenu wa kukoha kwinjila anepo. ² Kwa kuva, malove lambone layâmba pachinu pake pakuyewelega lànihubiliwa kwetuhwe malinga chilannahubiliwije kwa vanu va kala. Henga malove anelo nanga palanavapele faida yoheyo, kwa kuva, avala vanalopilikene nanga pavanaikamulidile aila ahadi kwa ing'ulupa. ³ Henga hwetu tukulupidile, tûmbeinjila pachinu pakuyewelega panatambulenge Nnungu pachihaula kuva, “Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva, ‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelega panivatayalishijije.’ ”*

Nnungu átangwele malove anelo ikánava madengo lake lánimalilika kutandikila paumbile chilambo. ⁴ Kwa kuva,

Mmalemba Lanaswe pachinu fulani pànahaula kuyamba liduva lya saba kuva, “Nnungu ániyewelega liduva lya saba, kwa kuva ánimilila madengo lake lammalele.”† 5 Henga malinga chiilembwije anepo muha, Nnungu àhawile kuva, “Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelega panivatayalishijije.” 6 Bahi aneyo ahadi ya kuinjila pachinu anepo ìvele chihi nkupwawa, henga avala vánavele vatandi kuhubiliwa malove anelo lambone nanga pavanainjidile ing'anya nanga pavanampilikene Nnungu. 7 Bahi ing'anya ya anelyo, bada ya kupita myaka yohe Nnungu nkuvika liduva linji lichêmwá “Nelo.” Átendile uchocho patangwele Mmalemba Lanaswe kuyamba liduva anelyo kupitila Daudi, malinga chingulongoledile kulemba kuva, “Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu, munanonopyange mitima yenu.”‡

8 Kwikavele Yoshuwa wavahwikiha vanu pachinu pakuyewelega, Nnungu akánatangolele kavila kuyamba liduva linji lya kuyewelega. 9 Bahi mayewelega lavatayalishijije Nnungu vanu vake làvele chihi nkupwawa. 10 Kwa kuva, avala vayewelêla mmayewelega lavatayalishijije Nnungu, vànayewelega kwa kuva vánimilila madengo lavo apano pachilambo, malinga Nnungu chanayeweledile pamalidile kukola madengo lake. 11 Bahi tutumbame kuinjila pachinu anepo pakuyewelega, uchinga anapwawe munu woheyo muhwetu ambehîta kupilikana na kukoha kuinjila, malinga chivanatendile avala vanantahwike Nnungu akula kulilanga.

12 Kwa kuva, Lilove lya Nnungu ìvele na umi na dimongo, na linakola kupunda upanga ukola akuno na akuno. Na linapulung'anya mpaka kuhapulanya isungu na ntima wa munu, na kuhapulanya mawangwa na unjinji, na kuhunukula makudungilo na mawaso la munu. 13 Nanga chinu chohecho chipihike pameho panga Nnungu, henga vitukutuku vyammalele vìnihunukuliwa na vîvele chihi mwandu pameho panga Nnungu utumbennyumija isabu ya matendo letu.

Yesu njo Kuhani Nkulu

14 Bahi kwa kuva tûvele na Kuhani Nkulu kupunda vamalele, ainjidile mpaka kulihunde, yani Yesu Mwana wanga Nnungu, bahi tuikamulihe saana ing'ulupa yetu ituiyambukila. 15 Kuhani wetu Nkulu utuvenawe ànahulula kutuvikila chididi ing'anya ya idabadangi yetu. Kwa kuva, nanang'e

ánilingwa kwa kila namuna muchi hwetu, henga nanga pana-tendile sambi. ¹⁶ Bahi ing'anya ya anelyo, tuchihengelekele chiteng'u changa Nnungu cha Ufalume bila kuyopa, pachinu pavajalila vanu inema, uchinga apate kutuvikila chididi na kutujalila inema ya kutuyangata muuhiku wa idabadangi yetu.

5

¹ Kila Kuhani Nkulu atandolwejiye muvanu, ànavikwa uchinga antumikile Nnungu kwajili ya vanu. Nang'e ànhumija Nnungu dinujo na sadaka kwajili ya kusamehewa masambi lavo. ² Kwa kuva mwene ànadidimanga, bahi ànahulula kuvapililila avala vahochedile na avala vakámaite chinu. ³ Na kwa kuva mwene ànadidimanga, àlembelewa ahumye sadaka, akee chihi kwajili ya vanu ila pamo na masambi lake mwene. ⁴ Nanga munu alíng'a mwene eshima aino ya kuva Kuhani Nkulu. Henga kila munu àtandolwa na Nnungu malinga chanatandolwejiye Haluni.

⁵ Uchocho, Yesu Kilisto nanang'e nanga panaling'ile mwene ukulu wa kuva Kuhani Nkulu, henga Nnungu njo anyaulidile kuva,

“Wako njo Mwanangu,

nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.”*

⁶ Nnungu àntangola kavila pachinu panji Mmalemba kuva,

“Wako nni Kuhani ukee na ntululilo,

malinga mwavelelee Melikisedeki.”†

⁷ Yesu panavele apano pachilambo, ánikuta chitangelo na mihodi wannyuwa na kumpembeja Nnungu ahulûla kumpoha mukuhwa. Yesu ánipilikanwa na Nnungu ing'anya ya kumweshimu na kumpilikana Nnungu. ⁸ Ikánava Yesu ávele Mwana wanga Nnungu, henga ánilihunda kupilikana kupitila kubanika kwake. ⁹ Na kwa indila aneyo, Nnungu nkuntenda Yesu kuva nkamilifu, nkuva chitandikilo cha up-ohi ukee na ntululilo kwa avala vampilikána. ¹⁰ Bahi Nnungu nkummika Yesu kuva Kuhani Nkulu, malinga mwavelelee Melikisedeki.

Kuleka kunkulupila Kilisto

¹¹ Bahi tûvele na malove lohe la kutangola kuyamba chinu achino, henga ñikamajanga kunnyaulilanga ing'anya mùvele na makutu laidôpa. ¹² Nni muhiu kuva, muuhiku auno mwenu múlembelewa mùve mmakuhunda, henga bado mùlembelewa chihi muhundwe, tena mahundo matandi-matandi la lilove lya Nnungu. Mwenu múlembelewa muliswe

* 5:5 Sabuli 2:7 † 5:6 Sabuli 110:4

chakulya chinonôpa, henga bado mùlembelewa chihi muyong'ejwe mavele. ¹³ Kwa kuva, kila munu aikâla kwa kuyong'ejwa chihi mavele akâhulula kulamala mahundo la haki, kwa kuva, nang'e àvele muchi nkanunu. ¹⁴ Henga chakulya chinonôpa ni kwajili ya vanu vakulumwîke, vajevelejije ding'ano dyavo kulamala lalida lambone na lalida lahakalenge.

6

¹ Bahi ing'anya ya anelyo, tùlembelewa tunauyileuyile mahundo matandi-matandi la chikanunu lamwâmba Kilisto, henga tuhwenehe muyo kwa kulihunda mahundo la chikulungwa. Tunahwenehe chihi kudenga kavila nsingi wa mahundo layâmba kulaleka matendo lahakalenge, na kuyamba kunkulupila Nnungu, ² na mahundo layâmba ubatiso, na kuvayuwila vanu kwa kuvavikila makono, na kufufulwa kwa vanu vahwîle, na hukumu ya asabu ikee na ntululilo. ³ Nnungu akâtamwa tuchituhwenehe kukulumuka mmahundo anelo la chikulungwa.

⁴ Kwa kuva, vanu vakâlangajijwa uhiu wa Nnungu na kuyeja inujo ya kulihunde, na kukumilana na Umumu Wanaswe, ⁵ na kuyeja uwambone wa lilove lya Nnungu, na dimongo dya chilambo chiîda, ⁶ koka nkuileka ing'ulupa yavo, ikâhululika kuvapindikulanya kavila uchinga vapate kulaleka masambi lavo na kunnaukila kavila Nnungu. Kwa kuva, vâmmamba Mwana wa Nnungu kavila munsalaba na kuntaya dihoni muyo mwa vanu.

⁷ Ulongo ûnywa imbula myanda yohe na kumeja vilyo vivêle na faida kwa nkûlima, Nnungu ânaubaliki ulongo anewo. ⁸ Henga ulongo anewo ukâmeja diheya na mbigili, bahi ukâvele na faida yoheyo kwa nkûlima, na ùvele pepi kulaniwa nawi Nnungu, na ntululilo wake nni kuyochwa chihi moto.

⁹ Mmakukulupila avetu, ikânava tùtangola uchocho, hwetu tukâvele na lipamba kumwamba mwenu, akuno utumala kuva mùtenda lambone kupapatana na upohi wenu. ¹⁰ Kwa kuva, Nnungu àtenda haki. Nang'e akambelualila madengo lenu na itamwi yenu imuilangujije kwanga nang'e kwa kuvahudumila vanu vake na chimuhweneha kuvahudumila. ¹¹ Henga tùnalembela namene kila munu mmwenu ahwenehe kutumbama mpaka kuntululilo, uchinga àlalâ lamulolela lapate kutimiswa. ¹² Hwetu tukâtamwa mwenu mùùve mmalemwa, henga muvayeje avala vapwechêla àlalâ laahidite Nnungu kupitila ing'ulupa yavo na ipililidi yavo.

Ahadi ya Nnungu nni ya kulisingila

¹³ Nnungu panamuahidite Iblahimu, ániapila kwa lina lyake mwene, kwa kuva, nanga munu yunji nkulu kumpunda Nnungu wakanantambulenge lina lyake. ¹⁴ Nnungu átangwele kuva, “Muhiu nimbekubaliki namene na nìmbelutenda lukolo lwako lùùve na vanu vohe.”* ¹⁵ Anepo Iblahimu nkupililila akuno walindilila, bahi nkulapwechela àlalá lanaahidiwije na Nnungu. ¹⁶ Kwa kuva, vanu pavaapila, vàapila kwa lina lya munu nkulu kuvapunda vene, na iapidi aneyo ìmaiha achìla chitongolewîje kuva nni uhiu, na ìmalila matahukano lammalele. ¹⁷ Nnungu nanang'e álembedile avamaihije avala vavaahidite kuva makudungilo lake lakápindikuka, bahi nkwapila. ¹⁸ Na Nnungu nanga pahulula kulambila. Bahi hwetu tuntukutidîle tûnakamywa mitima na kukamuliha kwa dimongo lilolelo alila lituvikiwije, ing'anya ahadi dyake na iapidi yake vikáhululika kupindikuka. ¹⁹ Lilolelo alino litutenda tûùve na uhakika na usalama mmitima yetu malinga naanga chiiimija meli. Yesu ajukîle kuva lilolelo lyetu ànipita palipasiya na kwinjila Pachinu Panaswe Namene. ²⁰ Yesu mwene ánilongolela kuinjila anepo kwajili yetu na àjukile kuva Kuhani Nkulu akávele na ntululilo malinga mwavelelee Melikisedeki.

7

Kuhani Melikisedeki

¹ Aneyo Melikisedeki ávele nfalume wa imanga ya Salemu, na kuhani wa Nnungu Nkulu. Iblahimu pachiuya kuhaloka kuing'ondo aneko kwanavawalele vafalume ncheche, Melikisedeki ákojene na Iblahimu, Melikisedeki nkum'baliki Iblahimu. ² Anepo Iblahimu nanang'e nkumwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanavenavyo. Mana la Melikisedeki nni, “nfalume wa haki,” nanang'e ávele nfalume wa Salemu, na nfalume wa Salemu mana lake, “nfalume wa amani.” ³ Wala nanga habali dilembwîje dinnyâmba atatake Melikisedeki wala anyokwe wala malina la anakuluvake. Na kuyamba habali dya kuvele kwa kwake na kuhwa kwake nanga padimaikana. Nang'e àlandana na Mwana wa Nnungu, kwa kuva, nang'e nni kuhani akávele na ntululilo.

⁴ Bahi nnolange munu aneyo chanavele nkulu. Ata anakulwetu Iblahimu ánimwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanatwete litwala kuing'ondo. ⁵ Na vanu vahalôka nnukolo lwanga Lawi, vanu vapwechêla madengo la chikuhani, vânilajwa na Sheliya yanga Musa kutwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa Vaisilaeli avao, ikànava vanang'o nni vadukulu va Iblahimu. ⁶ Melikisedeki

* 6:14 Ntandiliko 22:17

akáchihaloka nnukolo lwanga Lawi, henga ánitwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa Iblahimu. Pamo na anelyo, Melikisedeki ánim'baliki Iblahimu anaahidiwije na Nnungu. ⁷ Nni muhiu kuva ayula abalikíwa nni n'joko kumpunda ayula abalíki. ⁸ Na makuhani vatwâla asilimiya kumi ya vitukutuku nni vanu vâhwa, henga Melikisedeki anatwete asilimiya kumi áhaulika kuva nang'e akáhwa. ⁹ Vanu va lukolo lwa Lawi njo vatwâla asilimiya kumi. Bahi tûnahulula kutangola kuva, ata Lawi mwene ánimwing'a Melikisedeki asilimiya kumi ya dimali dyake kupitila kwa Iblahimu. ¹⁰ Kwa kuva, Melikisedeki panakojene na Iblahimu, Lawi ávele chihi mummili mwa Iblahimu, anaku-luwe.

Îlembelewa aide kuhani yunji

¹¹ Sheliya ya Musa ínahumijwe kwa Vaisilaeli ílisingila namene utumishi wa ukuhani wa Valawi. Bahi ikáchiva ukamilifu wa vanu va Nnungu upatikènè kwa indila ya utumishi wa ukuhani wa lukolo lwa Lawi, pakanalembewe kavila kwida kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki, na akee aula ukuhani wa Haluni. ¹² Kwa kuva, ukuhani paupindikuka, Sheliya na inang'o îlembelewa ipindikuke. ¹³ Na Nang'olo wetu ulannyamba malove alano ávele chihi munu wa litawa linji, na wala nanga munu kananga yumo wa nnitawa lyake alingîle kukola madengo la chikuhani pachitala cha kuhumija sadaka. ¹⁴ Kwa kuva, ìmaikana kuva Nang'olo wetu áhaleke nnitawa lya Yuda, na kuyamba litawa anelyo Musa nanga panatangwele chinu chohecho kuyamba habali ya ukuhani.

¹⁵ Na anelo lammalele làvele chihi mwandu, kwa kuva, kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki àniida. ¹⁶ Kuhani ayuno nanga pajuhijwe kuva kuhani kupapatana na amuli iyâmba litawa lyake, henga kupapatana na ðimongo dya umi wake ukee na ntululilo. ¹⁷ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, "Wako nni kuhani ukee na ntululilo, malinga mwavelelee Melikisedeki."* ¹⁸ Bahi amuli aneyo ya machedo ínipukutwa, kwa kuva, ikánavele na ðimongo wala faida ya kutosha. ¹⁹ Kwa kuva, Sheliya yanga Musa nanga painahulwile kuida na ukamilifu. Henga vino lîdile lilolelo lyambone namene, na kwa kupitila lilolelo anelyo tûnahulula kunnyengelekela Nnungu.

²⁰ Pamo na anelo, Yesu akanajuhijwe kuva kuhani bila Nnungu kwapila. Na makuhani vanji va litawa lya Lawi vânivikwa mmadengo anelo bila Nnungu kwapila. ²¹ Henga

* 7:17 Sabuli 110:4

Yesu àjuhijwe kuva kuhani kupitila kwapila, apala Nnungu panannyaulidile Yesu kuva,

“Nang'olo àniapila,

na wala nanga pambepindikulanya makudungilo lake,

‘Wako nni kuhani ukee na ntululilo.’”†

²² Bahi ing'anya ya iapidi aneyo, Yesu njo ahululíha kupwawa kwa lilailano alino lyambone namene kupunda lilailano lya kala.

²³ Kwa kuva vanu vànahwa, bahi pàpitile makuhani vohe kuhaloka nnitawa lya Lawi. Bahi ing'anya ya kuhwa, nanga pavanahulwile kuhwenaha na madengo lavo. ²⁴ Henga kwa kuva Yesu àvele na umi ukee na ntululilo, bahi ukuhani wake naunang'o ukee na ntululilo. ²⁵ Bahi nang'e ànahulula kuvapoha avala vamwidíla Nnungu kupitila nang'e, kwa kuva, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo uchinga avayuwile vanu anevo kwa Nnungu.

²⁶ Bahi Yesu njo Kuhani Nkulu afâla kwajili yetu, kwa kuva, nang'e nni wanaswe na akávele na likosa wala lidolidoli lya uhakwa na Nnungu àninnyapulanya na vakútenda masambi kwa kunnyanyula muha namene kulihunde. ²⁷ Nang'e wala nanga palembelewa kuhumya sadaka kila liduva malinga Makuhani vanji Vakulu chivatenda. Vanang'o vátandilika kuhumya sadaka kwajili ya sambi dyavo vene, koka nkuhumya sadaka kwajili ya sambi dya vanu vanji. Henga nang'e áhumije chihi sadaka mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, apala palihumije mwene kuhwa. ²⁸ Sheliya yanga Musa ívatandola vanu vakákamilike kuva Makuhani Vakulu, henga iapidi yanga Nnungu inatendeke Sheliya ipwawijè, íntandwele Mwanawe kuva Kuhani Nkulu, nkamilifu vyaka na vyaka.

8

Yesu Kuhani wetu Nkulu

¹ Habali ya muhimu kupunda dyammalele ditutangolela nni aino, hwetu tùvele na Kuhani Nkulu aikâla m'bali wa kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu Avêle na Ukulu, aneko kulihunde. ² Aneko nang'e njo Kuhani Nkulu atumíka Pachinu Panaswe, yani Mun'gongwe uhiu wa Nnungu udengwîjwe na Nang'olo Nnungu mwene, na akee vanu.

³ Kila Kuhani Nkulu ànatandolwa uchinga akole madengo la kunnyumija Nnungu dinujo na sadaka. Bahi kupapatana na anelyo, Kuhani wetu Nkulu Kilisto ánilembelewa ààve na chinu cha kuhumya. ⁴ Kwikavele Kilisto wava apano pachilambo, akánave kuhani, kwa kuva tayali pàvele makuhani vanji

vahûmya sadaka kupapatana na malaijo la Sheliya ya Musa.
⁵ Na pachinu pavatumikila makuhani nni nfano chihi na chimbwehedi cha apala pavêle kulihunde. Kwa kuva, Musa panavele pepi kuudenga aula N'gongwe wa Nnungu, Nnungu ányaulidile kuchidoni, “Loleha saana uchinga udenge kila chinu kupapatana na nfano unikulangujije kulichinga.”*

⁶ Henga hambi Yesu àpewije utumishi wambone namene kupunda wa avala makuhani. Uchocho, lilailano lyajukile Yesu kuva mpatanishi nni lyambone namene kupunda alila lya kala, ing'anya lilailano lyahambi lìimila munsingi wa ahadi dya Nnungu dyambone namene kupunda adila dya kala.

⁷ Kwa kuva, ikàchiva lilailano lya kala ulikamilika mwalehu, likánalembelwe lilailano linji. ⁸ Henga Nang'olo Nnungu ánilona makosa kwa vanu vake, nkutangola kuchidoni, “Mmaduva laída nìmbetenda lilailano lyahambi na vanu va Isilaeli na vanu va Yuda.

⁹ Lilailano alino likambelandana na lilailano linnatendile na anyakala vao, muuhiku aula unnavakamwile nkono na kuvausa nchilambo cha Misili.

Kwa kuva, nanga pavanalikamwile lilailano lyangu, nangu nkuvaleka.

¹⁰ Hambi alino nni lilailano linimbelitenda na vanu va Isilaeli mmaduva laída, nìmbedivika Sheliya dyangu n'ding'ano dyavo na kudilemba mmitima yavo.

Nangu nìmbekuva Nnungu wavo, na vanang'o vàmbekuva vanu vangu.

¹¹ Nanga munu ambennyûnda Mwisilaeli nnyake, au kunnyaulila nnangawake kuva, ‘Mmale Nang'olo.’

Kwa kuva, vanu vammalele vàmbugumala, kutandikila n'joko mpaka nkulungwa.

¹² Kwa kuva, nìmbevasamehe lahakalenge lavatendile, na masambi lavo nikambelakumbukila kavila.”†

¹³ Nnungu palichemile lilailano alino kuva lyahambi, àlitendile alila litandi kuva lyakala, na chinu chohecho chikàáva chakala na kuhuchulika chiiva pepi na kuwalawala.

9

Mihambo ya lilailano lya kala na mapungufu lake

¹ Bahi lilailano litandi lyanatendile Nnungu na Vaisilaeli lyávele na malaijo lake la ibada na pachinu pake panaswe pakumwabudila Nnungu, apano pachilambo. ² Údengwijje

* 8:5 Kuuka 25:40 † 8:12 Yelemiya 31:31-34

N'gongwe wa Nnungu, na mun'gongwe anewo wávele na vyumba vivili. Nchumba chitandi mwávele na chipanda cha kuvikila vibatali na mesa na mikate ihumíjwe sadaka kwa Nnungu ínavele muha mesa. Na chumba anecho chíchemwa, Pachinu Panaswe. ³ Na pávele na lipasiya, na kunyuma lipasiya anelyo kúvele na chumba chinji chichichemwa, Pachinu Panaswe Namene. ⁴ Nchumba anecho múvele chitala cha sahabu cha kututumija ubani pamo na lisanduku lya lilailano. Na Lisanduku anelyo lípakwije sahabu mipata yammalele, na nkati mwake múvele na chilongo cha sahabu chínavele na chakulya chichichemwa “Mana.” Na nnisanduku anelyo múvele na isimbo ya Haluni inahipwike mahamba pamo na vibao vivili vya mayanga vinalembwije Amuli Kumi dya lilailano lya kala. ⁵ Pachanya lisanduku anelyo pávele na disanamu dimbili dya viumbe vya kulihunde vivêle na dimapa, vilangûja ukulu wanga Nnungu, na dimapa anedyo díhinike pachinu pakusamehewa masambi. Henga vino tukambehulula kuhauliha mwalehu mambo anelo lammalele.

⁶ Bahi uvila nni chivinapangwije vitukutuku anevyo vyammalele. Anepo makuhani nkuva uvainjila kila liduva nchumba chitandi uchinga vatumike kupapatana na madengo lavo la ibada. ⁷ Henga chumba cha vili áinjila chihi Kuhani Nkulu weka, nanang'e áinjila chihi mwanda umo kwa mwaka. Na anemwo ányumija Nnungu sadaka ya myadi kwajili ya masambi lake na kwajili ya masambi lavatendile vanu bila kumala. ⁸ Kupapatana na mambo anelo, Umumu Wanaswe álanguja kuva, muuhiku aula wammalele paunapwawije aula N'gongwe ntandi wa Nnungu, indila ya kuinjilila Pachinu Panaswe Namene yávele ikànambimaikana. ⁹ Na anewo wávele nfano kwajili ya uhiku wa vino, nfano ulangûja kuva dinujo na sadaka dichihumywa kwanga Nnungu dikáchihulula kuvasija vanu vamwabûdu Nnungu hukumu ya mmitima yavo. ¹⁰ Kwa kuva, anelo lammalele lálanda chihi vyakulya na vikimbilo na malaijo la kukalava medi. Na malaijo anelo la chimmili lákamulwije chihi mpaka pautimidile uhiku aula Nnungu watendile kila chinu kuva chahambi.

Yesu àhumije sadaka itimidile

¹¹ Henga vino Kilisto àjukile kuva Kuhani Nkulu wa mambo lambone lapwawîje vino. Nang'e áinjidile Mun'gongwe nkulu na ukamilike. N'gongwe anewo ukádengwije na makono la vanu, yani akee N'gongwe wa nchilambo achino. ¹² Nang'e áinjidile chihi mwanda umo Pachinu Panaswe Namene. Na akanapelekejije anemwo sadaka ya myadi ya ambudi na

ang'ombe, henga ápelekejije myadi yake mwene, na kwa indila aneyo nkutukombola vyaka na vyaka. ¹³ Nnilailano lya kala vanu váchivalangiwa kuva vakáhahwike pameho panga Nnungu kupapatana na malaijo la dini, váhahulwa uhakwa wavo wa chimmili kwa kunyunyijwa myadi ya ambudi na ang'ombe anamilume na liu lya ung'ombe apijijwe mmoto. ¹⁴ Bahi ikáva uchocho, myadi ya Kilisto ìmbekuva na dimongo ding'ulu dya kutuhahula! Kwa dimongo dya Umumu Wanaswe akávele na ntululilo, Kilisto ánilihumya mwene kwanga Nnungu kuva sadaka yambone ikee na chilema. Na myadi yake ìmbehweneha kuhahula mitima yetu ihukumika kuhalokana na vitendo vyetu vítulòjà kukuhwa. Ìmbetuhahula uchinga tuntumikile Nnungu Mumi.

¹⁵ Bahi ing'anya ya aneyo, Kilisto njo mpatanishi wa lilailano lyahambi. Na kupitila kuhwa kwake ánivakombola vanu kuhaloka mmakosa lavo lavanatendile mmahiku la alila lilailano lya kala, uchinga avala vachemwije na Nnungu vapate kupwechela mapala lakávele na ntululilo lavaahidite.

¹⁶ Na kwamba mambo layâmba malaijo la mapala, lasima imaikane kuva ayula alaijije ànihila koka layavanywe saana. ¹⁷ Kwa kuva, malaijo anelo lakátendeka mpaka mwene alaijije ahile, kwa kuva malaijo la kuyavanya mapala lakávele na mana ikáva alaijije àvchinkulama. ¹⁸ Njo mana ata alila lilailano lya kala nanga palinatendeki bila ya kumwadilika kwa myadi. ¹⁹ Kwa kuva, Musa payanjajije amuli dyammalele kwa vanu vammalele, anepo nkutwala myadi ya ndama nkukundanya na medi, nkumyaya nchitabu cha Sheliya na kuvamyaila vanu vammalele kwa kutumila maleha lanahuvi na dinavi dya nnandi wa isopo. ²⁰ Musa nkuva-haulila vanu kuchidoni, "Aino njo myadi ya lilailano limuamuliwije na Nnungu mulipilikane." ²¹ Uchocho, Musa nkuumyaila myadi N'gongwe wa Nnungu pamo na vyombo vyammalele vya ibada. ²² Kupapatana na Sheliya, vitukutuku vyammalele vîhahulwa kwa myadi, na masambi nalanang'o lakáhululika kusamehewa bila kumwadila myadi.

²³ Vitukutuku aneyo nni nfano chihi wa vitukutuku vihiu vya kulihunde, bahi yávele lasima vihahulwe kwa indila aneyo. Henga vitukutuku vihiu vya kulihunde vîlembelewa vihahulwe kwa sadaka yambone namene. ²⁴ Kwa kuva, Kilisto nanga panainjidile Pachinu Panaswe padengwîjwe na vanu, yanî pachinu pa nfano chihi wa apala pahiu. Henga nang'e áinjidile kwene kulihunde, pachinu páimilà vino pameho panga Nnungu kwajili yetu. ²⁵ Kuhani Nkulu wa Vayahudi áinjila Pachinu Panaswe Namene kila mwaka, akuno wanyakula myadi ikávele yake mwene. Henga Kilisto

nanga panainjidile anemwo uchinga alihumye mwene kuva sadaka kwa myanda yohe. ²⁶ Ikàchiva uchocho, akanilembelewa kubanihwa myanda yohe kutandikila pachiumbwije chilambo. Henga vino, mmaduva alano la ntululilo, nang'e àniida mwanda umo uchinga avasamehe vanu masambi kwa indila ya kulihumya mwene sadaka. ²⁷ Kila munu àpangiwiye chihi kuhwa mwanda umo bahi, na bada ya kuhwa Nnungu ànannyukumu. ²⁸ Uchocho, Kilisto nanang'e álihumiye chihi mwanda umo uchinga avausije vanu vohe masambi lavo. Na nang'e àmbeuya kavila unavapoha avala vannindilila, akee unavausija kavila masambi.

10

¹ Sheliya ya Musa ni nfano chihi wa mambo lambone laïda, wala akee uhiu wa mambo lene. Bahi ing'anya ya anelyo, kupitila sadaka dihûmywa myanda yohe kila mwaka, Sheliya ikáhulula kananga kadiki kuvatenda vanu vamwabûdu Nnungu kuva vakamilifu pameho pa Nnungu. ² Ikàchiva sadaka anedyo udihulula kuvatenda vanu kuva vakamilifu, sadaka dikánahwenehe kuhumywa kavila. Kwa kuva, anevo vanu vamwabûdu Nnungu vakávele vahahuliwìjwè chihi mwanda umo, na mitima yavo ikánvahukumu kavila kuva vàvele na masambi. ³ Henga kupitila sadaka anedyo, vanu vákumbuswa masambi lavo kila mwaka, ⁴ kwa kuva, myadi ya ang'ombe na ya ambudi ikáhulula kuvausija vanu masambi.

⁵ Njo mana Kilisto paidile pachilambo ánnyauidile Nnungu kuchidoni,

“Wako ukanatamwije sadaka wala dinujo,
henga únguumbilidile mmili.

⁶ Wako nanga punakatapaliwije na sadaka dya kupija vanyama wala sadaka dya kusamehewa masambi.”*

⁷ Anepo Kilisto nkutangola kavila kuva,

“Lola, nangu ngùvele apano, ngùidile unatenda àlalá lulalem-bela wako,
malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kungwamba nangu.”

⁸ Kilisto ánilongolela kutangola kuva, “Wako wala nanga paunatamwije na wala nanga paunakatapaliwije sadaka na dinujo, wala sadaka dya kupija mmoto wala sadaka dya kusamehewa masambi.” Átangwele uchocho ikànava sadaka anedyo dyammalele díhumywa kupapatana na malaijo ya Sheliya.

⁹ Anepo Kilisto nkuchidoni, “Lola, nangu ngùvele apano, ngùidile unatenda àlalá lulembêla wako.” Bahi Nnungu

* 10:6 Sabuli 40:6-8

ániliusa lilailano lya kala uchinga alitende lilailano lyahambi. ¹⁰ Kwa kuva, Nnungu álembedile atuhahule masambi kupitila mmili wa Yesu Kilisto wauhumije sadaka mwanda umo bahi, nkutosa.

¹¹ Kila kuhani maduva lammalele ànaimila kwa kutenda madengo lake la ibada na kuhumya sadaka dya namuna imo myanda yohe, sadaka dikáhulula kananga kadiki kuusa masambi. ¹² Henga Kilisto, nang'e áhumije chihi sadaka imo bahi, ifâla vyaka na vyaka kwajili ya kusamehewa masambi. Na pamalidile kutenda uchocho, nkuikala mumamulaka, m'bali wa kunkono wa Nnungu. ¹³ Na aneko vino àvenkulindilila mpaka amongo vake vammalele pavambevika pahi madodo lake. ¹⁴ Kwa kuva, kupitila sadaka imo yahumije, àvatendile vanu avala vávahahùlà kuva vakamilifu vyaka na vyaka.

¹⁵ Na Umumu Wanaswe nanang'e ànatumaiha mambo anelo, kwa kuva, Nang'olo Nnungu àhaua kuchidoni,

¹⁶ “Alino njo lilailano linimbetendanavo mmaduva laída.

Nimbedivika Sheliya dyangu mmitima yavo na kudilemba n'ding'ano dyavo.”†

¹⁷ Anepo nkutangola kavila kuchidoni,

“Nikambekumbukila kavila masambi lavo,

na vitendo vyavo vihakalenge nikambevikumbukila.”‡

¹⁸ Bahi ikáva masambi lànisamehewa, ikálembelewa kavila kuhumya sadaka kwajili ya kusamehewa masambi.

Tunnyengelekele Nnungu

¹⁹ Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukee na ing'anya ya kuyopa kuinjila Pachinu Panaswe Namene kwa myadi ya Yesu. ²⁰ Malinga Kuhani Nkulu chachiinjila Pachinu Panaswe Namene kupitila palipasiya, uchocho Yesu nanang'e àtwing'ile indila yahambi ya umi ya kuinjila Pachinu Panaswe Namene pa uhiu, kupitila kuhwa kwake mwene. ²¹ Kwa kuva, hwetu tùvele na Kuhani Nkulu aimilila ing'ande yammalele ya Nnungu, ²² bahi tummwenele Nnungu kwa ntima wa kukulupika na ing'ulupa itimidíle. Kwa kuva, mitima yetu ìnihahulwa na tukáhukumika mmitima yetu, na miili yetu ìnihahulwa kwa medi lahahwíke. ²³ Bahi tukalehe kuka-muliha bila kudumbadumba lilolelo alila lituyambukidile, kwa kuva, Nnungu atupéle ahadi nni wa kukulupilika. ²⁴ Tukumbukilane tuvene kwa tuvene na kuhimijana kutamwana na kutenda lambone. ²⁵ Bahi tunaleke kukojana

pamo malinga vanu vanji chivaleka. Henga tûlembelewa tudumane na kuhalija namene kuhimijana, kupapatana na namuna chitwona kuvandika kwa liduva lyambeida Nang'olo Yesu.

²⁶ Kwa kuva, tukàhweneha kutenda sambi namadi akuno tuumaitè uhiu, nanga sadaka inji ihulûla kutuusija masambi letu kavila. ²⁷ Henga anepo chiisalidile nni kuiilindilila kwa kuyopa hukumu ya Nnungu ya moto utumbulûka namene, umbevapîja vanu vantahûka Nnungu. ²⁸ Munu woheyo áchiitahuka Sheliya ya Musa, á nawalalwa bila chididi, ukàpwawa ushahidi wa vanu vavili au vatatu. ²⁹ Bahi ikàva uchocho, ìmbekuva dachi kwa munu ayula anahahuliwije na myadi ya Mwana wa Nnungu koka nkunsalau Mwana wa Nnungu na kuivalangila myadi aneyo ya lilailano lya Nnungu kuva ikee mana na kunsalau Umumu wa Inema wa Nnungu? Munu aneyo àmbelembelewa apate asabu ing'ulu namene kumpunda ayula aitahwîke Sheliya ya Musa. ³⁰ Kwa kuva, tûnimmala ayula ahawîle kuva, “Kupindikula nni kwang'une, nangu njo nimbepindikûla.”[§] Na ìhaulika kavila kuva, “Nang'olo àmbevahukumu vanu vake.”^{**} ³¹ Nni chinu cha kuyoha namene kumatokela mmakono la hukumu ya Nnungu avêle na umi!

³² Bahi himukilanga mambo àlalá lananhumidile mwenu apala patandi pamunatandilike kunkulupila Kilisto, mwenu mwanibanihwa namene, henga mwanipililila. ³³ Myanda inji mwatongolewije malove lahakalenge na kubanikubali paumbele vanu, na mwanda unji mwanikubali ata kulundana na avala vachitendêwa uchocho. ³⁴ Mwenu mwani-vavikila chididi vanu vahungwîje mmalungu, na múnikubali kwa kuhangalala kupokonyolwa dimali dyenu, kwa kuva, múnimala kuva mùvele na dimali dyambone namene na dya kudumu aneko kulihunde. ³⁵ Bahi munaleke kuva na ntima wa kuhwina, kwa kuva, uchiumpelekejijange inujo ing'ulu. ³⁶ Mûlembelewa mupililile uchinga mulatende àlalá lalalem-bela Nnungu, na kwa kutenda uchocho, muchimupwechele achila chaahidite Nnungu. ³⁷ Kwa kuva, malinga Malemba alano Lanaswe chilahaula kuva, “Ûisalidile chihi uhiku kadiki namene, na ayula alembelêwa kwida, àmbeida na wala akambetima.

³⁸ Henga vanu vangu vambone pameho pangu, vàmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.

Henga vakàsuwa-suwa,
ntima wangu ukambevahangalalila.”^{††}

§ 10:30 Makumbuso 32:35   ** 10:30 Makumbuso 32:36, Sabuli 135:14

†† 10:38 Abakuki 2:3-4

³⁹ Henga hwetu tukávele nnikuwa lya vanu anevo vasuwasûwa na kuyahika, ila hwetu nni tuvanu tuvêle nnikuwa lya vanu vavêle na ing'ulupa na vapôhwa.

11

Ing'ulupa

¹ Bahi ing'ulupa nni kuva na uhakika wa kupwechela àlalá latulalolela, nni kulakulupila mwalehu àlalá latukalona.

² Kwa kuva, Nnungu ánivamaiha anyakala vetu kuva nni vambone pameho pake, ing'anya ya ing'ulupa yavo.

³ Kwa kupitila ing'ulupa, tûnimala kuva, vitukutuku vyonekâna víumbwije na àlalá lakáonekana, kwa kuva, tûnakulupila kuva chilambo chíniumbwa kupitila malove la Nnungu.

⁴ Kwa kupitila ing'ulupa, Habilu ányumijije Nnungu sadaka yambone namene kupunda aila ya Kaini. Na kupitila ing'ulupa yake ánimaihwa na Nnungu kuva wambone pameho pake, kwa kuva, Nnungu mwene ánidikubali sadaka dyake. Ikànavá Habilu ànihwa, henga àvechinkutangola na hwetu mpaka vino kupitila nfano wa ing'ulupa yake.

⁵ Kwa kupitila ing'ulupa, Henoko ánitwaliwa nawi Nnungu, kuuka pachilambo apano bila kuhwa. Na nang'e nanga panaonekene kavila ing'anya átwaliwijwe na Nnungu kuhwena kulihunde. Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva, Henoko kabla akànambitwaliwa nawi Nnungu, Nnungu ánimaiha kuva ànikatapaliwa nawe. ⁶ Bahi bila ing'ulupa, ikáhululika kunkatapalila Nnungu. Kwa kuva, munu ammwênêla Nnungu àlemelewa akulupile kuva Nnungu ànipwawa, na kuva ànaveng'a dinujo avala vantâha.

⁷ Kwa kupitila ing'ulupa, Nuhu ádengile safina uchinga avapohe vanu va nng'ande mwake na livambwe. Nang'e ámpilikene Nnungu anan'dumile kuyamba mambo àlalá lakánambiwahi kuhumila. Bahi kupapatana na ing'ulupa yake, vanu va pachilambo váníhukumiwa, nanang'e nkupata kutendwa kuva wambone pameho pa Nnungu.

⁸ Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánipilikana panachemwije nawi Nnungu kuhwena nchilambo achila chachichiapwechele lukoto kuva mapala lake. Nang'e nkuchileka chilambo chake bila kumala pachinu páhwênà.

⁹ Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu áikele muchi nnyeni nchilambo achila chanaahidiwije na Nnungu. Nang'e áikala mmigongwe muchi chivanaikele Isaka na Yakobo lukoto. Na vanang'o uchocho vávele amapala pamo na Iblahimu va ahadi uila ya Nnungu. ¹⁰ Kwa kuva, Iblahimu áloléla imanga ivêle na misingi ítandèkè, imanga yaikuvite mwene Nnungu

na kuidenga mwene Nnungu. ¹¹ Kwa kupitila ing'ulupa, ata Sala mwene ikànavá ánikongopala namene na ávele ntonga, henga ápwchedile dimongo dya kupata chitumbo, ing'anya ánikulupila kuva Nnungu achiatimise ahadi yake. ¹² Bahi ing'anya ya anelyo, kwa kupitila munu yumo Iblahimu, munu achilolela kuhwa ing'anya ya kukongopala namene, nkuvelekwa vanu vohe namene malinga dinondwa dya kumahunde, na malinga nnyangi uvêle nnyenje bahali.

¹³ Vanu ava vammalele vânihwanga kabla Nnungu akànambitimisa ahadi adila dyanavaahidite, henga vávechinkukulupila kuva Nnungu achiaditimise. Na ahadi anedyo vádiwene chihi kwa kulehu na kudihangalalila. Na vanang'o vânikubali kuva vávele vayeni na vakúpita apano pachilambo. ¹⁴ Kwa kuva, vanu vatangôla malove malinga anelo, vâlanguja chihi mwandu kuva vâtaha chilambo chavo vene. ¹⁵ Ikâchiva uvachikumbukila chilambo chavo chivachilekile machedo, bahi vakanipata wasa wa kuuila aneko. ¹⁶ Henga badala yake, vanang'o vânilembela namene vapate chilambo chamana namene, yani chilambo cha kulihunde. Njo mana Nnungu akáona dihoni kuchemwa Nnungu wavo, kwa kuva, mwene àvaandalidile imanga.

¹⁷ Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánikubali kunhumya Isaka mwanawe wa weka kuva sadaka, muuhiku aula ing'ulupa ya Iblahimu paichilingwa na Nnungu. Iblahimu njo anapwchedile ahadi ya Nnungu, henga pamo na anelo ánikubali kunhumya mwanawe wa weka, ¹⁸ ikànavá Nnungu ánnyauidile Iblahimu kuva, “Udukulu wakuwe ùmbehalokana na Isaka.”* ¹⁹ Iblahimu ánikulupila kuva ata kwikavele Isaka wahwa, Nnungu akanihulula kunfufula kavila. Na kwa namuna fulani, Iblahimu ávele muchi ánimpata kavila Isaka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

²⁰ Kwa kupitila ing'ulupa, Isaka ánivaahidi Yakobo na Esau, balaka dimbeîda mmaduva laîda.

²¹ Kwa kupitila ing'ulupa, Yakobo panavele pepi na kuhwa, ánivabaliki vana vammalele vanga Yusufu, nkumwabudu Nnungu akuno ayamitè muisimbo yake.

²² Kwa kupitila ing'ulupa, Yusufu panavele pepi na kuhwa ánitangola kuyamba uhiku uvambeuka Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na kuvalaija kuyamba mawangwa lake.

²³ Kwa kupitila ing'ulupa, atatake na anyokwe Musa bada ya kuvalekwa Musa, vâninwala nkumpiha kwa myedi mitatu, kwa kuva, vámmwene kuva nni mwana akatapele na wala nanga pavanaiyopile amuli ya nfalume.

²⁴ Kwa kupitila ing'ulupa, Musa pakulumwike, ánihita kuchemwa mwana wanga piti wa Nfalume wa Misili.

* 11:18 Ntandiliko 21:12

²⁵ Nang'e átandwele kubanika pamo na vanu vanga Nnungu kuliko kulihangalaja mmasambi kwa uhiku kadiki. ²⁶ Nang'e kwa kuva álolela kupwechela inujo yake, áwene kuva kupata dihoni kwajili ya Kilisto kùvele na faida ing'ulu namene kuliko kupata utajili wammalele wa chilambo cha Misili.

²⁷ Kwa kupitila ing'ulupa, Musa ániuka nchilambo cha Misili bila kuyopa ivisi ya nfalume, nang'e ánipililila ing'anya ámmwene Nnungu, akáonekana kwa meho. ²⁸ Kwa kupitila ing'ulupa, Musa nkutandiliha Pasaka† na kulaija myadi imyaywe mmilango ya ding'ande uchinga Malaika Nkúwalala wa Nnungu pambepita anavawalale vana vatandi kuvelekwa va Vaisilaeli.

²⁹ Kwa kupitila ing'ulupa, Vaisilaeli váníyomboka bahali ya Shamu kwa kupita munnyangi ching'ati bahali. Henga Vamisili pavalingile kutenda uchocho, váníhunikwa na medi, vammalele nkuhwanga.

³⁰ Kwa kupitila ing'ulupa, lingongo línadingwike imanga ya Yeliko líniyanguka uhiku aula Vaisilaeli pavanamalidile kuidinguka imanga aneyo kwa maduva saba. ³¹ Kwa kupitila ing'ulupa, Lahabu ayula mmahe kahaba wa ku Yeliko nanga panawalelwe pamo na avala vanu va muimanga yake vanahitile kumpilikana Nnungu, kwa kuva, nang'e ávapwechedile kwa amani avala vakúpelelesa.

³² Bahi ngutangole chamani kavila? Uhiku wa kutangola habali dyanga Gidioni na Balaka na Samsoni na Yefuta na Daudi na Samwili na manabii, ukátosa. ³³ Kwa kupitila ing'ulupa, anevo vanu vánívashinda vafalume. Vánivatendela vanu vanji mambo la haki na kupata àlalá lanavaahidite Nnungu. Váníhunga dikanya dya ahimba, ³⁴ na kudimanga dimongo dya dindimi dya moto, na kupalanyoka kukuwalalwa na upanga. Idabadangi yavo ínipindikuka kuva dimongo. Vávele vanu va kuhwanga kuing'ondo, nkuvashinda ang'ondo vachiyeni na kuvavinganga. ³⁵ Kwa kupitila ing'ulupa, amahe vanji vánívapwechela vanu vao vanahwile nkufufulwa.

Na vanji váníbanihwa, henga nanga pavanannekile Nnungu eti uchinga vahunguliwe. Vátendile uchocho uchinga vapate ufufulo wambone namene. ³⁶ Vanji vátendewije mang'wanyu na kusulubulwa mijeledi, na vanji váhungwije mididi ya chitale na kutaywa mmalungu. ³⁷ Vanji váníwalalwa kwa kupanywa mayanga, na vanji váníwalalwa kwa kuchekepanywa vibeduli vivili na nsumeno na vanji kuwalalwa na upanga. Vánídumbadumba akuno vawetèngè mambende la angandolo

† 11:28 Pasaka, nni sikukuu ya Malaika Nkúwalala wa Nnungu kupita muha ding'ande dya ku Misili.

na ambudi, na vavèlè amahuvani, na uvabanihwa na kutendewa lahakalenge. ³⁸ Chilambo chikáchifala kuva na vanu malinga anevo, njo mana vánidumbadumba kulilanga na kumachinga, uvaikalanga mmapanga la mayanga na mmapondo.

³⁹ Ikàna Nnungu ánivamaiha vanu ava vammalele kuva vambone ing'anya ya ing'ulupa yavo, henga wala munu yumo muanevo vanu apête mambo àlalá lanavaahidite Nnungu. ⁴⁰ Kwa kuva, Nnungu ánitutayalishija mambo lambone namene uchinga vanang'o vapate kukamilishwa pamo na hwetu.

12

Nnungu Atata wetu

¹ Bahi kwa kuva hwetu tùndingukwa na likuwa likulungwa lya vanu anevo vaimaihiye ing'ulupa yavo, bahi tùyahilile kulehu vitukutuku vyammalele vitudivîla, pamo na masambi lapiyânya kutudingila, koka tutukute kwa kupililila mmashindano àlalá lavikwîje muyo mwetu na Nnungu.

² Bahi tuvikange ding'ano dyetu kwanga Yesu, atandilihîje na aikamilîsha ing'ulupa yetu. Nang'e kwa kuva ánimala ihangaladi yambepata lukoto, ánipililila kuhwa munsalaba bila kujali dihoni dya kuvambwa munsalaba, na hambî àikele m'bali wa kunkono wa chitung'u cha chifalume cha Nnungu.

³ Bahi mummikange namene mmitima yenu ayula apililidîle kutahukwa namene na vanu vavêle na masambi, uchinga munahopele wala kukata tama. ⁴ Kwa kuva, ing'ondo imupanyana na sambî, mwenu bado mukánambipanyana mpaka kuhwikila kumwadila myadi.

⁵ Dachî, mwenu mùniluvalila malove alano la Nnungu la kunkamyanga mitima lantambulânga mwenu kuva mmana mma Nnungu?

“Mwanangu, unaihebule idumi yákudùmà Nang'olo, na wala unakate tama muuhiku aula wakukalipila Nang'olo.

⁶ Kwa kuva, Nang'olo Nnungu ànan'duma ayula wantamwa, na ànamwasibu kila munu wankubali kuva mwanawe.”*

⁷ Nnungu pan'dumanga, mwenu pililila, kwa kuva, Nnungu àntendela mwenu malinga mmana vake. Dachî, mwana ntwani akádumwa na atatake?

⁸ Ikàva nanga pamudumwa na Nnungu malinga chivadumwa vana vake vammalele, bahi mwenu mukávele mmana mmahiu mma Nnungu, ila nni mmana mukávele halali. ⁹ Na ikàva atata vetu vatuvelêke vánituduma, na hwetu nkuvaeshimu, dachî, hwetu tukálembelewa kumpilikana Nnungu, Atata wa disungu dyetu,

* 12:6 Milili 3:11-12

uchinga tupate umi? ¹⁰ Atata vetu vatuvêleke vânituduma kwa mahiku kadiki kupapatana na chivawene vene kuva ñafala, henga Nnungu ànatuduma kwajili ya faida yetu tuvene, uchinga tupate kukumila uwanaswe wake. ¹¹ Idumi yoheyo, yònekana kuva ñapwateha wala ikáhangelaja. Henga ntululilo wake aneyo idumi ñvapelekejija avala vadumwîje kuikala kwa amani na haki.

¹² Bahi lakamyange makono lenu ladabadanga na malundi lenu ladidimênge. ¹³ Likatapajijange dindila dinyokîle uchinga ayula ahumbaila anateneng'uke mwalehu, ñla alamywe.

Idumi iyâmba kunnyita Nnungu

¹⁴ Tumbama namene kuikala kwa amani na vanu vammalele na kuva na maisha la uwanaswe, kwa kuva, nanga munu ambemwôna Nang'olo Nnungu akânavé wanaswe. ¹⁵ Lichungange, uchinga anapwawe munu wa kulinyemya muinema yanga Nnungu, na wala lunapwawe luchiya lwa kukalala mmwenu, uyopa lûnahipuka na kunkambyakambya na kuvaambukisa na vanu vanji vohe. ¹⁶ Uchocho, lichungange uchinga anapwawe mmwenu kananga munu mmalaya au munu akâmweshimu Nnungu muchi Esau anasumisije haki yake ya kuva chihungula mikova, kwa chakulya kadiki chihi. ¹⁷ Mwenu mùnimala kuva, lukoto panalembidile kupwechela balaka kuhaloka kwa atatake, ánihitwa. Na ikânavá ániitaha balaka aneyo kwa mihodi, henga nanga pánapete wasa kavila wa kupindikulanya chitendo achila.

Tupwechedile Ufalume ukátikinywa

¹⁸ Mwenu mukee muchi Vaisilaeli vanahwikile palichinga lya Sinayi. Vaisilaeli váhwikile nnichinga anelyo lichihululika kuguswa, na líyaka moto, na líhinikwije na lupi lwanapi pii na muha mwake múumana lidi lya chimbunga. ¹⁹ Uchocho, muha lichinga anelyo múpilikanika lidi lya lipenga na lidi lichitangola malove la kuyoha. Na Vaisilaeli vanapilikene lidi anelyo nkuyuwa vanahauliwe kavila malove lanji, ²⁰ kwa kuva, nanga pavanahulwile kupililila amuli inahumîjwe kuva, “Ambeligûsa lichinga alino, ata kwava nnyama, àlembelewa awalalwe kwa kupanywa mayanga.”†

²¹ Mambo anelo lavalawene, lávele la kuyoha namene, mpaka Musa nkuhaula kuchidoni, “Nayopa na kutetemela!”‡

²² Henga mwenu mùnihwika palichinga lya Sayuni§, yani imanga ya Nnungu Avêle na Umi, imanga ya Yelusalemu ya

† 12:20 Kuuka 19:12 ‡ 12:21 Makumbuso 9:19 § 12:22 Maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

kulihunde, kuvêle na ing'ole ihangalalîwa na maelufu kwa maelufu la malaika. ²³ Mwenu mûnihwika kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, vanu vavêle na haki ya kuva vihungula mikova va Nnungu, valembwîje malina lavo kulihunde. Mûnihwika kwanga Nnungu nkúhukumu wa vanu vammalele, kuvêle disungu dya vanu vambone pameho panga Nnungu, vanu vatendwîje kuva vakamilifu. ²⁴ Mûnihwika kwanga Yesu, mpatanishi wa lilailano lyahambi kati ya Nnungu na vanu, na mûnihwika kumyadi inyulunyhîjwe yanga Yesu ilonjelêla kwamba kusamehewa masambi badala ya kulonjelela kwamba kupindikula muchi chiinavele myadi yanga Habilu.

²⁵ Bahi lyongolelange uchinga munahite kumpilikanila Nnungu atangôla na mwenu. Vaisilaeli vanahitile kumpilikanila Musa anatangwele navo apano pachilambo kulichinga lya Sinayi, nanga pavanapolonyweke muasabu yanga Nnungu. Chinu anecho chîlanguja mwalehu kuva hwetu tukambehulula kupolonyoka, tukâhita kumpilikanila Nnungu atangôla na hwetu kuhaloka kulihunde. ²⁶ Nnungu panatangwele kulichinga lya Sinayi, lidi lyake linidendengendehe chilambo, henga vino àniahidi kuva, “Nimbendengendehe chilambo mwanda unji kavila, na akee chihi chilambo bahi, henga pamo na kulihunde mwalehu.”** ²⁷ Nnungu panatangwele kuva, “Mwanda unji kavila,” malove anelo lâlanguja kuva vitukutuku vyammalele viumbwîje vimbendengendehwa na kuuswa, uchinga avila vikâhululika kundengendehwa viisalile.

²⁸ Bahi kwa kuva tûpwechela Ufalume aula ukâhululika kundengendehwa, bahi tûùve tuvanu tûvâ shukulani. Tulanguje shukulani aneyo kwa kumwabudu Nnungu kwa indila inkatapalîla nang'e, kwa namuna ya eshima na kunnyopa, ²⁹ kwa kuva, Nnungu wetu àvele muchi moto upîja.

13

Malaijo

¹ Bahi muhwenehe kuikalanga kwa kutamwana malinga mmanu ummamo munkulupîla Yesu. ² Munaluvalile kuvakalibisa vayeni, kwa kuva, kwa kutenda uchocho, vanu vanji vâvakalibisije malaika bila kumala. ³ Vakumbukilange avala vahungwîje nnilungu, na mulyone kuva muchi na mwenu mûhungwije pamo na vanang'o. Vakumbukilange avala vabanîhwa, na mwenu mulyone kuva muchi mûnabanîhwa.

** 12:26 Agayi 2:6

4 Ulombi ùlembelwa weshimiwe na vanu vammalele, nnume na mmahe vâlembelwa vakulupike muulombi wavo, kwa kuva, Nnungu àmbevahukumu asabu amalaya na avala valâla ugoni.

5 Lyongolelange, munààve mmanu mmakutawaliwa na tama ya dihela, henga mutolejwe na vitukutuku vimuve-navyo, kwa kuva Nnungu mwene àhawile kuchidoni, “Mwiko nikambekuluvalila na wala nikambekuleka.”* 6 Bahi ing'anya ya anelyo, tûnahulula kutangola bila kuva na li-pamba kuva,

“Nang'olo Nnungu njo anguyangâta, wala nikambeyopa.

Munu àmbengutenda chinu ntwani?”†

7 Vakumbukilange vakúlodya venu, avala vannyanjajijîje lilove lya Nnungu. Lola namuna chivachiikalanga na ntul-ulilo wa maisha lavo, koka muiyeje ing'ulupa yavo. 8 Yesu Kilisto akápindikuka! Nang'e àisalila chihi kuva uyula, lido na nelo na navyaka. 9 Munatwaliwe litwala na mahundo la chiyeni la kila namuna. Kwa kuva, mitima yenu ìlembelwa itaywe dimongo kupitila inema yanga Nnungu, na akee kwa kukamula malaijo lalajîwa kuyamba chakulya. Mambo anelo lakávafalila chinu chohecho vanu avala valakamûla.

10 Hwetu tûvele na chitala chetu, na makuhani va Chiyahudi vatumîka Mun'gongwe wa Nnungu vakávele na haki ya kulya vitukutuku vihûmywa sadaka nchitala anecho. 11 Kuhani Nkulu àtwala myadi ya vanyama na kuipelekeja Pachinu Panaswe Namene kwajili ya kuihumya kuva sadaka ya kusamehewa masambi. Henga mituhi ya anevo vanyama ipijwa moto pawelu lipanda. 12 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanang'e uchocho, ánibanihwa na kuhwa pawelu nnango wa imanga uchinga avahahule vanu kupitila myadi yake mwene. 13 Bahi tuukanange, tummwenele nang'e pawelu lipanda, akuno utukubali kupata dihoni malinga nang'e chanapete dihoni. 14 Kwa kuva, apano pachilambo nanga patuvele na imanga ya kudumu, henga tûilolela chihi aila îda. 15 Bahi kwa kupitila Yesu, tûnnyumîjè Nnungu sadaka dya kuntumbyanga maduva lammalele, akuno utuyambuk-ila kwa kanya dyetu kuva nang'e nni Nang'olo. 16 Na munalu-valile kutenda lambone na kuyangatana, kwa kuva, sadaka malinga anedyo nni dinkatapalîla Nnungu.

17 Vâpilikane vakúlodya venu na kukamula malaijo lavo. Kwa kuva, vanang'o njo vachûnga disungu dyenu chilo na muhi, na nni vanu vambehûmya isabu ya utumishi wavo muyo mwanga Nnungu. Mukàvapilikana, muchimuvatende

* 13:5 Makumbuso 31:6 † 13:6 Sabuli 118:6

vakole madengo lavo kwa kuhangalala na wala akee kwa lihindambi, kwa kuva, vakatumika kwa lihindambi, nanga faida imumbepata.

¹⁸ Bahi muhalije kutuyuwila. Nni muhiu kuva, tùvele na makudungilo lambone mmitima yetu, kwa kuva tùlebela tutende matendo lambone mmambo lammalele. ¹⁹ Na asa nìnyuwanga namene mwenu munguyuwile kwa Nnungu uchinga Nnungu apiyanye unguiha kwenu mwenu.

Kuyuwilwa balaka

²⁰ Nnungu wa amani ànfufwile Nang'olo wetu Yesu, ajukîle kuva Nchunga Nkulu wa angandolo kwa kumwadila myadi yake ya lilailano likávele na ntululilo. ²¹ Nnungu ankamilisange mwenu mmambo lammalele lambone lamulembelewa uchinga mupate kutênda lalebêla Nnungu. Na kwa kupitila Yesu Kilisto, Nnungu alatende mmitima yetu àlalá lankatapalila mwene. Yesu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

Malove la ntululilo na disalamu

²² Mmakukulupila avangu, nannyuwanga namene mulapwechele kwa kupililila malove la baluwa aino la kunkamyanga mitima, kwa kuva, nìnnembidile chihi kwa uwananjipi. ²³ Nangu ngùlebela mumale kuva, nkúkulupila nnyetu Timoseo tayali ànichimuliwa nnilungu. Akàpiyanya kwida apano, bahi nguchingupapatane nawe panimbeida unannolanga.

²⁴ Vasalimile vakúlodya venu vammalele na vanu vammalele va Nnungu. Na vakúkulupila avenu va ku Italiya na vanang'o vànansalimilanga. ²⁵ Tùnnembelela mwenu mmammalele inema yanga Nnungu ìve pamo na mwenu.

Baluwa yanga Yakobo Ulongoledi wa baluwa yanga Yakobo

Baluwa yanga Yakobo ilembwije na munu uvanchema Yakobo. Inahululika kuva Yakobo ayuno njo anavele nnung'une Yesu wa litumbo limo, na njo anavele nkúlodya wa likuwa litandi lya vanu vankulupîla Yesu. Yakobo ávele yumo wa vakúlodya va lukumbi lutandi lwa vanu vankulupîla Yesu, lukumbi lunatendeke ku Yelusalemu (Matendo sula ya 15:13). Uchocho, m'baluwa ya Vagalatiya sula ya 2:9 Ntume Paolo ànchemile Yakobo kuva, “nkúlodya nkulu” wa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Vatalamu va Bibiliya vánakulupila kuva, baluwa ya Yakobo ilembwije kabla ukànambihwika mwaka wa 50 kutandikila mmwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Kwa kuva Yakobo ávele nkúlodya wa likuwa lya vakúkulupila va ku Yelusalemu, bahi inahululika kuva ailembile baluwa aino pachiikala muimanga aneyo.

Sula ya 1:1, yònekana kuva Yakobo áilembile baluwa aino wavalonda “vanu va matawa kumi na mbili, vamwadilikène pachilambo chammalele,” na aneyo yavele namuna inji ya kuvalonjelela Vayahudi. Bahi vatalamu va Bibiliya vátenda kuva baluwa aino Yakobo ávalembidile Vakilisto va Chiyahudi vanamwadilikène nchilambo chammalele. Kwa kuva baluwa aino ikudungiwije ilahwikile makuwa lohe la vakúkulupila la pachilambo chammalele, bahi isugulikidile mambo lohe la tafauti-tafauti. Yakobo àlanguja ulòongo upwawije kati ya ing'ulupa na matendo. Ing'ulupa ihu imbekwonekana mmatendo (sula ya 2:17). Uchocho, Yakobo àduma kwamba habali ya kuvabagula vanu vanji (sula ya 2:1-4), na kutuhaulila kuva tudichunge dikanya dyetu (sula ya 3:1-12).

Uinjipihwa wa baluwa ya Yakobo

1. Sula ya 1:1, Yakobo àvasalimila vakúsoma vake.
2. Sula ya 1:2-27, Yakobo àvakamya mitima Vakilisto vapililile pavabanihwa.
3. Sula ya 2:1-26, Yakobo àelesa kuva nni lasima kuilanguja ing'ulupa kwa indila ya matendo.
4. Sula ya 3:1-12, Yakobo àelesa namuna malove chilava na dimongo.
5. Sula ya 3:13-4:10, Yakobo àelesa namuna lúnda lwanga Nnungu chiluva tafauti na lúnda lwa pachilambo.
6. Sula ya 4:11-5:6, Yakobo àvaduma vakúkulupila vanalyone.
7. Sula ya 5:7-20, Yakobo àmalilila baluwa yake kwa kuhumya malaijo tafauti-tafauti.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yakobo

¹ Baluwa aino ihaloka kwang'une Yakobo, ntumishi wa Nnungu na wa Nang'olo Yesu Kilisto. Ninnembilangila mwenu na kunsalimilanga, mwenu mmanu mma matawa kumi na mbili la chiyahudi munkulupîla Yesu, mmwadilikêne pachilambo chammalele.

Kulingwa kwa namuna dyohe

² Mmakukulupila avangu, pamulingwa kwa namuna dyohe, mwenu valanga kuva nni chinu cha kuhangalaja, ³ kwa kuva, mûnimala kuva ing'ulupa yenu pailingwa ìntenda mùùve na ipililidi. ⁴ Lekanga ipililidi itende chinu mmitima yenu mpaka kuntululilo, uchinga muhwinge na mutimilike, bila kusikikila chinu chohecho. ⁵ Ikàva munu woheyo mmwenu àpungukiwije na lûnda, annyuwe Nnungu, nanang'e achi-amwing'e. Kwa kuva, Nnungu ànaveng'a namene vanu vammalele kwa ntima helele na wala akàvakalipila avala vannyûwa. ⁶ Henga munu woheyo payuwa, àlembelewa ayuwe kwa ing'ulupa bila kuva na lipamba. Kwa kuva, munu avêle na lipamba àvele muchi mawimbi la bahali, lagong'olwa na kuuluswa na lipungo. ⁷ Munu malinga aneyo, analolele kupwechela chinu chohecho kuhaloka kwanga Nang'olo. ⁸ Kwa kuva, nni munu avêle na makudungilo mavili, na nni munu apindikuka-pindikuka mmambo lake lammalele lalatenda.

⁹ Nkúkulupila mmahuvani àvele na chinu cha kulinowela kwa kuva, Nnungu ànintumbyanga. ¹⁰ Na nkúkulupila nkúpata àlembelewa alinowele ing'anya ya kulisulupuha kwake. Kwa kuva, akúpata vambewalawala muchi mauwa la mahukutu lakápililila chitukuta cha liduva. ¹¹ Liduva linahimbuka na chitukuta chake chiyumya mahukutu, na mauwa lake lânayanguka na ikatapadi yake yammalele inawalawala. Uvila njo chivambewalawala akúpata chalumo na utajili wavo.

¹² Wasa munu ayula apililîla palingwa, kwa kuva, akàshinda palingwa, achiapwechele inudyo ya umi ukee na ntululilo, inudyo aila yavaahidite Nnungu avala vantâmwa nang'e.

¹³ Munu pautangwa kutenda masambi anahaule kuva, "Ngùutangwa na Nnungu." Kwa kuva, Nnungu akàutangwa na lahakalenge, na wala akàmmutanga munu woheyo kutenda masambi. ¹⁴ Henga kila munu ànautangwa na kuutiwa kutenda sambu kwa tama dyake mwene. ¹⁵ Anepo aneyo tama ikàtandeka, ìveleka sambu, na aneyo sambu ikàtandeka ìveleka kuhwa.

¹⁶ Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakumbike!
¹⁷ Kila inujo yambone na kila inujo itimilîke ihaloka muha kwanga Nnungu Atata, aumbîle ming'anji yammalele ivêle

kumahunde. Nnungu akábadilika na wala akápindikuka-pindikuka. ¹⁸ Nnungu kwa kutamwa kwake mwene àtupele hwetu maisha lahambi kwa kupitila ujumbe wa lilove lyake lya uhiu uchinga tupate kuva munafasi inandi ching'ati vi-umbe vyake.

Kupilikana na kutenda

¹⁹ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngùlembela mumale chinu achino kuva, kila munu àlembelwa apeyepeye kupilikana, henga anapeyepeye kutangola na kutunuuka. ²⁰ Kwa kuva, itunuuki ya munu ikáhulula kuntenda munu ààve muchi chalembela Nnungu. ²¹ Bahi ing'anya ya anelyo, yahilangila kulehu uhakwa wammalele pamo na vitendo vyammalele vya kuhakalanga. Lipwechelange lilove lya Nnungu kwa kulisulupuha, lilove alila lipandwîje mmitima yenu, lihulûla kumpohanga.

²² Mwenu mmanu, munalilambile mwenu mmene kwa kupilikanila chihi lilove lyanga Nnungu bila kutenda chililembela lilove anelyo, henga tènda chililembela. ²³ Kwa kuva, munu apilikanîla chihi lilove bila kutenda chililembela lilove anelyo, àlandana na munu aliloleha nchilolo, ²⁴ pamalila kulilolela nkuuka, upala nkulivalila chavele. ²⁵ Henga munu alolêha saana sheliya itimidîle, îida na uhulu, na kuhweneha kukamulana nayo bila kulivalila chapilikene ila àtenda malinga chilihaula anelyo lilove, munu aneyo àmbebalikiwa na Nnungu mmadengo lake.

²⁶ Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni munu wa dini, henga akáhulula kuitawala kanya yake, munu aneyo àlilambila chihi mwene na dini yake ikemana. ²⁷ Dini yambone na ikávele na likosa pameho pa Nnungu nni aino, kuvayangata vanavachiva na anannidi vabanîhwa, pamo na kulichunga wako umwene uchinga chilambo chinakupake lilemba.

2

Itamwi ikávabagula vanu vanji

¹ Mmakukulupila avangu, kwa kuva mùnkulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto avêle na ukulu, bahi mùlembelwa mu-navabagule vanu vanji. ² Kwa nfano tuhaule uvila, munu yumo àinjidile pamakojano lenu akuno awètè pete ya sahabu na dinguwo dikatapéle, na upopo nkuinjila mmahuvani akuno awètè mahanjala. ³ Na mwenu nkumpwechela chikatapele ayula munu awête dinguwo dikatapéle na kunnyaulila kuva, "Ikala apano pakatapéle," henga nkunnyaulila ayula mmahuvani kuva, "Wako imila apala," au "Ikala pahi, pepi na madodo langu." ⁴ Dachì, chinu anecho chikálanguja kuva

mù nabagulana, na kwa kutenda uchocho mù lojwa na mawaso lahakalenge?

⁵ Mmakukulupila avangu unintamwa, pilikananga! Nnungu àvatandwele amahuvani va chilambo achino kuva vakúpata va ing'ulupa, na kuva amapala va Ufalume wavaahidite Nnungu vanu avala vantâmwa. ⁶ Henga mwenu mùvataya dihoni amahuvani. Dachì, vakúpata akee njo vam'banîha mwenu? Dachì, vakúpata akee njo vampelekêja mwenu nnukumbi lwa hukumu? ⁷ Dachì, vakúpata akee njo vantongolêla lahakalenge Nang'olo wenu wambone, Yesu Kilisto?

⁸ Mùtenda chikatapele ikàva mùitimisa sheliya ing'ulu ya Ufalume wa Nnungu ilembwîje Mmalemba Lanaswe ihaûla kuva, "Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene."

⁹ Henga ikàva mùvabagula vanu vanji, bahi mùtenda masambi na Sheliya ìnanhukumu, kwa kuva, mùniilumula. ¹⁰ Ata kuiva munu àdikamula amuli dyammalele dya Sheliya, nkuileka chihi amuli imo, aneyo ààva na hatiya ya kudilumula amuli dyammalele. ¹¹ Kwa kuva, ayula ahawîle kuva, "Unalale ugoni," njo uyoyo ahawîle kuva, "Unawalale." Bahi ikàva wako ukálele ugoni, henga ùniwalala, bahi wako ùilumwile Sheliya ya Nnungu. ¹² Bahi tangola na utende muchi vanu vambehukumîwa kwa Sheliya itwîng'a uhulu. ¹³ Kwa kuva, Nnungu nanga pambemmikila chididi munu ayula akávavikila chididi vanu vanji. Henga chididi chiishinda hukumu.

Ing'ulupa na matendo

¹⁴ Mmakukulupila avangu, dachì munu àmbepata faida ntwani akàhauila kuva àvele na ing'ulupa, henga akáilanguja kupitila vitendo vyambone? Dachì, ing'ulupa ya namuna aneyo ìnahulula kumpoha? ¹⁵ Kwa nfano tuhaule kuva, nkúkulupila nnyako àvele na uhou na àsikikidile chakulya. ¹⁶ Dachì, pàmbekuva na faida ntwani ikàva munu yumo mmwenu ànyaulila kuva, "Hwena kwa amani, kayote moto na kusiba," bila kumwing'a vitukutuku vyasikikidile? ¹⁷ Bahi uvila njo chiivele, ing'ulupa weka bila vitendo, ìnihwa mwalehu.

¹⁸ Henga munu ànahulula kuhauila kuva, "Wako ùvele na ing'ulupa na nangu ngùvele na vitendo." Nangu nìmbennyang'ula kuchidoni, "Ngulanguje ing'ulupa yako bila vitendo, na nangu nguchinikulanguje ing'ulupa yangu kwa vitendo." ¹⁹ Wako ùnakulupila kuva pàvele Nnungu yumo. Sawa! Henga ata anamindenga na vanang'o vānakulupila uchocho, na vānatetemela kwa kuyopa.

²⁰ Wako uwalivelu! Dachi, wako ùlembela umaihwe kuva ing'ulupa bila vitendo ikemana? ²¹ Anakulwetu Iblahimu ávalangiwiye kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila vitendo vyake kwa kunhumya Isaka mwanawe ààve sadaka muha chitala. ²² Uvenkulola namuna ing'ulupa na vitendo chivikodile madengo pamo. Matendo lake láikamilishije ing'ulupa yake. ²³ Bahi kupitila anelo, nkutimila Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.”* Na nang'e nkuchemwa nnyanjawake Nnungu. ²⁴ Bahi munu ávalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila vitendo na akee kupitila ing'ulupa yake.

²⁵ Yávele uchocho ata kwanga Lahabu, mmahe kahaba. Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila vitendo vyake, kwa kuva, ávapwechedile vapelelesi va Isilaeli na kuvatoloha kupitila indila inji.

²⁶ Kwa kuva, mmili bila imumu ùnihwa, uchocho ing'ulupa bila vitendo ìnihwa.

3

Umuhimu wa kuichunga kanya

¹ Mmakukulupila avangu, nnikuwa lyenu munave na vakúhunda vohe, malinga chimumaite kuva, hwetu tuvakuhunda tùmbehukumiwa namene kupunda vanu vanji. ² Hwetu tuvammalele tùnakosela kwa namuna dyohe. Kuikavele utuhulula kudichunga kanya dyetu, tukanikamilika na tukanihulula kulikamulanga tuvene kwa kila namuna. ³ Hwetu tùvika chinu chijoko nkanya mwa falasi kuvatenda vatupilikane, na tùnahulula kuvalodya pachinu pohepo patulembela. ⁴ Lola nfano wa meli. Ikànavá ing'ulungwa na ìgong'olwa na lipungo likulungwa, henga ìnahulula kulojwa na nshukani n'joko, na kuhwena pachinu pohepo pálembèlà nkúlodya ihwene. ⁵ Uchocho, kanya nainang'o, ikànavá imbande chihi inyoko ya mmili, henga ìnatumika kulonjelela mambo makulu namene.

Lola nfano wa moto n'joko chuuhulula kupija nnyitu nku-lungwa. ⁶ Uchocho, kanya ìvele muchi moto, yòmbele la-hakalenge la kila namuna na ìvele na dimongo dya kuyan-jaja lahakalenge mummili wammalele. Kanya ìtumbuluha moto wa lahakalenge mmaisha letu lammalele, na kanya yene, ìtumbuluhwa moto na dimongo dya Jihannamu. ⁷ Vanu vànahulula kuvalanga anyama va kila aina, anyama va kun-nyitu na vyuni na anyama vakwáva na ahomba, ⁸ henga

* 2:23 Ntandiliko 15:6

nanga munu ahulûla kuichunga kanya. Kanya ìvele na lahakalenge na ikáchungika, yòmbele sumu iwalâla. ⁹ Kwa kanya tùnnombolela Nang'olo Atata wetu, na kwa kanya uyoyo tùvalani vanu vaumbwîje kwa nfano wa Nnungu. ¹⁰ Kanya uyoyo imo làhuma malove la balaka na la laana. Mmakukulupila avangu, ikálembelwa ìve uchocho! ¹¹ Dachì, ìnahululika chimbwimbwi chimo kuhumya medi ladidimîla na medi lalalâma? ¹² Mmakukulupila avangu, dachi nnandi wa tini ùnahulula kupa seituni, au nsabibu kupa vihepo vya tini? Na chimbwimbwi chimo nanga pachihulula kuhumya medi lalalâma na medi ladidimîla.

Lúnda luhalôka kulihunde

¹³ Alida mmwenu avêle na lúnda na ding'ano? Bahi avilanguje anevyo kupitila maisha lake lambone, kwa vitendo vyake vyambone vitêndwa kwa kulisulupuha kupapatana na lúnda anelwo. ¹⁴ Henga ikáva mitima yenu yòmbele wiu m'baya na fitina, bahi munaupihe uhiu kwa kulilombolela na kulambila. ¹⁵ Lúnda anelwo lukáhaloka kulihunde, na akee lwachinnungu, ìla lùhaloka apano pachilambo, na nni lwachinan'ndenga. ¹⁶ Kwa kuva, pachinu pohepo pavêle na wiu na fitina, bahi pachinu anepo pàvele timbwili na kila namuna ya lahakalenge. ¹⁷ Henga lúnda luhalôka kulihunde, kwansa lukee na lilemba lya lúnda lunji. Uchocho, lùvele na amani na lùnalisulupuha na lùnavajali vanu vanji na lwòmbele chididi na lùpa vihepo vya vitendo vyambone, na nanga palubagula wala kulilambilila. ¹⁸ Vapatanisi vápanda imbeyu ya amani, na vâtendiha haki itendeke.

4

Kuvika chinemba na chilambo kùtendiha matahukano

¹ Chamani chintênda mwenu mutahukane na kupwatana? Dachì, dikee ditama dyenu dilumbâna nkati mwenu? ² Mwenu mùnang'unukila namene vitukutuku, na kwa kuva mukávipata, bahi mùùva tayali ata kuwalala. Mùnatamwa namene kupata vitukutuku, henga mukávipata, bahi ing'anya ya anelyo, mùnatahukana na kupwatana. Mukápata kwa kuva nanga pamunnyuwa Nnungu. ³ Pamuyuwa, nanga pamupwechela, kwa kuva mùyuwa kwa makudungilo lahakalenge. Mwenu mùyuwa vitukutuku anevyo uchinga muvitumile kwa laha dyenu. ⁴ Mwenu nni mmanu mukákulupika kwanga Nnungu, muchi chivava vanu valâla ugoni! Dachì, mwenu mukámaite kuva, kuvika chinemba na chilambo nni kuva mmongo wa Nnungu? Munu woheyo atandôla kuvika chinemba na chilambo, aneyo àáva mmongo wa Nnungu. ⁵ Munatende kuva Malemba Lanaswe làtangola

chihi bule, palahaula kuva, “Umumu Wanaswe wammikile Nnungu nkati mwetu àtwonela wiu nkulungwa.”⁶ Henga Nnungu àtwing'a inema ing'ulungwa. Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva, “Nnungu ànavatahuka vanu avala valitûpya, henga àveng'a inema vanu avala valisulupûsa.”*

⁷ Bahi mpilikane Nnungu. Muntahuke Ibilisi, nanang'e achiantukutange. ⁸ Nnyengelekelange Nnungu nanang'e achiannyengelekele mwenu. Hahulanga makono lenu, mwenu mmakutenda masambi, na ihahulange mitima yenu mwenu mmanu muvêle na makudungilo mavili!⁹ Mùùve na lihindambi, mulikutangile na kukuta ing'anya ya masambi lenu. Kuhangalala kwenu kupindikulanywe kuva kukuta, na ihangaladi yenu ìive lihindambi. ¹⁰ Lisulupusange muyo mwa Nang'olo Nnungu, nanang'e achiantumbyange.

¹¹ Mmakukulupila avangu, muleke kwambana. Munu woheyo antangolêla lahakalenge nkúkukupila nnyake au kunnyukumu, munu aneyo àitangolela lahakalenge Sheliya ya Nnungu na kuihukumu. Ukàihukumu Sheliya, wako ukee umunu wa kuipilikana Sheliya, henga ùlitenda kuva nkúhukumu Sheliya. ¹² Nnungu weka njo aivîka Sheliya na njo nkúhukumu. Nang'e weka njo ahulûla kupoha na kuwalala. Dachì, wako nnani mpaka unnyukumu munu yunji?

Muleke kulyona

¹³ Bahi pilikanila mwenu mmanu muhaûla kuva, “Nelo au nundu tùmbehwena muimanga fulani, tùmbeikala aneko chaka chimo, tùmbechuusa na kupata faida.” ¹⁴ Mwenu nanga pamumaite umi wenu chumbekuva nundu! Kwa kuva, mwenu mùvele muchi litambwe lihumîla chihi kwa chipindi chijoko na kuuka. ¹⁵ Mwenu mùlembelewa mutangole kuva, “Nang'olo Nnungu akàtamwa tuchitulame na tuchitutende achino au achila.” ¹⁶ Henga hambì mwenu mùnalitapa mmambo àlalá lamulona kuva nni lakulisingila, na kulitapa kwa namuna aneyo nni kubaya.

¹⁷ Bahi munu akánachitende chinu chambone çamaite kuva àlembelewa achitende, munu aneyo àtenda sambì.

5

Yakobo àvaduma vakúpata

¹ Mwenu mmakupata, ngupilikanile! Kutanga na kulikutangila ing'anya ya kulaga kwenu kumwidîla. ²⁻³ Mwenu mùlilundikidile akiba ya dimali mmaduva alano la kuntululilo! Mali dyenu dinikandika, na dingwo dyenu dilijiwe na vakoko. Sahabu na dihela dyenu divele na kutu. Kutu aneyo ìmbensitaki mwenu na ìmbekulya miili yenu muchi moto.

* 4:6 Milili 3:34

⁴ Lola, mwenu nanga pamuvalipile vanu vachikôla madengo mmawelu lenu na mishahala yavo inansitaki. Na Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde ânipilikana kukuta kwavo. ⁵ Mûikele pachilambo kwa kulihangalaja, na kwa kupoka. Mûnilinyetya tayali kwajili ya liduva lya kusinjwa. ⁶ Mwenu mûnivahukumu na kuvawalala avala vakávele na likosa, navanang'o nanga pavanahulwile kuntahukanga!

Kupililila na Kuyuwa

⁷ Bahi mmakukulupila avangu, mûlembelewa mûûve na ipililidi mpaka Nang'olo Yesu pambeida. Lola namuna nkúlima chalolela welu wake uhunye mafuno la mana. Nang'e àava na ipililidi mpaka ulongo utonyelwe imbula inandi na ya ntululilo. ⁸ Na mwenu uchocho, mûlembelewa mûûve na ipililidi na muhwinge, kwa kuva, Nang'olo Yesu ávele pepi kuuya.

⁹ Mmakukulupila avangu, muleke kuhinginikilana, uyopa mûnahukumiwa. Lola, nkúhukumu akávele kulehu na kukamola. ¹⁰ Mmakukulupila avangu, vakumbukilange manabii vanatangwele machedo kwa mamulaka langa Nang'olo. Muvalande vanang'o chivanapililidile pavachitendewa lahakalenge. ¹¹ Hwetu tùvavalangila vanu anevo kuva vâ nibalikiwa, kwa kuva vâ nipililila. Mwenu mûnipilikana habali dya kupililila kwanga Ayubu, lola namuna Nang'olo chanantendedile Ayubu kuntululilo. Kwa kuva, Nang'olo àumbele chididi na uwambone.

¹² Pamo na anelo lammalele, mmakukulupila avangu, mu-naapile kwa kutambulanga kulihunde au pachilambo au chinu chohecho. Mwenu mukâhaua “Elo,” muhiu ìve chihi elo, na mukâhaua “Nanga,” muhiu ìve chihi nanga, uchinga munahukumiwe na Nnungu.

¹³ Ikàva pàvele munu woheyo mmwenu abanîka, bahi àlembelewa annyuwe Nnungu. Na ikàva pàvele munu woheyo mmwenu ahangalâla, bahi àlembelewa aimbe dihimu dya kunnombolela Nnungu. ¹⁴ Na ikàva pàvele n'gonjo woheyo mmwenu, bahi àlembelewa avacheme vasele va vanu vankulupila Yesu vannyuwile na kumpaka mahuta kwa mamulaka langa Nang'olo. ¹⁵ Vakàyuwa kwa ing'ulupa, aneyo n'gonjo achialamywe, na Nang'olo achiammuhije umi wake. Na ikàva àtendile sambu, achiasamehewe sambu dyake. ¹⁶ Bahi litangolange masambu lenu mmene kwa mmene na kuyuwilanila uchinga mupate kulamywa. Kuyuwa kwa namene kwa munu wambone pameho panga Nnungu kùvele na dimongo na kûnafala namene. ¹⁷ Eliya ávele munu muchi hwetu. Ányuwa namene imbula inatonye, na imbula nanga painatonyile nchilambo chavo kwa vyaka vitatu na myedi

sita. ¹⁸ Bahi nkuyuwa kavila, imbula nkutonya, na chilambo nkumeja vilyo.

¹⁹ Mmakukulupila avangu, munu yumo mmwenu akàhochela kwa kuhapukana na uhiu, na munu yunji nkummuiha, ²⁰ mumale kuva, munu ammuîha munu aneyo kuhaloka muindila ya kuhochela, àmbempoha munu aneyo kuhaloka mukuhwa, na sambu dyake dyohe dya aneyo auîhwa dimbesamehewa.

Baluwa inandi ilembwije na Petulo Ulongoledi wa baluwa inandi ya Petulo

Baluwa inandi yanga Petulo ilembwije na Ntume Petulo. Petulo atandilike baluwa yake kwa kulitambulanga mwene chalumo na avala vavalembidile baluwa aino. Baluwa aino yonekana kuva Petulo avalembidile vakukulupila vammalele vaikalanga mmilambo vya “Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya,” vilambo vivèle nchilambo cha Utuluki maduvano. M'baluwa aino myanda yohe Petulo avatambulanga kwa lina lya vakukulupila “vaikâla pachilambo malinga vayeni” (sula ya 1:1). Kwa namuna fulani baluwa yake inlandana na baluwa yanga Paolo kwa Vaefeso, bahi vanu vohe vanikulupila kuva baluwa inandi ya Petulo ilembwije bada ya baluwa ya Vaefeso mmwaka wa pepi na mwaka wa 65 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Petulo alembile baluwa aino akuno avèle muimanga ya Loma, imanga imaikâna kwa lina lya sili, Babeli (sula ya 5:13).

Petulo alonjeledile makudungilo lake la kulemba baluwa aino pahawile kuva, “ngulembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingile” (sula ya 5:12). Petulo avakamya mitima vakusoma va baluwa aino kwa kuva vanabanihwa. Pavele na ilandani fulani ya misitali ivèle nchitabu chitandi cha Petulo 2:11-3:7 na Vaefeso 5:18-6:9 na Vakolosayi 3:18-4:6. Misitali aneyo yammalele ivele na mahundo layamba namuna vakukulupila va ing'ande imo chivalembelwa vatendelanile, na habali ya kudipilikana mamulaka ditawâla. Uchocho, Petulo avakamya mitima Vakilisto vapililile pavabanihwa kwa kuva, ntululilo uvele pepi (sula ya 4:1).

Uinjipihwa wa baluwa inandi ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo analitambulanga mwene na avala vavalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-2:10, Petulo anshukulu Nnungu kwajili ya upohi uvaukumila vakukulupila vammalele na mana la upohi anewo mmaisha lavo.
3. Sula ya 2:11-4:11, Petulo avahunda vakukulupila namuna ya kuikala chikatapele ching'ati vanu vakammaite Nnungu kwa namuna mbalimbali.
4. Sula ya 4:12-5:11, Petulo avakamya mitima vakukulupila uchinga vapililile pavabanihwa.

5. Sula ya 5:12-14, Petulo àmalilila baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

¹ Baluwa aino ìhaloka kwang'une Petulo, ntume wanga Yesu Kilisto. Nìnnembila mwenu mmanu mutandolwejije na Nnungu, muikâla apano pachilambo muchi mmayeni, mumwadilikêne nchilambo cha Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya na Bisiniya. ² Nnungu Atata ánimjala mwenu na kuntandola kutandikila anepo patandi, na Umumu wake Wanaswe ántendile mwenu mùùve mmanaswe. Anelo lammalele lànitendeka uchinga mumpilikane Yesu Kilisto na kuhahulwa kwa myadi yake.

Nangu ngùyuwa inema na amani viyenjejeke kwenu mwenu.

Lilolelo likee na ntululilo

³ Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Kwa chididi chake chikulu àtutendile hwetu tuvelekwe mwanda wavili kwa kunfufula Yesu Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùpete lilolelo likee na ntululilo, ⁴ na tùmbepata mapala àlalá lavaahidite Nnungu vanu vake. Mapala àlalá lakákandika wala kuhang'uka na wala kupungula, anelo lànivikwa kulihunde kwajili yenu. ⁵ Kwa kuva, mwenu mùnkulupila Nnungu, bahi mùchungwa na dimongo dya Nnungu mpaka pamumbepwechela upohi uvêle pepi kuhunukuliwa mmahiku la ntululilo.

⁶ Mmambo anelo lammalele, mwenu mùnahangalala namene, ikànavá kwa hambí mùnilembelewa mùùve nnihindambi kwa uhiku kadiki ing'anya ya kulingwa kwa namuna dyohe. ⁷ Kulingwa aneko kùnaida kwajili ya kupima ing'ulupa yenu ijûka kuva yamana namene kupunda sahabu. Ata sahabu yene ikànavá nni chinu chondongêka, henga ìpimwa kwa kuyochwa mmoto. Uchocho, na ing'ulupa yenu ijûka kuva yamana namene kupunda sahabu, nainang'o ìlembelewa ipimwe uchinga imaikane kuva ya uhiu. Anepo njo pamumbelombolewa na kutumbyangwa na kweshimiwa muuhiku aula wambehumila Yesu Kilisto. ⁸ Mwenu mùnantamwa Yesu ikànavá mukánambimwona, na mùnankulupila ikànavá hambí mukámwona. Pamo na anelo, mwenu mùnahangalala namene kwa ihangaladi ing'ulu namene ikáhaulika, ⁹ kwa kuva, mùpwechela inudyo ya kukulupila kwenu, yani kupohwa disungu dyenu.

¹⁰ Manabii vánitahataha na kuloleha saana kuyamba upohi anewo na váníhumya unabii kuyamba inema ya upohi imupwechedile mwenu mmahiku alano. ¹¹ Umumu wa Kilisto ánavele nkati mwavo ánilongolela kuvahaulila

kuyamba kubanika kwanga Kilisto na ukulu umbepwâwa bada ya ibaniki aneyo. Vanang'o vânitumbama namene uchinga vapate kumala kuva mambo anelo lâmbetendeka uhiku ntwani na kwa indila ntwani. ¹² Nnungu nkuvahunukulila manabii vake kuva, ujumbe aula uvayanjajije ukáchivamba vene, henga úmwamba mwenu. Na hambu ujumbe aula ùniyanjajwa kwenu mwenu na vanu avala vachinnyubilîla mwenu Malove Lambone kwa dimongo dya Umumu Wanaswe atumwîje kuhaloka kulihunde. Ata malaika navanang'o vâvenkuloleha saana mambo anelo.

Maisha lanaswe

¹³ Bahi ing'anya ya anelyo, lipanganihange mwalehu na mùve tayali kulikamulanga. Tendanga uchocho kwa kuvika lilolelo lyenu muinema imumbepwechela muuhiku aula wambehumila Yesu Kilisto. ¹⁴ Bahi ikalanga muchi mmana mma Nnungu mupilikâna. Munaleke maisha lenu ulatawaliwa na tama dihakalenge dimunavenadyo machedo pamukachimala. ¹⁵ Mwenu mùlebelewa mùve mmanaswe kwa lammalele lamutenda malinga Nnungu anchemîle mwenu chavele wanaswe. ¹⁶ Kwa kuva, ìnilembwa kuva, "Mùve mmanaswe, kwa kuva nangu nni wanaswe."*

¹⁷ Na ikâva pamuyuwa mùnchema Nnungu "Atata," ayula avahukûmu vanu vammalele kupapatana na àlâlâ lávatendàngâ bila kunnola munu kumeho, bahi muikale kwa kunnyopa Nnungu mmahiku alano la kuikala apano pachilambo. ¹⁸ Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chimugombolewije kuhaloka mmaisha lakáfala lamupwechedile kuhaloka kwa anakulvenu. Mwenu nanga pamugombolewije kwa vitukutuku vyondongêka malinga chidivele dihela au sahabu. ¹⁹ Henga múgombolewije kwa myadi ya samani ing'ulungwa namene yanga Kilisto, ánavele muchi ungandolo wa mwana akávele na chilema chohecho wala lilambwadi.

²⁰ Nang'e ánitandolwa na Nnungu kabla chilambo chikânambiumbwa, nkuhunukuliwa mmahiku alano la kuntululilo kwajili yenu mwenu. ²¹ Na kwa kupitila Kilisto, mwenu mùnkulupila Nnungu anfufwîle Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle na kumwing'a ukulu. Bahi kupapatana na anelo látendilè Nnungu, mwenu mùnankulupila Nnungu na kuvika lilolelo lyenu kwanga nang'e.

²² Mwenu mùnihahulwa kwa indila ya kulipilikana lilove lya uhiu kwa kuvatamwa vakúkulupila avenu bila kulilambilila. Bahi vino tumbama kutamwana kwa disungu dyenu dyamalele. ²³ Kwa kuva, mwenu mùvelekwejije mwanda wavili,

* 1:16 Valawi 11:44-45, 19:2, 20:7.

akee muchi vana vavelekwejiye na atatavao na ayuvao vavêle na mmili auno ûhwa, henga mùvelekwejiye na Atata akáhwa, yani kwa dimongo dya lilove lya Nnungu livêle na umi na likee na ntululilo. ²⁴ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva,

“Vanu vammalele vavele muchi mahamba. Na ukulu wavo wammalele unapukutika muchi mauwa, kwa kuva, mahamba lànayuma na mauwa lànapukutika.

²⁵ Henga lilove lya Nang'olo likee na ntululilo.”†

Na lilove anelyo njo Malove Lambone lahubiliwije kwenu mwenu.

2

Liyanga livêle na umi na vanu vatandolwejiye na Nnungu

¹ Bahi lekanga kutenda lahakalenge lammalele na kulambila kwammalele na kulilambilila, na wiu na kuvatongolela vanu vanji lahakalenge. ² Malinga vakanunu chivalembela mavele, na mwenu uchocho mùlembelewa mùùve na hamu ya kukumbila mavele lahahwîke la chinnungu, uchinga mupate kutandeka na kupohwa. ³ Kwa kuva, mwenu mùniyeja na kumala kuva Nang'olo Yesu nni wambone.

⁴ Bahi hweneng'ana kwanga Nang'olo, kwa kuva nang'e nni liyanga livêle na umi. Liyanga anelyo línihitwa na vanu, henga Nnungu ànilitandola na kulitumbyanga namene. ⁵ Na mwenu uchocho, malinga mayanga lavêle na umi, mùnalundanywa pamo uchinga mùùve ing'ande ya Nnungu. Na mwenu mùjuhijwe kuva makuhani mmanaswe uchinga muhumye sadaka dya chinnungu dyakatapaliwa Nnungu ing'anya ya Yesu Kilisto. ⁶ Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe Nnungu ànitangola kuva,

“Lola, nangu ngùvika pa Yelusalemu* liyanga likulu lya paidumba,

na liyanga anelyo ñnilitandola na kulitumbyanga namene.

Na munu woheyo ankulupîla akámbejata dihoni.”†

⁷ Kwenu mwenu mukulupîla, anelyo njo liyanga lya kutumbyangika namene. Henga kwa avala vakákulupila nni,

“Liyanga lihithwije na akúdenga,

hambi lijukile kuva liyanga likulu lya paidumba, lya muhimu kupunda lammalele.”‡

⁸ Na,

“Lìjukile kuva liyanga livakuvâja vanu,

liyanga livamatôha vanu.”§

† 1:25 Isaya 40:6-8. * 2:6 Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina Sayuni kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. † 2:6 Isaya 28:16. ‡ 2:7 Sabuli 118:22. § 2:8 Isaya 8:14.

Vàmbelikuvala ing'anya nanga pavalikulupidile lilove lya Nnungu, na vàmbelapata anelo lāvakudungidilè Nnungu kutandikila anepo patandi.

⁹ Henga mwenu mùjukile kuva mmanu mma litawa lyalitandwele Nnungu, makuhani mma Nfalume Nnungu, chilambo chanaswe, mmanu mma Nnungu mwene. Mùnitandolwa uchinga mulayanjaje matendo lambone látendilè Nnungu anchemîle mwenu kuuka nnupi na kumwingijanga munng'anje wake wa ajabu. ¹⁰ Anepo patandi mwenu mukánavele mmanu mma Nnungu, henga vino mwenu nni mmanu mma Nnungu. Anepo patandi Nnungu akáchimmikila chididi, henga vino ànimmikila chididi.

Muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu

¹¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nĩnyuwanga mwenu muvêle muchi mmayeni na amyanda apano pachilambo, mulinyemye na tama dya mmili dilumbâna na isungu. ¹² Muikalange chikatapele ching'ati vanu vakámmaite Nnungu, uchinga vakànnambilila kuva mùtenda lahakalenge, valone matendo lenu lambone na kuntumbyanga Nnungu nniduva alila lyambekwida unavahukumu vanu va pachilambo.

¹³ Bahi kwajili ya ukulu wanga Nang'olo, dipilikanange mamulaka dyammalele dya vanu, ikàva ni ya nfalume avêle na dimongo, ¹⁴ au ikàva ya vakulu vavikwîje na nfalume kwajili ya kuvahukumu asabu avala vatênda lahakalenge na kuvalombolela avala vatênda lambone. ¹⁵ Anecho nni chalembela Nnungu, àlembela munyalaje malove la chivelu la mavelu kwa kutenda lambone. ¹⁶ Muikalange muchi mmanu muvêle hulu, henga munatumile mwanya anewo wa uhulu kuva chilambililo cha kutenda lahakalenge, ila mùlembelewa muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu. ¹⁷ Vâesimu vanu vammalele, na vatamwange vakúkulupila avenu, nnyopange Nnungu na mùmwesimu nfalume.

Nfano wa ibaniki yanga Yesu

¹⁸ Mwenu mmatumishi, vapilikane vanang'olo venu kwa eshima yammalele, akee chíhi avala vambone na vapole bahi, henga ata na avala vákalipà. ¹⁹ Kwa kuva, mukàpililila ibaniki imukalembelwa kupata kwajili ya kumweshimu Nnungu, anecho nni chinu chinkatapalila Nnungu. ²⁰ Dachi, mùmbepata faida ntwani mukàpililila ibaniki imulembelwa kupata ing'anya ya makosa lenu? Henga mukàpililila ibaniki ing'anya ya kutenda lambone, anecho nni chinu chinkatapalila Nnungu. ²¹ Anecho njo chanchemedile mwenu Nnungu, kwa kuva, Kilisto nanang'e ánibanihwa ing'anya

yenu mwenu, nkunnekelanga nfano uchinga mupapate dinjajo dyake. ²² Nang'e akanatendile sambi, na wala lilove lya kulambila likánahumile nkanya mwake.** ²³ Nang'e panatukenwe wala nanga panapindikwile, na panabanihijwe, nang'e wala nanga panavayohije vanu uchinga ayopwe, ila ánililekelela mwalehu kwanga Nnungu, ahukúmu kwa haki. ²⁴ Kilisto mwene ádinyakwile sambi dyetu mumili mwake, apala pánavambwije munsalaba uchinga tupate kudileka mwalehu sambi na kuikala muchi chalembela Nnungu. Na kwa kupanywa kwake, mwenu mùnilamywa. ²⁵ Kwa kuva, mwenu mwávele muchi angandolo vachiyahîka, henga hambu mùnimuyila ayula Nchungu na Nkwángalila wa disungu dyenu.

3

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

¹ Uchocho na mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu uchinga vakàpwawa valume vakálikulupila lilove lyanga Nnungu vutangwe kwa matendo lenu lambone akee malove lenu. ² Vàmbeutangwa, ing'anya ya kumwonanga namuna chimuikalanga kwa maisha lanaswe kwa kunnyopa Nnungu. ³ Kulipamba kwenu kunave chihi kwa pannima, malinga kutiva ulindo na kuwala vitukutuku vikatapajîjwe kwa sahabu na kwa kuwala dinguwo digalîka namene. ⁴ Henga mwenu mùlembelewa mulipambe muunu wenu wa nkati, kwa ikatapadi ikáondongeka, ikatapadi ya isungu ya upole na amani. Na kulipamba malinga aneko njo kwa mana namene pameho panga Nnungu. ⁵ Uvila njo chivanalipambile akongwe vanaswe va machedo, vanang'o vávika lilolelo lyavo kwanga Nnungu na kuvapilikana alume vao. ⁶ Kwa nfano, Sala ánimpilikana Iblahimu, nkunchema nang'olo wake. Na mwenu mùmbekuva mmana mma Sala mukàtenda lambone bila kuyopa chinu chohecho.

⁷ Uchocho, na mwenu mmalume, mùlembelewa muikalange na akongwe venu akuno umumala kuva vanang'o nni viumbe vidabadânga. Na mùlembelewa mùvaeshimu, kwa kuva vanang'o vàmbepwechela pamo na mwenu inudyo ya umi ukee na ntululilo. Vâeshimu uchinga chinapwawe chinu chakudivila àlálá lamunnyuwanga Nnungu.

Kubanihwa ing'anya ya kutenda lambone

⁸ Kwa kumalilila, nangu ngùhaua kuva, mwenu mmammalele mùlembelewa mukudungile ulamo, na mùùve mmanu mma kusikitikilanila na mmanu mma kutamwana,

** 2:22 Nsitsli wa 22 mpaka 25 ùlisingila namene Isaya 53:4-9

malinga ummamo muing'ulupa na mùùve mmanu mma kuvikilanila chididi na mmanu mma kulisulupuha. ⁹ Munavapindikule vanu lahakalenge kwa lahakalenge au kuvatangolanga lahakalenge kwa lahakalenge, henga muvavapindikule kwa kuvayuwila balaka. Kwa kuva, anelyo njo lyanchemeledile Nnungu mulitende, nanang'e achiam'baliki mwenu mukàtenda uchocho. ¹⁰ Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaua kuva,
 “Munu alembêla alahangalalile maisha,
 na kuikala mmaduva lambone,
 àlembelewa aludivile lulimi lwake lunatangole lahakalenge,
 na kanya yake inalambile.

¹¹ Aleke kutenda lahakalenge, koka alatende lambone, aitahe amani na kuilondola.

¹² Kwa kuva, meho langa Nang'olo lavalola vanu vatênda lalalembela Nnungu,
 na makutu lake lànavapilikanila pavayuwa.
 Henga vanu avala vatênda lahakalenge Nang'olo ànavatahuka.”*

¹³ Dachi, nnani ambemmênga mwenu mukàtumbama kutenda lambone? ¹⁴ Ata kumubanihwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, mwenu nni mmanu muvêle na wasa. Munannyope munu woheyo annyôha na wala munààve na lipamba. ¹⁵ Henga n'juhe Kilisto kuva Nang'olo wa weka mmitima yenu. Maduva lammalele mùùve tayali kunyang'ula kila munu ammujânga habali ya lilolelo limuve-nalyo, henga nnyang'ule kwa upole na eshima. ¹⁶ Mùùve na makudungilo lambone mmitima yenu uchinga avala vanambililânga na kuntangolela lahakalenge ing'anya ya matendo lenu lambone lamutenda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto, vaone dihoni. ¹⁷ Ikàva Nnungu ànitamwa ubanihwe ing'anya ya kutenda lambone nni wasa kuliko kubanihwa ing'anya ya kutenda lahakalenge, ¹⁸ kwa kuva, ata Kilisto nanang'e á nibanihwa na kuhwa mwanda umo ing'anya ya sambu dyetu. Nang'e ávele wambone pameho panga Nnungu, henga ánihwa kwajili ya vanu vakávele vambone pameho panga Nnungu, uchinga atupelekeje kwanga Nnungu. Yesu ánihwa chimmili, henga isungu yake yávele chihi yumi. ¹⁹ Na isungu yake nkuhwena unadihililila disungu dya vanu divêle nchihungo. ²⁰ Disungu anedyo nni dya vanu avala vanantahwike Nnungu anepo kala, mmahiku la Nuhu, muuhiku aula Nuhu wachikatapaja safina, na Nnungu ánivapililila namene vanu anevo muuhiku anevo. Safina

* 3:12 Sabuli 34:12-16.

aneyo váingidile chihi vanu kadiki, vanu nane bahi vanapohwije kupitila medi anelo. ²¹ Na medi anelo nni nfano wa ubatiso umpôha mwenu vino. Ubatiso anewo ukee wa kuhahula uhakwa wa mummili, henga nni ahadi kwanga Nnungu imuitenda kwa makudungilo lambone la muntima. Na ubatiso anewo ùmpoha mwenu kwa indila ya kufufuka kwanga Yesu Kilisto. ²² Yesu àpite kulihunde na vino àikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mmamulaka lake Nnungu, wavatawala malaika na mamulaka lammalele pamo na dimongo dyammalele.

4

Maisha lahambi

¹ Kilisto ánibanihwa chimmili. Bahi na mwenu uchocho likamyange uchinga mùùve na likudungilo ulyolyo lyanga Kilisto. Kwa kuva, munu apililila ibanihwi ya mmili kwajili ya Kilisto, ànilekana mwalehu na sambi. ² Kwa kuva, akákala kavila kwa kupapata tama dya chimunu, henga àikala kwa kutenda lalalembela Nnungu kwa maduva laisalidíle la kuikala apano pachilambo. ³ Anepo kala mwenu mútumila uhiku wohe kwa kutenda matendo lavatenda vanu vakámmaite Nnungu. Múnijevelela kutenda umalaya na kuva na tama dibaya na kukalewa na kutenda ding'ole dya kupundiha kulya, na kukimbila vikimbilo vya kukaleweja na kutenda ibada dibaya namene dya disanamu. ⁴ Henga hambi vanu vakámmaite Nnungu vánakangana kumwona mwenu mukákumilana na vanang'o kavila mmaisha lavo la uwamba, bahi ing'anya ya anelyo, vântangolelanga malove lahakalenge. ⁵ Henga vanu anevo vàmbehumya isabu kwanga Nnungu, avéle tayali kuvahukumumu vanu vumi na vahwíle. ⁶ Vanu vahwíle, váhukumwije kuhwa chimmili malinga vanu vamalele chivahukumiwa, henga váníhubiliwa Malove Lambone uchinga disungu dyavo diikale pamo na Nnungu vyaka na vyaka.

Namuna vakúkulpila chivalembelwa vatumile dinudyo dya chinnungu

⁷ Ntululilo wa mambo lammalele ùvele pepi kutimila. Bahi mùlembelwa mùùve na ding'ano na muhulule kulikamulanga uchinga muhulule kuyuwa. ⁸ Na lya muhimu kupunda lammalele nni mwenu kutumbama namene kutamwana, kwa kuva itamwi ìsamehe sambi dyohe namene. ⁹ Mukalibisane mmene kwa mmene bila kuhinginikilana. ¹⁰ Kila munu àlembelwa aitumile inudyo yapwechedile, kwa faida ya vanu vanji, kwa kutenda uchocho muchimuve mmakwimilila mmambone mma dinudyo dya namuna dyohe dimupewije

na Nnungu. ¹¹ Bahi munu woheyo ahubîli, àlembelewa atan-gole muchi Nnungu àvenkutangola kupitila nang'e. Na munu atumîka, àlembelewa atumike kwa dimongo dyapewije na Nnungu, uchinga Nnungu atumbyangwe kwa vitukutuku vyammalele kupitila Yesu Kilisto, avêle na ukulu na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

Kubanihwa kwa nkúkulupila

¹² Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakangane ing'anya ya ibaniki ing'ulu ya kunninganga. Na kulingwa anekwo munakwone kuva nni chinu chiyeni kwenu mwenu. ¹³ Henga mùlembelewa muhangalale ing'anya mùkumila ibaniki yanga Kilisto. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu mùmbhangala kwa ihangaladi ing'ulu muuhiku aula umbehunukulîwa ukulu wake. ¹⁴ Wasa mwenu mukatangolewa malove lahakalenge kwajili ya Kilisto, kwa kuva Umumu wa ukulu, yani Umumu wanga Nnungu àikala nkati mwenu. ¹⁵ Anapwawe kananga munu yumo mmwenu abanîhwa ing'anya ya kuva nkúwalala au nkwîva au nkútenda lahakalenge au nkúlikundanya mmambo la vanu vanji. ¹⁶ Munu akàbanihwa kwa kuva nang'e nni Nkilisto anaone dihoni, henga àlembelewa antumbyange Nnungu kwa kuchemwa lina anelyo.

¹⁷ Kwa kuva, uhiku wa hukumu ùvele pepi. Na hukumu aneyo ìmbetandilika kwa vanu va Nnungu. Na ikàva hukumu aneyo ìmbetandilika kwetuhwe, bahi ìmbekuwa dachi kwa vanu vakátamwa kulapilikana Malove Lambone la Nnungu? ¹⁸ Ìvele muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva, "Ikàva kupohwa kwa munu atênda lalalembela Nnungu ku-nakamajanga, ìmbekuwa dachi kwa munu akámweshimu Nnungu na avêle na masambi?"*

¹⁹ Bahi vanu avala vabanîhwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, vahwenehe kutenda lambone, na vadikamuje dis-ungu dyavo mmakono langa Nnungu, Nkúumba, na akulupîka mwalehu.

5

Kulichunga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu

¹ Nangu nînyuwanga namene mwenu mmasele mma likuwa lya vanu vankulupîla Yesu mma aneko. Nangu ucho-cho ni nsele nnyenu na shahidi wa kubanihwa kwanga Kilisto, na nni yumo muvanu vambekumîla ukulu umbe-hunukulîwa. ² Lichungange likuwa lyampele Nnungu na kuliimilila, akee kwa kunamatijwa ila kwa kutamwa chihi

* 4:18 Milili 11:31.

mmene muchi Nnungu chatamwa. Munantumikile Nnungu ing'anya ya tama dibaya dya mali, henga tamwanga namene kuntumikila Nnungu kwa ntima wambone. ³ Munalitawale kwa dimongo likuwa anelyo limupewije kulichunga, henga mùlembelewa mùùve nfano kwa vanu anevo. ⁴ Na pambe-hunukuliwa Nchunga Nkulu, anepo mumbepwechela litaji lya ukulu likáondongeka.

⁵ Uchocho na mwenu mmavijana mùlembelewa muvapilikane anevo vasele. Mwenu mmammalele mùlembelewa mulisulupuse uchinga mutumikilane mmene kwa mmene, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaua kuva, “Nnungu ànavatahuka vanu avala valitûpya, henga aveng'a inema vanu valisulupûsa.”* ⁶ Bahi lisulupusange mmene muyo mwanga Nnungu avêle na dimongo ding'ulu, uchinga antumbyange muuhiku ulembelêwa. ⁷ Ntikange nang'e lipamba lyenu lyammalele, kwa kuva nang'e ànankambikambila mwenu.

⁸ Mulikamulange mmene na kuva meho, kwa kuva, mmongo mwenu Ibilisi ànadinguka-dinguka muchi uhimba agulûma wantaha munu antang'une. ⁹ Mwenu ntahukange aneyo, akuno muhwingilè muing'ulupa, umumala kuva ibaniki imuyona mwenu ivakoja na vakúkulupila avenu pachil-ambo chammalele. ¹⁰ Mwenu bada ya kubanihwa kwa uhiku kadiki, Nnungu wa inema yammalele anchemênge mwenu kuinjila muukulu wake ukee na ntululilo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto, nang'e achiankamilisange. Achiantayange dimongo na kumwimijanga, akuno muhwingilè mwalehu. ¹¹ Nang'e njo Nnungu avêle na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

Disalamu dya ntululilo

¹² Nangu ninnembidile mwenu baluwa aino yananjipi kwa kuyangatwa na Sila, munu unimmaite kuva ànakulupika. Nangu ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingilè.

¹³ Likuwa lya vanu vankulupîla Yesu livêle ku Babeli,† vanu vatandolwejîje chalumo na mwenu, vâansalimilanga. Mako, mwanangu muing'ulupa nanang'e àansalimilanga. ¹⁴ Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Nangu ngùyuwa amani ìive pamo na mwenu mmammalele, mmanu vake Kilisto.

* 5:5 Milili 3:34. † 5:13 Apano Petulo àlembile Babeli, na àtumidile luga yampihò kuyamba imanga ya Loma.

Baluwa yavili ilembwîje na Petulo Ulongoledi wa baluwa yavili ya Petulo

Baluwa yavili ya Petulo ilembwije na Ntume Petulo. Vatalamu va Bibiliya vâtenda kuva Petulo âilembile baluwa aino avèlè ku Loma kabla ya kuhwa kwake, mmyaka ya 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uchocho, Petulo âichema baluwa aino kuva baluwa yake yavili (sula ya 3:1), bahi ìmbekuva, talehe ilembwîje baluwa aino yavele bada ya talehe aila ilembwîje baluwa inandi. Baluwa aino Petulo âvalembedile vakúkulupila vammalele.

Petulo âlembile baluwa aino uchinga avakamye vakúkulupila mitima vaikale maisha la kumweshimu Nnungu, na kuvaduma vanalapapate mahundo la vakúhunda va kulambila (sula ya 2). Uchocho, Petulo âvahimya vakúkulupila vanavapilikanile vanu vahaûla kuva, Nnungu ânatima kuitimisa ahadi yake ya kuuya kwanga Yesu. Na badala yake Petulo âvahaulila kuva Nnungu nanga patima, henga âhumya wasa uchinga vanu vanji vapohwe (sula ya 3:8-9). Kwa kuva Nang'olo âmbeitimisa ahadi yake ya kuuya, bahi vakúkulupila vâlembelewa vaikale maisha lambone lankatapalila Nnungu (sula ya 3:14).

Uinjipihî wa baluwa yavili ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo âlitambulanga mwene na avala vavalembîla baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-21, Petulo âvakumbusa kuikala maisha lambone kwa kuva, Nnungu ânitwing'a dimongo dya kuikala kwa namuna aneyo (sula ya 1:3-21).
3. Sula ya 2:1-22, Petulo âvaduma vakúkulupila kwamba vakúhunda va kulambila, na kulonjelela kwamba chinu chimbevakôja vakúhunda vakulambila, kuntululilo.
4. Sula ya 3:1-17, Petulo âmalilila baluwa yake kwa kuvakamya mitima vakúkulupila vaikale maisha lambone, uvalipanganiha kwajili ya kuida kwa Yesu Kilisto mwanda wavili.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

¹ Baluwa aino ìhaloka kwang'une Simoni nguchêmwa Petulo,* ntumishi na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu

* **1:1** Munsitali auno ilembwije “Simoni Petulo,” malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

ninnembila mwenu mmanu mujaliwije ing'ulupa uila yamana malinga itujaliwije hwetu kwa haki ya Nnungu wetu na ya Mpohi Yesu Kilisto.

² Nangu ngũyuwa inema na amani iyenjejeke namene kwenu mwenu kwa indila ya kummala Nnungu na Yesu Nang'olo wetu.

Kuchemwa na kutandolwa na Nnungu

³ Kwa dimongo dyake dya chilungu, Nnungu àtupele vitukutuku vyammalele vilembelêwa uchinga tuikale chihi kwa namuna yalembela Nnungu. Tùlapwechedile anelo lammalele kwa kummala nang'e atuchemile tukumile ukulu na uwambone wake mwene. ⁴ Bahi kupapatana na ukulu na uwambone wake, Nnungu àtujalidile dinujo ding'ulu na dya mana dyanatuahidite, uchinga kwa dinujo anedyo tupate kukumila hali yake ya chilungu na kupalanyoka muiyondongeki itendihwa na tama dibaya dya pachilambo. ⁵ Bahi ing'anya ya anelyo, tumbama namene kuyenjeja uwambone muing'ulupa yenu, na muuwambone wenu, yenjejanga kummala Nnungu, ⁶ na mukummala Nnungu, yenjejanga kulikamulanga, na mukulikamulanga, yenjejanga kupililila, na mukupililila, yenjejanga kuikala kwa namuna yalembela Nnungu, ⁷ na mukuikala kwa namuna yalembela Nnungu, yenjejanga kutamwana mmene kwa mmene, na muku tamwana mmene kwa mmene, vatamwe na vanu vanji. ⁸ Mukàva na dinudyo anedyo na dikàhalija kukulumuka, ðimbennyululilha mwenu kutumika saana na kupa saana vihpo kwa kummala mwalehu Nang'olo wetu Yesu Kilisto ⁹ Kwa kuva, munu akee na dinudyo anedyo, àputele meho, na akàhulula kulola kulehu. Nang'e àniluvalila kuva ànihahulwa sambi dyake dya anepo kala.

¹⁰ Bahi mmakukulupila avangu, tumbama namene kuikala kwa namuna imaïha kuva munitandolwa na kuchemwa na Nnungu. Na mukàtenda uchocho, mwiko mukambeyanguka. ¹¹ Na kwa namuna aneyo muchimujaliwe kwa inema yake kuinjila mu Ufalume ukee na ntululilo wa Nang'olo na Mpohi wetu Yesu Kilisto.

¹² Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nimbekuwa uninkumbusanga mambo anelo maduva lammalele, ikànavu m̀nihilamala na m̀nihwinga muuhiu umupwechedile. ¹³ Nangu ngwòna kuva, nni chinu chambone nintakatuhange kwa indila ya kunkumbusanga mambo anelo muuhiku wammalele unimbekuwa mun'gongwe auno, yani mmili wangu. ¹⁴ Kwa kuva, nangu ñnimala kuva ngũvele pepi kuuleka mmili auno, malinga Nang'olo wetu Yesu Kilisto changulangujije. ¹⁵ Henga

nìmbetumbama namene uchinga panimbekuhwa muhulule kulakumbukila mambo anelo maduva lammalele.

Vanu vashuhudidîle ukulu wanga Kilisto

¹⁶ Uhiku aula utuchinnyundanga mwenu kuyamba habali dya dimongo na kuuya kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, hwetu nanga patuchitumila dinano dya kulambila ditungwîje na vanu vavêle na ulamba, henga hwetu tûnilyonela tuvene na meho letu, ukulu wake. ¹⁷ Kwa kuva, ápwechedile eshima na ukulu kuhaloka kwanga Atata Nnungu, apala palinnyidilidile lidi kuhaloka kwanga Nnungu avêle na ukulu nkulu, ulihaula kuva, “Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe!”† ¹⁸ Hwetu tuvene tûnilipilikana lidi anelyo kuhaloka kulihunde patunavele pamo na Yesu nnichinga lyanaswe.

¹⁹ Anelo lammalele lànitumaihija uhiu wa ujumbe wa manabii. Na mwenu mùmbetenda saana mukàkamulana na ujumbe anewo. Ujumbe anewo ùvele muchi chibatali chilangâja pachinu pavêle lupi, mpaka liduva alila lyantululilo palimbekucha, na Kilisto, inondwa ya kulyamba pambelangaja mmitima yenu. ²⁰ Pamo na anelo, mumale kuva nanga unabii Mmalemba Lanaswe uhalokâna na kumala kwanga munu mwene. ²¹ Kwa kuva, nanga ujumbe wohewo wa chinabii uhalekêne na itamwi yanga munu, henga vanu vátangwele lahalêke kwanga Nnungu akuno uvalojwa na Umumu Wanaswe.

2

Vakúhunda va kulambila

¹ Anepo kala váhumidile manabii va kulambila ching'ati vanu va Isilaeli, uchocho nni chivambelumila vakúhunda va kulambila mmwenu. Vanu anevo vàmbeinjija kwa sili mahundo mabaya namene la kulambila, akuno uvantahuka na Nang'olo Nkulu avakombwêle kwa galama ing'ulu namene, na kwa indila aneyo vàmbepiyanya kulipelekejija vene iyondongeki. ² Vanu vohe vàmbepapata matendo lavo lahakalenge na kwa kupitila vanang'o, Indila ya Uhiu ìmbelambiliwa malove lahakalenge. ³ Bahi ing'anya ya tama dyavo dya dimali, vakúhunda anevo va kulambila vàmbelipatila faida kwenu mwenu kwa malove lavo la kulambila. Henga hukumu yavo ìntangaswa kutandikila machedo, na vanu anevo vakambetima kwondongwa.

⁴ Kwa kuva, Nnungu nanga panavavikidile chididi malaika avala vanatendile sambu, henga ávayahite Jihannamu. Aneko vànihungwa nnupi akuno uvalindilila liduva alila lya

† 1:17 Matayo 17:5, Mako 9:7, Luka 9:35.

hukumu. ⁵ Nnungu nanga panachivikidile chididi chilambo cha machedo, apala panavapelekejijije livambwe vanu avala vakáchimweshimu nang'e, henga áchungile chihi Nuhu áchivahubilila vanu vanji haki yanga Nnungu, chalumo na vanu vanji saba. ⁶ Uchocho, Nnungu ánidihukumu asabu dimanga dya Sadoma na Gamola kwa kudipija moto. Na kwa kutenda uchocho, Nnungu álangujije nfano wa mambo lambevapâta vanu vatênda lahakalenge. ⁷ Nnungu ámpohije Lutu, munu áchilatenda lalalembela Nnungu, munu anahinginihijwe na matendo la vanu váchitênda lahakalenge. ⁸ Lutu áikala ching'ati vanu vatênda lahakalenge, na kwa maduva lohe ánalona na kulapilikana mambo àlalá lachimpwetêka mwisungu yake. ⁹ Bahi Nnungu ànimala namuna ya kuvapoha mukulingwa vanu vamweshîmu nang'e na ànimala namuna ya kuvaasibu vanu vatênda lahakalenge akuno uvalindilila liduva lya hukumu. ¹⁰ Nnungu àmbehalija namene kuvahukumu asabu vanu avala vavelênge na tama dibaya dya mmili na avala valahebûla mamulaka lake.

Vakúhunda anevo va kulambila vâvele na chibuli na vânalayona na wala nanga pavayopa kuvatongolela lahakalenge viumbe vivêle na ukulu. ¹¹ Pamo na kuva malaika vâvele na uweso na dimongo kuvapunda vanang'o, henga vakáhulula kuvatangolela lahakalenge viumbe anevyo muyo mwanga Nang'olo. ¹² Henga vakúhunda anevo va kulambila vâvele muchi anyama vakee na ding'ano vavelêkwa chihi kwajili ya kukamulwa na kusinjwa. Vanang'o vâtangola chihi lahakalenge kuyamba vitukutuku vivakamaite. Vâmbekwondongwa ing'anya ya matendo lavo lahakalenge lávatendàngâ. ¹³ Vâmbelipwa ibaniki ing'anya ya ibanihi ivavatendedile vanu vanji. Vânahangalala namene pavatimisa tama dyavo dya mmili liduva ulivala, na pavakamola n'ding'ole dyenu vâtaya dihoni na uhakwa nkulu, akuno uvahangalalila mambo lavo la kulambila. ¹⁴ Vanu anevo vâhimukila chihi kulala ugoni na wala nanga pavahopela kutenda masambi. Vanu anevo vâvautanga vanu vadabadânga muing'ulupa, na vanu vatawalîwa na ditama dya kupata dimali. Vanu anevo vânilaniwa na Nnungu. ¹⁵ Vâilekile indila ya uhiu na kuhochela akuno uvapapata indila aila yanapapete Balamu mwana wanga Beoli. Balamu átamwije namene kupata dimali kwa indila ikee ya haki, ¹⁶ henga ánikalipilwa ing'anya ya lahakalenge lake. Bahi punda, nnyama akáhulula kutangola, ántangola muchi munu na kuudivila uvelu wa nnabii anevo.

¹⁷ Vakúhunda anevo va kulambila vakávele na faida. Vâvele muchi chimbwimbwi ching'ang'anêle na vâvele muchi

mahunde lapepelûhwa na lipungo. Na lupi Iwa Jihannamu lutotile lûnivikwa muyo mwavo. ¹⁸ Kwa kuva, vâvautanga vanu vapolonywêke chihambi-hambi muvanu vaikâla maisha la kuhochela. Na vâtenda uchocho kwa malove lavo la kulyona lakee na mana na kwa kutumila tama dya miili yao. ¹⁹ Vâvaahidi vanu vanji kuva vâmbekuva hulu akuno vene vavèlè vatumwa va mambo lahakalenge. Kwa kuva, kila munu ààva ntumwa wa chinu chohecho chintawâla. ²⁰ Bahi kupapatana na anelo, ikâva vanu vânipolonyoka kuhaloka muiyondongeki ya mambo la pachilambo kwa indila ya kummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto, koka nkuiuila kavila kutenda lahakalenge, hali yavo ya kuntululilo ìmbekuva ibaya kupunda aila inandi. ²¹ Kwa kuva, ikavele wasa kwa vanu anevo kuikavele vakaimala indila ya haki, kuliko kudimala amuli dyanaswe divadipwechedile koka nkudileka. ²² Henga vanu ava vâmaiha uhiu wa milili ihaûla kuva, “Ung'avanga àuyila kulya matapiso lake mwene,”* na “Unguluve uvannyingile àuyila kuyalata mmatope.”

3

Ahadi ya kuuya kwa Nang'olo

¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, aino nni baluwa yangu yavili innembila mwenu. N'dibaluwa adino dyammalele dimbili ngûlembela ngutakatuhe makudungilo lenu lambone uchinga mulakumbukile. ² Ngûlembela mulakumbukile malove lavanatangwele manabii vanaswe machedo na amuli dyake Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto divanaidinadyo mitume venu. ³ Mûlembelwa hoti mumale kuva, maduva la ntululilo vâmbekwida vanu vambeikâla kwa kupapata ditama dyavo vene. Vâmbentendelanga mwenu mang'wanyu, ⁴ uvahaula kuchidoni, “Ániahidi kuva àmbekwida! Hambì àvele kwachi? Kwa kuva, anakuluvenu vânihilanga, henga vitukutuku vyammalele vîvele chihi uchila chivinavele kutandikila pachiumbwije chilambo.” ⁵ Vanu anevo vâlivalila namadi kuva kutandikila anepo kala Nnungu átangwele chihi lilove, koka chilambo na kumahunde nkupwawa. Chilambo chíumbwije kwa kuumila mmedi na kwa indila ya medi. ⁶ Na kwa medi, vanu va chilambo cha kala vâniandongwa kwa livambwe. ⁷ Henga kwa amuli ya Nnungu, chilambo cha vino na kumahunde, avi vîniungulwa kwajili ya moto. Vîniungulwa mpaka liduva livambehukumiswa vanu vatênda lahakalenge na kwondongwa.

* 2:22 Milili 26:11

⁸ Henga mmakukulupila avangu unintamwanga namene, munalivalile lilove alino kuva, pameho panga Nang'olo liduva limo livele muchi myaka alufu, na myaka alufu ivele muchi liduva limo. ⁹ Vanu vanji vâtenda kuva Nang'olo ànatima kutimisa ahadi dyake, henga Nang'olo akátima kutimisa ahadi dyake. Nang'e ànapilila ing'anya yenu mwenu, kwa kuva akátamwa munu woheyo àyahike, ila àlebela vanu vammalele valekange masambi.

¹⁰ Liduva lyambeuya Nang'olo limbekuva muchi iidi ya nkwiwa. Liduva anelyo kumahunde kùmbeuka kwa dihinji ding'ulu na vitukutuku vilangâja kumahunde vimbepijwa moto, pamo na chilambo na vitukutuku vyammalele vivelênge pachilambo navinang'o. ¹¹ Bahi kwa kuva vitukutuku avino vyammalele vimbekwondongwa, mwenu mùlembelewa muikale iikadi yanaswe na kwa namuna yalebela Nnungu, ¹² akuno umulolela liduva alila lya Nnungu na kulikumisa kwida kwake. Liduva anelyo, chilambo chimbepijwa kwa moto na vitukutuku vilangâja kumahunde vimbepijwa na kuyeyuka. ¹³ Henga kupapatana na ahadi ya Nnungu, hwetu tûlolela kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, pachinu pámbekùvâ na haki.

¹⁴ Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva mùlolela anelo, tumbama uchinga ankoje muhawikè bila kuva na likosa lyohelyo, akuno umuikala kwa amani pamo na Nnungu. ¹⁵ Mwenu mùlembelewa mumale kuva ilindilidi yanga Nang'olo nni wasa kwa vanu uchinga vapate kupohwa, malinga Paolo nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene chanannembidile kwa lúnda lwapwechedile kuhaloka kwanga Nnungu. ¹⁶ Mambo anelo nni lálèmbâ n'dibaluwa dyake dyammalele patangola kuyamba ipililidi ya Nang'olo. M'baluwa anedyo mùvele vitukutuku vikamajânga kuvimala. Na vanu va mavelu na vakáhulula kuukumulila uhiu, vânalapindikulanya mana la malove anelo muchi chivapindikulanya Malemba lanji Lanaswe. Na kwa kutenda uchocho vâlyondonganga vene.

¹⁷ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mwenu mùnilamala mambo anelo. Bahi lyongolelange uyopa mùnahochejwa na ikumbi ya vanu vatendânga lahakalenge, nkunnemanga kuhwina. ¹⁸ Henga mùlembelewa muhwenehe kukulumuka muinema na mukummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'olo atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

Baluwa inandi ilembwîje na Yohana Ulongoledi wa baluwa inandi ya Yohana

Baluwa inandi yanga Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 85 mpaka mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambulanga kuva nang'e njo alembîle baluwa aino, henga musula inandi ya baluwa aino ilanguja kuva nang'e njo shahidi alawêne maisha langa Yesu na kufufuka kwake (sula ya 1:1-3). Uchocho, namuna ya ilembi ya baluwa aino ilandana na aila ya Injili ya Yohana. Ikulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana chalumo na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala muimanga ya ku Efeso.

Yohana álembile baluwa aino mmahiku àlalá likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavachikambywakambywa ing'anya ya mahundo la vanu vachilichema, “Vaginosti.” Vanu anevo váhunda kuva, mambo la chimmili nanga palavele na uhusiano na mambo la chinnungu, na kuva mmili nni chinu chibaya. Na váhunda kuva, Yesu panavele apano pachilambo ávele Nnungu mwalehu, henga nanga panavele na mmili wa chimunu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yohana àlitambulanga kuva nang'e nni munu alawêne maisha langa Yesu kwa meho lake, na kun'gusa kwa makono lake (sula ya 1:1-3). Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lavele kuva, vammalele vambeipwechelêla baluwa aino vapate kukumilana na vanu vammalele vakumilâna na Atata Nnungu na Yesu Kilisto Mwanawe (sula ya 1:4), na kuvadivila vakúkulupila vanatende sambi (sula ya 2:1), na kuvanyemya vakúkulupila na mahundo la kulambila (sula ya 2:26), na kuveng'a vakúkulupila uhakika wa kumala kuva muhiu vânipohwa (sula ya 5:13).

Uinjipihî wa baluwa inandi ya Yohana

1. Sula ya 1:1-4, Yohana àitambuliha baluwa yake, na kulonjelela likudungilo limo lyalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:5-3:10, Yohana àfafanula namuna Nnungu chavele nng'anje, na kutuhimya kuva tûlembelwa tuikale muchi chachiikala Yesu.
3. Sula ya 3:11-5:12, Yohana àtukumbusa kwamba amuli ya kutamwana tuvene kwa tuvene.
4. Sula ya 5:13-21, Yohana àmalilila baluwa yake.

Lilove lya umi

¹ Hwetu tũnnembilanga mwenu kuyamba ayula Lilove avêng'a vanu umi, anapwawije kutandikila anepo patandi. Hwetu twanimpilikana na twanimwona kwa meho letu na twanin'gusa kwa makono letu. ² Ayula mwene umi pahunukuliwije, hwetu twanimwona. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tunanshuhudilanga na kunnyanjajija habali dya aneyo mwene umi ukee na ntululilo, ánavele pamo na Atata, na njo ahunukuliwije kwetuhwe. ³ Ayula utummwene na kumpilikana njo uyoyo utunnyanjajija mwenu uchinga mpate kukumilana na hwetu. Na ikumilani yetu nni chalumo na Atata na Yesu Kilisto Mwanawe. ⁴ Hwetu tũnnembilanga mwenu malove alano uchinga hwetu chalumo na mwenu tupate kuombajwa mwalehu ihangaladi.

Nnungu nni nng'anje

⁵ Na auno njo ujumbe utuupilikene kuhaloka kwa Yesu Kilisto na kunnyubilila mwenu kuva, Nnungu nni nng'anje na nkati mwake nanga lupi wala kadiki. ⁶ Tukàhauila kuva tũnakumilana nawe akuno utuikala nnupi, anepo tũnalambila na matendo letu akee la uhiu. ⁷ Henga ikàva tũkaka munng'anje malinga Nnungu mwene chaikala munng'anje, anepo tũkumilana tuvene kwa tuvene, na myadi ya Yesu Mwanawe inatuhahula masambi letu lammalele.

⁸ Na tukàhauila kuva tukee na masambi, tũlilambila chihi hwetu tuvene, na wala nanga uhiu nkati mwetu. ⁹ Henga tukàlitangolanga masambi letu, Nnungu achiatusamehe masambi letu na kutuhahula lahakalenge lammalele, kwa kuva, nang'e nni wakukulupika na nni mwene haki. ¹⁰ Tukàhauila kuva nanga patutendile masambi, tũntenda Nnungu kuva nkũlambila, na lilove lyake likapali nkati mwetu.

2

Kilisto Nkúyangata wetu

¹ Mmanavangu unintamwanga namene, nangu nĩnnembilanga malove alano uchinga munatende masambi. Henga munu akàtenda masambi, tũnivanawe atuyuwĩla kwa Atata. Na aneyo atuyuwĩla kwa Atata nni Yesu Kilisto avêle na haki. ² Kilisto njo sadaka ihumĩjwe kwajili ya kusamehewa masambi letu, na akee chihi kwajili ya masambi letu weka, ila chalumo na masambi la vanu va pachilambo chammalele.

³ Tukàdikamula amuli dya Nnungu, anepo tũnahulula kumala kuva tũnimmala nang'e. ⁴ Munu akàtangola kuva, ànimmala Nnungu, henga akàdikamula amuli dyake, munu aneyo ànalambila, na nanga uhiu nkati mwake. ⁵ Henga munu

woheyo alikamûla lilove lya Nnungu, munu aneyo àvele na itamwi itimilike ya Nnungu, nkati mwake. Na chinu anecho nni chitumaîha kuva tùnilundanywa na Nnungu. ⁶ Munu woheyo ahaûla kuva àlundanyijwe na Nnungu, àlemelewa aikale muchi chachiikala Yesu.

Amuli yahambi

⁷ Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nikánsembila mwenu amuli yahambi, henga ninnembila amuli uila imunavenayo kutandikila machedo. Na amuli aneyo ya machedo nni alila lilove limupilikene. ⁸ Henga uhiu wa amuli aneyo wonekana nkati mwanga Kilisto na nkati mwenu, kwa kuva, lupi lùvenkupita na nng'anje wa uhiu tayali ùvenkulangaja. Bahi ing'anya ya aneyo, amuli aneyo ininnembilanga nni yahambi.

⁹ Munu woheyo ahaûla kuva àikala munng'anje akuno wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo àvele chihi nkuikala nnupi. ¹⁰ Munu woheyo antâmwa nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala munng'anje na nkati mwake nanga chinu chihulula kuntenda munu yunji àtende masambi. ¹¹ Henga munu woheyo ammênga nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala nnupi na kwonga nnupi, na wala nanga pamaite kwahwena ing'anya lupi lùntendile analole.

¹² Nangu ninnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, masambi lenu lànisamehewa kupitila Yesu Kilisto. ¹³ Na ninnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnimmala ayula anapwawîje kutandikila anepo patandi. Na ninnembila mwenu mmavijana, kwa kuva, mùninnema Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

¹⁴ Nangu ninnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, mùnimmala Atata Nnungu. Ninnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnimmala ayula anapwawîje kutandikila anepo patandi. Ninnembilanga mwenu mmavijana, kwa kuva, mùvele na dimongo na Lilove lya Nnungu likala nkati mwenu, na mwenu mùninnema Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

¹⁵ Munachitamwe chilambo wala mambo lavêle pachilambo. Munu akàchitamwa chilambo, akáhulula kuntamwa Atata Nnungu. ¹⁶ Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vya pachilambo, yani tama ya mmili na tama ya meho na kulyona ing'anya ya dimali, aneyo vyammalele nanga pavihaloka kwa Atata Nnungu, henga vihaloka nchilambo. ¹⁷ Chilambo chalumo na ditama dyake, vyammalele vînapita, henga munu ayula atênda àlalá lalalembela Nnungu, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo.

Nkúntahuka Kilisto

18 Mwenu mmanavangu, auno nni uhiku wa kuntululilo! Mwenu mwanipilikana kuyamba habali dyanga ayula nkúntahuka Kilisto kuva achiaide, henga mpaka vino vakúntahuka Kilisto vohe vânihumila. Bahi ing'anya ya anelyo tûnimala kuva, auno nni uhiku wa kuntululilo. 19 Vanu anevo vâhaleke kwetuhwe, henga nanga pavanavele va nnikuwa lyetu, njo mana vânilinyemya na hwetu. Kuikavele uvava va nnikuwa lyetu, vakanihweneha kukamulana na hwetu. Henga kulinyemya kwavo kumaiha kuva nanga pavanavele va nnikuwa lyetu.

20 Henga mwenu mukávele muchi vanang'o, kwa kuva, ayula Wanaswe âmpelenge mwenu Umumu wake, na mwenu mmammalele mùniumala uhiu. 21 Bahi nangu nînnembilanga mwenu akee ing'anya ya kuva mukáumaite uhiu ila kwa kuva mùniumala. Na mùnimala kuva nanga ilambidi yoheyo ihalokâna na uhiu.

22 Dachi, nnani alambîla? Nni munu ayula akâna kuva, Yesu nni Kilisto.* Na munu wa namuna aneyo njo nkúntahuka Kilisto, ing'anya ânkana Atata na Mwana. 23 Kwa kuva, munu woheyo ankâna Mwana, ânkana na Atata mwalehu, na munu woheyo annyambukîla Mwana, âvele pamo na Atata mwalehu.

24 Bahi mahundo àlalá lamupilikene kutandikila patandi, lachungange mmitima yenu. Mukàlachunga mahundo anelo, muchimuhwenehe kukamulana na Mwana na Atata. 25 Na Kilisto mwene ànituahidi umi ukee na ntululilo.

26 Nangu nînnembiledile mwenu malove anelo uchinga nin'dumange kuyamba vanu avala valambêla kunnyochejanga mwenu. 27 Henga Kilisto âmpelenge mwenu Umumu wake. Mwenu mukávele na lasima ya kuhundwa na munu woheyo, kwa kuva, Umumu aneyo àikala nkati mwenu na kunnyundanga mambo lammalele. Na Umumu aneyo àtangola chihi uhiu wala nanga palambila. Bahi kupapatana na Umumu aneyo channyundanga mwenu, bahi muhwenehe kukamulana na Kilisto.

28 Bahi vino mmanavangu, muhwenehe kukamulana nanang'e uchinga tunayo pe wala kwona dihoni muuhiku aula wambehunukuliwa, apala pambeida. 29 Mwenu mùnimala kuva, Kilisto nni mwene haki, uchocho mùlembelewa mumale kuva, kila munu atênda haki àjukile kuva mwana wa Nnungu.

3

Vavana va Nnungu

* 2:22 Kilisto mana lake nni atandolwejjje na Nnungu.

¹ Lolanga namuna Nnungu chatutamwije namene, mpaka hwetu kuchemwa kuva tuvana tùvá Nnungu! Nni muhiu kuva, njo chituvele. Njo mana vanu va pachilambo nanga pavatumaite, kwa kuva, nanga pavanammaite Nnungu. ² Mmakukulupila avangu unintamwanga, vino hwetu nni tuvana tùvá Nnungu, ila ikánambimaikana namuna chitumbekuva muuhiku aula wambehunukuliwa Kilisto, henga tùnimala kuva, tumbelandana nawe, kwa kuva, tumbemwona malinga chavele. ³ Munu woheyo avêle na lilolelo anelyo kwanga Kilisto, ànalihahula, malinga Kilisto chahahwike mwalehu.

⁴ Munu woheyo atênda masambi àitahuka sheliya ya Nnungu, kwa kuva, sambini kuitahuka sheliya ya Nnungu. ⁵ Henga mwenu mùnimala kuva, Kilisto ániida apano pachilambo uchinga atuusije masambi letu, na nkati mwake wala nanga sambini yoheyo. ⁶ Bahi munu woheyo ahwenêha kukamulana na Kilisto, aneyo akáhweneha kutenda-tenda masambi, henga munu ahwenêha kutenda masambi, aneyo akánambimwona Kilisto na wala nanga pammaite. ⁷ Mmanavangu, munalambilwe na munu woheyo. Munu atênda haki nni munu wa haki malinga Kilisto chavele wa haki. ⁸ Munu woheyo ahwenêha kutenda-tenda masambi, aneyo nni munu wa ayula Ibilisi, kwa kuva, Ibilisi ni nkútenda masambi kutandikila anepo patandi. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana wanga Nnungu ániida apano pachilambo uchinga alaondongange madengo langa Ibilisi.

⁹ Kila munu ajukíle kuva mwana wanga Nnungu akáhweneha kutenda-tenda masambi, kwa kuva, àvele na hali ya chinnungu nkati mwake, na akáhweneha kutenda masambi kwa kuva, Nnungu nni Atatake. ¹⁰ Na aino njo indila ilangúja tofauti ya vavana va Nnungu na vavana va Ibilisi. Munu woheyo akátenda haki au akántamwa nkúkulupila nnyake, aneyo akee mwana wanga Nnungu.

Tamwana

¹¹ Na auno njo ujumbe umuupilikene kutandikila anepo patandi kuva, tùmbelewa tutamwane tuvene kwa tuvene! ¹² Tunààve muchi Kaini, ánavele wanga Nanchindenga, nkummwalala nnung'une. Dachini, ámmwalele ing'anya ntwani? Ánimmwalala ing'anya matendo la nnung'une lávele la haki na matendo la Kaini lávele mabaya.

¹³ Mmakukulupila avangu, munakangane vanu va chilambo achino vakámmenganga mwenu. ¹⁴ Hwetu tùnimala kuva tùnipalanyoka kuhaloka kukuhwa na kuinjila kuumi, anelyo tùnimala ing'anya tūnavatamwa vakúkulupila avetu. Na kila munu akántamwa nkúkulupila nnyake, aneyo àisalila chihi

mukuhwa. ¹⁵ Munu woheyo ammênga nkúkulupila nnyake, aneyo ni nkúwalala, na mwenu múnimala kuva, nkúwalala woheyo akávele na umi ukee na ntululilo nkati mwake. ¹⁶ Hwetu tûnipata kumala kuva itamwi nni chani, ing'anya Yesu Kilisto ániuhumya umi wake kwajili yetu. Na hwetu uchocho tûlemelewa tûkubali ata kuhwa kwajili ya vakúkulupila avetu. ¹⁷ Ikáva munu ávele na dimali dya pachilambo achino, nkumwona nkúkulupila nnyake asikikè, henga nanga kumikila chididi, dachi, itamwi yanga Nnungu ìmbehulula dachi kuikala nkati mwa munu aneyo?

¹⁸ Mmanavangu, itamwi yenu inààve chihi ya malove, henga ìlemelewa ìive itamwi ya uhiu na yonekane kwa matendo. ¹⁹ Na kwa indila aneyo, tuchitumale kuva hwetu nni tuvanu tûvá uhiu na mitima yetu ikambekuva na lipamba pameho panga Nnungu. ²⁰ Kwa kuva, ata mitima yetu kuituhukumu, hwetu tûnimala kuva Nnungu nni nkulu kupunda mitima yetu, nanang'e ànimala kila chinu. ²¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mitima yetu ikànatuhukumu, hwetu tukambeyopa pameho panga Nnungu. ²² Na hwetu tûnapwechela chinu chohecho chituyuwa kwanga Nnungu, kwa kuva tûnadikamula amuli dyake na kutenda àlalá lankatapalíla. ²³ Na aino njo amuli yake kuva, tunkulupile Yesu Kilisto, Mwanawe, na tutamwane tuvene kwa tuvene malinga Kilisto chatulaijje. ²⁴ Vanu vadikamûla amuli dya Nnungu vâhweneha kukamulana na Nnungu, na Nnungu àhweneha kukamulana na vanang'o. Na tûnimala kuva Nnungu àhweneha kukamulana na hwetu ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile àikala nkati mwetu.

4

Umumu wa uhiu na isungu ya kulambila

¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga, pàvele manabii vohe va kulambila vahumidíle pachilambo. Bahi munankulupile kila munu ahaûla kuva àlojwa na Umumu wa Nnungu, henga nnolehange saana munu malinga aneyo uchinga mumale, ikáva àlojwa na Umumu wa Nnungu au nanga. ² Na muchimummale munu alôjwa na Umumu wa Nnungu kwa namuna aino, munu woheyo akubâli kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo akuno ààve na hali ya chimunu, aneyo nni avêle na Umumu wa Nnungu. ³ Henga munu woheyo akáukubali uhiu anewo umwâmba Yesu Kilisto, aneyo akávele na Umumu wa Nnungu, ìla àvele na isungu ya nkúntahuka Kilisto. Na mwenu mwanipilikana kuva isungu ya aneyo nkúntahuka Kilisto ìvenkwida apano pachilambo, na vino ìnikamola tayali.

⁴ Henga mwenu mmanavangu, mwenu nni mmana mma Nnungu, na m̀nivailema manabii va kulambila kwa kuva, Nnungu aik̄ala nkati mwenu àvele na dimongo kumpunda Nanchindenga aik̄ala pachilambo. ⁵ Manabii va kulambila nni vanu va pachilambo, njo mana v̄atangola mambo la pachilambo, na vanu va pachilambo v̄anavapilikanila. ⁶ Henga hwetu nni tuvanu t̄v̄á Nnungu. Munu woheyo ammaĩte Nnungu ànatupilikanila hwetu, na ayula ak̄ammaite Nnungu nanga patupilikanila. Na kwa indila aneyo, t̄nahulula kumala ik̄ava munu àvele na Umumu wa Uhiu au isungu ya kulambila.

Nnungu nni itamwi

⁷ Mmakukulupila avangu unintamwanga, tutamwane, kwa kuva, itamwi ihaloka kwanga Nnungu. Munu woheyo avat̄amwa vanu vanji aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na ànimmala Nnungu. ⁸ Munu woheyo ak̄avatamwa vanu vanji, aneyo ak̄ammaite Nnungu, kwa kuva, Nnungu nni itamwi. ⁹ Na Nnungu álangujije itamwi yake kwetuhwe kwa kuntuma Mwanawe wa weka pachilambo, uchinga t̄ùve na umi ukee na ntululilo kwa kupitila kwanga nang'e. ¹⁰ Akee hwetu tunatandilike kuntamwa Nnungu, henga nang'e njo anatandilike kututamwa hwetu, nkuntuma Mwanawe uchinga ààve sadaka ya kusamehewa masambi letu, na aneyo njo itamwi ya uhiu.

¹¹ Mmakukulupila avangu unintamwanga, kwa kuva Nnungu ànitutamwa namuna aneyo, bahi na hwetu t̄ulebelewa tutamwane. ¹² Nanga munu awahĩte kumwona Nnungu, henga tuk̄atamwana tuvene kwa tuvene, Nnungu àikala nkati mwetu na itamwi yake ìnatimilika nkati mwetu.

¹³ Hwetu t̄unimala kuva, t̄uhwenaha kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha kukamulana na hwetu, ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile, àikala nkati mwetu. ¹⁴ Nnungu àntumile Mwanawe apano pachilambo uchinga ààve Mpohi wa vanu va pachilambo. Na hwetu twanimwona, na vino t̄v̄ashuhudila vanu vanji habali dyake. ¹⁵ Kila munu ayambuk̄ila kuva, Yesu nni Mwana wa Nnungu, Nnungu àhweneha kukamulana na nang'e, na nang'e àhweneha kukamulana na Nnungu. ¹⁶ Na hwetu t̄uniimala na t̄unaikulupila itamwi yatutamwa Nnungu.

Nnungu nni itamwi. Na munu woheyo aik̄ala muitamwi ya Nnungu àhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha kukamulana nanang'e. ¹⁷ Na kwa indila aneyo, njo itamwi yetu chiikamilika. Bahi ing'anya ya aneyo, tukambeyopa nniduva lya hukumu, ila t̄umbeimila kwa kuhwinga pameho pake, kwa kuva, t̄úkele pachilambo muchi

chanaikele Yesu Kilisto. ¹⁸Paivele itamwi nanga iyopi. Henga itamwi ikamilike, ìusa iyopi yammalele. Ikàva tùnayopa, bahi tùyopa ing'anya ya asabu. Na iyopi aneyo ìlanguja kuva nanga patukamilike muitamwi yake.

¹⁹Hwetu tùntamwa nang'e, ing'anya nang'e njo anatandilike kututamwa hwetu. ²⁰Munu akàhaua kuva, “Nangu nàntamwa Nnungu,” akuno wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo ànalambila. Kwa kuva, munu akántamwa nkúkulupila nnyake wamwona, akáhulula kuntamwa Nnungu wakamwona. ²¹Aino njo amuli yatwing'ile Nnungu kuva, munu antámwa Nnungu àlembelewa antamwe na nkúkulupila nnyake mwalehu.

5

Kuchilema chilambo kwa ing'ulupa

¹Munu woheyo akulupîla kuva, Yesu nni Kilisto,* munu aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na munu woheyo antámwa Atata Nnungu, àvatamwa na vana vake mwalehu. ²Bahi ikàva tùntamwa Nnungu na kudikamula amuli dyake, anepo tùnamala kuva tùnavatamwa vana vanga Nnungu. ³Kwa kuva, kuntamwa Nnungu nni kudikamula amuli dyake. Na amuli dyake dikántemya munu, ⁴kwa kuva munu woheyo ajukîle kuva mwana wa Nnungu ànachilema chilambo. Na hwetu tùnichilema chilambo kwa ing'ulupa yetu. ⁵Dachi, nnani achilêma chilambo? Nni munu akulupîla kuva Yesu nni Mwana wa Nnungu.

Ushahidi umwâmba Yesu Kilisto

⁶Yesu Kilisto njo aidîle kwa medi la ubatiso wake na kwa myadi yake. Wala nanga panaidile chihi kwa medi, ila áidile kwa medi na myadi. Na Umumu Wanaswe ànashuhudila anelo, kwa kuva Umumu nni wa uhiu. ⁷Kwa kuva, pàvele mashahidi vatatu, ⁸Umumu Wanaswe na medi na myadi. Anevo vammalele vânapatana. ⁹Hwetu tùnaukubali ushahidi wa vanu, henga ushahidi wa Nnungu nni nku-lungwa namene. Na Nnungu àninshuhudila Mwanawe. ¹⁰Munu woheyo ankulupîla Mwana wanga Nnungu àvele na ushahidi anewo muntima mwake. Henga munu woheyo akánkulupila Nnungu, aneyo àntenda Nnungu kuva nkúlambila, kwa kuva, nanga paukulupidile ushahidi Nnungu wannyu-mijije Mwanawe. ¹¹Na auno njo ushahidi wene kuva, Nnungu àtwing'ile umi ukee na ntululilo, na umi anewo ùpatikana kwa kulundanywa kwetu na Mwanawe. ¹²Munu ahwenêha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo àvele

* 5:1 Kilisto mana lake atandolwejiye na Nnungu.

na umi anewo, na munu akáhweneha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo akee na umi.

Malove la ntululilo

¹³ Ninnembilanga malove anelo mwenu munkulupidíle Mwana wanga Nnungu uchinga mupate kumala kuva mùvele na umi ukee na ntululilo. ¹⁴ Na hwetu nanga patuyopa kummwenela Nnungu, kwa kuva tùnimala kuva tukànyuwa chinu chohecho kupapatana na chalembela nang'e, ànatupilikanila. ¹⁵ Na ikàva tùnimala kuva ànatupilikana patunnyuwa, bahi tùnimala kuva tuchitupate àlalá latunnyuwa.

¹⁶ Munu akàmwona nkúkulupila nnyake watenda sambu ikámpelekeja kukuhwa, àlembelewa annyuwile kwanga Nnungu, na Nnungu achiamwing'e munu aneyo umi. Chinu anecho chivayamba avala vatênda sambu ikávapelekeja kukuhwa. Kwa kuva, pàvele sambu impelekêja munu kukuhwa, henga nangu nikáhaua kuva àlembelewa ayuwe kwajili ya sambu aneyo.

¹⁷ Kila chitendo chikee cha haki nni sambu, henga pàvele sambu ikámpelekeja munu kukuhwa.

¹⁸ Hwetu tùnimala kuva, avala vajukíle kuva vavana vanga Nnungu nanga pavahweneha kutenda sambu, kwa kuva Mwana wanga Nnungu ànavachunga, na Nanchindenga nanga pahulula kuvagusa.

¹⁹ Tùnimala kuva, hwetu tùjukile kuva tuvana tùvá Nnungu, na chilambo chammalele chitawaliwa na Nanchindenga.

²⁰ Uchocho, tùnimala kuva, Mwana wa Nnungu àniida, nanang'e àtupele ding'ano dya kummala Nnungu wa uhiu. Na hwetu tùnilundanywa na Nnungu wa uhiu kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto Mwanawe. Aneyo njo Nnungu wa uhiu na umi ukee na ntululilo.

²¹ Mmanavangu unintamwanga, linyemyange kudiabudu disanamu.

Baluwa yavili ilembwîje na Yohana Ulongoledi wa baluwa yavili ya Yohana

Baluwa yavili ya Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake alichema nsele. Mambo lavêle m'baluwa yavili ya Yohana lanalandana namene na àlalá lavêle nchitabu cha Injili ya Yohana. Anelyo lyònekana chihi mwandu asa apala pahimya kwamba amuli ya Yesu ya kutamwana, na apala palonjelela kuva kuntamwa Yesu nni kudikamula amuli dyake (2 Yohana 1:5-6 na Yohana 15:9-10). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile mmahe atandolwejîje, chalumo na vana vake, na itangodi aneyo ívele namuna inji ya kulilonjelela likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Bahi vatalamu va Bibiliya vátenda kuva Yohana àlilembila likuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu. Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lívele kulikamya likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na kuliduma uchinga valinyemye na mahundo la vakúhunda va kulambila.

Uinjipihwa wa baluwa yavili ya Yohana

1. Sula ya 1:1-3, Yohana àitandiliha baluwa yake kwa kuvatambuliha vavalembila baluwa aino na kuvasalimila.
2. Sula ya 1:4-6, Yohana àlikamya ntima likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na kuvakumbusa kwamba amuli ing'ulu kupunda dyammalele.
3. Sula ya 1:7-11, Yohana àvaduma vakúkulupila valinyemye na vakúhunda va kulambila.
4. Sula ya 1:12-13, Yohana àmalilila baluwa yake kwa kuhumya disalamu dya kuvalaila.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana kwa vakúkulupila

¹ Baluwa aino íhaloka kwang'une ninsele wa vanu vankulupîla Yesu. Nikulembila wako nkongwe* utandolwejîje na Nnungu pamo na anavako, mmanu unintamwanga kwa itamwi ihu. Henga nikee chihi nangu weka nintamwânga,

* **1:1** Apano Yohana àlembile nkongwe, kuyamba likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na vana va aneyo nkongwe nni vanu va nnikuwa anelyo.

henga chalumo na avala vammalele vaumaîte uhiu na vanang'o vânantamwanga, ² kwa kuva, uhiu anewo ùikala nkati mwetu na ùmbewehena kuva pamo na hwetu vyaka na vyaka.

³ Inema na chididi na amani vihalôka kwa Atata Nnungu na kwa Yesu Kilisto, Mwana wa Atata, vîmbewehena kuva pamo na hwetu tuikâla kupapatana na itamwi na uhiu unnyâmba Yesu Kilisto.

Kuikala kupapatana na uhiu na itamwi

⁴ Nangu ñnihangalala kwona anavako vanji uvaikala kupapatana na uhiu, malinga Atata Nnungu chatulaijije. ⁵ Nkongwe, nangu vino nikuyuwa tutamwane. Nangu nikákulembila amuli yahambi, henga nni uila itunavenayo kutandikila patandi. ⁶ Na itamwi nni kuikala kwa kudikamula amuli dya Nnungu. Na aino njo amuli imupilikene kutandikila patandi kuva, muikalange kwa kutamwana.

⁷ Kwa kuva, vakúlambila vohe vâniyanjala pachilambo. Vanu anevo nanga pavakubali kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo avèlè na hali ya chimunu. Na munu woheyo akákubali uchocho nni nkúlambila na nni nkúntahuka Kilisto. ⁸ Bahi lyongolelange uchinga munalayahe àlalá lamukoledile madengo, ila mupwechele inujo itimidíle.

⁹ Munu woheyo akáhwenêha kulakamuliha mahundo langa Kilisto, ila ànalaleka, munu aneyo akákamulene na Nnungu. Henga munu ahwenêha kulakamuliha mahundo anelo, aneyo àkamulene na Atata na Mwana mwalehu. ¹⁰ Bahi munu akàida kwenu wahunda mahundo lakálandana na anelo, munankalibise mmakaya lenu na wala munansalimile. ¹¹ Munu woheyo ankaliibîsa munu wa namuna aneyo, aneyo ànakumilana nawe mmatendo lake mabaya.

Disalamu dya ntululilo

¹² Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaaulilanga mwenu, henga nikátamwa kulalemba m'baluwa. Badala yake, ngùlolela kumwongelanga na kutangola na mwenu meho kwa meho uchinga tupate kuumbajwa mwalehu ihangaladi. ¹³ Vavana va adadayo† atandolwejíje na Nnungu, vâansalimilanga.

† 1:13 Apano Yohana àlembile vavana va adadayo kuyamba vanu va likuwa linji lya vanu vankulupîla Yesu.

Baluwa yatatu ilembwije na Yohana Ulongoledi wa baluwa yatatu ya Yohana

Baluwa yatatu ya Yohana ilembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele (3 Yohana 1:1). Yohana àtenda uchocho m'baluwa yake yavili (sula ya 1:1). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile nkúkulupila yumo uvanchema Gayo. Yohana àntambulenge Gayo kuva nnyanjawake na kumwing'a maelekeso uchinga ààve munu wa kuvapwechela Vakilisto avake vachiva mmwanda kupitila eneo lyaikala. Uchocho, Yohana àlonjelela habali dyanga munu fulani uvanchema Diotilefe, na ìnahululika kuva Gayo nni nkúlodya wa likuwa limo lya vanu vankulupila, chalumo na Diotilefe. Na ikàva njo chiivele, bahi Yohana àlembela Gayo ansugulikile Diotilefe. Henga ikàva anevo vanu vakávele va nnikuwa limo, bahi Yohana àlembela Gayo analaleke lahakalenge lalatenda Diotilefe ulainjila nnikuwa lyake.

Uinjipihwa wa baluwa yatatu ya Yohana

1. Sula ya 1:1, Yohana àitambuliha baluwa yake.
2. Sula ya 1:2-8, Yohana ànkamya ntima Gayo wannyaulila avapwechelele saana vakúkulupila avake.
3. Sula ya 1:9-12, Yohana àvalonjelela vanu vanji vavili, yani Diotilefe na Demetiliyo.
4. Sula ya 1:13-14, Yohana àmalilila baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana

¹ Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana, ninsele wa vanu vankulupila Yesu. Nìkulembila wako Gayo, nnyanjawangu unikutamwa kwa uhiu.

² Nnyanjawangu unikutamwa, nangu nìkuyuwila ufanikiwe kwa kila chinu, na nìkuyuwila mmili wako udidimile malinga chuufanikiwa mwisungu yako. ³ Nangu nanihangalala namene panivapilikene vakúkulupila avetu vanaidile apano pavahawile kuyamba ikulupiki yako kuyamba

uhuu unnyâmba Kilisto, na namuna chiuhweneha kuikala kupapatana na uhiu anewo. ⁴ Na chinu chinguhangalâja namene nni kupilikana kuva, anavangu va muing'ulupa vâvechinkuhweneha kuikala kupapatana na uhiu.

Ikulupiki ya Gayo

⁵ Nnyanjawangu unikutamwa, wako ùnikulupika kwa àlalâ lauvatendedile vakúkulupila avetu, ikànava vanang'o vávele vayeni kwakuwe. ⁶ Vakúkulupila anevo vânihumya ushahidi nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu kuyamba itamwi yako. Na nangu nikuyuwa uhwenehe kuvayangata vanu anevo mmyanda yavo kwa namuna inkatapalîla Nnungu. ⁷ Kwa kuva, vanu anevo vâtandilike mwanda kwajili ya madengo la Kilisto bila kupwechela nsada wohewo kuhaloka kwa vanu vakánkulupila Yesu. ⁸ Hwetu tûlebelewa tuvayangate vanu malinga anevo uchinga tupate kukumilana chalumo na vanang'o mmadengo la kuyanjàja uhiu unnyâmba Kilisto.

Diotilefe na Demetiliyo

⁹ Nangu nanililembila baluwa likuwa lyenu lya vanu vankulupîla Yesu kwamba mambo anelo, henga Diotilefe atâmwa namene kuva nkúloja wa likuwa lyenu, nang'e akátamwa kutupilikana. ¹⁰ Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panimbeida nguchininnyaulilange lammalele lálátèndà, akuno watulambilila hwetu malove lahakalenge. Nang'e nanga patolejwa chihi na anelo látulambililâ, henga àhita na kuvakalibisa vakúkulupila avetu vâàva mmyanda. Na avala valambêla kuvakalibisa, ànavalimbija na vakâtenda uchocho ànavavinganga nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu.

¹¹ Nnyanjawangu unikutamwa, unalande mambo lahakalenge, henga landa mambo lakatapele. Munu atênda mambo lambone nni wa Nnungu, henga atênda mambo mabaya, nang'e akâmmaite Nnungu.

¹² Vanu vammalele vânitangola lambone kunnyamba Demetiliyo, ata uhiu wene ùnamaiha kuyamba chinu anecho. Uchocho, na hwetu tûnashuhudila lambone kunnyamba nang'e, na wako ùnimala kuva ushahidi wetu nni wa uhiu.

Disalamu dya ntululilo

¹³ Nangu ngûvele na malove lohe la kunnyaulilanga, henga nikátamwa kulalamba m'baluwa. ¹⁴ Badala yake, ngûlolela kumwongelanga maduva ulano na kutangola na mwenu meho kwa meho.

¹⁵ Nikuyuwila amani ìive pamo na wako. Ayanjavako vammalele vânakusalimila. Vasalimile ayanjavetu vammalele va aneko, kila munu kwa lina lyake.

Baluwa ilembwije na Yuda Ulongoledi wa baluwa yanga Yuda

Baluwa aino ilembwije na Yuda. Yuda àlitambulenge mwene kuva nang'e nni nnung'une Yakobo, anavele nnung'une Nang'olo Yesu (Yuda 1). Nanga patukameke ikàva baluwa aino ikudungiwije ipelekejwe kulikuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu, henga kupapatana na namuna chatumidile matunji fulani la malemba kuhaloka Nnilailano lya Kala, yònekana kuva baluwa aino ávalembedile vakúkulupila va Chiyahudi, avala vachemwije na Nnungu Atata, vanu vatâmwa na Nnungu na kuchungwa na Yesu Kilisto (Yuda 1). Ìnahululika kuva baluwa aino ilembwije mmwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Makudungilo la Yuda la kuilemba baluwa yake kwa Vak- ilisto vammalele, lávele kuvaduma uchinga vanahochejwe na mahundo la vakúhunda va kulambila (Yuda 4). Yuda àtana mambo fulani lanahumidile Nnilailano lya Kala, na mana la mambo anelo uchinga alamaihe àlalá lakudungidile kulatangola. Baluwa aino ìvele na mawaso lohe lalandâna na àlalá lavéle m'baluwa yavili yanga Petulo, malinga mahundo layâmba kuvatahuka vakúhunda va kulambilana na malon- jedi layâmba malaika na imanga ya Sadoma na Gamola (Yuda 4, 2 Petulo 2:1).

Uinjipihî wa baluwa yanga Yuda

1. Nsitali wa 1-2, Yuda àtandilika baluwa yake kwa kulitam- bulanga mwene na avala vavalembila baluwa.
2. Nsitali wa 3-4, Yuda àlonjelela ing'anya intendîle avalembile baluwa aino, kuva nni kuvaduma kwamba mahundo la vakúhunda va kulambila.
3. Nsitali wa 5-16, Yuda àhumya mifano fulani ya vanu na mambo fulani latendeke mu Lilailano lya Kala.
4. Nsitali wa 17-23, Yuda àvahaulila namuna chivalembelewa kutenda kupapatana na kupwawa kwa vakúhunda va kulambila.
5. Nsitali wa 24-25, Yuda àmalilila baluwa yake kwa kun- nombolela Nnungu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yuda

¹ Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yuda, ntumishi wanga Yesu Kilisto, nangu ninnung'une Yakobo.

Nangu ninnembila mwenu muchemwije na Nnungu Atata, mmanu mutâmwa na Nnungu na muchûngwa na Yesu Kilisto.

² Nangu ngùyuwa chididi na amani na itamwi viyenjejeke kwenu mwenu.

Vakúhunda vakúlambila

³ Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngúkudungidile ninnembilange kuyamba upohi utuukumila hwetu tuvammalele, henga nkwona kuva ngùlebelewa ninnembilange na kunnyuwanga namene muipanyanile ing'ulupa itimidíle, itukamujijwe na Nnungu, hwetu tuvanu vake tuvanaswe. ⁴ Kwa kuva, pàvele vanu vakámweshimu Nnungu valiinjijje kwa sili mmwenu. Vanu anevo vátindinganya ujumbe wa inema ya Nnungu wetu uchinga vapate kutenda usalati, na vánkana Yesu Kilisto, Nkulu wetu na Nang'olo wetu wa weka. Henga chitandilikè, Malemba Lanaswe lánimaiha hukumu imbevapáta vanu anevo.

⁵ Ikànavá mùnilamala mwalehu mambo alano lammalele, henga ngùlebela ninkumbusange namuna Nang'olo chanavapohije Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na lukoto nkuaondonganga avala vanahitile kunkulupila. ⁶ Uchocho, ninkumbusanga kuyamba malaika avala vanalemwije kuchunga saana vyeo vyao, na kuileka kaya yavo ya asili. Nnungu àvavikile malaika anevo nnupi lukulu na kuvahunga mididi ikákaduka vyaka na vyaka akuno uvalindilila liduva alila likulu lya kuhukumu. ⁷ Vakumbukilange na vanu va imanga ya Sadoma na Gamola na vanu va dimanga dya pepi na dimanga anedyo. Vanu anevo vátendile usalati na mambo lanjji la chimmili latindâna na maumbile, na vanu anevo vâáva nfano kwa avala vambekukumîwa asabu ya moto ukee na ntululilo.

⁸ Uchocho, vanu anevo valiinjijje kwa sili nnikuwa lyenu vaitaya uhakwa miili yavo na kulatahuka mamulaka la Nnungu na kuvitongolela lahakalenge viumbe vya kuli-hunde vivêle na ukulu. Na maono lavo njo lávatêndà vátende uchocho. ⁹ Henga ata Mikaili, malaika nkulu pachitahukana na Ibilisi kuyamba mmili wanga Musa wala nanga panalingile kunnyukumu kwa kuntongolela lahakalenge, henga áhawile kuchidoni, “Nang'olo mwene akukalipile!” ¹⁰ Henga vanu anevo vátatongolela lahakalenge mambo lavakamaite. Vâvele muchi anyama vakávele na ding'ano, vâpapata chihi àlalá lávalembèlà, bahi ing'anya ya anelo, vânaondongwa. ¹¹ Ole wavo vanu anevo! Kwa kuva, vâpapete indila uila ya Kaini, na vâlitendile likosa ulila lyanatendile Balamu lya kutamwa namene dihela. Vântahwike Nnungu muchi Kola chanatahwike na vâmbekondongwa muchi Kola chanaondongwije. ¹² Vanu anevo pavakamola n'ding'ole dyenu dya itamwi vâáva na hatali ing'ulu malinga mayanga

la m'bahali lakáonekana. Vànalya na kusiba pamo na mwenu bila kwona dihoni. Vanang'o vavele muchi mahunde lapepelûhwa bila kutonya imbula. Vavele muchi milandi ikápa vihepo, ipukutîke mahamba, milandi idobolewîje na kuhwa mwalehu. ¹³ Na matendo lavo la dihoni làonekana muchi chihulu cha mawimbi makulu la m'bahali. Vanu anevo vavele muchi dinondwa diukîle n'dindila dyake, na Nnungu tayali ànivavikila nafasi dyavo nnupi lukulu, vyaka na vyaka.

¹⁴ Henoko, munu wa chívelèkwà cha saba kutandikila cha Adamu, ánihumya unabii kuvayamba vanu anevo kuva, "Pilikananga, Nang'olo àvenkwida chalumo na maelufu la malaika vake vanaswe, ¹⁵ únavahukùmù vanu vammalele na kuvaasibu vanu vakámweshimu Nnungu ing'anya ya matendo lavo lammalele lahakalenge lávatendèngè na ing'anya ya malove lammalele lahakalenge la vanu vavêle na masambi lavantongoledile Nang'olo."

¹⁶ Vanu anevo vâhweneha chihi kuhinginika na kuvatangoleta vanu vanji lahakalenge. Vâikala kwa kupapata ditama dyavo dibaya. Vâtangola malove la kulyona na kuvalombolela namene vanu vanji uchinga vapate faida yavo vene.

Kupilila

¹⁷ Henga mmakukulupila avangu unintamwanga, kumbukilanga àlalá lavanannyaulidile machedo mitume va Nang'olo wetu Yesu Kilisto. ¹⁸ Vánnyaulidile kuva, "Mmaduva la ntululilo vâmbeida vanu vambentendêla mang'wanyu Nnungu, vanu vaikâla kwa kupapata ditama dibaya." ¹⁹ Vanu anevo njo vavatênda vanu vanji vayavanyike, na nni vanu vapapâta chiilembela miili yavo, na nni vanu vakávele na Umumu wa Nnungu. ²⁰ Henga mwenu mmakukulupila avangu unintamwanga, lihwingihange muing'ulupa yenu yanaswe namene na kuyuwa kwa dimongo dya Umumu Wanaswe. ²¹ Hwenehanga kulichunga muitamwi yanga Nnungu akuno umulolela kwa hamu chididi cha Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ambemwing'ânga mwenu umi ukee na ntululilo.

²² Vavikilange chididi vanu avala vavêle na lipamba muing'ulupa. ²³ Vapohange vanu vanji kwa kuvayokola mmoto. Henga kwa vanu vanji, vavikilange chididi akuno umulyongolelanga mwenu mmene kwa kuchimwa na masambi lavo lahakajânga maisha lavo muchi dinguwu divêle na malambwadi chidinnyakajanga munu.

Kuyuwa kwa kulombolela

²⁴ Alombolewe Nnungu Mpohi wetu ing'anya ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Nnungu weka njo ahulûla kunchunganga uchinga munayanguke na kumwimijanga muyo mwa

ukulu wake akuno mukávele na chilema na umuhangalala namene. ²⁵ Kutandikila anepo patandi chilambo kabla chikànambiumbwa na vino na vyaka na vyaka, Nnungu njo mwene ukulu na eshima na dimongo na mamulaka! Amina.

Chitabu cha Uhunulo

Ulongoledi wa chitabu cha Uhunulo

Chitabu cha Uhunulo nni chitabu cha ntululilo Nnilailano lya Hambu, na nni chitabu cha ntululilo kulembwa. Chitabu achino chilembwije na Ntume Yohana (sula ya 1:1). Uchocho, Yohana njo achilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi ya Yohana na yavili na yatatu. Ayu Yohana njo amaikana kuva nkuhundwa “anatamwijiwe namene na Yesu” (Yohana 13:23). Yohana achilembile chitabu cha Uhunulo avèle nchisiwa cha Patimo kwa kuva, ahungwije aneko ing'anya ya achila chichionekana kuva likosa lya kuhubili Malove Lambone lamwamba Yesu Kilisto (sula ya 1:9).

Inahululika kuva chitabu achino chilembwije mmwaka wa 95 kutandikila mwaka wavelekwejiye Yesu Kilisto, mmahiku la utawala wa Nfalume wa Chiloma, uvanchema Domisheni. Kwa kuva, chitabu chene chilanguja kuva, vanu vapwechedile chitabu achino vanabanihwa namene. Na vatalamu vohe vakulupila kuva ibaniki aino nni aila inahumidile mmahiku alala vafalume fulani va Loma pavachivakolokoha vanu vavèle muutawala wavo vavaabudu vanang'o, asa-asa Nfalume Domisheni. Nfalume aneyo avakolokoha vanu vamwabudu, na vakanatende uchocho vanabanihwa namene, ata mpaka kuwalalwa. Bahi Vakilisto vanavalembidile Yohana chitabu achino vanabanihwa namene mmahiku la utawala wake kwa kuva vanihita kumwabudu munu woheyo, ila Nnungu weka. Bahi ing'anya ya anelo, vatalamu vohe va Bibiliya vatenda kuva ayula mmahe atambulengwe musula ya 17 awakilisha ufalume wa Chiloma (lola sula ya 17:18).

Bahi kwa kuva vanu va Nnungu vanabanihwa namene mmahiku anelo, Yohana avalembidile chitabu achino uchinga avakamye mitima vahwenehe kukulupika kwanga Yesu Kilisto, na kuveng'a lilolelo kuva, kuida kwanga Yesu Kilisto kuleve pepi (sula ya 1:3, 22:7). Vatalamu vohe va Bibiliya vakulupila kuva “kuida kwa Yesu” kuleve na maana dimbili. Kuida kwa Yesu, kwa mana inji kuleve na mana kuva, Yesu ambekwida na hukumu apano pachilambo mmahiku alano kwa amongo va Nnungu na kuvapoha vanu vake. Uchocho, mana yavili nni kuva, Yesu ambekwida kuntululilo wa chilambo unahumya hukumu ikee na ntululilo, yani kwa avala amongo va vanu va Nnungu, malinga Valoma vavabaniha vanu vake ambekwida asabu ikee na ntululilo. Henga vanu vake

vakulupîka ata muuhiku wa kubanihwa, anevo àmbeveng'a inudyo ya umi ukee na ntululilo.

Chitabu achino Yohana ávalembidile Vakilisto vammalele, asa-asa kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu latambu-langwa musula ya 2 na ya 3. Yohana àlonjelela chitabu achino kuva nni chitabu cha chinabii (sula ya 1:3), na àtumila namene luga ya picha kuhumya mahundo la unabii wake. Chitabu achino chilandana namene na sehemu dinji Nnilailano lya Kala, asa-asa chitabu cha Zakaliya 6:1-8. Uchocho, mapenga saba na dibakuli saba dilandanywa na mapigo àlalá lanala-tumidile Nnungu kuvaasibu Vamisili (Kuuka 7-9). Chitabu cha Uhunulo chieleza habali dya ntululilo wa chilambo, na kulanguja kuva Yesu àmbekuwa nshindi, na kuva, vanu avala vammalele vavîka lilolelo lyavo kwanga nang'e vàmbeikala pamo nanang'e vyaka na vyaka. Bahi leka chitabu achino chikudume na kukwing'a lilolelo lya uhakika kwa kuva kuida kwanga Yesu kùvele pepi, na hwetu tùlembelewa tukumbukile kuva hwetu tuvammalele tuhwenêha kukamulana na Yesu tùnishinda chalumo na nang'e, bahi tukubali kukulupika kwanga Yesu kwa hali yoheyo ituvenayo.

Uinjipihî wa chitabu cha Uhunulo

1. Sula ya 1:1-20, Yohana àtandilika kulitambulanga mwene, na namuna chalawene maono alano la chinabii.
2. Sula ya 1:1-3:22, Yohana àhumya ujumbe uhalôka mwalehu kwanga Yesu kuhwena kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu.
3. Sula ya 4:1-8:5, 8:6-11:19, Yohana àlonjelela habali dya vihungo saba vivêle na mihuli na habali dya mapenga saba.
4. Sula ya 12:1-14:20, Yohana àlonjelela habali dya ing'ondo kati ya mwana n'joko wa chilume na liyoka livêle na myuti saba.
5. Sula ya 15:1-16:18, Yohana àlonjelela habali dya dibakuli saba dya gasabu ya Nnungu.
6. Sula ya 17:1-20:15, Yohana àeleza namuna Nnungu chavashinda amongo vake.
7. Sula ya 21:1-22:21, Yohana àmalilila kulemba chitabu chake kwa kulonjelela habali dya Kumahunde kwa-hambi na Chilambo chahambi vimbeîda kuntululilo.

Ntandiliko wa baluwa ya Uhunulo

¹ Habali adino dilembwîje amuno diyamba mambo lálahunukwilè Yesu Kilisto. Nnungu ámpèle Yesu Kilisto uhunulo auno uchinga avalanguje vatumishi vake mambo lakávele kulehu kuhumila. Na Yesu Kilisto nkuntuma malaika wake ahwene akannyaulile Yohana mambo anelo.

²Yohana nanang'e nkùshuhudila kuyamba mambo lammalele lalapilikene na kulona kuyamba Lilove Iya Nnungu na àlálá lálashuhudilè Yesu Kilisto. ³Wasa kwa munu woheyo avasomêla vanu vanji na kwa avala valapilikâna na kulakamula malove alano la unabii wa Nnungu, lalembwîje m'baluwa aino, kwa kuva mahiku la kutimila kwa mambo alano, ùvele pepi namene.

Disalamu kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu

⁴Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana. Nangu nìlalembila makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu lavêle chilambo cha ku Asiya. Nangu nìnyuwilanga inema na amani ìhalôka kwa Nnungu, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda, na kuhaloka kwa disungu saba* divêle muyo chiteng'u chake cha Ufalume, ⁵na kuhaloka kwanga Yesu Kilisto. Yesu Kilisto njo shahidi akulupîka, na ntandi kufufuliwa kuhaloka kukuhwa, na njo ntawala wa vafalume va pachilambo cham-malele.

Yesu Kilisto ànatutamwa na ànitukombola mmasambi letu kwa myadi yake, ⁶na kututenda kuva ufalume na makuhani uchinga tuntumikile Nnungu, Atatake. Nang'e atumbyangwe na kuva na dimongo vyaka na vyaka! Amina.

⁷Lola, àvenkwida mmahunde, na kila munu achiamwone, ata avala vannynomîle nkuchi.

Na vanu va matawa lammalele la pachilambo vàmbejuta. Elo, na uvila nni chiimbekuva! Amina.

⁸Nang'olo Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda àtangola uvila, "Nangu njo Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo."†

Maono langa Yohana kumwamba Kilisto

⁹Nangu Yohana, ni nnung'unwenu na ninyenu kwa indila ya kulundanywa na Yesu, na kwa indila ya kukumilana na mwenu muibaniki na muufalume wa Nnungu, na muipilidi. Nangu napelekejijwe nchisiwa chichêmwa Patimo ing'anya ya kuhubili Lilove Iya Nnungu na kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto. ¹⁰Nniduva limo Iya kunnyuwa Nang'olo, nanikamulwa na Umumu wa Nnungu, na nnyuma mwangu nkupilikana lidi likulu muchi lipenga. ¹¹Lidi anelyo nkuhula kuchidoni, "Lemba nchitabu mambo laulona, koka uchipelekeje kwa makuwa saba la vanu vankulupîla va dimanga dya ku Efeso, na ku Similina, na ku

* **1:4** Nsitali auno ùlembwije disungu saba. Namba saba yene ìmaiha kuva chinu chìnkamilika. Bahi ìnahululika kuva, atambulângwa anepo nni Umumu Wanaswe au malaika fulani. † **1:8** Mmalemba lanji la kala malove alano, "Ntandiliko na Ntululilo," lakápali.

Peligamo na ku Tiyatila na ku Sadi na ku Filadefiya na ku Laodikiya.”

¹² Bahi nangu nkupindikuka uchinga ninnole aneyo áchitangòlà na nangu, na pángupindikwikè nkuvyona vipanda saba vya sahabu vya kuvikila vibatali. ¹³ Na paching'ati vipanda anevyo saba níchiwene chiumbe chíchionekànà kuva muchi Mwana wanga Munu, akuno awètè lijoho lilehu na nkanda wa sahabu nchihuva mwake. ¹⁴ Muti na ulindo wake vyávele vyanaswe mbée muchi sufi au balafu, na meho lake lávele muchi dindimi dya moto. ¹⁵ Madodo lake lánang'anyimang'anyima namene muchi shaba ivaitwíle mmoto, na lidi lyake lívele muchi medi laopôta kuhelelo. ¹⁶ Na munkono wake wa kunkono ákamwile dinondwa saba, na nkanya mwake múhumile upanga ukola akuno na akuno, na kumeho kwake kwánang'anyima muchi liduva palivala namene.

¹⁷ Panimmwene, nangu nkuhunamila mmadodo lake muchi nimunu nguhwíle. Nang'e nkunguvikila nkono wake wa kunkono, nkunguhaulila uvila, “Unayope! Nangu nni ntandiliko na nni ntululilo. ¹⁸ Nangu njo nimwene umi! Nanihwa, henga lola, hambí nangu nimumi vyaka na vyaka. Na nangu njo nguvéle na mitukulo ya kuchimula pachinu pavanu vahwíle, na dimongo dya kuvahumya. ¹⁹ Bahi lalembe mambo anelo laulawene na lahumíla hambí, na lambehumíla lukoto. ²⁰ Aino njo mana ya dinondwa dyudiwene munkono wangu wa kunkono, na njo mana ya avila vipanda saba vya sahabu vya kuvikila vibatali. Na adila dinondwa saba ni malaika† va makuwa saba la vanu vangukulupíla, na avila vipanda saba vya sahabu ni makuwa saba la vanu vangukulupíla.”

2

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupíla Yesu lya ku Efeso

¹ Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana kuchidoni, “Malaika* wa likuwa lya vanu vangukulupíla lya ku Efeso nne mbile kuchidoni,

‘Ujumbe auno úhaloka kwang'une ngukamulidíle munkono wa kunkono adila dinondwa saba akuno ungwonga muavila vipanda saba vya sahabu vya kuvikila vibatali. ² Nangu ñnimala matendo lenu, na ibaniki yenu, na ipilidi yenu. Ñnimala kuva, mwenu mukáhulula kuvapilila vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, mùnivalinga avala valichêma mitume, nkuvamala

† **1:20** Lilove “malaika” kwa Chigiliki livele na mana la n'jumbe. Bahi ñnahululika kuva anevo nni vajumbe au vakulu fulani va makuwa anelo saba. * **2:1** Au n'jumbe. Mana la malaika lola Uhunulo 1:20. Na lilove anelyo litumike munstali wa 8 na 12 na 18.

kuva vakee mitume, ni vakúlambila chihi. ³ Mwenu ni mmanu mmákupililila, m̀nìnilagihwa kwajili yang'une, ila mukánahopela. ⁴ Henga nangu nìmwambanga chihi chinu chimo bahi kuva, m̀niileka itamwi yenu imunavenayo patandi. ⁵ Bahi himukilanga namuna chimunavele patandi kabla mukánambimatoka! Lekanga kutenda masambi, muuyile kulatenda àlálá lamuchitenda patandi. Mukánatende uchocho, ndèmbeida kwenu mwenu na kuchiusa chipanda chenu pachinu pake. ⁶ Henga nangu nìnnombolelanga chinu chimo kuva, mwenu lànanchimanga àlálá lávatendàngà Vanikolayi,† muchi chilanguchima nangu.

⁷ Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlálá lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. Munu woheyo ambechilêma chilambo, nìmbemwing'a vihepo avila vya nnandi wa umi ukee na ntululilo, nnandi uvêle mmwelu wa Nnungu.' ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Similina

⁸ “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Similina nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une, nangu ngujukîle kuva nintandi na wa ntululilo, nangu nnahwile, henga vino nimumi. ⁹ Nangu ñniimala ibaniki yenu, na umahuvani wenu, henga mwenu ni mmakupata! Ñnilamala àlálá lavannambililanga vanu avala vahaùla kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, vanang'o nni likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga. ¹⁰ Munayope ibaniki imumbeipata. Lola, aneyo Ibilisi àmbenninganga mwenu kwa kuvataya mmalungu vanu vanji mmwenu, na m̀mbebanika maduva kumi. Henga kulupikanga ata kwilembelewa kuhwa, na nangu nguchinimwing'ange umi ukee na ntululilo kuva litaji lyenu.

¹¹ Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlálá lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla! Munu woheyo ambechilêma chilambo, kuhwa kwavili kukambekuwa na dimongo kwanga nang'e.’ ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Peligamo

¹² “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Peligamo nnembile uvila,

† 2:6 Vanikolayi, lyávele likuwa lya vanu vachihùnda kuva, vanu v̀nahulula chihi kutenda masambi, kwa kuva, Nnungu nanga palalola matendo la mmili, henga àlola chihi isungu.

'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na upanga ukola akuno na akuno. ¹³ Nangu ñnipamala pachinu pamwikalanga. Mwenu mwikala muimanga yavikile Nanchindenga chiteng'u chake cha ufalume, henga ñmechinkuhwenaha kukamulana na nangu na wala nanga pamulekile kungukulupila, ata muuhiku aula Antipa, shahidi wangu akulupîka pawalelwe muimanga yenu, pachinu páikàlà Nanchindenga. ¹⁴ Pamo na anelo, nangu ñmwambanga mwenu kwamba chihi mambo kadiki kuva, nnikuwa lyenu mùvele na vanu vapapâta mahundo malinga àlalá la Balamu. Balamu njo anannyundile Balaki kuvakumba Vaisilaeli vatende sambi kwa kulya vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu na kwa kutenda usalati. ¹⁵ Uchocho na mwenu, nnikuwa lyenu mùvele vanu vapapâta mahundo la Vanikolayi. ¹⁶ Bahi lekanga kutenda masambi! Mukànatende uchocho, ñimbepiyanya kwida kwenu mwenu, na ñimbepanyana na vanu anevo kwa upanga uhalôka nkanya mwangu.

¹⁷ Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. Munu woheyo ambechilêma chilambo, ñimbemwing'a chakulya chichêmwa Mana, chipihîjwe uchinga alye. Uchocho, ñimbemwing'a liyanga lyanaswe na muha liyanga anelyo mùlembwije lina lyahambi lyakali-maite munu woheyo, ikànave chihi ayula apwechêla lina anelyo.' ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Tiyatila

¹⁸ “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Tiyatila nnembile uvila,

'Ujumbe auno ùhaloka kwanga Mwana wanga Nnungu, avêle na meho lamêta-meta muchi dindimi dya moto, na madodo lang'anyîma-ng'anyima muchi shaba ivaitwîle namene. ¹⁹ Nangu ñnilamala matendo lenu na itamwi yenu na ing'ulupa yenu na utumishi wenu na ipililidi yenu. Na hambu mwenu mùtenda lambone kupunda patandi. ²⁰ Henga nangu ñmwambanga chihi chinu chimo kuva, mwenu mùmpililila ayula avêle muchi Yesebeli. Nang'e àlichema mwene kuva nabii, henga àvahocheja vatumishi vangu kwa kuvahunda kutenda usalati wa kudiabudu disanamu na kulya vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu. ²¹ Nangu ñimpele wasa wa kuleka usalati anewo, henga akátamwa kuleka. ²² Bahi nangu ñimbentaya ugonjo na kuvabaniha avala vâtëndà navo usalati anewo, vakànaleke kupapata dindila dyake. ²³ Ñimbevawalala avala vannondôla.

Na kwa kutenda uchocho, makuwa lammalele la vanu vangukulupîla lachilamale kuva nangu njo ngulolêha mitima ya vanu na makudungilo lavo, na kuva, nîmbennipa kila munu kupapatana na matendo lake.

²⁴ Henga mmanu mmanji mma likuwa lya ku Tiyatila, mwenu nanga pamupapata mahundo malinga àlálá la Yesebeli na wala nanga pamumaite mambo la nkati namene lannyâmba Nanchindenga. Bahi nangu nanga panimbennyakujanga nsigo unji. ²⁵ Henga nangu nînyuwanga muchikamulihe saana achila chimuvenacho, mpaka panimbeida.

²⁶ Na munu woheyo ambechilêma chilambo na kuhwenaha kungupilikana nangu mpaka kuntululilo, nîmbemwing'a mamulaka la kuvatawala vanu va vilambo, † malinga nangu chingupwechedile mamulaka kuhaloka kwa Atatangu. ²⁷ Àmbevatawala kwa isimbo ya chitale, na kuvapwayanga muchi chombo cha ulongo. ²⁸ Na nîmbemwing'a inondwa ya ulyamba.

²⁹ Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlálá lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla! ”

3

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Sadi

¹ Mwana wanga Munu nkuhwenaha kutangola na Yohana kuchidoni, “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Sadi nnembile kuchidoni,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na disungu saba* dyanga Nnungu na adila dinondwa saba. Nangu nînilamala matendo lenu, mwenu mùvele na imbili ya kuva mmomi, henga mùnihwa. ² Mùùve meho! Vikamyange avila viisalidîle, vivêle pepi na kuhwa, kwa kuva, matendo lenu nîlawene kuva lakâkamilike pameho pa Nnungu wangu. ³ Bahi lakumbukilange mahundo àlálá lamupwechedile na àlálá lamupilikene. Mulakamule na kuleka kutenda sambu. Mukânave meho, nangu nîmbekwida gafula muchi chaida nkvíva, na wala nanga pamumbemala uhiku unimbekwida kwenu mwenu. ⁴ Henga mùvechinkuva na vanu nnikuwa lya vakúkulupila va Sadi, vanu vakádimbije dinguvo dyavo. Anevo njo vambekwônga pamo na nangu

† 2:26 Vanu va vilambo, kwa Vayahudi malove anelo lávele na mana la vanu vakávele va kwavo au vanu vakávele va Nnungu, na nchitabu cha Uhunulo malove anelo látumika kutafautisa kati ya vanu va Nnungu na vanu vakávele va Nnungu, yani Vakilisto na vanu vakee Vakilisto. * 3:1 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

akuno vawètè dinguvo dyanaha, kwa kuva, vanafala kuten-dewa uchocho.

⁵ Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbewajwa inguvo yanahe muchi vanang'o, na nangu nikambepukutanga lina lyake Nchitabu cha Umi, henga nìmbeliyambukila lina lyake muyo mwa Atatangu na muyo mwa malaika vake.

⁶ Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla.' ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Filadefiya

⁷ “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Filadefiya nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une niwanaswe na niwauhiu, nguvêle na ntukulo wa Nfalume Daudi. Nangu nikàuchimula nnango, nanga munu ahulûla kuuchima, na nikàuchima nnango, nanga munu ahulûla kuuchimula. ⁸ Nangu ñnilamala matendo lenu! Na ñnimala kuva mwenu mukée na dimongo dyohe, henga mùnilikamula lilove lyangu na wala nanga pamungukanile. Lola, nangu ngùuvikile nnango uchimuliwîje muyo mwenu na wala nanga ahulûla kuuchima. ⁹ Lola, nìmbevatenda vaide vakakutindivalile malundi vanu avala va likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga, yani avala vakúlambila vahaùla kuva nni Vayahudi, henga akee Vayahudi, ila nni vakúlambila chihi. Vanu anevo vachivamale kuva nangu nantamwanga mwenu. ¹⁰ Bahi kwa kuva mùnilakamula mahundo langu layâmba kupililila, nangu nguchininyemyange mwenu muuhiku aula uida wa kulingwa kwa vanu vaikâla pachilambo.† ¹¹ Nangu mbènkwida upehi! Chikamulihe saana achila chimuvenacho, uchinga munu anampakanyolange litaji lyenu lya ushindi.

¹² Munu woheyo ambechilêma chilambo, nìmbentenda kuva luhichi mu Ing'ande ya Nnungu wangu, nanang'e akambehuma kavila anemwo. Pamo na anelo, nangu nìmbelemba nchanya mwake lina lya Nnungu wangu na lina lya imanga ya Nnungu wangu, yani imanga ya Yelusalemu yahambi, imbesulupûka kuhaloka kulihunde kwa Nnungu wangu. Uchocho, nguchingulembe nchanya mwake lina lyangu lyahambi.

† **3:10** Yohana patangola kuyamba vanu vaikâla pachilambo, ñnahululika kuva àvayamba vanu vachitâmwa namene chilambo, yani vanu vatênda masambi au lahakalenge.

¹³ Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla.’ ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Laodikiya

¹⁴ “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Laodikiya nnembile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguchêmwa ‘Amina,’ shahidi ngukulupîka na nguvêle na uhiu, na chitandikilo cha viumbe vyammalele vyaumbile Nnungu. ¹⁵ Nangu ñnilamala matendo lenu! Mwenu mukee balidi wala mukee moto. Wasa mukàvele chihi balidi au mukàvele chihi moto. ¹⁶ Bahi kwa kuva wako vino ùvele chihi paching'ati, yani ukee balidi na wala ukee moto, nangu ñimbekulukula kuhaloka nkanya mwangu. ¹⁷ Mwenu mùnalyona kuva mmakupata muvêle na dimali dyohe, na nanga chimusikikila. Henga mwenu mukámaite kuva nni mmanu mma kulaga na nni mmanu mma kubanika na nni mmahuvani na nni mmanu muputéle meho na nni mmanu muvêle chihi mwandu! ¹⁸ Bahi nangu ñinnyuwanga musume kwang'une sahabu ivaitwile mmoto, uchinga mupate kuva mmakupata. Uchocho, ñinnyuwanga musume dinguwo dyanahé kuhaloka kwang'une uchinga mupate kupiha dihoni dya mwandu wenu. Na musume na mitela ya kutaya mmeho lenu uchinga mupate kulola. ¹⁹ Nangu navaduma na kuvaasibu avala unguvatamwa. Bahi tumbama, muleke masambi lenu. ²⁰ Lola, nangu ngùimila panango na kuhodika. Munu akàpilikana lidi lyangu na kunguchimulila, nguchinguinjile kwanga nang'e na nguchingulye pamo na nang'e nanang'e achialye pamo na nangu.

²¹ Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbekwikala pamo na nangu nchiteng'u changu cha ufalume, muchi nangu chinguchilemile chilambo na kuikala na Atatangu nchiteng'u chake cha ufalume.

²² Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla!’ ”

4

Ibada kulihunde

¹ Pangumalidile kulona maono anelo, nkulona maono lanji. Nauwene nnango uchimuliwìjè kulihunde. Na alila lidi linnapilikene patandi, lidi alila linapilikanike muchi lidi lya lipenga, nkunguhaulila kuchidoni, “Yombokela muha akuno, na nangu nguchinikulanguje mambo lalembelêwa

kuhumila muuhiku uida.”² Upala nangu nkukamulwa na Umumu Wanaswe. Nkuchona chiteng'u cha chifalume chivêle aneko kulihunde na munu aikèlè nchiteng'u anecho.³ Na munu ayula anaiketele nchiteng'u anecho áng'anyima muchi mayanga la yaspi na la akiki, mayanga la bei ing'ulu namene. Na chiteng'u anecho cha chifalume chídingukwije na inyingamu ing'anyima muchi liyanga lya sumalidi.⁴ Chiteng'u anecho cha chifalume chídingukwije na viteng'u vinji ishilini na ncheche vya chifalume na viteng'u anevyo víikaliwije na vasele ishilini na ncheche. Vasele anevo váwetenge dinguwo dyanaha na mmyuti yavo múvele mataji la sahabu.⁵ Pachiteng'u anecho cha chifalume pánameta na kugaga na kuungulumana kwa ing'uva. Na muyo chiteng'u anecho múyaka myenje saba, na aneyo myenje njo disungu saba dya Nnungu.*⁶ Na muyo mwa chiteng'u anecho cha chifalume múvele na chinu chichonekana muchi bahali ya chilolo, ichilangala na kung'anyima namene muchi liyanga likee na langi.

Na nnyenje chiteng'u anecho múvele na viumbe ncheche vivêle na umi, vinaombe meho, muyo na kumongo.⁷ Chiumbe chitandi chivêle na umi, chívele muchi uhimba, na cha vili chívele muchi ung'ombe wa mwana, na cha tatu chívele muchi munu, na cha ncheche chívele muchi chipungo chiulûka.⁸ Viumbe anevyo ncheche, kila chiumbe chívele na dimapa sita, diombêlwe na meho nkati na pannima. Na viumbe anevyo vínatangola chilo na muhi bila kuhopela, uvichidoni,
 “Wanaswe, wanaswe, wanaswe,
 nni Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele,
 anapwawije, apwawîje na ambeîda!”

⁹ Na viumbe anevyo ncheche vínaimba uvintumbyanga na kumweshimu na kunshukulu ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo. Na kila pavichitenda uchocho,¹⁰ avala vasele ishilini na ncheche vánahunama mpaka pahi muyo mwa ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, akuno uvamwabudu ayula avêle na umi ukee na ntululilo. Na vávikanga mataji lavo muyo chiteng'u chake cha chifalume uvahaula kuchidoni,

¹¹ “Wako Nang'olo wetu, Nnungu wetu,
 ùnivaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa,
 kwa kuva, wako njo uviumbîle vitukutuku vyammalele,
 na vîpata kupwawa ing'anya ùniviumba kupapatana na
 chulembela umwene.”

* 4:5 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

5

Chitabu na Mwana wa ungandolo

¹ Anepo nangu nkuchona chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u anecho cha chifalume. Na chitabu anecho chílembwije nkati na pannima na chíhungwije kwa vihungo saba vivêle na mihuli. ² Nkumwona malaika avêle na dimongo, wahubili kwa kunonoha lidi wachidoni, "Nnani avaikidile kuvinamatula vihungo na kuchihunukula anecho chitabu?" ³ Henga nanga munu kulihunde wala pachilambo wala pachinu pavanu vahwile anahulwile kuchihunukula chitabu anecho na kulola nkati. ⁴ Nangu nkukuta namene kwa kuva, nanga munu anavaikidile kuchihunukula chitabu anecho au kulola nkati. ⁵ Bahi nsele yumo muavala vasele nkunguhaulila kuchidoni, "Unakute! Lola, uhimba wa nnitawa Iya Yuda, ahalôka nnikolo Iya Nfalume Daudi, ànishinda. Nang'e ànahulula kuvinamatula anevyo vihungo saba na kuchihunukula anecho chitabu."

⁶ Bahi nangu nkumwona Mwana wa Ungandolo aimidilè ching'ati chiteng'u cha chifalume chidingukwije na avila viumbe ncheche na avala vasele. Ungandolo aneyo áonekene muchi ànisinjwa na ávele na dimembe saba na meho saba, na meho anelo nni disungu saba dya Nnungu* ditumwije pachilambo chammalele. ⁷ Aneyo Mwana wa Ungandolo nkuh-wena, nkuchitwala achila chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume. ⁸ Bahi ayula Mwana wa Ungandolo pachitwete chihi achila chitabu, upala avila viumbe ncheche na avala vasele ishilini na ncheche, nkuh- nama muyo mwa ayula Mwana wa Ungandolo. Kila chiumbe na kila nsele ányakwile ching'wenyang'wenya na bakuli ya sahabu yombêle ubani, na anewo ubani nni maombi la vanu va Nnungu.

⁹ Na vanang'o váimba luhimu aluno lwahambi uvachidoni, "Wako nni uvaikidile kuchitwala chitabu, na kukakambula vihungo vyake.

Kwa kuva, wako wanisinjwa, na kwa indila ya myadi yako nkunsumila Nnungu, vanu kuhaloka kila litawa na kila luga na kila lukolo na kila chilambo.

¹⁰ Úvatendile kuva ufalume na makuhani uchinga vantumikile Nnungu wetu, na vanang'o vàmбетawala pachilambo."

¹¹ Anepo nangu nkulola kavila, nkupilikana lidi Iya malaika vohe vachidingwike achila chiteng'u cha chifalume, na avila viumbe ncheche na vasele ishilini na ncheche. Na

* 5:6 Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

isabu ya anevo malaika yávele maelufu kwa maelufu na mamiliyoni kwa mamiliyoni. ¹² Malaika anevo v́anonoha lidi uvaimba kuchidoni,

“Mwana wa Ungandolo asinjîjwe njo uimmaikila, kuva na dimongo na dimali na lúnda na dimongo na ukulu na kweshimiwa na kulombolewa!”

¹³ Anepo nangu nkupilikana viumbe vyammalele vya kulihunde na pachilambo na pachinu pavanu vahwíle na m'bahali, uviimba kuchidoni,

“Ayula aikála nchiteng'u cha chifalume na Mwana wa Ungandolo,

ínivavaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa na kutumbyangwa, vyaka na vyaka!”

¹⁴ Na avila viumbe ncheche vivêle na umi nkuhaua kuchidoni, “Amina.” Na avala vasele nkuhunama, nkwabudu.

6

Mwana wa Ungandolo àkakambula vihungo

¹ Bahi panichilola, nkumwona Mwana wa Ungandolo wakakambula chihungo chitandi muavila saba. Anepo nkuchipilikana chiumbe chimo muavila viumbe ncheche vivêle na umi, uchitangola kwa lidi muchi lya ing'uva wachidoni, “Ida!” ² Pangulolite, nkumwona falasi wanaswe muyo mwangu. Na ayula anankwedile ányakwile upinde, na áwajijwe litaji mmuti mwake. Aneyo ánishinda ding'ondo, na nkuuka anepo nkuhwena unashinda ding'ondo dinji.

³ Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha vili, nangu nkuchipilikana achila chiumbe cha vili uchihaula kuchidoni, “Ida!” ⁴ Anepo nkuhumila falasi yunji wanahuvi, na ayula anankwedile falasi aneyo nkupewa dimongo dya kuusa amani pachilambo, uchinga vanu vawalalane. Na ápewije na upanga nkulungwa.

⁵ Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha tatu nkuchipilikana chiumbe chatatu uchihaula kuchidoni, “Ida!” Pangulolite, nkumwona falasi wanapi. Na ayula anankwedile falasi aneyo ányakwile kapani munkono wake.

⁶ Anepo nangu nkupilikana muchi lidi lichihaloka paching'ati viumbe ncheche vivêle na umi, ulihaula kuchidoni, “Chibaba chimo cha uhu wa ngano nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, na vibaba vitatu vya shayili nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, henga unaondongange mahuta la seituni wala divayi!”

⁷ Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha ncheche, nangu nkupilikana lidi lya chiumbe cha ncheche chivêle na umi uchihaula kuchidoni, “Ida!” ⁸ Pangulolite, nkumwona falasi avêle na langi muchi ya liu. Na ayula

anankwedile falasi aneyo lina lyake àchemwa kuhwa, nanang'e álondejwa na pachinu pavanu vahwîle. Aneyo achêmwa kuhwa, chalumo na pachinu pavanu vahwîle, anevo vâpewije dimongo dya kuvawalala vanu va m'bali umo wa chilambo, kwa upanga na kwa indala na kwa ugonjo na kwa anyama va kuyoha va pachilambo.

⁹ Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha nnyano, nangu nkudyona disungu pahina chitala, disungu dya vanu vawalêlwe ing'anya ya kuhubili Lilove lyanga Nnungu, na ing'anya ya kuhwenaha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto. ¹⁰ Vanu anevo nkunonoha lidi uvachidoni, “Wako Nang'olo Nkulu, wako wanaswe na ukulupîka, dachi, ùmbelindilila mpaka chakani kuvahukumu na kuvapindikula vanu vaikâla pachilambo ing'anya ya kuwalalwa kwetu?” ¹¹ Anepo kila munu nkupeva lijoho lyanaha, nkuvahaulila vayewelege kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vatumishi avao na vakúkulupila avao vavêle pepi kuwalalwa muchi vanang'o.

¹² Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha sita, nkuva na ndengendo nkulu wa chilambo na liduva nkupindikuka nkuva lyanapi muchi kaniki na mwedi nkuva wanahuvi muchi myadi. ¹³ Na dinondwa dya kumahunde nkumatokanga pachilambo muchi tini dinete chidipukutika uhiku aula nnandi wake paupukunywa na lipungo. ¹⁴ Kumahunde nkudingwa muchi likalatasi, nku-uswa. Machinga lammalele na visiwa vyammalele nkuuswa kuhaloka pachinu pake. ¹⁵ Anepo vafalume va pachilambo na vakulu na vakulu va matiyala na vakúpata na vavêle na dimongo na kila munu, ikáva ntumwa au munu akávele ntumwa, nkulipihanga mmapanga na ching'ati mayanga la mmachinga. ¹⁶ Nkulahaulila machinga na mayanga kuchidoni, “Tuyangukilange, mutuhinike tunakwone kumeho kwanga ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume, na mutun-yemye na gasabu ya Mwana wanga Ungandolo. ¹⁷ Kwa kuva, liduva likulu lya gasabu yavo linikamola. Dachi, nnani ambehulûla kuimila nniduva anelyo?”

7

Vaisilaeli laki moja na alufu alubaini na ncheche vâtaywa muhuli

¹ Pangumalidile kulona anelo, nkuvona malaika vaimidîlè n'dindumba ncheche dya chilambo, akuno uvadivila lipungo linapunge nchilambo wala m'bahali wala munnandi wohewo. ² Nkumwona malaika yunji wayombokela muha kuhaloka kulihimbuka liduva, akuno anyakwilè muhuli wa

Nnungu avêle na umi. Nkununoha lidi wavachema avala malaika ncheche vapewîje dimongo dya kuondonganga chilambo na bahali wachidoni, ³ “Munachondongange chilambo wala bahali wala milandi, mpaka patumbevataya muhuli wa Nnungu mmalyenye lavo vatumishi va Nnungu wetu.” ⁴ Anepo nangu nkupilikana isabu ya vanu vataîjwe mihuli, kuhaloka mmatawa lammalele la Vaisilaeli, na isabu aneyo yávele vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche. ⁵ Nnitawa lya Yuda vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lubeni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Gadi vávele vanu alufu kumi na mbili, ⁶ na nnitawa lya Asheli vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Nafutali vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Manase vávele vanu alufu kumi na mbili, ⁷ na nnitawa lya Simeoni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lawi vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Isakali vávele vanu alufu kumi na mbili, ⁸ na nnitawa lya Sabuloni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Yusufu vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Benjamini vávele vanu alufu kumi na mbili.

Nkojano nkulu wa vanu va kila chilambo

⁹ Pangumalidile kulona anelo, nkuwona mmuluku nku-lungwa namene wa vanu muyo mwangu, vanu vakávalangika. Pávele na vanu va kila chilambo na vanu va kila litawa na vanu va kila lukolo na vanu va kila luga, akuno vaim-ilèngè muyo chiteng'u cha chifalume na muyo mwa Mwana wa Ungandolo. Vanu anevo váwetenge majoho lanahe na ványakwile dinavi dya ntende mmakono lavo. ¹⁰ Vanu anevo vánonoha lidi uvachidoni, “Upohi ùhaloka kwanga Nnungu wetu aikâla nchiteng'u cha chifalume na kwa Mwana wanga Ungandolo!” ¹¹ Malaika vammalele váchidingwike chiteng'u cha chifalume na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe ncheche vivêle na umi. Malaika anevo nkuhunama muyo chiteng'u cha chifalume, nkumwabudu Nnungu, ¹² uvahaula kuchidoni, “Amina! Nnungu wetu ànivaikila kuva na ukulu na lúnda na uweso na dimongo na kutumbyangwa na kushukuliwa na kweshimiwa, vyaka na vyaka! Amina!”

¹³ Anepo nsele yumo muavala vasele nkunguuja kuchidoni, “Dachi, vanu ava vawetênge majoho lanahe nni vanani na vâhelekenge kwachi?” ¹⁴ Nangu nkunyang'ula kuchidoni, “Nang'olo wangu, wako njo umaîte.” Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Vanu ava nni avala vahalôka muibaniki ing'ulu. Vânilahahula majoho lavo na kulatenda kuva lanahe mwalehu kwa myadi ya Mwana wa Ungandolo. ¹⁵ Njo mana vâimilanga

muyo chiteng'u cha chifalume changa Nnungu, uvantumikila nang'e chilo na muhi muing'ande yake. Na ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume àmbeikala pamo na vanang'o na kuvachunga. ¹⁶ Na vanu anevo mwiko vakambekuva na indala kavila wala inyota, na liduva wala nanga palimbevavalila kavila wala kuchona chitukuta. ¹⁷ Kwa kuva, Mwana wanga Ungandolo avêle ching'ati chiteng'u cha chifalume àmbekuva nchungu wavo na àmbevalodya kudimbwimbwi dya medi la umi. Na Nnungu àmbevapukutanga mihodi yammalele mmeho lavo.”

8

Chihungo cha saba chivêle na muhuli

¹ Mwana wanga Ungandolo pakakambwile achila chihungo cha saba chivêle na muhuli, kulihunde nkunyalalika kwa muda wa nusu saa. ² Anepo nangu nkuvona malaika saba vaimilânga muyo mwanga Nnungu, nkupeva mapenga saba.

³ Nkuhaloka malaika yunji nkuimila pepi na chitala, akuno anyakwilè chateso cha sahabu, nkupeva ubani wohe uchinga aututumye chalumo na maombi la vanu vammalele va Nnungu, nchitala chivêle muyo chiteng'u cha chifalume.

⁴ Bahi lyohi lya aula ubani pamo na maombi la vanu va Nnungu nkututumila muha muyo mwa Nnungu, kuhaloka munkono mwa ayula malaika. ⁵ Anepo ayula malaika nku-chitwala achila chateso, nkuchombaja makala la moto wa pachitala, nkuchiyela pachilambo. Nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya ding'uva na nndengendo wa chilambo.

Malaika vâomba mapenga

⁶ Anepo avala malaika saba vavêle na mapenga saba nkulipanganiha kuwomba mapenga.

⁷ Malaika ntandi nkuwomba lipenga lyake. Anepo imbula ya mayanga na moto ukundanyîke na myadi nkuyelwa pachilambo. Selusi imo ya chilambo nkupya, na selusi imo ya milandi na mahamba mavihi, vyammalele navinang'o nkupyanga.

⁸ Malaika wavili nanang'e nkuwomba lipenga lyake. Anepo chitukutuku chimo chivêle muchi lichinga likulu liyâka moto, nkuyahwa m'bahali, na selusi imo ya bahali nkuva myadi. ⁹ Selusi imo ya viumbe viikâla m'bahali nkuhwanga, na selusi imo ya dimeli nkwendongeka.

¹⁰ Malaika watatu nkuwomba lipenga lyake. Anepo inondwa ing'ulu ichiyaka muchi mwenje nkuyangukila muselusi imo ya dihunde na dimbwimbwi dya medi. ¹¹ Na aneyo inondwa íchemwa, “Kukalala.” Bahi selusi imo ya

medi nkukalala, na vanu vohe vanakumbidile medi anelo nkuhwanga ing'anya ya ikaladi ya medi anelo.

¹² Malaika wa ncheche nkuwomba lipenga lyake. Anepo selusi imo ya liduva nkwondongwa chalumo na selusi imo ya mwedi na ya dinondwa. Bahi selusi anedyo dyondongwije nkuva lupi. Bahi selusi imo ya muhi nkuva nanga nng'anje na selusi imo ya chilo.

¹³ Anepo nangu nkumwona na kumpilikana chipungo yumo achiuluka muha namene kumahunde, wanonoha lidi wachidoni, "Ole wenu! Ole wenu! Ole wenu mmanu muaikâla pachilambo ing'anya ya mapenga lavêle pepi kuwombwa na malaika avala vatatu vaisalidile."

9

¹ Malaika wa nnyano nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkuyona inondwa ikanywêke kumahunde nkumatokela pachilambo. Inondwa aneyo nkupewa ntukulo wa kulipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo. ² Inondwa aneyo nkuchimula lipondo anelyo. Anepo nkututuma lyohi livêle muchi lyohi lya litanuli likulungwa, kuhaloka nnipondo anelyo. Liduva na kumahunde nkuva na lupi ing'anya ya lyohi anelyo. ³ Amande nkuhumananga mulyohi anelyo, nkuhweneng'ana pachilambo akuno vapewijê dimongo muchi dya vivalavala. ⁴ Nkulaijwa vanawondongange wahi wala mimela wala nnandi wohewo, henga vavabanihe vanu vakávele na muhuli wa Nnungu mmalyenye lavo. ⁵ Amande avala nanga pavanaluhusiwije kuvawalala anevo vanu, ila vavabanihe kwa uhiku wa myedi nnyano. Na ipwateki yake yávele muchi ya chivalavala pannuma munu. ⁶ Na uhiku anevo vanu vâmbetaha kuhwa, henga kuhwa kukambevatata. Vâmbelebela namene kuhwa, henga kuhwa kumbevatukuta.

⁷ Anevo amande vávele muchi anyama uvavachema falasi vavikwije tayali kwa ing'ondo. Na mmyuti yavo múvele na vitukutuku vivêle muchi litaji lya sahabu na kumeho kwavo kúvele muchi kumeho kwa vanu. ⁸ Anevo amande vávele na ulindo muchi wa vamahe, na meno lavo lávele muchi la ahimba. ⁹ Na mmihuva vyavo múhinikwije na makakamba la kulichingila lavêle muchi lachitale. Na dimapa dyavo díumana muchi iumani ya mikokoteni yohe iutângwa na falasi vatukutîla kuing'ondo. ¹⁰ Anevo amande vávele na michila italôla muchi ya vivalavala. Na mmichila yavo múvele na dimongo dya kuvabaniha vanu kwa uhiku wa myedi nnyano. ¹¹ Anevo amande vávele na nfalume wavo, yani malaika wa alila lipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo, na lina lya

aneyo nfalume kwa Chieblaniya áchemwa Abadoni, na kwa Chigiliki áchemwa Apolioni, mana lake nkúwalala.

¹² Ole inandi ñipita, henga ole yavili na ya tatu ikánambi.

¹³ Malaika wa sita nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka n'dimembe ncheche divêle n'dindumba dya chitala cha sahabu chivêle muyo mwa Nnungu. ¹⁴ Alila lidi nkunnyaulila ayula malaika wa sita kuchidoni, “Vahungulange avala malaika ncheche vahungwîje mmuto nkulu uchêmwá, Eflati.” ¹⁵ Avala malaika ncheche nkuhunguliwa. Malaika anevo vávikwije tayali kwajili ya lisaa anelyo na liduva anelyo na mwedi anevo na mwaka anevo uchinga vawalale selusi imo ya vanu.

¹⁶ Anepo nangu nkupilikana isabu ya makuwa la matiyala vavakwedîle falasi, na isabu aneyo yávele milioni myambili. ¹⁷ Na mmaono anelo nívawene avala falasi chalumo na avala matiyala vavakwedîle falasi anevo. Matiyala anevo vávete makakamba la kulichingila mmihuva mwavo. Na makakamba anelo lavêle la langi yanahuvi muchi moto na lanjji lavêle la langi ya buluu na lanjano muchi dindimi dya moto wa baluti. Na myuti ya avala falasi ívele muchi myuti ya ahimba, na nkanya mwavo múhuma moto na lyohi na baluti iyâka. ¹⁸ Selusi imo ya vanu nkuwalalwa kwa vibaniho anevyo vitatu vinahumile nkanya mwa falasi anevo, yani moto na lyohi na baluti iyâka. ¹⁹ Kwa kuva, dimongo dya falasi anevo dívele n'díkanya dyavo na mmichila yavo. Michila yavo ívele na myuti ihulúla kuluma muchi nnyongo.

²⁰ Na vanu avala vakanawalelwe kwa vibaniho anevyo vitatu nanga pavanalekile kudiabudu disanamu divalikat-apajije. Nanga pavanalekile kuvaabudu anamindenga na disanamu dya sahabu na dya madini la dihela na dya shaba na dya mayanga na dya milandi, dikáhulula kulola wala kupilikana wala kuhwena. ²¹ Vanu anevo nanga pavanalekile kuwalala wala kulowa wala kutenda usalati wala kwiva.

10

Malaika na chitabu chijoko

¹ Anepo nkumwona malaika yunji avêle na dimongo waulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo áhinikwije na lihunde, na mmuti mwake múvele na inyingamu na kumeho kwake kúnang'anyima muchi liduva na madodo lake lávele muchi dihichi dya moto. ² Na munkono wake ákamwile chitabu chijoko chihunukuliwîje. Malaika aneyo nkuimija ludodo lwake lwa kunkono m'bahali na ludodo lwa kunchinda nkuimija nchilambo. ³ Nkungulumana kwa lidi likulu muchi changulumana uhimba. Na paungulwime, nkupilikanika

ding'uva saba. ⁴ Na ding'uva anedyo saba padipilikanike, nangu nkulipanganiha kulemba àlalá latongolewîje. Henga nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulinguhaulila kuchidoni, “Malove anelo latongolewîje na anedyo ding'uva saba lapihe unalalembe.”

⁵ Bahi ayula malaika unimmwene waimila m'bahali na nchilambo, nkunyoloja nkono wake wa kunkono kuloja kulihunde. ⁶ Nkwapila kwa lina lya Nnungu avêle na umi ukávele na ntululilo, aumbîle kumahunde na vitukutuku vyammalele vivêle kumahunde, Nnungu aumbîle chilambo na vitukutuku vyammalele vivêle nchilambo, Nnungu aumbîle bahali na vitukutuku vyammalele vivêle m'bahali, wahaula kuchidoni, “Uhiku wa kulindilila ùnihila! ⁷ Henga malaika wa saba pambekwomba lipenga lyake, anepo njo Nnungu pambelatimisa makudungilo lake la sili, malinga chanavaahidite manabii vake vantumikidîle.”

⁸ Anepo nkupilikana kavila alila lidi lichihaloka kulihunde ulichidoni, “Hwena ukachitwale achila chitabu chijoko chihunukuliwije, chivêle munkono mwa ayula malaika aimidîle m'bahali na nchilambo.” ⁹ Nangu nkuhwena kwa ayula malaika nkunyuwa aning'e achila chitabu chijoko. Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Chitwale uchilye. Nnitumbo lyako chimbekalala, henga nkanya mwako chimbeleleha muchi uchi.”

¹⁰ Bahi nangu nkuchitwala achila chitabu chijoko munkono wa ayula malaika nkuchilya. Panguchilile, nkanya mwangu chínileleha muchi uchi, henga panichimidile, chínikalala namene nnitumbo lyangu. ¹¹ Anepo anelo malidi nkunguhaulila kuchidoni, “Ûlembelawa uhumye kavila unabii uvayâmba vanu va kila litawa na vanu va kila chilambo na vanu va kila luga na vafalume vammalele.”

11

Mashahidi vavili na imanga yanaswe

¹ Anepo nkuning'a imbalu ivêle muchi nnandi wa kupimila, nkunguhaulila kuchidoni, “Imila uhwene ukaipime Ing'ande yanga Nnungu na chitala na kuvavalanga vanu vamwabûdu Nnungu anemwo nkati. ² Henga luwani lwa pawelu lwa ing'ande aneyo unalupime, kwa kuva luwani anelwo vâpewije vanu va vilambo vinji. Vanang'o vâmbeitawala kwa dimongo imanga yanaswe kwa myedi alubaini na mbili. ³ Na nangu nguchinivatume mashahidi vangu vavili, akuno vawètè magunila ing'anya ya lihindambi. Anevo mashahidi vâmbehumya unabii wa Nnungu kwa maduva alufu moja na myambili sitini.”

⁴ Anevo mashahidi vavili nni aila milandi mivili ya miseituni na avila vipanda vivili vya kuvikila vibatali vivêle muyo mwa Nang'olo aumbîle chilambo. ⁵ Na munu akâlebela kuvaondonganga, anepo moto ùhuma n'dikanya dyavo na kuvapija amongo vao. Na uvila nni chalembelewa kuhwa munu woheyo alembêla kuvaondonganga. ⁶ Mashahidi anevo vâvele na dimongo dya kuhunga kumahunde uchinga imbula inatonye kwa maduva lammalele lavambekuva uvahumya unabii. Uchocho, vâvele na dimongo dya kupindikulanya medi kuva myadi, na vâvele na dimongo dya kuida na vibaniho vya kila namuna pachilambo kwa uhiku wohewo uvalembela.

⁷ Na pavambemalila kuyanajaja ujumbe wa Nnungu, ayula nnyama wa kuyoha ahalôka nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo âmbepanyana navo ing'ondo, koka avashinde na kuvawalala. ⁸ Na mituhi yavo ìmbekuva muindila ya imanga aila ing'ulu, yanavambwije Nang'olo wavo. Imanga aneyo kwa luga ya lifumbo ìchemwa Sadoma na Misili. ⁹ Na vanu va kila lukolo na va kila litawa na va kila luga na va kila chilambo, vâmbeilola mituhi aneyo kwa uhiku wa maduva matatu na nusu, na ikambeluhusiwa kusikwa. ¹⁰ Vanu vaikâla pachilambo vâmbehangalala na kululutila ing'anya ya kuhwa kwavo. Vâmbeing'ana din-ujo, kwa kuva, mashahidi anevo vavili vânivakambyakambya namene vanu vaikâla pachilambo. ¹¹ Henga bada ya maduva àlalá matatu na nusu, Nnungu nkuvavehija imumu ya umi, avala mashahidi nkuimilanga kwa madodo lavo, na vanu vammalele vachivalola nkuyopa namene. ¹² Mashahidi avala vavili nkupilikanana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde ulivahaulila kuchidoni, “Idang'ana akuno!” Anepo nkut-waliwa muha kulihunde akuno vanyakuliwije na lihunde, na amongo vao uvavalola. ¹³ Muuhiku uwowo, nkuhumila ndengendo nkulu wa chilambo, na asilimiya kumi ya imanga nkubamoka, na vanu alufu saba nkuhwanga ing'anya ya ndengendo anewo wa chilambo. Na vanu vanaisalidile nkuyopa namene na kunnombolela Nnungu wa kulihunde. ¹⁴ Ole yavili ìnipita, lola, ole yatatu ikambetima kuida!

Lipenga Iya Saba

¹⁵ Anepo malaika wa saba nkuwomba lipenga lyake. Bahi nkupilikanika malidi latumbwile kuhaloka kulihunde, ula-haula kuchidoni, “Ufalume wa pachilambo hambi nni wa Nang'olo wetu na Kilisto wake. Nanang'e âmbetawala vyaka na vyaka!” ¹⁶ Na avala vasele ishilini na ncheche vaikalânga

mmiteng'u vyavo vya chifalume muyo mwa Nnungu, nkuhunama uvamwabudu Nnungu, ¹⁷ uvahaula kuchidoni, "Tùnakushukulu wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvéle na Dimongo Dyammalele, Nnungu upwawije na unapwawije,

kwa kuva, ùditwete dimongo dyako ding'ulu, na kutandilika kutawala.

¹⁸ Vanu va vilambo vinji vánitunduwila,

henga gasabu yako ìnikamola.

Na hambini nni uhiku wa kuvahukumu vahwîle,

na nni uhiku wa kuveng'a dinujo avala vakutumikidîle, yani manabii vako na vanu vako vanaswe na vammalele vakueshîmu wako,

vanu vakulu na vakávele vakulu.

Na nni uhiku wa kuvaondonganga avala vaondongânga chilambo!"

¹⁹ Anepo Ing'ande ya Nnungu ivêle kulihunde nkuchimulwa, na Lisanduku lya Lilailano lyake nkwonekana anemwo nng'ande. Bahi nkuhumila imeti na igagi na iungulumi ya ding'uva na nndengendo wa chilambo na imbula ya mayanga yohe namene.

12

Mmahe na liyoka

¹ Anepo nkwonekana chimaiho chikulu aneko kulihunde. Kúvele na mmahe anawajijwe liduva, na mwedi úvele pahi madodo lake, na mmuti mwake mwávele litaji lya dinondwa kumi na mbili. ² Mmahe aneyo ávele na chitumbo, na ánakuta ing'anya ya uchungu na ipwateki ya kuvaleka.

³ Anepo nkwonekana chimaiho chinji muha kulihunde. Kúvele na liyoka likulungwa namene lyanahuvi linavele na myuti saba na dimembe kumi. Na kila muti úvele na litaji. ⁴ Na nchila wake nkukwekweleha selusi ya dinondwa dya kumahunde na kudimatohija pachilambo. Alila liyoka nkuimila muyo mwanga ayula mmahe anavele pepi na kuvaleka uchinga akávaleka tu ammile aneyo mwana.

⁵ Anepo ayula mmahe nkummaleka mwana wa chilume ambevítawâla vilambo vinji vyammalele kwa isimbo ya chitale. Henga ayula mwana nkutwaliwa, nkupelekejwa kwanga Nnungu, pachiteng'u chake cha chifalume. ⁶ Ayula mmahe nkutukutila kulilanga pachinu panapatayalishije Nnungu uchinga achungwe aneko kwa maduva alufu moja na myambili na sitini.

⁷ Bahi kúvele na ing'ondo aneko kulihunde. Mikaili na malaika vake nkupanyana na alila liyoka, na alila liyoka nalinang'o chalumo na malaika vake, nkupanyana navo. ⁸ Henga

alila liyoka nkulemwa, nang'e chalumo na malaika vake nkuva nanga pavavele na pachinu pakuikala aneko kuli-hunde. ⁹ Bahi alila liyoka likulu nkuvingangwa. Liyoka anelyo nni ayula nnyongo wa kala achêmwa, Ibilisi au Nanchindenga, avalambîla vanu vammalele va pachilambo. Nang'e chalumo na malaika vake nkuyahwa pachilambo.

¹⁰ Bahi anepo nangu nkupilikana lidi likulu kuhaloka kuli-hunde, ulichidoni, "Hambi upohi na dimongo na Ufalume wa Nnungu wetu na mamulaka langa Kilisto wake, vînikamola. Kwa kuva, ayula avasitâki vatumishi avetu chilo na muhi pameho panga Nnungu àniyahwa pachilambo. ¹¹ Vanang'o vâninshinda Nanchindenga kwa dimongo dya myadi ya Mwana wanga Ungandolo na kwa kuhwenaha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu. Vanang'o vávele tayali ata kuhwa, ing'anya maisha la apano pachilambo válawene kuva chikee chinu chamana. ¹² Bahi ing'anya ya anelyo, kumahunde kuhangalale chalumo na vyammalele viikâla kumahunde! Henga ole wenu mwenu muikâla nchilambo na m'bahali!

Kwa kuva, aneyo Ibilisi àsulupukidile kwenu mwenu, akuno avèlè na gasabu ing'ulu, ing'anya ànimala kuva àsaliwije chihi na uhiku kadiki." ¹³ Bahi alila liyoka paliwene kuva liyahijwe pachilambo, nkutandilika kumpapatilila ayula mmahe ammalêke mwana wa chilume. ¹⁴ Henga ayula mmahe nkupewa dimapa dimbili divêle muchi dya chipungo nkulungwa, uchinga auluke kuhwena kulilanga pachinu apala panatayalishiwije, kulehu na alila liyoka, koka achungwe aneko kwa uhiku wa myaka mitatu na nusu.* ¹⁵ Bahi alila liyoka nkuhumya medi lohe muchi muto kuhaloka nkanya mwake uchinga lammwikile ayula mmahe na kunnyola muchi livambwe. ¹⁶ Henga alisi nkunyangata ayula mmahe, nkuyahama muchi kanya na kuumila aula muto unahaleke nkanya mwa alila liyoka. ¹⁷ Bahi alila liyoka nkummisija ayula mmahe, nkuhwena unapanyana ing'ondo na vavana vanji va ayula mmahe, yani vanu avala vadipilikâna amuli dya Nnungu na kuhwenaha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto. ¹⁸ Bahi alila liyoka nkuimila kunnyangi, nnyenje bahali.

13

Vanyama vavili vakúkanganya

¹ Anepo nangu nkumwona nnyama wahuma m'bahali. Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi. Na

* **12:14** Nsitali aunyo kwa Chigiliki ùlembwije uvila, uhiku na mahiku na nusu uhiku. Na isabu aneyo nni sawa na myaka mitatu na nusu au maduva alufu moja na myambili sitini.

kila lupembe lúvele na litaji, na kila muti úlembwije lina lya kunkufulu Nnungu. ² Nnyama aneyo unimmwene álandene na usuvi, henga madodo lake lávele muchi la nnyama wa kuyoha uvanchema dubu, na kanya yake ívele muchi ya uhimba. Alila liyoka nkuntenda aneyo nnyama ààve na dimongo malinga dyake na chiteng'u cha chifalume malinga chake na mamulaka makulungwa malinga lake. ³ Muti umo wa aneyo nnyama úvele muchi úniondongwa namene, henga chilonda chake chinavele cha hatali ya kuhwa chínipona tayali. Bahi vanu vammalele va pachilambo nkunkangana aneyo nnyama na kunnondola. ⁴ Anevo vanu nkutandilika kulyabudu alila liyoka ing'anya límpele aneyo nnyama mamulaka lake. Uchocho, nkumwabudu aneyo nnyama uva-haula kuchidoni, “Nnani alandâna na nnyama ayuno? Nnani ambehulûla kupanyana nawe ing'ondo?”

⁵ Aneyo nnyama nkupewa uweso wa kutangola malove la kulitupya na malove la kunkufulu Nnungu. Nkupewa na mamulaka la kutawala kwa myedi alubaini na mbili. ⁶ Bahi aneyo nnyama nkutandilika kunkufulu Nnungu, na lina lyake na pachinu páikâlâ pamo na avala vaikâla kulihunde. ⁷ Nkupewa uweso wa kupanyana na vanu va Nnungu, na kuvashinda. Nkupewa na mamulaka la kuvatawala vanu vammalele, vanu va kila litawa na kila lukolo na kila luga na kila chilambo. ⁸ Vanu vammalele vaikâla pachilambo vâmbemwabudu, yani vanu avala vakálembwije malina lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo. Na chitabu anecho nni cha Mwana wanga Ungandolo asinjîjwe. ⁹ Munu avêle na makutu la kupilikana, na alapilikane alano. ¹⁰ Munu woheyo akudungiwîje kuhungwa, achiahungwe. Na munu woheyo akudungiwîje kuwalalwa kwa upanga, achiawalalwe.

Bahi ing'anya anelyo, vanu va Nnungu vâlembelewa vapilile na kuva na ing'ulupa.

¹¹ Anepo nangu nkumwona nnyama yunji wavili wahundukuka muulongo. Nnyama aneyo ávele na dimembe dimbili dinavele muchi dyanga ungandolo, henga átangola muchi liyoka. ¹² Nang'e nkutumila mamulaka lammalele lapewije na ayula nnyama ntandi, àlatumile badala yake.* Áchilasimisije chilambo chammalele na vammalele vaikâla pachilambo vâmwabudu ayula nnyama ntandi ánavele na likwanda lya chilonda cha hatali ya kuhwa. ¹³ Nnyama ayula wavili nkutenda chimaiho chikulu cha lisaibu, mpaka

* **13:12** Kwa Chigiliki nsitali auno úhaua kuva, “Nkutumila dimongo dyammalele dya ayula nnyama ntandi muyo mwake,” henga mana la malove anelo, “muyo mwake,” nni badala yake au kwajili yake.

nkutenda moto usulupuke kuhaloka kulihunde mpaka pachilambo, pameho la vanu vammalele. ¹⁴ Nkuvalambila vanu vaikâla pachilambo kwa vimaiho vyahululihijwe kuvitenda badala ya ayula nnyama ntandi. Nkuvahaulila vanu vaikâla pachilambo vakatapaje sanamu kwa eshima ya ayula nnyama ntandi anaondongwije kwa upanga, henga nkulama. ¹⁵ Anepo ayula nnyama wavili nkupewa dimongo dya kuing'a umi sanamu aneyo uchinga itangole, na vammalele vahitile kuiyabudu aneyo sanamu, vawalalwe. ¹⁶ Nnyama aneyo nkuvanamatija vanu vammalele vataywe muhuli mmakono lavo la kunkono na mmalyenye lavo, vanu vammalele va mana na vakee va mana, akúpata na amahuvani, vatumwa na vakee vatumwa, ¹⁷ uchinga anapwawe munu ambehulûla kusuma au kusumisa chitukutuku bila kuva na muhuli anewo. Na muhuli anewo nni lina lya nnyama aneyo au namba diimîla badala ya lina anelyo.

¹⁸ Apano pâlembelwa lúnda. Na munu woheyo avêle na ding'ano adyelewe namba adino diimîla badala ya lina lya aneyo nnyama, kwa kuva, namba anedyo diimila badala ya munu fulani. Na namba aneyo nni myasita sitini na sita.

14

Luhimu lwa vanu vapohîjwe

¹ Anepo nangu nkumwona Mwana wanga Ungandolo aimidilè Nnichinga lya Sayuni, chalumo na vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche, na mmalyenye la vanu anevo múlembwije lina lya Mwana wanga Ungandolo na lina lya Atatake. ² Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, uliungulumana muchi lidi lya medi lohe lahelelekêla kumakobikobi au muchi lidi lya ing'uva. Lidi anelyo lípilikanike muchi lidi vya vakúwomba ving'wenyang'wenya pavaomba ving'wenyang'wenya vyao. ³ Avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche nkuimba luhimu lwahambi muyo mwa chiteng'u cha chifalume na muyo mwa viumbe ncheche vivêle na umi na muyo mwa vasele ishilini na ncheche. Na wala nanga munu anahulwile kulihunda luhimu anelwo, ikànave chihi avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche vakombolewîje pachilambo. ⁴ Vanu anevo nni avala vakálihakajangije muchi chivalihakajanga vanu valâla ugoni, henga váhwenehije chihi kukulupika muchi chivakulupika vanu vakámmaite nnume au mmahe, kwa kunnondola Mwana wanga Ungandolo kila pachinu páchivalôjà. Vanu anevo vánikombolwa kuhaloka muvanu vanji uchinga vâave vatandi kuhumywa kwanga Nnungu na

kwa Mwana wanga Ungandolo malinga sadaka ya mavuno matandi. ⁵ Vanang'o nanga pavanawahite kulambila na wala nanga pavanavele na likosa lyohelyo.

Vatumishi watatu

⁶ Anepo nangu nkumwona malaika yunji wauluka kumahunde. Malaika aneyo ávele na Malove Lambone lavêle na uhiu vyaka na vyaka, la kuvahubilila vanu vaikâla pachilambo, vanu va kila chilambo na va kila lukolo na va kila luga na va kila litawa. ⁷ Aneyo malaika nkutangola kwa lidi likulungwa wachidoni, “Nnyopange Nnungu na kuntumbyanga, kwa kuva, uhiku wa hukumu yake ùnikamola. Mwabudu nang'e aumbîle kumahunde na chilambo na bahali na dimbwimbwi dya medi.”

⁸ Anepo nkualoka malaika yunji wavili watangola kuchidoni, “Înimatohwa! Imanga aila ing'ulu ya Babeli* ìnimatohwa mwalehu. Kwa kuva, ìvitendile vilambo vyammalele vikumbile divayi dya usalati wake, usalati uîda na gasabu ya Nnungu.”

⁹ Anepo nkualoka malaika yunji watatu watangola kwa lidi likulu wachidoni, “Munu woheyo amwabûdu ayula nnyama ntandi na sanamu yake, na kutaywa muhuli wake palyenye lyake au munkono wake, ¹⁰ aneyo nanang'e àmbekumbila divayi dya gasabu ing'ali namene ya Nnungu itaîjwe nchikombe cha asabu ya Nnungu. Munu malinga aneyo àmbebanihwa mmoto wa baluti, muyo mwa malaika vanaswe na muyo mwa Mwana wanga Ungandolo. ¹¹ Na lyohi lya anewo moto wa kubanihija ìmbetutuma vyaka na vyaka. Na avala vachimwabudu ayula nnyama na sanamu dyake, chalumo na munu woheyo ataîjwe muhuli wa lina lya nnyama aneyo, vakambeyewelega kananga liduva limo, chilo na muhi.”

¹² Bahi ing'anya ya anelyo, vanu va Nnungu vâlembelewa vapililile ibaniki na kudikamula amuli dya Nnungu na kuhwenaha kunkulupila Yesu.

¹³ Anepo nangu nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulihaula kuchidoni, “Lemba malove alano, ‘Wasa kwa vanu avala vâhwa vino akuno uvankulupila Nang'olo!’ ” Na Umumu Wanaswe àtangola kuchidoni, “Elo, nni muhiu. Vâmbeyewelega kuhaloka muibaniki yavo, ing'anya matendo lavo lâmbeonekana.”

Mafuno la pachilambo

* **14:8** Apano Yohana àlèmbile Babeli, na ìnahululika kuva àtumidile luga ya mpiho kuyamba imanga ya Loma. Na àtongoledile kuyamba usalati wa Loma ing'anya ya kuvanamatija vanu vamwabûdù Nfalume wa Loma malinga Nnungu.

¹⁴ Anepo nangu nkulyona lihunde lyanahe muyo mwangu, na nnihunde anelyo múikele chiumbe achila chíchionekana kuva muchi Mwana wa Munu. Mmuti mwake múvele na litaji lya sahabu, na munkono mwake ányakwile mundu ukôla wa kufunila. ¹⁵ Anepo nkwiða malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande ya Nnungu, nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula aikêle nnihunde wachidoni, “Twala mundu wako utandilike kufuna, kwa kuva, uhiku wa mafuno ùnikamola, na mafuno la pachilambo làvele tayali kufunwa.” ¹⁶ Bahi ayula aikêle nnihunde, nkunyoloja mundu wake pachilambo, chilambo nkufunwa. ¹⁷ Bahi nkwiða malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu ivêle kulihunde, na malaika aneyo nanang'e ányakwile mundu ukôla namene wa kufunila.

¹⁸ Anepo nkwiða malaika yunji kuhaloka pachitala, na malaika aneyo nni nkwiðimilila moto wa pachitala. Nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula malaika avêle na mundu ukôla wa kufunila wachidoni, “Twala mundu wako ukahepe sabibu dya nsabibu wa pachilambo, kwa kuva, sabibu dyake tayali ðinitandeka.” ¹⁹ Ayula malaika nkunyoloja mundu wake pachilambo, nkuhepa sabibu dya nsabibu wa pachilambo na kuditaya nnipondo likulu lya kuminyila, lipondo liombêle gasabu ya Nnungu. ²⁰ Adila sabibu ðiminyiwije nnipondo livêle pawelu imanga, na myadi nkukulula kuhaloka nnipondo anelyo mpaka kuhwikila ulehu wa kilometa myatatu. Na ulehu wa aila myadi kuhwena muha úvele malinga futi nnyano.

15

Malaika saba na vibaniho saba

¹ Anepo nangu nkuchona chimaiho chinji chikulu cha kukanganya aneko kulihunde. Níwawene malaika saba vanyakwile vibaniho saba. Na vibaniho anevyo njo vínavele vya ntululilo, kwa kuva, vibaniho anevyo nni avila vyambavitumila Nnungu kutimilisa gasabu yake. ² Anepo nangu nkuchona chinu chivêle muchi bahali ya chilolo ikundanyike na moto. Nkuvona na avala vanshindile ayula nnyama ntandi na sanamu yake chalumo na namba diimila badala ya lina lyake. Vanu anevo váimidile m'bahali ya chilolo akuno vanyakwilè ving'wenyang'wenya vyavapele Nnungu. ³ Vanu anevo váimba luhimu lwanga Musa ntumishi wanga Nnungu, na luhimu lwa Mwana wanga Ungandolo, uvachidoni, “Wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele,
matendo lako ni makulungwa na lànakanganya!
Wako Nfalume wa vilambo vyammalele,
dindila dyako nni dya haki na dya uhiu!

⁴ Wako Nang'olo, nanga munu akákuyopa wako,
na wala nanga munu akákutumbyanga wako!
Kwa kuva, wako weka nni Wanaswe.
Vilambo vyammalele vimbekwida unakwabudu wako,
kwa kuva, matendo lako la haki lànihunukuliwa!”

⁵ Bada ya anelo, nkuyona Ing'ande yanga Nnungu aneko kulihunde, yani N'gongwe wa Lilailano Iya Nnungu.
⁶ Bahi avala malaika saba vanyakwîle vibaniho saba nkuhumang'ana mu Ing'ande yanga Nnungu. Malaika anevo váwetenge dinguwo dihahwîke namene na kung'anyima namene, na váhungile mikanda ya sahabu mmihuva vyao.
⁷ Bahi chiumbe chimo muavila ncheche vivêle na umi, nkuveng'a avala malaika saba dibakuli saba dya sahabu diombêle gasabu yanga Nnungu, avêle na umi ukee na ntululilo. ⁸ Anepo Ing'ande yanga Nnungu nkuombala lyohi lihalokêne na ukulu wanga Nnungu na dimongo dyake. Na nanga munu anahulwile kuinjila mu Ing'ande yanga Nnungu mpaka avila vibaniho saba vya avala malaika saba pavitimisijwe.

16

Dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu

¹ Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu ulivahaulila avala malaika saba kuchidoni, “Hweneng'ana mukadikung'une pachilambo anedyo dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu.”

² Malaika ntandi nkukung'unila bakuli yake pachilambo. Anepo vanu nkumelwa na mapoti lapwatêka namene. Vanu anevo vanamelwije na mapoti nni avala vanataijwe muhuli wa ayula nnyama na avala vachiabudu sanamu yake.

³ Malaika wavili nkukung'unila bakuli yake m'bahali. Medi nkupindikuka kuva muchi myadi ya munu ahwîle, na viumbe vyammalele vivêle na umi vya m'bahali nkuhwanga.

⁴ Malaika watatu nkukung'unila bakuli yake n'dihunde na n'dimbwimbwi dya medi, na medi lake nkupindikuka kuva myadi. ⁵ Anepo nangu nkumpilikana malaika nkwîmilila medi wachidoni,

“Wako Wanaswe, upwawîje na unapwawije,
wako nni mwene haki,
kupapatana na namuna chiuhukumite.

⁶ Kwa kuva, vanu anevo vámwadilenge myadi ya vanu vako vanaswe na ya manabii vako.

Bahi ing'anya ya anelyo, hambi wako ùvakumbijije myadi,
na anevo vanu vânvaiikila kutendewa uchocho.”

⁷ Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka pachitala ulichidoni, “Wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele, wako ùhumya hukumu dya uhiu na dya haki!”

⁸ Malaika wa ncheche nkukung'unila bakuli yake nniduva. Anepo liduva nkupewa dimongo dya kuvapija vanu kwa chitukuta chake. ⁹ Vanu anevo nkupijwa na chitukuta anecho mpaka kulikufulu lina lyanga Nnungu avêle na dimongo dya kuviamulu vibaniho anevyo. Anevo vanu nanga pavanalekile masambi lavo na kumpindikukila Nnungu uchinga vantumbyange.

¹⁰ Malaika wa nnyano nkukung'unila bakuli yake pachiteng'u cha chifalume changa ayula nnyama ntandi, na ufalume wake nkuhinikwa na lupi. Vanu nkutandilika kulilumanya dindimi dyavo ing'anya ya kupwateka. ¹¹ Nkunkufulu Nnungu wa kulihunde ing'anya ya ipwateki yavo na àlálá mapoti lavo, henga nanga pavanalekile matendo lavo lahakalenge.

¹² Malaika wa sita nkukung'unila bakuli yake mmuto nkulu wa Eflati. Medi la muto anewo nkunywa uchinga ikatapajwe indila kwajili ya vafalume vahalôka m'bali wa kumanga. ¹³ Anepo nangu nkuvona anamindenga vatatu vavêle muchi vitowe uvahaloka nkanya mwanga alila liyoka na nkanya mwanga ayula nnyama ntandi na nkanya mwanga ayula nabii wa kulambila. ¹⁴ Anamindenga anevo njo vatênda vimaiho vya masaibu. Na njo vahwêna kwa vafalume vamalele va pachilambo na kuvakunganya uchinga vapanyane ing'ondo nniduva alila likulu lyanga Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele.

¹⁵ Nang'olo àhaua kuchidoni, “Lola, nangu mbènkwida muuhiku umukaumaite muchi chaida nkwiva! Wasa munu ayula âva meho na kudivika tayali dinguwo dyake uchinga anaonge mwandu na kulitaya dihoni muyo mwa vanu.”

¹⁶ Avala anamindenga nkuvakunganyija avala vafalume pachinu pachêmwa kwa Chieblaniya, Alumagedoni.

¹⁷ Malaika wa saba nkukung'unila bakuli yake kumahunde. Anepo nkupilikanika lidi likulu kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu, pachiteng'u cha chifalume ulihaua kuchidoni, “Vino hukumu ìnikamilika!” ¹⁸ Anepo nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya ing'uva. Nkuhumila na ndengendo nkulu wa chilambo ukánambiwahi kuumila kutandikila vanu pavatandilike kuikala pachilambo. ¹⁹ Na imanga aila ing'ulu Babeli nkuyavanyika sehemu dinatu, na dimanga dya vilambo vyammalele nkwondongwa. Bahi Nnungu nanga panailuvalidile imanga aneyo ing'ulu, henga áikumbijije chikombe chivêle divayi dya gasabu yake

ing'ali. ²⁰ Na visiwa vyammalele nkuwalawala, na machinga lammalele nanga palanaonekene kavila. ²¹ Anepo imbula ya mayanga makulungwa nkuvatonyela vanu, na kila liyanga lîvele na kilo malinga amsini. Vanu anevo nkunkufulu Nnungu ing'anya ya anecho chibaniho cha imbula ya mayanga, kwa kuva, chibaniho chake chívele cha kuyoha namene.

17

Kahaba nkulu na nnyama

¹ Anepo nkuhaloka malaika yumo muavala saba vanyakwîle dibakuli saba dya sahabu, nkunguhaulila kuchidoni, “Ida nikulanguje chambehukumiwa ayula kahaba nkulungwa, yani imanga aila idengwîje ching'ati dihunde dyohe. ² Vafalume va pachilambo vânilala nawe, na vanu vaikâla pachilambo vânikalewa divayi dya ukahaba wake.”

³ Bahi kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungutwala nkungupelekeja kulilanga. Aneko nkumwona mmahe amwikêle nnyama wanahuvi namene, analemwije mummili wammalele malina la kunkufulu Nnungu. Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi. ⁴ Aneyo mmahe áwete dinguwo dya langi ya chifalume, yani langi ya sambalau na ya nahuvi, na álipambile kwa sahabu na mayanga lagalika na lulu. Na munkono mwake ányakwile chikombe chikatapajîwe kwa sahabu, chiombêle ukahaba wake na matendo lake lahakalenge la kunchima Nnungu. ⁵ Na mulyenye lyake lîlembwije lina livêle na lifumbo, “**IMANGA ING'ULU BABELI, MAMA WA MAKAHABA NA WA ÀLALÁ LANCHÎMA NNUNGU PACHILAMBO.**” ⁶ Nangu nkumwona ayula mmahe akelewîje myadi ya vanu va Nnungu, yani vanu vawalêlwe ing'anya ya ushuhuda wavo kwajili ya Yesu.

Panimmwene, nangu nkukangana namene. ⁷ Ayula malaika nkunguuja kuchidoni, “Mwadachi unakangana? Nangu nguchinikuhaulile sili ya aneyo mmahe na ya aneyo nnyama annyakwîle, avêle na myuti saba na dimembe kumi. ⁸ Ayula nnyama ummwêne, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali. Na nnyama aneyo vino àvele pepi kuhuma nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo na kuhwena unaondongwa mwalehu. Na vanu vaikâla pachilambo, yani vanu avala vakálembwijwe malina lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo, vâmbekangana pavambemwona aneyo nnyama, kwa kuva, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali, na achiaide kavila!

⁹ Apano nni pàlembelewa ding'ano na lúnda. Aila myuti saba nni machinga saba láikàlà ayula mmahe. ¹⁰ Uchocho, aneyo myuti saba nni vafalume saba. Vafalume nnyano muanevo tayali vànyanguhwa, henga wa sita àvechinkutawala na wa saba bado akànambikwida. Na aneyo nfalume wa saba pambekwida, àmbeikala chihi kadiki. ¹¹ Ayula nnyama anapwawije anepo kala, henga vino akapali, nang'e nni nfalume wa nane, na nni yumo wa avala vafalume saba,* nanang'e àhwena unaondongwa mwalehu.

¹² Na adila dimembe kumi dyudiwene nni vafalume kumi vakánambitandilika kutawala, henga vàmbepewechela mamulaka la kutawala muchi vafalume chalumo na ayula nnyama kwa uhiku kadiki. ¹³ Anevo vammalele kumi vàvele chihi na likudungilo ulimo, yani kumwing'a ayula nnyama dimongo dyavo na mamulaka lavo. ¹⁴ Vàmbepanyana ing'ondo na Mwana wanga Ungandolo, henga Mwana wanga Ungandolo àmbevalema kwa kuva, nang'e nni Nang'olo wa anang'olo na Nfalume wa vafalume. Mwana wanga Ungandolo àmbepanyana ing'ondo na anevo vafalume akuno avèlè pamo na vanu vake vakulupîka namene, vávachemilè na kuli-tandolela.”

¹⁵ Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Adila dihunde dyudiwene apala páikàlà ayula kahaba, nni vanu va kila chilambo na va kila litawa na va kila luga. ¹⁶ Adila dimembe kumi dyudiwene chalumo na ayula nnyama, vàmbensunalila ayula kahaba koka vampakanyole vyammalele vyavenavyo na kunneka chihi mwandu. Vàmbetang'una inyama ya mmili wake na kupija maisalilo lake mmoto. ¹⁷ Kwa kuva, Nnungu àtadile mmitima yavo likudungilo lya kutimisa makudungilo lake, yani vayambukilane kumwing'a ayula nnyama mamulaka lavo la kutawala mpaka palambetimila malove la Nnungu. ¹⁸ Na ayula mmahe ummwêne, nni imanga aila ing'ulu ivatawâla vafalume va pachilambo.”

18

*Kwondongwa kwa imanga ya Babeli**

¹ Bada ya anelo, nangu nkumwona malaika yunji wasulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo ávele na dimongo ding'ulu, na chilambo chammalele nkung'anyima ing'anya ya ukulu wake. ² Aneyo malaika nkunonoha lidi wachidoni,

* **17:11** Apano palembwîjwe kwa Chimakonde, “yumo wa avala saba,” inahululika kuva, aneyo nfalume akee yumo wa avala vafalume saba, henga nni nfalume yunji alandâna navo. * **18:** Kuyamba imanga ya Babeli lola Uhunulo 14:8.

“Ìnimatohwa! Babeli, imanga aila ing'ulu ìnimatohwa mwalehu! Hambi ìjukile kuva kaya ya anamindenga va kila namuna, na ìjukile kuva kaya ya vyuni vyammalele vichafu na najisi.

³ Kwa kuva, vilambo vyammalele vìkumbidile divayi dya usalati wa imanga aneyo, usalati uîda na gasabu yanga Nnungu.

Vafalume va pachilambo vânilala nawe na vakúchuusa va pachilambo vâpete dimali ing'anya ya dimali dyohe dyavenandyo.”

⁴ Anepo nangu nkupilikana lidi linji kuhaloka kulihunde ulichidoni,

“Mwenu mmanu vangu, ukananga muimanga aneyo, uyopa mùnakumila masambi lake na kupata vibaniho vimbeikôja imanga aneyo.

⁵ Kwa kuva, masambi la imanga aneyo làvechinkuhwenaha namene mpaka kuhwika kulihunde, na Nnungu nanga paluvalidile matendo lahakalenge la imanga aneyo.

⁶ Itendelange imanga aneyo malinga chiintendedile mwenu.

Na àlala laintendedile mwenu, ilipange myanda mivili. Imanga aneyo ìnkolowedile mwenu chikombe cha ibaniki, bahi na mwenu ikolowele myanda mivili.

⁷ Kupapatana na namuna chiilitumbyenge na kuling'a laha, bahi ing'e imanga aneyo ibaniki na lihindambi kwa namuna uyoyo.

Imanga aneyo ìlihaulila yenye kuva,

‘Nangu ngùikala nchiteng'u cha chifalume muchi malukiya, na wala nìkee nannidi na wala nikambekuva na lihindambi wala kadiki.’

⁸ Bahi ing'anya ya anelyo, vibaniho avino vimbennyidila chihi liduva limo, kuhwa na lihindambi na indala.

Pamo na anelo, imanga aneyo ìmbepijwa moto,

kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu aihukûmu imanga aneyo àvele na dimongo.”

⁹ Vafalume va pachilambo valombêne na kulihangalaja na imanga aneyo vâmbeikutila na kuikutangila, pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo. ¹⁰ Vâmbeimilanga kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo akuno uvachidoni, “Ole wako! Ole wako, imanga ing'ulungwa ya Babeli, imanga ivêle na dimongo! Kwa kuva, kwa uhiku chihi kadiki, hukumu yako ìnikamola!”

¹¹ Vakúchuusa va pachilambo vâmbekuta na kuikutangila imanga aneyo, kwa kuva, nanga munu ambesûma kavila vitukutuku vyavo, ¹² malinga sahabu na madini la hela na mayanga lagalîka na lulu na dinguwu dikatapêle ditotwîje na

usi ukatapêle wa halili na wa kitani na dinguwu dikatapêle dya langi ya sambalau na ya nahuvi namene, na milandi yammalele inung'ila saana na kila chombo chikatapajîwe kwa dimembe dya unembo na kwa milandi igalîka namene na kwa shaba na kwa chitale na kwa mayanga la malumalu, ¹³ na n'dalasini na vitakilo, na ubani na mahuta la kunung'ila na uvumba na divayi na mahuta la nseituni na uhu ukatapêle na ngano na ang'ombe na angandolo na falasi na mikokoteni iutângwa na falasi na ata miili na disungu dya vanu, yani vatumwa.

¹⁴ Na anevo vakúchuusa vàmbeihaulila imanga aneyo kuchidoni, “Mambo àlálá lakatapêle luchitamwa namene kulapata, hambi laniwalawala. Na vitukutuku vyammalele vya kugalika namene na vya kukatapala, vînyahika, wala nanga paumbavyona kavila.” ¹⁵ Vakúchuusa vapête dimali kupapatana na imanga aneyo, vàmbeimila chihi kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo. Vàmbejuta na kuikutangila imanga aneyo, ¹⁶ uvahaula kuchidoni, “Ole wako! Ole wako, wako imanga ing'ulungwa! Wako úwala dinguwu ditotwîje kwa usi ukatapêle pamo na dinguwu dikatapele dya langi ya sambalau na yanahuvi namene. Wako úpambwa kwa sahabu na mayanga la kugalika na lulu! ¹⁷ Kwa kuva, kwa uhiku kadiki, dimali dyammalele dîniwalawala.”

Vakúloja vammalele va dimeli na amyanda vao, na amadengo vammalele va n'dimeli na vammalele vapâta dimali kupapatana na bahali, vàmbeimilanga chihi kulehu. ¹⁸ Pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa imanga aneyo, vàmbejuta uvachidoni, “Imanga ntwani imbelandâna na imanga aino ing'ulungwa!” ¹⁹ Vàmbelimwadilangila litutunga mmyuti yavo, uvakuta na kulikutangila, uvachidoni, “Ole wako! Ole wako, wako imanga ing'ulungwa! Vanu vammalele vavêle na dimeli m'bahali vâpete dimali ing'anya ya dimali dyako dyohe. Henga kwa uhiku kadiki, dimali dyako dyammalele dîniwalawala.”

²⁰ “Mwenu mma kulihunde na mmanu mma Nnungu chalumo na mitume na manabii vake, hangalalanga kwajili ya mambo lahumidîle muimanga aneyo, kwa kuva, Nnungu àniihukumu imanga aneyo kupapatana na namuna chiintendeledile mwenu!”

²¹ Anepo malaika yumo avêle na dimongo nkunyanyula liyanga livêle muchi liyanga likulungwa lya kuhayila. Nkuliya m'bahali, wahaula kuchidoni, “Uvila nni chiimbeyahwa kwa dimongo imanga ing'ulungwa ya Babeli na ikambekwonekana kavila. ²² Wako imanga ya Babeli, malidi la vanu vaimba na vaomba ving'wenyang'wenya na filimbi na mapenga lakambepilikanika kavila nkati mwako.

Na nanga fundi woheyo wa madengo lohelo ambeonekâna kavila nkati mwako, wala kananga lidi lya liyanga lya kuhayila. ²³ Nng'anje wa chibatali ukambeonekana kavila nkati mwako. Na wala mukambepilikanika kavila malidi la vanu valômba au valômbwa, uvahangalala. Ìmbekuva uchocho ing'anya akúchuusa vako vávelenge na dimongo ding'ulu pachilambo, na vanu va vilambo vyammalele vânilambilwa kwa uhavi wako, ²⁴ na nkati mwako mùonekene myadi ya manabii na ya vanu va Nnungu chalumo na myadi ya vanu vammalele vawalêlwe pachilambo.”

19

Ihangaladi aneko kulihunde

¹ Anepo nangu nkupilikanika lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, lidi lichipilikanika muchi lidi lya mmuluku wa vanu, ulichidoni, “Alombolewe Nnungu! Upohi na ukulu na dimongo nni dya Nnungu wetu. ² Hukumu dyake nni dya uhiu na dya haki. Kwa kuva, àninnyukumu ayula kaha nkulu achichihocheja chilambo kwa usalati wake. Nnungu ànimpindikula ing'anya ya myadi ya vatumishi vake!”

³ Anelyo lidi nkupilikanika kavila ulichidoni, “Alombolewe Nnungu! Lyohi lya aula moto upîja aneyo imanga ing'ulu ùvenkututuma, vyaka na vyaka!” ⁴ Na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe ncheche vivêle na umi, nkuhuna nama uvamwabudu Nnungu aikâla nchiteng'u cha chifalume uvachidoni, “Amina! Alombolewe Nnungu!”

⁵ Bahi anepo nangu nkupilikanika lidi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, “Nnombolelange Nnungu wetu, mwenu mmatumishi vake mmamalele, mwenu mumweshîmu Nnungu, mmakulu na mukée mmakulu!”

⁶ Anepo nkupilikanika lidi lichipilikanika muchi lidi lya mmuluku wa vanu, na muchi lidi lya medi lohe lahelelekêla kumakobikobi na muchi lidi lya ing'uva, ulihaula kuchidoni, “Alombolewe Nnungu! Kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu, Avêle na Dimongo Dyammalele, àvenkutawala.

⁷ Tuhangalale na kululutila na kuntumbyanga Nnungu, kwa kuva, uhiku wa ing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Ungandolo ùnikamola, na mmahe wake ànilipanganiha tayali.”

⁸ Aneyo mmahe àpewije inguwo ya kuwala, itotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani, ung'anyîma namene. Inguwo aneyo ìimila badala ya matendo la haki la vanu va Nnungu.

⁹ Anepo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Lemba malove alano, ‘Wasa vanu avala vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Ungandolo.’ ” Aneyo malaika nkutangola kavila kuchidoni, “Anelo nni malove la uhiu la

Nnungu.”¹⁰ Nangu nkuhunama pamadodo la ayula malaika uchinga nimwabudu, henga nang'e nkunguhaulila kuchi-doni, “Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee wako na anung'unuvako vahwenêha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu. Wako ùlembelwa umwabudu Nnungu! Kwa kuva, kuhwenaha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu, aneyo njo isungu ya chinabii.”

Ankwedîle falasi wanahe àpanyana kwa haki

¹¹ Bahi nangu nkukwona kulihunde kuhunukwikè. Nkumwona falasi wanahe, na ayula ankwedîle ayula falasi àchemwa, Nkúkulupika na Avêle na Uhiu, kwa kuva, ànahukumu na kupanyana ing'ondo kwa haki. ¹² Meho lake lánametameta muchi dindimi dya moto, na mmuti mwake múvele na mataji lohe na álembwije lina lyakamayite munu woheyo ila mwene weka. ¹³ Nang'e áwete lijoho lichuvîje mmyadi, na lina lyake áchemwa, Lilove lyanga Nnungu. ¹⁴ Makuwa la matiyala la kulihunde nkuva ulannondola akuno vavakwedîlè falasi vanahe, na vawetèngè dinguwo dyanaha ditotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani. ¹⁵ Nkanya mwake múhuma upanga ukôla uchinga avashinde vanu va vilambo vinji kwa upanga anewo. Na nang'e àmbetawala kwa isimbo ya chitale na kuvaminya muchi sabibu nnipondo lya kuminyila divayi, lipondo liombêle gasabu yanga Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele. ¹⁶ Nnijoho lyake na nchiya chake múlembwije lina alino, NFALUME WA VAFALUME, NANG'OLO WA ANANG'OLO.

¹⁷ Anepo nangu nkumwona malaika yumo aimidîlè nniduva akuno wavichema vyuni vichiuluka kumahunde, wavihaulila kuchidoni, “Idang'ana, mukoJane pamo kwajili ya ing'ole ing'ulungwa yanga Nnungu! ¹⁸ Ida mulyange inyama ya miili ya vafalume na ya vakulu va matiyala na ya vanu vavêle na dimongo, na ya falasi na ya vanu vavakwedîle falasi anevo na inyama ya vanu vammalele, ikàva vatumwa au vanu vakávele vatumwa, vanu va mana au vakee va mana.”

¹⁹ Anepo nangu nkumwona ayula nnyama ntandi chalumo na vafalume va pachilambo na makuwa lavo la matiyala vakoJènè pamo uchinga vapanyane ing'ondo na ayula ankwedîle falasi chalumo na likuwa lya matiyala lake. ²⁰ Henga ayula nnyama na ayula nabii wa kulambila nkukumulwa. Nabii aneyo njo ayula achilangûja vimaiho vya masaibu badala ya aneyo nnyama, na kwa kupitila vimaiho anevyo ánivalambila vanu avala vachiiyabudu sanamu yake na kutaywa muhuli wa ayula nnyama ntandi. Bahi ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila nkuyahwa

nnipondo lya moto wa baluti akuno vavèlè vumi. ²¹ Na avala vanaisalidile nkuwalalwa kwa upanga unahumile nkanya mwa ayula ankwedîle falasi wanahe. Na vyuni vyammalele nkusiba inyama ya miili yavo.

20

Myaka alufu moja

¹ Anepo nangu nkumwona malaika yumo wasulupuka kuhaloka kulihunde akuno anyakwîlè n'didi nkulungwa wa chitale munkono wake na ntukulo wa lipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo. ² Nkulikamula alila liyoka, yani ayula nnyongo wa kala achêmwa Ibilisi au Nanchindenga, nkunyunyunga myaka alufu moja. ³ Malaika aneyo nkuliyaha anelyo liyoka nnipondo anelyo lilehu. Nkulihinika anelyo lipondo na kuvika chihungo cha muhuli uchinga liyoka anelyo linahwenehe kuvalambila kavila vanu va vilambo mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja. Na paimbemalilika aneyo myaka àlembelewa achimuliwe kavila kwa uhiku kadiki.

⁴ Anepo nangu nkuvyona viteng'u vya chifalume vinaikaliwije na avala vanapewije mamulaka la kuhukumu. Nkudyona na disungu dya avala vanu vânacheketwe myuti ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu na Lilove lyanga Nnungu. Vanu anevo nanga pavanamwabudite ayula nnyama ntandi wala kananga sanamu yake na wala nanga pavanataijwe muhuli wa nnyama aneyo mma-lyenye lavo au mmakono lavo. Vanu anevo vammalele nkufufukanga, nkutawala pamo na Kilisto kwa uhiku wa myaka alufu moja. ⁵ Na anewo njo ufufulo ntandi. Na vanu vanji vahwîle vanaisalidile, nanga pavanafufwike mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja. ⁶ Vanu vanaswe na vabalikiwîje nni avala vakumîla ufufulo ntandi! Kwa kuva, kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwa vanu anevo, na badala yake vâmbekuva makuhani va Nnungu na vanga Kilisto, na vâmbetawala chalumo na Kilisto kwa uhiku wa vyaka alufu moja.

Kuhukumiwa kwanga Nanchindenga

⁷ Aneyo myaka alufu moja paimbemalilika, Nanchindenga àmbechimuliwa kuhaloka nchihungo chake. ⁸ Nanang'e àmbehwena unavalambila vanu va vilambo, vaikâla mmi-pata yammalele ya chilambo, yani avala vachêmwa, Gogu na Magogu uchinga avalopolele pamo kwajili ya kupanyana ing'ondo, na anevo vanu vâmbekuva vohe namene muchi nnyangi wa kubahali. ⁹ Vanu anevo nkuhwena pachilambo chammalele na kulidinguka lipanda lya vanu va Nnungu, yani imanga yake yaitamwa namene Nnungu. Henga moto

nkusulupuka kuhaloka kulihunde nkuvapija. ¹⁰ Anepo Ibilisi, ayula áchivalambila, nanang'e nkuyahwa nnitanda lya moto wa baluti mwàvele ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila. Na anemwo vàmbebanihwa chilo na muhi, vyaka na vyaka.

Hukumu ya ntululilo

¹¹ Anepo nangu nkuchona chiteng'u chikulungwa chanahe cha chifalume chalumo na ayula aikêle nchiteng'u anecho. Chilambo na kumahunde nkutukuta pameho pake, na nanga pavinapete pachinu pakulipiha. ¹² Nangu nkuvona vanu vahwîle, vanu va mana na vakávele va mana vaimilèngè muyo chiteng'u achila cha chifalume. Vitabu nkuhunukuliwa, na chitabu chinji nkuhunukuliwa, na anecho njo Chitabu achila cha Umi. Na anevo vanu vahwîle nkuhukumiwa kupapatana na matendo lavo malinga chilembwije mmitabu anevyo. ¹³ Bahali nkuvahumya vahwîle vanatitimidile anemwo. Kuhwa na pachinu pavanu vahwîle napanang'o nkuvahumya vahwîle vanapwawije anemwo. Na kila munu nkuhukumiwa kupapatana na matendo lake. ¹⁴ Bahi kuhwa na pachinu pavanu vahwîle nkuyahwa nnitanda lya moto. Na litanda anelyo lya moto njo kuhwa kwavili. ¹⁵ Na munu woheyo akanalembwije lina lyake Nchitabu cha Umi, áyahijwe nnitanda lya moto.

21

Kumahunde kwahambi na chilambo chahambi

¹ Anepo nangu nkukwona kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, kwa kuva, kumahunde kutandi na chilambo chitandi vyanipita, na bahali nainang'o nanga painapwawije kavila. ² Nangu nkuyona imanga yanaswe, yani Yelusalemu yahambi, uisulupuka kuhaloka kumahunde kwanga Nnungu, akuno ipambwìjwè saana malinga bibi alusi apambwìje kwajili ya kuhwena unakojana na ntwave. ³ Nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, “Lola, hambi Nnungu àikala na vanu nkaya yake! Nnungu mwene àmbeikala pamo na vanang'o. Vanang'o vàmbekuva vanu vake nanang'e àmbekuva Nnungu wavo. ⁴ Nang'e àmbepukutanga mihodi yavo yammalele mmeho lavo. Kuhwa kukambepwawa kavila, wala kulikutangila wala chitangelo wala ipwateki, kwa kuva, mambo la kala tayali lànipita.”

⁵ Bahi ayula anaiketele nchiteng'u cha chifalume nkuhaula kuchidoni, “Lola, ngütenda vitukutuku vyammalele kuva vyahambi.” Nkunguhaulila kavila kuchidoni, “Lemba malove alano, kwa kuva, nni la kukulupika na nni la uhiu.”

⁶ Nkunguhaulila kavila kuchidoni, “Lammalele lànimalilika! Nangu nni Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo. Munu woheyo avêle na inyota nîmbemwing'a medi la kukumbila lahalôka nchimbwimbwi cha medi la umi, bila kulipa. ⁷ Munu woheyo ambechilêma chilambo achiapwechele dinudyo anedyo, na nangu nguchinguve Nnungu wake na nang'e achiave mwanangu. ⁸ Henga vanu vayôpa muing'ulupa na vakâkulupila na akútenda lahakalenge na akúwalala na akúlala ugoni na ahavi na akúabudu disanamu na akúlambila vammalele, pachinu pavo nni nnitanda alila lya moto, muyâka moto wa baluti. Na anekwo njo kuhwa kwavili.”

Yelusalemu yahambi

⁹ Anepo yumo wa avala malaika saba vananyakwile adila dibakuli saba diombêle vibaniho saba vya ntululilo, nkunguhengelekela, nkunguhaulila kuchidoni, “Tuhwene akuno nikakulanguje bibi alusi, mmahe wa Mwana wanga Ungandolo.” ¹⁰ Kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungupelekeja nnichinga likulungwa na lilehu. Nkungulanguja imanga yanaswe, yani Yelusalemu, uisulupuka kuhaloka kulihunde kwanga Nnungu. ¹¹ Imanga aneyo íng'anyima kwa ukulu wanga Nnungu. Na ing'anyimi yake ívele muchi ya liyanga ligalîka namene lya yaspi, ling'anyîma muchi chilolo. ¹² Imanga aneyo ídingukwije na lingongo likulungwa na lilehu livêle na milango kumi na mbili ichichûngwa na malaika kumi na mbili. Na mmilango aneyo múlembwije malina la matawa kumi na mbili la Vaisilaeli. ¹³ Mpata wa kumanga kúvele na milango mitatu na m'bali wa kundonde kúvele na milango mitatu na m'bali wa kasikasini milango mitatu na m'bali wa kusini milango mitatu. ¹⁴ Na lingongo liidingwîke imanga aneyo lídengwije mmayanga la nsingi kumi na mbili, na mmayanga anelo múlembwije malina la mitume kumi na mbili vanga Mwana wanga Ungandolo.

¹⁵ Malaika aneyo achitangôla na nangu ányakwile imbalu ya sahabu ya kupimila, uchinga aipime imanga aneyo chalumo na milango yake na lingongo liidingûka imanga aneyo. ¹⁶ Imanga aneyo ívele tele kwa tele, ulehu wake na upana wake vínalingilana. Bahi malaika nkuipima aila imanga kwa aila imbalu, ulehu wake na upana na ulehu kuhwena muha wávele kilomita alufu mbili myanne. ¹⁷ Ayula malaika nkupima na itumbudi ya alila lingongo, itumbudi yake yávele na ulehu wa futi myambili kumi na sita kupapatana na chipimo cha kawaida cha chimunu chanatumidile kupimila. ¹⁸ Lingongo anelyo lídengwije kwa mayanga la kugalika namene la yaspi, na imanga yene ídengwije kwa

sahabu ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili. ¹⁹ Nsingi wa lingongo anelyo liidingwîke imanga aneyo lîpambwije kwa mayanga la kugalika namene la kila aina. Nsingi ntandi úvele wa mayanga la yaspi na wavili úvele wa mayanga la yakuti samawi na watatu úvele wa mayanga la kalidoni na wa ncheche úvele wa mayanga la sumalidi. ²⁰ Nsingi wa nnyano úvele wa mayanga la salidoniki na wa sita úvele wa mayanga la akiki na wa saba úvele wa mayanga la kilisolito na wanane úvele wa mayanga la sabalajadi na wa tisa úvele wa mayanga la yakuti ya njano na wa kumi úvele wa mayanga la kilisoplaso na wa kumi na moja úvele wa mayanga la hiakinto na wa kumi na mbili úvele wa mayanga la ametisto. ²¹ Na aila milango kumi na mbili ívele ya lulu kumi na mbili. Kila nnango úkatapajijwe kwa lulu imo. Na dindila dya aila imanga díkatapajijwe kwa sahabu ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili.

²² Nangu nanga pannaiwene Ing'ande yanga Nnungu muimanga aneyo, kwa kuva, Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele pamo na Mwana wanga Ungandolo njo ing'ande yene. ²³ Nng'anje wa liduva na wa mwedi nanga paulembelewa muimanga aneyo, kwa kuva, ukulu wanga Nnungu unailangajija, na Mwana wanga Ungandolo nni chibatali chake. ²⁴ Bahi vanu va vilambo vâmbekwonga munng'anje wake na vafalume va pachilambo vâmbekwida na dimali dyavo anemwo. ²⁵ Milango ya imanga aneyo mwiko ikambechimwa, kwa kuva, mukambekuva na chilo kavila. ²⁶ Vanu va vilambo vyammalele vâmbeida muimanga aneyo unannombolela na kunwing'a eshima Nnungu. ²⁷ Nanga chinu chohecho chihakalenge chimbeinjîla muimanga aneyo, wala nkútenda mambo lanchîma Nnungu au nkúlambila. Henga vambeinjîla anemwo nni avala valemwîje malina lavo Nchitabu cha Umi cha Mwana wanga Ungandolo.

22

¹ Anepo ayula malaika nkungulanguja luhunde lwa medi la umi lang'anyîma muchi chilolo. Luhunde anelwo lúkulu la medi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume changa Nnungu na cha Mwana wanga Ungandolo. ² Luhunde anelwo lúkulu la medi kulondola indila ing'ulu ya imanga aneyo. Na kila m'bali wa luhunde anelwo úmedile nnandi wa umi, úpa vihepo aina kumi na mbili, na nnandi anewo úpa vihepo myanda kumi na mbili kwa mwaka na mwanda umo kwa mwedi. Mahamba la aula nnandi nni la kuvalamya vanu va vilambo. ³ Na wala kukambekuva na laana kavila ya Nnungu.

Chiteng'u cha chifalume changa Nnungu na changa Mwana wanga Ungandolo vimbekuva muimanga aneyo, na vatumishi vake vambentumikila. ⁴ Vambekwona kumeho kwake, na lina lyake limbelebwa mmalyenye lavo. ⁵ Na wala kukambekuva na chilo kavila, wala vakambelebela nng'anje wa chibatali wala liduva, kwa kuva Nang'olo Nnungu ambevalangajija, na vanang'o vambetawala, vyaka na vyaka.

Kuuya kwanga Yesu

⁶ Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Malove anelo nni la uhiu na la kukulupika. Na Nang'olo Nnungu avalôja manabii vake kwa Umumu wake, antumile malaika wake unavalanguja vatumishi vake mambo alalá lavêle pepi kuhumila.”

⁷ Yesu nkuhaua kuchidoni, “Lola, mbènkupiyanya kwida! Wasa munu woheyo akamûla malove la unabii lalembwîje nchitabu achino!”

⁸ Nangu nni Yohana, ngupilikêne na kulona mambo anelo. Pangupilikene na kulona, nangu nkunama uchinga nimwabudu malaika ayula angulangujîje mambo anelo. ⁹ Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee wako na anung'unuvako manabii chalumo na vammalele valakamûla malove lalembwîje nchitabu achino. Wako ûlembelwa chihi umwabudu Nnungu!” ¹⁰ Aneyo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Unachihunike kwa chihungo cha muhuli chitabu achino cha malove la unabii, kwa kuva, làvele pepi kuhumila. ¹¹ Munu atênda lahakalenge ambewenaha chihi kutenda lahakalenge, na munu atênda uhakwa ambewenaha chihi kutenda uhakwa, na munu atênda lalalembela Nnungu ambahalija chihi kutenda lalalembela Nnungu, na munu wanaswe ambahalija chihi kuhahuka.”

¹² Yesu nkuhaua kuchidoni, “Lola, nangu mbènkupiyanya kwida! Ndêmbeida na dinujo uchinga ninnipe kila munu kupapatana na matendo lake. ¹³ Nangu njo Alufa na Omega, Ntandiliko na Ntululilo.”

¹⁴ Wasa vanu avala vahahûla majoho lavo, kwa kuva, vimbekuva na haki ya kulya vihepo vya nnandi wa umi na haki ya kuinjila muimanga aila kwa kupitila mmilango yake. ¹⁵ Henga pawelu imanga aneyo kumbekuva na vanu najisi na ahavi na amalaya na vakúwalala na vaabûdu disanamu na kila munu atâmwa namene maisha la kulambila.

¹⁶ “Nangu nni Yesu, nguntumile malaika wangu unan-shuhudilanga mambo anelo mwenu makuwa la vanu vangukulupîla. Nangu ni wa nnikolo na wa nnukolo lwanga

Nfalume Daudi. Nangu nni aila inondwa ya ulyamba ilangâja.”

¹⁷ Umumu Wanaswe na bibi alusi vâhaua kuchidoni, “Ida!” Na munu woheyo apilikâna ahaule kuchidoni, “Ida!” Na munu woheyo avêle na inyota na âlembela medi la umi, aide akumbile bule.

Malove la ntululilo

¹⁸ Nangu Yohana nîn'duma kila munu apilikâna malove la unabii wa chitabu achino kuva, munu woheyo akâyenjeja chinu chohecho mmalove anelo, Nnungu âmbennyenjejija vibaniho avila vilembwîje nchitabu achino. ¹⁹ Na munu woheyo ambeûsa chinu chohecho mmalove la unabii lalembwîje nchitabu achino, Nnungu âmbeiusa sehemu yake muavila vihepo vya nnandi wa umi na muaila imanga yanaswe itongolewîje nchitabu achino. ²⁰ Na munu woheyo ahûmya ushuhuda wa malove anelo ahaule kuchidoni, “Elo, mbènkupiyanya kwida!”

Amina! Ida wako Nang'olo Yesu!

²¹ Inema yanga Nang'olo Yesu ìve pamo na mwenu mmam-malele. Amina.